

ΔΗΜΟΣ Ι. Π. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

**ΒΑΛΒΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**

ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ:

ΔΩΡΕΑ

ΠΑΛΑΜΑΤΙΚΗΣ ΕΧΘΛΗΣ

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

24-01-13

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

23.019

ΑΡΙΘ. ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ:

160 ΣΟΑ

" ~~μὴ τὸ εἶναι ἀδύνατον~~
" ~~ἔστι θεοῦ τὸ ἀδύνατον αὐτὸς εἶναι.~~ Μιανδρος.

45
~~80~~

484. Σ.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

ΤΟΜΟΣ Δ΄.

A. e. 23.019
160 204

672

~~484~~
81

484. 5

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ,
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ,

Νεωτέρα τινὶ Μεθόδῳ σωταχθεῖσα
εἰς τὴν Ἰταλικὴν Διάλεκτον

ΥΠΟ

ΦΡΑΓΓΙΣΚΟΥ ΣΟΛΑΤΙΟΥ

ΚΛΗΡ. ΚΑΝΟΝΙΚ. ΣΟΜ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Μεταφραθεῖσα μετ'
εἰς τὴν ἡμετέραν Διάλεκτον παρὰ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΛΙΩΤΟΥ

Εἰς χεῖσιν τῆς αὐτῆς Μαθητῆς.

Ναῦ δὲ πρῶτον τυπωθεῖσα χάριν τῆς Φιλολόγων
συνδρομῆς φιλοτίμων Ἑλλήνων, ὧν τὰ ὀνόματα
καταγράφονται ἐν τῆς τέλει τῆς δευτέρας Δ'. Τόμος.

Ἐπιμασία Σπυρίδωρος Βλαπτή

ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ. 1804.

Παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ τῆς ἐξ Ἰωαννίνων

Con regia approvazione.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΗΘΙΚΗΣ
Η
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΗΘΙΚΗ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Ο ΦΡΟΝΙΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Τὸ ἀξιολογώτερον καὶ ἐπωφελέστερον μέρος τῆς Φιλοσοφίας, χωρὶς τῶ ὁποίου ὀλίγον ὠφελᾶν τὰ ἑπιλοιπα, ὅπερ ὅστιν ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς διδάσκει νὰ γνωρίζωμεν ἑαυτὸς, ὅπῃ μᾶς δείχνει τὰ χρέημας, ὅπῃ μᾶς ἀνοίγει καὶ μᾶς ἐξομαλίζει τὴν ὁδὸν, διὰ τῆς ὁποίας νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν δόξαιμονίαν, τὸν παντοτεινὸν σκοπὸν τῆς ἐπιθυμιῶν μας, εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, ὅπῃ μέλλομεν ἤδη νὰ πραγματωθῶμεν. Μαθηματα τριαύτης φύσεως πλέκασι παρ' ἑαυτῶν τὸν ἔπαινοντες, καὶ καθ' ἑαυτὰ φανερόντες ἄποχρόντως μὲ πόσον ζῆλον καὶ προθυμίαν παρέπει νὰ καλλιεργῶνται καὶ νὰ ἀπεδύζονται.

Εἰς τὴν ἀπεδύω τέτε τῶ πόσον ὠφελίμεν καὶ δόξαιμον μέρος τῆς Φιλοσοφίας θέλουν μᾶς ὀδηγήσει τὰ ἐξαιρέτα ἀξιώματα τῆς Παλαιῶν, αἱ βαθεῖς μελέται καὶ θεωρίαι τῆς Νεωτέρων, καὶ τὸ πᾶντων μία ἀκρίβης ἀνάλυσις τῆς τοῦ ἀνθρώπου καρδίας. Ἀπορδύγοντες δὲ εἴθε μὴ τὴν ὀχληρὰν ξηρότητα τῆς γυμνῶν καὶ μεμονωμένων ὑποθηκῶν· ἐκεῖθεν δὲ τὴν ματαίαν πο-

λυτέλειαν τῆς συζητήσεων καὶ ἀργῶν θεωριῶν, θέλω μὲν φροντίσει, ὅση δυνάμις, νὰ ἐκθέσωμεν τὰς ὑποθέκας εἰς ἔξοπον, ὅπου νὰ κατάγωνται ἐξ ἀρχῶν βεβαίῳ, σαθεῶν, καὶ ὀπίκτως πρὸς ἀλήθειας σωθεδεδεμῶν· ποροσηλόνοντες τὰς σκέψεις μας εἰς ἐκεῖνα ποροσηγεμῶν τὰ μέρη, τὰ ὅποια ἡμπορῶν νὰ μᾶς φέρων εἰς σωπεείας τὰς πλέον ἀνάγκαιοτέρας καὶ ἐπωφελεσέρας.

Ὁ ἀνθρωπος, ποξὲ ὄν σρέφεται ἡ ἀνά χεῖρας Ἐπισήμη, ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὑπὸ κάτω εἰς ἔξεις κατασάσεις, καὶ τὴν τριπλῶ ἀναφορῶν, ὅπῃ ἔχει πρὸς ἑαυτὸν, πρὸς τὰς ὁμοίους τε, καὶ πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν ἑαυτῆτε καὶ τῆς ὁμοίων τε. Ἀπὸ τῆς τριπλῶ ταύτῳ ἀναφορῶν ποροκύπτει ἡ ῥηκὴ διαίρεσις τῆς ῥεῶν τε, τὰ ὅποια ἀπαίτῶσι νὰ εἶναι φρόνιμος εἰς τὴν ἑαυτῆ κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν, ὅπεικῆς πρὸς τὰς λοιπὰς, καὶ ὀσεβῆς πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργόν.

Ἐκεῖνο λοιπόν, ὅπῃ καθιστᾶ τὸν φρόνιμον ἀνθρωπον, τὸν ὅπεικῆ ἀνθρωπον, καὶ τὸν ὀσεβῆ ἀνθρωπον, θέλει εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς παρόντων Στοιχείων· τὰ ὅποια διήρῳται μὲν εἰς τρία Μέρη κατὰ τὴν τριπλῶ διαίρεσιν τῆς τῆ ἀνθρώπου ῥεῶν· ποραγματῶνται δὲ τὸ μὲν Πρῶτον ποξὲ τῆ φρονίμου ἀνθρώπου, τὸ δὲ Δεύτερον ποξὲ τῆ ὅπεικῆς ἀνθρώπου, καὶ τὸ Τρίτον ποξὲ τῆ ὀσεβῆς ἀνθρώπου.

Εἰς τὸ Πρῶτον τῶν, τὸ ὅποῖον ἐποραγματῶνται ἔλλειπέστρον εἰς ὅλα τὰ μέχει τῶδε φανόντα διδακτικὰ βιβλία τῆς Ἡθικῆς, θέλωμεν ἐκταθῆ ὀλίγοντι

πλεονάζοντες, ὡς αὖ ὅτε αὐτὸ εἶναι ἢ βάσις τῆς λοιπῶν, καὶ ἀνήκει ἕξ ὁλοκλήρου εἰς μόνω τῷ Ἡθικῷ Φιλοσοφίᾳ· ἐπεὶ εἰς τὰ λοιπὰ δύο ἀπαιτεῖ πολλὰ τὸ Φυσικὸν Δικαίωμα, πολλὰ δὲ τὸ Πολιτικὸν καὶ Δημοτικὸν, καὶ ἔτι πλείω ἢ Ἡθικὴ Θεολογία, καὶ μήτε ἠμπορεῖ χωρὶς ἀδικίῶν νὰ ἀφαιρέσῃ τις. Ἰπὸ τῆς πλαιύτης διδασκαλίας ἐκεῖνο, ὅτε αὐταὶ θεωρῶν ὡς ἴδιόν τις ὑπεβάλλον.

Ἀφ' ἧς λοιπὸν ἐκθέσωμεν καὶ πλάτος ὅλα ἐκεῖνα, ὅτε ἀφορῶν εἰς τὸν φρόνιμον ἀνθρώπον, καὶ τὴν ἐπιεικῆ ἀνθρώπου, καὶ καὶ τὴν εὐσεβῆ ἀνθρώπου τοσαῦτα μόνον θέλωμεν εἰπεῖν, ὅσα ἀνήκον εἰς τὸν ἠθικὸν Φιλόσοφον, τὰ ὅποια τὸ ἔργον εἶναι νὰ θεωρῇ τὰ χρέων καθ' ὅσον μόνον ἀποδείχονται ἰπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ νὰ διορίξῃ τὰς ὑποθήκας καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς, χωρὶς νὰ καταβαίῃ εἰς ἐκεῖνας τὰς λεπτομερεῖς ἐφαρμογὰς καὶ τὰς ὑπὲρ μέρας χρήσεις, αἱ ὅποια ἀποταμιεύονται εἰς τὸν Νομοδιδάσκαλον καὶ Θεολόγον.

Δὲν θέλωμεν λείπει μ' ὅλον τὸπο νὰ δώσωμεν εἰς τὸ Δεύτερον Μέρὸς μίαν ὑποπόλαιον ἰδέαν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προόδου τῆς κοινωνιῶν, τῆς ἀναπτύξεως (ξεδιπλώσεως) τῆς ἐθίμων, τῆς καταστάσεως τῆς δραστηριότητων τῆς ἀφορώντων εἰς ἀνακόσμησιν καὶ ἀτάξιν κέτων τῆς κοινωνιῶν· καὶ νὰ κάμωμεν μίαν ἀκριβῆ ἀνασολῶν τῆς χρεῶν, καὶ τῆς ἀρετῆς, ἕξ ἧς φαίνεται τίποτε εἶναι ἐκεῖνο, ὅτε συγκροτεῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀπλῶς τιμῆς ἀνθρώπου, καὶ τί ἀποκαθιστᾷ τὸν ἀνθρώπον ἀγαθόν εἶτ' ἐν ἐνάρετον· ἀνασολῶν, τῷ ὅποιον
δὲν

δὲν τὴν δὲ ῥήκαμην παρ' ἄλλοις πόσον καθαρῶς διω-
 ρισμήνῃ, ὅσον ἐφαίνετο ἄξιον.

Ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ Τρίτον Μέρος, ἀφ' ἧς δείξωμεν
 τὰ χρέη, ὅπου δὲ τὸν ὀρθὸν λόγον ὑποχρεόνειν κά-
 θε ἀνθρώπου πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργόν τε, θε-
 λομῆν δείξει καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ ὑποχρεόνειν ἰδιαιτέρως
 τὸν Χριστιανὸν Ἀνθρώπου· οὐα μὴ δὲ νὰ λάβειν ἀ-
 πό τῆς Ὀρθοκείας πλεονάζον βάρος, καὶ ἀξιοπιστίαν
 ἐκεῖνα, ὅπῃ θελομῆν δείξει πρότερον μὲ τὸν ὀρθὸν
 λόγον· ἄλλο δὲ δὲ νὰ γῆ σαφὲς πόσον ἐτελειοποιή-
 σε τὴν Ἠθικὴν Φιλοσοφίαν αὕτη ἡ ἱερὰ Ὀρθοκεία·
 καὶ τέλος δὲ νὰ ἠμπορῇ κάθε οὐας, ὅπῃ τὴν πρεσ-
 βύει, νὰ γνωρίζῃ πόσον πλεονάζον ὑπὸ κάθε ἄλ-
 λον χρεωθεῖ, ὅχι μόνον δὲ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ
 πολὺ πλεονάζον δὲ τὴν Ὀρθοκείαν, νὰ εἶναι φρό-
 νιμος, ὀπεικῆς, καὶ ὀσεβῆς.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
 ΤΗΣ
 ΗΘΙΚΗΣ.
 ΜΕΡΟΣ Α΄.

Ο ΦΡΟΝΙΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Σοφόν, ἢ φρόνιμον ὠνόμαζαν οἱ Παλαιοὶ ἐκεῖνον, ὅστις ἔξοφει νὰ κυβερνᾷ καλῶς τὸν ἑαυτόν τε. Ἀπὸ τὰς πρώτας χρόνας ἐγνώρισαν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι τῆτο εἶναι τὸ πρώτιστον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως ἢ σοφίας· ὡς ἂν ὅπου χωρὶς αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τινὰς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἢ ὅποια φύσει ἀρέσκει εἰς καθ' ἑαυτὸν, ἢ εἰς ὀπίκτισιν τῆς ὅποιας μάτῳ κοπιᾷζει νὰ ἀποκτήσῃ τὰ ὀξωτικὰ βοηθήματα ἢ μέσα, ὅποιος ἔχει τὰ ἐμπόδα εἰς τὸν ἑαυτόν τε, ἢ δὲν ἔξοφει νὰ τὰ ἀποβάλλῃ.

Τὸ μέσον, ὅπῃ οἱ Στωϊκοὶ διώριζον εἰς τῆτο, ἦτον μία ἀπόλυτος κυριότης τῆς παθῶν. Ἡ΄θελον ὁμῶς μίαν κυριότητα πιαυτῳ, τῳ ὅποιαν δὲ τῳ συναιδανέται ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσις εἰς ἑαυτῳ· εἰς ἕσπον ὅπῃ, ἀντὶ νὰ δικολύβῃ τὴν εἰς τῳ εὐδαιμονίαν ὁδόν, τῳ ἔκαμναν μὲ τὰς ὑποθήκαστων ἔτι δυσκολωτέραν, ὅτῃ νὰ μῶν εἰπῶ πάντῃ ἀπρόσβατον.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ μὲ ὅλον ὅπῃ ὀλίγον ἔπρεπε νὰ ἀποδεχθῶ-
 μῶν τὴν ῥιγρότητα καὶ αὐστηρίαν τῆς διδασκαλιῶν, ἢ
 μᾶλλον εἰπεῖν ἀξιώσεών της, δεῦν εἶναι δίκαιον μὲ ὅ-
 λον τῆτο νὰ ἀρνηθῶμῃ, ὅτι μία ἔμψραν καὶ μετερία
 κυβέρνησις τῆς παθῶν, δεῦν εἶναι εὐα ἀπὸ τὰ παρῶ-
 τα μέσα, ὅπῃ μᾶς φέρην εἰς τῆτο.

Ἐγὼ ὁμως δίδισκω εὐα ἄλλο μέσον καὶ δρασικώ-
 τερον, καὶ δλοκώτερον, καὶ θρηκώτερον· ἀγκαλά καὶ νὰ
 μὴ τὸ ἐθεώρησε κανεὶς ἕως τῶρα ὅσον ἔπρεπε, καὶ
 ὅσον ἦτον ἀρκετόν· τῆτο δὲ ἔστι τὸ νὰ διοικῆτις καὶ νὰ
 κυβερνᾷ καλῶς τὴν φαντασίαν.

Λέγω δὲ ὅτι δεῦν τὸ ἐθεώρησε τινὰς ἀκόμι ἕως
 τῶρα καθ' ὅσον ἔπρεπον, ἐπειδὴ μὲ ὅλον ὅπῃ πολ-
 λά εἶπαν πολλοὶ πρὸς τὴν κράτης τῆς φαντασίας, καὶ
 πρὸς τῆς κακῶν, ὅπου αὐτὴ ἐργάζεται· δεῦν ἐξόδρω
 ὁμως αὐτὴ ἐπεχειρίδητις ἕως τῶρα νὰ πραγματοποιθῆ
 αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καθ' ὅλλω τὴν ἔκτασιν, ὅπου
 ἔπρεπε.

Πόσῳ λοιπὸν ὑπέρροιον ἔχεν ἡ φαντασία καὶ τὰ
 πάθη ἐπάνω εἰς τὴν δλοδαιμονίαν τῶ ἀνθρώπου, καὶ
 τίνι ῥόπῳ πρέπει νὰ κανονίζωνται τόσον ἐκείνη, ὅ-
 σον καὶ ταῦτα, θέλομῃ τὸ ἰδῆ καὶ μέρος, ἀρχίζωντας
 ἀπὸ τὴν φαντασίαν.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Φύσις καὶ ἰχὺς τῆς Φαντασίας.

Η Φαντασία ἐκλαμβανομένη καθ' ὅλλω πὴν ἔκτασιν, εἶναι ἐκείνη ἢ δύναμις, καθ' ἧν ἡ ψυχὴ ἔχει ζωηρῶς παρόντα τὰ ἰνδάλματα τῶν πραγμάτων, ὅπου πραγματικῶς δὲν εἶναι παρόντα εἰς τὰς αἰδήσεις.

Περὶ τῆς ἰχύος τῆς εἰπαμῶν ἤδη πολλὰ εἰς τὴν Μεταφυσικῶν (Τμήμ. Β΄. Κεφ. Γ΄. Α΄ρθρ. Δ΄.), ὁμοίως καὶ περὶ τῆς μεγίστης ἐκείνης δυναστείας, ὅπερ αὐτὴ ἔχει, ὅσον εἰς τὰ παρεληλυθότα, ὅσον εἰς τὰ ἐνεσῶτα, καὶ δὴ καὶ εἰς τὰ μέλλοντα πράγματα.

Διὰ τὰ κάμωμῶν ὅμως καὶ ἐπαῦθα μίαν σημείωσιν, ὑποτεδείπω ὅτι εἰς τὴν ᾠδύασιν τῆς Ζαΐρας (1) ἡ παθητικὴ σκλήν τῆ Λασινιανῆ μάς ἀπέξνήσε μίαν γλυκεῖαν κίνησιν (ἡδέσειν). Ἐπειτα, ἀφ' ἧ διελύθη ἡ σκλήν, αἰσίως ἡ διάνοια δελήση καὶ ἐπιστρέφη ἐκ δόωτέρω, καὶ καὶ σιωμιλήση ἐξ ὑπαρχῆς μετὸν γέροντα ἐκείνον, τὸν καὶ εἰς αὐτὴν πὴν δυσυχίαν τε ὅσον σεβάσμιον, ἰδὲ μάς ἀνοίγεται πάλιν δίδυς εἰς τὸν νοῦν ἡ σκλήν. Τὸν βλέπομῶν καθήμερον ἀνὰ μέσον τῶ Νερεσανῆ καὶ τῶ

Κα-

(1) Τραγωδία γλαυμοπότη τῶ Βολταίρε.

Κατιλίανος ἴδὸν τὸ εἶνα μέρος, καὶ τῆς Ζαΐρας ἴδὸν τὸ ἄλλο. Ἀκόμω τὲς γοερὰς θρούνας περὶ ὑπὲρ τῆς ὑποπεδομένης ἀπωλείας τῶν τέκνων του· βλέπομεν τὰ δάκρυα, ὅτῃ καταβρέχων τὰ ἀτονισμῆνα ὄμματά τε, βλέπομεν τὰ δάκρυα, ὅπου χύνων οἱ φερεσῶτες, θεωροῦμεν τὰς ἐκστάσεις τῆς χαρᾶς, ὅτῃ αὐξάνων πάντοτε ὁπόταν ἀναγνωρίζῃ κατ' ὀλίγον ὀλίγον τὰ τέκνα τε εἰς τὴν Ζαΐραν καὶ εἰς τὸν Νερεσάρον. Ὅλη ἡ φόβασις τῆς σκληρῆς παρίσταται ἡκεκερημῆως ἐμφοροδύμας· καθε ἄραν ἔρχομεν ἐκεῖ μὲ τὴν διαύσιαν· ὁ τόπος, τὰ πρόσωπα, αἱ θέσεις, ὅλα διεγείρονται εἰς ἡμᾶς, ὡς αὐτὰ νὰ ἦτον παρόντα. Ἴδὲ χειροσμήνη ἐν μέρει ἡ ἰχὺς τῆς φαντασίας.

Ἀλλὰ δὴν δὲ χαριεῖται μόνον εἰς τὸ, νὰ ἀναζωογονῇ δηλονότι τὰς παρωχημῆνας ἰδέας· ἀλλ' ἀποπτύσσει τὸν χαλιὸν, πηδᾷ τοιμηρῶς, καὶ πλανᾷται ἀκόμω καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ὁ Καῖσαρ κεντῆμος ἴδὸν μίαν ὑπερβολικὴν φιλοτιμίαν, ἐπιθυμεῖ τὴν βασιλείαν τῆς Ρώμης. Εἰς τὴν δεξιάσιν τοῦ Ρ'εβικόνου ἡ φαντασία του τῶν ζωραφίζει τὸν Πομπηῖον νικημῆνον, τὴν γερουσίαν πεφοβισμῆνω, τὸν δῆμον ὑποπεταμῆνον· βλέπει τὴν λαμπαρῶν πομπὴν τῆ ἰδία θειάμβης· βλέπει τὲς βασιλεῖς τῆς γῆς προσπίπτοντας εἰς τὲς πόδας τε· βλέπει τὰ ἔθνη νὰ κοιτάζων μὲ ἐκπληξιν τὰς νίκας του· βλέπει τὸν Κόσμον ὅλον νὰ κρέμαται ἴδὸν τὰ νύματα του· ἄθλιος! δὴν βλέπει καὶ τὸ ξίφος τῆ Βρέτῃ, ὅπου τὸν προσμῆνει ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν γερουσίαν νὰ τὸν σφάζῃ!

Μεγαλιτέρα ἔτι μᾶλλον εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμις τῆς φαντασίας, ἡ ὁποία κάμνει τὰ παρόντα ὑποκείμενα νὰ ἀλλάζων ἢ γῆμα ἢ θεωρίαν. Ἐἵνα παιδίον (πολλάκις καὶ εἶνα ἀνδρας) μὲ ψυχὴν κατελημμένην ἴδὸν τὰς ἐκτετυπωμῆνας ἑαυτῶν ἑομερὰς ἰδέας τῶν νυκτερινῶν φασμάτων, δέξεται κατὰ τύχην μόνον ἐν σκότει νυκτερινῶν εἰς μίαν ἐκτεταμῆνω πε-

διά-

διάδα· εἷα δένδρον, ἢ εἷας παλαιόπυργος, ὅπῃ τῷ παρῖσταται ἕξαφνα εἰς τὴν ὄψιν, δὲ εἶναι πλέον δι' αὐτὸ δένδρον, ἢ πύργος· ἀλλ' εἶναι εἷα φοβερόν φάσμα, τὸ ὁποῖον χυμεται χεδὸν ἐπάνω του νὰ τὸ καταφάγη· βλέπει τὸ ἔξαιφιον σῶματε· ἀνακαλύπτει τὰ φεικτὰ μέλιτε· τῷ φαίνεται ὅτι χεδὸν πλησιάζει· αἰθαίνεται ὅτι χεδὸν τὸ πιαίνει· λακταρίζει, φάζει, ὁ ἔομος τῷ δακρόπτει τὴν φανῶν· καὶ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ εἷα σωρὸν ἀμορφον περῶν, ἢ ἀπὸ εἷα κῆττερον.

Ἐκ τέτων εὐκολα ἠμπορεῖ νὰ καταλάβη τινὰς πόσον ἐκτείνεται ἡ διωασεία τῆς φαντασίας, ἥτις κυριεῖ ἀπολύτως καὶ τὸ παρεληλυθὸς καὶ τὸ ἐνεὸς καὶ τὸ μέλλον. Κανὸν ἀπῶν δὲ εἶναι εἰς αὐτὴν ἀδύνατον· κανὸν δὲ ἠμπορεῖ νὰ ἀντισηθῇ εἰς τὰς ὀρμητικὰς πῆσεις τῆς.

Ὅλων ὅμως αὐτῶν τὴν διώαμιν δὲ τὴν λαμβάνει ἀλλοθεν, εἰ μὴ ἀπὸ τῷ παρεληλυθὸς. Ἐπειδὴ κατ' εἰαυτὴν δὲ ἠμπορεῖ νὰ ἔχη κάμμίαν ἰδέαν, ἢ ὁποῖα νὰ μὴ εἶναι χορηγημένη εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὰς αἰθήσεις. Καὶ αὐταὶ αἱ εἰκόνες τῶν παρόντων ἀντικειμένων, δὲ ἀνήκον μῆτε αὐταὶ εἰς αὐτὴν. Διὰ τὴν ἐν ὅσῳ τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἔμπροσθεν ἡμῶν, αἱ αἰθήσεις εἶναι ὅπῃ ὀμιλῶν δὲ νὰ εἰπῶ ἕττι· αὐταὶ μᾶς πληροφοροῦν περὶ τῆς παρσσίας του, αὐταὶ μᾶς προσφέρουν τὴν ἀδύνασιν, εἴτ' ἐν εἰκόνατε· ἡ φαντασία σιωπᾷ, ἐκτός εἰμὴ ἀν' ἀελήση νὰ ἀναμιχθῇ μὲ τὰς ἐκ τῶν παρεληλυθόντων παραγμάτων ἰδέας, δὲ νὰ τὸ συγχύσῃ καὶ νὰ τὸ ἀδύναμορφώσῃ.

Εὐθύς ὅμως ὁποῦ ἀρθῇ ἐκ μέσων τὸ ἀντικείμενον, ἀνθυποβάλλεται ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψίν τε ἡ φαντασία· αὐτὴ δαφυλάττει εἰς ἡμᾶς παρὸν τὸ εἰδωλόν τε· αὐτὴ καὶ ἐσβεσμῶν, μὴ πολλὰς χρόνας τὸ ἀνάσωπυρεῖ, μὲ μυρίους ἔοπους τὸ αὐξάνει, τὸ σμικρῶν, τὸ σμυδέει, τὸ δαλύει, τὸ δαθέτει ὅπως θέλει, καὶ τῷ δίδει τὴν μορφὴν, ὅπῃ τῆς ἀ-
ρέ-

ρέσκει. Καὶ ἡ μὲν φύσις καὶ ἰσχύς τῆς φαντασίας ποιαῦται. Νυνὲν δὲ καιρὸς εἶναι νὰ ἰδῶμεν καὶ ποίαν ἐπίρροιαν ἔχει ἐπαύω εἰς τὴν διδαιμονίαν τῆ ἀνθρώπου, καὶ πρῶτον ὁποίαν μετοχλῶ ἔχει εἰς τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἐπίρροια τῆς Φαντασίας ἐπαύω εἰς τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς.

Εἴρηται πολλάκις (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β' καὶ Μεταφυσικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀ'ρθρ. Β'.) ὅτι αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ ἀλγηδόνες, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, ἀλλὰ μὲν λέγονται σωματικά ἢ φυσικά, ἀλλὰ δὲ ψυχικά ἢ ἠθικά· κατ' ὃ ἠθέλε τύχη νὰ ἔλκεν θελαστότερον τὴν ἀρχιλήτων, ἢ ἀπὸ τὰς ἐν τῷ σώματι προσβολὰς, ἢ ἀπὸ τὰς ιδέας καὶ τὰ ἐσωτερικὰ αἰδήματα τῆς ψυχῆς.

Εἴρηται προσέτι (Μεταφυσικ. αὐτόθι) ὅτι μὴ ὅλον ὅπῃ τὰ ὀνόματα ἀγαθὸν καὶ κακὸν κυρίως σημαίνειν ἐκείνο, ὅπῃ ἔχει φύσιν νὰ παράξῃ μίαν ἡδονὴν, ἢ μίαν ἀλγηδόνα· εἰς τὴν τετελεμένην ὅμως ὁμιλίαν τὰ μεταχειρίζονται πολλάκις εἰς τὸ νὰ ἐκφράξεν ὅχι τὸ αἴτιον τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀλγηδόνος, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἀλγηδόνα· καὶ εἰς πύττω τὴν διττὴν ἐκδοχλῶ θελόμην μεταχειρισθῆ καὶ ἡμεῖς ἀδαφόρως τίτες τὲς ὄρες εἰς κάθε θελάσασιν, ὅπῃ δευ ἀπαιτεῖ ἡ ἀκρίβεια νὰ προσδιορίσωμεν τὴν κυρίαν καὶ ἰδιαιτέραν σημασίαν των.

Λοιπὸν ὅποιος θεατείνεται ὅτι τὰ κακὰ, ἢ αἱ ἀλγηδόνες τῆς ψυχῆς ἠρτῶνται τὰ θελαστότερα, ἢ ἴσως καὶ ὅλα ἀπὸ τῆς φαντασίας, τῆτου ἢ πρότασις εἶναι κίνδυνος μήπως νομιθῆ θελάδοξος· καὶ ὅμως δευ

Κεφ. Β'. Ε' πὶρ' αὐτ' εἰς τὰ ψυχ. κακὰ. 17

δὲν εἶναι εἰς τὴν ἡθικῶν ἀλήθεια δὺκολωτέρα ταύτης εἰς τὸ νὰ ἀποδειχθῇ.

Καὶ μῖτε εἶναι χρεία νὰ καταφύγωμεν τότε εἴτε κα εἰς μίαν μακρὰν ἀπαρίθμησιν ὄλων ἐκεῖνων τῶν κακῶν, τὰ ὅποια φανερῶς ἀποδίδονται ἀπὸ κατ' ἐνανθὶ εἰς τὴν φαντασίαν. Θέλομεν ἐκλάβῃ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ὑψηλότερα, καὶ θέλομεν τὸ θεωρήσει ὑπ' ὄψιν καθολικωτέραν.

Ἡ φαντασία εἶναι, ὡς εἴρηται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡγεμονίας Κεφαλαίας, ἡ δυνάμις, κατ' ἴσιν ἡ ψυχὴ ἔχει ζωηρῶς παρούσας τὰς εἰκόνας τῶν πραγμάτων, ὅπῃ πραγματικῶς δὲν εἶναι παρόντα εἰς τὰς αἰδήσεις. Λοιπὸν τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς κοινῶς ἀλλήλων ἀρχῶν δὲν ἔχον, εἰ μὴ ταύτης ἢ μόνου.

Ἡ εἰκὼν εὐδὸς ἀγαθῆ ἀποβληθεύσης, ἢ εὐδὸς κακῆ, ὅπου ἔδοκιμάσαμεν ἢ εἰκὼν εὐδὸς κακῆ, ὅπου νομίζομεν ὅτι εἶναι παρὸν, χερεῖς τρώντι νὰ εἶναι ἢ εἰκὼν εὐδὸς κακῆ, ὅπου εἰς τὸ μέλλον ὑποπτεύομεθα, ἰδὲ συλλήβδην ὅλα τὰ κακὰ, ὅπῃ συγκροτῶν τὰς παραχὰς ἢ τὰς ἀθυμίας τῆς ψυχῆς. Ἐς ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον ἡ δυνάμις τῆς μεταφέρεσθαι εἰς τὸ παρεληλυθὸς, ἢ εἰς τὸ μέλλον, ἄς ἀφαιρεθῇ ἢ δυνάμις τῆς πλάττειν, ἢ ἡ ἀδυναμία, τὰ τ' ἐστὶν ἀνοησία τοῦ ὑποθέτειν ἐκεῖνα, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι, καὶ αἰθερῶς ἀφανίζονται τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς τὰ καὶ μῖτε θέλει ἔχει πλέον ἄλλο, εἰ μὴ τὰ κακὰ, ὅπῃ ἠρτῶνται ἀπὸ τὰ κατ' ἐνέργειαν ἀλγεῖν νὰ αἰδήματα, τὰ ὅποια εἶναι κακὰ τοῦ σώματος. Καὶ ἔτι νὰ φανῇ τῆτο σαφέστερα, ἄς ἐξετάσωμεν νὰ εὐρωμεν τὰς αἰτίας, ἐξ ἧν ἀδύνατον ὄλαι αἰ τῆς ψυχῆς ἀληθόνες.

Τρεῖς ἀναφορὰς ἡμπορῶν αὐταὶ νὰ ἔχον, κατ' ὃ διηροῦν ἀναφέρονται ἢ εἰς τὸ παρεληλυθὸς, ἢ εἰς τὸ ἐνεσὸς, ἢ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐκεῖνα, ὅπου ἀναφέρονται εἰς τὸ παρεληλυθὸς, ἔχον τὴν ἀρχαῖων ἢ ἀπὸ τὴν εἰκόνα εὐδὸς κακοῦ

18 Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Φαρτασία.

πολυθρόνος, τῷ ὁποίου γνωρίζομεν τὴν αἰχρότητα ἢ φοβέμεθα τὴν ποινὴν, τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ μὲν καλεῖται ἔλεγχος σωματικῆς, πρὸς εὐθείας δὲ αὐτῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς λύπης, δι' ὅτι τὸ ἐπαρξάμεν, λέγεται μεταμέλεια (μετάνοια)· ἢ δὲ τὴν εἰκόνα εὐδίας κακοῦ, ὅπου ἐδοκιμάσαμεν, ἔξ' ὅτι τὸ ὁποῖον μᾶς κακοφαίνεται δι' ὅτι ἐκαταντήσαμεν νὰ τὸ ὑποφέρωμεν, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαζῆται πίκρα· ἢ δὲ τὴν εἰκόνα εὐδίας ἀγαθοῦ ἀπεβληθῆτος, τὸ ὁποῖον ἀγαπούσαμεν ἀκόμη νὰ τὸ ἔχωμεν, καὶ τῷ οἱ μὲν Λατίνοι τὸ ὀνόμαζον πολλακίς desiderium, οἱ δὲ Γάλλοι τὸ λέγαν regret· ἡμεῖς δὲ εἰς τὴν γλῶσσαν μας ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ὀνομάσωμεν ἐπινηκώτερον μὲν, πόθον· κοινότερον δὲ, πίκραν καὶ αὐτὸ καθὼς τὸ ἀνώτερον (1). Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ἐκ τῆτων, ὅτι εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ἡ λύπη προέρχεται εἰς ἡμᾶς δὲ τὴν εἰκόνα εὐδίας πράγματος παρεληλυθότος, τὸ ὁποῖον μᾶς τὸ ἀποκαθίστα ἢ φαρτασία παρὸν.

Ὡς δὲ πρὸς τὸ μέλλον αἱ ἀδημονίαι ἔξ' ὅτι τὰ πράγματα, ὅπῃ ἐπιθυμοῦμεν, αἱ ἀνησυχίαι, αἱ παραχαῖ, αἱ σενοχωρίαι ἔξ' ὅτι τὰ πράγματα, ὅπῃ φοβέμεθα, ὅλα καὶ αὐτὰ προέρχονται φανερώς δὲ τὴν ἰδίαν ἀρχήν.

Ἡ ἀμβοβολία ἠμπορεῖ μόνον νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς τὰς

(1) Τῆτο καὶ εἰ Ἕλληνας πόθον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὀνόμαζον, ὡς δὴλον καὶ δὲ τὴν ἐνδόξην Συγγραφεῖς τῶν ἀκραιβάντας τὴν ἑβ' λέξιν ἐκδοχῶν, καὶ δὲ τὴν Λεξικογράφος, οἱ τινες κάμνοντες διαφορὰν πρὸς φιλίαν καὶ τῷ πόθῳ, (τὰ ὅποια οἱ μεταγενέστεροι τὰ λαμβάναν ἀδιαφόρως) λέγαν ὅτι φιλεῖ τις παρὸντα, ποθεῖ δὲ ἀπόντα· καὶ ὁ πόθος (εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ desiderium ἢ τὸν Λατίνων, καὶ τὸ regret ἢ τὸν Γάλλον) κυρίως ἄλλο δὲ εἶναι, εἰμὴ λύπη ἔξ' ὅτι ἀντικείμενον ἀγχαπητὸν, τὸ ὁποῖον ἀπέσιν, ἢ ἐχάθη.

Κεφ. Β'. Ε' πύρ' αὐτ' εἰς τὰ ψυχ. κακά. 19

μὲν ἀλγυδόνας, ὅπῃ δοκιμάζει ἡ ψυχὴ εἰς τὴν πέ-
 ρισασιν μιᾶς δυσυχίας παρέσης (ἐνεσώσης). Καὶ
 τῇ ἀληθείᾳ ἢ εἰδησις, ὅπῃ ἠθέλε δοθῆ εἰς εὖαν πε-
 εἰ τῷ θανάτῳ εὐδὸς συγγνωστῶ, ἢ εὐδὸς φίλου ἀ-
 κρως ἠγαπημένου· ἢ εἰδησις μιᾶς πυρκαϊᾶς, μιᾶς
 πλημμύρας, ἢ ὅποια τῷ ἀφανίσῃ μιᾶν οἰκίαν, ἢ ἔ-
 να ὑποσατικόν· ἢ εἰδησις μιᾶς κλεψίας, ἢ ρεοκο-
 πίας (φαλλομύτης) τινὸς ἐμπορεύ, ἢ εὐδὸς ναυαγίᾳ,
 ὅπου πὴν ὑσέρησῃ τὸ ἀελοπότερον μέρος τῆς ὀφει-
 σίας, εἶναι ὅλαι εἰδησεις πικρόταται· εἰδησεις, ὅ-
 πῃ τὸν βυθίζεν εἰς τὴν πλέον πικρὰν λύπην, καὶ
 ὅπῃ ἄνωγνται βέβητα ὑπὸ κακὰ ἀληθινὰ ἐνεσώτα,
 ἐν οἷς φαίνεται ὅτι ἡ φαντασία δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη
 κάμμιαν μετοχλή.

Καὶ μῆτε ἀξίζει νὰ εἰπῆ τις, ὅτι ὅταν τὸ κακὸν
 μᾶς εἰδοποιῆται ἐκ διηγήσεως ἄλλων, τότε ἀναπλη-
 ροῖ τῆς ὀφθαλμῶν ἢ φαντασία, καὶ ζωγραφίζει εἰς
 τὴν ψυχὴν τὸ κακὸν εἰς ἔξοπον ὡσεὶ ἡ λύπη, ὅπῃ
 δοκιμάζει δι' αὐτὸ ἡ ψυχὴ, πρέπει νὰ ὑποδίδεται
 εἰς τὴν φαντασίαν· ἀλλὰ τί τῷ ἠθέλον εἶναι ἀλλα-
 γῇ, καὶ ὄχι ἀφαίρεσις, εἴτ' ἐν δὲ ἄλυσις τῆς δυσκολίας·
 ἐπειδὴ ἡ ἀπόκρισις δὲν ἰσχύει ὅταν τὸ λυπημένον πρό-
 σωπον ὑποτίθεται παρὸν εἰς τὴν δυσυχίαν.

Μῆτε ὠφελεῖ εἰς τοιαύτῃ ὀφείσασιν νὰ εἰπῆ τις
 ὅτι, ἐπειδὴ τὸ κακὸν προέρχεται ὑπὸ μιᾶν ἐνεσώ-
 σαν λυπηρὰν ὀφείσασιν, ἠμπορεῖ ἀλλὰ τῷ νὰ σωμα-
 τειθῆ εἰς τὰ σωματικά κακά· ἀλλὰ τί ἡ λύπη,
 ὅπου δοκιμάζει τις εἰς αὐτὴν τὴν ὀφείσασιν, εἶναι
 πολὺ μεγαλητέρα, ὑπὸ ἐκείνῃ, ὅπῃ ἠμπορεῖσε νὰ
 ἤρηται ὑπὸ μόνῃ τῷ φυσικῷ δράσει μιᾶς τοιαύ-
 τῆς ὀφείσασιν. Καὶ τῶντι αὐτῷ ὅσον πικρῶς λυ-
 πημένος ἠθέλον εἶναι θραύτης μιᾶς δυσυχίας ὁμοίας,
 ἀντικεισῆς ὁμως εἰς ἄλλας, ἠθέλε δοκιμάσῃ μόνον ἔ-
 να αἰδημα ὀκτου, αἰδημα ὁμως πολλὰ ἁφορετικόν
 ὑπὸ τῷ ἰδίῳ αὐτῷ λύπῃ.

Ἀλλὰ χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τοιαύτα πρέγ-
 ματα,

ριατα, ἡμεῖς ἔχομεν ἄλλες λόγους ἰχυροτέρες, ἔξ τῶν
 ὁποῖας πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν καὶ ταῦτα τὰ κακὰ εἰς
 τὴν φαντασίαν. „ Λίσιως τὴν σιγμῶν, ὅπου μοὶ
 „ ἀναγγέλλεται ὁ θάνατος ἐνὸς γλυκυτάτου μου φί-
 „ λου, λέγει ὁ Συγγραφεὺς (dell' idee sull' indole del
 „ piacere) εἶμην βέβαιος, ὅτι μετ' ὀλίγας σιγμῶν
 „ ἢ ἐνθυμησίς του δεῦν θέλει ὑφίσταται πλέον εἰς
 „ τὴν ψυχῶν μου, ἔτε θέλω ἐνθυμηθῆν πλέον ὅτι
 „ τὸν ἐγνώρισα, ἢ λύπη μου ἠθέλον εἶναι ἀπλῶς
 „ οὐκ οἶκος ἔξ τὸ κακὸν τῷ ἄλλῳ· αἰδημα, τὸ
 „ ὁποῖον λαμβανόμενον καθ' ἑαυτὸ, δεῦν σωίζεται
 „ ἴσως, εἰμὴ μόνον εἰς τὸν κλόνον (παρακλῶν) με-
 „ νοτότων τινῶν μορίων τῆς αἰσθητικότητός μας (Ι).
 „ Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ προξενεῖ τὴν ἀπελπισίαν καὶ ἀ-
 „ δημονίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν πίπτω, εἶναι ὅτι τὴν
 „ σιγμῶν ἐκεῖνῳ προβλέπω ποσάκις θέλω ἔχει
 „ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰκόνα τῆς συμβάσεως ζημίας·
 „ αἰδανόμαι τὴν λυπηρὰν μοναξίαν, ὅπου ἀοίγε-
 „ ται ἔμπροσθέν μου, καὶ τὴν σύγκρισιν ὅπερ θέλω
 „ κάμνη αὐτῆς καὶ τῷ καλῷ, ὅπερ εἶχον· ὅτι εἰς τὰς
 „ θλίψεις με δεῦν θέλω ἔχει πλέον οὐκ ἀπιστὸν συ-
 „ ἔρονον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ φανερώω τὰ κατ' ἐμὲ
 „ ἀφόβως, καὶ νὰ λαμβάνω παρ' αὐτῶν συμβαλλῶν καὶ
 „ βοήθειαν· εἰς τὰς δὲ τυχίας με δεῦν θέλω βλέπει
 „ πλέον ἐκεῖνον τὸν πολῦτιμον μαργαρίτῳ τῆς φι-
 „ λίας, ὅς τις νὰ πολλαπλασιάσῃ τὴν δὲ τυχίαν
 „ ἔξ τῆς συμμεθέξεως· ποῦ νὰ εὐρῶ πλέον οὐκ ἀν-
 „ νὰ συμμετέχη εἰς τὰς ἐνθεσιασμάς τῆς φαντασίας
 „ με, καὶ ἔχωντας δι' ὁμοίότητα κλίσεως τὴν αὐτὴν
 „ ἀερίργειαν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀνακάλυψιν,
 „ νὰ

(Ι) Θέλωμεν διεπίσει καὶ πύττω τὴν γνώμην ἐν οἰκίῳ
 νόπῳ.

Κεφ. Β'. Ε' πὶρ' αὐτ' εἰς τὰ ψυχ. κακά. 21

,, καὶ μὲ σωφροσύνη; τοῦ θέλω εὖρη εἶνα ὑποκεί-
 ,, μνον τόσον ἀρετῶν, τόσον αἰδαντικόν, ὅπῃ μὲ
 ,, παρηγορεῖσθαι εἰς κάθε ἔργον φιλίας, ὅπῃ ἡθε-
 ,, λα ματαχειριθῆ μετ' αὐτῆ, τόσον γλυκῶς εἰς τὸν
 ,, χαρακτήρα, σαθερώτατον εἰς τὴν τιμῶν, δραση-
 ,, ριον, ἡμερικόν, ἀλγῶν; Σιωπῶντος ἔγω κατα-
 ,, νῶν εἰς τὴν σειράν τῆς ἀλγεινῶν αἰδημάτων, ὅ-
 ,, ποῦ μὲ ἀπεκδέχονται, καὶ πλανητικῶν εἰς τὸν
 ,, αὐτὸν καιρὸν κατ' ἐκείνῳ τὴν πρώτῳ σιγῶν ὅ-
 ,, λας τὰς βροτὰς τῆς λύπης, ὅπῃ προβλέπω, κατα-
 ,, ποντίζομαι εἰς τὴν πλέον ὀδυνηρὰν πίκραν. Αὐ-
 ,, τὴ ἢ ἡθικὴ ἀλγῶν γίνονται ἄπο τὴν εὐωσιν τῆς
 ,, φασμάτων, ὅπῃ καταδυνασθέν τὴν διανοίαν μου,
 ,, ὅθεν τὸ ἀλγέστερον μέρος με, εἴτ' ἐν ὁ νῆς μου,
 ,, προσηλωμένος πρὸς τὸ παρεληλυθὸς καὶ
 ,, τὸ μέλλον, ὡς εἰς τὸ παρὸν, καὶ ὡς ἀβάλλων-
 ,, τας τὰς δύο βρόχους τῆς ὑπάρξεως πρὸς ἀλλήλους,
 ,, πολιορκεῖται ἄπο τὸν φόβον τῆς παραδοικμῶν κα-
 ,, κῶν, βυθίζεται εἰς μίαν ἡθικῶν (ψυχικῶν) ἀλ-
 ,, γῶν.

Θέλει φανῆ τυχόν εἰς μερικὴς ὑπερβολὴ ἐκεῖνο
 ὅπῃ εἶπα ἀνωτέρω, ὅτι ἀπίσως εἶμην βέβαιος πῶς
 μετ' ὀλίγας σιγῶν ἢ μνήμη τῆς ἄποθανόντος φίλου
 με, δὲν θέλει ὑφίσταται πλέον εἰς τὴν ψυχῶν, ἢ
 θελε παύσῃ ἐν ἐμοὶ ἢ ἡθικὴ ἀλγῶν καὶ ἢ ἀφορ-
 μῆ, ὅς τὴν ὁποῖαν τὴν δοιμάζω, εἶναι ὅτι προ-
 βλέπω ποσάνις θέλω ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰ-
 κῶνα τῆς συμβάσεως ζημίας. Ἐκεῖνο, ὅπῃ μὲ λυπεῖ
 (θέλει εἰπῆ) εἶναι δι' ὅτι τὴν ἔχω ἤδη παραγ-
 ματικῶς πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ὄχι δι' ὅτι σοχάζο-
 μαί ποσάνις θέλω τὴν ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν εἰς τὸ
 μέλλον.

Καὶ ὅτι μὴ αὐτὰ συνέρχονται ὁμῶ καὶ τὰ δύο,
 δὲν εἶναι ἀμφιβολία. Διὰ τὴν ὅταν ἀνεμῶν τὴν λυ-
 πηρῶν εἰδῶν, ἢ εἰκῶν τῆς ἄποθανόντος φίλου καὶ τῆς
 αὐτῆς δυσυχίας εἶναι ἢ πρώτῃ, ὅπου μᾶς παύσα-
 ται.

22 Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Φαντασία.

ται· αὐτὴ εἶναι ἢ πρῶτη καὶ ὅπῃ μᾶς θλίβει· ἀλλὰ ἕως ὧδε ἢ λύπημας δὲν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ μόνον οἶκτος. Μετὰ τὸτο ὅμως ὀπιγίνεται διδύς ἢ εἰκὼν τῆς προτερημάτων, ὅπῃ ἔκαμναν τὴν φιλίαντε ἀξιότιμον, ἢ τιμιότης τῆς καρδίας τε, ἢ γλυκύτης τῆς χαρᾶκτῆρος τε, ἢ ἱερπνότης τῆς σωμανασροφῆς τε, αἱ χάριτες, ὅπῃ ἐλάβομεν παρ' αὐτῶ, αἱ παραμυθίαι εἰς τὰς θλίψεις μας, αἱ συμβουλαὶ εἰς τὰς ἀπορίας μας, αἱ βοήθειαι εἰς τὰς ἀνάγκας μας, ὅλα αὐτὰ ἀραδιάζονται ζωντανὰ εἰς κατόπιν τῶ ἄλλω ἔμφορδον εἰς τὴν δ'ἀνοιάν μας· καὶ ἐν ᾧ ἢ φαντασία μᾶς φέρει παρόντα ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, καὶ μᾶς βαίνει διὰ τῆς ἀπάτης ἕως εἰπεῖν εἰς τὴν κτῆσιν τούτων, ἐν τῷ τῶ βλέπομεν αἰφνιδίως ἀφηρησμήνα. Εἰμεθα λοιπὸν κατὰ τινὰ τρόπον εἰς τὴν κατάστασιν ἐκεῖνω, ἐν ἣ ἢ πλάττωσιν οἱ Ποιηταὶ τὸν Τάυταλον· καὶ ἢ συνεχῆς καὶ ἀμοιβαία μεταβολῆ, εἰς τὴν ὁποῖαν δ'οισκόμεθα βλέποντες τὸ ἀγαθὸν καὶ μὴ ἔμφορδόν μας, ἐνταυτῶ δὲ πάλιν ἀφηρησμήνον, εἶναι ἢ ἀληθῆς αἰτία τῆς λύπης μας.

Αὐτὴ ὅμως ἢ λύπη δὲν ἢ θελον εἶναι τὸσον πικρὰ, ἀνίσως μᾶς ἀνεφαίνεται καμμία ἐλπίς, ὅτι ἢμπορῶσαμεν νὰ φθάσωμεν πάλιν ποτὲ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶ ἀγαθοῦ, ὅπῃ ἀφηρέθημεν· ἀλλὰ τὸ ἔπεκτείνεσθαι εἰς τὰ τοῦ μέλλοντος δ'ασημάτα, τὸ μὴ βλέπειν εἰς ἐκεῖνω τὴν ἄβυσσον οὐδεμίαν ἀκτῖνα φωτὸς, τὸ ἰδεάζεσθαι ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς κάθε σιγμῆ τῆς ζωῆς μας θέλει εἶναι πᾶντοτε ἐσσημημένη πάσης παρηγορίας, τὸτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ διπλασιάζει καὶ πολλαπλασιάζει τὴν λύπην μας.

Αὐτὰ, ὅπῃ εἴπαμεν ὡς ἢ τῶ τῶ ὡδαδείγματος, ἢμπορῶν μετὰ τινος μικρᾶς μεταβολῆς νὰ ἐφαρμοθῶν καὶ εἰς ὅλα τὰ ὀπίλοιπα. ἢ ἀμοιβαία ἄρα μετάβασις τῆς ψυχῆς εἰς τὸ παρεληλυθὸς καὶ τὸ μέλλον, εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, ὅπῃ τῆ ἀφοξενεῖ τὴν θλίψιν καὶ εἰς τὰς ἐνεσώσας δυσυχίας. Αἱ λύπαι ἄρα τῆς ψυχῆς

Κεφ. Β'. Ε' πύρ'. αὐτ' εἰς τὰ ψυχ. κακά. 23

χῆς καὶ εἰς τὰς ἐνεσώσας δυσυχίας ἤρτλιται ἄπο τὴν φαντασίαν.

Εἶναι ὅμως καίτινα κακά, ἢ λύπαι τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦν πολλοὶ νὰ πληροφορηθῶν καλά πᾶς ἠμποροῦν νὰ ἄποδοθῶν εἰς τὴν φαντασίαν.

Καὶ ἐν πρώτοις θέλει φανῆναι ἀξιάδοξον εἰς μερικὰς πᾶς ἐκεῖνι καὶ ἢ πρώτῃ λύπῃ, ὅπερ αἰδανέται ἢ ψυχὴ τὴν ἰδίαν σιγμῶν ὅπερ ἀφαιρεῖται τὸ ἀγαθόν, ἠμπορεῖ νὰ ἄποδοθῆν εἰς τὴν φαντασίαν, ἐν ᾧ δὲν ἔχει ἀκόμη χάραν ἢ εἰς τὸ παρεληλυθὸς καὶ τὸ μέλλον μετάβασις.

Μὲν ὅλον τοῦτο, ὅποταν ὁ λόγος δὲν εἶναι φερεμῆς ἡδονῆς φυσικῆς, τὴν ὁποῖαν ἡδὴ ἐνεργεῖ ἀπολαμβανόμεν, καὶ ἢ ὁποῖα αἴφνης μᾶς ἀφαιρεῖται, εἰς τὴν ὁποῖαν φερίσασιν εἶναι μία λύπη αἰδησεως, εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς φερίσασεις, αὐτὴ ἀναλύσασιν τὸ παρᾶγμα μὲ ἀκρίβειαν, θέλομεν ἰδῆν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ πρώτῃ λύπῃ ἤρτλιται κυρίως ἄπο τὴν φαντασίαν· καὶ αὐτὴ τότε ἢ αἰτία δὲν παροέρχεται ἄπο τὴν εἰς τὸ παρεληλυθὸς καὶ τὸ μέλλον μετάβασις, παροέρχεται μὲ ὅλον πᾶν ἄπο τὴν καὶ φαντασίαν κηπίσιν, ὅπερ παρὸ ὀλίγῃ ἐσημειώσασιν. Ἀνίσως ἀρπᾶσσω ἄπο εἴνα βρέφος εἴνα πωρικόν, ἢ ἄλλο τὶ παρᾶγμα ἀγαπητὸν εἰς αὐτὸ, ποῖα εἶναι ἢ αἰτία, δεῖ τὴν ὁποῖαν λυπεῖται τὸσον; ἢ δι' ὅ,τι εἰς τὴν φαντασίαν τε ἀπελάμβανεν ἡδὴ τὴν ἐκ τῆτου ἡδονῶν, ἢ δι' ὅ,τι τὴν ἰδίαν σιγμῶν, ὅπερ τὸ βλέπει νὰ ἀρπᾶζιται, τῆ παρίσασιν αἴφνης ἄλλη ἢ ἡδονῆ, ὅπερ ἢ θέλεν ἄπολαύσῃ ἀπ' αὐτό· καὶ ἢ ἄποβολὴ αὐτῆς τῆς κατὰ φαντασίαν ἡδονῆς εἶναι δι' αὐτὸ τὸσον πικρὰ, ὅσον ἢ θέλεν εἶναι ἢ ἄποβολὴ μιᾶς παραγματικῆς ἡδονῆς. Διὰ τὶ ἀνίσως τοῦ ἀφαιρέσσω κανεῖνα ἄλλο παρᾶγμα, δεῖ τὸ ὁποῖον δὲν τῶν μέλει, καὶ ἄπο τὸ ὁποῖον δὲν ἀπολαμβάνει ἡδὴ καμμίαν ἡδονῶν οὔτε παραγματικῶν, ἔτε καὶ φαντασίαν, δὲν θέλει δεῖξει δι' αὐτὸ καμμίαν δυσκολίαν ἢ λύπην.

Β'. Εἰς ἄλλας θέλει φανῆ, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔδοξῃ εἰς τὴν φαντασίαν μίτε τὸ αἶδημα τῆς θυμῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς ἡμᾶς τόσοσ ἀπόχειρος, ὅταν λάβωμεν κάμμιαν ὕβειν, καὶ ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς εἶναι τόσοσ λυπηρός.

Εἰ γὰρ ὅμως βλέπω ὅτι αὐτὸ ἔργον, ἢ ὁ λόγος ὁ ὕβεισικὸς μᾶς ἔρχεται ἔποτινα φρεσὸληπτον, μᾶς εἶναι ἀδύφορον· αὐτὸ μᾶς ἔρχεται ἔποτινα φίλον μας μὲ ἔποτον ἀξαπελίης φιλοφρονητικῆς καὶ συμποσιακῆς, μᾶς πορξενεὶ καὶ ἠδονίω. Πόθεν πορξέρχεται λοιπόν, ὅπῃ τὸ ἴδιον ἔργον, καὶ ὁ αὐτὸς λόγος νὰ μᾶς κινῆ εἰς τόσοσ ἀγανάκτησιν, καὶ νὰ μᾶς πλῆττη (λυπῆ) τόσοσ, ὅποταν μᾶς ἔρχεται ἔποτ ὑποκείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑποδέτομεν πορξάρεσιν ὕβρεως πορὸς ἑαυτῆς; ἢ ὅτι ἡ ἰδέα αὐτῆς τῆς ὑποτιδεμένης ὕβεισικῆς πορξαιρέσεως, ἢ ἰδέα τῆς ὑπεροχῆς, ὅποῦ τὴν σιγμὴν ἐκείνην μεταχειρίζεται κατ' ἡμῶν, ἢ ὁποῖα πλῆγόνει τὴν φιλαυτίαν μας, ἢ ἰδέα τῆς ἐξεδουάσεως, εἰς τὴν ὁποῖαν μᾶς βάνει ὡς πορὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν ὁποῖαν ἰδεάζόμεθα παντοτεινίω καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, αὐτὴ ἡ ὕβεισ μείνη ἀτιμάρητος, αὐταὶ εἶναι αἰτίαι τῆς λύπης μας· αἰτίαι, αἰ ὁποῖαι πορξέρχονται ἔπομῆως ὅλαε ἔποτ τὴν φαντασίαν, ἔποτ τὴν ὁποῖαν πορξέρχονται, (καθὼς θέλομεν ἰδῆ εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα) καὶ ἄλλαι αἰτίαι θυμῆς.

Γ'. Ἄλλοι πάλιν θέλαν εἰπῆ, ὅτι καθὼς εἰς τὰ ἔργα τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης ἀρέσκει ἡ ποικιλία, ὅταν εἶναι καλῶς συντεταγμένη μὲ τὴν ἐνόπτητα, ἢ κανονικότης, ἢ ἀναλογία, ἢ τάξις, ἢ ἀρμονία, ἢ σύμπνοια τῶν μέσων μὲ τὸ τέλος, κτλ. οὕτως ἀπαρέσκει ἐκεῖνο, ὅπῃ παρῆσιν ἀταξίαν, ἀσυμμετερίαν, ἀσυμφωνίαν, ἀσυμταξίαν κτλ. ἢ ὁποῖα δυσαρέσκεια (ἢτις καὶ αὐτὴ εἶναι λύπη) ἀνῆκει περλατόπρον εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ εἰς τὴν αἶδησιν· καὶ ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἠρπεται ἔποτ μίαν κατ' ἐνέργειαν ἀντί-

Κεφ. Β'. Ε' πρὸς αὐτὸς εἰς τὰ Ψυχ. κακά. 25

τίληψιν, δὲν ἠμπορεῖ εἶναι τὸ ναὶ ἀποδοθῆναι εἰς τὴν φαντασίαν.

Εγὼ ὅμως ἀδελφῶν καὶ ἐνταῦθα ἐν παύσει, ὅτε ἐκεῖνα τὰ ἴδια, ὅπερ εἰς μερικὰς ἀπαρέσκην, εἰς ἄλλας ἀρέσκην καθ' ὑπερβολὴν. Τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, ὅπερ εἶναι ἢ ἐκ φύσεως ἄχρημα, ἢ ἐκ τέχνης ἡμορφωμένα, ἢ προξενῶν εἰς ἡμᾶς τὸς ἐναντιότητα καὶ ζωγραφισμῶν μόνον βλεπόμενα, εἰς τοὺς Μαύρους, εἰς τὰς Κινέζους, εἰς τοὺς ἀγέλαις προξενῶν μεγάλῳ ἠδουλίῳ. Αἱ πλέον ἀνδέρραι οἰκοδομαί, αἱ πλέον ἀρχαῖαι ζωγραφίαι, αἱ πλέον ἀνδρῆς βωμολοχίαι, ὅπερ κινῶν τὸς ἄγαπάσῃ εἰς τὰς κερτικὰς καὶ εἰδήμονας, πληρῶσι θαύματος τὰς ἀπλῆς καὶ ἰδιώτας ἀνθρώπους. Οἱ ἔσοποι (αἱ μόδαίς), ὅπερ ἐσυνήθισον οἱ παρόγονοί μας εἰς τὰ κεφαλοδέσματα, καὶ εἰς τὰ σολίδια, τὰ ὅποια μᾶς φαίνονται τὴν σήμερον τὸσον ἄχρημα, εἰς ἐκεῖνας ἐφαίνοντο ὡραιόταται· καὶ αὐτὰ, ὅπερ τώρα ἀρέσκην τὸσον εἰς ἡμᾶς, δέξαν φανῆ ἴσως εἰς τοὺς ἀπογόνους μας ἀνδέρραι. Πόθεν προέρχεται λοιπὸν ἡ τσαυτὴ διαφορὰ εἰς τὰ ἴδια πράγματα; ἢ ἀπὸ τῆς διαφορῆς ἰδέων, ὅπου χηματίζει καθ' ἑαυτὸς τὰ ὡραία καὶ ἀχρηᾶ, πρὸς τὴν ἀδραβᾶλλει καὶ κρίνει τὰ πράγματα· ἀγαθὰ τὸ ὡραῖον ἔχει σαθρὰς τὰς ἀρχὰς τε καὶ ἀμεταξέπτως, καθὼς ἀπεδείξαμεν εἰς τὴν Μεταφυσικῶν (Ὀντολογ. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀρθρ. Β')., δὲν γνωρίζεται ὅμως ἀπὸ ὅλης ἐπίσης. Καθ' ἑαυτὸς λοιπὸν κατὰ τὰς βαθμῶς τῆς γνώσεών τε, ἢ καὶ τὰ πάθη τε, ἢ τῆς συνήθειών τε, ἢ τῆς ἔξιν τε δημιουργεῖ εἰς τὴν διαφοροῦν τὴν μίαν εἰκόνα, καὶ εἶνα μέτρον τῶ ὡραίων ἰδέων, καὶ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ συμφωνῶν μὲ αὐτὸ, τὰ ἀείσκει ἀρεσά· ὅσα δὲ ἀντιπίπτου, τὰ ἀείσκει δυσάρετα. Οποῖος δὲν ἔχει ἰδέων τινὸς καλλιτέρου πράγματος, εἰς τὰς πλέον ἀνδρῆς, ἀπύκτως ἢ ἀχρημῶς ἀδραβᾶσεις δὲν δοκιμάζει ἄλλο, εἰμὴ ἀδραβᾶσειν, ἢ ἀιδάσκειται ἴσως καὶ τέρψιν· ὅποῖος ὅμως ἔχει

χει ιδέαν πραγμάτων, τὰ ὅποια ἢ εἶναι τῶντι, ἢ αὐτὸς πισδεῖ, ὅτι εἶναι καλλίτερα, εἰς ὅλα, ὅσα ἀντιβάνεν εἰς τὸ ἐδικόν τε κ' ἰ φαντασίαν μέζον, αἰδάνεται ἄποσροφίῳ κ' δυσαρέσκειαν.

Δ'. Ἀλλ' ἡ ὀχληρία (πλῆξις), ἡ ὅποια εἶναι κ' αὐτὴ εἷα τόσῳ βαρὺ κακὸν τῆς ψυχῆς, πῶς ἡμπορεῖ, θελεῖ εἰτῆ ἄλλος τίς, νὰ ἄποδοθῆ εἰς τὴν φαντασίαν, κ' ἔ μάλισα δεῦ σωίσιται εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὴν ἔλλειψιν, ἢ τὴν ἀδυναμίαν τῶ ἀιδημάτων κ' τῶ ἰδεῶν; Ἡ φαντασία δεῦ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι, εἰ μὴ τὸ πολὺ πολὺ μία ἄποφατικὴ αἰτία τῆς ὀχληρίας, εἰς τὸ ὅποῖον τῆτο δεῦ ἔχει βέβαια κἀμίαν ὑπεροχὴν ἐπάνω εἰς τὴν αἰδησίαν.

Εἰγὼ ὅμως, μ' ὄλον ὅπῃ κ' ἰ πρώτῳ θεωρίαν τῆτο φαίνεται ἔπως ἔχον, σοχάζομαι ὅτι κ' εἰς τὴν ὀχληρίαν ἢ φαντασία συωργεῖ ὡς ἐνεργητικὴ αἰτία, ὡξελιότερον ἄπο ὅ,τι κοινῶς πισδεῖται· ἐπειδὴ σκεπτόμηνος δέρισκω, ὅτι ἡ ὀχληρία δεῦ σωίσιται εἰς μίαν παντελῆ ἔλλειψιν αἰδημάτων κ' ἰδεῶν, μήτε ἀπλῶς εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶ ἀιδημάτων κ' μ' σωειδήσεως ἰδεῶν· δεῦ τι τῆτο ἀντὶ ὀχληρίας ἢ θελε ποροκαλέσῃ ὑπνον· ἀλλὰ σωίσιται εἰς τὴν ἔλλειψιν αἰδημάτων κ' ἰδεῶν ἀρεσῶν κ' ἐπαγωγῶν, κ' εἰς τὴν σωιέχειαν κ' δῆρκειαν αἰδημάτων κ' ἰδεῶν ἀδῆφορων, τὰ ὅποια δεῦ τὴν χαυμότητα, ὅπῃ ποροξενῶν εἰς τὴν ψυχῆν, ἄποβαίνουσι τέλος πάντων δυσάρεσα. Λοιπὸν ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν εἰς τὴν Μεταφυσικῆν (Ψυχολ. Τμήμ. Β'. Κεφ. 5'. Ἀ' ρθρ. Α'), ὅτι κατ' ἀρχὰς κἀνενα αἰδημα κατ' ἑαυτὸ δεῦ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀδῆφορον· ἢ σύγκρσις ἐπειτα μὲ τὰ ἰχυρότερα αἰδήματα κἀμνει τὰ ἀθενέσερα νὰ νομιζωνται ὡς ἀδῆφορα. Τὸ ἴδιον πορέπει νὰ εἰπῶμεν κ' ὡξελ τῶ ἀντιλήψεων κ' ἰδεῶν· δεῦ τι κ' αὐταὶ τότε παύεν ἄπο τὸ νὰ εἶναι ἡδονικαὶ, κ' ἐπαγωγοὶ, κ' γίνονται πορῶτων μὴ ἀδῆφοροι, εἰτε δὲ δυσάρεσοι, ὅταν δοκιμάσωμεν ἄλλας ἐπαγωγότερας κ' ἡδονικωτέρας, πορὸς τὰς

τὰς ὁποίας νὰ ᾄῃ σύγκρισις. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ σύγκρισις τῆς ἐνεσώτων αἰδημάτων, ἢ ἀντιλήψεων, ἢ ἰδεῶν πρὸς τὰς παρωχημένας, καὶ ἢ ὕψεις, ὅπως εἰς αὐτὰς καθορᾶται, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως ἀφαιρεῖ ἕκαστος τὸ ἐπαγωγὸν καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πορῶσκει τὴν ὀχληρίαν. Διὰ τὴν τὴν βρέφη καὶ οἱ δὲ ἄλλοι, ἐν οἷς δὲν ἔχει χώραν αὐτὴ ἢ σύγκρισις, δὲν ὀχλεῖνται (πλήττων) καμμίαν φοράν, ἀλλὰ καθὼς παύσεν τὰ ζωηρὰ αἰδήματα, ὅπως τὰς κρατῶν ἐξύπνης, ἀντὶ τὴν νὰ δοκιμάσεν καμμίαν δυσκολίαν ἢ τὴν τοιαύτῃν ἔλκειψιν, ἀποκοιμίζονται· ἐκ τιναντίε δὲ εἰς ἐκεῖνα τὰ διηγήματα καὶ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰ παιγνίδια, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ βρέφη, καὶ οἱ ἀγροῖκοι καὶ ἀπαίδευτοι ἀνδρῶποι λαμβάνουν μεγάλῃ τέρψιν, οἱ ἀνδρες καὶ εἰδομονέσεροι ἀνδρῶποι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν ἄλλα πράγματα καλλίτερα, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν λείπουν νὰ κάμνουν καθ' ἑαυτοὺς αὐτὴν τὴν σύγκρισιν, ὀχλεῖνται θανατηφόρας. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν βλέπομεν τὰς ἔυφληκὰς καὶ ἡδονικὰς νὰ πλήττων καὶ νὰ ὀχλεῖνται ἕκαστος τὰ αἰδήματα καὶ τὰς κοινὰς καταστάσεις τῆς ζωῆς, εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνουν ἡδονὴν καὶ ὄχλησιν τόσοι ἄλλοι· ἐπειδὴ συγκρίνουν πάντοτε αὐτὰ μὲ ἐκεῖνα τὰ ἰχυρότερα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι συνηθισμένοι, καὶ τῆς ὁποίων αἰθαίνονται τότε τὴν ἔλκειψιν.

Ἡμπορῶμεν λοιπὸν νὰ συμπεραίνωμεν ἀπ' ἐξείας, ὅτι αἱ ἀληθινὸς τῆς ψυχῆς ὅλαι, ἢ τελάχισον αἱ φελατότεραι κρέμονται ἕκαστος τὴν φαντασίαν· λέγω δὲ αἱ φελατότεραι ἕκαστος νὰ ἀφήσω τόπον ἕκαστος τὰς ἐξαιρέσεις, ἢ τύχη νὰ δὲρεθῆ ποτε καμμίαν ἀληθινὴν, ἢ ὁποῖα νὰ μὴν ἔχη οὐδεμίαν ἐξάρτησιν ἕκαστος τὴν φαντασίαν, μὴ ὅλον ὅπως ἐγὼ δὲν ἠμπορέσω ἕως τώρα νὰ γνωρίσω, ἢ νὰ πλάσω καμμίαν τοιαύτην.

Μάλιστα μία σκέψις φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ σηκώσῃ καὶ εἰς τὰς ἀμφοβολίας· ἐπειδὴ αἱ ἀληθινὸς δὲν ἠμπορῶν νὰ πορῶσθαι ἄλλοθεν, εἰ μὴ ἢ

ἕκαστος

ἀπὸ μίαν πραγματικὴν προσβολὴν, ἢ ἀπὸ μίαν ἰδέαν διεγερομένην εἰς τὴν ψυχὴν, δεῖ τὸ ὅποιον τῆτο καὶ διαιρῆν τινὲς εἰς ἀληθόνας εἰς ἀλγηδόνας αἰσθημάτων καὶ εἰς ἀλγηδόνας ἰδεῶν (1). Ἀλλ' αἱ παρῶται λέγονται ἀλγηδόνας ἢ κακὰ σωματικά, αἱ δὲ ἄλλοιτεροι λοιπὸν, αἱ ὅποιαι εἶναι τῆς ψυχῆς, δεῖ προσέρχονται, εἰ μὴ ὅταν διεργασθῶν μὲ μίαν καποίαν ζωηρότητα αἱ ἰδέαι, ἀπὸ τῆς ὁποίας γηναῖνται, ὅπερ ἀνῆκει κυρίως εἰς τὴν φαντασίαν. Ἄρα αἱ ἀλγηδόνας ἢ τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς προσέρχονται ὅλα χωρὶς ἐξαιρέσειν κυρίως καὶ κατὰ παρῶτον λόγον ἀπὸ τῆς φαντασίας.

Πρέπει ἄρα δεῖ τῆτο νὰ ὀνομάζωνται τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς ὅλα καὶ φαντασίαν, ἢ φαντασιακά (αὐ εἶναι συγχωρημένην νὰ μεταχειρισθῶ αὐτῶ τὴν λέξιν) ; Τῆ ἀληθεῖα ὀλίγον ἀφελεῖ μὲ ποῖον ὄνομα νὰ ὀνομασθῶν, ἀφ' ἧ εἶναι ἐγνωμένη ἢ ἀρχήτων. Ως τῶσον δεῖ νὰ εἰπῶμεν καὶ περὶ τῆς, πρέπει παρῶτον μὲν νὰ ἀναμνησθῶμεν τῶ διττῶ ἐνοίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπαμεν κατ' αρχάς (Κεφ. Β'.) ὅτι συνηθίζων νὰ ἐκλαμβάνων τὸν ὄρον κακὸν· δὲ ἄλλοτερον δὲ νὰ ἀποδειχθῶσιν ὅτι εἰς τῶ κοινῶ γηῖσιν τῆς ὀμιλίας κακὸν φαντασιακὸν ἐνοῶν εἶνα κακὸν ὑποθετικὸν, ὃ ὅστιν εἶνα κακὸν, ὅπερ φαντάζεται τις ὅτι ἔχει, χωρὶς νὰ τὸ ἔχη· ὅτι λογῆς εἶναι τὰ κακὰ τῆ Ἀργαῖτε εἰς τῶ κωμωδίαν τῆ Μολιέρτε τὴν ὀπιγραφομένην, ὃ Φαντασιακὸς ἄρρωτος.

Ἀνίσως λοιπὸν ἐκλάβωμεν κακὸν τὴν πραγματικῶν. Ἐλίφιν, ὅπερ δοκιμάζει τις, αὐτῆ ἀπὸ ὁποιαυδήποτε αἰτίας τῆ προσέρχεται, εἶναι πάντοτε πραγματικῶτα, καὶ δεῖ ὅσον ἢμπορεῖ ποτὲ νὰ ὀνομασθῆ φαντασιακῶ.

Αν

(1) Ο' Κασίντε καμνε αὐτῶ τῶ διαίρειν ἐν τῆς De moralis disciplina humanae Societatis, Σελ. 64.

Ἄν ἔμῳς κακὸν θελήσωμεν νὰ ἐκλάβωμεν τὴν αἰτίαν, ἅπὸ τὴν ὁποίαν ἡ θλίψις προέρχεται, ἴσως ἔχεται λόγος νὰ διιχυρωθῆτις, ὅτι τὰ κακά τῆς ψυχῆς πρέπει τῶντι νὰ ὀνομαθῶν ὅλα, ἢ τελάχισον τὰ φεισώτερα φαντασιακά.

Ἐπειδὴ αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ, ὅτι καὶ πρὸς τῷ Μολιέρῳ ἡ θλίψις τῷ Ἀργάντῳ, καὶ μὴ τὸν φόβον τῆς ὑποτιθεμένην κακῶν τε, εἶναι πραγματικώτατη· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὰ τὰ κακά, ὅσῳν ἡ αἰτία, εἴς ἢς προέρχεται εἰς αὐτὸν ἡ θλίψις, δεῦν εἶναι πραγματικά, καὶ τῷτο λέγεται φαντασιακή. Λοιπὸν εἰς τὰ κακά τῆς ψυχῆς (θέλει εἰπῇ) ἡ αἰτία, ὅπῃ μᾶς βατανίζει, λαμβανέται πάντοτε ἢ ἅπὸ τὸ παρεληλυθὸς, ἢ ἅπὸ τὸ μέλλον. Ὄπόταν λυπέμεθα καὶ τὴν ἀνάμνησιν εὐδὸς κακῆ, ὅπῃ εδοκιμάσαμεν, ἢ καὶ τὴν προσδοκίαν εὐδὸς κακῆ, ὅπῃ ὑποπτόμεθα, ἢ αἰτία τῆς λύπης μας εἶναι δι' ὅτι μεταφερόμενοι μὲ πὴν φαντασίαν εἰς τὴν στιγμήν, ἐν ἣ εδοκιμάσαμεν τὸ ἀλγεινὸν αἴδημα, ἢ ἐν ἣ φοβέμεθα ὅτι θέλωμεν τὸ δοκιμάσει, φανταζόμεθα ὅτι τὸ αἰδανόμεθα ἦδη. Ὄπόταν ἡ λύπη μᾶς προέρχεται ἅπὸ τὴν ἀνάμνησιν εὐδὸς ἀγαθῆ ἅπὸβληθῆντος, ἢ αἰτία ὡσαύτως εἶναι, δι' ὅτι πλάττοντες μὲ τὴν φαντασίαν τὸ τοῖστον ἀγαθὸν παρὸν, ἰδεαζόμεθα ὅτι τὸ βλέπωμεν πῶς ἦδη μᾶς ἀρπάζεται. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐνεώσας δυσυχίας, ἢ λύπημας προέρχεται ὡσαύτως ἅπὸ πὴν εἰς τὸ παρεληλυθὸς καὶ τὸ μέλλον τῆς ψυχῆς μεταβάσιν· τὸ ὁποῖον τῷτο πρέπει νὰ λέγηται καὶ καὶ καθε ἄλλο κακὸν τῆς ψυχῆς. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ μαγεία τῆς φαντασίας μᾶς προξενεῖ καθε βάσανον. Ὄλα τὰ κακά μας προέρχονται ἅπὸ τὸ ἰδεάζεσθαι παρόντα καὶ πραγματικά ἐκεῖνα, ὅπῃ δεῦν εἶναι παρόντα, ἢ εἶναι τελάχισον καὶ φαντασίαν. Λοιπὸν εἴμεθα εἰς πὴν φεισάσιν τῷ Ἀργάντῳ· λοιπὸν τὰ κακάμας πρέπει νὰ ὀνομαθῶν ὡσαύτως φαντασιακά.

Ἰσως νὰ μὴν εἶχον ἀδικον ὅποιος ἠθελε κάμει
 τὸς

τὰς ποιητῶν συλλογισμῶς, πλὴν ὅλα αὐτὰ ἀνάγονται τέλος πάντων εἰς εἷς ζήτημα φιλῶν λέξεων, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι μάταιος κόπος νὰ ἐναχοληθῆτις. Διὰ τὴν τὰ εἰς φιλά ὀνόματα συρισάμηναι ζητήματα ἠμπορεῖν ναι, νὰ εἶναι ὠφέλιμα, ὁπότεν μᾶς φέρν. εἰς κάμμίαν νεοφανῆ γνώσιν, τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ ἀπᾶνιον, ἢ ὁπότεν ἠμπορεῖν νὰ μᾶς δίδου εὐκαιρίαν νὰ ἐξομαλίσωμεν κάμμίαν δυσκολίαν ποροερχομένην ἀπὸ τῆς ἀμφιβολίας τῆς ὀνομάτων, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι συχνότερον. Ἀπὸ τὸ παρὸν ὅμως ζήτημα δὲν ἠμπορεῖ νὰ πορεύθῃ κανεὶς ἄπὸ αὐτὰ τὰ δύο κέρδη. Μάλιστα ὅποιος ἠθέλε διιχυρεῖσθαι μὲ τὰ σωστά, ὅτι ὅλα τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα ἕως τώρα ὠνομάθησαν τὰ φερασότερα πραγματικά, τώρα πρέπει νὰ ὀνομαθῶν φαντασιακά, αὐτὸς δὲν ἠθέλε κάμῃ ἄλλο, ἢ νὰ αὐξήσῃ τῆς ἀσάφειας τῆς πράξεως.

Ἐγὼ λοιπὸν τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς λέγω ὅτι ἠρτύνονται ἄπὸ τῆς φαντασίας· δὲν θέλω τὰ ὀνομάσει ὅμως φαντασιακά. Φαντασιακά ὀνομάζω μόνον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ φαντασία ὄχι μόνον τὰς ιδέας, ὅπερ ἀμέσως μᾶς θλίβει, φερασάει εἰς τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δημιουργεῖ ἀκόμη καὶ τὰς αἰτίας, ἄπὸ τὰς ὁποίας φεράγονται αὐταὶ αἱ ιδέαι. Ἐἵνα ὑποκείμενον, ὅπερ ἐσωλήθιζε προτίτερα νὰ μὲ χαρῆται φιλοφρόνως, σήμερον μὲ συναπαντᾷ, καὶ δὲν γυρίζει νὰ μὲ ἰδῇ· τῆτο ἴσως εἶναι ἀποτέλεσμα ἀπροσεξίας, ἢ φερασασμοῦ· ἢ ἐδικήμου ὅμως φαντασία δὲν ἀναπαύεται, ἀλλὰ μοὶ ἐκαυτοπύνει εἷς ἐχθρὸν, καὶ μὲ κάμνει καὶ ὑποθέτω, ὅτι αὐτὸς μετεχειρίθη, ἢ μηχανάται νὰ μεταχειριθῆ ἐναντίον μου κανεὶς λυπηρὸν ἔργον· αὐτὸς ἐγὼ λυπηθῶ φερί τῆτος, τῆτο θέλει εἶναι εἷς κακὸν τῆς ψυχῆς, καὶ θέλει εἶναι ὅλον ὅλως φαντασιακόν. Ἄν ὅμως ἰξούρη τινὰς, ὅτι τὸ εἰρημικὸν ὑποκείμενον εἶναι τῶν ἑχθρῶς τε, καὶ μάθη ὅτι ἐμῆχανόθη, ἢ μηχανάται πραγματικῶς κά-
νοια

εὐνά παρᾶγμα πρὸς βλάβη τε, αἰτίας αὐτὸς αἰδαν-
 θῆ πρὸς τὴν λύπην καὶ βάσανον, ἐγὼ δὲ θέλω
 ἀντιπαρᾶν ἀναφανδὸν εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν τῶν λέγειν
 ὀνομαζόντων τὸ πάθος τε φαντασιακόν. θέλω εἰπῆ
 μόνον, ὅτι τὸ πάθος τε ἤρπται ἀπὸ τῆς φαντασίας·
 ἐπειδὴ ἄγνεται ἀπὸ τῶν εἰκόνας, ὅπως τὸ παρῆσαν-
 ται, εὐνά κακῆ, ὅπου ἐδοκίμασεν, ἢ φοβεῖται μὴ
 δοκιμάσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ε'πίρροια τῆς Φαντασίας ἐπαύω εἰς τὰ
 κακὰ τῶν σώματος.

Μωρὸς ἤθελεν εἶναι βέβαια, ὅποιος ἤθελε δι-
 αχειρᾶν ὅτι τὰ κακὰ τῶν σώματος προέρχονται καὶ αὐ-
 τὰ ὅλα ἀπὸ τῆς φαντασίας, καθὼς ἐφαίνοντο ὅτι
 διαχειρίζοντο οἱ Στωικοί, οἱ ὅποιοι τὰ ὀνόμαζον καὶ
 κατ' ὀφθαλμὸν κακὰ, καὶ ἀπέφασκον προσέτι ὅτι εἶναι
 κακὰ. Ὅτι ὅμως καὶ εἰς αὐτὰ ἡ φαντασία ἔχει με-
 γάλῳ μετοχῶν, τὴν δὲ εἶναι ἴσως δύσκολον νὰ ἀ-
 ποδειχθῆ.

Καὶ ἐν πρώτοις ἐπιθυμῶ νὰ ἐρωτήσῃ καθ' ἑαυτὸν
 τὸν ἑαυτὸν τε, αὐτὴ ἡ φαντασία τε δὲν τὸν ἔκαμε ποτὲ
 νὰ νομίσῃ εὐνά φυσικὸν κακὸν μεγαλῆτερον, ἀπὸ ὅτι
 ἦτον καθ' ἑαυτὸ. Ἐγὼ ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ σοχάζομαι,
 ὅτι εἶναι πολλὰ ὀλίγοι ἐκεῖνοι, εἰς τῶν ὁποίων δὲν
 ἐπιβῆ συχνότατα τὸ τοῖστον. Εἰς τὰ πρῶτα κακὰ
 κακὰ ὁ φόβος αὐξάνει πολλὰ τὸ ἀληθινὸν μεγαλῆτε-
 ρος· καὶ ὁ ἐκ τῆς προερχόμενος φόβος ἢ τῶν θανάτου,
 ἢ τινὸς μακροχρονίου καὶ βασανιστικῆς ἐνοχλήματος, ἢ
 τινὸς ἐλαττώματος καὶ ἀσθενείας, ὅπως ἔχει νὰ μᾶς
 μείνῃ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἀπὸ αὐτοῦ, εἶναι τὰ αἰτία,
 ὅπως κάμνῃ τὴν ἀδυναμίαν βαρυτέραν καὶ ἀλγεινότεραν.

Τέτοις προσίδονται ἔτι καὶ αἱ ἀλλόκοτοι θεωρίαι, διὰ τῶν ὁποίων φαίνονται τινές, ὅτι σκεδάζου ὀπίσθους νὰ βασανίζονται χειρότερον. Εἰς τὰ πραγματικά κατὰ προθέτην, λέγει ὁ Φοντενέλλης, καὶ ἡμεῖς μυρίας χειρᾶσιν φαντασιακάς, διὰ νὰ τὰ κάμωμεν βαρύτερα. Εὐθύς ὅπῃ εἶνα κακὸν ἔχειτι ἀσυνήθιστον, αὐτὴ ἡ ἰδιοψοπία του μᾶς ἐρεθίζει καὶ μᾶς παράττει χειρότερον. Οὐνερότητον μίαν τύχην, μίαν εἰμαρμένην, εἶνα δὲν ἰξόρω τι, τὸ ὁποῖον ὀπιδίδεται ὀπιμότως νὰ μᾶς βασανίξῃ με ἔσπον ὀδύροζον· τὰς ἰδίας πραγματικὰς χειρᾶσιν σκεδάζομεν, δὲν ἰξόρω πόσον, νὰ τὰς ὀδυσσάνομεν ἑαυτοῖς με τὰ πλέον ζωηρὰ χρώματα, νὰ τὰς ἀναπτύσσομεν διὰ μίαν μίαν ἔμπροσθεν μας, νὰ τὰς παρρησιάζομεν καὶ νὰ τὰς μεγαλιώομεν, ὡς αὐτὸ νὰ ἐζητήσομεν διὰ κἀνὸν κριτικὸν δικαιολογίαν τινὸς ὕβρεως ἡρομῆης ὀδύροζος εἰς ἡμᾶς· καὶ μελετῶντες με πιαυτὸν σκεδῶν τὰ κακά μας, καὶ ὀπζητῶντες με πόσω ὀπιμέλειαν ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ τὰ κάμωμεν μεγαλιότερα, καταντῶμεν νὰ τὰ κάμωμεν τῶντι βαρύτερα (δεινότερα).

Εἶνα ἀναγκαιότερον νὰ παρατηρήσομεν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι εἶνα δύο εἶδη ἡδονῶν· τῶν ὁποίων ἄλλαι μὲν λέγονται θετικαὶ ἢ ἄμεσοι, καὶ εἶνα ἐκεῖνα, ὁπῆ ἡρῶνται ἀπ' ὀθείας διὰ μίαν ἀλοῖωσιν ἡδονικῶν· ἄλλαι δὲ, ὀποφατικαὶ ἢ ἔμμεσοι, καὶ εἶνα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡρῶνται διὰ τὴν κατὰπαυσιν μιᾶς ἀλγεινῆς ἀλοῖώσεως.

Ὅτι ἡ κατὰπαυσις αὐτὴ μᾶς ὀρῶζει κατ' ἑαυτὴν εἶνα αἰθρημα ἀληθινῆς ἡδονῆς, καὶ ἡδονῆς πόσον μεγαλιότερας, ὅσον σφοδροτέρα ἐσάθη ἡ ἀλγηδῶν καὶ ταχυτέρα ἡ κατὰπαυσις τῆς, τῆτο εἶνα εἶνα ἡρομῆον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνα ἴσως κἀνεῖς, ὀποῦ νὰ μὲν τὸ βεβαιόνη με τὸν ἰδίαν του πείραν. Ὁ Π. Βόγλιος (Vogli) ὀπολαμβαίνει μάλισα (ἐν τῇ ὀδύροζῶ φῦσεως τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀλγηδόνος πραγματείας), ὅτι εἰς

κάθε βαθμὸν ἐλαττώσεως τῆς ἀλγηδότος, αὐτίσοι-
 χεῖ εἰς βάθμους ἴσους καὶ ἐναντίος ἡδονῆς· εἰς ἔσο-
 πον ὅπερ, καὶ πὺν λογαριασμὸν τάτε τῶ σοφῶ ἀνδρῶν,
 ὕστερα δὲ πὺν μίαν ἀφένειαν ὅσον διεξοδικῶ καὶ βασι-
 νιστικῶ τῶ ὑποθέσει τινὰς, αὐτὴν ἀφάβαλῃ τῶ ἀλ-
 γηδόνα καὶ τῶ ἡδονῶ ὅπερ ἐδοκίμασον ἀμοιβαδόν,
 θέλει εὐρη τὸ κεφάλαιον τῶ δὺν πλοδρῶν ἦτοι με-
 ρῶν ἐπ' ἀκρεβῆς ἴσον.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν θέλῃσι τινὰς νὰ ἀφάδεχθῇ τῶτον
 τὸν λογαριασμὸν, ὅτι ἡ κατάπαυσις μιᾶς ἀλγηδότος
 προσφέρει ἡδονῶν, τῶτον δὲν θέλει εἶναι κἀνεὶς ὅπερ νὰ
 τὸ ἀρνηθῇ. Τάτε περὶ τῶν, πῶσας σιγμὰς ἡδονικὰς
 δὲν ἠθέλαμεν ἔχει ἐν μέσῳ τῶ φυσικῶν ἀλγηδότων,
 αἰσῶν ἰξόραμῶν νὰ ὠφελῆθῶμεν δὲν ἐκείνῳ τῶ
 ἀφάμυθίαν, ὅπερ ἡ φύσις οἴκοθεν μᾶς προσφέρει;

Πολλὰ ὀλίγοι ὁμῶς εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἰξό-
 ρην νὰ ὠφελῆθῶν δὲν αὐτῶ τῶ ἀφάμυθίαν· τὸν
 καιρὸν ὅπερ αἰδαθῶνται, ὅτι ἐλαφρῶθῃσαν, αὐτὴ νὰ
 μῶν εἰς τὸ νὰ ἀπολαμβάνειν τῶ παρεῖσαν ἀναψυ-
 χῶν, τῶς μεταφέρει ἡ φαντασία εἰς τῶ θεωρίαν τῶ
 ἀπερασμῶν κακῶ, ὅχι δὲ νὰ κἀμῃ δὲ τῆς συγκεί-
 σεως γλυκυτέραν τὴν παρεῖσαν ἀνακρίψιν, τὸ ὅποῖον
 ἠθέλει εἶναι ἔργον φρονήσεως, ἀλλὰ δὲ νὰ ἀνανεώ-
 σῃ ἔσοπον τινὰ εἰς τῶ ψυχῶν τῶν τῶ βάσανον, ὅ-
 περ ἐδοκίμασαν, δὲ νὰ τοὺς κἀμῃ νὰ ἀγανακτήσῃεν
 δι' ὅ,τι κατήντησαν νὰ ὑποφέρῃεν πῶσα, δὲ νὰ τῶς κἀ-
 μῃ νὰ αἰδαθῶν ζωηρότερον τὸ βᾶρος καὶ τῶ σκλη-
 ρότητα, ὅπερ ὑπέφερον.

Καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς τῶτον μόνον, ἀλλὰ νοσιμῶ-
 ται νὰ τῶς μεταφέρει καὶ εἰς τὸ μέλλον, καὶ νὰ παρι-
 σῶ εἰς αὐτὰς μὲ τὸν πλέον ἔσομακτικὸν ἔσοπον ἐκεῖ-
 νο, τὸ ὅποῖον ἴσως δὲν θέλει δοκιμάσει, ἀλλὰ φο-
 βεῖται μήπως ἀνακαθῶν νὰ δοκιμάσῃεν, εἰς ἔσοπον
 ὅτι θλιβόμενοι ἀσνάως δὲν τῶς σκοτεινὰς εἰκόνας τῶ
 παρεληλυθότος καὶ μέλλοντος, ἀφίνεν νὰ τῶς φάγη
 δὲν τῶς χεῖρας ἢ παρεῖσα ἀφάμυθία.

Ἐκ τῆς ὀφθαλμικήσεως τούτων γίνεται φανερόν πόσῳ ὑπερβολίαν ἔχει ἡ φαντασία καὶ εἰς τὰ κακὰ τῆς σώματος. Καὶ τί ἤθελε γῆρῃ αὐτὴ ὅτι εὐφραίνει τινὰς εὐαπλήρῃ κατάλογον ὄλων τῶν κακῶν, ὅπερ ἤρπηνται ἀμέσως ὑπὸ αὐτῆ; Τοιαῦτα εἶναι ἐκεῖνα, ὅπου μὲν κυριολεξίαν ὀνομάζονται φαντασιακά. Τοιαῦτα πολὺ ὑπερβολικότερα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπὸ φαντασιακὰ μεταβαίνειν, ὅσα τῆς εἰς αὐτὰ μακρᾶς προσηλώσεως, εἰς πραγματικά· ἢ ἐκ μικρῶν καὶ ἐλαφρῶν γίνονται ὅσα τῆς φαντασίας μεγάλα, καὶ βαρύτερα. Τοιαῦτα τέλος πάντων ἐκεῖνα, ὅπου προέρχονται ὑπὸ ἐλίψεις τῆς ψυχῆς, ἢ βρομῆς, ἢ καὶ ὅτι ὀλοκλήρως παρηγημένης ὑπὸ τῶν φαντασιῶν· τὰ ὅποια μὲν μίαν σειράν δυσυχεστάτων ἡμερῶν, φέρει συχνάκις πολλοὺς χρόνους εἰς τὸν τάφον. Ὅποιος ἐξετάζει μὲν ἀκριβείαν τὰ πράγματα, θέλει ἀποδώσει βέβαια τὴν φύσιν ἀπὸ πολλῆς αἰτίας, ὅπου τῇ προσάπτονται εἰς τὰ φυσικὰ κακὰ, καὶ θέλει μεμφθῆναι δι' ἄλλας τόσας τὴν φαντασίαν.

Ἀφ' ἧς εἰδομένη τὰ κακὰ, ὅπερ προέρχονται ὑπὸ τὴν φαντασίαν, τώρα πρέπει νὰ ἰδῶμεν καὶ τὰς θεραπεύσεις τῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Θεραπεία τῆς κακῶν, ὅπως ἤρτηται ἀπὸ τῆς Φαντασίας.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Θεραπεία γυμνική.

Α'ρακαλεῖν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς Φαντασίας εἰς τὴν Αἴσθησιν.

Ἄν μόνον τῆτον τὸν κανόνα ἰξδύραμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν καθὼς ἔσπετε, δὲν ἤθελον εἶναι πλέον εἰς τὸν Κόσμον ἡθικὸν κακὸν νὰ μᾶς βασανίζῃ· καὶ μήτε ἠμπορεῖ τις νὰ εἰπῇ πόσον τὸ ἐν τῆτι καὶ μόνῃ κέρδος· ἐπεὶδὴ ἡ κακοδαιμονία μας πορεύχεται ἀσύγκλειπτος πᾶσι πλείον ἄπὸ τὸ ἡθικόν, πᾶσι ἄπὸ τὸ φυσικόν.

Ἡμεῖς δὲν σκεόμεθα ποτὲ μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτὸν μας, ἔλεγχῃ ὁ Μονταίνης (Montagne Essais. L. I. c. 3.) ποτὲ δὲν σκεόμεθα εἰς τὴν ἐνεσῶσαν σιγῆν· ἡ φαντασία μᾶς κρατεῖ διωκεκῶς ἔξω ἑαυτῆς ἀχολακμήους εἰς τὸ παρελθυθός, ἢ εἰς τὸ μέλλον· καὶ ἰδὲ ἡ ἀρχὴ καὶ ῥίζα ὅλων τῶν κακῶν τῆς ψυχῆς.

Ἄν ἐκεῖνος, ὅπως βλέπομεν βεβουθισμῶν εἰς μίαν πόσον βαθεῖαν λύπην διὰ τὰ χεῖματα, ὅπως τὸ ἠρπάχθησαν, ἢ διὰ τὴν ζημίαν ὅπως ἔπαθεν, ἢ διὰ τὸ ἀξίωμα, ὅπως δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀπολαύσῃ, ἢ διὰ τὸ ἐγχείρημα, ὅπως τὸ ἀπέβη ζημιῶδες, ἢ διὰ ἄλλω παρομοίαν ἀτυχίαν, ἀπέβαλλε τὰς τοιαύτας εἰκόνας, καὶ αὐτῆν ἐσυλλογίζετο καθ' ἑαυτὸν λέγων· μὲ ὅλα αὐτὰ ὅπως μοι ἠκολύθησαν, ἐγὼ εἶμαι μὲ ὅ-

λον τῆτο ζωντανός, εἶμαι ὑγιής, ἔχω ἀκόμι μὲ τί
 νά ζήσω, καὶ νά ὀχαιεῖσῶ τὰς φυσικάς μου χρείας·
 δεῖ τὰς χρείας τῆς ὑπολήψεως, σοχαζόμεθα ἔπειτα·
 ἐμ ποσέτω ἄς χαρώμεν (ὑπολαύσωμεν) τὰ παρόν-
 τα· αὐτός λέγω αὖ ἔκαμνε ποιήτης λογῆς, ἠθέλαμεν
 τὸν ἰδῆνα ἀλλάξῃ πρόσωπον, νά ἀλλάξῃ θεωρίαν,
 καὶ νά γῆν εὐθυμος.

Ἀξιωμαίωτον εἶναι, αὐ ὄχι εἰς ἄλλο, πλάχισον
 εἰς τὴν παρῶσαν φείσασιν, τὸ φθάρδειγμα τῆς Ἀ-
 ρείσιππε, ὅπε μᾶς ἀναφέρει ὁ Πλέταρχος (ἐν τῷ
 περὶ ὀδυμίας τῆς ψυχῆς). Ἀναγκαθεῖς ὁ Ἀρείσιπ-
 πος νά χάσῃ εἴνα χωρίον (χωράφι) καλόν, ὑπῆ-
 γην εἰς εἴνα ἄπο τῆς φίλης τε, ὁ ὁποῖος ἐπάχριζε μὲ
 συλλυπητικὰς λόγους νά δείξῃ τὴν θλίψιν ὅπε ἐδο-
 κίμαζε δι' αὐτό· πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπε μὲ ἡσυχίαν
 ψυχῆς· καὶ δεῖ τί νά λυπῆμαι ἐγὼ δεῖ τῆτο, ἢ δεῖ
 τί νά λυπῆσαι ἐσὺ δεῖ λόγους; δεῖ εἶναι ἀληθι-
 νὸν ὅτι ἐγὼ ἔχω ἀκόμι ἔεις ἀγρὺς, καὶ ἐσὺ ἔχεις
 εἴνα μόνον; τῆτο εἶναι ἀληθινόν, ἀπεκρίθη ὁ παρη-
 γορητῆς τῆς Ἀρείσιππε. Λοιπὸν φθαρσότερον δίκαιον
 ἠθέλα ἔχη ἐγὼ νά λυπῆμαι δεῖ τὴν ἐδικίωσεν τύ-
 χην, εἶπεν ὁ Ἀρείσιππος, φθάρ σὺ δεῖ τὴν ἐδικίω-
 μεν (1).

Καὶ δεῖ εἶναι μεγάλη μανία, ἐξακολοθεῖ ὁ ἴδιος
 Πλέταρχος (αὐτόδι), νά λυπέμεθα δεῖ τὰ ἄπο-
 βληθόντα φθαρσότερον, φθάρ νά χαρώμεθα δεῖ ἐ-
 κείνα ὅπου μᾶς μῆεν, κἀμνοντες ὡς αὐ τὰ μικρὰ
 παιδάκια, τὰ ὁποῖα, ἀνίσως τινὰς ἀρπάσῃ κἀνείνα
 ἄπο τὰ πολλὰ παίγνιατων, ρίπτου ἄπο τὸ πει-
 σματων καὶ τὰ λοιπά, καὶ ἔπειτα βοῶν καὶ κλαίεν καὶ
 τα-

(1) ,, Χωρίον ἐν ὑπολήσεως καλόν, ἠρώτησεν εἴνα τῆρ πάνυ ἀγε-
 ,, σποισμῶν σιωχάσθαι καὶ σιωχαινεῖν· ἐπὶ σὶ μὲν χωρί-
 ,, διον εἴ εἰν, ἐμοὶ δὲ ἔεις ἀγροὶ καταλείπονται; σιωχαιλογῆσαι-
 ,, περ δ' ἐκείνη· τί ἐν (εἶπεν) ἐ σὶ μᾶλλον ἢ μῆες σιωχάσθαι;

παράττων τὸ πᾶν; Τὸ πλέον μικρὸν ἐναντίον μᾶς κά-
μνει σχεδὸν ὅλως νὰ πίπτωμεν εἰς νηπιότητα· τὸ πα-
ραμικρὸν ἀτύχημα μᾶς παράττει· ἢ πλέον ἀνεπαί-
θητος ζημία μας ρίπτει εἰς ἀπελπισίαν· μαλόνομεν
μὲ τὸν Θεὸν, μὲ τὴν τύχην, μὲ τὸν ἔρανον, μὲ
τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἔχτερινόμαθα ὅτι τὸ πᾶν μετέχει
εἰς τὴν θλίψιν μας, ἢ μάλλον εἰπεῖν εἰς τὴν μα-
νίαν μας.

Παρομοία γνώμη ἔγραφε καὶ ὁ Σενέκας πρὸς Μαρ-
τιανὸν· „ εἰμεθα, ἔλεγχοι, ἀδικώτατοι πρὸς τὰ ἐνα-
„ πολεοφθόνια ἕξ τὸν πόθον τῆς, ὅσαν μᾶς ἀφῆρέ-
„ θησαν. Ἀλλ' εἰὰν ἠθέλες, νὰ σοχαθῆς πόσον ἢ
„ βάσκανος τύχη σὲ ἐτυμπόνεσέ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τι-
„ μωρεῖν σε, ἠθέλες ἰδῆ ὅτι ἔχεις φελαστότερον λό-
„ γον παρηγορίας (1).

Καὶ τῶντι εἰς ὅποιονδήποτε δυσυχίον, ὅποιος ἡμ-
πορεῖ νὰ ἀνακαλῆ τὴν θάνοιαν ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπως ἔ-
χασεν, εἰς ἐκεῖνα ὅπως τῷ μένεν, δεῦν εἶναι ἀμφισβ-
ολία, ὅτι αὐτὸς θέλει εὖρη πάντοτε φελαστότερον ἀπὸ
ὅτι εἶναι χεῖρα ἕξ νὰ παρηγορηθῆ. Διὰ τί εἶναι
πόσον σπᾶνιον νὰ εὐρεθῆ τις σεσημῆρος καὶ τῆς ἀπολύ-
τως ἀναγκαίαν, χωρὶς νὰ ἔχη πλέον ἐλπίδα νὰ λά-
βῃ ἄλλοθεν βοήθειαν, ὥστε μίτε εἰς τὴν ὀμιλίαν μας
δεῦν πίπτειν τιαῦτα φελαδείγματα. Αἱ φελαστότεραι
δυσυχίαι δεῦν μᾶς ἀφαιρῶν, εἰ μὴ μόνον πᾶ χετικὰ
ἀναγκαῖα, ἢ μάλλον εἰπεῖν τὰ φελατὰ· τὰ ὅποια
πόσον ἀρέπει νὰ τὰ τιμῶμεν, εἶναι πολλὰ εὐκόλοθ
νὰ καταλάβωμεν, καὶ θέλομεν τὸ ἰδῆ πλέον ἔχκεκε-
μῆρας εἰς τὸ ἀκόλεθον Τμημα. Λοιπὸν ἐν ὅσω μᾶς
μῆναι ἀκόμι μὲ τί νὰ θεραπείωμεν τὰς χεῖρας τῆς
ἀπὸ-

(1) Iniquiores sumus adversus felicta ereptorum deside-
rio. Sed si estimare volueris, quam tibi valde fortuna, e-
tiam cum sevierit, pepercerit; scies te habere plus quam
solatia.

ἄπολύτε καὶ ἀληθινῆς ἀνάγκης ἐν ὅσῳ εἴμεθα ἀπιθαγμῶσι τῆς ἀλγεῶν ἀιδημάτων, τὰ ὅποια εἶναι καὶ ὄντως παραγματικά κακά, δεῖ τί νὰ βασανίζωμεθα δεῖ τὰ κακά τῆς φαντασίας; Ἀπειροὶ ἴσως ἀἴθραποι ἤθελαν ὀνομαδῆ δὴ δαιμονέσασται, ἀνίσως ἤμπορσαν νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἑαυτῶν κατασασιν μὲ τὴν ἐδικλῶμας. Δοιπὸν δὲ εἶναι μωρία νὰ κατασαινῶμεθα κακοδαίμονες μὲ ἐκεῖνα τὰ ἴδρα, τὰ ὅποια, ἀντὰ εἶχοι ἄλλοι ἤθελαν νομίζονται δὴ δαιμονέσασται;

Ὅσα εἶπαμεν περὶ τῆς παρεληλυθότων κακῶν, ἤμπορῃ νὰ ἐφαρμοδῆν καὶ εἰς τὰ μέλλοντα. δεῖ τί τίς ἢ χρεία νὰ παράττωμαι δεῖ εἶνα κακόν, τὸ ὅποιον ἀκόμι δὲν τὸ ἔχω; δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ κατασκίνωμαι εἰς ἔσπον ὡσεὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ὑφίσταται, νὰ μὲ κάμνῃ ἄθλιον;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Ὅτι τὸ μεγαλήτερον ἐμπόδιον εἰς ἐκτέλεσιν
τῆς τῆς καφόμος εἶναι ἡ ἐρδόμενος ἡδονῆ,
ὅπῃ δοκιμάζομεν εἰς τὰς θλίψεις.

Εἰς τὸ ἀξίωμα, ὅπῃ δεξέσαμεν εἰς τὸ ἡγέμενον Ἀρθρον, προβλέπω ὅτι ἤμπορεῖ νὰ γῆν μία εἴσασις, τὴν ὅποιαν ἤκασα μάλις πολλὰς νὰ τὴν κάμνῃ. Δὲν εἶναι εἰς τὴν δεξίαν μὲ, ἤμπορεῖ νὰ εἰπῆ τις, νὰ ἀνακαλέσω τὴν ψυχὴν μὲ ἀπὸ τὴν φαντασίαν εἰς τὴν ἀιδησίαν καὶ νὰ ἐμποδίσω νὰ μὴ προσφέρωνται εἰς τὴν φαντασίαν μὲ αἱ λυπηραὶ ἰδέαι εἰς κακῆ, ὅπῃ ἐδοκίμασα, ἢ εἰς κακῆ, ὅπῃ φοβῆμαι νὰ μὴ δοκιμάσω· ἐπειδὴ αὐταὶ μοι παρῆσαν καὶ μὴ θέλοντι, καὶ μὴ θέλοντος ἐμπήγονται ἐμφοδῆν μὲ καὶ ὅσον παχίζω νὰ τὰς ἀπυβάλω,
τόσον

τόσον φελοσόπερον ὀπιμότως ἐπιστρέφει, ἢ γὰρ μὲ βασανίζεν.

Εἰς ἀπάντησιν αὐτῆς τῆς ἐνστάσεως, ἐγὼ δὲ διιχνεύωμαι, ὅτι ἡ ἔξοσις μας ἐπάνω εἰς τὴν φαντασίαν εἶναι πλήρης καὶ ἀπόλυτος· ἢ γὰρ τί μὲ τῆτο ἠθέλα ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φελοσόπερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει, καὶ κἀνεὶς δὲν ἠθέλει μοὶ γνωρίσῃ χάριν, αἰτίως ὑπέθετον εἰς αὐτὸν μίαν τελειότητα, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν ἰδίαν πείραν τὴν δέρισκει φουδομήνῃ· ἀλλὰ μήτε κἀμὴν πάλιν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καταφρόνησιν φελοσόπερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει· ἢ γὰρ τί ἡ ἔξοσις μας ἐπάνω εἰς τὴν φαντασίαν εἶναι βεβαιόταται μεγαλητέρα ἀπὸ ὅ,τι ἴσως νομίζομεν. Εἶναι τὸλάχισον ἰκανὴ γὰρ μᾶς διαφροντοσύνη ἀπὸ τὰ κακὰ, ὅπου ἐκεῖνη ἠμπορεῖ γὰρ μᾶς ἀποξενήσῃ· καὶ εἰς τὸν σκοπὸν μας μήτε χρειάζεται γὰρ ἀπαιτήσωμεν φελοσόπερον. Τὸ πᾶν ἴσεται εἰς τὸ γὰρ ἰξούρη τινὰς γὰρ τὴν μεταχειριδῆ.

Εἰκόνον, ὅπου λέγει ὅτι εἶναι ἀδιώατον γὰρ ἀποστέφῃ τὴν φαντασίαν ἀπὸ τὰς λυπηρὰς ἰδέας, ἐγὼ ἠθέλα τὸν ἐρωτήσῃ πρὸ πάντων, ἀν' ἐδοκίμασε ποτὲ γὰρ βάλῃ εἰς τῆτο κατὰ τὴν ὁμοίαν ὅλας τὰς δυνάμεις· ἀν' τὸ ἔκαμε τῆτο εἰς τὴν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς εἰς τὸν λυπηροῦ συμβεβηκότος· ἀν' τὸ ἔκαμε πολλακίς καὶ μὲ ὀπιμονίῃ· ἀν' τὸ ἔκαμε μὲ τὰ ἀπαιτήματα μέσα· ἢ γὰρ τί ὅλα αὐτὰ ἀπαιτῶνται πρὸ τῆ γὰρ ἀποφασίση τὸ ἀδιώατον τῆς ἀποβάσεως.

Εἶναι λοιπὸν πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς εἰς τὸν λυπηροῦ συμβεβηκότος, ἀντὶ γὰρ ἀπομακρύναν ἀπὸ αὐτὸ τὴν ἀντιθέσιν, τὴν προσηλόνον μάλα εἰς αὐτὸ μετὰ μεγάλης σπαθῆς· δὲν ἐναχολογῶνται, φελοσό μόνον εἰς αὐτὸ· ἀπεφύγαν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ ἠμπορεῖ γὰρ τοὺς ἀποσάσῃ ἀπὸ αὐτοῦ· φελοσό αὐτὸ καὶ μόνον συνεχῶς φελοσρέφονται· τὰς ὁποίας ὁ Πλάταρχος τὰς παρομοιάζει προσφύεσθαι μὲ εἰς εἰδος κἀνθάτων, οἱ ὁποῖοι, ἀφ' ἑ ἐμβαν, λέγει, εἰς ἑ-

να λάκκοι πλησίον τῆς Ολυμπίου, δὲν ἔμπορῶν πλέον
να εὐγὰν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἐκεῖ μέσα φερεφόμοιοι ἀ-
ποθνήσκον ὑπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν λειπόθυμιαν. (1).

Δὲν λέγω ὅτι προσιλόνονται εἰς αὐτὸ βήπιδες,
δι' ὅτι ἀγαπᾶν νὰ βρασνίζονται· ἐπειδὴ βάσανος κα-
θ' ἑαυτῷ δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ ἀγαπηθῇ· ὅρα τί οἱ
ἄνθρωποι εἰμεθα ἐκ φύσεως κατεσκευασμένοι νὰ ἀπο-
φθίσωμεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ μᾶς λυπᾶν, ἢ τοιαῦτα·
ἀλλὰ εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς ἡδονῆς, ὅπερ τὰς προσιλονεῖ
εἰς τὰς δυσαρέσους ἰδέας. Δὲν ἰξόρω τί ἡδονῶν δι-
είσκον εἰς τὸ νὰ παρυσάεν ἑαυτοῖς καὶ νὰ αὐξάνων
τὰ δυσυχήματα των, εἰς τὸ νὰ καταρῶνται καὶ νὰ κα-
πολογῶν τὴν εἰμαρμόν, ἢ τὴν τύχην, ἀν' ἡ προσ-
βολὴ ἔρχεται ὑπὸ ἀγνωστοῦ χέρι, καὶ νὰ μελετᾶν καὶ
νὰ προκαταλαμβάνων ὅρα τῆς φαντασίας τὴν ματαιωθῆ
ἔρεξιν τῆς ἐκδικήσεως, ἀν' ἡ προσβολὴ ἔρχεται ὑπὸ
χέρι γνώσων. Ἡ πατμήροι ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῆς τῆς
ἀθλίης ἡδονῆς, φερεθάλην τὸν ὄφιν εἰς τὸν κή-
πον τῆς, ἀντὶ νὰ τὸν πνίξων. Λοιπὸν τί τὸ ἐντεῦ-
θεν κέρδος; ἢ ἡδονὴ τῆς νὰ ξεθυμαίνων ἐναντίον εἰς
τὴν τύχην, ἢ τὴν ὀνειρωττομήν, εἰμαρμόν, μειᾶ-
ται καὶ ἐξουδυνῶνται πολλὰ ὀγλίγωρα· ἢ ἡδονὴ τῆς
φανταθείσης ἐκδικήσεως ὀξαφανίζεται καὶ αὐτὴ πολλὰ
ὀγλίγωρα, ἢ ὅρα τὰ ἐμπόδια, ὅπερ ἀπαντᾶ, ἢ δι' ἄλ-
λων αἰτίων, καὶ δὲν μῆρει λοιπὸν πλέον εἰς τὸν τοῦ-
τον ἄνθρωπον ἄλλο, εἰ μὴ βάσανος. Τότε ἡ ψυχὴ
πεύραται νὰ ἀπομαρυνῆ τὰς δυσαρέσους ἰδέας, εἰς
μάτῳ ὁμῶς, ἐπειδὴ εἶναι παράκαιρα· ἢ προσβολὴ
ἤδη ἔγινε βάρυτατη· τὰ ζῶτικὰ πνέματα, ἢ ὅποιον
ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἐνεργῶν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κρέμα-
ται

(1) Ὅσον ὅρα Ολυμπίου τῆς κεντρικῆς λέγουσιν εἶς τι
καλεῖται ἐμβάλλοντας, ὃ καλεῖται Κανδαρόλεθρον, ἐκβίβων μὴ
διωκόμενος, ἀλλ' ἐκεῖ σφρομόν ἐκποθνήσκων, ὅπως. (Πλε-
ταρχ. περὶ Εὐθύμ. τῆς ψυχ.).

ται ὁ μηχανισμὸς τῆς ἰδεῶν, ἔλαβον ἤδη τὴν ἕξιν
 νὰ φέχεν εἰς τὰς ἴνας, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι συνη-
 ζογικαὶ αἰ-ανταραὶ ἰδέαι. Ὄταν ἡ ψυχὴ κοπιᾷ
 νὰ πᾶ σείλῃ εἰς ἄλλο μέρος, πολλὰ ἀπ' αὐτὰ φέρον-
 ται μὲ ὄλον τῆτο μηχανικῶς εἰς τὰς αὐτὰς ἴνας, εἰς
 τὰς ὁποίας δεικνύει καλλίτερον ἀνεωγμῆν τὴν ὁ-
 δόν· τότε ἡ ψυχὴ ἀδραμονεῖται δι' ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ
 ἀποβάλλῃ τὰς ἀνταρὰς ἰδέας, ἀπελπίζεται, ὀργίζε-
 ται, παροξύνεται αἰθανομῆν τὴν ἀδυναμίαν τῆς,
 ἀλλ' εἰς ποῖον ἄρπει νὰ ἀποδώσῃ τὸ σφάλμα, εἴμη
 εἰς ἑαυτὴν;

Διὰ τῆτο λοιπὸν ἄρπει νὰ φυλαττώμεθα μὲ κά-
 θε ἐπιμέλειαν ἀπὸ τῆς γοντείας αὐτῆς τῆς ἀπατηλῆς
 ἠδονῆς, καὶ νὰ ἀπαρῶμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν ἀπο-
 θυμώμεθα ἕξ νὰ ἀποβάλλωμεν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῆς
 ἀνταρὰν εἰκόνα τῆς ἐπιθυμίας δυσυχίας. Πρέπει,
 λέγω, νὰ ἀπαρῶμεν, ἐπειδὴ ἀπαιτεῖται ἀναμνησ-
 τικῶς μία ἀπαρῶν, καὶ ἀπαρῶν ἐπίστε μεγαλωπῆ. Ἰσέον
 ὅμως ὅτι ἡ ἀντίστασις, δὲν ἀφέρχεται κατ' ἀρχὰς
 ἀμέσως ἀπὸ τῆς δυσκολίας καὶ ἀποσπᾷ τὴν φαντα-
 σίαν ἀπὸ τῆς ἀνταρὰν ἰδέαν· ἕξ τι εἰ ὅσω τὰ ζω-
 τικὰ πνεύματα δὲν ἔμαθον κατ' ἕξιν τὴν ὁδόν, ὅπε
 τὰ φέρε εἰς αὐτὴν, δὲν εἶναι πόσον δύσκολον νὰ πᾶ
 ἀποσπᾷσωμεν. Ἡ μεγαλιτέρα ἀντίστασις ἀφέρχεται
 ἀπὸ τῆς δέληθρα ἐκείνης τῆς κρυφίας ἠδονῆς, ὅπε ἀ-
 νωτέρω ἐσημειώσαμεν.

Ἡ ἄλογος φιλαυτία μεταχειρίζεται κατ' ἐκείνας τὰς
 στιγμὰς μυθίας μηχανάς, ἕξ νὰ μᾶς ἀπατήσῃ. Θέ-
 λει εἰπῆ ὅτι εἶναι μωρία νὰ σερπῶ τινὰς εἰς αὐτὴν
 τὴν ἀκμὴν τῆς λύπης καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν παρηγο-
 εῖαν, ὅπε αὐτὴ ἡ ἰδία (λύπη) ἀφέρχει. Θέλει
 εἰπῆ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα τέλος πάντων μία ἀπαρῶν-
 διά· ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀκρὰ παρηγοεῖα τῆς δυσυχέν-
 των· ὅτι πολλὰ σκληροὶ δέλομεν φανῆ κατ' ἡμῶν
 αὐτῆς, ἀπ' ἀποποιθῶμεν εἰς ἑαυτὰς καὶ αὐτὴν τὴν
 ἀπαρῶν ἀνακρίσιν· θέλει μᾶς ὑποχρῆθῃ, ὅτι
 μ²¹

μὴ ταῦτα θέλωμεν εὖρη φελοστέραν παρηγορίαν· ὅταν εἶναι λόγος φελίτινος ἀγαθῆ ἀποβληθεύτης, ἀνακαλῶντάς το δὲ τῆς φαντασίας, θέλει μᾶς κάμη νὰ νομίζωμεν ὅσοτε ὅτι τὸ ἔχομεν ἔτι, καὶ με αὐτῶ τῶ προσωρινῶ ἀπάτην νὰ ἐμπαίζωμεν ἑαυτὸς· πότε μὲν θέλει ἐπικαλεσθῆ εἰς βοήθειάν τῆς τῶ ἀλαζονείας μας, κάμωντάς μας νὰ νομίζωμεν ὅτι θέλει εἶναι πρὸς δόξαν καὶ τιμῶν μας νὰ φανῶμεν, ὅτι εἴμεθα πολλὰ αἰδαντικοί· πότε δὲ θέλει μᾶς δώσει ἐλπίδας ὅτι ἡ θεὰ τῆς λύπης μας θέλει διεγέρῃ τῶ τῶ ἄλλων συμπάθειαν, καὶ δι αὐτῆς θέλωμεν λάβη τῶ ἐπιθυμηθῆν ἀδμοδίαν· ἄλλοτε δὲ θέλει μεταχειρισθῆ καὶ αὐτῶ τῶ ἡμετέραν ἀλαζονικῶ πεποιθήσιν τῶ, ὅτι εἴμεθα ἀνδρεῖοι, καὶ θέλει ἀξιώσει νὰ φερωῶμεν τῶ δυσυχίαν, ὅπε ἐπάδομεν, δὲ νὰ λάβωμεν τάχα ἔπειτα τῶ ἡδονῶ νὰ τῶ καταφρονήσωμεν.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐνῆδραι ἐπιπιδυνώταται, καὶ πολμῶ εἶπειν, ὅτι ἀνίσως με αὐτὰ δώσωμεν ἔξασίαν εἰς τῶ φαντασίαν νὰ φηη κυρία τῆς λυπηρᾶς ιδέας, εἴμεθα νικημοί. Θέλει μᾶς τῶ ἀνακαλῆ ἔπειτα χωρεῖς νὰ θέλωμεν, ὅποταν δεῦ θέλη ἔχη ἄλλο πλῆον, φεὰ ἐκεῖνο μόνον ὅπε ἡμπορεῖ νὰ μᾶς βασανίση, καὶ ματαίως θέλωμεν παχίση τότε νὰ τὴν ἀπομακρυνῶμεν, ματαίως θέλωμεν σπαδάση νὰ ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν ψυχῶ τὴν ἀποβληθεύσαν ἡσυχίαν· Χρειάζεται προθυμία καὶ σαφρότης δὲ νὰ τῶ ἀποβάλωμεν ἐκ πρώτης ἀρχῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον μέσο δὲ νὰ ἐμποδίσωμεν τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματα τῆς.

Ὅλα ποια μέσα ἔχει νὰ μεταχειρισθῆ εἰς τῆς; Εἶναι πολλοὶ οἱ ἔσοποι, καὶ ὀλίγον φεφέρει ποῖον νὰ προτιμήσῃ ἀπὸ αὐτῶ· ὅλοι εἶναι ἀρεστοί, ἀ μόνον ἐπιτύχεν νὰ ἐμποδίσεν τῶ προσήλωσιν τῆς ψυχῆς. Ἀς ἀρχίσωμεν ἔμωσ ἀπὸ τὰ μηχανικὰ μέσα, ἔπειθ αὐτὰ μᾶς παρρησιάζονται ὑπολῶτερα.

Μέσα μηχανικά, δι' ὧν μὰ ἀπαγωγῆν τῆν
φαιτασίαν ἀπὸ τῆν λυπηρῶν ιδέων.

Μέσα μηχανικά ὀνομάζω ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δὲν
ἀπαιτῶν μῆτε ἀπεδίω, μῆτε ἀσχολίαν ψυχῆς, ἀλλὰ
μόνον μίαν μηχανικῶν παρᾶξιν. Τὸ πρῶτον λοιπὸν τέ-
των εἶναι τὰ ἀποφύγα μὲν οὐδὲν τῆν σιωπῆν ἢ τὴν
μοναξίαν, ἀπὸ τὰ ὅποια δὲν δεῖναι, ἀλλο χειρότε-
ρον παρᾶγμα εἰς τὰς στιγμὰς τῆς λύπης, ἢ εἰς τὰ ὅ-
ποια σιωπῆζεν μάλιστα τὰ ἐπιδίδονται κατ' αὐτὸν
τὸν καιρὸν ἐκεῖνοι, ὅπῃ δὲν ἰξόδρην τὰ κυβερνῶν φρο-
νίμως τὸν ἑαυτῶν τας. Εἰς τὰς λυπηρῶν δὲν εἶναι,
λέγην, ἀλλο γλυκύτερον ἀπὸ τῆν μοναξίαν· ἀλλ' ἡ
τοιαύτη γλυκύτης δὲν εἶναι ἀλλο, εἰμὴ ἡ ἀπατηλὴ ἑ-
κείνη ἡδονή, ὅπῃ ἀνεφέρομην πρὸ ὀλίγου, ἡ ὅποια
μὰς θέλγει πρὸς ὥρας, δεῖ τὰ μὰς ρίψῃ ἔπειτα εἰς
μίαν λυπηροτέραν πικρίαν. Αὕτη εἶναι τὸ ἄσμα τῆς
Σειρῶν, τὸ ὅποῖον τέρπει τὴν ἀποφυλάκτας, δεῖ
τὰ τὰς ἐξαφανίσῃ· εἶναι τὸ φαρμακομῆριον ποτήριον
τῆς Κίρκης, εἶναι ἡ γοητεία τῆς Ἀλκίνης.

Τὸ πρὸ ὀλέθρου γοητόμα πρέπει τὰ τὸ ἀποφύ-
γα μὲν οὐδὲν μὲ ὄλας μὰς τὰς δυνάμεις. Ἐν πρῶτοις
πρέπει τὰ εὐρωμῶν εὐα φίλον, φίλον ὅμως φρόνιμον
ἢ δεκτικὸν, εἰς τὸν κόλπον τὰ ὅποια τὰ ἡμπορε-
μῶν ἐλθῶν τῶν ἢ ἀσφαλῶς τὰ ἀποθέσωμεν τῆν λύ-
πῶμας. Διὰ τὴν αὐτὴν τῶν κρατῶμεν πεκλεισμῶν,
ἡμπορεῖ ποτε τὰ κάμη ἐκεῖνο, ὅπῃ κάμνει ὁ ἀήρ, ἡ
ἡ ἀναθυμιάσις, ὅταν θλίβονται μὲ ὑπερβολῶν, τὰ
ὅποια ἐξέρχονται ἔπειτα μὲ πλεοναστέραν ὀρμῶν.
Ἄν εἶναι ἡ λυπηρῶν τοιαύτη, ὡς τὰ ἐπιζητῆ εὐα
ξεθύμασμα, ἢ ἀσ. ἀρεθῆ εὐα ξεθύμασμα φρόνιμον
καὶ αὐτὰ δακρυῶν λουπέλων εἰς τὸ τὰ τῆς ἀνοξῆν
κάμ-

καμμίαν ἄλλω ὁδῶν, ἃς ἀφαθῆ ἐλεύθερος ὁ δρόμος εἰς τὰ δάκρυα. Τὰ δάκρυα εἰς τὰς μεγάλας λύπας εἰκαίσι χυρὸν ᾠδμηθιον· καὶ ὁ φρόνιμος ἠμπορεῖ μὴ κατὰ κρυπτή ἄπο τῆς ὀφθαλμῆς τῆς ἄλλων· ὅμως ποῦδ' ὀλίγον φρόνιμος θέλει εἶναι αὐτῶν ὅπως εἰς μάταιας ἀνδρείας βιάζονται νὰ τὰ ἐμποδίσῃ καὶ ἐν τῇ κρυπτῶν.

Ἀφ' ἑ συγχωρηθῆ εἰς τὴν λύπην τὸ εἶνα, ἢ τὸ ἄλλο, ἢ καὶ τὰ δύο αὐτὰ πρῶτιστα ξεθυμάσματα, ἐπιζητεῖσθαι μετὰ ταῦτα ἢ σωφροσύνη, ἢ ἀφαιρέσις καὶ ἢ ἀποπλάνησις τῆ νοός, αἱ χαριέστεραι καὶ ζαιρότεραι σωμανασροφαί, τὰ πολυφωνότερα καὶ ποικιλώτερα θεάματα, εἶνας τίμιος ἀξίκατος μετὰ χαρμοσύνους συνομιλίαις, μία πανήγυρις, εἶνα κωμηγέσιον, μία ἄποδημία εἰς τὰς ἀρχάς, μία ἀξίγησις, καὶ ὅλα ἐνὶ λόγῳ, ὅσα ἠμπορεῖν νὰ κοροσφέρῃν ἀξίωτερα εἰδημάτων, καὶ ἰδέας ζαιρότερας καὶ ποικιλώτερας, καὶ νὰ ἀφήσῃν ὀλιγωτέραν δίκαιειαν καὶ βασίλειαν εἰς τὴν φαντασίαν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνδέχεται νὰ μᾶς ὀχλήσῃν αὐτὰ αἱ ἄχρυσαι (ἐγχευτῆδες), νὰ μὴν εὐρωμῆν δὲ φροσώων εἰς καμμίαν, νὰ μᾶς φανῶν ὅλαι ἀνδρείς· ἀλλὰ πότε ἡμεῖς μάλιστα πρέπει νὰ ἀλλάζωμεν ἄφορα, καὶ νὰ μεταβαίνωμεν εὐθὺς ἀπο εἶνα εἰς ἄλλο· θελομῆν ἀπυπῆσαι τέλος πάντων κἀνοῖα νὰ μᾶς ἀρέσῃ, ἢ τελάχισον νὰ μᾶς ᾠδμηθῆσῃ κατὰ τι· ἀλλὰ πᾶν αὐτὸν κατορθώσωμεν μετὰ ὅλα αὐτὰ ἄλλο, ᾠδμηθῶν μόνον τὴν τῆ νοός ἀφαιρέσιν καὶ ἀπαχόλησιν, καὶ τῆ δού εἶναι μικρὸν κέρδος.

Ἀλλὰ δού εἶναι μῆτε παντός, μῆτε τῶ αὐτῶ πάντοτε (θέλει εἰπήγῃς) νὰ μεταχειρίζεται τῆτο τὸ μέσον· ἄρα τί πῶς ἠμπορεῖ μία μητέρα ἀποθανόντος τῆ παιδός τῆς, ἢ μία γυνὴ ἀποθανόντος τῆ ἀνδρός τῆς, νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἄχρυσιν εἰς τὰς πανηγύρεις, εἰς τὰ παιγνῆθῆ καὶ εἰς τὰ συμπόσια; Οἱ νόμοι τῆς δικαιοσύνης ἔχῃ ἤσαν ἢ οἱ νόμοι τῆς φύσεως, καὶ αὐτῆ ἢ εἶνα·

ἢ ἐναντιωτάτη κοινὴ σωήθεια θέλων τὴν κατακράτη.

Ἐγὼ βέβαια δὲν θέλω νὰ ἀντιβαίημι εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῶ σφέποντος, μήτε εἰς τὰ παραδεξιμῆα ἔθιμα, μὲ ὅλον ὅπῃ μερικά ἀπ' αὐτὰ ἦτον οὐκαιοὶ νὰ καταργηθῶν. Δὲ τί ποία σωήθεια ἀλογωτέρα ἴσθι τὸ νὰ καταδικάζων (καθὼς σωηθίζων εἰς μερικὰς τίπας) μίαν χήραν νὰ σέκη κλεισμένη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μῦνας ὀλοκλήρης. Δὲ νὰ δέχεται τὰς συλλυπητικὰς παρηγορίας ὅλων ἐκείνων τῶ κηφίων, ὅπῃ πηγαίνων εἰς αὐτὴν Δὲ μόνον τζιερμόνιαν, καὶ νὰ αἰδανέται ἐν τέτων τὴν λύπης ἀνωμαλίαν κάθε τιγμῶ; Ἡ^α ποία ἀπανθραποτέρα ἴσθι τὸ νὰ ὑποχρεώνων (καθὼς σωηθίζων εἰς ἄλλας τίπας) τοὺς πλέον σενὲς συγγενεὺς νὰ σωφροφύων εἰς τὸν τάφον τὸ λείψανον τῶ φιλάτου ὑποκειμένης, ὅπῃ τῶ σωέβη νὰ χάσων, καὶ νὰ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ λυπηρὸν θέαμα ἕως νὰ τελειώσων αἱ ἔχαστοι τελεταὶ καὶ ἀκολουθίαι; Ἡ^β ποία βαρβαρωτέρα ἐν ταῦτῳ καὶ ἀσπερετέρα, ἴσθι τὸ νὰ κλείων μίαν τόσοσιν κατῆσθι σκηνῶν (ὡς σωηθίζεται εἰς κάποιους ἄλλους τίπας) μὲ πομπῶν καὶ ἐτοιμασίαν εὐδὲς ἀκαίρου καὶ μεγαλοσπερῶς, ἢ μάλλον εἰπεὶν ἀσπερῶς συμποσίαι;

Ἀλλ' αἱ τοιαῦται σωήθειαι εἰς τὰ πεπολισμῆα μέρη τῆς Εὐρώπης ἢ καταργήθησαν ἀνὰ κράτος, ἢ γίνονται μὲ πολλῶν μετεϊότητι. Δὲ τί εἰς τὸν θάνατον τινὸς συγγενεὺς τὸ νὰ μακρυνέται τινὰς ἴσθι τὴν οἰκίαν καὶ ἴσθι τὴν πόλιν, καὶ νὰ ἀφαιρένται ἀπὸ τὴν ὄψιν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ ἀσφῆρῶν τὴν εἰκόνα τῶ ἀποθανόντος, καὶ νὰ ἀνακαλέσων τὴν μνήμην τῆς ἐπισυμβάσης ζημίας, ὅχι μόνον δὲν ἐμποδίζονται, ἀλλὰ μάλιστα καὶ διορίζονται ἴσθι αὐτὴν τὴν κοινὴν σωήθειαν.

Χωρὲς δὲ τῆς, τὰ μέσα, δι' ὧν ἀπάγεται ἴσθι τὸν ῥιναξίαν καὶ σιωπῶν, δὲν εἶναι μόνον αἱ πανηγύρεις, τὰ παγνίδα, τὰ δημόδι συμποσία, τὰ κοινὰ θεάματα καὶ τὰ δημόσια καὶ δορυβάδι πράγματα.

τα. Αὐτὰ ἴμπορῶν νὰ χρησιμώσων εἰς ἐκεῖνα τὰ κα-
κὰ τῆς ψυχῆς, εἰς τὰ ὁποῖα μὴτε τὸ καθήκον, μὴτε
ἀλλὰ τὴν ὀφειλάσας μᾶς ἐμποδίζων νὰ τὰ μεταχειρι-
θῶμεν, ὅτι λογῆς εἶναι αἱ θλίψεις, ὅπερ ἀποέρχον-
ται ἀπὸ αἷτια μόνον εἰς ἡμᾶς γινώσῃ, εἰς τὰς ὁ-
ποίας καὶ δημοσίως ἀνζητήσωμεν τὴν ἐξέχυσιν, δὲν
μᾶς ὑποβαίνει εἰς ὄνειδος· εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ὀφει-
λάσας, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαγορεύονται ταῦτα, ἀπο-
μύθων ἀλλὰ· ἀπομύθων αἱ κατὰ μέρος συμμασροφαί,
μία ἀεμίησις, μία ὀφειλάσας εἰς τὸς ἀγροὺς,
ἀπομύθων ἀλλὰ τὸσα μέσα, δι' ὧν νὰ ἀποφύγωμεν
τὴν οικιακὴν μοναξίαν, καὶ νὰ δεικνωθῶμεν σὺν τῷ
ῥέποντι μίαν ἐπαφελὴν ἐξέχυσιν.

Ἀλλὰ ἐὰν νὰ κάμωμεν τῶτο, πρέπει νὰ νικήσωμεν
εἰς ἄλλο πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ τὸ ἀγαπᾶν
καθ' ὑπερβολὴν καὶ χεδὸν ὅλοι εἰς τὰς θλίψεις· τῶτο
δὲ ἔστιν ἡ βραθυμία. Τοτε μᾶς γινώσεται μία κάποια
ἀνορεξία πρὸς κάθε πρᾶγμα, μᾶς κυριώδεις μία κά-
ποια χαυνότης καὶ ψυχικὴ ἀδυναμία· τότε δὲν ζητῶμεν
ἄλλο, ὅτι μὴ νὰ καθήμεθα ἢ νὰ ὑπτιάζωμεν ἀ-
θλίως ὅπερ τύχη, μακρὰν ἀπὸ παντὸς κρότους, καὶ νὰ
ἀποφύγωμεν ἕως καὶ αὐτὸ τὸ νὰ αἰδανώμεθα τὸ
βάρος τῆς ἰδίου σώματός μας, καὶ τὸ ἐπιζητῶμεν εἰς
ὀφειλωτέραν ἐπίτασιν τῆς ἀθλιότητός μας· ἐπειδὴ ἡ
φαντασία κατ' ἐκείνας τὰς στιγμὰς δὲν ἐπιθυμεῖ ἄλ-
λο τί τὸσον, ὅσον τὸ νὰ ἔχη εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς
ὄλα τὰ ζωτικὰ πνεύματα, χωρὶς νὰ ἐναχολῆται
πανσῆα εἰς τὰ τῶν μύων καθήκοντα. Πόσον δὲν ἐπι-
κόπῃ με τῶτον τὸν ῥόπον νὰ πὲ διδάξῃ τὴν
ὁδὸν ἐὰν νὰ ἀνιχνώσων τὴν λυπηρὰν ἰδέαν, καὶ νὰ τὰ
συμπείσῃ νὰ τὴν ἀναγνῶσων ἀδύς, ὅπερ ἠθελε τὴν
νόσῃ, εἶναι εὐκολὸν νὰ τὸ καταλάβῃ καθύστερας.

Ὅθεν ὅταν καταλάβωμεν εἰς αὐτὰς,
πρέπει νὰ παρῶμεν ὅση δυνάμις νὰ ἐναχολῶμεν
τὰ ζωτικὰ πνεύματα εἰς τὸς κόπας τῆς σώματος, καὶ
νὰ τὰ ἀποπείσωμεν ἀπὸ τὴν ὀφειλωτέαν τῆς φαντα-
σίας.

σίας. Καὶ αὐτὸν δὲν ἔχωμεν ἀλλῶ σπυδαϊοτέραν ἀσχολίαν, πρέπει νὰ παχίζωμεν ἄρα νὰ νικῶμεν τὴν ῥαθυμίαν, ἢ νὰ κεράζωμεν τὰ ζωτικά πνεύματα μὲ σφοδρὰ καὶ γυμνασικὰ παιγνίδια, μὲ ἐπιπόνα κωμωγῆσια, μὲ τινικτικὰς ἵππασίας, μὲ μακρὰς καὶ ἐσποδισμῶδες ἀελιπάτους, ὄχι εἰς τόπους ἐρήμους, σκοτεινὰς, καὶ μελαγχολικὰς, ἀλλ' εἰς ὁδοὺς πολυάνθραπκας, εἰς ἀκρας θαλάσσης, ἢ λιμνῶν, ἢ ποταμῶν, ἐπάνω εἰς λόφος ἔχοντας καλὸν θῶρον, καὶ τὰ ἀφαιρήσια.

Καὶ ὅταν δὲν ἠμπορῶμεν νὰ ἐναχολῶμεν τὸ σῶμα, ἄς παχίζωμεν νὰ ἐναχολῶμεν καὶ τὸ πνεῦμα· ἄς ἐκλέγωμεν μίαν κωμῆδιαν, εἴνα δράμα, εἴνα ποίημα, μίαν ἰσορίαν ἡδονικὴν, εἴνα πόνημα ἐπαγωγόν, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἑλκεῖσθωμεν τὸν καιρὸν.

Πολλοὶ ἐφθασαν νὰ χαλινώσεν τὴν φαντασίαν ἀναλαμβάνοντες μίαν σπυδαῖν βαθυτάτην. Ἄλλοι ἠμπόρεσαν νὰ τὴν ἀπατήσεν μόνον μὲ σωματικὸν ἀσκοποῦν κόπον, μετακομίζοντες ὑπὸ εἴνα τῶν εἰς ἄλλον σιῶεργα, βιβλία, εἰκόνας, ὄργανα, ἐπιπλα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ολίγον ἀφαιρεῖ ποῖον μέσον πρέπει νὰ μεταχειρῶνται, αὐτὸ μόνον ἐπιτύχη νὰ νικήσῃ τὴν ὀλεθρίαν ῥαθυμίαν, νὰ βάλῃ εἰς ἐργασίαν καὶ νὰ ἐναχολήσῃ τὰ ζωτικά πνεύματα (1).

Ἐνα τῶν ὁποτέρων ἀποτελέσματος τῆς λύτης εἶναι ἡ τῆς βρώσεως καὶ πόσεως ἀνορεξία, τὴν ὁποῖαν ἀντὶ νὰ τὴν πολεμήσῃ, πρέπει μάλιστα νὰ τὴν βοηθήσῃ, ὡς προβλεπτικὸν καὶ σωτήριο φάρμακον αὐτῆς τῆς φύσεως. Διὰ τὸ νὰ ἐπιφορτίζωμεν εἰς παρομοίας ἀφαιρήσεις τὸν σῶμαχον ὑπὸ φαγητὰ, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πολλὰ ἐπιπίνδων· ἐπειδὴ ἡ χωνύσις τὸν καιρὸν ἐκεῖνον δὲν ἠμπορεῖ νὰ γῆ, καθὼς ἀποδείχθη

οἱ

(1) Οἱ κόποι τῷ σώματι ἀπαλλάττῃ τὴν ψυχὴν ὑπὸ πόσεως ἔλεγε καὶ Δύκας Γοχισκώλτ. De la Rochefoucault (Mass. 2).

οὐκ ἰαβοὶ, ἐλδοθέρα, πλήρης, καὶ τακτική· μάλιτα τὸ
 νὰ κενόνομη δάτινος καθαρμένη τὸ ὄπισώρθεμα, ὅ-
 περ ἢ προσβολὴ τῆς λύπης εὐρήκε καὶ ἔφθειρεν ἴσως
 εἰς τὸν σόμαχον, εἶναι πολλάκις ἀφελιμώτατον· ἐπει-
 δὴ ἀλλέως ἢ καχεξία, ὅπερ ἐν τῆτι πορέρχεται, συ-
 νεργεῖ εἰς τὸ νὰ αὐξήτη περλατότερον τὴν καχεξίαν,
 ἕως εἰπεῖν, τῆς ψυχῆς.

Εἰς τῆτο λοιπὸν ἐγὼ δεῦ ἄποποιῶμαι ὅτι πρέπει
 νὰ ὑπακῆτις εἰς τὴν φύσιν, καὶ νὰ μεταχειρίζεται
 νηφαλιότητα καὶ ἐγκράτειαν εἰς τὰ φαγητὰ· λέγω δὲ
 ἀπλῶς ἕως, ὅτι πολλοὶ ἀντὶ τῆτι συμβαλόντων μίαν
 χηστὴν μετεῖαν καὶ φρόνιμον τινὸς ποτε ζωηρῶ· καὶ
 ἔφθασα νὰ ἀκίσω σῶαν, ὅπερ ἔλεγε, ὅτι μὲ τῆτο
 τὸ μέσον ἠμπόρεσε πολλάκις εἰς τὰς πλέον λυπη-
 ρὰς περλασάσεις νὰ καθητυχάσῃ τὴν ψυχλῶτε, καὶ νὰ
 εὐρη ὁποισῶν ἀνέσιν. Μία τοιαύτη χηστὴς τῆ ἀνάπτε
 καὶ τῆ ἐρέδιζε τὰ ζωτικὰ πνεύματα, καὶ κοντὰ ὅπερ
 ἀπέφερον ἐκεῖνα ἄπο τὸ νὰ δελδύν εἰς τὴν φαντα-
 σίαν, ἔκαμνε καὶ αὐτὸν νὰ ἀγαπᾷ τὴν κίνησιν, τὴν
 σιωπασροφλῶ, τὴν ἠδυσπᾶδειαν, καὶ τὴν δάχυσιν (τῆς
 ἐγλκντζέδες). Ἐπισρέφωντας τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν οἰ-
 κίαν τε κερασμῆος, ἐκοιμάτο σῶαν ὑπνον νήδυμον καὶ
 βαθύτατον· καὶ ἔξυπνῶντας τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἐγέ-
 λα κατ' ἑαυτὸν μετ' ἐκείνας, οἱ ὁποῖοι ἠθέλων κατα-
 πῆκωνται, κατῶς αὐτὸς, ἄπο ἀγανάκτησιν, ἢ λύπην.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Μέσα φιλοσοφικά, δι' ὧν μὰ προλαμβάμω-
 μεν, ἢ μὰ διασκεδάζωμεν τὰς θλίψεις.

Τὰ μέγχι τῆδε εἰρημνῶα μέσα εἶναι μηχανικά, τὰ
 ὁποῖα δεῦ πρέπει βέβαια ὁ σοφὸς νὰ τὰ καταφρο-
 νῆ ἢ τοιαῦτα· ἐπειδὴ ἢ ὀπῆρροια τῆ φυσικῆ ἐπαύω
 εἰς

εἰς τὸ ἠθικὸν εἶναι μεγάλη· καὶ πρέπει τέλος πάντων
να ἐνθυμηθῆ, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς ἀνθρώπος, καὶ τὸ
παρρῆν πολλά εἰς μόνας πᾶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς
ἠμπορεῖ ἐπίστευε νὰ τὸν κάμῃ νὰ ὑποκύβῃ καὶ νὰ νι-
κηθῆ.

Ὅμως ὅσον ἀλάζονικὸς καὶ ἀνόητος ἤθελεν εἶναι,
αἰσίως ἀπήξιονεν ἢ ἀπεποιεῖτο νὰ μεταχειρισθῆ αὐ-
τὰ τὰ μέσα, ἄλλο τόσον ἀνοίκειον εἰς αὐτὸν, καὶ αἰ-
χρόν ἤθελεν εἶναι, αἰσίως ἐφόρμηκε τὴν ἀξιο-
δύαντα ἄπὸ αὐτὰ μόνον, καὶ δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ εὕρῃ
καὶ ἄλλα μέσα καὶ βοηθήματα ἐν ἑαυτῷ· καὶ ποσῶτα
μᾶλλον κατ' ὅσον εἶναι ὁμολογῶμενον, ὅτι τὰ ποιῶ-
ντα μέσα εἶναι μὴ μέχρι τινὸς δραστήρια, δὲν εἶναι
ὅμως πάντοτε ἀπορῶντα, μίτε ἀσφαλῆ. Διὰ τὴν ἠ
φαντασία καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς τῆς τῆς νοσὸς ἀφαιρέσεων,
ἔως εἰπεῖν, καὶ ἐξήχυσεν ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ μυρίας
στιγμὰς δὲ νὰ παρρῆσιαθῆ· καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς,
αἰσίως δὲν μᾶς εὕρῃ τότε κατ' ἑαυτὸς ὀπλισμῶδες,
καθὼς πρέπει ἐναντίον τῆς.

Ἀνάγκη εἶναι λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν μὲ πῶτα μέσα
πρέπει καὶ ὁ Φιλόσοφος νὰ παραλαμβανῆ δὲ τῆς ὀρθῆ
λόγῃ πᾶς θλίψεις, ἢ νὰ πᾶς ἐξαλύῃ.

Αἱ θλίψεις τῆς ψυχῆς κρέμονται, ὡς εἴρηται ἔμ-
προσθεν (Κεφ. Β'), ἄλλαι μὴ ἄπὸ τὸ παρεληλυ-
θός, ἄλλαι δὲ ἄπὸ τὸ ἐνεσός, ἢ τὸ μέλλον. Καὶ ὡς
μὴ πρὸς τὸ παρεληλυθός, προσέρχονται ἢ ἄπὸ ἔλεγ-
χον συνειδήσεως, καὶ μεταμέλειαν ἔχει κακὸν πε-
πραγμῶν, ἢ ἄπὸ πέναν (λύπῳ) ἔχει κακὸν
προσχεγόνος, ἢ ἔχει ἀγαθὸν ἀποβληθέν· ὡς δὲ
πρὸς τὸ μέλλον θεωρεῖται, προσέρχονται ἄπὸ τὴν ἐ-
πιθυμίαν, ἢ ἄπὸ τὸν φόβον. Εἰς δὲ πᾶς ἐνεσώσας
δυσυχίας ἀπεδείξαμεν ἐν πῆς ἔμπροσθεν (Κεφ. Β'),
ὅτι αἱ πρῶται αἰτίαι, ὅπῃ προσεχῶν τὴν λύπῳ εἶ-
ναι ὁ πρῶτος τινὸς ἀγαθῶ ἀποβληθέντος· ἢ ὁ φόβος
τινὸς κακῶ μέλλοντος, εἴτ' ἐν ὑποπτόσας.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν φόβον ἐπιπύ-
Elem. di Filos. T. IV. D Δα

Ἐὰ δὲν λέγομεν τίποτες· ἐπειδὴ ὡς τῶν θέλων ὁμιλήσει εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα, ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἐκεῖ εἶναι ὁ ἀρμολιώτερος τόπος τε. Περὶ δὲ τῶ ἐλέγχου τῆς σιμειδύσεως ὀλίγα τινὰ θέλωμεν εἰπεῖν· ἐπειδὴ τῆτο μίαν μόνον Θεραπείαν ἐπιδέχεται, ἡ ὁποία εἶναι πολλὰ εὐκόλον νὰ γνωθῇ. Περὶ δὲ τῆς ἁγῆτι κακὸν γεγονός πύρας, καὶ τῆς ἁγῆτι ἀγαθὸν ἀποβληθὲν πόθου, θέλωμεν ὁμιλήσει ὡς ἁριστέρα, καὶ μάλιστα ὡς τῆς πρώτης· ἐπειδὴ αἱ θλίψεις μας θεωρεῖσθαι ὡς πρὸς τὸ παρεληλυθὸς ἀπὸ τῆς προέρχονται αἱ περυσότεραι, καὶ ἔχει ὡς ἁριστέραν ἐπίρροιαν καὶ εἰς τὰς θλίψεις τὰς ἁγῆτι παρούσας (ἐνεσώσας) δυσυχίας.

δ. Α'. Περὶ τῶ ἐλέγχου τῆς σιμειδύσεως, ἔ περὶ τῆς μεταμελείας.

Τὸ μόνον μέσον ἁγῆτι νὰ ἀποφύγωμεν τὸν ἔλεγχον τῆς σιμειδύσεως, εἶναι νὰ κανονίζωμεν μετὰ σαφερῶτητα τὰς πράξεις μας, καὶ τὰς νόμους τῶ τιμῆς καὶ τῶ καθήκοντος, ἁγῆτι νὰ μὴ ἀναγκασθῶμεν ποτὲ νὰ τὸν δοκιμάσωμεν, καὶ νὰ διορθώσωμεν δι' αὐτὸς τὸ πρῶτον κακὸν, ὅποταν γίνεται ἐναντίον τῶ νόμων, ἁγῆτι νὰ τὸν κάμνωμεν νὰ παύῃ ἀμέσως. Ὅποιος ὅμως ἀποποιεῖται ἐπιμόνως τὸσον τὸ εὖα, ὅσον καὶ τὸ ἄλλο τῶτων τῶ δύω, αὐτὸς ἁγῆτι κατακερματίζεται, καὶ ἁγῆτι βασανίζεται ἀπὸ τῶς ἐλέγχου τῆς σιμειδύσεως τε, ἁγῆτι εἶναι καὶ εἰς τῶς ἐπιλοίπους φρικτὸν ὡς ἁγῆτιδειγμα· ὁ Φιλόσοφος θέλει τὸν λυπηθῆ, δὲν θέλει ὅμως τὸν συμπαθῆσαι· ἡ τιμωρία τε εἶναι δικαιοσύνη.

Ἡ δὲ μεταμέλεια ἀποτείνεται ἡ εἰς μίαν ἀνομίαν (μέγαν, θανάσιμον ἀμάρτημα), ἡ ἀπλῶς εἰς μίαν ἀνοησίαν, ἡ εὖα σφάλμα. Εἰς τὴν πρώτῃν περιείσασιν δὲν πρέπει νὰ κάμνωμεν μήτε ὡς ἁγῆτιτε, μήτε

Κεφ. Δ'. Θεραπ. τῆς ψυχ. κακῶν. 51

μήτε ὀλιγώτερα ἄπο, ὅσα εἶπαμην ἤδη προσεχῶς, ἔτι πρέπει νὰ κάμνωμην ἄρα τὸν ἔλεγχον τῆς σωτηρίας· εἰς τὴν δευτέραν, τὸ ἄριστον μέσον εἶναι νὰ παραλαμβάνωμην τὴν μεταμέλειαν εἶναι νὰ ἐκπληρώσωμην μὲ ἀκρίβειαν τὴν πολυφρόνητον ὑποθήκην τῆ παλαιῆ Σοφῆ, ὅς τις λέγει· „Πρὸ τῆ νὰ ἐπιχειρηθῆς „ εὐα παράγμα, σοχάζε ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ σοὶ „ προέλθῃ ἐν τέτῳ ὑποθήκην, τὴν ὁποίαν θέλωμην τὴν ἀναπτύξει πλατύτερα, ὁπόταν ὁμιλήσωμην περὶ τῆς φρονήσεως. Διὰ τί αὐτὸ μὲ ὄλιγὴν τὴν προσοχὴν καὶ προφύλαξιν, μᾶς ἀπολεθῆσθαι νὰ κάμνωμην καὶ κἀνείνα λάθος, αὐτὸ ἢ εἶναι ἐπιδέκτικόν διορθώσεως, καὶ ἂς παχίζωμην ἄρα τῆς διορθώσεως νὰ παύσωμην τὴν μεταμέλειαν, ἢ εἶναι ἀνεπίδεκτον διορθώσεως, καὶ τότε δεῦν ἔχομεν ἄλλο νὰ κάμωμεν, ἢ εὐὰ νὰ ὑποφέρωμεν μὲ ὑπομονῇ, καὶ νὰ ἀχαρίζεμεθα. Διὰ τί τί ὠφελεῖ νὰ λακτίζωμεν, τὸ τῆ λόγου, πρὸς κοῖτα;

§. Β'. Περὶ τῆς διάτι κακῶν γεγομὸς λύτης, ἔ τῆ διάτι ἀποβληθεὶ ἀγαθὸν πόθος· ἐν ᾧ ἔ περὶ τῆς διὰ τὰς ἐμεψώσας δυσυχίας θλίψεωμ.

Η εἰκὼν ἐνός κακῶ, ὅπῃ ὑπεφέραμεν, δεῦν εἶναι πάντοτε λυπηρὰ εἰς ἡμᾶς· ταῖς πλεονεξότεραις φοραῖς μάλιστα εἶναι ἡδονικὴ καὶ ἀδωμυθητικὴ ἄρα τὴν συναισθησιν τῆ ὅτι εἶμεθα ἤδη ἀπηλαγμῶσι ἄπο αὐτό. Διὰ τῆτο βλέπομεν ὅτι λαμβάνων ὅλοι κοινῶς μεγάλῃ ἀχαρίσεισιν εἰς τὸ νὰ διηγῶνται τὰ παρελθόντα κακά τῆς, καὶ ποσῶ μᾶλλον, ὅσῳ βαρύτερα ἐσάθησαν τὰ κακά. Ἡ ἀχαρίσεις αὕτη ἡμπορεῖ νὰ προσέρχεται ἐν μέρει ἄπο τὴν ματαιότητα τῆ ἐνθυμείσθαι τὴν ἄναισθησιν, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ ὑπεφέ-

ραμν, ἢ τῷ ἐγείρειν μίαν μεγαλιτέραν ὑπόληψιν τῆς
δυναμείων μας, δείχνοντες πόσον ἀνδρείοι ἐσαθήμεν
νὰ τὰ ὑποφέρωμεν, ἢ καὶ τῷ νὰ κινήσωμεν εἰς οἶκτον
καὶ συμπάθειαν τὸς ἀκούοντας. Ἐκεῖνο ὅμως, ἄπο τὸ
ὁποῖον κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἀδράγεται, εἶναι
ἡ σύγκλησις ὅπως κάμνομεν καθ' ἑαυτοὺς τῷ παρόντος
καὶ τῷ παρεληλυθότος, καὶ ἡ σιωπαίθησις τῷ, ὅτι δευ
εἴμεθα πλέον δυσυχεῖς ὡς πρότερον.

Τότε ὅμως μόνον ἡ εἰκὼν τῷ κακῷ, ὅπως ἐδοκιμά-
σαμεν, προξενεῖ εἰς ἡμᾶς λύπην, ὅταν εἶναι συ-
ξοφδύρμη με ἀνανάκτισιν. Αὕτη δὲ πάλιν ἀποτεί-
νεται πότε μὴ ἐναντίον εἰς παράγματα ἄψυχα, ἢ ἄ-
λογα· καθὼς ὅταν θυμόνῃ σὺα παιδί ἐναντίον εἰς
τῷ πέξῳ, εἰς τῷ ὁποῖαν προσκόπτοντας ἔπεισεν,
ἢ ὁ ἱππότης ἐναντίον τῷ ἵππῳ, ὅπως τὸν ἐκρέμισε·
πότε δὲ ἀποτείνεται ἐναντίον εἰς τῷ ἀφηρημένῳ ἰ-
δέω, ὅπως κοινότερον ὀνομάζεται τύχη, καὶ καθ' ἑαυ-
τῷ δευ σημαίνει ἄλλο, ὅτι μὴ μίαν τυφλίῳ καὶ τυ-
χαίῳ συδρομῷ τῆς παραγμάτων, τῷ ὁποῖαν ὅμως
ἡμεῖς εἰς τὰ κακὰ, ὁποῦ μᾶς ἔρχονται ἀπροσδοκή-
τως, καὶ ἄπο ἄγνωστον αἰτίαν, συνηθίζομεν νὰ τῷ
προσωποποιῶμεν καὶ νὰ τῷ ὀντόνωμεν ἔπως εἰπεῖν
εἰς τῷ φαντασίῳ μας, δευ νὰ ἔχωμεν τί, ἐναντίον
τῷ ὁποῖοι νὰ ξεθυμαίνωμεν· πότε δὲ ἀποτείνεται ἐ-
ναντίον ἡμῶν αὐτῶ, ὅταν μᾶς προέρχεται τὸ κακὸν
ἐξ αἰτίας ἐδικῆς μας, καὶ ἀναγκαζώμεθα νὰ ὁμολο-
γήσωμεν ἑαυτοῖς τῷ ἀδυναμίῳ μας, ἢ τῷ ἀφρο-
σιώῳ μας· τὸ ὁποῖον εἶναι πάντοτε ἀναιρὸν εἰς τῷ
φιλαυτίῳ μας· πότε δὲ τέλος πάντων ἀποτείνεται ἐ-
ναντίον εἰς τὸς ἄλλας, τὸ ὁποῖον συμβαίνει, ὁπόταν
μᾶς προξενῆται ἄπο πρόσωπον γνωστὸν τὸ κακὸν, τὸ
ὁποῖον καὶ τῷ ὄσω μεγαλιτέρον μᾶς φαίνεται, ὄσω μι-
σησιότερον μᾶς εἶναι τὸ πρόσωπον. Τὰ σοιχεῖα λοι-
πὸν, ἐξ ὧν συρίζεται ἡ λύπη δευ σὺα κακὸν, ὅπως
ἐδοκιμάσαμεν, εἶναι ὁ θυμὸς καὶ τὸ μῖσος· καὶ δευ νὰ
ἀφαιρέσωμεν πὴν λύπην εἰς ταύτῳ τῷ φερίζασιν,
ἄλλο

ἄλλο μέσον δεῦν εἶναι, εἰ μὴ νὰ ἀφαιρέσωμεν τὰ πηδύματα αὐτῷ πάθῃ, τὸ ὁποῖον τίνι ζόρῳ γίνεται, θέλομεν τὸ ἰδῆ εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα.

Ἡ συχροτέρα ὁμως λύπη μᾶς προέρχεται ἀπὸ τὴν εἰκόνα ἐνὸς ἀγαθῆ ἀποβληθέντος· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλιτέρα καὶ ἀφθονωτέρα πηγὴ τῆς ψυχικῶν μας κακῶν. Ὁ θάνατος, ἡ ἡ ἀποδημία, ἡ ἀποβολὴ τῆς φιλίας, τῆς χάριτος, τῆς εὐνοίας ἐνὸς ὑποκειμένου δυνατῆ ἢ περιληψῆς εἰς ἡμᾶς· ἡ ἀποβολὴ τῆς πεποιθίας μας ἐξ αἰτίας κλεψίας, ἡ χρεοκοπίας τινὸς ἐμπορεύ, ἡ πλημύρας, ἡ πυρκαϊᾶς, ἡ ἐναντίας τύχης εἰς τὸ παιγνίδι, ἡ εἰς τὸ ἐμπόριον· ἡ ἀποβολὴ ἀξιαμάτων, ἡ τίτλων, ἡ ἔξουσίας, ἡ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως· εἶναι τὰ συνηθέστερα αἴτια, ἐξ ὧν παρᾶγονται αἱ μεγαλιτέρας, πικρότερας, καὶ πλέον ἀπαρηγόρητοι θλίψεις μας. Λοιπὸν δεῦν νὰ πορολαμβάνωμεν, ἢ νὰ ἐκλύωμεν τὰς τοιαύτας θλίψεις, πρέπει νὰ ἰδῶμεν πρότερον ὁποῖαν ἐκτίμησιν τῆς τραγμάτων τῶν τῶν πρέπει νὰ κάμνωμεν.

§. Γ'. Ἐκτίμησις τῆς ἀγαθῶν.

Τὸσον μεγαλιτέραν λύπην μᾶς προξενεῖ ἐν γῆει ἡ ἀποβολὴ ἐνὸς ἀγαθῆ, ὅσον ἀναγκαϊότερον τὸ νομίζομεν εἰς τὴν δίδαιμονίαν μας. Ὁ Μαξιμιανὸς ἀκόμη δεῦν παρητήθη τῆς Ρωμαϊκῆς Βασιλείας, καὶ λυπέμενος δι' ὅτι ἔβλεπεν ἑαυτὸν γενημένον τῆς τοιαύτης ἀξίας, ἔβαλον ὅλας τὰς δυνάμεις, μετεχειρίσθη καθε πανουργίαν, ἠνώσε τὴν προδοσίαν μετὰ τὴν καββαλιστικῶν δεῦν νὰ τὴν ὑποκλήσῃ ἄλλῃ μίαν φοράν, ἕως εὐρήκον, ἀπὸ τῆς θρόνου, καὶ τῆς ἐξαδέματός τὸν θάνατον. Ὁ Διοκλητιανὸς ὁμως, ὅστις εἶχε τὴν δόσιν τὸ πηδύμα τῆς γῆναίας παραίτησεως, ὅλον τὴνναντίον προσκαλέμενος ὑπὸ τῆς Ρωμαίων νὰ ἀναλάβῃ τὸ σκῆπτρον, τὸτο τὸ βασίλειον,

εἶπε (δείχνωντας τὸν μικρὸν κῆπον, ὅπῃ ἐκαλλιεργήσε μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια), μοι εἶναι ποιοτιμότερον ἄπὸ τὸ βασιλεῖον τῆς Ρώμης.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἀπεδὴ τῷ φρονίμῳ ἀνθρώπῳ ἔσω τὰ κἀμνη μίαν ὀρθῶς ἐκτίμησιν τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲ εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν οὐδαιμονίαν τε, καὶ ἄποσῶ τὴν ψυχῶν τε, εἰς ἕξοτον ὅπῃ ἢ ἄποβολήτων καὶ μὴ τῶν εἶναι ἀλγεινῆ· Ὁ Σένεκας διαβληθεὶς εἰς Κλαύδιον τὸν Αὐτοκράτορα, γυμνωθεὶς τῶν ὑπαρχόντων τε, ἐξοριθεὶς ἄπὸ τὴν Ρώμην, καὶ ἐξοστρακισθεὶς εἰς τὰ ὄρη τῆς Κόρσικας, πῶς ἠμπόρεσε καὶ ὑπομείνῃ μὲ τὸς γαλλῶν ψυχῆς ἐκείνῳ τὴν μεγάλῃ δυσυχίαν, δια τὴν ὁποῖον κάθε ἄλλος ἠθελε πέσῃ εἰς ἄκραν ἀπελπισίαν; Ὅλα τὰ πράγματα, (ἔγραψεν ἄπὸ τὴν ἐξορίαν τε πρὸς Ἑλβίαν, πρὸ Παραμυθίας Κεφ. δ'), ὅπῃ μὲ ἐλπίθε-
 ριόπτα μοι διδόνειμῃ ἢ τύχη, πλῆστον, δόξαν, τιμὰς καὶ τὰ ὠδῶπλήσια, τὰ εἶχα βάλῃ εἰς εὐὰ τόπον, ἄπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἠμπορῇ πάλιν καὶ τὰ λάβῃ χα-
 εἰς σύγχυσίν μου. Ἡ τὸν μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐμῶ εὐὰ μέγα ἄσσημα· ὅθεν ἢ τύχη μοι τὰ ἐπῆρῃ ὀπίσω, δὲ μοι τὰ ἤρπασεν ἄπὸ τὰς χεῖρας· „ abstulit, non „ auulsit. Τοιαύτη πρέπει καὶ εἶναι ἢ διαθεσις τοῦ φρονίμου ἀνθρώπου, καὶ μήτε εἶναι ἔργον ἀπρὸς δύσκολον καὶ τὴν ἀποκρίση.

Ἐπειδὴ ἐγὼ δὲ διῆχυρίζομαι, ὅτι πρέπει καὶ φθάσῃ τινὰς εἰς ἐκεῖνῳ τὴν ὑπερβολῶ τῶν Στωϊκῶν, ὅπῃ ἠθελεν ὁ Ἐπίκτητος, ὅς τις λέγει εἰς τὴν ἀρχῶ τῶ Ἐγχειριδίου· „ Εἶναι μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα κρέμνται ἄπὸ ἡμᾶς αὐτῶ, ὅτι λογῆς εἶναι ἢ ὑπόληψις, ἢ κλίσις, ἢ ἐπιθυμία, ἢ ἀποσροφή, καὶ ὅλαι αἱ ἡμέτεραι πράξεις, εἶναι πάλιν ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲ κρέμνται ἄπὸ ἡμᾶς, ὡς εἶναι τὸ σῶμα, τὰ πλῆπ, βασιλεῖαι, καὶ ὅλαι ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲ εἶναι ἡμέτερον ἔργον. Ἐκεῖνα ὅπῃ κρέμνται ἄπὸ ἡμᾶς αὐτῶ, εἶναι, λέγει, φύσει ἐλπίθερα, καὶ
 μήτε

μήτε ἠμπορῶν νὰ ἐμποδίσαν ᾠδύτινος, ἢ νὰ βιάσθων· ὥς ἐναντίας ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν κρέμανται ἀπὸ ἡμᾶς αὐτὸς, εἶναι δῆλα, ἀκαταφρόνητα, καὶ ὑποκείμενα εἰς τὴν δυνάμιν τῆς ἄλλων. Λοιπὸν αὖ νομίσσης, λέγει ᾠδακατιῶν, ὅτι εἶναι ἐδικά σου ἐκεῖνα μόνον, τὰ ὅποια τρώντι σοὶ ἀνήκον, καὶ ἠμπορέσης νὰ θεωρῆς ὡς ἀλλότρια καὶ ἕξνά ἐκεῖνα, ὅπῃ τρώντι εἶναι πιαῦτα, ἔσο βέβαιος ὅτι κανεὶνὰ παράγμα δὲν θέλει ἰχύσει νὰ σέ ἀποπλανήσῃ τῆς προθέσεώς σε· ὅτι δὲν θέλεις ὀπιχειρηθῆ κανεὶνὰ παράγμα, τὸ ὅποῖον νὰ σέ συγχίση· ὅτι δὲν θέλεις ᾠδαπονηθῆ, μήτε θέλεις μεμψιμοιρήσει ποτέ· ὅτι κανεῖς δὲν θέλει σέ βλάψῃ· ὅτι δὲν θέλεις λάβῃ ποτὲ τὴν ᾠδαμικρὰν λύπην.

Λοιπὸν ὅσα, καὶ αὖ εἰπῶ τοιαῦτα, δὲν ἰξδύρω βέβαια, ἀίσιως ἠμπορέσω νὰ καταπέισω τινὰ, ὅτι τὸ σῶμα τε δὲν εἶναι παράγμα ἐδικόν τε, ἀλλὰ ἀλλότριον καὶ ἕξνον. Ἐγὼ ἰξδύρω, θέλει μοι εἰπῆ, μὲ βεβαιότητα ὅτι εἶναι ἐδικόν μου· καὶ τὰ ἀλγεῖνά αἰδήματα, ὅπῃ δι' αὐτῶ μοι ἔρχονται, ἰξδύρω ὡσαύτως, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὰ ἐδικά μου.

Ἡ τοιαύτη δόξα τῆς Στωϊκῶν ἦτον μία σωπέτεια τῶ καθολικῶν συστήματος· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ εἶναι εὐα μέρος τῆς μεγάλης ψυχῆς τῶ Κόσμου, τῶ ἔστι τῶ Θεῶ. (Μεταφ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'. Ἀριθ. Α'.) Λοιπὸν καθε ψυχὴ, ὡς μέρος κατ' αὐτὸς Θεῶ, εἶναι κατ' ἑαυτὴν τελεία, καὶ δὲν πρέπει νὰ ζητῆ ἄλλο, εἰμὴ νὰ ἀπολαμβάνῃ αὐτὴν τὴν τελειότητα, ἀπομακρυνώνας ἀφ' ἑαυτῆς ὅλα τὰ ἐμπόδια, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ προσέλθων ἀπὸ τὰ ὀξωπεικὰ παράγματα τὰ μὴ ὀξαρτώμενα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον βελίω, ἀλλὰ διοικεῖμνα ἀπὸ τὴν ἀήτητον δεασοτείαν τῆς Εἰμαρμένης. Οφείλει ὡς πόσον ὁ Σοφός, κατ' αὐτοὺς, νὰ συσέλλεται ἐν ἑαυτῷ, νὰ ἀποθέτῃ ὅλα εἰς ἑαυτὸν, νὰ ἀρκῆται εἰς ἑαυτὸν μόνον, καὶ νὰ θεωρῆ ὡς ἀλλότρια ἑαυτῶ

ἔλα ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲ εἶναι εἰς τὴν ὀξυσίαν τε, συμπεριλαμβανῶν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ἰδίον τε σῶμα. Διὰ μέσῃ τῆς ποιῶτων ἀφαιρέσεων ἔφθασαν μερικοὶ ἄπο αὐτῆς νὰ γίνων τελείως ἀναιδέητοι, ὅχι μόνον εἰς τὰ δεινὰ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τῆ σῶματος· εἰς τὸ ὅποῖον εἶναι βέβαια ἄξιοι νὰ θαυμάζωνται· πλὴν ἀφαιρέσεις πόσον δυσκόλες καὶ εἰς τοιαύτας ἀρχὰς ἐπερειδομένης, δὲν πρέπει νὰ τὰς ἀπαιτῇ μία μετρία καὶ ὀρθὴ Φιλοσοφία.

Ἀρκεῖ μόνον νὰ γίνεταί μία ἐπίτησις τῆς πραγμάτων ὀρθότερα ἄπο ὅτι κοινότερον γίνεταί· ἀρκεῖ νὰ μὴ ὑποθέτωνται ἀνεγκλιὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὀυδαιμονίαν ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲ εἶναι τοιαῦτα.

Ἐγὼ λοιπὸν ἐρωτῶ ποῖα εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀνθρωπίνης ὀυδαιμονίας; Καθ' ὅσας θέλει εἰπῆ βέβαια, ὅτι εἶναι ἡ εὐθυμία τῆς ψυχῆς· ποῖα δὲ ἡ συμπλήρωσις τῆς; πᾶστις θέλει εἰπῆ ὅτι εἶναι ἡ αὐτάρκεια. Ἐῖνας ἀνθρώπος εὐθυμος καὶ αὐτάρκης εἶναι βέβαια ὀυδαίμων· ἀλλὰ ἔλα νὰ εἶναι τινὰς εὐθυμος, τί ἄρα γε ἀπαιτεῖται; ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς κακῶν· ἀλλὰ ἔλα νὰ εἶναι αὐτάρκης; ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς χρεῶν. Ἄς ἀρθῶσιν ἄπο τὸν Κόσμον τὰ κακὰ, καὶ θέλων ἀρθῆ αἰ εὐδύς αἱ εὐλίφεις· καθ' ὅσας θέλει εἶναι εὐθυμος. Ἄς ἀρθῶσιν αἱ χρεῖαι, καὶ θέλων ἀρθῆ αἱ ἐπιθυμίαι· καθ' ὅσας θέλει εἶναι αὐτάρκης. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ ἀληθινὰ κακὰ; ἀφαιρέσεως τὰς ἀληθοῦνας τῆ σῶματος, καὶ τὰς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως, τὰ λοιπὰ εἶναι ὅλα κατ' ἐπινοίαν, ἔλεγχον ὁ Ῥεσῶν, καὶ τὸ ἀπεδείξαμην καὶ ἡμεῖς. Ποῖαι δὲ αἱ ἀληθινὰ χρεῖαι; αἱ φυσικαί· ὅποιος ἔχει τὸν φόπον νὰ ἀναπληρῶν αὐτὰς, ἔχει βέβαια ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀρκεῖ ἔλα νὰ εἶναι αὐτάρκης. Πόσοι τῇ ἀληθείᾳ δὲν ζῶν μὲ αὐτὸ μόνον αὐτάρκιστα; Ὁ Διογῆνης ἦτον εἰς τὸν πίθοτον, λέγει Μάξιμος ὁ Τύριος, ἰλαρώπρος, παρὰ ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Αἱ ἄλλαι χρεῖαι εἶναι ὅλαι χειροποίητοι, ἔλα νὰ εἰπῶ ἔτσι· ἡμεῖς αὐτοὶ

αὐτοὶ ἔχομεν τὴν ἀνοησίαν, ὅρα νὰ τὰς κατασκευά-
 ζωμεν· ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάμνοντες ἀνάγκαια εἰς τὴν
 δὺδαιμονίαν ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐκ φύσεως δεῦν εἶναι τοιαῦ-
 τα, κατασκευάζομεν ἔραχεϊαν καὶ δύσβατον, μᾶλλον δὲ
 εἰπεῖν ἄβατον τὴν εἰς αὐτὴν ὁδὸν, τὴν ὁποῖαν ἡ
 φύσις πῆν ἔκαμην δὺκολωτέραν καὶ ὀπτιμωτέραν. Ἡ φύ-
 σις ἀπαιτεῖ ὀλίγα, λέγει ὁ Βοήτιος (Παραμυθ. Φι-
 λосоφ. Βιβλ. γ') καὶ τὸ λέγει ὁμῶς μετ' αὐτὸν καὶ ἡ πᾶ-
 ρα καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος. Ὁ πραγματικὸς κόσμος, λέγει
 οὐκ ἄλλος Φιλόσοφος, ἔχει τὰ ὀρεῖα τῶ· μόνος ὁ κα-
 τ' ὀπίνοιαν δεῦν ἔχει πέρατα· ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ ἡμπορεῖν
 νὰ μᾶς κάμην βελτίονας καὶ δὺδαιμονεστέρας, μᾶς τὰ
 ἔβαλον ἡ φύσις παρρησία καὶ πλησίονμας, λέγει καὶ
 ὁ Σούεας (Περὶ ὀποῖίας Βιβλ. Ζ'). Πόσον ὀ-
 λίγον ἐσιώδη εἶναι τέλος πάντων εἰς τὴν δὺδαιμονίαν
 τὰ πλάτη, τὰ ἀξιώματα, τὰ μεγαλεῖα, αἱ ὀξυσίαι
 καὶ τὰ ὀδαπλήσια, ὅρα τὰ ὀποῖα μαινόνται οἱ πε-
 ρεωτότεροι ἀνθρώποι· πόσον μάλιστα ἀνίκανα εἶναι
 ὅρα νὰ τὴν ποροξενήσων, καὶ πόσον πολλὰκις τὴν ἐμ-
 ποδίζων, τὸ εἶπαν μυροῖ· μάλιστα δὲ πάντων τὸ ἀ-
 πέδειξεν ὁ Βοήτιος (αὐτέθει), περὶ τῶ ὀποῖος ἡμεῖς
 μήτε πολυῶμεν νὰ ὀμιλήσωμεν, ὡς ἀν' ὅπῃ εἶναι γνω-
 σότατον (1). Πρὸς τί τέλος λοιπὸν νὰ τιμῶμεν τό-
 σον τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ;

Ἀλλὰ πρέπει ἀρά γε ὅρα τῶτο νὰ τὰ ἀμελῆ πάλιν
 τινὰς μετ' ἐτελειότητα, νὰ τὰ καταφρονῆ, καὶ νὰ τὰ ἀ-
 πορρίπτῃ; Μερικοὶ Φιλόσοφοι ἔφθασαν καὶ εἰς τῶτο,
 καὶ εὔρον εἰς τῶτο ὀχαιρίσιν· τὰ ὀδαδείγματα τῶ
 Κράτητος, τῶ Διογένης, καὶ τῶν λοιπῶν Στωϊκῶν εἶναι
 ὅρα.

(1) Σεβήρος ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀφ' ὅ διηλθεν ὅλας τὰς βαθ-
 μὲς τῆς τύχης ἕως ὅπῃ ἔλαβε καὶ πῆν βασιλείαν τῆς Ῥώμης, ταῦτὸν
 εἰπεῖν τῶ κόσμῳ. Omnia fui, εἶπε, sed nihil expedit· τῶτ' ἔστιν
 ὅλα ἀπὸ δεῦν ὀφέλησαν τίποτε εἰς τὸ νὰ μετ' κάμην δὺδαίμονα.
 (P. Man. Apoth. Lib. VI.)

ἄβόητα· καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰξόβρει ὅτι ὁ δεύτερος ἔρρι-
ψεν ἕως καὶ τὸν κύαδον, μετὰ τὸν ὁποῖον ἔπινεν, ὁπό-
ταν τὸ πρῶτον εὐαγγελισμὸς εὐδὸς παιδίον τὸν ἐδίδαξεν, ὅτι
ἤμπορῶσε νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν τότε χρείαν ἰκανώτατα
μετὰ κοίλῳ τῷ χεῖρα. Μία Φιλοσοφία μετεωτέρα
δὲν ἀπαιτεῖ τσαῦτα. Ἀπολάμβανέτα, ἔλεγεν ὁ
Πλάταρχος (Περὶ Εὐθυμ. τῆς ψυχ.), ἐν ὅσῳ εἶναι
εἰς τῷ ἔξουσίαν σου, μετὰ τῷ φειδωλίαν, ὅπως ἀρμό-
ζει εἰς ἑαυτὸν φρόνιμον ἀνθρώπον· κάνεις δὲν σοὶ ἐναν-
τιόνηται εἰς τῷ ὅμως συλήθισε νὰ ἤμπορῆς νὰ
κάμνης καὶ χαλεπὸς αὐτὰ, ὁπόταν σοὶ ἀρπαδῶν· σο-
χάσῃ πόσας στιγμὰς ἀπερνᾷς δίδυμότητος, χω-
εἰς νὰ συνεισφέρῃν εἰς τῷ μὴτε πλέθῃ, μὴτε τιμαί,
μὴτε μεγαλεία· εἰπέ καθ' ἑαυτὸν, ἐν ὅσῳ ζῶ εὐ-
θυμος καὶ αὐτάρκης, εἶμαι δίδαίμων. Αὕτη λοιπὸν ἄς
εἶναι ἡ πρώτη μας φροντίς· ὅσον δὲ ἔχῃ τῷ δίδυμῶν
καὶ αὐτάρκειαν ὀλίγα χρειάζεται ἑαυτὸν φρόνιμος ἀν-
θρώπος. τῷ ἄς παχίζω νὰ ἔχῃ τῷ τὰ ἐπιλοιπα
ἄς νομίζονται πρῶτα· ἀπολάμβανέτα ἐν ὅσῳ τὸ
συγχαρεῖ ἡ τύχη, καὶ ὑπόφερε δίδυμῶν τῷ σέρησιν
των, ὁπόταν σοὶ λείψεν. Προπαρεσκευασμένος μετὰ
αὐτὰς τὰς σκέψεις, ἤμπορεῖς τότε νὰ εἰπῆς ἀνδρείως
μετὰ τῷ Ἐπικέρῃ εἰς τῷ τύχῳ· „ δύνασαι νὰ με
„ ἀφαιρέσῃς ὅτι σοὶ ἀρέσκει· ὁ θυμὸς σου ὅμως δὲν
„ θέλει φθάσει ποτὲ νὰ μοὶ προξενήσῃ λύπῳ (1).

§. Δ'.

(1) Οὗτος εἶναι ὁ ἔσπος, λέγει εἰς ἄλλο μέρος ὁ ἴδιος Πλά-
ταρχος, τῷ νὰ αἰδανέται τις καλλίτερα τῷ ἀπολαύσιν ἢ ἄγα-
θῶν, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰς τῷ ἔξουσίαν σου. Ὅς τις ἤμπορεῖ ἀφόβως
νὰ εἰπῇ πρὸς τῷ τύχῳ· „ ἠδὲ μὲν αὐτὸν φέρῃς· ὀλίγον δ' ἄχως
„ ἢ ἄπολείπῃς· ἔτις μόνος, ἀπηλλαγμένος τῷ φόβῳ τῆς ἀποβε-
λῆς, ἤμπορεῖ νὰ αἰδανῇ καλλίτερα τὴν ἡδονὴν τῆς ἀπολαύσεως.

§. Δ'. Πρόγνωσις, εἴτ' εἴμ προμελέτησις
τῆς κακῶν.

Εἶναι ὅμως περιβάσεις, εἰς τὰς οποίας ἡ ἀποβολὴ καὶ εὐδὸς παράγματος, εἴμ τὸ ὁποῖον ὀλίγον μᾶς μέλει, μᾶς ἐγγίζει πικρῶς, μόνον καὶ μόνον δι' ὅτι μᾶς ἀκολοῦθησεν ἀπορροδοικητως. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ ἀποσπῶμεν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ κατ' ἐπιληψίαν ἀγαθὰ, θεωρῶντας τα ὡς παράγματα μὴ ἀναγκαῖα εἰς τὴν υἰδαμονίαν μας, ἀλλὰ πρέπει προσέτι νὰ εἴμεθα πάντοτε προπαρασκευασμένοι εἰς τὴν ἀποβολὴν αὐτῆς προμελετήσας τὴν ὡς ἐνδεχόμενον παράγμα.

„ Πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι, λέγει ὁ Σενέκας (Περὶ Παραμυθ. πρὸς Ἐλβίαν.), καὶ νὰ προβλέπωμεν ὅλας τὰς προσβολὰς καὶ ὅλας τὰς ὀρμὰς τῆς τύχης, πρὶν ἀκολοῦθησεν. Ἡ τύχη εἶναι ἀφόρητος εἰς ἐκείνους, εἰς τὰς οποίας ἔρχεται ἀπορροδοικητως ὁ ἐκεῖνος ὅμως; ὅστις πῖν προσημεῖται πάντοτε, εὐκόλα ὑποφέρει τὰς προσβολὰς τῆς.

Πρὸς τὴν τὸ τέλος πρέπει νὰ ἀποκηρύσωμεν μίαν ἕξιν, ἡ ὁποία καὶ εὐκόλος εἶναι κατ' ἐαυτὴν, καὶ ὄφελος μεγαλῶτατον μᾶς προσενεῖ καὶ εἶναι, ὅταν ἀκώμεν τὰς τῆς ἄλλων δυσυχίας, νὰ ὀπισθροῦμεν πῖν σκέψιν εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ ἐρωτῶμεν ἑαυτὸς τί ἠθέλωμεν κάμει, ἀπίσως μᾶς ἐσωθέβαινε τὸ κακὸν ἐκεῖνο, εἴμ τὸ ὁποῖον ἀποπονῶνται ἄλλοι. Ὅποιος θεωρεῖ, λέγει ὁ ἴδιος Σενέκας (αὐτόθι,) τὰ κακὰ τῆς ἄλλων (τῆς ὁποίαν βλέπομεν κατ' ἐκάστῳ ἀπειρα), ὡς διωκόμενα νὰ ἀκολοῦθησεν εὐκόλως καὶ εἰς αὐτὸν, αὐτὸς θέλει εὐρίσκηται πάντοτε κατὰ πλίσσιμους κατ' αὐτὸν, πρὸ τῆς νὰ τῷ ἀκολοῦθησεν.

Οὕτως ὑπέφερε μὲ τὴν γαλιώτην ψυχῆς ὁ Ἀναξάγρας τὸν θάνατον τῆς φιλιτάτης ὑπέτε, ὅστις πρὸς τὸν ἀναγγεῖλαντα ταύτην τὴν λυπηρὰν εἴδησιν, ἰξόβρον, εἶπεν, ἀπὸ πολλῆς ὅτι ὁ υἱὸς μου ἦτον θνητός. „ ἦδειν

„ θνη-

„ Ξηρόν Ἀρνίσας. Τῆς αἰτῆς ἁλαθέσεως ἦτον καὶ ἡ ἀπόκρισις μιᾶς Λακεδαιμόνου γυναικός· ἡ ὁποία μαθεύσα, ὅτι ὁ μονομήτης τῆς ἰδῆς ἐφρονέθη εἰς τὸν πόλεμον, ἀντὶ νὰ ἐπιδοθῆ κατὰ τὸ ἔθος τῶν γυναικῶν εἰς θρήνους καὶ ὀλοφυρμῶς, εἶπε με ἀταραξίαν ψυχῆς· Ἰξόδρον ἀπὸ τῶν ἄρων, ὅπῃ τὸν ἐξήνευσα, ὅτι ἔπαυσε νὰ λυποθῆ. Καὶ ἔπειτ' ἔτι νὰ μὴ μισώμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ πιαυτὰ παλαιάγματα, ὅπως εὐδὸχος ὁ Πλάταρχος (αὐτόθι); ἔπειτ' ἔτι, ὅπου μᾶς ἀπολαθῆ καὶ ἐνάντιον συμβεβηκός, ἀντὶ νὰ ἐπιδοθῆ εἰς ὀδυρμῶς καὶ ἀνασυναγμῶς, δὲν λέγομεν ὡς ὁ Ἀναξαγόρας, καὶ ἡ Δάκαινα· Ἰξόδρον ὅτι τὰ ἀγαθά μᾶς ὑπὸ τῶν διαίτησιν τῆς ἀσάτης τύχης, ἦτον ἐφήμερα καὶ ὄχι βέβαια· Ἰξόδρον ὅτι ἐκεῖνος, ὅπῃ μοι ἔδωκε τῶν ἀρχῶν (ἐξουσίαν), ἠμποροῦσεν εὐκολὰ νὰ μὴ τῶν ἀφαιρέσῃ· Ἰξόδρον ὅτι ὁ φίλος μου ἦτον ἀνθρώπος, ζῶν δηλαδὴ φύσει δμετάβολον, καθὼς τὸν ὀνομάζει ὁ Πλάτων; Ἀνίσως ἀντὶ τῶν κοινῶν τέτων, δὲν τὸ ἠλπιζον, ἀλλὰ προσεδόκων, καὶ τὰ παλαιὰ πλησία, ἐκάμναμεν αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ προπαρσινδῶς, δὲν ἔχανε τόσο εὐκολὰ τῶν ἡσυχίαν τῆς ἡ ψυχῆς.

§. Ε'. Περὶ τῶν κακῶν, ὅπῃ ἐπιδέχονται Θεραπείαν.

Εἰς ἐκείνας, ὅπῃ δύνανται νὰ ἀποπαύσων εἰς ὀλοκλήρῃ τῶν ψυχῶν ἀπὸ τὰ μὴ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ, εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἠμποροῦν νὰ εἶναι καθ' ἑκάστῳ ἄρων προπαρσινδῶσμοι εἰς καθ' ἑκάστην λυπηρὸν σωματικόν, ἦτον ἴσως ἰκαναὶ αἱ προειρημῆσαι Θεραπείαι. Πρέπει ὅμως νὰ προβλέψωμεν καὶ ἔπειτ' ἐκείνας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχον πούτῃ ἀρετὴν καὶ δεξιότητα, καὶ οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ λυπηρὰ σωματικὰ πίπτειν εἰς ἀμηχα-

χανίαν καὶ ἀπελπισίαν. Τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς εἰς αὐτὰς τι ἕσπερεσιν νὰ κάμνῃ, δεῖ νὰ εἶναι προπαρασκευασμένοι, εἶναι ἀκαίρος Θεραπεία· αὐτοὶ χρειάζονται βοηθήματα τῆς ὥρας, καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἐνεργήματα· καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ τὴς δείξωμεν.

Πρέπει λοιπὸν ἐν πρώτοις νὰ ἰδῶμεν, αὐτὸ κακὸν ἐπιδέχεται διόρθωσιν, ἢ ὄχι. Εἰς τὴν πρώτῃ πῶσιν ἡ ψῆμαυθία προσφέρεται ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ δευτέρα πρέπει νὰ κάμῃ τινὰς ἄλλο, πῶς, ἀντὶ νὰ ἐπέχη τὴν φαντασίαν εἰς τὴν θεωρίαν τῆ παρόντος κακοῦ, νὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς τὴν μέλλουσαν Θεραπείαν, καὶ μετὰ τὴν ἐλπίδα ταύτης τῆς Θεραπείας νὰ παρηγορηται.

Τίς οἶδε μάλιστα, αὐτὸ εἰς αὐτὰς τὰς ἀδελφάσεις δευτέρα ἢ ἡμπορῇ νὰ χρησιμώσῃ εἰς μεγαλιτέραν παρηγορίαν καὶ ἢ ἰδία εἰκὼν τῆ ἀποβληθέντος ἀγαθοῦ, ἢ τῆ κακῆ, ὅπως δοκιμάζει; Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἀγαθὸν γίνεται πολλὰ γλυκύτερον, ὅταν τὸ ξαναποκρίσῃ τινὰς, πῶς πρὶν τὸ χάσῃ· καὶ ὁ λόγος προόδηλος· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀμείνου ἡδονῇ, ὅπως αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ προξενεῖ, προσίθεται ἢ ἔμμεσος ἡδονὴ τῆς παύσεως τῆ ἀλγῆς, ὅπως εἶχε προξενήσῃ ἢ ἐλλειψίς τε. Διὰ τῆτο οἱ πανουργότεροι καὶ ἀκρυβέστεροι Ἐπικέρειοι ἐσυνήθιζαν ἐπίστε νὰ σφραγίζονται ἐπίπδες πρὸς καιρὸν εἰς ἀγαθὸν, δεῖ νὰ αἰδανθῆν ζωηροτέρων μετὰ ταῦτα τὴν ἀπόλαυσίν τε· ἐφθάναν μάλιστα καὶ νὰ ἐπιδιώκον ἐπιπαυτῆ ἀλγηδόνας, δεῖ νὰ δοκιμάζον τὴν ἡδονῇ τῆς αἰφνιδίας καταπαύσεώς των (1).

Τε-

(1) Αὐτὴ ἢ συνήθεια δευτέρα εἶναι μακρὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐδικῆς μας καιρῆς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Συγγραφεὺς τῆς περὶ φύσεως τῆς ἡδονῆς ἰδέων. Εἶναι, λέγει, πολλοί, οἱ ὅποιοι προάγουν τὸν περὶ πατὸν ἢ τὸν χορὸν μέχρι κεράσεως, διὰ νὰ αἰδανθῆν ἔπειτα, ἀφ' ἑπέσιν ἀνάσκελα, τὴν ἡδονῇ τῆς αἰφνιδίας καταπαύσεως τῆς κόπης. Τὰ κνίσκα ποτὰ, οἱ δρυμῆς καὶ πικροὶ χυμοὶ, αἱ ἐρεθιστικαὶ κόνες, εἰς τὰ ὅποια δεισκομεν τὸν δύγκεισθαι, δευτέρα εἶναι ἡδονικὰ διὰ ἄλλο, εἰμὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Τέτοιο λοιπόν πεφάντος, αίστως εἶνας ἀνθρώπος ἐν ᾧ ἔχει παρῆσαν τὴν εἰκόνα τῆς ὑποσυμβιώτος αὐτοῦ κακῆς, ἢ τῆς ἀποβληθείσης ἀγαθῆς, ἀπο τὴν δυσφορίαν ὅπου ἐντείνεται ὑποφέρει ἠμπορέσῃ μετῴντας παρῶτον τὴν ἡδονὴν, ὅπῃ θέλει δοκιμάσει τὴν σιγμῶν, ὅπῃ αὐτὴ θέλει παύσει, καὶ μεταφέρῃ ἔπειτα δεξιᾶ τῆς φαυτασίας εἰς μίαν τοιαύτην σιγμῶν, καὶ καὶ παυτιδῆ ἔπως εἰπεῖν μετ' αὐτῶν, εἶναι φανερόν, ὅτι θέλει παραλάβῃ καὶ ἀπολαύσῃ ὅλλω τὴν ἡδονὴν ἐκείνης τῆς δὲ τυχεῖς σιγμῆς, τὴν ὁποῖαν ἢ εἰκῶν τῆς παρόντος κακῆς ἐχρησίμωσε καὶ τὴν αὐξήσῃ.

Τέτοιο ἠμπορέσῃ ἴσως καὶ συμβῆ, θέλει εἰπῆ τις, αἰστως εἶμην βέβαιος ὅτι θέλω ζωαποκτίσει τὸ ἀποβληθέν ἀγαθόν, αἰστως εἶμην πληροφορημένος ὅτι θέλω διορθώσει τὸ κακόν ὅπῃ ὑποφέρω· ὅταν ὅμως ἢ ἀπίστας εἶναι ἀβέβαιος, τὸ παρῶμα εἶναι πολλὰ διαφορετικόν· ἐγὼ ὅμως λέγω ὅτι τὸ παρῶμα τότε ἀνάγεται εἰς εἶνα ἔργον ὑπολογισμῶν (λογαριασμῶν)· δεῦν ἔχῃ καὶ κάμη τινὰς ἄλλο, εἰμὴ καὶ ἐξετίσῃ ἀπο τοῖον μέρος ἢ πιθανότης εἶναι μεγαλύτερα ἢ καὶ τὸν ἀειθεμόν ἢ καὶ τὸ βάρος τῶν λόγων· ἀλλὰ τὸ κακόν εἶναι, ὅπῃ εἰς τῶτον τὸν ὑπολογισμόν σφάλαν κοινότερον οἱ ἀνθρώποι· δεξιᾶ τί δίδαν μεγίστην δυνάμιν εἰς τὰς λόγους τῆς φοβεῖσθαι, καὶ δεῦν λογίζονται χεδόν δεξιᾶ τίποτε ἐκείνης, οἱ ὅποιοι παρῆπει καὶ τὰς ἐγκαρδιώσῃν. Ἀλλὰ καὶ αἰστως τεθῆ καὶ μία βεβαιότης πληρέσῃ, ἢ ὁποῖα καὶ ἔχει χώραν πολλακίς μάλιστα εἰς τὰ κακὰ, ὅπῃ εἶναι ἐκ φύσεως ἢ παρῆσειμῶν μέχρη τινὸς καιρῆς, ἢ παρῆσειμῶν, εὐείσῃσῃται ὅμως ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι, ἀπὶ καὶ εὐχαζῶνται τὴν μέλλουσῃν παρῆσειμῶν, φαίνονται ὅτι δεῦν ἔχῃν ὄρεξιν εἰς ἄλλο, παρῆσειμῶν καὶ εὐλίβωνται μετ' αὐτῶν τῆς παρόντος κακῆς. Τί ἠμπορεῖ ὁ φιλόσοφος καὶ κάμη εἰς τὰς αἰστώπῃς, οἱ ὅποιοι θέλῃν ἐξάπαντος τὸ κακόν; εἰμὴ καὶ τὰς παρῆσειμῶν δεξιᾶ τὴν ἀνοησίαν τῆς.

Εἶνας φρόνιμος ἀνθρώπος ὅμως θέλει ἰδῆ, ὅτι ὁφεί-

Κεφ. Δ'. Θεραπ. τῶν ψυχ. κακῶν. 63

φείλει νὰ κάμνη ὅλον τὸ ἐναντίον, νὰ δίδῃ δηλαδὴ κάθε βάρος εἰς τὰς ᾤψιμα μικρὰς ἐλπίδας, ἵνα νὰ ἀπαλλάτῃται, ὅσον εἶναι δυνατὸν, ἀπὸ τὸν φόβον. Μία θεωρεῖα θέλει τὸν ἐγκαρδιώσει εἰς τὸτο φελοσόφρον. Ἡ Θεραπεία τῶ κακῶ, ὅπῃ ἔχει λόγον νὰ ἐλπίζει, ἔσω μικρὰ ἢ μεγάλη, τὸ κακόν τε ὡς τὸσον πρῶτοτε ἔχει νὰ μειωθῇ· ἢ φελοσασίστε θέλει γρη πρῶτοτε ὀλιγώτερον ἀλγεινὴ, ἀπὸ ὅ,τι εἶναι πρὸς τὸ παρόν· δεὺ ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἐλπίζει, ᾤψι μίαν κατέσασιν καλλιτέραν· ἔχει ἄρα λόγον κατὰ πάντα ἔσπον νὰ παρηγορῆται.

§. ε'. Περὶ τῶν κακῶν, ὅπῃ δεὺ ἐπιδέχονται Θεραπείαν, εἴτ' ἔμ διορθωσιμ.

Τὸ χειρότερον εἶναι ὅποταν τὸ κακὸν δεὺ ἐπιδέχεται διορθωσιμ· εἶναι ὅμως χειρότερον εἰς μόνες τὰς ὀλιγογνώμονας ἢ μὴ καθωπλισμῶδες καθὼς πρέπει μὲ τὰ ἐκ τῆς Φιλοσοφίας βοηθήματα· ἵνα τί ὁ Σοφὸς ἰξούρει ὡσαύτως καὶ εἰς αὐτὰ νὰ παρηγορηθῇ· εἰς αὐτὰ μάλιστα ἡδυνῆται φελοσότερον νὰ δείξῃ τὴν ἀρετὴν τε· ἵνα τί εἰς τὸ νὰ παρηγορηθῇ ἵνα ἔνα κακόν, ὅπῃ ἡμπορεῖ εὐκολα νὰ διορθωθῇ, ὀλιγη ἀρετὴ χρειάζεται. Αὐτὸς ἰξούρει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν δύσκολον μὲ, ὅμως ὠφελιμωτάτῃν ἔξιν, νὰ ὑποτάσσεται ἀταράχως εἰς τὰς νόμους τῆς ἀνάγκης· ἔχασα, θέλει εἰπῆ, τὸν πατέρα μου, ἢ τὸν ἀδελφόν μου, ἢ τὸν φίλον μου, τὰ φίλτατα· ἢ πληγὴ εἶναι μεγάλη, πλῶ δεὺ ἐπιδέχεται Θεραπείαν· μὴτε τὸν εἶνα, μὴτε τὸν ἄλλον ἡμπορῶ νὰ ἀνασῆσω· λοιπὸν τί ὠφελει νὰ τὸ συλλογίζομαι; ,, Σκληρὸν μὲ, ἀλλὰ ἵνα ,, τῆς ὑπομονῆς γίνεται κερφότερον, παῦ ὅ,τι ἀθέμι ,, τὸν εἶσιν διορθῶσαι, θέλει εἰπῆ ἢ αὐτὸς μετὰ τῶ ,, Ὅρατίε.

Η'

64 Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Φαρτασία.

Ἡ ἀτάραχος αὐτὴ ἀνδρεία τῆς ψυχῆς φαίνεται, ὅτι ἦτον εἰς τοὺς Στωϊκῆς ἰδεάζεσθαι θελαστότερον, ὡδὲ εἰς ἄλλης· τελάχισον εἰς αὐτῷ ἐπαίρενταν αὐτοὶ οἱ Φιλόσοφοι. Εἰ γὰρ ὁμῶς σοχάζομαι, ὅτι τὸ νὰ ἀποκητήσῃ τινὰς τῶν ἔξιν τῶν ὑπέκειν ἀταράχως εἰς τὰς νόμους τῆς ἀνάγκης, δὲν εἶναι τέλος πάντων τόσον δύσκολον, ὅσον νομίζεται· φθάνει νὰ ἐπιδοθῇ τινὰς εἰς τῶν μετὰ ἀπόφασιν εἰς τὰς πρώτας θελασάσεις· φθάνει νὰ ἐπαναλαμβάνῃ μετὰ σαφειότητα κατ' ἑαυτὸν τὸ, ὅ γέγονε, γέγονε· διόρθωσις δὲν εἶναι· ἄς προσέχω εἰς τὰ λοιπά.

Κάποιος μάλισα ἔφθασε νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν εἶναι εἰς τὸν Κόσμον κακὸν δὲν ἐπιδοφαιρότερον ἀπὸ τὸ ἀνεπίδοκτον διορθώσεως· καὶ ὁ λόγος ἴσως εἶναι ἐχ' ἦτον ἀληθείας, ἢ ὄξυς καὶ ἀγχίνης· δεῖ τι μία ἐλπίς ἀμυδρά πολλὰς θλίβει θελαστότερον, ὡδὲ ὅπου ὡδὲ ἀμυθεῖ, δεῖ τὰς παραχὰς καὶ ἀνησυχίας τῶν ἀντικειμένων φόβη. Εἰ γὰρ μάλισα θέλω προδέσει τοῖς εἰρημητοῖς, ὅτι τὸ μεγαλύτερον κακὸν ὅπῃ γνωρίζω εἰς τὰς θλίψεις, εἶναι ὁ σάλος τῆς ἀβεβαιότητος, ὅνα μὴ δεῖ τὰ συχνὰ τινάγματα ὅπῃ λαμβάνει ἔξ αὐτῆς ἡ ψυχή, ἄλλο δὲ δι' ὅτι τότε εἶναι δυσκολώτερον νὰ ἠμπορέσῃ τις νὰ ἀποσάσῃ τῶν δεῖνοιαν ἀπὸ τὴν λυπηρὰν ἰδέαν. Εἰς ἐναντίας ἡ βεβαιότης τῶν, ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἀθεράπιδτον, ὅτι εἶναι ἀφαικτον, ὅτι δὲν ὠφελεῖ πλέον νὰ τὸ συλλογίζηται τινὰς, προξενεῖ μίαν κάποιαν γαλλίω καὶ δὲσάθειαν· δεῖ τι ὁ ἀνθρώπος τότε πέρνει τὰ μέτρα, ἀποφασίζει καὶ ἠσυχάζει· καὶ τούτῳ μᾶλλον, κατ' ὅτι ἠμπορεῖ τότε καλλίτερα καὶ δὲν ἐπιδοφαιρότερα νὰ μεταχειριθῇ τὰ ἀνωτέρω εἰρημητὰ μηχανικὰ μέσα εἰς δεῖν ἠσυχίνης, μὴ ἔχωντας πλέον τι, τὸ ὅποῖον νὰ τὸν ἀναγκάζῃ νὰ ἀνακαλῇ καὶ ἀκων τῶν λυπηρὰν ἰδέαν, καὶ νὰ τῶν φέρῃ πάντοτε ἐμπροσθεν τῶν.

Ἀλλ' εἰς τὰ ἀθεράπιδτα κακὰ δὲν εἶναι ἀράγε ἄλλο μέσον ὡδὲ τῶν, δεῖ νὰ ἠσυχάσῃ τινὰς ὅπως;

σεν; εἶναι γὰρ, πολλὰ, καὶ πολὺ ἀδραμυθνητικώ-
τερα.

δ. Ζ'. Ὅτι κάθε κακὸν ἔχει κάποιαν
ἀνταμοιβήν.

Οἱ Ζωγράφοι καὶ Ἀγαλματοποιοὶ νοσιμδύονται ἐνίο-
τε γὰρ ζηματίζου τεχνικῶς κάποιαν εἰκόνα εἰς βό-
πον ὅπως θεωρέσθαι ἀπὸ εἰς μέρος γὰρ ἀδραμυθνεῖν
εἰς ἀνθρώπον χαλεπέσθαι καὶ ἀπορεπέσθαι· καὶ ἀπὸ
τὸ ἄλλο, εἰς πέρας ἀμύθητον καὶ φρικωδέσθαι. Γοιαῦ-
τα εἶναι ὡς ὅτι τὸ πλείστον καὶ τὰ ἀνθρώπινα παράγ-
ματα· ὅλα σχεδὸν ἔχου ὅψιν διττλήν· ἢ δὲ διαφορὰ
εἶναι ὅτι ὁ μὲν μικρόν καὶ ἀφύη ἀνθρώπος προση-
λόνεται διδύς εἰς τὴν λυπηρὰν ὅψιν τῆς παραγμά-
των, καὶ καταπίπτει (ἔξεθνήζεται)· ὁ δὲ νανεχὴς
σρέφει διδύς τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, καὶ πα-
ραμυθνεῖται.

Ἀλλὰ πᾶς ἡμπορεῖ γὰρ ἄλλῃ τῆτο, θέλει εἰπῆτις,
καὶ εἰς τὰ κακὰ, ὅπως δὲν ἔχου θεραπείαν; Ἄν δὲν
ἔχου θεραπείαν, ἔχου ὅμως ὅλα κάποιαν ἀνταμοιβήν·
ἢ τί δὲν εἶναι, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, κακὸν, ὅπως γὰρ μὲν
εἶναι συνωδιδυμῶν μὲ κάποιον καλόν· εἰς Λεῖβνι-
τιανὸς μάλιστα ἠθέλεν εἰπῆ, ὅτι εἶναι ὅλα καλά·
ὁ Ροβινέτος, ὅτι τὰ καλά καὶ τὰ κακὰ εἶναι εἰς ἰ-
σοσαθμίαν· ἐγὼ ὡς τὸσον δὲν λέγω μῆτε τὸ εἰς
μῆτε τὸ ἄλλο· ἀλλ' ὅτι κάθε κακὸν ἀνταμείβεται ὡς
τὰ πολλὰ μὲ κάποιον καλόν, καὶ μᾶς πληροφορεῖ εἰς
τῆτο ἢ καθ' ἡμέραν πείρα. Ποσάνις, λέγει ὁ Φοντε-
νέλλης, ἢ κάποιαν συμβεβηκότα, τὰ ὅποια κατ' ἀρ-
χὰς μᾶς ἐφάνησαν ἀφόρητα δεινὰ, δὲν μῆρομυ μετὰ
ταῦτα τὸσον ἀχαρῆσημῶν, ὅπως ἠθέλαμυ δυσαρρη-
θῆ ὑπερβολικά, ἀνίσως δὲν μᾶς συνέβαινον; ἢ ἰ-
δία δεινότης τῆ κακῆ, προθέτει ὁ Π. Στελλίνιος, συ-
Elem. di Filos. T. IV. E νερ-

νεργεῖ πολλάκις εἰς τὸ νὰ πορεύθῃ ἀπ' αὐτὸ εἰς κά-
λον μεγαλύτερον· ἐπειδὴ συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνο,
ὅπῃ συμβαίνει εἰς τὰ ὕδατα μιᾶς πηγῆς, τὰ ὅποια
ὅσον ὑψηλότερα σικκόνονται, ἄπο τόσο ὑψηλότερα
πίπτειν.

Τί νὰ ἀπαειθμῶμεν, ὅλας τὰ ἀνταμοιβὰς, ὅπου
σωξοφύειν σχεδὸν πάντοτε ὅποιονδήποτε κακόν; τὰς
ᾠδουμένης τῆς φίλων, καὶ τῆς συγγενῶν· τὴν πο-
νήθειαν, ὅπῃ βλέπομεν νὰ λαμβάνει οἱ ἄλλοι ὡς
ἡμῶν, ἢ ὅποια μᾶς ᾠδουμένη ἔχει τῆς καλῆς ὑπο-
λήψεως, εἰς τὴν ὅποιαν δείχνει ὅτι μᾶς ἔχει· τὴν
διδασκαλίαν, ὅπῃ μᾶς χορηγεῖ αἱ δυσυχίαι εἰς τὸ
νὰ μάθωμεν νὰ κυβερνώμεθα καλλίτερα (1)· τὴν
δικαίαν ὅπου μᾶς προσφέρει ἔτι νὰ ἐγκρίνωμεν
πρὸς ἀληθεῖς φίλους ἄπο πρὸς ψεῦδεις· τὴν ἐπίγνωσιν
τῆς σφαλμάτων εἰς τὰ ῥόσια καὶ ἐπίκρινα πράγματα
τῆς γῆς· καὶ ἄλλα μυρία, τὰ ὅποια ὅλα ὁμῶς ἡνω-
μένα, δεῖν εἶναι μικρὰ καὶ ἀκαταφρόνητα;

Δὲν πρέπει νὰ ᾠδαίωμεν ἐνταῦθα μίαν σκέ-
ψιν, ἢ ὅποια σιωπελεῖ πολλά εἰς τὸν σκοπὸν μας,
καὶ εἶναι, ὅτι πολλάκις ἢ ἰσοβολὴ εὐδὸς ἀγαθῆ, θεω-
ρεμένη καθ' ἑαυτὴν, δεῖν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ κατάπαυ-
σις τινὸς κακῆ, ἢ τινὸς ζημίας. Εἶναι γνωστὸν τοῖς
πᾶσι, καὶ μετῴθου εἰς παροιμίαν, λέγει ὁ Ἀββᾶ
Τρεβλέτ (Δοκίμ. ὡς ἐξ ἄφορων ὑποθέσεων Φιλολο-
γικῶν καὶ Ἡθικῶν Τόμ. Α'), ὅτι τὰ μεγάλα πλε-
τη, εἶναι μεγάλα ἐνοχλήσεις· καὶ θέλομεν ἰδῆ καὶ ἡ-
μεῖς ἐν οἰκίῳ τόπῳ πόσον πρέπει νὰ ποροτιμᾶται
πέτων μία ἀναπαυτικὴ μεσότης. Ὡσαύτως τὰ ἀξιώ-
ματα δεῖν εἶναι ἄλλο; λέγει ὁ Σενέκας, ὅτι μὴ δε-
λεῖα

(1) Ἡ τύχη μᾶς διορθοῖ ἀπὸ πολλὰ ἐλαττώματα, καὶ ὅ-
ποια ὁ λόγος δεῖν ἔθελεν ἡμῶν ὁρῆσαι νὰ διορθώσῃ, λέγει καὶ ὁ
Δέκκος Ροχουφκούλτ. De la Rochefoucault (Ὑπόθεσις. 187.).

λεία (σπλαβεία) τιμημένη (1)· ἡ ἀρχὴ (ἐξουσία) δὲν εἶναι ἄλλο, ἀλλὰ μία μέριμνα νὰ ἐπαρτυρηθῇ τινὰς εἰς τὴν τῆς ἄλλων διαγωγὴν, νὰ φροντίσῃ διὰ τὰς χεῖρας τῆς ἄλλων, νὰ αἰκῆ τὰς διαφορὰς των, νὰ καταλλάττῃ (εἰρήσῃ) τὰς λογομαχίας των, νὰ καθισχυράσῃ τὰς παραχάστων· ὅλα τὰ τοιαῦτα ἔργα ἀγαθὰ ἔχον κάποιαν ἀδελφικίαν ἐνόχλησιν, ἡ κατὰ πωσιν τῆς ὁποίας προξενεῖ πολλακίς εἰς τὸν Φιλόσοφον ἡδονὴν μεγαλιτέραν ἅπτό τὴν λύπην, ὅπῃ προξενεῖ ἡ δόξωβωλὴ αὐτῷ τῷ ἀγαθῷ.

Δὲν εἶναι κακὸν, ἐνὶ λόγῳ, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ εὕρῃ κάποιαν ἀνταμοιβὴν, ἀλλὰ νὰ παρηγορῆται· αὐτὸς εἶναι, λέγει ὁ Πλάτωνος, ὡς ἂν τὴν μέλισσαν, ἡ ὁποία ἅπτό τὸν πικρὸν θυμὸν λαμβάνει μέλι γλυκύτατον. Οἱ Ζήνων δόξωβωλῶν εἰς εἴνα ναυάγιον ὄλλω τὴν πωρουσίαν, ἐχάρη δι' ὅτι τῷ τῷ ἔδωκεν δικαιοῖαν νὰ πωρουσικῆται καλλίτερα εἰς τὰς ἐπισημας (2). Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐξοριθεῖς ἅπτό τὰς Ἀθῶνας ἢ καταφυγῶν εἰς τὰς Θήβας, ἐνόμιζεν ἑαυτὸν διδάσκεινον, ὅτι ἡμπορεῖσεν ἐκεῖ, μικρὰν ἅπτό τὰς κοινὰς φροντίδας, νὰ ἀκροάζηται τὸν Κράττην.

§. Η'.

(1) Οἱ Διογῶνις πρὸς εἴνα, ὅς τις ὑπερεξιδιάζε τὴν εἰς τὰς θυρας Ἀλεξάνδρου τὴν τὴν Καλλιδῶν, εἶναι, εἶπε, μάλιστα δυσχεῖστατος, ἐπειδὴ πρὸς νὰ γωματίζῃ ἢ νὰ δειπνῇ ὅχα ὅταν ἔχη ἱρέξιν, ἀλλ' ὅταν ἀρέσκη τῷ Ἀλεξάνδρῳ.

(2) ἢ Νυκτὸπλοῖα, ὅτε νενανύγηκα. (Πλάτωνος, Ἀποφθ.) Ὁ σαύτως ἢ Ἀναξαγόρας ἐν τῇ δόξωβωλῇ τῆς παραγμάτων τε παρηγορῆτο λέγων· ἢ Εἰ μὴ πευπέ ἀπώλοτο, ἐκ αὐτῶν αὐτὸς στωκίαν αἰνιτῶν τὴν Φιλοσοφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἰδίαγῆκασαν αἱ δυσυχίαι.

§. Η'. Ὅτι τὰ κακὰ εἶναι πάντοτε μικρότερα ἀπὸ ὅ,τι φαίνομαι.

Αλλὰ ἐκτὸς τῆς ἐξόφης τινὰς ἐν σφύρι δίδως τὸ ὄμμα εἰς τὴν καλλιτέραν ὄψιν τῆς πραγμάτων, πρέπει προσέτι ἐν πληροφορηθῆ, ὅτι ἐν δὲ αὐτῷ τὴν χειροτέραν ὄψιν θεωρήματα, εἶναι πάντοτε ὀλιγώτερον βαρῆα ἀπὸ ὅ,τι τὰ ζωγραφίζει ἡ φαντασία. Δὲν εἶναι κἀνὸν πρᾶγμα κακὸν εἰς ἡμᾶς, ἔλεγε ὁ Μένανδρος, ἀνίσως πληροφορηθῶμεν, ὅτι δὲν εἶναι τοῖόν τ'· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὄπλον, ἐξ ὅ, τοῦ ὁποῖο οἱ Στωϊκοὶ ἀνέβησαν εἰς κάθε δυσυχίαν. Ἀποκλείοντες ἀπὸ τὴν κλάσιν τῆς κακῶν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ δὲν εἶναι κακία, παρηγορῶντο εἰς τὰς δυσυχίας τῶν, ἀποποιήματα καὶ τὸ ἐν τὰς ὀνομάζον κακὰ. Ὁ Ἐπίκτητος ἠθέλησεν ἀκόμι ἀξιοσώτερον· ὁπόταν, ἔλεγε, θλίβησαι εἰς κἀνὸν λυπηρὸν σωμαίτημα, σιωπήθιζε ἐν λέγεις κατ' ἑαυτὸν, αὐτὸ δὲν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ φαίνεται, αὐτὸ εἶναι ψιλή φαντασία· ἀλλὰ ἐν σιωπῆθιση τινὰς ἐν θεωρῆσιν ὡς ψιλή φαντασίαν καὶ ἐκεῖνα ὅπερ εἶναι πρᾶγματα, εἶναι ἔργον πολλὰ δύσκολον, τὸ ὁποῖον τὸ ἀφίνομεν εἰς τὰς Στωϊκὰς τοὺς σιληθισμῶν εἰς τοιαύτης δοκιμασίας. Εἰς ἡμᾶς ἀρκεῖ μόνον ἐν εἶναι χαλινομήν ἡ φαντασία, εἰς ἔσπον ὅπερ ἐν μὲν παρασαίνῃ ὡς πραγματικὰ ἐκεῖνα, ὅπου δὲν εἶναι τοιαῦτα.

Ὡς τὰ πολλὰ εἰς τὰς δυσυχίας ἐκεῖνο, ὅπερ μᾶς θλίβει, δὲν εἶναι τὸ κακὸν, ὅπερ ἐνεργεῖα δοκιμάζομεν, ἀλλ' εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ εἰς τὸ μὲν ταῦτα ἰδεάζομεθα ἐν τὴν φαντασίαν. Μία μητέρα μὲν ἔξαφνα χήρα ἐν πολλὰ παιδιά, καὶ ἐν ὀλίγῳ κατίσασιν· αὐτὴ εἶναι καιρὸς, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἐν αἰδάνεται ὀλιγώτερον τὴν δυσυχίαντες, αὐτὸς ὁ καιρὸς εἶναι βέβαια αἰ πρῶται ἡμέραι τῆς ἀτυχίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει ἀκόμι κάποιον τὶ εἰς βοήθειαν τῆς παιδίωντες·

ἢ εὐδαιμονία καὶ εὐνοχωρία ἐπισημαίνει μὴ ταῦτα. Μ' ὅταν τοῦτο εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς βλέψεως, νὰ εἶναι εἰς ἐσχάτῳ ἀπελπισίαν· ὑποχωρῶντος τῆς χρεῖας, ἢ λύπη μειῖται, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξαφανίζεται. Πόθεν προέρχεται λοιπὸν νὰ λυπηθῆται τόσον, ὅπου ἀκόμη δεῖ αἰδῶναι τῆς ζημίας, καὶ ὅπου ἀκόμη εὐπερὶ νὰ αἰδῶναι τῆς ζημίας, νὰ μὴ λυπηθῆται πλέον; ἢ δι' ὅτι ἡ φαντασία, ἡ ὁποία συνηθίζει νὰ μεγαλῶνῃ ὅλα τὰ πράγματα, τὴν κάμνει νὰ θεωρῆται τὸ κακὸν ἄπο τῆς πλέον φεικτῶς ὄψιν. Τότε νομίζει κάθε πρᾶγμα ἀφανισμῶν χωρὶς θεραπείαν· τότε κάθε ἐλπίς ἐξορίζεται ἄπο αὐτῆς ἕως πᾶντα· βλέπει ἑαυτὴν εἰς τὰ ἐσχάτα κακά. Ὁλος αὐτὸς ὁ φόβος μειῖται κατ' ὀλίγον ὀλίγον· κάθε βῆμα, ὅπου κάμνει ἄπο τῆς φαντασίας εἰς τὸ πραγματικόν, τῆς κάμνει νὰ βλέπῃ μίαν ἀκτίνα ἐλπίδος καὶ ἀδελφότητος· κατ' ὀλίγον ὀλίγον τὰ πράγματα φθάνουν εἰς μίαν ἀκμὴν, ἐν ἣ, ἀφ' ἧς ἀρθῆναι κάθε νέφος, καὶ ἡ ἀδελφότης κάθε φόβος, δεῖν ἢ μὴ μὴ μὴ νὰ ἀνιῶται.

Ἐνὰς νέος κενόδοξος λαμβάνει μίαν ὑβρίν· νομίζει ὅτι ἀτιμάθηκεν ὄχι μόνον εἰς γνωρίμους, ἀλλὰ εἰς κάθε μέρος τῆς πόλεως, εἰς κάθε μέρος τῆς κόσμου, καὶ πάντα, καὶ ἕως πάντα. Πόθεν προέρχεται λοιπὸν ἡ ἀδελφότης, ὅπου τὸν παροργίζει, δεῖν εἶναι χρεῖα νὰ τὸ ζητῶνται· ἀν' ὅμως αὐτὸς ἠθέλει νὰ πληροπορηθῆ, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἀρκετὰς ἀσχολίας ἐδικᾶς τε, καὶ δεῖν δύναιται νὰ συλλογίζηται ἕως τῆς ἀλλοῦ· ὅτι ὅταν τῆ συμβάντος τε θέλων ἐμιλήσει τὸ πολὺ πολὺ εἰς μίαν ἢ δύο συλλογιστικὰς κηφύων ἀνθρώπων, καὶ μὴ μίαν ἑβδομάδα ἢ τὸ πολὺ ἕως μίαν, κἀνείς δεῖν θέλει ἐνθυμηθῆ ἢ πλέον μῆτε τὸ συμβεβηκόσ του, μῆτε αὐτὸν τὸν ἴδιον, βέβαια δεῖν ἢ θέλων ἔχει πλέον τὸς αὐτὴν ἀδελφότης.

Ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονία ἔχει τῆς ἀλαζονείας, ἢ τῆς ἀνοησίας νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν κενόδοξον τῆς παντός· καὶ εὐδαιμονίας εὐνοχῶνται, ὅτι τὰ ὄμματα ὅλα τῆς κόσμου εἶναι

προσηλωμένα εἰς αὐτὸν μόνον, ὅτι εἰς τὰ μικρὰ συμβεβηκότα του πρέπει νὰ λάβῃ μετοχῶν ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐκ τῆς λοιπὸν προέρχονται αἱ περισσότεραι θλίψεις μας, καὶ τὰ περισσότερα ἀποπήματα μας· αὐτὰ γυμνωθῶμεν, ἀπὸ αὐτῶν τὴν πορόληψιν, αὐτὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι τὰς ἄλλας ὀλίγον, ἢ τελείως δὲ τὰς μέλει θεοῦ ἡμῶν, θέλει εἴμεθα φρονιμώτεροι καὶ δόξαιμονέστεροι.

Ἐπαυελθόντες λοιπὸν ἀπὸ ταύτῃ τὴν μικρὰν παρεμβάσιν εἰς τὸ προκειμένον μας, λέγομεν ὅτι εἰς καθέπε δυσυχίαν πρέπει νὰ ἔχωμεν δεῖ βέβαιον, ὅτι τὸ κακὸν εἶναι πάντοτε μικρότερον ἀπὸ ὅ,τι μᾶς φαίνεται. Ὅποιανδήποτε ἔξιν καὶ αὐτὸ ἀποκτίσωμεν δεῖ νὰ χαλινώσωμεν τὴν φαντασίαν, εἶναι βέβαιον ὅτι αὐτὴ κατ' ἀρχὰς δὲ θέλει λείπει νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως ἐν τῷ δεσποτείᾳ της· καὶ σωειθισμένη καὶ τὸ φυσικόν της νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ βλέπωμεν τὰ παράγματα δεῖ τῆς μικροσκοπίαν, ἢ τῆς καλεσμένων πολλαπλασιαστικῶν ὑάλων (1), θέλει μᾶς κάμνῃ νὰ βλέπωμεν τὰ κακά μας πάντοτε ἢ μεγαλήτερα, ἢ πολυαριθμότερα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι κατ' ἑαυτὰ· ὁ λόγος ὅμως μᾶς κείθει, ὁ λόγος σχεδὸν μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὰ πισδύωμεν μικρότερα καὶ ἀπὸ ὅ,τι φαίνονται.

§. Θ'.

(1) Οἱ πολλαπλασιαστικοὶ ὕαλοι εἶναι τεχνητοὶ ἔχοντες σχῆμα ἡμισφαιρικοῦ, ὅμοιοι μὲ τὸ σφουδύλι, ὅπῃ μεταχειρίζονται αἱ γυναικες εἰς τὸ νύθειν· αὐτοὶ ἀπὸ τὸ κυρτὸν μέρος εἶναι πελεκητοὶ εἰς ἐπίπεδα, καθὼς οἱ ἀδάμνυτες ὅπῃ φορέμεν εἰς τὰ δακτυλίδια. Ἐν ἀποσαρμῶσιν τινῶν εἰς τὸν ὕαλον εἰς τὸν ὀφθαλμόν τε ἔχων τὸ ἐπίπεδον τῆς ἡμισφαιρικοῦ πρὸς τὸν ὀφθαλμόν, ἔστι ἀντικείμενον θεωρήσῃ δι' αὐτῆς τῆς ὑάλου πολλαπλασιάζεται εἰς ὅσα ἐπίπεδα ἔχει τὸ κυρτὸν μέρος τῆς ὑάλου· μίαν λαμπάδα φέρει εἶπει ἀναμμήνῃ τῷ βλέπει πολλαπλασιασμένην εἰς τετρακόντα ἢ πενήκοντα λαμπάδας κτ.

δ. Θ'. Μέσον, δι' ὃ τὰ κακὰ φαίρονται
μικρότερα ἀκόμι ἔ' ἀπὸ ὅ,τι εἶμαι.

Αλλ' ἡ αὐτὴ φαντασία, ἡ ὁποία ἔχει φύσιν νὰ
αὐξάνῃ καὶ νὰ μεγαλύνῃ τὰ κακὰ, δὲν ἠμποροῦσεν
ἀρά γε νὰ σρέψῃ καὶ εἰς τὸ ἐναντίον, νὰ τὰ κάμῃ δι-
πλαθῆ νὰ φαίνωνται ἐλαφρότερα καὶ ὑκολώτερα εἰς τὸ
νὰ τὰ ὑποφέρωμεν;

Εἰς τοῦτο δὲν πρέπει νὰ κάμωμεν ἄλλο, εἰμὴ νὰ
τίω ἐναχολῶμεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἄλλων ἀνθρώ-
πων, ὅπου εἶναι δυσυχέστεροι ἀπὸ ἡμᾶς, ἢ εἰς τὸ
αὐτὸ, ἢ εἰς ἄλλο εἶδος κακῶν. Εἰς τὰ κακὰ καὶ ἀγα-
θὰ μέτρον ἀπόλυτον δὲν εἶναι· ἀλλὰ ὠδραβαλλόμενα
πρὸς τι μικρότερον ἢ μεγαλύτερον, φαίνονται μεγαλή-
τερα ἢ μικρότερα. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σκύεας πρὸς
Μαρτίαν· „ σράφηθι ὅπου θέλεις· εἰς κάθε μέ-
„ ρος θέλεις εὖρη κακὰ βαρύτερα ἀπὸ τὰ ἐδικά σου·
„ οἱ πλέον εὐδοξοὶ στρατηγοὶ, οἱ πλέον δυνατοὶ ἡ-
„ γεμόνες εἶναι καὶ αὐτοὶ ὑποκείμενοι εἰς αὐτὰ, καὶ
„ μῆτε τὰς Θεὰς αὐτὰς δὲν τὰς ἀφῆσαν οἱ μῦθοι ἀ-
„ πηλαγημένους τῶν, ἴσως δεῖ νὰ εἶναι αἱ θλίψεις
„ τῶν ὠδραμυθία εἰς τὰς ἐδικὰς μας. Δὲν ἠμπορεῖς
„ νὰ μοι ὀνομάσῃς μίαν οἰκίαν ὅσον ἀθλίαν, ὥστε
„ νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ εὖρη αἰτίαν εἰς μίαν ἄλλην
„ ἀθλιωτέραν δεῖ νὰ πάρηγορηθῇ.

Ὡσαύτως καὶ ὁ Φοντενέλλης „ κοιτάξατε, λέγει, τὰς
„ σκλάβους διδεδυμένους εἰς τὰς ἀλύσους· σρέψατε τοὺς
„ ὀφθαλμούς σας εἰς ἐκείνους τὰς ἀθλίους, οἱ ὅποιοι
„ δὲν ἔχον μὲ τι νὰ ζήσῃν, ἢ ζῆν δυσυχῶς μὲ τα-
„ λαιπωρίας καὶ ἰδρώτους· ὠδραπήσατε ἐκείνους, ὅπως
„ καταπίνονται εἰς βασανιστικὰς ἀνιάτους ἀδικειὰς·
„ ἀπὸ τοιαύτης σωίσαται ὠδραστότερον τὸ ἀνθρώπινον
„ γένος. Τί μέγα πρᾶγμα ἠθέλον εἶναι εἰς τὸν δι-
„ μικροῦν τῆς φύσεως νὰ μᾶς κάμῃ καὶ ἡμᾶς τοιαύ-
„ τος; ἢ, νὰ εἰπῶ καλλίτερα, ὅσον ὀφείλωμεν νὰ

„ τὸν δ' ἄχαριστῶμεν δι' ὅτι μᾶς ἔκαμψεν ἀνομοίως; Ἄν-
 „ τί λοιπὸν νὰ θλιβώμεθα διὰ τὰ κακά, ὅπῃ δο-
 „ κιμᾶζομεν, ἢ δὲ φραϊνάμεθα διὰ ἐκεῖνα, τῆς ὁ-
 „ πτίων εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι.

Ὅχι μόνον διὰ τῆτο ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλο τέλος ἤθε-
 λα ἐγὼ νὰ σρέφωμεν συχνάκις τὸ ὄμμα εἰς ἐκείνας,
 ὅπῃ εὐρίσκονται εἰς ὁμοίαν ἢ χειροτέραν κατάστασιν
 ἄπὸ ἡμᾶς· τῆτο δέ ἐστι νὰ ᾤδαπρωῶμεν ποῖος ἄπὸ
 αὐτῆς ἡμπορεῖ νὰ ᾤδαμυθῆται καλλίτερα, καὶ νὰ τὸν
 μιμώμεθα. Ἐἴνα τοῖστον ᾤδαδειγμα πορῶσκει μεγά-
 λην ᾤδακίνησιν εἰς εἴα φρόνιμον· διὰ τὶ ὅποιος λέ-
 γει συχνάκις κατ' ἑαυτὴν· εἶναι τόσοι καὶ τόσοι πτω-
 χότεροι, καὶ πλέον ἐξεδουλημένοι καὶ πλέον φθονημένοι
 ἄπὸ τὴν τύχην ᾤδα· ὅπῃ εἶμαι ἐγὼ, καὶ μὲ ὄλον τῆ-
 το ζῆν εὐθύμοι καὶ ἀπάραχοι· αὐτὸς δὲν εἶναι δυνα-
 τὸν νὰ μὴ αἰδανθῆ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε εἴα ὄξυ κεν-
 ῶν διὰ νὰ παχίζῃ νὰ τῆς μιμηθῆ.

§. Γ'. Ἀμακεφαλαίωσις τῆ παρόμτος Κεφαλαίε.

Διὰ νὰ φελάβωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ μέχει τῆδε
 ρηθῶντα, λέγομεν ὅτι, ἐπειδὴ αἱ θλίψεις τῆς ψυ-
 χῆς πορῶρχονται ὡς τὰ πολλὰ ἄπὸ τὸν πόθον εἰδὸς
 ἀγαθῆ ἀποβληθῶντος, πορῶπει νὰ κάμνωμεν ὀρθῶν
 ἐκτίμησιν ἐκείνων τῆς ἀγαθῶν, εἰς τὰ ὅποια εἶναι
 τόσοσιν πορῶηλωμένοι οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίζωμεν πό-
 σον ὀλίγον σωτείναν εἰς τὴν δὲ δαιμονίαν μας· καὶ
 ἐπομῶν ὅταν μὴ τὰ ἔχωμεν, νὰ τὰ μετῶμεν ὡς
 πορῶττά· ὅταν δὲ μᾶς ἀρπαδῶν, νὰ εἴμεθα παρ-
 σκόδασμένοι, ὡσε νὰ ἡμπορῶμεν καὶ χωρὶς αὐτὰ νὰ
 ζῆσωμεν εὐθύμως. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ τιμὴ εἶναι τὰ μό-
 να ἀγαθὰ, τὰ ὅποια πορῶπει πάντοτε νὰ τιμῶμεν,
 τὴν πορῶτῶν δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὴν σερῆ-
 σῃ.

ση· ἢ δὲτέρα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπολεθῇ, εἰμὴ δὲ ἀνάξιότητά μας, εἰς τὴν ὁποίαν περῖσασιν ἐφ' ἡμῖν κεῖται νὰ τὴν ξαναποκτήσωμεν μὲ νέα κατηρτώματα· αἱ ὕβρεις καὶ συκοφαντίαι ἠμποροῦν πρὸς καιρὸν νὰ τὴν ἀμαυρώσων· ἢ λάμπις τῆς ὁμῶς ὀδηγημένη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἐπανέρχεται δὲ νὰ φανῇ ζωηροτέρα καὶ σιλπηνοτέρα.

Ἀφ' οὗ δὲ αἰσείλωμεν τὰ ἀληθῆ ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ ψεῦδη, καὶ δὲ χειρῶν τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ὀδαιμονίαν ἀπὸ τὰ ἐπισιώδη, νὰ ἔχωμεν τὴν ψυχὴν παρεσκευασμένην πάντοτε εἰς τὴν ἀποβολὴν τῆς πρῶτων, δὲ νὰ μὴ μᾶς ἔλθῃ, αὐτὴν τύχη, ἀπροσδόκητος· καὶ αὐτῶντι μᾶς ἀρπαδῇ κἀνείνα ἀπὸ αὐτῆ, νὰ σπέρνωμεν τὴν δὲνοίαν εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς μῦθεν, δὲ νὰ παρηγορημέθα μὲ τὴν δέω καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δὲ τὴν ἀποβολὴν ἐκείνων.

Διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν ἐν τῷ τῶ φαντασίαν νὰ μὴ οἰκειοποιηθῇ τὴν λυπηρὰν ἰδέαν, ὅπῃ ἢ ζημία ἠμπορεῖ νὰ διεγείρῃ καὶ πρῶτον πρὸς βολὴν, ἃς καταφύγωμεν παρόδους εἰς τὰ μηχανικὰ μέσα, ὅπῃ ἐδείξαμεν· ἃς ἀποφύγωμεν ὡς φαρμάκι τὴν ἀργίαν καὶ μοναξίαν, καὶ ἐκεῖνῳ τὴν ὀλεθρίαν ἠδονὴν, ἢ ὁποία μᾶς κρατεῖ ὡς δεδεμένους εἰς αὐτὰ· ἃς ὀπιδιώκωμεν παντοῖο ὅπως τὴν συμφορίαν, τὴν σωμασκήν, τὸν κόπον, καὶ τὴν δὲ χυσι.

Ἡ φαντασία μ' ἔλον τῶ δὲν θέλει λείπει νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ αἰδανώμεθα ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὴν δυνάμιν τῆς καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν· ἡμεῖς ὁμῶς ἃς παχίζωμεν νὰ τὴν ὑπερνεκῶμεν μὲ ἐναντίας εἰκόνας. Ἄν τὸ κακὸν ὀπιδέχεται διόρθωσιν, ἃς ἐναχολῆται ἢ δὲνοια εἰς τὴν ταύτης θεωρίαν, καὶ δὲ τῆς ἐλπίδος, ἃς ἀποπολαμβῶν τὴν φῶς ἀμυδίαν, ὅπῃ πρέπει νὰ πρὸ ἐλθῇ ἐξ αὐτῆς τῆς θεραπείας· αὐτὸ κακὸν κατ' ἑαυτὸ εἶναι ἀθεράπευτον, δυοῖν θάτερον, ἢ νὰ μὴ τὸ βαῖωμεν τελείως εἰς τὸν νῦν μας, ἢ αὐτὸ μᾶς παρῖσταται ἀφ' ἑαυτῆ ὀπιδιόνης, νὰ πρὸση-
λόνω.

λόνωμεν τὴν φαντασίαν εἰς τὴν καλλιτέραν ὄψιν τε· καὶ ἐπειδὴ καθεὶς κακὸν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὡς τὰ πολλὰ κατὰ ἀγαθόν, εἰς τὴν θεωρίαν τέτε μόνον νὰ προσηλόνωμεν τὴν εὐνοίαν.

Εὐὰν δὲ ἡ φαντασία θέλη δυνασικῶς νὰ μᾶς δείξῃ καὶ τὴν λυπηρὰν ὄψιν τε, νὰ πληροφορημέθα τότε ἐτι αὐτὸ δεῦν εἶναι κατ' ἑαυτὸ ὅσον λυπηρὸν, καθὼς αὐτὴ μᾶς τὸ ζωγραφίζει· νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι ἡ φαντασία ἔχει φύσιν πάντοτε νὰ μεγαλύνῃ ὅλα τὰ πράγματα· καὶ ὅτι μεταβαίνοντας ἀπὸ τὰ κατὰ φαντασίαν εἰς τὰ πραγματικά, καθεὶς κακὸν γίνεται πάντοτε μικρότερον. Εἶτα νὰ σρέψωμεν τὸ ὄμμα εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς κατὰσασιν χειροτέραν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ νὰ παρηγορημέθα, ὅτι ὑπερέχομεν ἀπὸ πολλὰς· νὰ ἐδωχηρώμεν ποιοὶ ἀπὸ αὐτὰς ἠμποροῦν, ἢ ἠμπόρεσαν νὰ εὕρουν ταχύτερον παρὰ μῆμας, καὶ νὰ τὰς μιμήμεθα.

Διὰ τῆς χρήσεως τῶν τῆν μέσων σπανίως θέλει μᾶς προσεῖν ὑπερβολικὴν πίπτραν ἢ ἀποβολήτινος ἀγαθῶ. Εἶναι προόδηλον, ὅτι ἡ χρῆσις τῆν φελασοτέρων τῶν μέσων ἠμπορεῖ νὰ χρῆσιμεύσῃ καὶ εἰς τὸ νὰ νικήσωμεν καὶ ἄλλα εἶδη θλίψεων, τὴν πίπτραν δηλαδὴ, ὅπερ ποροέρχεται ἀπὸ εἴνα κακὸν, ὅπερ ἐδοκιμάσωμεν, τὴν ἀνησυχίαν, ὅπερ ἔρναται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν σενοχωρίαν, ὅπου ποροέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον· ἀλλὰ φεὶ τῶν ἀφίνωμεν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς ἄλλο μέρος με φελασοτέρων ἀκρίβειαν.

Διὰ νὰ εἰπῶ λοιπὸν με εἴνα λόγον τὸ πᾶν, εἰς ὅλα τὰ κακὰ, ὅπου ἠρτέυται ἀπὸ τὴν φαντασίαν, πρέπει νὰ παχιζώμεν παντὶ δεῖκει νὰ τὴν ἀποξέπωμεν, καὶ νὰ ἀνακαλώμεν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν φαντασίαν εἰς τὴν αἰδήσιν. Τῆτο εἶναι τὸ μόνον μέσον εὐὰν νὰ τὰς ὑπερνικώμεν· τὰ ἄλλα ὅλα εἰς τῆτο ἀνάγονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Θεραπείαι τῆς Φαντασίας εἰς τὰ κακὰ,
ὅπῃ δὲ κρέμαται ἀπὸ αὐτῶν.

Τὰ ποιαῦτα κακὰ φεραῖζονται μόνον εἰς τὰς ἀλ-
γηδόνας τῆ σώματος, καὶ εἰς λύπας πραγματικὰς, εἰς
τὰς ὁποίας ἡ φαντασία δὲν ἔχει κἀμμίαν μετοχὴν
μήτε πλάττωντάς τας, μήτε ξέφωντάς τας, μήτε με-
γαλιώντάς τας.

Πόσον ὀλιγαριθμότερα εἶναι αὐτὰ, ὡς πρὸς ἐκεί-
να, ὅπῃ φεράγονται διὰ τὴν φαντασίαν, συναίγεται
δύκολως καὶ ἰκανῶς ἐκ τῆς εἰρημῶν εἰς τὸ Β'. Κεφά-
λαιον. Ἄν ἤμπορῆσε τις νὰ λογαριάσῃ μὲ ἀκρί-
βειαν εὐδεν μὴ τὰς δυσυχεῖς σιγμὰς, ὅπῃ ἀπερῆν
ἐξ αἰτίας τῆς φυσικῶν καὶ πραγματικῶν κακῶν· ἐκεί-
θεν δὲ ἐκείνας, ὅπῃ δοκιμάζει ἐξ αἰτιῶν ἠθικῶν καὶ
φαντασιακῶν, ἠθέλει εὖρη μεγαλωτάτῳ τῷ μετα-
ξὺ τῶν διαφορῶν. Δὲν φαίνεται ὅμως κοινότερον τό-
σον μεγάλη πρῶτον, δι' ὅτι τὰ φυσικὰ κακὰ φανε-
ρόντο κατ' ἑαυτὰ δύκολώτερα, ἢ καὶ τὰ ἠθικὰ. Β'.
δι' ὅτι εἰς τὰ ἠθικὰ ἐμπίπτουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
οἱ ἄνθρωποι ἐξ ἰδίας ἑαυτῶν αἰτίας, καὶ διὰ τὸ ἐν-
φέρονται φερατότερον νὰ τὰ φανερώσῃν, καὶ τὰς συμ-
φέρει καλλίτερα νὰ τὰ κρύπτῃν. Γ'. καὶ αὐτὸ δὲν ἔχει
νὰ τὰς ἀκολοθεῖσιν κἀνύα ὄνειδος μήτε διὰ τὰ πρῶτα
μήτε διὰ τὰ δεύτερα· μ' ὅλον τὸ ὀλιγώτερον προθυ-
μῶνται νὰ δημοσιεύῃν τὰ ἠθικὰ, ἢ καὶ τὰ φυσικὰ·
ἐπειδὴ ὀλιγώτερον συμπάθειαν καὶ ὀπίκθειαν ἤμπο-
ρῶν νὰ ἐλπίσῃν ἢ καὶ τῆς ἄλλων εἰς ἐκείνα, ἢ καὶ
εἰς ταῦτα. Δ'. καὶ τελευταῖον· εἰς τὸ νὰ σιωπῶσι τὰ
ἠθικὰ κακὰ τὰς ἀναγκάζει πολλὰ καὶ μία φρόνιμος
ὑπερφηναία· ἐπειδὴ ἀνακαλύπτωντάς τας, ἔπεται πολ-
λά καὶ νὰ δημοσιεύῃν τὰ ἴδια αὐτῶν ἔργα· πρᾶγμα
πάντοτε ἀνόητον, ὅπότεν γίνεται χωρὶς ἀνάγκης.

Μ' ὅλα

Μ' ὅλα ταῦτα ὅμως οἱ φθισιότεροι ἀνθρώποι εἶναι ἀρκετὰ εἰλικρινεῖς καὶ ὁμολογῶν ἕως ἐν γῆρι, ὅτι τὰ ἡθικὰ κακὰ, ὅπῃ τὸς συμβαίνει νὰ δοκιμάζων εἰς τὸν βίον, ὑπερβάλλων πολλῶν τῶν μέτρῳ τὰ φυσικὰ. Ὁ δὲν μὲ ὅλον ὅπῃ ἡ Φιλοσοφία δὲν ἠμπόρεσε νὰ ποτεῖνη καμμίαν Θεραπείαν διὰ τὰ τελευταῖα, ἔκαμν ὅμως μεγαλωπιάτῳ δαδῶσιν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπειδὴ ποτεῖνει Θεραπείαν διὰ τὰ πρῶτα, τὰ ὅποια εἶναι καὶ πολυαριθμότερα καὶ βαρύτερα.

Δὲν εἶναι μ' ὅλον τὸτο παντάπασι σερμηλὴ Θεραπείων καὶ εἰς φαρμακείαν τῆς φυσικῶν κακῶν· ἀλλὰ καθὼς ἡ Ἰατρικὴ καὶ διὰ αὐτὰ τὰ φαρμακερώτατα σώματα ποιεῖται πολυτιμότερα καὶ ὠφελιμότερα ἰατρικὰ, ἕτω καὶ ἡ Φιλοσοφία, τὴν φαντασίαν, ἡ ὅποια μετέχει τόσον εἰς τὰ ἡθικὰ κακὰ, ἠμπορεῖ νὰ τὴν μεταχειριδῆ ἐπωφελῶς εἰς Θεραπείαν τῆς κακῶν τῶ σώματος.

Πρέπει ὅμως νὰ μεταχειριδῶμεν μέθοδον πάντῃ ἐναντίαν εἰς τὸ εἶδος καὶ εἰς τὸ ἄλλο εἶδος τῆς κακῶν. Διὰ τὴν εἰς τὰ πρῶτα, μὲ τὸ νὰ κρέμνεται διὰ τὴν φαντασίαν, πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα ὅλας μας τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ἀνακαλώμεν τὴν ψυχὴν διὰ τὴν φαντασίαν εἰς τὴν αἴθρῳ, εἰς τὰ δέυτερα πέναντιον, ἐπειδὴ σιωίσανται εἰς τὴν αἴθρῳ, πρέπει νὰ παχίζωμεν παντὶ δυνεί νὰ μεταφέρωμεν τὴν ψυχὴν διὰ τὴν αἴθρῳ εἰς τὴν φαντασίαν.

Πρὸ πάντων ὅμως τῶτων πρέπει νὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ τὸ πραγματικὸν κακὸν, ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἠμπόρεσε νὰ ἀρεθῆσῃ ἡ φαντασία· τὸ ὅποιον εἶναι, ὡς τὰ πολλὰ μεγαλωπότερον. Εἴπαμεν ἤδη (εἰς τὸ Γ'. Κεφάλαιον) πόσον συνφέχων εἰς τὸ νὰ κάμνεν βαρύτερον καὶ βασανιστικώτερον τὸ κακὸν, ὅπῃ πραγματικῶς δοκιμάζωμεν, ὁ φόβος τῆς θανάτῃ, ἡ οὐδὲ μακροχρονίῃ ἐνοχλήματος, ἡ μιᾶς ἀχημάδας ἡ ἐλαττώματος, ὅπῃ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς μείνη μὲν ταῦτα· πόσον ἡ μνήμη τῆς υγείας, ὅπῃ ἀπελαμβανόμεν πρῶτερον, καὶ
ἡ συ-

ἢ συνεχῆς σύγκρισις αὐτῆς μετὶ τῶν παρεῶσαν ἀθέ-
 νειαν· πόσον ὁ φόβος τῆς ἀνθέσεως καὶ εὐτυχῆς κα-
 ταστάσεως ὅπου βλέπομεν εἰς ἄλλους. Ὅλα λοιπὸν
 ταῦτα πρέπει νὰ ἀφαιρεθῶν, καὶ τότε δὲν μῦθε πλέον
 ἄλλο, ἢ τὸ πραγματικὸν κακόν, τὸ ὁποῖον κοινό-
 τερον δὲν εἶναι πολὺ, καὶ ἢ μπορεῖ δυσκολώτερα νὰ τὸ
 θεραπεύσῃ αὐτὴ ἢ ἰδία φαντασία.

Ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ ἰδῇ τὰ ἀδάδοξα θαύματα, ὅ-
 πῃ ἐνεργεῖ ἡ φαντασία εἰς τῆτο, ἅς γυρίσῃ ἐπιξο-
 χάδῳ τὸ βλέμμα εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς παρέπεμ-
 ψαν αἱ παλαιαὶ καὶ νέα ἰσορῆαι. Ἄς ἰδῇ τὸν Μάκιον
 Σκέβολαν νὰ καίῃ ἔμφορον τῆ Βασιλέως Πορσῆνα
 ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τῆν ἀμαρτήσασαν δεξιάντη. Τρέ-
 μεν οἱ περιεστάμενοι καὶ φείτταν ἀκόντες τὸν φόβον
 (τὸ τζέρισμα) τῆς κρεάτων, καὶ βλέποντες τὸν ἀφα-
 ρισμόν καὶ τῶν κατάφλεξιν τῆς χειρὸς· καὶ μόνος αὐτὸς
 δὲν αἰδανέται τίποτε· ἡ ἰδέα τῆ ἐπαίνε, ὅπῃ ὅπι-
 θυμεῖ νὰ ὑποκρίσῃ ἄρα τῆς ἡρώικῆς ἀνδρείας, ἡ ἐκ-
 πληξίς, ὅπου θέλει νὰ ἐμπνύσῃ ὡς εἰς ἑαυτῆ εἰς
 τῆς ἐχθρὸς τῆ, τὸ καλόν, ὅπῃ ἐλπίζει νὰ πορξενή-
 σῃ μετῆτο εἰς τῶν πατερίδα τῆ, κατασαίνεν εἰς αὐ-
 τὸν ἐδὲν τῶν πλέον φεικτῶν βάσανον. Ἄς ἰδῇ τὸν
 Ἀγισίλαον ἀδελφὸν τῆ Θεμισοκλέεος, ὁ ὁποῖος δίδει
 μίαν παρομοίαν δοκιμῶν ὡς εἰς ἑαυτοῦ ἔμφορον τῆ
 Ξέρξε, καὶ πορσφέρει νὰ καύσῃ ἀκόμι καὶ τῶν ἀριστε-
 ραῶν, ἀν δὲν εὐχαριστήσῃ ὁ βάρβαρος μετῆν δεξιάν.
 Ὁ Ἀνάξαρχος καταδικάζεται εἰς τῶν Κύκωρον ὡς εἰς
 τῆ βαρβάρη Νικοκρέοντος νὰ κοπανιθῇ εἰς τὸ γαστρί·
 βλέπωντας ἀφόβως πρὸς τὸν τύραννον, ξεθύματε, τῆ
 εἶπε, τῶν θυερίότητά σῆ· ἴξδρε ὅμως ὅτι τὸν σάκκον
 τῆ Ἀναξάρχη κοπανίζεις, καὶ ὄχι τὸν Ἀνάξαρχον. Ὁ
 ἄδοχος τῆ Μοντεζεμᾶ καταδικάζεται εἰς τὸ Μάκιον
 νὰ ψιθῇ ζῶν ὅμῃ μετῆνα ἄρχοντά τῆ εἰς ἀπαλλῶ
 φωτίαν· ἐν ᾧ ὁ δούτερος εὐγάζει φωνὰς ὀξυτάτας ἀπὸ
 τῆς σφοδρῆς ἀσπασμῆς, εἰς τῆς ὁποῖους δὲν ἢ μπορεῖ
 πλέον νὰ ἀντισταθῇ, ὁ Γκατιμεζίνος (ἔπως ὠνομά-
 ζετο)

(ζετο) γραφείς πρὸς αὐτὸν, ἀμὴ ἐγὼ, τῷ εἶπε μὲ
γαλιῶλυ ψυχῆς, σοχαζέσαι ὅτι ἀναπαύομαι εἰς κα-
νὸν κρεβάτι ῥόδων;

Ἄπειρα ᾠδαδείγματα τοιαύτης ἀνδρείας δεικνύμεν
εἰς τὰς βαρβάρους τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ὅποιοι ἐν μέσῳ
τῆς δεινοτάτων βασανισθειῶν, ἀντὶ τῆς ἐκφέρωνται ἀ-
γρῶς εἰς ὄδυρμας, ὑβρίζον ὑπερηφανῶς τὰς ἐχθρῶν
τῶν καὶ τὰς ὀνειδίζον ὡς ἀπίρους εἰς τὰ βασανιστήρια,
καὶ ἀποθνήσκον ἀδόντες μὲ γαλιῶλυ ψυχῆς ἀνεκλά-
λητον. Καὶ ὅχι μόνον εἰς βαρβάρους, ῥωμαλαίους καὶ
σκληρὰς ἀνθρώπους ἐφάνησαν καθε καὶρὸν ἄπειρα
τοιαῦτα ᾠδαδείγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς γυναῖκας ἀπα-
λάς· ἃ τὴν κατ' ἐνάς ἰξάζει μὲ ποίαν θαρσαλαϊό-
τητα πηδῶν μέσα εἰς τὰς φλόγας αἱ νεαῖδες τῆς Ἰν-
δίας, ἃ τὴν νὰ λάβωσιν τὴν δόξαν νὰ ἀποθανῶν ὁμῶς μὲ
τὰς ἀνδράσων, ἢ ἃ τὴν νὰ ἀποφύγῃ τὸ ὄνειδος τῷ νὰ
ἐπιζήσῃ μετὰ τῶν ἀποβίωσιν τῆς συζύγων τῶν· καὶ
εἰς παιδία βυφερά· καὶ εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι μὲ
ποίαν ἀφοβίαν ἐσιωπῶν τῶν ᾠδῶν τοῖς Σπαρτιάταις
νὰ ὑπομῶν καὶ αὐτὰ ἐμφορῶν τῷ βωμῷ τῆς Ἀρτέ-
μιδος τὰς μαστιγῶσας χεῖρας νὰ χύσῃν ἔτε σαλαγ-
μὸν δακρύων, ἢ νὰ ἀφῆσιν ᾠδαμικρὸν σπασμὸν.

Δὲν εἶναι ἀλγηδὼν τόσον ὀδυνηρά, τῆς ὁποίας νὰ
μὴν ἡμπορῇ ἢ φαντασία νὰ ἀποδείξῃ ἀνώτερος καὶ
τὰς πλέον ἀδύνατος καὶ βυφερὰς ἀνθρώπους· ἀρκεῖ εἰς
αὐτῶν ἐνὰ ἀντικείμενον οἰονδήποτε ἃ τὴν νὰ ἡμπορῇ
νὰ ἐναχολῇ τῶν ψυχῶν· εἰς ἄλλους μὲν ὁ ἔρωσ τῆς
πατείδος, εἰς ἄλλους δὲ ὁ ἔρωσ τῆς δόξης, ἢ ὁ φό-
βος τῆς ἀτιμίας, καὶ εἰς ἄλλους ἄλλοτι ᾠδαπλήσιον
ἐπέιχε τὸν τόπον τῶν τῶν ἰχυρῶν ἀντικειμένων. Εἰς τὰς
Στωϊκὰς ἰχρῶν ἀντὶ πάντων ἢ πληροφορία ὅτι τὰ
κακὰ τῷ σώματος δὲν ἦτον κακὰ (1). Ο νόμος, ὅς

τις

(1) Οἱ Ποσειδώνιοι ἐν μέσῳ τῆς πλέον ὀξείων κεντημάτων
τῆς ποδάρχειας, κάμε, ἔλεγον, ὅτι ἀγαπᾶς· πλὴν δὲν θέλεις
, κατορθώσῃ μὲ τῷ νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἐσὺ ἦσαι ἐνὰ κακόν.

τις κατέστη διὰ μίαν ἀμαχον ἀνδρείαν, ἔκαμνον ἀναι-
 δήτους τὰς Λακεδαίμονας, καὶ κάμνει καὶ σήμερον τὰς
 Ἀμερικανὰς. Μία ἀμεμπτος ἀπελπισία, ὅπερ ὄρεῖ τὸ
 ὄραν τὸ ἀνώφελές τῷ οὐδύρεσθαι διὰ εὐα κακόν, ὅπῃ
 δεῖν ἢμπορεῖ τις νὰ ἀποφύγη μήτε νὰ διορθώσῃ, εἶ-
 ναι ἱκανὸν ἐν ἡβεί εἰς τὰς ἀνδρείας ψυχὰς· ἢ ἐλπίς
 ὅτι τὸ κακὸν θέλει παύσει ὀλίγωρα, αἱ παραμυ-
 θίαί ἢ αἱ ἀνταμοιβαί, ὅπῃ τὸ σιωφοδύειν, ἢ θεω-
 εῖα εὐδὸς κακῷ μεγαλητέρη, ὅπῃ διὰ τῆς ἴσως ἀπέ-
 φυγον, ἢ πρὸς ἄλλης δυσυχεστέρας ἀντιπαρεξέτασις,
 καὶ ἄλλαι μυρία ποικίλοισι σκέψεις ἐπιπαύσασιν εἰς
 τὴν ἀμαρτίαν τῆς ἀδυναστεύων μὲν, ἱκανῶς ὅμως φρο-
 νίμων διὰ νὰ ἐπιζητῶν ἀντικείμενα στυτείνοντα εἰς
 ἀνακέρσιον τῆς δεινῶν.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπῃ ἐπιχρῆσει τὸ φεραστότερον τὴν ψυ-
 χὴν εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃ καὶ αὐτὰς τὰς πλέον πικρὰς
 καὶ βασανιστικὰς σφαγὰς, εἶναι ἢ ζωνρὰ ἐλπίς μιᾶς
 μελλέσης ἀνταμοιβῆς. Αὐτὴ ἢ ἐλπίς, τὴν ὁποίαν ἐκ
 μόνης εἰκασίας ἢμπορεῖσαν οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι νὰ
 ὑποχεθῶν ἑαυτοῖς διὰ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, ἐβεβαιώθη ἢ
 δεῖν εἰς ἡμᾶς πληρέστατα ὑπὸ τῆς ἱεράς Ὀρθοκείας.
 Πόσον ἀνόητος λοιπὸν ἢθελεν εἶναι, ὅποιος διωάμε-
 νος διὰ τῷ ποικίτε μέσῃ καὶ τὰ παρόντα κακὰ νὰ κά-
 μη ἐλαφρότερα καὶ ὑποφερτότερα, καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ
 ἀξιώθῃ ἀγαθῶν αἰωνίων, θελήσῃ διὰ τὴν ἀνυπομο-
 νησίαν τε καὶ ἐκεῖνα νὰ ζημιωθῇ, καὶ τὰ παρόντα κα-
 κὰ νὰ κάμη λυπηρότερα καὶ βαρύτερα; Ἀλλὰ τὸ ἐξέ-
 τε θελόμῃ ὀμιλήσει πρὸςφύεστερα εἰς τὸ τρίτον Μέ-
 ρος τῆς παρῆσης Πραγματείας, εὐδα θελόμῃ ἀπο-
 δείξει καὶ πόσον ἐτελειοποίησεν ἢ Ὀρθοκεία τὴν ἠθι-
 κὴν Φιλοσοφίαν πόσον εἰς τῆτο, ὅσον καὶ εἰς ὅλα τὰ
 ὀπίλοιπα μέρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Ἦδομαι τῆς Φαντασίας.

Εκείνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἀνάχαρσις πρὸς τῆς γλώσσης, ὅτι εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸ χεῖρισον ἐν αὐτῷ καὶ κάλλισον πρᾶγμα, ἢμπορεῖ νὰ λεχθῆ καὶ πρὸς τῆς φαντασίας. Διὰ τὴν καθὰς τὰ κακὰ καὶ αἱ θλίψεις τῆς ψυχῆς, ὅπῃ ἤρτῶται ἦτοι ὅλα ἢ πλάχισον τὰ πρᾶσότερα ἄπὸ τὴν φαντασίαν, ὑπερβαίνεν πολλῶν πρὸς μέγαν τὰ φυσικὰ, ἔγω καὶ αἱ ἦδομαι, ὅπῃ ἤρτῶται ἀπ' αὐτῶν, ἢμπορεῖ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι ὑπερβαίνεν πολλῶν πρὸς μέγαν τὰς ἠρημιῶν ἄπὸ τῶν αἰθῶσιον· ἔγω τὴν καὶ αἱ ἦδομαι τῆς ψυχῆς ἔχεν καὶ αὐτὰ καθὰς αἱ θλίψεις, τῶν ἔπιπλῶν ἀναφορὰν πρὸς τὸ παρεληλυθὸς, πρὸς τὸ ἐνεσὸς, καὶ πρὸς τὸ μέλλον.

Καὶ θεωρεῖσθαι λοιπὸν πρὸς τὸ παρεληλυθὸς, ἤρτῶται ἄπὸ τῶν εἰκόνα ἢ εὐδὸς ἀγαθῆ, ὅπῃ ἀπελαύσαμεν, τῶ ὁποῖα ἢ ἐνθύμησις μᾶς εὐφραίνει ἔτι, ἢ εὐδὸς κακῆ, ὅπῃ ἔπαυσε, τῶ ὁποῖα ἀγαπᾶμεν νὰ αἰδανώμεθα ἔτι τὴν ἀπαλλαγῶν ἢ εὐδὸς καλῆ, ὅπῃ ἐπαύσαμεν, τὸ ὁποῖον μᾶς διεγείρει καθεῶραν μὲ τῶν ἀνάμνησίν τε εὐὰ γλυκὴν αἰδέσημα δὴ ἀρεσκείας.

Θεωρεῖσθαι δὲ πρὸς τὸ μέλλον, πρὸς ἔρχονται ἄπὸ τῶν ἐλπίδα ἢ τῆς ἀπολαύσεως εὐδὸς ἀγαθῆ, ἢ τῆς καταπαύσεως εὐδὸς κακῆ, τὰ ὁποῖα μᾶς τὰ πρᾶσάει καὶ τὰ δύω ἢ φαντασία ἔσπον τινὰ ὡς παρόντα, μεταφέροντάς μας εἰς τῶν σιγμῶν ἐκεῖνῶν, καθὰ ἔγω πρὸς νὰ ἀκολουθήσεν.

Εἰς αὐτάς δὲ τὰς ἐνεσώσας δὴ τυχίας ἢ ἐκ τῶν ἦδον ἢ ἤρτῶται ὀλιγώτερον ἄπὸ τὸ πρᾶγματικὸν ἀγαθόν, ὅπῃ ἦδη ἀπολαμβανόμεν, πρὸς ἄπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ ἀντιλαμβανόμεθα ἔγω τῆς φαντασίας. ἢ κτῆσις

τῆ πλέτου φέρειπειν, ἢ τῆ ἀξιομάτων, ἢ τῆ τί-
 τλων, ἢ τῆ τιμῶν εὐφραίνειν τὴν ψυχὴν ὅχι τόσο
 δι' αὐτὰ, ὅσον εἶναι τὰ κέρδη, ἢ εἶναι τὰς ἀναπαύσεις,
 ἢ εἶναι τὴν ὑπόληψιν, ὅπως ἐλπίζει εἶναι τῶν
 πολυαύση. Ἐἵνας στρατηγὸς ὅταν νικᾷ, εἵνας τεχνίτης,
 ἢ εἵνας σπερδαῖος ὅταν φέρῃ εἰς καλὴν ἔκβασιν εἵνα
 ἔργον μακρᾶς σπερδῆς· εἵνας ἐνάρετος ἀνδρῶπος, ὅταν
 ἐκτελῇ μίαν καλὴν πράξιν, εἶναι δι' ἑαυτοῦ, ὅχι
 δι' αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ εἶναι τὴν καλλιτέραν ὑπό-
 ληψιν, ὅπως εἶναι τῶν ἀποκεν, καὶ εἶναι τὸν ἔπαινον,
 ἢ τὸ βραβεῖον, ὅπως εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν, ἢ μὴ
 θάνατον ἐντεῦθεν ἐλπίζουσιν.

Καὶ ἡ γνώσις τῆς ἀληθείας ἀρέσκει εἰς τὴν ψυ-
 χὴν καὶ τὴν εὐφραίνει καθ' ὑπερβολὴν· ἀλλ' ἐκτός τε-
 τε, ὅπως εἶναι τὸ φθάσασθαι εἰς αὐτὴν μᾶλλον χρειάζεται
 πολλὴ δύναμις τῆς φαντασίας, εἵνα μάλιστα ἀπαι-
 τεῖται ἡ σύγκρισις πολλῶν ἰδεῶν, εἶναι προσέτι καὶ
 πολλὰ σπᾶνιον νὰ ἀρέσκη ἡ ὀπίσθησις τῆς γνώσεως
 αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν μόνον, καὶ εἶναι μᾶλλον καὶ κυρίως
 εἶναι τὴν χῆσιν καὶ ὠφέλειαν, ὅπως ἐλπίζεσθαι νὰ λά-
 βῃ εἶναι αὐτῆ. Πολλῆς δι' ἑαυτοῦ παραίτιος εἶναι
 καὶ ἡ θεωρία τῶν ὠραίων· ἀλλὰ κεντὰ ὅπως αὐτῆ ἡ δι-
 φροσύνη ἤρπεται εἰς τὰ θεωρητότερα ἀπὸ τῶν συμφω-
 νίαν τῶν θεωρητικῶν ἀντικειμένων μετὰ τὴν ἐν τῇ ἁρεσίᾳ
 ἐκείνῃ ἐχηματισμὸν ἀρχέτυπον τῶν ὠραίων, εἰς τὰς
 μιμητικὰς τέχνας, οἷαι αἱ καλῶν ὠραίων τέχνη,
 σωπελεῖ πολὺ εἰς αὐτὴν προσέτι ἡ σύγκρισις καὶ ἡ
 ὀρατικὴ συμφωνία τῆς μιμήσεως μετὰ τὴν εἰκόνα τῶν
 εἰς μίμησιν ὠραλαμβανομένων ἀντικειμένων. Εἰς ὅλας
 ἐνὶ λόγῳ τὰς τῆς ψυχῆς ἡδονὰς ἡ φαντασία ἔχει
 πλείω μετοχὴν· καὶ δικαίως ἄρα ἡμπορεῖ νὰ νομι-
 δῆ καὶ νὰ ὀνομαδῆ τὴν πηγὴν τῆς διδαιμονίας
 εἶναι ἡ τῆς κακοδαιμονίας τῆς ἀνθρώπων.

Δὲν θέλωμεν ἀγωνιδῆ ὅμως ἐνταῦθα νὰ δεῖξωμεν
 τίτι ἔστω πρέπει νὰ διοικῆται ἡ φαντασία εἶναι νὰ
 ὑπολαύσασθαι τὰς εἶναι αὐτῆς ἡδονὰς, μετὰ τὴν αὐτὴν

λεπτομέρειαν, ὅπῃ εἰδείξαμεν τὰ μέσα, δι' ὧν νὰ ἀποφύγῃμεν τὰς ἀλγηδόνας· ἐπειδὴ ὁ βόσπος, καθ' ὃν προσπορίζονται αἱ ἡδοναί, μᾶς παρίσταται οἰκοφθον δικολώτερα, ὡδᾶ ὁ βόσπος, καθ' ὃν ἀποφεύγονται αἱ ἀλγηδόνες.

Θέλομεν εἰπῆ μόνον τσᾶτον, ὅτι ὁποῖος ἐπιθυμῆ νὰ εἶναι δόδαίμων, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ Α'. τὰς ἡδονὰς ἐκεῖνας τῆς φαντασίας, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ὡδᾶ πόδας τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως. Ἡ εἰκὼν, φέρειπεῖν, εὖς κέρδους καὶ αἰχρᾶ εἶναι ἡδονικὴ εἰς εἴνα φιλάργυρον· ἡ ἰδέα μιᾶς ἐκδικήσεως καὶ ἀδικίας, τέρπει εἴνα ὀργίλον· ἡ ἰδέα μιᾶς αἰσθητικῆς ἡδονῆς καὶ ἀτίμης, ἡδύει εἴνα φιλήδονον· πλὴν ἐκεῖνα, ὅπῃ καθ' ἑαυτὰ εἶναι αἰχρᾶ, ἄνομα καὶ ἀτίμα, μ' ὅλον ὅπῃ ἡδύων πρὸς καιρὸν, ἐν ὅσῳ δηλαδὴ ἀκμάζει τὸ πάθος, ἀφ' ἧ ὅμως τῆτο κατὸν καθῆ, ἀφίανν εἴνα βαθυτάτον καὶ ὀλεθριώτατον ἴχνος πικροτάτης θλίψεως.

Β'. Πρέπει νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἡδονὰς τῆς φαντασίας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι συμεργᾶν εἰς διέγερσιν, βροφίῳ, καὶ αὐξήσιν τῆς ἐπιθυμιῶν. Αἱ ἐπιθυμίαι ἡθελαν κοιμᾶνται, ἢ τυλάχισον ἡθελαν ἡσυχάζῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶ ἀνθρώπου, ἀίσιως δὲν τὰς ἐξυπνῆσιν ἡ φαντασία προσφέρουσα πότε τῆτο, καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ προσωπεῖον θελητικώτατον καὶ ἀπατηλώτατον. Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅπῃ ἡ θεωρία τῆτων τῆς ἀγαθῶν, ὅπῃ συμηθίζει ἡ φαντασία νὰ προσελάζῃ εἰς τὴν ψυχῶν, εἶναι πρὸς ἄρας ἡδονικὴ, θέλομεν ὅμως ἰδῆ ἐδῶ ἐχομῆως πόσων κακῶν ἀφορμῆ γίνεται μῆ ταῦτα ἡ ἐντεῦθεν προερχομῆν ἀκρασία τῆς ἐπιθυμιῶν.

Ἐκεῖνας ὅμως τὰς ἡδονὰς τῆς φαντασίας, αἱ ὁποῖαι μήτε ἔλεγχον συνειδήσεως ἐπιφέρουσι, μήτε βροφίῳ εἰς τὰ αἰχρᾶ πάθη χορηγῶσι, πρέπει εἰς ἐναντίας νὰ τὰς διώκωμεν μὲ κάθε σπουδῶν καὶ ἐπιμέλειαν. Τοιαῦτα δὲ εἶναι:

Α'. Ἐκείναι ὅτι ἄφρονῶνται ἄπο τιμίας καὶ ἐναρέτης παράξεις. Ἐνα ἔργον ἀφροσύνης, δικαιοσύνης, μεγαλοψυχίας, ἀνδρείας, μετερίτης, καὶ ἐν τῷ ἀπάτε-
σαι, καὶ ἐν τῷ ἀνακαλεῖσθαι εἰς τὴν ἀφροσύνην, ἀφίνει πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν εἷνα αἶδημα εὐαρεσκείας καὶ εὐχαριστήσεως, μετὰ τὸ ὁποῖον δευ' ἐξιστῆται καμμία ἡδονὴ τῆς ζωῆς.

Β'. Ἐκείναι ὅπου ἀφροσύνηται ἄπο τῶν ἀσκησι-
ν τῆς ἐπιδεξιότητος, καὶ ἀγχινοίας. Ολίγας στιγμὰς, λέ-
γει ὁ Γιωσῶν, δοκιμάζει ἡ ψυχὴ ἡδονικώτερας ἀ-
πὸ ἐκείνας, κατ' ἂς ἀφροσύνηται κατ' ἑαυτὴν τὸ χέδιον,
καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν μέλλει νὰ ἐκτελέσῃ κανεὶνα ἀει-
εὐεργηματα ἀξιόλογον· καὶ ἀφ' ἧ ἀφροσύνη εἰς πέρας εὐ-
τυχές, εὐρίσκει μίαν νέαν ἡδονὴν ἢ ψυχὴν νὰ τὸ ἀ-
νακαλῆ εἰς τὴν διάνοιαν. Τὸ ἴδιον ἀποκαλεῖται καὶ ἀφ-
ροσύνη τὰς ἀφροσύνηταις γνώσεσι, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς εἶ-
ναι ἡδονικώτατον νὰ τὰς ἀναμνησκέται, καὶ τὸς ἐτα-
μάλλον, ὅσον ἀφροσύνηται, κατ' ὁλοκώτεροι, ἀφροσύ-
νηται καὶ δυσκολώτεροι, ἢ κατ' ὅσον δήποτε ἄλλον λό-
γον ἀξιολογώτεροι ἢ δελαν εἶναι.

Γ'. Ἐκείναι ὅπου ἀφροσύνηται ἄπο τῶν θεωρίων
τῶν ὠραίων. Μία περπνὴ ἀφροσύνη (φῶρι), εἷνα με-
γαλοπρεπές θεῶματα, εἷνα ἀφροσύνηται ζωγραφικῆς, ἢ
λιθοξοικῆς, ἢ ἀρχιτεκτονικῆς, μία ἀφροσύνηται μουσικῆς,
μία ἀφροσύνηται βραβυδία, ἢ κωμυδία, ἢ ἀφροσύνηται
ποιήσεσι, μία ἀφροσύνηται ἀφροσύνηται ποιήσεως, ἢ φηλο-
σοφίας, ἢ ἀφροσύνηται, ὅλα ταῦτα εἶναι ἀφροσύνηται,
τὰ ὁποία ὄχι μόνον, ἐν ᾧ ἀφροσύνηται, ἀλλὰ καὶ
ὅταν ἀφροσύνηται εἰς τὴν μνήμη, ἀφροσύνηται πῶντο-
τε εἰς τὴν ψυχὴν μίαν νέαν καὶ ἀφροσύνηται ἡδονὴν.

Δευ' ἀφροσύνηται νὰ ἀφροσύνηται ἢ φαντασία καὶ ἄπο τὸ
νὰ ἀφροσύνηται ἐκείνας τὰς ἄλλας ἀφροσύνηται ἡδονὰς, τὰς
ὁποίας ἀφροσύνηται, ἢ ἀφροσύνηται νὰ ἀφροσύνηται ἢ ψυ-
χὴ κατ' ἂς πῶν καὶ κατ' ἂς ἐλεγχοῦν ἀφροσύνηται.
Μία ἀφροσύνηται ἀφροσύνηται, μία περπνὴ ἀφροσύνηται
ἀφροσύνηται, μία ἀφροσύνηται ἀφροσύνηται εἶναι ἀφ-
ροσύνηται.

84 Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Φαρμακία.

τικείμενα γλυκείας εύφροσύνης κάθε καιρόν, ὅπως ἀνακαλύπτονται εἰς τὸ μνήμιον. Εἰς τὰς θεωρητικὰς μάλιστ' ἀποδοτικότερα ἡδονὴ εἶναι πολλὰκις νὰ τὰς ἀνακαλῆ τινὰς εἰς τὸ μνήμιον, ὡσαύτ' εἰς τὴν κάμνη. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀναπλάσματα τῆς φαντασίας, τὰ ὅποια παρ' Ἰταλοῖς ὀνομάζονται castelli in aria (κάρρη ἀναέσια), προξενῶν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ψυχρὴν μίαν γλυκείαν ἡδονὴν, ἢ ὅποια καὶ αὐτὴ εἶναι ἀδύνατος ὅποταν ἡ ψυχὴ δὲν ἐπιδίδωται κατ' ὑπερβολὴν εἰς τοιαῦτα ἀναπλάσματα, ἢ ὅποταν δὲν δίδει χάραν εἰς πᾶσιν ἀπορετῇ καὶ ἀτακτῇ, ἢ κατ' οἶον δῆποτε ἄλλον τρόπον παρακτικὰ τῆς ἡσυχίας τῆς.

Τοιαύτη εἶναι ἡ γῆσις καὶ κυβέρνησις τῆς φαντασίας εἰς ἀποφυγὴν τῆς κακῶν, καὶ ἐπίκτησιν τῆς ἀγαθῶν ἐκείνων, ὅπως ἡμπορεῖ αὐτὴ νὰ προξενήσῃ. Νυνὶ δὲ πρέπει νὰ ἰδῶμεν ποίαν γῆσιν καὶ κυβέρνησιν πρέπει νὰ κάμνη ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος καὶ τῆς παιδῶν δι' αὐτὸ τὸ ἴδιον τέλος.

Τ Μ Η Μ Α Β'.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Π Α Θ Ω Ν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'.

Α'ρχὴ καὶ Φύσις τῶ Παθῶν.

Ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ εἶναι κατεσκευασμένος ὑπὸ τῆς φύσιν μὲ εἶναι ὄργανισμὸν λεπτότατον, καὶ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν διωκετὴν ἐνέργειαν τῆς ἀντικειμένων, ὅπως τὸν ἀσθενεῖν, πολλὰ εὐκόλα ἤμπορεσε νὰ παραχθῆ καὶ νὰ ἀφανισθῆ, ἀίσιως δὲν εἶχε κἀνείνα μέσον, δι' ἃ νὰ διαγινώσκη τὰς ἀφελίμους ὑπὸ τὰς βλαβεράς προσβολὰς τῶν ἀντικειμένων. Τῆτα τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον τῷ ἐχάρειδῃ ὑπὸ τῆς προμήθειαν τῆς Φύσεως, εἶναι ἡ Αἰδητικότητα. Αἰσιως μία προσβολὴ διασπαράττεισα, ἢ ἄλλως διασπαράττεισα καὶ κερᾶζουσα τὰς σωματικὰς ἵνας, τείνη εἰς τὸ νὰ διαλύσῃ τὴν ὑφῆ καὶ τὴν ἀρμονίαν των, εὐθύς ἡ αἰδητικότητα τὸν εἰδοποιεῖ ὡς τὸ πῦρ τῆς ἀληθινοῦς. Ἄν μία ἄλλη τείνη εἴη ἐναντίας εἰς τὸ νὰ τὰς διασκή ἡσυχῶς ἔχτινος κινήσεως τακτικῆς καὶ κανονικῆς, καὶ νὰ διατηρῆ εἰς αὐτὰς τὴν φυσικῶν ἰσχυρῶν, ἢ νὰ τὴν ὑποκινῆσῃ, ὁπόταν εἴη ὁποιαδήποτε αἰτίαν ἤθελεν τὴν χάσῃ, τὸν εἰδοποιεῖ καὶ ὡς τὸ πῦρ εὐθύς ἡ αἰδητικότητα ἔχτινος ἐναντίε αἰδήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἡδονή.

Ἄλλ' ἡ ἐσωτερικὴ αἰδησις τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀληθινοῦς πολλὰ ὀλίγον ἤθελε τὸν ἀφελήσῃ, ἀίσιως δὲν εἶχε ἔσπον, δι' ἃ νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰ ἀντικείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων τῷ ἔρχονται αἱ ἡδονικαί, ἢ αἱ ἀλγειναί

προσβολαί. Οὕτως ἤθελε δακρύνῃ τὸ πολὺ πολὺ τὰ ἀφέλιμα αἰδηήματα ἀπὸ τὰ βλαβερά, ὅμως δὲν ἤθελεν ἢμπορῆ μίτε ἐκεῖνα νὰ ἀπολαύσῃ, μίτε ταῦτα νὰ ἀποφύγῃ. Ὁ δὲν κοντὰ εἰς τὴν δυνάμιν τῆ ἀιδανέδαι ἐσωτερικῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆ ἑξωτερικῶν προσβολῶν, τὲ ἐδόθη προσέτι καὶ ἐκεῖνη τοῦ γινώσκειν τὰ ἀντικείμενα, ἐκ τῆ ὁποίων αὐταί φέρρονται.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀφέλεια καὶ βοήθεια πολλὰ ἐλλειπῆς ἤθελεν εἶναι, ἀνίσως ἀπόντος τῆ ἀντικειμένου, δὲν ἤθελε δακρύνῃ πλέον καμμίαν ἰδέαν αὐτῆ, ἢ τῆ ἀποτελεσμάτων του. Διὰ τί δὲ νὰ ἰξούρη ποῖον ἀντικείμενον νὰ ἐναγκαλιδῆ, καὶ ποῖον νὰ ἀποφύγῃ, ἤθελεν εἶναι χεῖρα πάντοτε νὰ αἰδαίνεται, εἴτ' ἐν νὰ δοκιμάζῃ πρότερον τὰς προσβολάς των, αἱ ὁποῖαι ἢμπορῶσαν πολλάκις νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὅπῃ νὰ μὴ τῷ δίδεν πλέον καιρὸν ἐκλογῆς. Ἐκεῖνο λοιπὸν, ὅπῃ τελειοποιῆ καὶ ἐν τῷ τῷ θαυμασὸν ἔργον τῆ φύσεως τὸν ἀνθρώπον, εἶναι ἡ μνήμη καὶ ἡ φαντασία· δι' ὧν ἐνθυμέμενος τὰς ἀπερασμῆας προσβολάς, καὶ ἀνακαλῶν τὴν εἰκόνα τῆ ἀντικειμένου, ὅθεν αὐταί προῆλθον, ἢμπορεῖ, καὶ χωρὶς νὰ τὰ ἔχη πλέον ἐνεργεία παρόντα, νὰ κάμῃ τὴν ἐκλογὴν καὶ γνωρίζωντάς τα ἔπειτα ἐκ τῆ ἐγνωσμένων σημείων, ἰξεύρει πρὸς τὸ συμφέρον νὰ τὰ ἀπορεύγῃ, ἢ νὰ τὰ ἐπιδιώκῃ.

Τὰ ἀντικείμενα λοιπὸν ὅπῃ τείνεν εἰς σωτήρησιν καὶ τελειοποίησιν τῆ ἀνθρώπου, λέγονται ἀγαθὰ· ἐκεῖνα δὲ ὅπῃ τείνεν εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν τε, λέγονται κακὰ. Πολλάκις ὅμως ἀγαθὰ καὶ κακὰ λέγονται καὶ αἱ προσβολαί αἱ ἀφέλιμοι ἢ βλαβεραί, ὅπῃ αὐτὰ κάμνεν ἐπάνω εἰς τὸν ἀνθρώπον· καὶ ἡ ἡδονή, ἢ ἀλγυδών, ὅπῃ αἰδαίνεται ἐξ αὐτῆ ἢ ψυχῆ (ὄρα Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'). Συμβαίνει μάλιστα καὶ πολλάκις φοραῖς, ὅπῃ ἡ ἡδονή καὶ λύπη (ἀλγυδών), αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τῆ φύ-

σιν ὡς μέσα, δι' ὧν νὰ θακείνη τὰς ἀφελίμους ποροβολὰς ἀπὸ τὰς βλαβερὰς, νὰ νομίζονται παρ' αὐτῆ ὡς τέλη· ἢ δὲ τῆτο γνωρίζωντας μὴ δὲ τῆς ἡδονῆς τὰ παρᾶγματα, ὅπῃ σωτηρεῖν εἰς σωτήρησιν ἢ τελειότητά τε, νὰ μὴ τὰ ἐπιζητῆ πλέον δὲ τῆτο τὸ αἷτιον, ἀλλὰ δὲ τὴν ἡδονὴν αὐτῆ, ὅπῃ τῆ ὑπόχονται· γνωρίζωντας δὲ πάλιν δὲ τῆς ἀλγηδόνας τὰ παρᾶγματα, ὅπῃ σωεργῆν εἰς ὄλεθρον ἢ ἀφανισμόν τε, νὰ μὴ τὰ ἀποφύγη πλέον δὲ τὴν βλάβην, ὅπῃ ἡμπορεῖν νὰ τῆ προξενήσεν, ἀλλὰ δὲ τὴν ἀλγηδόνα, ὅπῃ τῆ προέρχεται ἀπ' αὐτὰ. Πόσων σφαλμάτων παραίτιον γίνεται τῆτο τὸ ἀντικαθίσταται ὡς τέλος ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι μέσον, δὲ εἶναι τόπος ἐνταῦθα νὰ τὸ ἐξετάσωμεν· ἐδῶ ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ἕως ἀπλῶς τὸ παρᾶγμα, δὲ νὰ διορίσωμεν ἀκριβέστερον εἰς πόσα σημαίνονμεν, ἢ δὲ ποίους λόγους ἡμπορεῖν νὰ ἐφαρμοδῆν τὰ ὀνόματα τῆ ἀγαθῆ ἢ κακῆ.

Κάθε παρᾶγμα, ὅπῃ θεωρεῖται παρ' ἡμῶν ὑπὸ χῆμα ἀγαθῆ, παρέχει εἰς ἡμᾶς μίαν φυσικῶν κλίσιν πρὸς αὐτό· ἢ τῆτο ὀνομάζεται ἀγάπη· ἐξ ἐναντίας κάθε παρᾶγμα, ὅπου θεωρεῖται ὑπὸ χῆμα κακῆ, μᾶς προξενεῖ μίαν φυσικῶν ἀποτροφῶν· ἢ τῆτο καλεῖται μῖσος.

Ἡ ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος εἶναι τὰ πρωτόντα πάθη τῆ ἀνθρώπου, εἶναι τὰ θμικώτερα, εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ δικαίως ἡμπορεῖν νὰ ὀνομαδῆν θεμελιώδη. Τὸ γινώσκον λοιπὸν καλῶς τὴν ἀρχὴν ἢ φύσιν τέτων τῶν δύο πρωτόντων παθῶν, εἶναι παρᾶγμα ἀφελιμώτατον· ἢ δὲ νὰ τὰ γνωρίση τινὰς καλῶς, πρέπει νὰ θεωρήσῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὰς ἑξὶς ἀφορμὰς καταστάσεις, ὅπῃ ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω.

Ἀνίσως ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶχεν ἄλλο, εἰμὴ μόνον τὴν ἐσωτερικῶν αἰσθητικότητα, ἢ ἀγάπη τε ἢ θελε περαιοῖται μόνον εἰς μίαν ἀπλῶν ἀρέσκειαν τῶν ἡδονικῶν αἰσθημάτων, ὅπῃ πρὸς τὸ παρὸν δοκιμάζει· ἢ

τὸ μῖσος τε δὲν ἤθελεν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ μία ἀπλὴ
 δυσἀρέσκεια τῆς ἀλγεῖνῶν αἰδημάτων, ὅπερ ἤθελεν
 εἶναι ἀνάγκασμός να ὑποφέρει.

Προκίσιμός ὅμως ἀπὸ τῆς φύσιν μὲ τῆς διύα-
 μιν τοῦ θαυινώσκειν τὰ ἀντικείμενα, ἐκ τῆς ὁποίων
 πορεύχονται αἱ ἠδονικαὶ καὶ ἀλγεῖναι ποροβολαί, αἰ-
 δανέται ὅτι αὐξάνει μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἢ ἀγάπη καὶ
 τὸ μῖσός τε. Διὰ τὴν εἰς τῆς ἀρέσκειαν τῆς ἠδονικῶν
 αἰδημάτων ποροβίεται μία ἄλλη ἀρέσκεια τῆς ἀντι-
 κειμένων, ὅς ὢν πορεύχονται τὰ αἰδήματα, εἴτ' ἐν
 μία ἐσωτερικῇ διχαρείσσις εἰς τὸ να τὰ θεωρῆ; μία
 ἐσωτερικῇ ἠδονῇ, δι' ὅτι τὰ ἔχει παρόντα· ὡσαύτως
 εἰς τῆς μυσάχθειαν (ἀποστροφῆ) τῆς ἀλγεῖνῶν αἰ-
 δημάτων συζύγνυται ἑτέρα ἀποστροφῇ τῆς ἀντικειμέ-
 νων, ὅς ὢν ταῦτα πορεύχονται, ὅς ὅτι μία ἀγία, μία
 δυσἀρέσκεια, μία ἀθυμία δι' ὅτι ἀναγκάζεται να
 τὰ ἔχη παρόντα.

Ανίσως ὅμως δὲν εἶχε μνήμην καὶ φαντασίαν, ἀν-
 τὰ τὰ πάθη ἤθελεν εἶναι εἰς αὐτὸν ἔτι μᾶλλον πε-
 ριεισμός· ὅτι τὴν ἤθελεν ἀξίλαμβανῶνται εἰς μό-
 να τὰ αἰδήματα καὶ τὰ παρόντα ἀντικείμενα, τῆς ὁ-
 ποίων ἀρθόντων ἐκ μέσων, ἤθελε παύη καθε ἀγά-
 πη καὶ καθε μῖσος. Ἡ φαντασία λοιπὸν καὶ ἡ μνήμη
 εἶναι ἐκεῖναι, ὅπερ παρρησιάζωντας εἰς αὐτὸν τὴν εἰ-
 κόνα τῆς ὠφελίμων καὶ ἐρασῶν ἀντικειμένων καὶ μὴ
 παρόντων, καὶ ἀνακαλῶντας τῆς ἐννοίαν τῆς ἠδονικῶν
 αἰδημάτων, ὅπερ ἐκ τέτων πορεύχονται, ἀξίλαγσιν
 εἰς αὐτὸν ἐκεῖνῶν τῆς κλίσιν, ἡ ὁποία συγκροτεῖ
 κυρίως τῆς ἀγάπην, ὅς ὅτι ἐκεῖνῶν τῆς ἀρέσκειαν
 εἰς τὸ να θεωρῆ τὴν εἰκόνα τῆς ποικίτων ἀντικειμένων,
 ἐκεῖνῶν τῆς διύικῆ ὀπρρέπειαν πρὸς αὐτὰ, ἐκεῖνῶν
 τῆς ἀπεδῶν εἰς τὸ να τὰ ἀνιχνύη, ἐκεῖνῶν τῆς εὐ-
 φροσύνη εἰς τὸ να τὰ εὐείσκη. Ἡ φαντασία καὶ ἡ
 μνήμη εἶναι ὡσαύτως ἐκεῖναι, ὅπερ παρρησιάζωντας
 τῶ τῆς εἰκόνα τῆς βλαβερῶν, ἢ δυσἀρέσων ἀντικει-
 μένων, καὶ ἀνακαλῶντας τῆς ἐννοίαν τῆς ἐκ τούτων
 ποροερ-

προερχομένων ἀλγεινῶν αἰδημάτων, ἀδύνατον εἰς αὐτὸν ἐκείνῳ τῷ ὀποσροφῷ, εἰς τῷ ὁποίῳ σωτίζεται κυρίως τὸ μῖσος, τὰ ἔστιν ἐκείνη ἢ ἀηδία τῆ νὰ ἔχη ἔμφορὸν τὴν εἰκόνα των, ἐκείνη ἢ διλυκεῖς πρὸς ταῦτα μυσάχθεια, ἐκείνη ἢ ὀπίμονος ἀπεδὴ τῆ νὰ τὰ ὀπορμακρύνῃ, ἢ νὰ τὰ ὀπορδύγῃ, ἐκείνη ἢ σενοχωεῖα ἢ δυχερεία τῆ νὰ τὰ ἀπαντήσῃ ἐκ δευτέρου.

Αἰτίως ἕκαμιν μίαν ἀκρβεσέραν ἀνάλυσιν τῶτων ἡδύω παθῶν οἱ Φιλόσοφοι, (οἱ ὁποῖοι τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν ἢ τῷ δὺδαιμονίῳ ἀγάπῳ, καὶ τὸ πρὸς τὸ κακὸν ἢ τῷ κακοδαιμονίῳ μῖσος τὰ ἐσεώρσαν ὡς δὺω κλίσεις ἐνεσπαρμύας, ἀπὸ τῷ φύτιν εἰς τὸν ἀνθρώπον, ὡς δὺω ἀξέσεις ἐμφύτες, ὡς δὺω εἶδη φυσικῆς ὀρμῆς) δεῦ ἡδελαν καταφύγῃ, ὡς ἔτυχον, εἰς τόσον ματαίας καὶ κενὰς ἐνοιῶν ἐκφράσεις. Διατί τὸ νὰ λέγῃ τινὰς, ὅτι ἢ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ τῷ δὺδαιμονίῳ ἀγάπῃ εἶναι ἐμφυτος εἰς τὸν ἀνθρώπον, εἶναι ἐνεσπαρμύῃ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῷ φύσιν, εἶναι μία φυσικὴ ὀρμῆ, εἶναι τὸ ἴδιον νὰ λέγῃ δεῦν μετὰ πολλὰ λόγια ἢ τὸ πολὺ πολὺ νὰ λέγῃ, ὅτι αὐτὴ ἢ ἀγάπῃ εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον μία ἀξέσεις, ἢ ὁποία δεῦν εἶναι γνωστὸν πόθεν προέρχεται. Εἰς τὸν ἀνθρώπον λοιπὸν δεῦν εἶναι ἄλλο τί ἐμφυτον (αὐ συγχαρῆται νὰ μεταχειρισθῶμῃ τῶτων τὸν ὀρον), εἰμὴ ἢ δυνάμεις τῆ αἰδανέσθαι, τῆ σκέπτεσθαι, τῆ μεμῆσθαι, τῆ βέλεσθαι, καὶ τῆ ἐνεργεῖν, πρὸ τῷ ὁποίῳ ἀμιλήσασθαι καὶ πλάτος εἰς τῷ Ψυχολογίῳ. Ἡ δὲ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τῷ δὺδαιμονίῳ φυσικὴ ἀγάπῃ, καὶ τὸ πρὸς τὸ κακὸν καὶ τῷ κακοδαιμονίῳ φυσικὸν μῖσος δεῦν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ὀποτελέσματα ἀμεσὰ ἡδύω εἰρημύων τῶτων δυνάμεων.

Ἐξηγήσεις λοιπὸν ἔπω τῆς ἀρχῆς τῆς ἀγάπῆς καὶ τῆ μῖσος, ἐξηγήσθαι θεδὸν ἢ ἢ ἡδύω ὀπλοῖων παθῶν, τὰ ὅποια κυρίως ἄλλο δεῦν εἶναι, ὅτι μὴ ἔσοποι καὶ ἀλλοιώσεις τῶτων ἡδύω πρῶτισων παθῶν. Ἀρχίζοντας λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ κρέμανται ἀ-

πὸ τῷ ἀγάπῳ, ἐπειδὴ αὐτὴ ἔχει ὑποκείμενον τῆς πὸ ἀγαθόν, τῶ δὲ εἶναι ἢ παρεληλυθός, ἢ ἐνεσός, ἢ μέλλον, καὶ τῶ ἢ ἐκείνῃ τῶ εἶδος, καὶ οἱ φόποι ἄρα καὶ αἱ ἀλλοιώσεις αὐτῆς εἶναι ποικίλαι καὶ ἁεφοροί.

Ἡ ἀγάπη εὐδὸς ἀγαθῶ παρεληλυθότος ἀλλάγει τῷ διάρῆσειαν ἢ τῷ δυσαρῆσειαν, καθ' ὃ ἠθέλε μᾶς ἀρέσκη πᾶντοτε ἢ μνήμη τῶ, ἢ ἠθέλε μᾶς ἀπαρέσκη ἢ ἀποβολῆ τῶ. Ἡ ἀγάπη εὐδὸς ἀγαθῶ παρόντος γίνεται δίχαρῆσεισι, δίφροσυνῆ, χαρὰ, ἀγαλλίασις, καὶ τῷ μείζω, ἢ ἐλάσσω προσβολῶ, ὅπῃ τὸ ποιῶτον ἀγαθόν κάμνει εἰς ἡμᾶς, ἢ ὅποια ὅπε γίνεται σαθερὰ καὶ ἐκτικῆ, λέγεται ἰλαρότης. Ἡ ἀγάπη εὐδὸς ἀγαθῶ μέλλοντος γῆνᾳ τῷ ἔπιθυμίαν, ἢ ὅποια εἶναι συνωδῶμῆ με τῷ ἐλπίδα ἢ με τὸν φόβον· τὸ πῶτον αὐ ἢ ἀπόλαυσις τῶ εἶναι πιθανῆ, τὸ δεύτερον, αὐ εἶναι ἀπίθανος· ἢ δὲ ἐλπίς ἔπειτα λέγεται κυριώτερον πεποίθησις· καὶ ὁ φόβος δυσπισία, καὶ τὸν λογισμὸν (λογχειασμὸν), ὅπῃ εἰς μίαν τοιαύτῳ ἀπόλαυσιν κάμνομῆ ἢ τῆς ἀξίας τῶ ἡμετέρων δυνάμειαν, ἢ τῆς ἔπιχειρίας, ὅπῃ παρ' ἄλλων προσμῆρομῆ.

Ἄν ἡ ἀγάπη ἀφορᾷ μόνον εἰς ἡδονῶ, λέγεται ὀρεξίς, λαιμαργία (λιχνεία), ἀσέλγεια, ἀκολασία καὶ τῶς διαφορῶς βαθμῶς καὶ τῶς διαφορῶς ἡδονᾶς, εἰς τῶς ὅποιας ἀποτείνεται. Ἄν ἀποτείνεται εἰς πλάτη, λέγεται φιλαργυεία· αὐ εἰς τιμᾶς, φιλοτιμία· αὐ εἰς γνώσιν πραγμάτων νέων, πολυπραγμοσυνῆ ἢ περῆργεια· καὶ αὐ τὸ νέα πράγματα φαίνονται εἰς ἀπροσῆπτε, ἢ διαγίνεν ἀπὸ τὸ ἔθος, προῆσυνῆ τὸν θαυμασμὸν. Ἄν τέλος ἀποβλέπη εἰς τὸ τίμιον καὶ τῷ ἀρετῶ, δυν ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἀλλ' ὀνομάζεται γῆρικῶς ἀγάπη τιμῆς, ἀρετῆς, δικαιοσυνῆς κτ.

Ἡ ἀγάπη, ὅπῃ ἔχομῆ πρὸς ἑαυτῶς, λέγεται ἀγάπη ἡμῶν αὐτῶ, ἢ φιλαυτία· ἢ ὅποια, αὐ εἶναι συξοφῶμῆ ἀπὸ μίαν ὑπερβολικῶ ὑπόληψιν ὅπῃ ἔχει

ἔχει τὶς πρὸς ἑαυτῆ, ὀνομάζεται ὑπερφηάεια ἢ ἀλαζονεία· αὐτὴ δὲ σιωφερόνεται ἀπὸ μίαν ὑπερβολικῶς ἐπιθυμίαν τῆ τιμᾶσαι πρὸς τῶν ἄλλων, καλεῖται κενόδοξία· ἢ ἀγάπη, ὅτῃ οφείλει ὁ ἀνθρώπος νὰ ἔχη εἰς ὅλους ἐν γῆναι τὸς ὁμοίους τῆ, λέγεται εὐνοια· ἐκείνη, ὅτῃ ἀποτείνεται εἰς πρόσωπα διωρισμένα ἢ κρατῆ τὸ γῆνικὸν ὄνομα ἀγάπη, ἢ λαμβάνει τὸ ὄνομα τῆς φιλίας. Ἡ πρὸς τὴν πατερίδα ἀγάπη δεῦρ ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἀλλὰ χαρακτηρίζεται μὲ τὸ ἐπίθετον πατριωτικὴ, ἢ λέγεται φιλόπατρις. Ἡ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, τῶν τέκνων πρὸς τὸς γονεῖς, τῶν ἀδελφῶν καὶ συζύγων, καὶ ἀπλῶς τῶν συγγῆνων πρὸς ἀλλήλους λέγεται φιλοσοργία, ἢ ἐπισημαίνεται μὲ τὰ ἐπίθετα πατρικὴ, μητρικὴ, υἱικὴ, ἀδελφικὴ, γαμικὴ, συγγῆνικὴ. Ἡ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆ ἐτέρου ἐπιθυμία καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν ζῆλος, λέγεται χάρις, ἢ εὐποιία· ἢ ὑπὲρ τῆς δὴτυχίας τῶν ἄλλων χαρὰ, καλεῖται συγχαρμοσύνη (συνῆδεσθαι). Ἡ πρὸς τὰ ὑποκείμενα, ἀπὸ τῶν ὁποῖα δὴεργετήθημεν, κλίσις εἶτ' ἐν ἀγάπῃ, λέγεται δὴγνωμοσύνη. Ἡ κλίσις πρὸς τὸς ἀξίους καὶ προκομμένους ἀνθρώπους, λέγεται ὑπόληψις, σέβας, δὴλάβεια. Ἡ κλίσις πρὸς πάντων, ὅτῃ οφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δὴμιουργόν μας πρὸς λαμβάνει εἰς ἑαυτῶν ὅλας ὁμῶς τὸς διαθέσεις τῆς ἀγάπῆς, δὴγνωμοσύνη δὴλαδῆ, ὑποταγῶν, τιμῶν, σέβας, δὴλάβειαν, τὰ ὁποῖα ὅλα τὰ πρὸς λαμβάνει ἢ ὀρησκεία ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀγάπῆς.

Τὰ πάθη, ὅτῃ γῆνῶνται ἀπὸ τὸ μῖσος, εἶναι καὶ αὐτὰ ὡσαύτως δὴάφορα, καὶ τὴν δὴάφορῶν τῶν κακῶν, ὅτῃ τὰ πρὸς ἐνεῖν, δὴερωκμένων δὴπλονότι καὶ τῶν καὶ τὸ παρεληλυθὸς, καὶ τὸ ἐνεσὸς, καὶ καὶ τὸ μέλλον.

Τὸ μῖσος δὴτ' εἶναι κακὸν παρεληλυθὸς, τὸ ὁποῖον μᾶς κακοφαίνεται ἀκόμι δὴ ὅτι ὑπαγκάθημεν νὰ τὸ δὴκιμάσωμεν, εἶναι πίκρα. Τὸ μῖσος δὴτ' εἶναι κακὸν ἐνεσὸς, εἶναι λύπη, δὴλίψις, πρὸς ἀλγεια, σπυροχά
εία,

εία, ἀδημονία (1) καὶ λόγον, ὅπῃ τὸ κακὸν ἠθέλον
 εἶναι μᾶλλον, ἢ ἦπτεν αἰθαυτικόν· καὶ ὅποταν τὸ πά-
 θος θῆναι ἐκτικόν, τότε λέγεται ἀγία ἢ μελαγχολία.
 Τὸ μίσος δὲ εἶνα κακὸν μέλλον, ὀνομάζεται φόβος·
 ὁ ὁποῖος, ἐν τὸ κακὸν μᾶς παύσεται ὡς μέγα καὶ
 ἀφοδῆτον, μεταβαίνει εἰς κατὰπτωσιν καὶ ἀπελπισίαν·
 εἰ δὲ ὅξ ἐναντίας τὸ κακὸν παύσεται ὡς μικρὸν,
 καὶ ἔλαττον τῆς ἡμετέρων δυνάμεων, ὁ φόβος μετα-
 βάλλεται εἰς ἀμέλειαν, καταφρόνησιν, ἐλπίδα (2),
 θάρρος, ἀνδρείαν, διτολμίαν.

Αἰνίσως τὸ κακὸν συνίσταται εἰς τὴν μακρὰν θέρ-
 κειαν εὐδὸς καὶ τῆ αὐτῆ αἰδήματος, ἢ κατὰσασις τῆς
 ψυχῆς τότε λέγεται δυσφορία· εἰ δὲ συνίσταται εἰς
 τὴν ἔλλειψιν αἰδημάτων καὶ ἰδεῶν ἀρεσῶν, ἢ γυνικώ-
 τερον εἰπεῖν αἰδημάτων καὶ ἰδεῶν ἐπαγωγῶν, λέγεται
 ὀχληρία (πλήξις). Ἄν εἰς ἔλλειψιν πλέτε, δυν
 ἔχει ἴδιον ὄνομα. Ἄν εἰς ἔλλειψιν ἢ ἀποβολῆν τι-
 μῆς, ὀξυδωσίς, ἢ αἰχμύη. Ἄν εἰς σωμαίδησιν τι-
 νὸς κακῆς πεπραγμῆς, ἔλεγχος συμεϊδήσεως· ἂν εἰς
 τὴν δυσἀρέσκειαν, δι' ὅτι τὸ ἐπράξαμεν, μεταμέλεια,
 ἢ μετανοία.

Τὸ κακὸν, ὅπῃ βλέπομεν εἰς ἄλλους, προξενεῖ εἰς
 ἡμᾶς τὸν οἶκτον, ἢ τὴν ἀσπλαγχτίαν· τὸ ὁποῖον
 πάθος, ὅποταν θηνάται ἀπὸ τῆς θέας εὐδὸς κακῆς
 πεπραγμῆς περ' ἄλλου, ὅμας μικρῆ καὶ συγχαρητέα,
 ονο-

(1) Οἱ ὅροι ἔτσι εἶναι συνώνυμοι ἐκφράζοντες τὴν διαφορὰς
 βαθμὴς τῆς λύπης, ὅπῃ δοκιμάζομεν διὰ εἶνα κακὸν παρὸν, εἰτ' ἔν
 εἰσὺς.

(2) Ἡ ἐλπίς καὶ ὁ φόβος συμπαρακλυθεὶν καὶ τὰ δύο καὶ εἰς
 τὰ ἀγαθὰ, καὶ εἰς τὰ κακὰ· κυρίως ὁμῶς τὸ ὑπεκείμενον τῆς ἐλ-
 πίδος εἶναι πάντοτε ἡδονή, τὸ δὲ τῆς φόβου εἶναι λύπη· ἐλπίζο-
 μεν τὴν ἡδονὴν εἰς ἀπολαύσεως εὐδὸς ἀγαθῆ, ἢ τῆς ἀποφυγῆς εὐδὸς
 κακῆ· καὶ φοβόμεθα τὴν λύπην τῆς ἐπιβύσεως εὐδὸς κακῆ, ἢ τῆς
 ἀπτηχίας εὐδὸς ἀγαθῆ, ὅπῃ ἐπιθυμῆμεν.

ὀνομάζεται συμπάθεια. Τὸ κακὸν, ἐπεὶ γίνεται ἡμῖν παρ' ἄλλω, ἐγείρει εἰς ἡμᾶς τὴν ὀργὴν, τὸν χόλον, τὸν θυμὸν, τὰ ὁποῖα πάθη, ὅποταν ἔλαρκεν πολὺν καιρὸν, γίνονται ἐκεῖνο ὅπερ κυρίας καλεῖται μῖσος ἢ μῆνις. Ἄν τὸ μῖσος μᾶς κινήσῃ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὸ κακὸν τῆς ἄλλων, ὀνομάζεται δύσνοια, κακοήθεια· εἰὰν δὲ μᾶς κινήσῃ νὰ λυπημέθα ἀλόγως διὰ τὸ καλὸν τῆς ἄλλων, φθόνος ἢ ζήλεια· εἰὰν ὅμως εἶναι μόνον μία ἔκλογος δυσαρέσκεια δι' ὅτι βλέπομεν νὰ τιμᾶται καὶ νὰ βραβύονται εἴνας ἀνθρώπος ἀνάξιος, ἢ νὰ ἀδοκιμῆ εἴνα κακὸν ἐγχείρημα εἰς ἀτίμη ἀνθρώπων, τὸτο λέγεται ἀγανάκτησις.

Ἐδῶ δὲν κάμνομεν ἄλλο, ὡσαύτως ὑφαίνομεν ἀπλῶς τὴν γενεαλογίαν, ἕως εἰπεῖν, τῆς παθῶν, καὶ διὰ τὸτο τὰ ἀπεριεῖρη, ἐπιπροχάδω· τὰς δὲ μεικωτέρας ιδιότητας τῆς καθαρῆς, θέλουμε τὰς δείξει, ὅταν ὁμιλήσωμεν ἐλακεκεκμημένως περὶ αὐτῆς (1).

Πρέ-

(1) Εἰς τὴν γενεαλογίαν τῆς παθῶν δὲν ἐφύλαξαν ὅλοι οἱ φιλόσοφοι τὴν αὐτὴν πᾶσιν. Ὁ Τίμαιος, τὸν ὁποῖον τὸν ἠκολούθησαν οἱ Σπῆρτικοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πάσται ἀρωτῶνται πάθη τὴν ἐπιθυμίαν, τὸν φόβον, τὴν χαρὰν, καὶ τὴν λύπην. Οἱ Ἀριστοτελικοὶ διέσχιζαν διὰ ἐναντίας τὰς δύο ὁρέξεις θυμικῆς καὶ ἐπιθυμητικῆς. Ὁ Καρτεσιος ἀρῶτον πάθος θέτει τὸ δάμνος, δούτερον τὴν τιμὴν (σέβας) ἢ τὴν καταφρόνησιν, τείτον τὴν ἀγάπην, καὶ τὸ μῖσος, διὰ τὰ ὁποῖα παράγει, κατὰ τὰς διαφορὰς ἀναφορὰς, ὅλα τὰ ἐπιλειπα. Ὁ Μαλεμβράγγιος ὑποθέτει καθὼς ἡμεῖς τὴν ἀγάπην καὶ τὸ μῖσος· ὁ δὲ Βίλλιος (Willis) τὴν ἠδονὴν καὶ τὴν λύπην. Ὁ Χόββης (Hobbes) γνωρίζει ὡς ἀρωτῶνται πάθη τὴν ὁρέξιν, τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἀποστροφὴν, τὸ μῖσος, τὴν χαρὰν, καὶ τὴν λύπην. Ὁ Σχιαφτενσβέρους (Shaphtesbury) θέτει διὰ ἀρωτῶνται πάθη, καθὼς ὁ Τίμαιος, τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ἀποστροφὴν (ἀπὸ τῆς φόβου), τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην. Ἡ ἀγάπη κατ' αὐτὸν εἶναι συγκεκμημένη διὰ ἐπιθυμίαν καὶ ἐλπίδα· τὸ δὲ μῖσος διὰ ἀποστροφὴν καὶ φόβον. Ὁ Λώκιος παραδέχεται διὰ ἀρωτῶνται πάθη πέντε, ἀγάπην, μῖσος, ἐπιθυμίαν, χαρὰν, καὶ λύπην. Ὁ Χιτχέσων (Hutcheson)

πῆν

Πρέπει ὁμως νὰ θεωρησάμεν, ὡς εἴρηται εἰς τὴν Μεταφυσικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Α' ῥθρ. Γ'), ὅτι τὰ πάθη μίτε ὅλα, μίτε πάντοτε τείνουν εἰς τὸ ἀποκείμενον μετὰ τὴν αὐτὴν ὀρμὴν, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ὀρμὴ εἶναι μείζων ἢ ἐλάσσων καὶ λόγον ὅτι τὸ ἀποκείμενον παρῆσεται εἰς τὴν φαντασίαν ὑπὸ μορφῶν καὶ μείζονος ἢ ἐλάσσονος.

Ὅποταν ὁ ἀνθρώπος δὲν βλέπῃ εἰς εἷνα ἀντικείμενον μίτε ἀγαθὸν μίτε κακόν, ἢ βλέπῃ μόνον εἷνα ἀγαθὸν ἢ εἷνα κακόν μικρότατον καὶ φροντίδος ἀνάξιον, τότε ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδιαφορία, ἢ ὁποῖα εἶναι ἔλλειψις κινήσεως εἴτ' ἐν ἀλλοιώσεως, ἢ πλάχισον ἔλλειψις κινήσεως ἀπορρώσεως.

Ἄν τὸ ἀντικείμενον παρῆσεται ὑπὸ μορφῶν ἀγαθῶν, ὅμως μικρῶν, τότε ἀρχίζει νὰ ἀναφαίνεται ἐκείνη ἡ ἐσωτερικὴ κίνησις, εἶναι ὅμως μικρὰ καὶ ἀδύνητος, καὶ ὑπὲρ πάθους καλεῖται ἀδυνατότερον ἀξέθεσις ἢ ἀδοκία, αὐτὸ καλὸν εἶναι ἐν τῇ ἀπολαύσει καὶ ῥοπή, κλίσις, ἐπιρρέπεια, ἀνίσως εἶναι ἐν ἐλπίδι.

Τὸ πάθος ἀρχίζει νὰ διαμορφῶται, ὁποῖαν τὸ ἀντικείμενον παρῆσεται ὑπὸ προσωπεῖον τινὸς ἀγαθοῦ μεγάλου, εἰς ἔξοπον ὅτι νὰ φέρηται ἡ ψυχὴ ἐπ' αὐτὸ μετὰ ζωηρότητα καὶ ὀρμὴν. Καὶ αὐτὴ ἡ φαντασία τὸ θεωρεῖ ὡς ἀγαθὸν μέγιστον, ἀναγκαῖον, ἀπαραίτητον, τότε τὸ πάθος ἀναπτύσσεται μετὰ ὅλην τὴν σφοδρότητα ὅλας αἱ λοιπαὶ διαθέσεις εἰς αὐτὸ μεταβάλλονται ἄλλο ἀντικείμενον ἢ ψυχὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ θεω-

τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἀπορροφίαν. Ὁ Χαρτλέιος (Hartley) παραδέχεται πέντε πάθη ἠδονικὰ, ἀγάπην, ἐπιθυμίαν, ἐλπίδα, χαρὰν, ἠδῆσιν ἀνάμνησιν καὶ πέντε λυπηρὰ, μίσος διλαθῆ, ἀπορροφίαν, φόβον, λύπην, καὶ ἀπῆσιν ἀνάμνησιν. Μίαν πλέον ἐκτεταμμένην ἐκθεσιν τῶν ἡμῶν διαφόρων δοξασιῶν, ἔμπορεῖ τις νὰ τὴν ἴδῃ εἰς τὴν Ἡθικῶν τῆς Π. Στελλίνου (Βιβλ. Α'. Κεφ. 8.)

θεωρῆ, εἰ μὴ μόνον αὐτό· εἰς αὐτὸ ἔχει πετῶσα καὶ πιδῶσα, καὶ μία βάσανος καὶ ἀνησυχία καθολικὴ πὴν παράττει, ἕως ὅπῃ δὲν φθάσῃ εἰς τὸ ἄποκτῆσθαι. Ἀφ' ἧς τὸ πάθος κατακτῆσθαι εἰς τοῦτον τὸν βαθμὸν, ὀνομάζεται ἐνθεσιασμός· καὶ αὐτὴ φθάσῃ εἰς ὑπερβολὴν, καὶ μάλιστα αὐτὴ ἔχη μίαν ἄλογον ἀφορμὴν, τότε καλεῖται φαντασμός, ὡδασφορὰ, μαρία.

Ὅμοιοι καὶ ἴσοι χεδὸν εἶναι καὶ οἱ βαθμοὶ τῆς μίσσεως, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἀνδρίας, καὶ ἀποστροφῆς, μεταβαίνει ἔπειτα εἰς μυσάχθειαν καὶ βδελυγμὴν καὶ κατακτῆσθαι εἰς φρίκην καὶ λόγον ὅπῃ τὸ ὑποκείμενον παρίσταται εἰς τὸν νῦν ὑπὸ προσωπεῖον ἐνὸς κακῆ μικρῆς, ἢ μεγάλης, ἢ μεγίστης.

Εἰς αὐτὰς τὰς ὡδασάσεις ἡ φαντασία ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μεγαλωτάτῳ μετοχῶν, καὶ ἐκτὸς τῆς πρώτης ἐκείνης κινήσεως, ἡ ὁποία ἀποτέμεται εἰς τὴν αἰσθησιν, τὰ λοιπὰ ὅλα κρέμονται ὡς τὰ πολλὰ ἀπὸ ἐκείνου τῆς δυνάμειν, μετὰ τῆς ὁποίας συνηθίζει ἡ φαντασία εἰς τῆς ψυχῆς καὶ τὸ μάλλον καὶ ἥττον τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ. Ὅθεν ὅλη ἡ ψυχή τῆς φρονίμου ἀνθρώπου θεωρεῖται ἡμπορεῖσθαι εὐκόλα εἰς ἀνακτῆσθαι εἰς μόνου τῆς διοικήσειν τῆς φαντασίας, καὶ εἰς συσφαλθῆσθαι εἰς εἴνα μόνου Τμήμα.

Διὰ τὸ μὴ μακροφῶμῳ ὅμως πολλὰ ἀπὸ τῆς περὶ μὲν μέθοδον, ἐσοχάδημῳ, ὅτι ἔπρεπε εἰς τὸ κάμωμῳ εἴνα ξεχωριστὸν Τμήμα ὡς τῆς παθῶν. Εἶναι παντὶ κοινόδιον, ὅτι ἡ διοίκησις τῆς φαντασίας θέλει κάμῳ χρεία εἰς ἔχη ὅς ἀνάγκης τόπον καὶ εἰς τῆς τὸ Τμήμα. Τὸ πάθος καθ' ἑαυτὸ ἄλλο δὲν εἶναι, ὡδὲ μία κίνησις φυσικὴ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία φέρεται ἐπὶ τὸ ἀγαθόν, ἢ φέρει ἀπὸ τὸ κακόν. Ἡ τέχνη λοιπὸν τῆς διοικεῖν τὰ πάθη συνίσταται ὅλη εἰς τὸ εἰς κάμῳ εἰς μὴ ἀποβάλλωνται εἰς τῆς ψυχῆς ἄλλα ἀγαθὰ, εἰμὴ μόνῳ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι ἀληθινὰ καὶ πραγματικά, καὶ εἰς ἐμπόδιζῆσθαι τῆς φαντασίας ἀπὸ τὸ εἰς ὡδασαίμῳ εἰς τῆς ψυχῆς ὡς ἀγαθὰ

θά ἀληθινὰ ἢ πραγματικά ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι ἴδι-
δῆ ἢ φαινόμενα.

Εἶναι λοιπὸν καταφανέστατον ἐκ τῶν εἰρημῶν πό-
σον μάταιοι καὶ ἄλογοι εἶναι αἱ βλασφημίαι, ὅπῃ
κάμνων τινὲς ἐναντίον τῶν παθῶν· καὶ πόσον ἀλογώ-
τεροι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἤθελον νὰ ὀξορίσιν ἀνὰ
κράτος τὰ πάθη ἄπο τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Διὰ
τὶ τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ τινὰς τὰ πάθη ἄπο τὸν ἀνθρω-
πον, εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τῆς αἰδητικότη-
τα, ἄπο τῆς ὁποίας ὡς ἄπο πρῶτης ἀρχῆς πηγάζ-
ουν, καὶ νὰ θέλῃ νὰ τὸν κάμῃ εἰς ἀέλεχος (κέτ-
τηρον), ἢ εἰς ἀλγόν. Τὰς ἀταξίας τῆς φαντασίας
πρέπει νὰ τῷ ἀφαιρέσιν, ὅστις τῆς φαντασίας πρέ-
πει νὰ διοικήσῃ καλῶς καὶ νὰ τὴν διορθώσῃ, ἵνα νὰ
μὴ παρεκτρέψῃ εἰς τῆς ψυχῆς ὡς ἀγαθὸν ἢ κακόν,
εἰ μὴ μόνον ἐκεῖνο, ὅπῃ τῶντι εἶναι τοῖστον. Τῆς
κατρωθείσης, πρέπει νὰ ἀφίνωμιν εἰς τὰ πάθη
τῆς δέσσαν ἰσχυρῶς· ἐπειδὴ τότε δὲν προξενῶν ἄλλο,
παρὰ ὠφέλειαν· ἐπειδὴ τότε εἶναι ὡσὺν οἱ ἀνεμοὶ
εἰς τὸν ναύτην, οἱ ὅποιοι ὅταν φυσῶν ἐπιπιδείως καὶ
τακτικά, πόσον δὲν τυχεύερα καὶ ταχύτερα τὸν κάμνων
νὰ ταξιδύσῃ, ὅσον σφοδρότεροι ἤθελαν εἶναι (1).

Αὐτὴ μάλιστα ἢ ἐνέργεια εἶτ' ἐν δραστηριότητι τῶν
παθῶν εἶναι ὄχι μόνον ἐπωφελής, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία
εἰς τὸν ἀνθρωπον. Ἡ ἀδράνεια, ὅπῃ ἔχει τὸσὺν ἰ-
σχυρῶς εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, δὲν ἔχει ὀλιγωτέραν
εἰς

(1) Τὰ καλὰ, ὅπῃ προξενῶνται καὶ εἰς τὸ κατὰ μέρος καὶ εἰς
τῆς κοινότητα ἄπο τῆς σφοδρῆς πάθη, ὅταν διδύναται ἄπο τὸν ὀρ-
θὸν λόγον, τὰ ἀπειθμεῖ καὶ τὰ ἀποδείχῃν κατὰ πλάτος ὁρῶν πολ-
λῶν παραδειγμάτων ὁ Ἑλλήτιος (ἐν τῆς περὶ Πνεύματος Συγ-
γραμμάτι Ομίλ. Γ'. Κεφ. 6. 7.) καὶ ἐν γένει ἠμπερῶμιν νὰ
εἰπῶμιν, ὅτι πολλὰ δὲν ἀειθμοὶ εἶναι αἱ μεγάλα πράξεις, ὅπῃ
δὲν ἐκινήθησαν, εἶτ' ἐν δὲν παρήχθησαν ἄπο κανενὸς πάθος ἰσχυ-
ρόν.

εἰς τὸν ἡθικόν. Κάθε ἀνθρώπος ἀντίσταται εἰς τὸν κόπον, καθὼς κάθε φυσικὸν σῶμα εἰς τὴν κίνησιν· εἰς ἕναν εἶναι ἀναγκαῖος σῆς ὠδισμὸς, εἰς ἄλλον εἶναι ἀναγκαῖον σῆς πάθος, δεῖ νὰ τὸν ἐξυπνίσῃ ἢ νὰ τὸν διγάλη ὑπὸ τὴν ἀργίαν. Ἡ παρυσία σῆος κακῆ, τὸ ὁποῖον τῆ κάμνει τὴν ὑπαρξίν ὀχληραὴν, ἢ θεὰ σῆος ἀγαθῆ, τῆ ὁποῖα τὴν ἐρίσιν δεῖ ἡμπορεῖ νὰ τὴν ὑποφέρῃ χωρὶς παρακλίπτῃ, σῆα μῖσος ἐπομῆρως ἐκείνη τῆ κακῆ, τὸ ὁποῖον νὰ ὑπερική τὴν εἰς τῆς κόπης ἀντίστασιν, μία ἀγάπη τῆ τῆ ἀγαθῆ, ἢ ὁποῖα νὰ ὑπερβάλῃ τὴν εἰς τὴν ἀργίαν ὑπερρέπειαν, αὐτὰ ἀπαιτῶνται ἀναγκαῖως δεῖ νὰ τὸν κινήσῃν εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ, δεῖ τὶ χωρὶς τῆ ἡθελε ζῆ εἰς μίαν παντοτεινὴν ἀπαρξίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Α'γάπη ἔ Μῖσος ἡμῶν αὐτῶν.

Η ἀγάπη ἡμῶν αὐτῶν εἶναι τὸ πρῶτον καὶ φυσικώτερον πάθος, ὅπερ ἔχομεν. Ἀπὸ τὴν πρῶτην στιγμήν, ὅπερ ἀρχίζομεν νὰ λαμβανώμεν συναιδήσιν, εἶτ' ἐν συνείδησιν τῆς ὑπάρξεώς μας, ἀρχίζομεν ἐν ταύτῃ ἢ νὰ φιλωμεν, ἔπος εἰπεῖν, ἑαυτῆς. Ἐπειδὴ νὰ αἰθανέται τινὰς ὅτι ὑπάρχει, ἢ νὰ μὴ ἀγαπᾷ νὰ ὑπάρχη καλῶς, ἡθελον εἶναι δύο πράγματα ἀσυμβίβαστα, ἢ μάλιστα ἀντιθέτως ἀντιφατικά. Διὰ τὸ νὰ μὴ ἀγαπᾷ τις νὰ ὑπάρχη καλῶς, ὅβρι νὰ μὴν ἔχη ἡδονὴν νὰ ἀπλάμβανῇ μίαν ὑπαρξίν ἡδονικὴν, ἡθελον εἶναι τὸ ἴδιον ὡς αὐτὸ νὰ μὴ ἔχη ἡδονὴν ἐκείνη, τὸ ὁποῖον ἡδοναί.

Ἡ ἀγάπη ἡμῶν αὐτῶν, ὡς εἶναι τὸ φυσικώτερον πάθος, εἶναι πρῶτον καὶ τὸ δικαιότερον· ἐ-

πειθὴ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι ἄλλο οἰκειότερον ἢ τὸ ἡμᾶς αὐτὰς. Ἐγὼ θέλω εἰπῆ καὶ θελαστότερον ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ἀναγκαϊότερον εἰς τὴν τάξιν τῆς φύσεως· ἐπειδὴ κἀνεὶς δὲν ἤθελον ἀναδεχθῆ τὴν ἐπιπυον φροντίδα καὶ συλητήρη τὸ εἶναι τε, ἀνίσως δὲν ἀγαπῶσεν ἑαυτὸν.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἡμῶν αὐτῷ ἢμπορεῖ καὶ εἶναι ἀπακτος, καὶ αἰ ὑπερβολαί, εἰς τὰς ὁποίας ἢμπορεῖ καὶ μᾶς φέρη, εἶναι προηγεμῆως δύο· ἢ μία τὸ καὶ μᾶς κάμη καὶ συλλάβαμην θεῖ ἡμῶν αὐτῷ μίαν ὑπόληψιν μεγαλιτέραν ἢ τὸ πρέπον· ἢ ἄλλη τὸ καὶ μᾶς κάμη καὶ φροντίζωμην δεῖ τὸ ἡμέτερον εὖ εἶναι μετ' ἀδικίαν καὶ ζημίαν τῷ ἄλλων.

Εἰς τὰς δύο αὐτὰς θελασάσεις ἢ ἀγάπη ἡμῶν αὐτῷ λαμβανεί θελαστότερον τὸν τίτλον τῆς φιλαυτίας, καὶ ἐναντίον εἰς αὐτῷ ἢποτεινονται αἰ πικραὶ καὶ εὐλογοὶ κατηγορίαι, ὅπῃ ἀναγινώσκωμην εἰς τὰς Φιλοσόφους καὶ Ἡθικὰς ἐναντίον εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ αὐτοὶ συγκεχυμῆως ὀνομάζων πότε φιλαυτίαν, καὶ πότε ἀγάπην ἡμῶν αὐτῷ.

Διὰ καὶ ἀφαιρέσωμην ταύτην τὴν σύγχυσιν, θέπει καὶ κάμωμην μίαν δελασθὴν μελαξὺ τῆ ἐνὸς καὶ τῆ ἄλλης, ὀνομάζοντες ἀγάπην ἡμῶν αὐτῷ, ἐκεῖνῷ τὴν δικαίαν, εὐλογον, καὶ ἀπαραίτητον ἀγάπην, ὅπῃ ὀφείλει καθεύας καὶ ἔχη εἰς ἑαυτὸν· καὶ φιλαυτίαν, ἐκεῖνῷ τὴν ἀγάπην τὴν ἀπακην, εἰτ' ἐν ἄλογον, ἢ ὁποία μᾶς κάμνει ἀλαζόνας εἰς ἑαυτὰς, καὶ ἀδίκης πρὸς τὰς ἄλλης. Ἐν τῷ παρόντι ὁμωὶς θελε τῆ πρῶτη μόνον θέλωμην ὀμιλήσει ἐνταῦθα, ἀφίνοντες καὶ ἄμιλήσωμην θελε τῆ δευτέρας ἐν τοῖς ἐξῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Αγάπη ἡμῶν αὐτῶν.

Δύο πράγματα ἔχει σκοπὸν ἡ ἀγάπη ἡμῶν αὐτῶν, τὴν σωτηρίαν διπλαθὴ καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἡμετέρων εἶναι. Εἰς τὸ πρῶτον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φροντίσωμεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀπαιτῶνται εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς τὴν ἐπαπειλοῦν. Εἰς τὸ δεύτερον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φροντίσωμεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡμποροῦν νὰ βελτιώσῃν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὰ ἐναντία.

Ὡς πρὸς τὴν σωτηρίαν λοιπὸν, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα ἡ ἐξοφὴ, ἀλλο τόσο ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιζήμιος ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῆς· κακῶς ἄρα ἀγαπᾷ ἑαυτὸν, ὁποῖος ἄντας δῆλος τῷ λαίμῳ καὶ τῆς κοιλίας, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ μίαν ἡδονὴν προσωρινὴν, βραχυῶς τὴν ζωὴν τῆς, ἢ τὴν κατασαινεῖ ἀθλίαν, ἀπεκτῶντας πᾶσιν καὶ ἀδυνατίαν. Βλάπτει τὸ σῶμα ἡ ὑπερβολὴ τῆς κόπης, πλὴν καὶ ἡ συνεχὴς ἀργία καὶ ἀκηρσία. Δού εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιβλαβὴς ἡ κίνησις λοιπὸν καὶ ἡ ἡρεμία, ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀνάπαυσις, πρέπει νὰ συγκερῶνται καὶ τὸ δέον. Ἡ ἀνεσις καὶ ἡ δαχυσίς εἶναι ἀναγκαῖα ἐκ δαλειμμάτων καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ κατάρησις τῶν ὑπερβολικῶν ἢ ἀτάκτων ἡδονῶν γίνεται πολλὰκις αἰτία ρεγκωδεσάτων δεινῶν. Κανόνας λοιπὸν δού εἶναι τόσο ἐχθρὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, ὅσον εἶναι εὖνας ἀχαλίνας καὶ ᾠδαφρων φιληδονος.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ἐπιμέλεια τῆς ὑγείας ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀτάκτος, ὅπῃ εἶναι ὑπερβολικὴ. Δύο ἄκρα ἐναντία ᾠδαφρῶν ἐν τῷ εἰς τὴν ἀφθράπης, καὶ τί εἶναι τινές, οἱ ὁποῖοι καταφρόνῃν κάθε κίνδυνον· βασιανζόμενοι ἀπὸ ἀδυνατίαν, δού τὴν μέλει τί-

ποτες, ἀπωθῆνται μὲ πεισμονῶν καθε ἰατρικόν. Εἶναι ἄλλοι πάλιν, οἱ ἑποιοὶ ἕξ ἐναντίας φοβῶνται καθε ἀρᾶγμα· εἰς καθε ἀρᾶμικρῶν ἀδύνατον νομίζονται ἀποθαρμύοι, καὶ ζῆν μὲ μόνᾳ τὰ ἰατρικά.

• Ποιοὶ ἀπὸ τῶν δύο εἶναι κατηγορητέοι, εἶναι δύσκολον νὰ διοριθῆ. Ὡς πόσον κανεὶν ἄλλο δοῦν ἢ μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὰ θεινὰ πόσον εὐκολα, ὅσον τὸ νὰ τὰ καταφρονῶμεν πολλὰ, καὶ τὸ νὰ τὰ φοβόμεθα ὑπερβολικά. Καὶ μία σιδηρὰ κρᾶσις, καὶ μία ἠράκλειος ἀνδρεία ὑποκύπτει τέλος πάντων εἰς τὰς ὑπερβολικὰς αἰταξίας. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ζυγιάζῃ πάλιν τινὰς καθε βῆκαν, νὰ μετᾶ καθε ρόφημα, νὰ αειδμῆ καθε βῆμα, νὰ ἔχη τὸ δάκτυλον καθε στιγμήν εἰς τὸν σφιγμόν, νὰ ἔχη πάντοτε τὸ θερμόμετρον εἰς τὸ πλάγι, καὶ αὐτὰ μὲ τὸν καιρὸν ἀδωατίζεν καὶ ἀφανίζεν καὶ κράτος καὶ τὰς πλέον ἰχυρὰς καὶ ἀτυχεῖς κρᾶσεις. Ἡ ἰατρικὴ εἶναι, ναί, πολλὰ μακρῶν ἀπὸ τὸ ἀλάθασον· ἡ Ἀνατομία ὅμως, ἡ Φυσιολογία, ἡ Χημικὴ, ἡ Βοτανικὴ, αἱ ἀρᾶμικρῶν, ἡ πείρα πόσον ἢ ἰδίᾳ, ὅσον καὶ ἢ τῶν ἄλλων ἢ μπορεῖν νὰ δώσεν πολλὰ μέσα εἰς εἴναν ἰατρὸν, ἢ νὰ γνωεῖσῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὰ πάθη, τὰ ὅποια δοῦν ἢ μπορεῖ νὰ τὰ εὔρη καθε ἑαυτὸν εἴνας, ὅπῃ εἶναι ὑπερφυλῶς ὅλων τῶν καθε γνώσεων. Τὸ νὰ καταφρονῶμεν λοιπὸν τελείως τὴν ἰατρικὴν εἶναι εἴνα σφάλμα· ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ κατατεβώμεθα πάλιν μὲ ἀδακοπα ἰατρικά, νὰ κρατῶμεν πάντοτε τὸν ἰατρὸν εἰς τὸ πλάγι, νὰ μὴν περιμῶμεν μήτε νὰ ἀναπνεύσωμεν χωρεῖς τὴν ἀδείαν τῶν ἰατρῶν, εἶναι ἀρά γε ἐπαινετώτερον; Ἐπίσης λοιπὸν κακῶς κρονοεῖ καθε ἑαυτῆ, ὅποιοσ πίπτει εἰς τὴν μίαν, ἢ εἰς τὴν ἄλλαν τῶν καθε ὑπερβολῶν· πλὴν ὁ δούτερος εἶναι πλέον ἀξιοδρωτός, ἐπειδὴ μὲ τὰς ἀνησυχίας τε ἀποκαθίσταται καὶ πάντα δυσυχής. Ταῦτα μὴ καθε τῆς σωτηρίας.

Εἰς δὲ τῶν κινδύνων τῆς ζωῆς δύο ὡσαύτως ὑπερβο-

βολὰ ἢ μπορῶν νὰ εἶναι. Διὰ τὴν καὶ τῆς τινὲς μὲν
 τὲς καταφρονῶν ἀπρονοήτως, καὶ πολλὰκις ἀφανίζονται
 εἰς αὐτὲς· ἄλλοι δὲ τὲς φοβῶνται καὶ ὅπως ἐκ ἑστὶ φό-
 βος, ἢ ὁπόταν ἐπικυκλωθῶν ἀπὸ αὐτῆς, πτενῶνται
 πῶσον, ὅπως καὶ δυναμῶν ἐστὶ, δὲν ἢ μπορῶν νὰ εὐ-
 γυνῶν ἀπὸ αὐτῆς. Ὁ φρόνιμος ὅμως τὴν ἀντίον, ἐξέρχεται
 νὰ τὲς παλαιωθῶσιν κατὰ τὴν νὰ ἐκτεθῆ εἰς αὐτὲς· καὶ,
 καταφρονῶνται τὲς φαντασιακῆς, δυσωπεῖται ἐμφρο-
 νως τὲς πραγματικῆς. Ὅποταν ὅμως ἀπροσδοκῆτως
 ἐπικυκλωθῆ ἀπὸ αὐτῆς, βαίνει ὁλασπου τὲς δυνα-
 μεις ἢ νὰ ἐλδοθερωθῆ· τὸ τελευταῖον ὅπως χάνει,
 εἶναι ἢ ἐλπίς, τὴν ὁποῖαν μάλιστα δὲν τὴν χάνει
 ποτέ· καὶ καίεται, μὰ δὲν ἀδιδίδεται, καὶ τὴν κοι-
 νῶν παροιμίαν· ἀλλὰ ἐπὶ τῆς δέλομῶν ὁμιλήσει
 εἰς ἄλλον τρόπον.

Ἀντὶ δὲ τῆς δέλομῶν ἀπατηρήσει ἐνταῦθα, ὅτι
 κοντὰ εἰς τὴν φρόνησιν, ἢ νὰ ἀποφύγηται τὲς πα-
 ρόντας καὶ ἐπιχειρήσας κινδύνους, καὶ τὴν ἀνδρείαν ἢ
 νὰ τὲς ὑπερικήσῃ, πρέπει προσέτι νὰ ἐξέρχῃ καὶ νὰ
 παρασφαλίζονται ἐναντίον εἰς τὲς ἀπώπειω. Ἡ δίκι-
 νησία, ἢ ἐπιδεξιότης, ἢ δύρασια ἐλύφωσιν πολλὰ-
 κίς πολλὰς ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν, ἀπὸ πυρκαϊῆς, ἀπὸ
 πλημμύρας, ἀπὸ κρημνῆς· ἢ ἐμπειρία εἰς τὸ πλῆ-
 σιμον (κολύμβημα) ἐγλύπωσε μυρία ἀπὸ ναυά-
 για· ἢ ἀσκήσις ἐπὶ ὅπλων ἐδιδόμῶν ἀπείρας ἀ-
 πὸ ἐχθρῶν ἐπερχομῶν. Διὰ ταῦτα τὴν αἰτίαν τα-
 ποιαῦτα γυμνάσια ἐσυγκροτήσων ἀπὸ τοῖς Παλαιοῖς
 τὸ ὑσιωδέστερον μέρος τῆς ἀναξοφῆς των. Τῆτο ὅμως
 τὸ μέρος τῆς ἀναξοφῆς ἀδμελεῖται εἰς τὲς καιρῶν
 μας. Οἱ Φιλόσοφοι ἀπαρῶνται ἐπὶ τῆς καὶ δι-
 καίας ἴσως· πλάγισον ὅπως τὸ καλεῖ ἢ χρεία, ἢ θε-
 λον εἶναι δὲχῆς ἄξιον νὰ ἀσκήται ἐπιμελῶς ἢ Νεό-
 τῆς εἰς τὰ ποιαῦτα γυμνάσια· ἢ τὴν κοντὰ ὅπου
 παρασφαλίζονται ἐναντίον εἰς κινδύνους, ὅπως ἢ μπορῶν
 κάθε στιγμή νὰ συμβῶν εἰς τὸν βίον, ἢ μπορῶν προ-
 σέτι νὰ ἀναπτύχθων καὶ νὰ τελειοποιηθῶν καὶ τὰ μέ-

λιπων καλλίτερα· παῖγμα, τὸ ὁποῖον δεῦν πρέπει νὰ ὑποφέρει ἢ ὀρθὴ ἀγάπη ἡμῶν αὐτῆς, δὲ νὰ ἀμελλῆται.

Ἐκεῖνο ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταβάλῃ τὴν τὴν ἐπιμελίαν καὶ μεγαλιτέραν ἐπιμελίαν μας, εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς ψυχῆς. Ἡ ὑπεροχὴ, ὅπως ἔχει ὁ ἀνθρώπος ἐπάνω εἰς τὴν ἀργὴν ὑλὴν, εἰς τὰ φυτὰ, καὶ εἰς τὰ ἀλογα ζῶα, σιωπᾶται εἰς τὴν δυνάμιν τῆς γινώσκου, τῆ συλλογίζεσθαι, καὶ τῆ διδιδῶν μετὰ τὰς ἀρχὰς τῆ ὀρθῆς λόγου τὴν ἰδίαν τῆ δαζωγίᾳ· καὶ ἡ τελειοποιητικὴ δυνάμις, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ρ' αὐτῶ εἶναι ἐκείνη ἡ ἰδιότης, ὅπως ὑφῆνει τὸν ἀνθρώπον ὑπεράνω τῆς λοιπῶν ζῶων, κυρίως ἀλλο δεῦν εἶναι, ὡς ἡ δυνάμις ἐκείνη, ὅπως τῆ εἰδοθῆ ἄπο τὸν Δημιουργὸν τῆς φύσεως νὰ τελειοποιῆ τὸ πνεῦμά τῆ.

Ἐκεῖνο λοιπὸν, ὅπως τελειοποιεῖ τὴν ψυχὴν εἶναι παροηγεμῆς ἢ μάθησις καὶ ἡ ἀρετὴ. Μεταξὺ τῆ πεπαιδευμῆς καὶ τῆ ἀπαιδύτε ὁ Ἀριστοτέλης ἔδειξε τὴν αὐτὴν διαφορὰν, ὅπως εἶναι μεταξὺ εἰς τὸν ζῶντα καὶ εἰς τὸν ἄποθαρμῆνον (1)· καὶ ὁ λόγος ἴσως εἶναι ὀλίγον ὑπερβολικός, δεῦν εἶναι ὅμως πάντῃ μεμακρυσμῆος ἄπο τὴν ἀλήθειαν· δὲ τὴ τὰ θαύματα τῆς φύσεως εἶναι ἀξία νὰ τὰ γνωρίζῃ τινὰς, καὶ εἶναι αἰσχύνῃ μεγάλη εἰς ἑαυτὸν, ὅπως ἔχει τὰ μέσα δὲ νὰ φθάσῃ νὰ τὰ γνωρίζῃ, ἀν δὲ μίαν ἀξιοκατηγόρητον ἀμέλειαν θελήσῃ νὰ μῆν εἰς τὴν κατάστασιν τῆ ἀμαθῆς ὄχλου, ὁ ὁποῖος ἀναγκάζεται νὰ θαυμάζῃ μετὰ ἐκπληξίν χαμερπῆ τὰ φαινόμενα, ὅπως τῆ παρηρησιάζονται κάθε στιγμήν, καὶ δεῦν ἰξόβρει πόθεν παροέρχονται.

Πε-

(1) „Ἐρωτηθεὶς τίμη διαφέρεισιν οἱ πεπαιδευμῆνοι τῆς ἀπαιδύτων; Ὁσῶ, ἔφη, οἱ ζῶντες τῆς τεθνηκότων, Ἀποφθ, Φίλος,

Περισσότερον ὅμως ἄπο τὰ ἐξωτερικά παράγματα ὀφείλει ὁ ἀνθρώπος νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὸν ἑαυτὸν τε, τῆς ἑστί νὰ ἀναπτύξῃ, καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν φύσιν τῆς δυνάμεών τε, τῆς ἐνεργειῶν τε, καὶ τῆς παθῶν τε· νὰ ἐξιχνιάσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐννοιῶν καὶ ἰδεῶν τε· νὰ μάθῃ τὸν ἔσποον νὰ τὰς διακρίνῃ, καὶ νὰ τὰς συνάπτῃ καλῶς, νὰ γνωρίζῃ καὶ βάθος τὰς πηγὰς τῆς σφαλμάτων καὶ τῆς πορολήψεων, καὶ νὰ τὰ ἀποφύγῃ.

Εἰκῆνο δὲ, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταβάλλῃ τὴν περισσότεραν καὶ μεγαλητέραν σπουδῆν καὶ ἐπιμέλειαν, εἶναι ἡ τέχνη τῆ καλῶς πολιτεύεσθαι, ἡ τέχνη τῆ ζῆν φρονίμως καὶ ἐναρέτως, ἡ τέχνη τῆ νικᾶν τὰ κακά, τῆ διαγνώσκειν καὶ ἐπιδιώκειν τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ, ἡ τέχνη σὺν λόγῳ τῆ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν δίδαιμονίαν, τὸ ἔσιωδέσερον καὶ σκοπιμώτατον.

Ταύτῳ τὴν τέχνῳ δεῦν πρέπει νὰ πῆν μάθῃ καθὼς τὰ ἐπιλοικα παράγματα, ὡδρακινέμμος δηλονότι ἄπο μίαν ψιλῶν ὡδραργειαν, καὶ δεῦν νὰ πλετιδῆ με μίαν περισσότεραν γνώσιν, ἀλλὰ δεῦν νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ εἰς τὴν ἰδίαν τε διαγωγῆν, καὶ νὰ ὠφελῆθῃ ἄπο αὐτῆ. Οἱ πρακτικοὶ φιλόσοφοι εἶναι ὀλιγώτατοι, ἔλεγε ὁ Φοντενέλλης, καὶ ἐκείνο ὅπῃ ἐνοῦσε με τῆπο τὸ ὄνομα, τὸ ἔδειξε με τὸ ὡδραδειγμάτῃ· ἐπειδὴ ἔως εἰς τὰ ἔχματα τῆς ἡλικίας του ἡμπόρεσε νὰ ζῆσῃ με μίαν ἡσυχίαν καὶ ἰλαρότητα τὸσον ἀναλλίωτον, ὅπῃ ἐσάθῃ τὸ θαῦμα τῆ αἰῶνός τε.

Πολλοὶ δὲ ἐξ ἐναντίας εἶναι ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι με τὰ λόγια ὀμιλᾶν θαυμασιώτατα ὡδρὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, καὶ ἐξιχνιόσῃ με θαυμασῶν ἐπιδεξιότητα τὰς πλέον ἀποκρύφης ὁδῶς, ὅπῃ φέρῃν εἰς τὴν σοφίαν, εἰς τὴν ἀρετῆν, καὶ εἰς τὴν δίδαιμονίαν· εἰς τὰ παράγματα ὅμως ἀλισμονεῦν καὶ ἑαυτῆς καὶ τὰς ὑποθήκαστων· καὶ δεῦν διαφέρῃν τελείως ἄπο τῆς κοινῆς καὶ χυδαίας ἀνθρώπου, ἀλλὰ εἶναι, καθὼς ἐκείνοι, δεῦνοι τῆς παθῶν τε, εὐκολοι εἰς τὸ νὰ συγχίζονται, νὰ παρατπονται, καὶ νὰ καθίσανται δυσυχεῖς δεῦν παράγ-

ματα πολλάκις ἐτιδανώταται καὶ δικάταφρόνῃται· τὰς δὲ ποίους ὁ Κλεάνθης ἐσωλήθησε νὰ τὰς πάρομοιάξῃ μὲ τὴν λήραν, ἢ ὅποια ἵχει (λαλεῖ) ἄλλὰ τὰς ἄλλας καὶ ὄχι δι' ἑαυτῷ.

Ὁ ἀληθὴς Φιλόσοφος δὲν δὶχαιοῦται νὰ οὐρίξῃ μόνον τὰ πάθη, ἀλλὰ παχίζει νὰ τὰ νικᾷ, σπασαίνει τὰ σφάλματα τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας, ὄχι τόσον ἄλλὰ νὰ τὰ ἀπαλειθμῇ, ὅσον ἄλλὰ νὰ ἰξούρη νὰ τὰ ἀποφούγη· ἔξετάζει τὰ χρέη τῆς πρῶτον ἄλλοτε ἄλλοτε νὰ τὰ ἐκπληροῖ, ὡς δὲ ἄλλὰ νὰ τὰ κηρύττῃ εἰς ἄλλας. Ἡ πρῶτη του φροντίς εἶναι νὰ εἰσέρχηται εἰς ἑαυτὸν, καὶ νὰ ἀνακαλύπτῃ μὲ ὄμμα ἐρόνητικόν (περιέργον) καὶ εἰλικρινὲς τὰς κλίσεις τε, τὰς ἐσωτερικὰς τε κινήσεις, καὶ ἀκολουθῶντας ἐκείνας, ὅπως τὸν φέρῃν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀρετῷ, νὰ ἀνασέβῃ ἐν θέαντι μὲ σαφερότητα τὰς ἐναντίας. Καὶ μὴ εὐείσκωντας αὐτάρχη μόνῳ τῷ ὄφει ἑαυτὸν σπασθῆναι καὶ θεωρεῖν, σρέφει τὴν σκέψιν τε εἰς τὰ ἔξω· καὶ ἀτενίσας τὸ βλέμμα πρῶτον ἐπάνω εἰς τὰς ὄψεις αὐτὸν ἀνθρώπου, τὸ μεταφέρει ἔπειτα ἀτενὲς ἐπάνω εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἀπώτατω, καὶ τὸ ὠθεῖ εἰς τὸ χάος τῆς πλέον σκοτεινῆς ἀρχαιότητος. Ἐκ τῶν τῶν θεωριῶν σωμαθραΐζει ἡ ψυχὴ τῆς μυρίας θησαυρῆς τῆς ἀληθῆς σοφίας, τὰς ὅποιας ἔπειτα ἡμπορεῖ νὰ τὰς μεταχειριθῆ ἐμφρόνως εἰς τὴν διοίκησιν τῆ ἑαυτῆς του. Ἡ ἰσοεῖα τῶν σφαλμάτων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν λαμπρῶν ἰχνῶν τῆς ὀπίδεξιότητος καὶ φρονήσεως, ὅπως ἀφισαν ὑπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν· τὰ φεικτὰ ὡς ἀδείγματα τῶν τιμωρηθεισῶν κακίωντες, καὶ τὰ ὡς ἀμυθητικὰ ὑποδείγματα τῶν ἀντιβραβουθεισῶν ἀρετῶν τῆς, ἢ πότε μὴ λιπηρὰ, πότε δὲ χαροποιὰ πείρα τῶν μεταβολῶν τε, τῶν ἀνυψώσεων τε, τῶν καταπτώσεων τε εἶναι δι' αὐτὸν εὖνα χολεῖον ἀνεξάντλητον. Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν βίον αἱ πλέον ἀμεληθηθεὶς πράξεις, τὰ πλέον μικρὰ συμβεβηκότα, ἔξετάζωντας τε μὲ ὀπίθεον ὄμμα, τῆ χορηγῆν πάντοτε νέας καὶ ὠφε-

ὠφελίμης διδασκαλίας. Ἀφ' ἧς διδαχῆς μὲ τῶτον τὸν ἔσπον τῶν ματαιότητων τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων, ἢ τὰ φύγει, ἢ ἔκει, ὡς ὁ Πυθαγόρας, θεωρὸς ἐκ θεωρητικῆς τῆς μάχης τῶν κοσμικῶν μεταβολῶν, καὶ ὄχι μέτοχος, ἢ ἢ αὐτὴν τῆς παρρησιασθῆναι, τὰ θέτει, ὡς ὁ Σκύρακας, εἰς μέρος, ἄδεν νὰ ἡμπορῆ νὰ τὰ πάρη πάλιν ἢ τῆς, ὅταν θελήσῃ, χωρὶς παραχλῶτε (Τμήμ. Α'. Κεφ. Δ'. Ἀρθρ. Δ'. §. 3.). Πεπεισμένος ὅτι εἶναι ἀσάνια εἰς τὸν ἀνθρώπον τὰ ἀληθινὰ καὶ πραγματικά κακὰ, καὶ τὰ ὀφειλόμενα εἶναι δοκῆντα καὶ φαντασιακά, ἐλευθερόνεται ἄπο ταῦτα μὲ τῶν ὑπεροχῶν καὶ καταφρόνησιν, καὶ καθοπλίζεται ἐναντίον εἰς ἐκεῖνα μὲ μίαν ἀκαταμάχητον σταθερότητα, ἀπολαμβανόμενος ἔτις ἄπο τῶν φιλοσοφίαν τὸν καρπὸν ἐκεῖνον, ὅπως ἔλεγε ποτὲ ὁ Κράτης ὅτι ἀπέλαυσεν, ὅ ὅτι νὰ ἡμπορῆ νὰ ζῆ χωρὶς ἀδημονίας καὶ μερίμνας. Πληροφορημένος τέλος πάντων μὲ τῶν Ἀντιποθέτων, ὅτι μόνη ἢ ἀρετὴ κατασάει τὸν ἀνθρώπον ἀληθῶς ἄλγη καὶ μέγαν, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἢ ἀρήκτος πτωπλία, ὅπως ἀπέχει εἰς κάθε πληγῶν, καὶ ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἀφαιρεθῆ ὡς ἄτινος, ὅτι αὐτὴ μόνη πορῶσει τῶν ὡς τῶν ἀνθρώπων ἀληθινῶν τιμῶν, ἀγάπην, καὶ εὐγνωμοσύνην, ὅτι δι' αὐτῆς μόνης ἀποκτώνται οἱ εὐκλειεῖς ὑπερασπισαί, οἱ ἀληθινοὶ φίλοι· ὅτι αὐτὴ μόνη δείχνει τῶν ἀληθινῶν ὁδὸν τῶν φέρσων εἰς τῶν ἀδαιμονίαν, σρέφει εἰς αὐτῶν τῶν ἀσθλῶν, αὐτῶν βάνει κανόνα καὶ διδασκαλίαν ὄλων τῶν πράξεων καὶ ἰσχυρισμάτων· ἀδράχνει μὲ χάρας κάθε ἀφορμῶν, ὅπως τῶν παρῆσεται, ὅτι νὰ τῶν ἐργάζηται, καὶ ὅτι τῆς εἰς αὐτῶν ἀσκήσεως ἡρόμνος ἀξιαγάπητος καὶ αἰδέσιμος εἰς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκαθίσταται εἰς ἑαυτὸν εὐθυμος καὶ ἀδαιμων, καὶ καθοδηγεῖ καὶ τῶν ἄλλων μὲ τὸ ὡς ἀδειγμάτε πῶς ὀρέπει νὰ ἀγαπῆν ἑαυτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Μῖσος ἡμῶν αὐτῶν.

Ὅσον ἀναγκαία ἢ φυσικὴ εἶναι ἡ ἡμῶν αὐτῶν ἀγάπη, ὅσον ἀδιώτατον καὶ ἀδύνατον εἶναι εἰς ἀληθινὸν μῖσος ἡμῶν αὐτῶν. Καταχρηστικῶς ἄρα ὁ ἀνθρώπος λέγεται ἐπίστε, ὅτι μισεῖ ἑαυτόν. Συμβαίνει δὲ τῆτο:

Πρῶτον ὅταν ὁ ἀνθρώπος αὐταρχῆ φανερά τὸ κακόν τε καὶ τὴν ἀπώλειάν τε· ἔτι τότε μισεῖ μὴ ἑαυτόν ὅσον ἔτι τὸν ἀφανισμόν τε, καὶ τὴν δυσυχίαν τε· ἀλλὰ τὸ μῖσος τῆτο δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ μία ἀγάπη ἀσκεπτος ἢ ἀτακτος, διὸ μὴ ἀφίνεται νὰ σύρηται ἄπο εἰς ἀγαθὸν παρὸν ἢ μικρὸν ἢ ἰσχυρὸν, καταφρονῶντας, ἢ ἀγνοῶντας τὸ ἀληθινὸν καὶ μέγα κακόν, ὅπερ πορεύεται μετὰ ταῦτα ἐκ τῆτο. Β'. Συμβαίνει ἐπίστε νὰ μισῆται παρ' ἡμῶν τὸ τῶν ἡμετέρων· καθὼς μισεῖ, φέρει πείν, ὁ αὐλητὴς τὴν νάρκην τῶν δακτύλων τε, τὰ ὅποια δὲν ὑπακύν ἐτοίμως εἰς τὴν θέλησίν τε· μισεῖ ὁ φιλόλογος τὴν ἀμνημοσύνην τε, ἢ τὴν ἀπροσεξίαν τε, ὅπερ δὲν τὸν ἐπιτρέπεν νὰ ἀπολαύσῃ ἄπο τὴν σπαδύ τὴν καρπὸν, ὅπερ ἐπιθυμῶσε· μισεῖ ὁ πολιτικὸς τὴν ἀπειρίαν ἢ ἀπροσωπικότητα, ὅπερ κάμνεν νὰ τῆ φεύγῃ αἱ πλέον ἐπιπιδείονται ἀξιοτάτοις, καὶ τὸν φέρῃ εἰς ἀπροσοκίαν ἀξιοπετείας· πλὴν τὸ μῖσος τῆτο δὲν εἶναι ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν κακῶν, ὅπερ βλέπομεν εἰς ἑαυτὸς, τὰ ὅποια τὰ βδελυτόμεθα μάλιστα ἔτι τῆτο, ἐπειδὴ θέλομεν νὰ εἶμεθα ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν κακῶν, καὶ θέλομεν νὰ εἶμεθα ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν κακῶν, ἐπειδὴ ἀγαπῶμεν ἑαυτὸς.

Γ'. Εἶναι τέλος πάντων εἰς ἄλλο μῖσος ἡμῶν αὐτῶν, μῖσος ἐνάρετον, μῖσος ἀπροσεξίαν ἡμῶν οὐχ ἦτον ἄπο τὴν φιλοσοφίαν, ἢ τὴν ἱερὰν ἠθικότητα, τὸ ὅποιον σωρίζεται εἰς τὸ νὰ ἀνδισάμεθα ἡμεῖς

εἰς τὰς ὀρέξεις μας, ὅταν ἀντιβαίνω εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἀλλὰ καὶ τὸ μῖσος κυρίως ἄλλο δὲ εἶναι, ὡς ἢ ἡ ἀμεσὸς ἀγάπη ἡμῶν αὐτῶ, δι' ἧς τὸ κρεῖττον τῶ ἐν ἡμῖν κυριεύει τὸ χεῖρον, καὶ μᾶς κορομηθόει τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ, ἀφέλκωντάς μας ἀπὸ τῶ πλάνου καὶ ἀπατηλῶ τέρψιν τῶ ψεύδων.

Εἰς τὴν πρώτῃ ὀφείσασιν ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὰ νὰ θέλῃ νὰ εἶναι πολλὰ φίλος ἑαυτῶ, γίνεται τῶντι ἀσπονδὸς ἐχθρὸς ἑαυτῶ. Εἰς δὲ τῶ τελευταίαν, ἄντας κατὰ τὸ φαινόμενον ἐχθρὸς ἀσπονδὸς ἑαυτῶ, εἶναι τῶντι ὁ ἀληθὲς καὶ φρονιμώτατος φίλος. Τὸ μῖσος ἡμῶν αὐτῶ, ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὴν δευτέραν περιέσασιν, εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἀξιέπαινον, ἐν ὅσῳ μᾶς ἐρεθίζει νὰ διορθώσωμεν τὰ ἰάσιμα ἐλαττώματά μας· ὁπότεν ὁμως μᾶς κατανατῶ εἰς τὸ νὰ ἀδημονῶμεν διὰ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ὀπιδέχονται θεραπείαν, γίνεται ἄλογον καὶ ἀνόητον· τὰ ἀδύατα εἰς τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον δὲν γίνονται ποτὲ ὑποκείμενον μῆτε ἀγάπης, μῆτε μίσους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ὑπερηφάνεια, Ταπειμωσις, Εὐτέλεια.

Μία κάποια τιμὴ (ὑπόληψις) ἡμῶν αὐτῶ εἶναι φυσικὴ εἰς κάθε σῶν καὶ ἀπαραίτητος, ὅσον ἢ ἀγάπη ἡμῶν αἰτῶν· ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα τοιαύτης φύσεως, ὡσεὶ αἱ ποιότητες, ὅπῃ τιμῶμεν εἰς ἄλλους, ὅλαι αὐξάνω φυσικὰ καὶ τῶ τιμῶ εἰς τὰς ὀφθαλμύς μας, ὁπότεν τὰς εὐείσκωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Καὶ τῶντι κανεὶν ἄχρημα δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἄξιον τῆς ὑπόληψεώς μας, ἀν' δὲν μᾶς παρρησιάζηται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον ὠραίων, ἢ ἀγαθῶ· ἀλλὰ ὠραῖον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς προσφέρει
μῖαν

μίαν ᾠδύσασιν ἀρεσῶν, ἢ καλὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς ἐγείρει μίαν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν ἀρεσῶν. (Μεταφ. Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀ'ρθρ. Β'.) Ἄρα αἱ ᾠραῖαι ποιότητες πρέπει ἐξ ἀνάγκης ὡσαύτως νὰ μᾶς προσφέρνῃ ᾠδύσασιν πλέον ἀρεσῶν ὅποταν θεωρῶνται εἰς ἡμᾶς τὰς ἰδίους, ᾠδῶν ὅταν θεωρῶνται εἰς ἄλλους. Ομοίως αἱ λεγόμεναι καλαὶ ποιότητες πρέπει νὰ μᾶς ἐγείρῃ μίαν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν πλέον ἀρεσῶν, ὅποταν τὰς αἰθανώμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐν ἑαυτοῖς, ᾠδῶν ὅποταν τὰς αἰθανώμεθα ἄλλοι· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἡδονῆν, ὅπου προξενῶν αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς, προδιέτεται ἡ ἡδονὴ τῆ αἰθανέσθαι τῶν κτήσιντων εἰς τὸν ἑαυτὸν μᾶς· ἢ ἄπο τῶν κλίσιν ὅπῃ ᾠνῶνται ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν συζόγνυται ἢ ἐκεῖνη, ὅπῃ προέρχεται ἄπο τῶν ἀγάπῶν, ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὰ ἐδικάμας πράγματα, ἢ εἰς ἡμᾶς αὐτὰς.

Ἐκτὸς τῆς συγχύσεως, τὰ ἔσι τῆς εἰς αὐτὴν συμελδύσεως τῶν ὁῶν παθῶν εἶναι καὶ μία ἄλλη αἰτία, ἡ ὅποια μᾶς κάμνει νὰ τιμῶμεν ᾠεριστότερον τὰ ἐδικάμας προτερήματα, ᾠδῶν τὰ τῶν ἄλλων. Διὰ τὴν αἰ ποιότητες, ὅπῃ εἶναι εἰς ἡμᾶς αὐτὰς, μᾶς κάμνει νὰ αἰθανώμεθα τῶν τιμῶν τῶν ᾠεριστότερον, ἐπειδὴ τὰς ἔχομεν πάντοτε ἀπὸ ὀφθαλμῶν· τὰς δὲ τῶν ἄλλων ἀπανάως τὰς δοκιμάζομεν· καὶ τότε πάλιν ᾠεριστότερον ἀποτιμῶμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὰς ἐσωτερικὰς ᾠερισάσεις, ὅπῃ αὐξάνει τῶν ἐδικῶν μᾶς αξιόπῃτα, ᾠδῶν εἰς τὰς ἄλλους· ἐπειδὴ εἰς ἐκεῖνες μᾶς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγνωστοί.

Μέτερον ὅμως ἢ φορητὸν ἢ θελόν εἶναι τὸ καλόν, αὐτὰ τὰ σφάλματα τῆς φιλαυτίας ᾠεριστοῦντο εἰς τὰ τῶν. Αὐτὴ ὅμως προχωρεῖ καὶ περαιτέρω, καὶ ἔξ τῆς αὐτῆς λόγου τὰ ἐδικάμας προτερήματα τὰ πλέον μικρότερα μᾶς κάμνει νὰ τὰ τιμῶμεν ᾠεριστότερον, παρὰ τὰ τῶν ἄλλων τὰ πλέον μεγαλῆτερα, ἢ ὅπῃ δὲν ἔχομεν ἄλλο μέσον ἔξ νὰ μικρύνωμεν ἢ νὰ καταβιβάσωμεν ᾠεριστῶν ἄπο λόγου μᾶς τὰ προτερήματα

τῶν ἄλλων τὸ πλεόν ἀξίεπαίνα, μᾶς κάμνει νὰ παρατηρῶμεν εἰς αὐτὰς προσηκτικῶς ὅλα τὰ ἐλαττώματα, ὅπως ἠμπορῶν κατὰ τινα ἄופן νὰ μειώσεν καὶ νὰ ἀμαυρώσεν τὴν ἀξιοτήτων, καὶ μάλιστα ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς εἰμεθα ἀπηλλαγμένοι, ἴδῃ νὰ κομπάζωμεν μὲ τῆτο ὅτι εἰμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους τὴν ἀλάχιον εἰς τῆτο τὸ μέρος· χωρὶς νὰ σκεπτάμεθα ποσας ἄλλας κακίας καὶ ἐλαττώματα ἠμπορῶμεν ἴσως νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς καὶ μυσίως ἄλλας ἄποψες, τὰ ὁποῖα ἴδῃ τὸν αὐτὸν λογαριασμόν ἠμπορῶν νὰ μᾶς κάμνεν πολὺ κατωτέρως ἀπὸ αὐτὰς.

Συνάγεται λοιπὸν ἐκ τῶτων ὅλων, ὅτι δεῦν εἶναι χεδὸν ἀνθρώπος εἰς τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἰσοποιστῆται κρυφίως ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀπὸ ὅλης τῆς ἄλλης. Καὶ εἰς ἐμπέδωσιν τῆς, ἄς ἐρωτηθῆν εἰς τὴν αὐτὴν ἠδελὸν σέβῃ μὲ τὰ σωσάτα νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἰδίαν τῆς ὑπαρξίν μὲ ἐκείνους, τὰς ὁποῖας μάλιστα σέβεται ὡς ἰσοπέδον ἀπὸ ὅλους· κανεῖς δεῦν θέλει εὐρεθῆν πρόθυμος νὰ ἰσογραφεῖ χωρὶς συστολῆς εἰς ταύτην τὴν σωθῆκῃν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, ὅπου φαίνονται ὅτι δυσαρεσῆνται πολλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ὅπως φοροῦν τὴν κατὰ τῆς τῶν ἄλλων, ἀφ' ἧς κατωπῆσεν εἰς τῆτο, θέλῃν ἔραβηχθῆν, καὶ θέλῃν νομίσει, ὅτι κάμνεν μίαν ὀπιβλαβῆ καὶ δυσυχῆ συμφωνίαν. Ὄπόταν ὀπιθυμῶμεν νὰ εἰμεθα εἰς τὸπον ἄλλων, τῆτο δεῦν εἶναι μία ὀλικῆ ἀλλαγῆ ποθεμῆ παρ' ἡμῶν, ἀλλ' ὀπιθυμῶμεν μόνον νὰ ἀπερνεῖσεν εἰς ἄλλως ὁ ἰδικὸς μας ἄποψος τῆς νοεῖν καὶ τῆς αἰδαυῆσαι, θέλομεν μόνον νὰ εὐερισκῶμεθα εἰς τὰς ὀφειλάσεις τῶν, ὀπιποθεῖμεν μόνον νὰ ποροδέσωμεν εἰς τὴν ὑπαρξίν μας ἐκεῖνο ὅπως βλέπομεν εἰς ἄλλως, πλὴν νὰ μὴ χάσωμεν οὐδὲν ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπως εὐερισκονται εἰς ἡμᾶς· μία ἀλλαγῆ ὀλόκληρος καὶ καθολικῆ θέλει μᾶς φαίνεται πάντοτε ὀπιζήμιος.

Ὄσον ὀμως φυσικώτερον εἶναι ἐκεῖνο τὸ σέβας, ὀπως αἰδαυῆται καθ' ἑαυτῆς, μὲ τὸσον πε-

εισ-

ελαστέραν ἀκρίβειαν πρέπει νὰ φυλαττώμεθα ἵνα νὰ μὴ κατανήσῃ εἰς τὴν ὑπερβολὴν. Ἡ ὑπερηφανία εἶναι προσηγεμνῶς θυγάτηρ τῆς ἀμαθείας· ἐπειδὴ ὁ ὄψω φθιστότερον πεπαιδευμένος καὶ πεφωτισμένος εἶναι ὄνας ἀνθρώπος, ὅσον ἑρτώτερα ἠμπορεῖ νὰ μετρήσῃ τὴν ἀξιότητά τε, καὶ τὴν ἴσιν ἄλλων· ὅσον καλλίτερα ἀνακαλύπτει τὸ ἄξιωμα, ὅπως τὸν χωρίζει ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν τελειότητα· ὅσον καλλίτερα ἰξόρρει νὰ ἔγκρινῃ ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα, ὅπως τὸν ἀναγκάζει νὰ ταπεινῆται· ἐχρειάζετο ἡ σοφία τῷ Σακράτους ἵνα νὰ προσφέρῃ ἐκεῖνῳ τὴν εὐκρινῆ ὁμολογίαν, ἡ ὁποία τὸν τιμᾷ ὅσον „ ἐν οἶδα, ὅτι ἐδὲν οἶδα. Ἐξ ἐναντίας ὄνας ἀπαιδεδότος ἢ ἐψιμυθιωμένος μόνον μὲ μίαν ὑπιπόλαμον μάθησιν, ὄνας ὅπως ἐδὲν ἰξόρρει ἕως πᾶς ἐκτείνονται τὰ ὄρια τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως, καὶ ὅσον αὐτὸς εἶναι μεμακρυσμένος ἀπ' αὐτὰ, ὄνας ὅπως ἐδὲν βλέπει ὅσον ἄξιωμα, τὸν ἀπέραστων ἄλλοι εἰς τὸ ἴδιον σάδιον ὅπως ἔχει, ὄνας τοιαῦτος ἀνθρώπος μόνος ἠμπορεῖ εὐκόλῃ νὰ δώσῃ χώραν εἰς τὴν ὑπερηφανίαν (1). Ἀρχίζει ἐνίοτε νὰ φαίνεται εἴτ' ἐν νὰ φυβόνη καὶ εἰς τὴς μεγάλους ἀνδρας, πλὴν τὰ τοιαῦτα φθιστάγματα εἶναι σπανία· καὶ οἱ τοιαῦτοι ὄντες μεγάλοι εἰς κάθε ἄλλο πρᾶγμα, εἰς τῆτο βέβαια εἶναι μικρότατοι· ἐπειδὴ ἐδὲν γνωρίζουν, ὅτι ἡ ὑπερηφανία, ἵνα τῆς ὁποίας σοχάζονται νὰ ὑπερυψώθων, τὴς συνωθεῖ ἐξ ἐναντίας εἰς τὴν κλάσιν ἴσιν πλέον χυδαιοτέρων ἀνθρώπων. (2)

Καὶ

(1) Οἱ κενὸι ἀσάχως, ἔλεγε ὁ Πλάτων, εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπως τευτοπονται πελαστότερον εἰς τὰ ἀνω „ οἱ μὴ ἐν γεωργίᾳ, φησὶ, ἴσιν σαχέων ἠδὲν ὄρωσι τὴς κεκλιμένους καὶ νεύοντας „ ἐπὶ τῆς γῆς· τὴς δ' ὑπὸ κερφόητος ἀερομύτης ἀνω, κενὸς ἠγεγνται καὶ ἀλαζόνας. (Ἐν τῷ περὶ πῶς αὐτὴ ἀδδοῖτο ἐαυτοῦ προκόποντος ἐπ' ἀρετῇ).

(2) Ὅσοι ἀνώτεροι εἶ, ὅσοι τὸν ταπεινὸν σεαυτὸν λέγει ὁ Κικέρων

Καὶ ἔχι μόνον ὀλιγωτέρας τιμῆς ἀξίας κάμνει τὸς ἀνθρώπους ἢ ὑπερηφανία, ἀλλὰ τὸς κάμνει ποσοῦτι καὶ τελείως μισητός. Δὲν εἶναι εἰς τὸν κόσμον πρᾶγμα βδελυκτότερον ἢ τὴν ὑπερηφανίαν· ἐπεὶδὴ μὴτε εἶναι ἄλλο κἀνεὶα νὰ ἐναντιόνηται ἀπ' ἀδιδείας εἰς τὴν φιλαυτίαν τῆ κατ' ἐνός πρῆλαστότερον ἀπ' αὐτῷ. Οἱ ἀνθρώποι ἔχοντες οἱ πρῆλαστότεροι μίαν δόσιν (μέτρον) μεγαλιτέραν, ἢ μικροτέραν ὑπερηφανίας ἰδίης, πληροφορημένοι χεδὸν ὅλοι εἰς τὴν ψυχῶτων ὅτι εἶναι καὶ πᾶντα ἢ ἐν μέρει ἀνώτεροι ἢ τὸν κάθε ἄλλον, δὲν μισῶν ἄλλο πρᾶγμα τόσον, ὅσον τὸ νὰ βλέπουν, ὅτι ἄλλος θέλει νὰ τὸς ὑπερβάλλῃ. Ὅθεν ἀσόχως εἶπεν ὁ Ἀββᾶ Τραβλέτ, ὅτι ἡ ὑπερηφανία εἶναι ὁ μεγαλιτέρος ἐχθρὸς τῆς ὑπερηφανίας. Ὁ ὑπερήφανος ὅμως ἀνθρώπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίζῃ ἄπο τῆς ὑπερηφανείας τῆ ἄλλῃ ἀμοιβῶν, πρῆλα τὸ νὰ ἰδῇ ἑαυτὸν καταφρονημῶν καὶ μισητὸν ἐν ταῦτῃ· εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ ταπεινὸς δὲ τῆτο μάλισα τιμάται καὶ ἀγαπάται κοινότερον πρῆλα πάντων, δι' ὅτι δείχνωντας ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸς σέβας πρὸς τὸς ἄλλους, ἀφίνει ὅπῃ κατ' ἐνάς θαυμάζωντάς τον, νὰ ἠμπορῇ μ' ὅλον τῆτο νὰ εἶναι ἀχαρισημῶς πρῆλα ἑαυτῶ.

Ἡ πλέον βδελυρὰ ὅμως καὶ πλέον ἀνόητος ὑπερηφανία εἶναι, ὅπῃ φαίνεται τινὰς ὅτι ἐπαίρεται δὲ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν εἶναι ἐδικάτε. Ποίαν ἀξιοσύνη ἔχεις ἐσὺ, εἶπεν ἐνάς παλαιὸς Φιλόσοφος πρὸς ἐνά τοιαύ-

κέρων (Περὶ Καθκ. (De Offic.) Βιβλ. Α'. Κεφ. 29.). Καὶ ὁ Ἐπαμινώνας· « εἰωθὸς φαίνεσθαι τὸν ἄλλον χρόνον ἀληθιμῶς »
 « τὸ σῶμα καὶ φαιδρὸς τῷ προσώπῳ μετὰ τῷ ἐν Λεύκῃσι πει- »
 « φανῇ κατὰ Λακεδαιμονίων νίκῃ, τῇ ὑπεραίᾳ ἀποθῆσθαι αὐχ- »
 « μῆρος καὶ ταπεινός· ἴσθ' δὲ φίλων ἐρωτῶντων, μήτι λυπηρὸν αὐ- »
 « τῷ συμπέπτωκεν; ἔθεν, εἶπεν, ἀλλ' ἐχθρὸς ἠδ' ὀμίλῳ ἑμαυτοῦ »
 « μείζων, ἢ καλῶς ἔχει φρονήσαντος, δι' ὅ σήμερον κολάζω τῷ »
 « ἀμετεῖαν τῆς χαρᾶς.

ποιῶτων, δι' ὅτι ἐγγυήθης εἰς μίαν λαμπρὰν πόλιν, καὶ ὄχι εἰς σῶα ποταπὸν χωρίον; δι' ὅτι σοὶ ἀπελείφθη μία πλεσία κληρονομία, καὶ ὄχι μία ἄκρα πτωχία; δι' ὅτι κατάργεσαι διπλὸ αἷμα τῆς ἐνδοξοτάτων ἡρώων, καὶ ὄχι διπλὸ τὸ τῶ δυσθυσάτω ἄχλῃ; ἢ μπορεῖ τις νὰ εἶναι ἄξιος πρὸ τῶ νὰ ὑπάρχη εἰς τὸν κόσμον; καὶ ἔτι τί λοιπὸν νὰ ὑπερφρονῆς μὲ τὸ σῶ ὑπερηφάνειαν ἐκείνης, ὅτῃ εἶναι ὁμοίόισα κατὰ τῶ φύσιν, καὶ διπλὸ τῶς ὁποῖας σῶα ἀπλῆν συμβεβηκὸς σέ διέσειλε; „ Εἰμοὶ μὲν ὄνειδος ἢ πατεῖς, σὺ δὲ „ τῆ πατείδι, εἶπεν Ὀδάρσῳ καὶ Ἀνάχαρσις ὁ Σκυθῆς πρὸς τὸν ὑβριστῶ Ἀθλιναῖον, ὅτῃ ἐτόλμησε νὰ τῶ ὄνειδίσῃ τῶ πατείδα (1) καὶ ὁ μέγας Ἰφικράτης πρὸς τὸν ἀναίχλυτον Ἀρμόδιον „ τὸ μὲν ἐμὸν, „ εἶπε, γῶς ἄρχεται ἀπ' ἐμῶ. τὸ δὲ τὸν, ἐν σοὶ „ παύεται ἔκφρασιν, τῶ ὁποῖαν τὴν μετεχειρίσθη μὲ ταῦτα εἰς παρομοίαν ὤξισασιν καὶ ὁ Κικέρων.

Ἡ ἰδία λοιπὸν αὐτῶ ἀξιώτης εἶναι τὸ μόνον παῖγμα, ἔτι τὸ ὁποῖον ἔχει κάποιον δίκαιον νὰ καυχᾶται ὁ ἀνθρώπος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ εἰς ὁποιοῦδήποτε βαθμὸν καὶ ἀνφθάση, εἶναι πάντοτε τὸσον μικρὸν παῖγμα, ὅτῃ δὲν ἀξίζει νὰ ὑπερηφανώηται τις δι' αὐτήν. Ἀρχίδαμος ὁ υἱὸς τῶ Ἀγισιλᾶ πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα ἐπαιρούμενον ἔτι τῶ ἐν Χαιρωνείᾳ νίκῳ „ ἀνκοιτάξῃς, εἶπε, καὶ μετῆσῃς τῶ σκιάνῃ, θέλεις ἰδῆ, ὅτι δὲν ἠύξησας μῆτε μίαν γραμμῶ.

Χωρὶς τῶτο, αἱ μεγάλα ἀρεταὶ (ἀξιώτητες) εἶναι ὡς ὅτῃ τὸ πλεῖστον συρροφωμένα μετὰ μεγάλας κακίας καὶ μεγάλα ἐλαττώματα. Ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ἔθνος

(1) Καὶ ὁ Ἀεισοτέλης ὁμοίως πρὸς τὸν καυχόμενον ὅτι εἶχε πατείδα μεγάλῃν καὶ λαμπρὰν „ ἐ τῶτο, εἶπε, σκόπει, „ ἀλλ' ἢ τις αὐτὸς πατείδος ἢς ἄξιος.

τῆς τεράτων, καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀνδρείας, κοντὰ εἰς τὴν Ὀμφάλειαν, ἀλλάζει τὸ ῥόπαλον μὲ τὴν ῥόκκω. Ὁ Δημοδοκῆς, ὅστις ἐν τῇ ἀγορᾷ ἦτον κεραυμὸς τῆς Ρῆτορικῆς, εἰς τὴν μάχην εἶναι ὁ χείριστος τῆς στρατιωτῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἠθέλε νὰ νομίζεται υἱὸς τῆ Διός, καὶ Θεὸς ὁμοίως ἐκείνῳ, εἰς τὰ συμπόσια ὑποβρύχιος εἰς τὴν αἰχρᾷ μέθῳ γίνεται κατώτερος ὑπὸ ἀνδραπον. Οἱ θεματοῦροι τῆς θνητῆς, αὐτοὶ ἠμποροῦσαν νὰ ἰδοῦν εἰς εὐα καθρέπτῳ ζωγραφισμῶν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν, τὰς ἀνοησίας τῶν, τὰς κακίας τῶν, βέβαια δὲν ἠθέλων πολυμῆσι πλέον νὰ ὑπερηφανοῦσθαι.

Διὰ νὰ λυποφύγη ὁμως τινὰς τὴν ὑπερηφάνειαν, δὲν πρέπει νὰ πέσῃ εἰς τὰ ἄκρα ἀντικείμενα, εἰς τὴν μικροψυχίαν, δηλαδὴ, εἰς τὴν δούλειαν, καὶ εἰς τὴν χαμέρπειαν. Εἰκείνος ὅπῃ δὲν μετᾷ δεῖ τίποτες τὸν ἑαυτὸν τε, ἐκείνος ὅπῃ δὲν ἰξούρει νὰ τιμᾷ ἑαυτὸν, ὅχι μόνον εἶναι ἀνεπιτήδειος δεῖ καὶ θεὸς μέγαν, καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ εὐδοξον ἔργον, ἀλλ' ὅχι ἐναντίας δὲν εἶναι παρᾶξίς τόσον δούλης καὶ ἐτιδανῆ, μὲ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀτιμάζηται. Γουνημῆος δεῖ νὰ δουλεύῃ ἐσκυμῆος, ἢ νὰ ἔρπῃ πάντοτε, δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ἀνυψωθῆ ὑπὸ τὴν γῆν. ὑποδουλωμῆος εἰς τὰς τῆς ἄλλων ὑπολήψεις, εὐτελής ἐκπληρωτῆς τῆς θελημάτων, ἢ καὶ τῆς φαντασιῶν τῆς ἄλλων, πεφικώς πάντοτε καὶ εὐχόμενος ἔμποροσεν εἰς τὸν τολμηρότερον καὶ δυνατώτερον, ἀφίεται νὰ σύρηται ἐνίοτε ὑπὸ τὴν μικροψυχίαν τε, καὶ ὑπὸ τὴν ἀδυναμίαν τε εἰς τὰ πλέον μεγαλήτερα πλημμελήματα.

Μὲ τὴν ἀληθινὴν ταπεινώσειν πρέπει νὰ συζυγῶθῃ μία ἔλλογος μεγαλοφροσύνη, δι' ἧς γνωρίζωντας ὁ ἀνδραπος ἑαυτὸν, τὴν ἀξίαν τε, τὰς δυνάμεις τε, δὲν ἀφίεται ποτὲ νὰ κυριόθῃ ὑπὸ εὐαν ἀγρῆ φόβον· ἀντίσταται δούλῳ εἰς τὴν καταδουασείαν καὶ ἀδικίαν τῆς ἄλλων, καὶ μήτε συγχαρεῖ, μήτε ἐνεργεῖ ποτε παρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἐξουδελέσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Κερδοξία, Μετριοφροσύνη· ἐν ᾧ ἔστι περὶ
προμοίας ἢ καταφρομήσεως τῆς τιμῆς.

Απὸ τῆς ὑπερηφάνειας γινᾶται ἀπ' ἀφροσύνης ἡ κερδοξία· ἐπειδὴ ὁ ὑπερήφανος ἐκείνο τὸ εἶδωλον, ὅπῃ χηματίζει περὶ ἑαυτὴ θεωρῶντας τὰ προτερήματα τὰ μετ' ὅσον φιλαυτον ὄμμα, θέλει νὰ τὸ κοιτάζῃν καὶ οἱ ἄλλοι μετ' ὅσον ἴδιον ὄμμα· καὶ ἐντεῦθεν προέρχεται ἐκείνη ἡ σφαλῆ, ὅπῃ ἔχει νὰ δημοσιῶν ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ νομίζει ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἐγείρῃν εἰς τὰς ἄλλας περὶ ἑαυτὴ μίαν ὑπόληψιν μεγαλητέραν· ἐντεῦθεν ἐκείνη ἡ ζωηροτάτη ἀρέσκεια εἰς τὸ νὰ ἀπαιτῆ τὰς κρότους καὶ τὰ ἐγκώμια τῆς ἄλλων. (1).

Αἱ μηχαναὶ, ὅπῃ μεταχειρίζεται εἰς τὸ πᾶν ὁ κερδοξος, εἶναι ποικιλότροποι· τὰ ελαττώματά τινε, καὶ τὰς αξιοκατηγορήτας ιδιότητάς τινε παχίζει ὅπως νὰ τὰ καλύπτῃ, καὶ τὰ ὀλίγα ἀξιώματα, ὅπῃ ἔχει, τὰ δημοσιῶν μετ' ὀπίσθησι· καὶ δεῖ νὰ λάβῃν μεγαλητέραν ὑπεροχὴν τὰ ἐν αὐτῷ μικρότατα πράγματα, ὅπως τὰς ὀπίσθησις καιρὸς, ὅπως τὰς εὐκαιρὸς ὀπίσθησις, δεῖ νὰ κάμῃ ὀπίσθησις εἰς αὐτά.

Πληροφορημένος ὅτι οἱ ἀνθρώποι δὲν συνηθίζῃν νὰ τιμῶν, εἰμὴ μόνον ἐκείνων, ὅπῃ ἀκολουθεῖν τὰς ἐρέξεις καὶ τὰς ὑπολήψεις τινε, ἀλλάζει καὶ τὰς τόπας καὶ τὰς συλλογισμοὺς, χαρακτῆρα, καὶ δεῖ νὰ λαβῇ, κατὰ τὸν ὀπίσθησις ἀλλοιωτὸν ἀλλοιωτὸν, δραστήριον καὶ ἐγχει-

(1) Ἡμεῖς νομίζομεν τὸν ἑαυτὸν μὲς πάντοτε καλλίτερον ἀπὸ ὅ,τι εἴμεθα, λέγει ὁ Γλαύκιος· καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιθυμοῦμεν ὅπῃ οἱ ἄλλοι νὰ μὲς νομίζῃν ἀκόμη καλλίτερον καὶ ἀπὸ ὅσον ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νομίζομεν ἑαυτὰς.

Κεφ. Δ'. Κεμοδοξία, Μετριοφροσ. ΙΙ 5

ρηματίας εἰς τὰς Ἀθώνας, μαλθακὸς καὶ γυναικώ-
δης εἰς τὴν Περσίαν, σερρός, ὀλιγαρκὴς καὶ φιλιόπο-
νος εἰς τὴν Σπάρτην (1). Ὁ ἔπαινος δὲν ἀγοράζε-
ται μὲ ἄλλον ἔοπον καλλίτερα, εἰμὴ μὲ τὸν ἔπαι-
νον· ὅθεν τὸτο ὄψιδα φιλεύεται πρὸς τὰς ἄλλας τὰ ἐγκώ-
μια ὅθεν τὰ λάβη παρ' ἐκείνων ἀμοιβαίως τὰ ἴσα ἢ
καὶ πλεονάζοντα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν βδελύσσεται ἄλλο πρᾶγμα ὅσον,
ὅσον τὸ νὰ ἔχη ἀνταγωνιστὰς ἢ ἀντιζήλους, ὅθεν τὸτο,
ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν, ζητεῖ πάντα ἔοπον
νὰ πύς δυσφημίῃ· καὶ ὁπόταν ἡ ἀλήθεια δὲν τὸν
βοηθῇ εἰς τὸν σκοπόν τε, καταφύγει ὁ πάνεργος εἰς
τὸ ψεῦδος καὶ τὴν συκοφαντίαν.

Πρὸς δὲ τὰς φανερώς ὑπέρτερες τε, δὲν διαάζει τε-
λείως νὰ ὀξυανθήσῃ τὰς πλέον μεγαλητέρας ἔπαι-
νας, καὶ νὰ φανῇ ὁ πρῶτος ἐπαινήσιων, ὅθεν νὰ ὀπο-
κλήσῃ μὲ τὸτο τὴν ὑπόληψιν τῆ δίκαια· καὶ εἰς αὐ-
τὰς ἐκεῖνας, ὅθεν εἶναι φανερά ἐγνωσμένοι ὡς κατώ-
τεροί τε, παχίζετο νὰ ὑπερυψώσῃ ὅτι καλὸν ἔτυχεν
νὰ ἔχων, ὅθεν νὰ κερδήσῃ μὲ τὸτο δοίς τὰς μισθοὺς
καθ' Ὁμηρον εἰπεῖν, καὶ ὅθεν νὰ νομιθῇ δηλαδὴ ὅτι εἶ-
ναι δίκαιος καὶ εὐλαβὴς ἐκτιμητὴς τῶν προτερημάτων
τῶν ἄλλων, καὶ ὅθεν νὰ κάμῃ νὰ φανῇ τὰ ἐδικὰ τε μὲ
τὴν πρὸς τὰ ἐκείνων σύγκρισιν ἀνώτερα.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸτο ἐπὶ τῶν ζώντων ἢμπορεῖ κάμ-
μῖαν φεραὴν νὰ ὀποβῇ ὀπικίνδυνον εἰς τὴν κεκοδοξίαν
τε, ὅθεν τὸτο ἀφορμεῖται πλεονάζοντα νὰ τὸ ἐνέργη
εἰς

(α) „Ὁν ὁ μέγιστος Ἀλεξιβιάδης Ἀθώησι μὴ σκόπτων καὶ
ἰπποδρόμων, καὶ μετ' ὑστραπέλιος ζῶν, καὶ χείροτος ἐν δὲ Λα-
κεδαίμονι κειρομῆτος ἐν χεῶ, καὶ τειβανοφρών, καὶ ψυχρολα-
τρῶν· ἐν δὲ Θράκη πολεμῶν καὶ πίνων· ἐπεὶ δὲ πρὸς Τισα-
φρίνῳ ἀφίκετο τρυφῇ καὶ ἀβρόσῳτι καὶ ἀλαζονείᾳ χεῶμῆτος, ἐδη-
μαγώγει, καὶ κατωμίλει τῶν σωμαφομοῖν καὶ σωμακίειν ἐαυτὸν
ἀπασί (Πλάτωνα ἐν τῶ, πῶς αὐτὸς διακρίνει τὸν κόλακα τῶ
φίλου).

εἰς τὰς ὑποθαμβύνας· καὶ τὰ ἐγκώμια ἐκείνων, ὅπῃ δὲν ὑπάρχεν πλέον εἰς τὸν κόσμον, γίνονται πολ-
λάκις εἰς αὐτὸν ὄργανα διὰ τὴν ἐξελίξιν ἐκείνης,
ὅπῃ ὑπάρχεν.

Τὰς ἴσας ἢ ἀντιζήλους εἰς τὸ ἴδιον ὀπιπιδόμα
παχίζει πρὸ πάντων καὶ ὀπιθυμεῖ τὴν ταπεινώσιν πε-
ρισσότερον· καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀρχαία παροιμία „ κε-
„ ραμεὺς κεραμεὶ κοτέει καὶ τέκτων τέκτωνι.

Ὅποταν ὁμως εἶναι λόγος, διὰ τὴν ἀδραβάλην τὸ
ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐνηκολήθη μὲ τὰ
ἐπίλοιπα, τῷτο τὸ ὑπεραίρει πάντοτε ὑπὲρ πάντα·
τὸ ὁποῖον τὸ κάμνει πότε μὴ ὑπὸ ἐσωτερικῶν πλη-
ροφοριῶν τε, μὲ τὸ τὴν ἐσυμήθισεν τὴν θεωρῆ ὡς τι-
μιώτερον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον κατέβαλεν ὅλῳ τῷ
σπεδῶν τε· πότε δὲ διὰ τὴν ἀπολαύσιν τῆς ἀλάχισον τὸν
ἐπαινον, ὅτι ἔκαμε καλῶ ἐκλογῶν, μὴ ἡμπορῶν-
τας τὴν ἐπαινεθῆ διὰ ἄλλο. Δι' αὐτὸ τῷτο ἐπαι-
νεῖ τῷ πατρίδα τε, ἢ τὸ γένος τε, ἢ τὰς φίλους τε,
ἢ τὰς συγγενεῖς τε, διὰ τὴν μεθεξῆς ἔπω τῆς δόξης
τῶν ἄλλων, μὴ δυναμῶς τὴν κοσμηθῆ μὲ τῷ ἐδι-
κῶν τε.

Ἡ πλέον βαρεῖα καὶ ἀνυπόφορος ποινὴ εἰς τὸν κε-
νόδοξον εἶναι ἡ καταφρόνησις· ἐπεὶ αἱ ὕβρεις τοῦ
αἰφίνου πάντοτε τῷ ἐλπίδα, ὅτι ἐκαίτος, ὅπῃ πῆς
λέγει, ἀφαιρέεται ὑπὸ τῷ ὀρμῶν τῆς πάθους, καὶ
δὲν αἰσθάνεται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, ἐκεῖνα ὅπῃ ἀπο-
φέρει ἡ γλῶσσα· μία ψυχρὰ ὁμως καταφρόνησις εἶ-
ναι εἰς αὐτὸν δεῖγμα ἀποδηλότατον, ὅτι δὲν τὸν ψη-
φῶν διὰ τίποτες.

Λοιπὸν ἐπεὶ θεωρεῖ ὡς εἷνα εἶδος καταφρονήσεως
τῷ ὀφρὶ αὐτοῦ σιωπῶν τῶν ἄλλων, διὰ τῷτο κινεῖ
πάντα λίθον, τὸ τῷ λόγῳ, διὰ τὴν ἐγείρη ὀμιλίαν
ὀφρὶ ἑαυτῆ· πρῶτος εἰς τὸ τὴν ὀμιλήσῃ ὀφρὶ ἑαυτῆ
εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος· καταλέγει εἰς τὰς ἄλλους ὅλα τε
τὰ ἔργα, ὅλας τε τὰς λόγους, ὅλας πῆς ἀνδραγαθίας
τε, ὅλας τε τὰ συμβεβηκότα μέχρις ἀηδίας· καὶ μήτε
εἶναι

Κεφ. Δ'. Κενοδοξία, Μετριοφροσ. 117

εἶναι φθίσασις ἢ πλεον μικροτέρα, ὅπῃ νὰ μὴ τὴν ἐκδέτη μὲ ὄλλω τὴν ἔμφασιν.

Ὅταν τῷ λείπῃ εὐκαιρία ἔχῃ νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῆς δόξης τε, ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἀδυναμιῶν τε, ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἐλαττωμάτων τε, ὀμιλεῖ ἕως καὶ περὶ τῆς κακιῶν τε· ἀγαπᾷ καλλίτερα νὰ λέγῃ περὶ ἑαυτῶ κακῶ, ὡσαύτῃ νὰ μὴ λέγῃ τίποτε. Οἱ πανουργότεροι ὅμως προφέρουν ἐκεῖνα μόνον τὰ ἐλαττώματα, ὅπῃ φαίνονται, ὅτι φερρέχονται διὰ ἐπαινετὰς ἀρχάς· κατηγορεῖν ἑαυτὸς ὡς θυμώδεις καὶ ὀρμητικὰς, πλὴν εὐδα ὁ λόγος εἶναι περὶ τιμῆς καὶ δόξης· κατηγορεῖν ἑαυτὸς ὡς λεπτολόγος καὶ πέρα τῷ δέοντος ἀκρεβεῖς, ὅμως ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ οἰκονομίας τῆς ἀλλοτερίων πραγμάτων· ὀμολογεῖν ὅτι εἶναι πεισματικοὶ καὶ ἀδυσώπητοι, πλὴν ὅταν τὸ ἀπαιτῆ ἢ ἀκρεβῆς ἐκπλήρωσις τῆς χρεῶν τε. Καὶ αὐτὸ ἠδυνώονται κάμμιαν φεραὶ νὰ μεγαλιῶν τῷ λόγῳ τὴν ἀνεπιτηδευσίαν των, τὴν ὀλιγότητα τῆς προτερημάτων τε, τὴν ἀδύνην καὶ ἀπιστίαν τῆς μνήμης των, τὸ τὸ κάμμιαν, ὅπῃ εὐδα ἐλπίζαν, ὅτι θέλαν τοὺς ἐναντιωθῆ εἰς τὸ, καὶ ὅταν ὑποπτεύαν, ὅτι θέλαν ἀκούσει νὰ ἐπαινεῖνται παρ' ἄλλων αὐτὰ τὰ προτερήματα, τὰ ὅποια μὲ μίαν ἐπιπλάσων μετριοφροσύνῃ ὑποκρίνονται, ὅτι δὲν τὰ γνωρίζαν εἰς ἑαυτὸς· καὶ ἐν τέτοις ἢ μεγαλιτέρα ὑβρεῖς, ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ κάμῃ τινὰς εἰς αὐτὰς, εἶναι νὰ δείξῃ ὅτι πισθεῖ ἐκεῖνα ὅπῃ λέγαν περὶ ἑαυτῶ.

Ἡ ἀντιλογία ὡς τὰ πολλὰ δὲν εἶναι καὶ αὐτὴ ἄλλο, εἰμὴ εὐδα ἀποτέλεσμα τῆς κενοδοξίας. Προκατελημμένων τῆς πρώτων τόπων τῆς καλῆς μελῆδος, λέγει ὁ Δέκας Ρομφεγκάλτ (ὑποθήκ. 377), ὁ κενόδοξος δὲν θέλει νὰ λάβῃ τὸν ἔχρατον· ἔχῃ τὸ καταφύγει εἰς τὸ ἐναντίον μέρος. Ἀποτέλεσμα τῆς κενοδοξίας εἶναι ὁμοίως καὶ ἡ ἀνυπομονησία (ἀτλασία) τῆς ἀντιλογιῶν τῆς ἄλλων, ὅσον εὐλογοὶ καὶ αὐτὸ εἶναι, καὶ ἡ ἰχυρογνωμία εἰς τὰς ἰδίαις ὑπολήψεις, ὅσον ἰσχυροὶ καὶ αὐτὸ εἶναι· ὁ κενόδοξος δὲν θέλει νὰ

εἶπῃ ὅτι ἔσφαλε, μήτε ὅταν γνωριθῇ τὸ σφάλμα-
 τς, εἴτ' ἔν δὲν θέλει νὰ φανῇ ὅτι ἔσφαλε.

Ἀπὸ τῆς κκοδοξίας προέρχεται ὁμοίως καὶ τὸ
 ὅπῃ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀρόθυμοι νὰ δίδεν συμβου-
 λῶ εἰς τὰς ἄλλας, μ' ὅλον ὅπῃ δὲν τὰς τῆς ζήτην.
 Ἡ ἀπίστας οἷ ἐναντίας, ὅπῃ βλέπομεν κοινῶς εἰς
 ὅλας, εἰς τὸ νὰ ζητήσεν συμβελίῳ ἀπὸ ἄλλας, ἢ
 δυσαρέσκεια εἰς τὸ νὰ ἀκύν τὰς συμβελάς τὰς μὴ
 ζητηθείσας, καὶ ἡ ἰχυρογνωμία εἰς τὸ νὰ κάμνεν ὅ-
 λον τὸ ἐναντίον ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ τὰς συμβελίῳ, ἀ-
 πὸ τῆς ἰδίας ἀρχῆς προέρχονται καὶ αὐτά. Διὰ τὴν
 ἐκεῖνος, ὅπῃ δίδει συμβελίῳ εἶναι ἀνώτερος τὴν σιγ-
 μῶ ἐκεῖνῳ ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπῃ τῆς δέχεται· καὶ κα-
 θύνας ὁπθυμῆ τῆς πρώτῳ κατὰσασιν καὶ βδελύτ-
 τεταί τῆς δούτερον.

Ὡς πόσον ἡ κκοδοξία, ὅπῃ ἔχει πόσω κυριότητα
 ἐπαύ εἰς τὰς ἀνθρωπίνες πράξεις, εἶναι ἐκεῖνη ὅ-
 πῃ συζέχει περὶ ἀπὸ καθε ἄλλο, εἰς τὸ
 νὰ ἀμαυρώσῃ καὶ τὰς πλέον ἀξιεπαίνες. Διὰ τὴν φθά-
 νει νὰ φανῇ ὅτι ἔγινε μία δὲ τὸ τὸ τέλος, δὲ νὰ
 χάσῃ ἀπὸ καθε δόξαν.

Ἡ ἐκούσιος πτωχία, ἡ καταφρόνησις τῆς γυναικῶν
 παραγμάτων, ἡ σαθερὰ ἀνοχή τῆς δεινῶν, ὅπῃ ἐπαγ-
 γέλλοντο οἱ Κωικοὶ, ἦτον ἔργα κατ' ἑαυτὰ ἀξιεπαί-
 να, καὶ ἀπαιτῶσαν μεγάλῳ ἀνδρείῳ καὶ γυναιότητι ψυ-
 χῆς· ἐπειδὴ ὅμως ἐφαίοντο ὅτι ἐγίνοντο ἀπὸ κκοδο-
 ξίας, ὅχι μόνον δὲν τὰς ἐφοξενέσσαν κἀνέναν ἐπαι-
 νον, ἀλλὰ πολλάκις τὰς ἐκατηγορεῶσαν δὲ αὐτὰ καὶ
 τὰς ἐπερείπαιζον (1).

Ε'ν-

(1) Διογένης ὁ Σινωπὸς ἔσεκε μίαν ἡμέραν ψυχοστάτην
 ἀγκαλισμῆς εἰς ἑῶν ἀνδραγατὰ χάλκινον. Εἷνας Σπάρτιάτης, ὅ-
 πῃ τὸν εἶθε, τὸν ἐρότησεν, ἀν' ἦτον ψυχρὸς ὁ ἀνδραγῆς· ὅχι, ἀ-
 πεκείθη ἔπος· καὶ τί μέγα κατόρθωμα λοιπὸν κάμνεις ἐσὺ, ἀντα-
 πεκείθη ὁ Σπάρτιάτης περιπαίζωντάς τον, μὲ τὸ νὰ σέκεις ἔπος

Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ ἀνοησία τῶ κερδοξῶ ἀνδρώπε· ἃ τὶ αὐτὴ ἢ ἰδία ἀσθεδὴ ὅτῃ ἔχει, ἃ νὰ ἀπολαύσῃ τὸν ἔπαινον τῶ ἄλλων, τοῦ ποροξενεῖ μάλις αὐτὴ καταφρόνησιν, καὶ ἐξ αἰτίας τῆ ὑπερβολικῆ ἔρωτος τῶ ἔπαινων, ὑσερεῖται τὸν ἔπαινον, ὁ πῆ ἄλλως ἠθέλε σιωτσοφδὴ τὰς παράξεις τῶ.

Φρονιμώτερος ἀπὸ ὄλης εἶναι χωρεῖς ἀμφιβολίαν ὁ μετερόφρων· ἃ τὶ χωρεῖς νὰ κοπιᾷ καὶ ἃ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν παρὰ τῶ ἄλλων τιμὴν, εἶναι ὁ μόνος ὁ πῆ τὴν ἀπολαμβανεῖ δὴκολώτατα· καὶ ἐνεργῶν ἐναρέτως ἃ μόνον τὸν ἔρωτα τῆς ἀρετῆς, εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει ἀποκτήσῃ καὶ ἐκεῖνον τὸν ἔπαινον, ὁποῦ δὴν ζῆτεῖ (1).

Ἡ μετεροφροσύνη, κεντὰ ὅτῃ ἀφίρει εἰς τὰς ἐναρέτως παράξεις ὄλιω τὴν ἰδίω καὶ φυσικῶ αὐτῶ τιμὴν, ποροδέτει εἰς αὐτὴν ἀκόμι καὶ μίαν νέαν ὑπεροχίω· ἐπειδὴ παρῶτον μὴ τὸ νὰ φαίνεται ἐπὶ ἀνδρωπος, ὅτι δὴν ἐπαίρεται ἃ ἐκεῖνα τὰ ποροτερήματα, ἃ τὰ ὁποῖα ἄλλοι ἀλαζονδύονται, τῆτο ἐγείρει εἰς τὰς θεατὰς μίαν ἠδεῖαν ἀιδησιν θαύματος, ἢ ὁποῖα αὐξάνει μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ὑπόληψιν καὶ τιμὴν. Δὴτερον δὲ ἢ καλὴ ὑπόληψις, ὁποῦ ὁ μετερόφρων ἀνδρωπος δείχνει ὅτι ἔχει πορὸς τὰς ἄλλας, τὰς ἐξάπτει ποροξότερον ἃ νὰ τὸν ἀνταμείψαν πληρέστατα. Τεῖπον καὶ τελοῦταῖον, ἢ τιμὴ σιωτσοφδὴ εἰς τὰ παρὰ-

πειτελιγμῶς εἰς τὸν ἀιδεῖατα; Ὁ Σωκράτης ἠλεγξε πικρῶς ἀπὸ ἀρχῆς τὸν ἰδίον Ἀντιδύλω μαθητὴν τῶ τότε, καὶ μετὰ τῶτα ἀρχητὴν αὐτῆς τῆς Αἰρέσεως· διὰ τὶ βλεῖπωντας ὅτι εἶχε τὸ ράσον τῶ ξερισμῶν, καὶ τὸ ἐγύειζεν εἰς τρόπον ὅτῃ νὰ φαίνεται ἢ χισμῶτα· βλέπων, τῶ εἶπεν, ὦ Ἀντιδύλη, ἀπὸ τὴν τρύπαν τῶ ράσσου σὴν ἐσωτερικῶ σὴν κερδοξίαν.

(1) Ἡ δόξα, ἔλεγεν ὁ Πλίνιος, ἀγαπᾷ νὰ μᾶς δώκῃ αὐτόκλητος, καὶ ὅχι νὰ τὴν δώκωμεν μὲ πλεονεξίαν. (Βιβλ. Α'. Ἐπιστολ. 8.

πράγματα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἠδύεται ὁ ἀνθρώπος γὰ χα-
 εῖση αὐτοπροαίρετος, καὶ ὄχι εἰς ἐκεῖνα ὅπῃ βλέπει
 ὅτι ἀρπάζονται μὲ βίαν. Εἰς τὴν μετεοφροσύνην
 λοιπὸν ἠδύεται πᾶστις γὰ χαεῖζη τὴν τιμὴν αὐ-
 τοπροαίρετος, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡ κενοδοξία φαίνεται ὅ-
 τι τὴν ζῆτει δυνασιμῶς, καὶ τὴν θέλει ὄχι ὡς δῶ-
 ρον, ἀλλ' ὡς δικαίωματός.

Διὰ τῆτο ἀν' ὁ κενόδοξος ἀνθρώπος ἐγνώριζε καλ-
 λίτερα τὸ συμφέροντα, ἔπρεπε γὰ εἶναι μετεοφρονέ-
 στος πλεονέστερον ἄπο κάθε ἄλλου, ἔξ' ἧ γὰ ἄπολαμ-
 βῶν εὐκολώτερα ἐκεῖνῳ τὴν τιμὴν, ἔξ' ἧ τὴν ὁποῖαν
 λαχταεῖζει τόσον.

Ἀγκαλά καὶ δευ λείπεν καὶ τοῖστοι, ὅπῃ γὰ κατα-
 φέζων καὶ εἰς τῆτο τὸ μέσον· ἐπειδὴ μία ἐπιπλάσος
 μετεοφροσύνη εἶναι μάλις ἡ μεγίστη τέχνη τῆς ἐπι-
 πεισιότερας καὶ ἐντελεστέρας κενοδοξίας. Ὅμως ἡ ὑπό-
 κεισις δευ ἡμπορεῖ γὰ ἐφερέση πολὺν καιρὸν· καὶ
 τὴν βεβαίαν καὶ σαθερῶν ὑπόληψιν τῆ μετεοφρονος
 δευ ἡμπορεῖ γὰ τὴν ἀποκτίση ἄλλος, εἰμὴ μόνος
 ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι τῶντοι τοῖστος.

Ἀλλὰ ἔξ' ἧ γὰ εἶναι τινὰς τῶντοι τοῖστος, πρέπει
 πῶτον γὰ εἶναι ταπεινός. Ἐπειδὴ ἐν ὅσῳ τινὰς ἔ-
 χει μίαν ὑπερβολικὴν ὑπόληψιν πῆ εἰαυτῆ, θέλει
 ἐπιθυμῆ γὰ τὸν ἔχεν καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τὴν αὐτὴν ὑ-
 πόληψιν, ἔξ' ἧ τὸ ἀποτέλεσμα δευ ἡμπορεῖ γὰ ἀρ-
 θῆ, ἀνίσως δευ ἀρθῆ ἡ αἰτία.

Δευ ἡμπορεῖ γὰ εἰπῆ τινὰς πόσον ἀφέλιμον εἶναι
 εἰς τὴν ἀνθρωπίνῳ βδαιμονίῳ, τὸ γὰ ἰξόρητις γὰ
 κατέχη τῆτο τὸ πάθος μέσα εἰς τὰ πρέποντα ὅρια·
 ἐπειδὴ πόσον λύπῳ δευ σιωπῆζει γὰ προξενῆ μία
 ἀμεξος κενοδοξία, πόσος πόνος, καὶ πόσος ἰδρωτις,
 οἱ ὁποῖοι ῥίπτονται ταῖς πλεονέστεραις φοραῖς εἰς τὸν
 ἀέρα; πόσος θλίψις εἰς τὰς ἀντιλογίας καὶ κείσις
 (κείτικας) ὅπῃ καθ' ἐκάστῳ σιωπαπαντώμῳ, καὶ πό-
 σος φθόνος καὶ ἔχθρας ἄπο μέρες τῆς ἀνταγωνιστῶν
 καὶ ἀντιζήλων; πόσον ἀήσυχίαν ἔπειτα, καὶ πόσον

παραχλώ, ὁπόταν τὰ πράγματα δὲν ἀποβαίνουν κατὰ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μας; καὶ ταῦτα πάντα τέλος πάντων πρὸς τί; ἢ μίαν σκιά, ἢ ὁποία μὲ ὅσω περιωστέραν ἀδημονίαν τὴν ἐπιδιώκει τινὰς, τόσον ταχύτερα φύγει, ἕως ἂν διαλύσεται αἴφνης εἰς ἄδὲν, καὶ ἀφανίζεται.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγγέωμψ τὴν κερδοξίαν μὲ εἶναι ὀρθὸν (ἔλλογον) ἔρωτα τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπολήψεως. Αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν ἐπιθυμῇ κάθε εἷας· „ μὴ δῶς ἀλλοτέροις τὴν τιμὴν σου, λέγων καὶ τὰ ἱερά βιβλία (Παροιμ. Κεφ. 5. σίχ. 9.)· καὶ „ κρείσσον ὄνομα καλὸν, ὑπὲρ πλεῖτον πολυῦ. Ἡ ὀλιγωρία μάλιστα τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπολήψεως εἶναι ἢ πλέον χειροτέρα ἁμαρτίας, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ εὐρεθῇ εἰς εἶναι ἀνθρώπων· ἢ τί δὲν εἶναι κατὰ τὴν ἰδίαν αἰχρὰ, ὅπως νὰ μὴ τὴν κάμη εἷας πῆτος.

Καὶ αὐτὴ ἡ καταφρόνησις τῆς ἐπαίνων, ὅταν εἶναι ὑπερβολικὴ, εἶναι κακία· ἐπειδὴ αὐτὴ νὰ εἶναι σημεῖον ταπεινώσεως καὶ μετριοφροσύνης, εἶναι μᾶλλον δεῖγμα τῆς πλέον μουσαρᾶς ἀλαζονείας· ἢ τί δείχνει, ὅτι δὲν μετὰ ἢ τίποτες πρὸς ἄλλας ἀνθρώπων ἐκεῖνος, ὅπως ἀπαξιοῖ καὶ εὐτελίζει ἕως καὶ τὰς ἀποδείξεις τῆς παρ' ἐκείνων τιμῆς.

Ὁ φρόνιμος ὅμως ἀνθρώπος τὴν ἀντίον ἰξόβρει πῶς ἴσως χρεῖαν ἔχει διὰ πρὸς ἄλλες· ἰξόβρει ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἄλλων, εἰ μὴ καθ' ὅσον ἠθέλῃ εἶναι ἄξιος τῆς ὑπολήψεως ἐκείνων. Ὁ δὲν προτιμᾷ τὸ καλὸν ὄνομα καὶ τὴν ὑπόληψιν διὰ τὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα· ἀποφύγει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως ἡμπορῆν νὰ τὴν ἀμαυρώσῃ· μεταχειρίζεται ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως ἡμπορῆν νὰ τὴν τὴν προξενήσῃ δικαίως. Διακρίνεται δὲ διὰ τὸν κερδοξὸν κατὰ τὴν ἰδίαν, ὅτι ἀπολεθῶντας τὸ πρᾶγμα τῆς Σωκράτους, ἀποδέχεται νὰ εἶναι πῆτος, ὅτι λογῆς θέλει νὰ νομίζεται· καὶ πληροφορημένος, ὅτι ὅταν πολιτευθῆται ὀρθῶς, ἢ τιμὴ καὶ ἢ ὑπόληψις τὸν ἀπολεθῆται
αἴφ

ἀφ' ἑαυτῆς, φθαίνει νὰ τὴν ἀποκτήσῃ χωρὶς νὰ φανῇ μίτε πῶς τὴν ἐπιζητεῖ· ἐν ᾧ ὁ κενόδοξος ἀπεδάζωνται φθασότερον νὰ φαίνεται, ὡδα νὰ εἶναι ταύντι ἀξίος ὑπολήψεως, χάνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνταύτῃ καὶ τὸν καρπὸν τῆς νὰ εἶναι καλὸς, καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς νὰ δοκῇ ὅτι εἶναι ποιῶτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐπιθυμία, Εὐχαρίσῃς.

Οτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐπιθυμιῶν κάμνει κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τὴν δυσυχίαν μας, καὶ τὰ βιβλία ὅλα τὸ λέγαν, καὶ δεὺ εἶναι ἴσως κανείς, ὅπῃ νὰ μὴν τὸ ἐδοκίμασεν εἰς ἑαυτὸν μὲ τὴν πείραν. Ἡ ἴδιε φανῇ ὅμως παῖγμα ὡδαδόξον, πῶς εἰς καιρὸν ὅπῃ τῆτο τὸ πάθος εἶναι μία κλίσις τῆς ψυχῆς πρὸς εἷνα ἀγαθὸν ποτεθμιμῶν, ἡμπορεῖ νὰ γῆν λυπηρόν· ἐπειδὴ ἡ πρὸςσοψις εἰς ἀγαθῶν, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ ἐπιρρέπεια τῆς ψυχῆς κατ' ἑαυτὰ δεὺ ἔχεν κανεῖνα λυπηρόν.

Πλὴν ἡ ἐπιθυμία τῆς μελλόντων πραγμάτων ἔχει μεγάλῃ ὁμοιότητα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπερασμέτων, τῆς ἔστι μὲ τὴν πίκραν· καὶ ἡ βάσανος τῆς ψυχῆς κρέματα ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς δύο φθισάσεις θνῶται ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω (Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'.) σημειωθεῖσαν μάχην μεταξὺ τῆς φαντασίας καὶ τῆς αἰδήσεως, τῆς ὁποίων ἡ πρῶτη ποροσφέρωντάς μας τὸ ἀπερασμέτων, ἡ μελλον ἀγαθὸν, ὡς αὐ νὰ ἦτον παρὸν, ἐγείρει εἰς τὴν ψυχὴν μίαν ζωηρὰ καὶ σφοδρὰν κλίσιν πρὸς ἐκεῖνο, καὶ μᾶς βάνει ἔσποπν τινὰ τὴν σιγμὴν ἐκεῖνῃ εἰς τὴν ἀπόκτησίν τε· ἡ δευτέρα, εἰδοποιῶντάς μας φθὶ τῆς
δο-

ἄπομακρῶσεώς τε, μᾶς τὸ ἀρπάζει τὴν αὐτὴν σιγ-
μὴν ὅπῃ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὸ ἀδράξωμεν.

Ἐνὰ παράγμα ὁμοῦ δὲσέλλει ἐσιωδῶς τὴν μίαν
ἐπιθυμίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην· ὅτι ἡ δευτέρα εἶναι χε-
δὸν πάντοτε ἠνωμὴν μὲ τὴν ἐλπίδα, εἰς καιρὸν ὅ-
πῃ ἡ πρώτη ἐκ φύσεως ἀποκλείει τὴν ἐλπίδα, μὲ
τὸ νὰ εἶναι ἀδιώατον τὸ ἀπερασμῆρον νὰ μὴ εἶναι
ἀπερασμῆρον. Ἡ μοναχὴ ἐλπίς, ὅπῃ εἰς τὸ ἡμ-
πορεῖ νὰ μᾶς ἄπομείνη, εἶναι ὅτι μία τοιαύτη ἀπό-
λαυσις ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἔλθῃ ἄλλῃ φορᾷ· πλὴν
εἰς ταύτῃ τὴν περὶ τῆς εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ ἐπι-
θυμία καὶ ἡ ἐλπίς ἀνήκον ὄχι πλέον εἰς τὸ ἀπερα-
σμῆρον, ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον.

Ἐντεῦθεν προέρχεται ὅπῃ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀπε-
ρασμῆρων παραγμάτων, ἢ τοιούτων θεωρημῆρων, νὰ φέ-
ρῃ ἀναγκαίως μετ' ἑαυτῆς μίαν ἀδυσίαν λυπηρὰν τῆς
σερήσεως, καὶ δὲ τὸ πρὸς νὰ ἐξορακίζηται παν-
τὶ δύνει ἀπὸ τὴν ψυχῇ· ἐν ᾧ ἡ ἐπιθυμία τῆς μελ-
λότων ἠμπορεῖ πολλάκις δὲ μέσου τῆς ἐλπίδος νὰ
προκαταβάλλῃ εἰς τὴν φωντασίαν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ
ιδίᾳ ἀγαθοῦ, καὶ δὲ τὸ πρὸς νὰ μεταλάζηται μό-
νον, καὶ ὄχι νὰ ἀποκλείεται κατὰ κράτος.

Ἡμπορεῖ μάλιστα νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπι-
θυμία, ὁπόταν ἐρεῖδεται εἰς μίαν βásiμον ἐλπίδα,
εἶναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας πηγὰς τῆς εὐδαιμονίας
μας. Ἀἴλιος εἶναι ὁποῖος δὲν ἔχει πλέον τὴν νὰ
ἐλπίζει, εἶπεν εἷνας Φιλόσοφος· αὐτὸς χάνει παρα-
δοῦς τὸν καρπὸν ὅλων ἐκείνων, ὅπῃ ἔχει. Ὀλιγώτε-
ρον εὐφραίνεται τινὰς (ἐπακολυθεῖ ὁ ἴδιος) δὲ ἐ-
κεῖνα ὅπῃ ἔχει, πρὸς δὲ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐλπίζει· καὶ
πάντες δὲν εἶναι εὐδαίμων ἄλλοτε, εἰμὴ πρὸ τοῦ νὰ
φθάσῃ εἰς τὴν ποθεμῆρην εὐδαιμονίαν. Ὁ ἀνθρω-
πος πλεονέκτης, πλὴν περὶ τῆς εὐδαιμονίας, κατεσκευασμέ-
νος νὰ ἐπιθυμῇ ὅλα, πλὴν νὰ λαμβανῇ ὀλίγα, ἔ-
λαβεν ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν τῆς φύσεως μίαν διώαμιν
παρηγορητικῇ, ἢ ὁποῖα τὴν πλησιάζει ὅλα ἐκεῖνα,
ὅπῃ

ὅπως ἐπιθυμῆι, τὰ ὑποβάλλει εἰς τὴν φαντασίαν τε, τὰ τὰ κάμνει παρόντα καὶ αἰδητὰ, τὸν κάμνει ξόπον τινὰ κύριον αὐτῆς, καὶ δεῖ νὰ γῆρῃ αὐτὴ ἢ φαντασιακὴ ἰδιότης πλέον γλυκυτέρα, τὰ τὰ χηματίζει κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῆς πάθους τε· ἢ ἀπάτη παύει, εἴθε ἀρχίζει ἢ ἀπελάουσιν.

Ταῦτο ὅμως τὸ πάθος, τὸ τόσον παρηγορητικὸν γίνεσθαι πολλακίς τὸ πλέον λυπηρὸν καὶ πλέον ὀλέθριον, ὁποῦν καταντᾷ εἰς ὑπερβολὴν. Ἐνὰ τοῖστον εἶναι τὸ νὰ ἐπιθυμῶμεν πράγματα προφανῶς ἀνώτερα ἂν τὰς δυνάμεις μας· καὶ ἰδὲ μία διεξοδικὴ καὶ ἀρμοδιωτικὴ θεωροῦν τῶν Πλατάρχων ἐπάνω εἰς μίαν πρᾶξιν ὑπόθεσιν. „Ἐκεῖνο, λέγει (Ἐν τῷ πρῶτῳ εὐθυμίας τῆς ψυχῆς), ὅπως συνεργεῖ θελασώτερον εἰς τὴν ἀθυμίαν τῆς ψυχῆς μας, εἶναι ἢ ἄλογος μανία, ὅπως ἐχομεν νὰ ἀπλόνωμεν μεγαλώτατα πυνία ἐπάνω εἰς μικρότερον πλοῦσιον· αἱ ἐπιθυμίαι μας εἶναι σχεδὸν πάντοτε πλέον ἐκτετατῆσαι ἂν τὰς δυνάμεις μας· ὅθεν φουρισμοὶ ἂν εἶναι μέρος ἂν μίαν ψυχοῦ ἐλπίδα, ἀναγκασμοὶ ἂν ἄλλο μέρος ἂν τὴν πείραν καὶ ἂν αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὰ ἀλόγως ἐπιθυμῶμεν, ἀποδιδόμεθα ἔπειτα εἰς τὴν μελαγχολίαν καὶ εἰς τὴν λύπην, καὶ ἀποπνεύμεθα ἀλόγως δεῖ τὸ ἀλλόκοτον, δεῖ τὸ ἄστυ, δεῖ τὴν ἀδικίαν τῆς τύχης· τὰ πλέον ἀπιστία καὶ ἀσυμβίβασα πράγματα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἂν ποτείνονται οἱ σκοποὶ μας· θέλομεν νὰ εἶμεθα ἐν ταύτῳ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ μαλακοὶ, καὶ εὐφάπελοι καὶ σοβαροὶ· θέλομεν νὰ εἶμεθα ἐκινήσει χωρὶς ἀσκησιν, σοφοὶ, χωρὶς σπουδῶν, ἀγαπῆτοὶ χωρὶς προτέρημα, σεβάσμιοι χωρὶς ἀρετῶν. Διονύσιος ὁ ἄμωδός τυράννος τῶν Συρακυσίων δὲν εὐχαρισεῖτο ὅτι ἦτον ὁ πλέον δυναπώτερος καὶ φοβρώτερος τῶν τυράνων τοῦ αἰῶνος τε, ἀλλὰ ἀγαπητὸς δεῖ τί δὲν ἦτον καὶ Ποιητὴς καλλίτερος ἂν τὸν Φιλόξενον, καὶ Συγγραφεὺς εὐφραδῆς ὡς ὁ Πλάτων· καὶ

εἰς

εἰς πικρὸν βαθμὸν ἔφθασεν ὁ φθόρος τε, ὅπῃ τὸν Φιλόξενον τὸν ἔκλεισεν εἰς φυλακῶν, καὶ τὸν Πλάτωνα τὸν ἐπώλησεν εἰς τὴν Αἴγιναν ὡς ἀνδράποδον (σκλάβον). Διαίως ἄρα θεωροῦντες τὴν γνώμην τῆς Σπυρίων, οἱ ὅποιοι λέγουσιν ὅτι ὁ Σοφὸς εἶναι ὄχι μόνον δίκαιος, φρόνιμος, ἀνδρεῖος, εὐτολμος, ἀλλὰ εἶναι προσέτι καὶ Ῥήτωρ εὐγλωττος, Στρατηγὸς εὐδοξος, Ποιητὴς ἀριστος, Πολίτης πλέσιος, καὶ ἄνω Βασιλεὺς, καὶ ὑπέρτατος ὡς οἱ μέγιστοι Μονάρχαι. Ἀλλ' οἱ περιεσσότεροι ἐκείνων, ὅπου θεωροῦντες τὴν τοιαύτην πρότασιν, ὅσον εἶναι ἄρα γε καὶ αὐτῶν ἐν τῷ μέρει πλέον ἀξιογέλαστοι ὅπῃ ἐπιθυμῶν τῶντι νὰ ἔχουν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τόσα προτερήματα, τόσους τίτλους, τόσα προνόμια;

Ὁ σοφὸς λοιπὸν καὶ φρόνιμος ἀνθρώπος, ὅταν τῷ παρησιάζηται εἰς ἀντικείμενον, πρέπει πρὸ τῆς νὰ ἐπιδράμῃ εἰς αὐτὸ ἢ ἀπληστος ἐπιθυμία, νὰ ζυγοστατῇ μετὰ βραδύτητος καὶ καθ' ἡσυχίαν, ἀν' αὐτὸ εἶναι ἢ ὅσον εἶναι ἀνάλογον μὲ τὰς δυνάμεις τε· καὶ ἀφ' ἧς τὸ εἶρη ἀνώτερον τῆς δυνάμεων τε, νὰ παραιτῇ εὐθύς τὸν πρὸς τὴν σοφισμὸν· ὅρα τῷτο μωρὸν ἠθελον εἶναι βέβαια νὰ θέλῃ τινὰς νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὴν ἔλαφον εἰς τὴν ταχύτητα, ἢ μὲ τὸν λέοντα εἰς τὴν ἰσχύϊ, καὶ πολὺ θεωροῦντες ὅποταν ὁ λόγος ἠθελον εἶναι πρὸς πραγμάτων ἀσυμβιβάστων, ὡς νὰ βιαζήταί τις νὰ φιλιώσῃ τὸ πῦρ μὲ τὸν πάγον (κρύσταλλον).

Ἡ ἀνθρώπινα κακοδαιμονία σωίεται, εἶπεν ἕνας Σοφὸς, προηγουμένως εἰς τὴν ἀσυμμετείαν τῆς δυνάμεων καὶ τῆς ἐπιθυμιῶν μας. Καὶ ὁ συγγραφεὺς τὰς πρὸς εὐδαιμονίας Μελέτας θέτει ὅλως τὴν εὐδαιμονίαν εἰς τὴν ἰσοσταθμίαν τῆς ἐπιθυμιῶν μὲ τὴν δύναμιν τῆς νὰ τὰς εὐχαριστήσωμεν. Ἐπὶ τὸ ὅποιον συνάγει, ὅτι ὁ μόνος ἄλλος ὅρα νὰ εἶναι τινὰς εὐδαίμων, εἶναι ἢ νὰ μειώσῃ τὰς ἐπιθυμίας, ἢ νὰ αὐξήσῃ τὰς δυνάμεις τε, ἢ νὰ τὰ κάμῃ ἐν ταύτῃ καὶ τὰ δῶ.

δύω. Ἀλλὰ τὸν δούτερον τρόπον δὲν ἠμπορῶν μίτε ὅλοι, μίτε πάντοτε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ· κὶ πολλάκις ἀντὶ νὰ εὐχαρισήσῃ τινὰς τὰς παύσας ἐπιθυμίας, δεῖ τὸ ὅποιον αὐξάνει τὰς δυνάμεις, ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ ἀρχῶν εἰς ἄλλας ἐπιθυμίας πάντες μεγαλητέρας, καὶ δυσκολωτέρας εἰς τὸ νὰ εὐχαρισηθῶν, καθὼς θέλουσι ἰδῆ μετ' ὀλίγον· τὸ δούτερον ὅμως μέσον, ὃ ἔστι νὰ μετειάζῃ τινὰς τὰς ἐπιθυμίας τε, εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον (1), κὶ εἰς τῆτο πρέπει νὰ ἀχολῆται ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος· καὶ τόσῳ περισσώτερον, καθ' ὅσον κρέματα δὲτὸ λόγῳ τε.

Καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας, ὅπῃ ἔχεν σκοπέμενον ἢ πολλὰ μεγάλα, ἢ πολλὰ δύσκολα, ἢ ἀσυμβίβαστα πράγματα, πρέπει νὰ ἀντίσταται ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος, ἀλλὰ κὶ εἰς ἐκείνας ἀκόμι, ὅπῃ μὲ τὸν ἴδιον, ἢ μὲ τὸν ἐκ δευδοχῆς, ἢ μὲ τὸν ὁμόχρονον ἀειθμόν γίνονται ὑπερβολικά. Τὴν παρόδον τῆς ἀνθρωπίνων ἐπιθυμιῶν μᾶς τὴν περιεζήτησον (αὐτόδι) ἄρῃσα ὁ σοφὸς Πλάταρχος. Ὅποιος εἶναι, λέγει, εἰς εὐδαιαν, δὲν ἐπιθυμεῖ, εἰμὴ μόνον τὰ χρεῖωδι· καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία εἶναι νομιματάτη. Ὅποιος εἶναι ὀλίγοντι ὑπερῶν τῆς εὐδαιίας, φαίνεται ὅτι δὲν δποτείνει τὰς εὐχάσ τε, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν μετεριότητα· σπανίως ὅμως εἶναι εἰλικρινεῖς αἰτιαυται εὐχαί. Διὰ τὶ δὲτὸ ἐκείνας, ὅπῃ εὐρίσκονται εἰς τὴν μετεριότητα, δὲν εἶναι χεδὸν κἀνεῖς, ὅπῃ νὰ μὴν ἐπιθυμῆ νὰ ἰδῆ πλῆσιος· κὶ ἀφ' ἧ πληρωθῶν αἱ ἐπιθυμίας τε εἰς τῆτο, τότε ζητεῖ ἀξιώματα· τὰ ὅποια ἀκόμι δὲν τὰ δποκτᾶ, ἢ εὐθύς φθονεῖ τὸν βαθμόν τῆς Βασιλέων, κὶ ἔτιως ἐφεξῆς (2).

H'

(1) Μενέδημος ὁ Ἐρετειδὸς εἰς εὐαν ὅπῃ ἔλεγεν „ὡς μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι τὸ πάντων ἐπιτυχεῖν, ὡς τις ἐπιθυμεῖ πο-
λυὸν δὲ μείζον, ἔφη· τὸ ἐπιθυμεῖν, ὡν δεῖ·“

(2) Ἐκεῖνο ὅπῃ ἐπιθυμῶμεν, ὅταν μᾶς λείπη, φαίνεται ὅτι

Ἡ πρόοδος αὐτῆ τῆς ἐπιθυμιῶν ἤρπται ἐκ τῆς ἰ-
 διάας αὐτῆ φύσεως· ὅτι τὴ πρὸς τὸ ἀγαθὸν κλί-
 σις εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν χρείαν, ὅπως αἰδανέται
 ἀπὸ αὐτὸ ἡ ψυχὴ· καὶ τὴν χρείαν τὴν αἰδανέται
 τὸσον ζωηρότερα, ὅσον πλησιέστερον εἶναι τὸ ἀγαθόν.
 Διὰ τὸτο εἴνας ἀνθρώπος λυτῶς (εὐτελῆς) τύχης
 περιορίζει κατ' ἀρχὰς τὰς ἐπιθυμίας τας εἰς τὸ νὰ ἀ-
 ποκτήσῃ μόνον μίαν μετείαν κατάστασιν· ἐπειδὴ αὐ-
 τὴ ἡ κατάστασις εἶναι πλησιέστερον εἰς αὐτόν. Εἰς τὰ
 μεγάλα πλεῖμα, εἰς τὰ λαμπρὰ ἀξιώματα δὲν πολ-
 μα ἀκόμη τότε νὰ ὑποτείνῃ τὰς ἐπιθυμίας τας· ἐπει-
 δὴ τὰ θεωρεῖ ἀκόμη ὡς πράγματα πολλὰ πρὸ μέσῳ
 ἀπέχοντα ἑαυτῆ. Ἀφ' ἧ ὅμως ὑποκτίσῃ αὐτῷ τὴν
 μετείαν αὐξήσει τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ἐπιθυ-
 μῶσε πρότερον, τότε εὐρίσκειται πλησίον εἰς τὴν κα-
 τάστασιν τῆς πλεονείας, ἡ ὁποία ἀρχίζει νὰ τὸν θέλ-
 γῃ. Φθάνοντας εἰς τὸν πλεῖτον, δὲν χρειάζεται πα-
 ρὰ εἴνα βῆμα ὅτι νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ ἀξιώματα, εἰς
 τὰς ὀξυτάτας, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν τῶν κοντῶ· καὶ οὐδὲν
 λόγῳ ὅσον ἡ κατάστασις τας ὑψῆται, τὸσον ἡ ἐπιθυ-
 μίας τας, αὐτὴ νὰ μειῖται, αὐξάνει πάντοτε περισσότε-
 ρον· ἐπειδὴ καὶ λόγῳ ὅπως ἡ κατάστασις τας λαμβάνει
 μεγαλητέραν ἑκτασιν, σιωροεῖ μὲ περισσότερα ἀ-
 γαθὰ μεγαλητέρα καὶ ἱκανὰ ὅλα νὰ ἐρεθίσαν ζωηρό-
 ται τὰς ἐπιθυμίας τας.

Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Δέκας Ρ' ὁμοφρονικώλτ, ὅτι
 εἶναι πολλὰ εὐκολώτερον νὰ σβύσῃ τινὰς μίαν πρῶ-
 τὴν ἐπιθυμίαν, ὡς νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλας ἐκεῖνας,
 ὅπως τὴν ἀκολουθεῖν (1). Ἀεῖσα ὡς αὐτῆς προσέτι
 καὶ

ὅτι ὑπερβαίνει ὅλα· ἀφ' ἧ τὸ ὑποκτίσῳμῳ, ἐπιθυμῶμεν ἄλλο,
 λέγει καὶ ὁ Λουκρέτιος. Βιβλ. 13.

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας κίβας, Ἀ-
 νὰξάρχῃ περὶ κόσμων ἀπειρίας ἀκῶν, ἐδάκρυε· τῆς δὲ φίλων
 ὡς ἐρωτῶντων ὅτι πέπονθεν; ἐκ ἀξίων, ἔφη, δακρύειν, εἰ κόσμων
 ὡς ὄντων ἀπείρω, ἐνὸς ἑδέπω κύκει γηγύναμῳ; (Πλάτων, αὐτ.)

ἢ ὁ Ἀββᾶ Τρυβλέτ, ὅτι ἡ ἀπόλαυσις ἐκείνων, ὅ-
πῃ ἐπιθυμῶμεν, ἢ πορεῖ πολλάνις νὰ μᾶς ὑποβῆ
εἰς κακόν.

1) Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆτο ὁ Ἀββᾶ Τρυ-
βλέτ τὸ θεμελιώνει ἐπάνω εἰς μίαν ἄλλω ἀρχῇ,
ἢ ὁποῖα εἶναι, ὅτι εἴμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τυ-
φλοὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας μας, καὶ πολλάνις ἐπιθυμῶ-
μεν ἐκεῖνα, τῆσ' ὁποῖων ἡ ἀπόλαυσις μᾶς εἶναι ζη-
μία περισσότερον, ὡς κέρδος. Ὅθεν θέλει νὰ κά-
μνωμεν εἰς τὰς ἐπιθυμίας μας ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπῃ
κάμνωμεν εἰς τὰς ὑπολήψεις (δοξασίας)· καὶ καθὼς
ἐπέχωμεν τὴν κείσιν εἰς ἐκεῖνα ἐπὶ φαίνονται ἀλη-
θῆ, ἕως νὰ φθάσωμεν νὰ βεβαιωθῶμεν ὡς αὐτῆ
ἰσχυρῶς ἐκτενεστέρας ἐξετάσεως, ἔτω καὶ περισσότερον
ἀκόμη νὰ τὴν ἐπέχωμεν καὶ εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς
φαίνονται ἀγαθὰ· ὡς αὐ ὅπῃ εἶναι περισσότερος κίν-
δυνος νὰ ἐκλάβωμεν τὸ κακόν ἀπὸ τῆ ἀγαθοῦ, πα-
ρὰ τὸ ἴσως ἀπὸ τῆ ἀληθείᾳ. Ἀλλὰ ἡ εὐχαρισ-
σις πολλῶν ἐπιθυμιῶν εἶναι πολλάνις ἐπικίνδυνος καὶ
ἴσως τῆτο μόνον, καθ' ὅτι ἀνοίγῃ τὴν ὁδὸν εἰς ἐπι-
θυμίας ἄλλας μεγαλιτέρας· καὶ ἀπὸ τὴν νὰ ἀπολαύσω-
μεν ἐκεῖνῃ τὴν εὐδαιμονίαν, ὅπῃ ἐκ τῆσ' ἐλπίζο-
μεν, εὐρίσκομεν πάντοτε μεγαλιτέρας καὶ σφοδροτέρας
ἐπιθυμίας (1).

Πρέπει λοιπὸν νὰ βάλωμεν ὄρα εἰς τὰς ἐπιθυ-
μίας μας, καὶ νὰ μάθωμεν τὴν τέχνην νὰ εὐχαριστή-
μεθα. Τὸ νὰ ἔχωμεν μὲ τὴν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὰς
φυσικὰς χεῖρας, εἶναι ἐσιῶδες εἰς τὸν βίον, καὶ ἡ ἐ-
πιθυμία τῆσ' εἶναι ὄχι μόνον δικαία, ἀλλὰ καὶ ἀ-
ναγκαία· καὶ ὡς ἀπολογίζεται ἄρα ὁ Ἐπίκτιτος εἴθα
λέ-

(1) Εἰς τὴν καὶ κάμη τινὰς εὐδαιμονία εἶναι φρόνιμον, ὀλίγα
ἀπαιτῆται· εἰς τὴν νὰ εὐχαριστήσῃ ὁμας εἶναι ἀσώστον δεῦ εἶναι
ἐκπὸν κακόν· πράγμα τῆ κόσμου, λέγει ὁ Ροχρφεκάλτ. (Υπε-
ρβ. 5.)

λέγει, αὐθιγὸς νὰ προκόψῃς εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀρετῆς, ἀπόβαλε ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου τὸν σοχασμὸν ὅτι „ αὐθιγὸς δὲν ἐπιθυμῶ τὰ πράγματά μου, δὲν θέλει μοι μείνῃ μὲ τί νὰ ζήσω „ ὑποσυνάπτωντας ὅτι „ εἶναι καλλίτερον νὰ ἀποθάνῃ τις ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ νὰ φυλάξῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς, ἢ νὰ ζῇ ἐν ἀφθορίᾳ μὲ ψυχὴν τεταραμμένην „ ἐπειδὴ εἶναι εὐαγελοῦδες μεγαλεῖον ψυχῆς τὸ νὰ ἀποθάνῃ παρρησιώτερον ἀπὸ τὴν πείναν, ἢ νὰ λάβῃ παρόνοιαν τῶν πραγμάτων τε.

Αἱ ἀληθινὰ φυσικὰ χρεῖαι εἶναι ὀλιγάταται, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος (Τμήμ. Α'. Κεφ. Δ'.) ἐσημειώσαμεν. Ὅποιος ἔχει ὅσον ἀρκεῖ εἶναι νὰ μὴ πεινᾷ, εἶναι νὰ ἐνδύεται, καὶ εἶναι νὰ φυλάγῃται ἀπὸ τὰς ὑβρεῖς τῆς κακίας, δὲν ἔχει χρεῖαν παρρησιωτέρας. Ὁ χωρικός μὲ αὐτὸ μόνον περὶ ὅλην τὴν ζωὴν εἰς πολλοὺς τόπους τὸν φθάσει μόνον ὅσον ἀρκεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὴν πείναν· εἶναι ἐνδύματα δὲν φροντίζει· τὸ πρῶτον ἀπὸ τὴν αἰσθητότητα τῆς ἀέρος. Αἱ ἀπλήτως ἀναγκαῖαι χρεῖαι λοιπὸν περιλαμβάνονται εἰς ὀλιγάτατα πράγματα· καὶ ἐν ὅσῳ ἔχει τις τὸν βίον νὰ εὐχαρισθῇ αὐτὰς, δὲν ἔχει νὰ ὀνομασθῇ ἀπολύτως δυστυχής.

Μετὰ τὰς εἰρημνίας πάντας χρεῖας ἔπονται αἱ χρεῖαι τῆς ἐπιθυμίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι νὰ ἐκτελεσθῶν εἰς τρεῖς κλάσεις. Διὰ τί ἄλλαι μὲν ἀναφέρονται εἰς εὐαγελοῦς εἶδος ἀνάγκης, τὸ ὅποσον ἔχει νὰ ἐκτελεσθῇ χρεῖαν· ἄλλαι δὲ εἰς τὴν ἀπάυσιν, καὶ ἄλλαι τέλος πάντων εἰς τὸ περιττὸν.

Ὅποιος ἐγγυηθῇ εἰς μίαν κοινωνίαν (ἐταιρείαν) ἔχει εὐαγελοῦς εἶδος ἀνάγκης νὰ ἔχῃ νὰ ζῇ εἰς αὐτὴν τὴν ἐταιρείαν εὐκόσμως καὶ τὴν κατὰσασίν τε. Τῆτα ὅμως, καθὼς εὐκόλα ἔχει νὰ τὸ καταλάβῃ καθύστερας, δὲν εἶναι μία ἀνάγκη πραγματικὴ καὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ χρεῖαν, ἀναφερομένη μόνον εἰς τὴν ἐταιρείαν.

δεχθεῖσαν ὑπόληψιν, καὶ τὸ ἔθος. Ἀλλ' αἰσῶς ἔνας ἐπιθυμῆ νὰ ἔμβῃ εἰς αὐτῶ τῶν κατὰσασιν, καὶ ἐπομῶως μὲ τιμημῶνα μέσα εἰς τῆτο ἀποδιδυῆ τῶν σπεδῶν, τῆτον βέβαια κἀνσῶας δὲν τῶν κατηγορεῖ. Ἐγὼ δὲν κατηγορῶ μῆτε ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῶ ἀπολύτως καὶ χετικῶ ἀναγκαῖα, ἐπιθυμεῖ καὶ σπεδάζει νὰ ἔχη καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ στυτελῶν εἰς ἀνάπαυσίν τε· ἐπειδὴ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ στυτελῶν εἰς τὸ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῶν ἀπὸ ἀλγεῖνὰ αἰδηήματα, καὶ νὰ μᾶς προξενήσῶν μῆ τιμῆς αἰδηήματα ἡδονικᾶ, εἶναι κατ' ἑαυτὰ ἐπιθυμητὰ· μόνη ἢ ἐπιθυμία τῆσ περὶ τῶν κῶρεπει νὰ κατηγορητῶι χωρεῖς φειδῶ.

Ἐνταῦθα ὁμως ἡμπορεῖ νὰ ἐρωτήσῃ τινᾶς, αὐ ὕφίσταται τῶντι τῆτο τὸ περὶ τῶν· καὶ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τῶσον ψυχρὸν, ὅσον ἴσως φαίνεται κατ' ἑαυτῶν κῶρῶν πῶρῶν πῶρῶν.

Αἰσῶς θέλωμῶ νὰ ὀνομάσωμῶν περὶ τῶν, ἢ θελοῦν εἰπῆ, ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, ἀπειρα κῶραγματᾶ θέλωμῶν εὔρη νὰ ὑπολάβωμῶν ὡς τοιαῦτᾶ· αὐ ὁμως κῶρεπτα θέλωμῶν νὰ ἐννοήσωμῶν, κατῶς καὶ κῶρεπει, ἐκεῖνα μόνον τᾶ κῶραγματᾶ, τᾶ ὁποῖα ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, ἀλλὰ δὲν ἡμπορῶν ἀκόμῶ νὰ εἶναι μῆτε ἀφέλιμα, δυσκόλως θέλει εὔρεθῆ κἀνσῶα, τὸ ὁποῖον κῶρεπει νὰ ὀνομαθῆ τοιαῦτον. Αἰ ἔξωσῶιαι, τᾶ πλέτη, τᾶ ἀξιώματα, ἢ φήμη, ἢ εὐχῶρεια, ἢ ὑπόληψις, ὅλα ἡμπορῶν νὰ στυτελῶν εἰς τὸ νὰ μᾶς προξενήσῶν μεγαλιτέρας ἀναπαύσεις, καὶ νὰ μᾶς κάμῶν νὰ δοκιμάσωμῶν περὶ σῶν κῶραγματᾶ αἰδηήματα ἡδονικᾶ· καὶ ἐπειδὴ τᾶ μέσα ταῦτα ὅσον μεγαλιτέρα εἶναι κατ' ἑαυτὰ, τῶσον εὐκολώτερα ἡμπορῶν νὰ στυτελῶν εἰς σῶν τοιαῦτον τέλος, δὲν τῆτο εἰς ὁποιοῦνδῆποτε βαθμὸν καὶ αὐ φθάσῶν, δὲν ἡμπορῶν βέβαια νὰ ὀνομαθῶν ἀπολύτως κῶρεπτα. Καὶ μῆτε ἔχει λόγον νὰ εἰπῶμῶν, ὅτι ἢ ἡμετέρα αἰδηητικῶς εἶναι πεπερασμῶν, καὶ δὲν τῆτο, ὅταν ἔχη τινᾶς τῶν τῶν μέσων, ὅσα ἀρκῶν νὰ τῶν εὐχα-

χαρισθήσων, τὰ ἐπιλοιπα ᾠρέπει νὰ νομίζονται πε-
 ριττά· ἐπειδὴ αὐὴ ἡμετέρα αἰδητικότης εἶναι πε-
 ρεισμηρή, τὸτ' ἔστι πεπερασμηρή, ᾠρωρισμηρή καὶ
 πεπερασμηρά ἀναγκαιώς εἶναι καὶ τὰ μέσα τὰ ἀπαι-
 τέμμερα εἰς τὸ νὰ τὴν εὐχαρισθήσων. Ἀλλὰ ποῖος εἶ-
 ναι ἐκεῖνος, ὅστις ἡμπορεῖ νὰ διορίσῃ ἐπ' ἀκριβές
 τὰ ὄρια τῆς ἡμετέρας αἰδητικότητος, καὶ νὰ μετρήσῃ
 ἐκεῖνα ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ ὡς ᾠριττά ὑπὸ τὰ
 μέσα τὰ ἀπαιτέμμερα εἰς τὸ νὰ τὴν εὐχαρισθήσων; Δεδό-
 δω ὅτι εἰς μίαν δοθεῖσαν σιγμῶν, εἴνα μόνον ᾠραῖ-
 μα εἶναι ἀρκετὸν νὰ τὴν ὑπερεκπληρώσῃ, τὸτ' ἔστι
 νὰ τὴν εὐχαρισθῇ ὑπελώς· τὸτο ὅμως τὸ ᾠραῖμα
 δεῖ θέλει πλέον ἀρκέσει τὴν ἀπόλεθον σιγμῶν.
 Εἶναι νόμος φυσικὸς τῆς ἡμετέρας κατασκευῆς ὅτι μία
 ἴνα, εἰς τὴν κίνησιν τῆς ὁποίας εἶναι συνεξοδημηρὸν
 εἴνα ἀδμημα ἀρεθὸν, ὁπόταν φθάσῃ εἰς τὸν ἀκρον
 βαθμὸν τῆς κινήσεως τῆς προξενέσεως τὴν ἡδονῶν,
 ᾠρέπει αὐτὴ ἢ κίνησις νὰ παύσῃ, ἢ νὰ ὀλιγοσεύ-
 σῃ· καὶ κατὰ ἄλλον ᾠρόπον αὐτὴ ἢ ἰδία ὑπαισῖσις,
 αὐτὸς ὁ ἴδιος κλόνος τῆς μετὴν μακρὰν ἀκρίκειαν γί-
 νεται τέλος πάντων ἀλγεινός. Διὰ νὰ ἔχωμε λοιπὸν
 μίαν ἀδμηκοπον ἐξοδημῶν ἡδονῶν, εἶναι χρεία νὰ ἀλ-
 λάζωνται ἀδμηκόπως αἱ ἴνες, ὅπῃ μᾶς προξενῶν τὴν
 ἡδονῶν, ὅ ὅστι νὰ μεταβαίνη ἀδμηκόπως ἢ κινήσις τῶν
 ὑπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλαν. Λοιπὸν καὶ αὐτὸ εἴνα ἀν-
 τικείμερον ἢ θελεν εἶναι ᾠριττὸν εἰς εἴνα ἀνδρωπον
 μίαν δοθεῖσαν σιγμῶν, κατ' αὐτὴν ἢ αἰδητικότης τε εἶ-
 ναι πεπληρωμηρή ἡδη ὑπὸ εἴνα ἄλλο; ποῖος θέλει
 πολμήσει νὰ καβιβαίωσῃ, ὅτι αὐτὸ δεῖ ἡμπορεῖ νὰ
 χησιμολόσῃ καὶ νὰ τὴν ἐραχολήσῃ εἴνα ἄλλον και-
 ρόν; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θελήσωμεν νὰ διορίσωμεν εἴθερον
 μὴ μίαν συνεχῆ σειρὰν ἀδμημάτων ἡδονικῶν, ἐκεῖ-
 θερον δὲ μίαν συνεχῆ σειρὰν ἀντικειμένων ἐπιπιδείων
 νὰ τὰ διεγείρῃ, ἀλληλοδεδόχως, ἐκεῖνα ὅπῃ ἢ θελεν
 μείνη ὑπὸ αὐτὰ, δεῖ ἡμπορεῖν ἀκομι νὰ ὀνομασθῶν
 ᾠριττά. Διὰ τὴν εἰς μίαν ἡθναίαν ψυχῶν εἶναι μὴ

νέα καὶ μεγίστη ἡδονὴ τὸ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ κάμῃ εὐδαιμονίας καὶ ἄλλας. Μεταχειρίζεται λοιπὸν ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅπως τὸ φελασεύειν, εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀλλοῦ, καὶ δεῦν θέλει ἠμπορέσει ποτὲ νὰ τὴν μείνῃ κάποιον φελιτὸν. Αὐτὰ ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ ὁ ἐνισάμνος.

Ἐνὰ τοῖστον ἐπιχείρημα φαίνεται βεβαίως ὅτι ἔχει κάποιαν δόκησιν ἀληθείας. Πρέπει ὅμως νὰ δευσεύωμεν πρῶτον μὲν τὸ ἀπολύτῳ φελιτὸν ἀπὸ τὸ χετικόν· δευτερον δὲ τὴν πόρρω καὶ ἀπλῶς, δυνατὴν ἀφέλειαν, ἀπὸ τὴν πιθανὴν καὶ προσεχῆ. Ἐγὼ λοιπὸν σιωπῶ ὅτι καθεὺς δεῦν εἶναι εἰς τὸν κόσμον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἀπειραν σικδρομῶν τῆς δυνατῆς φελασεύειν νὰ μὲν ἠμπορῇ ἐνίστε καὶ τύχῳ νὰ μᾶς ἀποβῇ εἰς ἀφέλειαν, ἐπεὶ δεῦν εἶναι καὶ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἠμπορῇ νὰ ὀνομαδῆ ἀπολύτως φελιτὸν. Ὅμως τὸ φελιτὸν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον δεῦν μεφέεται μὲ αὐτὴν τὴν ἀπλῶς δυνατὴν ἀφέλειαν. Περὶτὰ ἡμεῖς ὀνομάζομεν ὅλα ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, πεδύτων τῆς σικδύτων φελασεύειν τῆς ζωῆς μας, δεῦν ἔπεται μὲ πιθανολογίαν νὰ μᾶς ποροξενῆδῆ εδερμία ἀφέλεια· καὶ τῆτο τὸ χετικόν περὶτὸν, τῆτο τὸ φελιτὸν, χωεῖς τῆ ὁποῖα ἠμπορεῖμεν, ἀνὰ θελήσωμεν, νὰ ζήσωμεν εὐχαρισημῶσι, εἶναι ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀπάγωμεν ἀνὰ κράτος καθεὺς ἐπιθυμίαν.

Καὶ τοσῶτω μᾶλλον, καθεὺς ὅτι πρέπει νὰ γίνεταί ἄφορος ὁ λογαριασμός φελιτὸν τὰ περὶτὰ, ὅπῳταν ὁ λόγος εἶναι φελιτὸν πράγματος ἤδη κηδύτων, καὶ ὅπῳταν εἶναι φελιτὸν πράγματος ἀπλῶς μόνον ἐπιθυμημένου. Τὸ νὰ νομίζω περὶτὸν, ἢ μὴ περὶτὸν εἶναι πρᾶγμα, τῆ ὁποῖα εἶμαι ἤδη ἐν κηδύτων, τῆτο δεῦν κάμνει κάμμειαν ἀλλοίωσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μου. Θέλω ἀπατηδῆναι, ὅπῳταν νομίζωντῆς τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὴν εὐτυχίαν μου, δεῦν θέλει μοι ποροξενῆσαι πιθανῶς κάμμειαν ἀφέλειαν, πλῶν ἢ ἀπάτη αὐτῆ δεῦν

θέλει μὲ κάμνη δὲ τὸτο δυσυχῆ. Ἐξ ἐναντίας ὁπό-
 ταν ὁ λόγος εἶναι παρὰ τὸ παράγματος μὴ κτηθῆντος
 μὲν, ζωηρῶς ὁμως ἐπιθυμητῆρα, τότε τὸ ἀποτέλεσμα
 εἶναι ἀξιοφόρατον. Ἡ ἄλλοι ἰδιότης τῆς ἐπιθυμίας
 εἶναι νὰ κάμνη εἰς ἡμᾶς ἀναγκαῖα ὅλα ἐκεῖνα, ὅτῃ
 ἐπιθυμητῆρα. Ὅπότεν λοιπὸν ἐγὼ φέρωμαι νὰ ἐπι-
 θυμησῶ εἰς τὸ παράγμα, χωρὶς τῆ ἀποικῆ ἡμπορῶ, αὐ
 θέλω, νὰ ἀπερᾶσω, τότε αὐτὸ τὸ παράγμα ἀλλάζει
 εὐθύς ὄφιν ὡς πρὸς ἐμέ, καὶ ὁπό ἐκεῖ ὅτῃ εἶναι
 καθ' ἑαυτὸν περιττὸν, γίνεται ὡς πρὸς ἐμέ ἀναγ-
 καῖον ἢ μῆτε εἶναι πλεον εἰς ἐμέ ἀξιοφόρος αὐτῆ ἢ
 ἀπάτη· ἐπειδὴ μοι γίνεται αἰτία ὅλων τῶ ἀνησυ-
 χιῶν, ὅτῃ συνφορεῦεν τῶ ἐπιθυμίαν.

Διὰ τὸτο ὁ φρόνιμος ἀρέπει παρὰ πάντων νὰ ἔχη
 ἀξίωμα ἄλλοτὸν τὸ, νὰ μὴ κατασαίνῃ ποτὲ εἰς τὸν
 ἑαυτὸν τῆ ἀναγκαῖα, εἰμὴ μόνον ἐκεῖνα, ὅτῃ τῶν
 εἶναι πιαυτᾶ. Ὁ Σωκράτης περιδραβάζωντας μίαν ἡ-
 μέραν εἰς τῶ ἀγορᾷ τῆ Αἰθίων, καὶ βλέπωντας
 πανταχῆ ἀξιοφόρα πολύτιμα παράγματα ἐκτεθειμῆρα
 εἰς τῆς ἀκέρεσας ἀγορασᾶς, πόσα παράγματα, εἶπε
 μεδιῶν, εἶναι ἐδῶ, τῶ ὅποιαν ἐγὼ δὲν ἔχω κάμ-
 μίαν χρείαν! (1) Ὁ ἴδιος Σωκράτης ἐκεῖνος ὅτῃ εὐ-
 χαρίζεται μὲ ὀλίγα, καὶ ἐπομῆως χρειάζονται ὀλί-
 γα ἐσωλήθιζε νὰ τῆς παρομοιάζῃ μὲ τῆς Θεῆς, οἱ
 ὅποιοι δὲν ἔχεν χρείαν εἰδὸς παράγατος.

Ἐξαιρητῆρα ἐκεῖνος ὅπου ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως
 εἰς ἀκέρησιν τῆς ζωῆς, εἰς τὸ ὅποιον σωλίσεται τὸ
 ἀπολύτως ἀναγκαῖον, καὶ ἐκεῖνος ὅτῃ ἀπαιτεῖται εἰς
 τὸ νὰ ζῆ τινὰς εὐπόσμως καὶ τῶν κατίσασιν, εἰς τὴν
 ὅποιαν εὐρίσεται, εἰς τὸ ὅποιον σωλίσεται τὸ χρε-

τι-

(1) „ Περὶ τῆς ἀξιοφόρας (ὁ Σωκράτης) εἰς τῆς πλείστων
 „ τῶ ἀγορᾷ πικροκλήμων, ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν, πόσων ἐγὼ
 „ χρείαν ἐκ ἔχω. (Ἀποφθι Φιλιστ.)

τικῶς ἀναγκαῖον, δεῦν εἶναι κανεῖνα ἄλλο εἰς ἡμᾶς ἀναγκαῖον. Τὸ γὰρ ἀμελῆται τὸ πρῶτον εἶναι ἴδιον ἀναγκαῖον ἀνθρώπων· καὶ ἐγὼ συμβουλευῶ τὸν φρόνιμον ἀνθρώπον γὰρ μεταχειρίζεται ὅλα τὰ τίμια μέσα δεῦν γὰρ ἀποκτήσῃ καὶ τὸ δεύτερον, ἀν' ὅχι δι' ἄλλω αἰτίαν, πλάχισον δεῦν γὰρ μὴ ἔχη κανεῖνα καιρὸν γὰρ μεμφοθῆ ἑαυτὸν δι' ὅτι τὸ ἀμέλησεν. Εὐθύς ὅμως ὅπως φθάσῃ εἰς τῆτον τὸν βαθμὸν (καὶ μὲ μίαν συντιμον ζωρότητα καὶ ἐπιδεξιότητα εἶναι πολλὰ εὐκόλον γὰρ φθάσῃ, ἀν' μόνον φυλάγεται ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα πολλῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐκτείνων εἰς ἑαυτοὺς πέρα τῶ δέοντος τῶ ὅρα τῆς καταστάσεώς των), ἀρέπει γὰρ ἀρκῆται εἰς τῆτο (1).

Ἐπειδὴ ἀν' θελήσῃ γὰρ προχωρήσῃ περαιτέρω καὶ γὰρ ἐπιδιώξῃ ἀναπαύσεις μεγαλιτέρας, γὰρ ζητήσῃ τύχῳ καλλιτέραν, γὰρ ἀποκτήσῃ μίαν κατάστασιν ὑψηλοτέραν, ἐγὼ βέβαια δεῦν τὸν ἐμποδίζω· τὸν ζητῶ ὡς τὸσον μίαν μόνω συνθήκῳ, ὅτι αἱ ἐπιθυμῖαι τῆς ποιῶτων προχωρήσεων ἀρέπει γὰρ εἶναι χωρὶς παραχλῆ τῆς ψυχῆς τῆς, καὶ ὅτι ἀρέπει γὰρ τὰς ἀποποιῆται εὐθύς ὅπως τὸν ταρατῆν· δεῦν τι ἄλλῶς ἀρέπει γὰρ νομιθῆ βελός, καὶ γὰρ μὴ τὸν συμπαθῆ κανεῖς· ἐπειδὴ μαρὸς, ἀνάξιος συμπαθείας εἶναι ἐκεῖνος, ὅς τις ἔχωντας ὅσα ἀπαιτῆνται εἰς τὸ γὰρ εἶναι δὶχαρισημῆς, καὶ ἐπομῆως εὐδαίμων, γίνεται παρ' ἑαυτῶ
μὲ

(1) Ἐκεῖνος εἶναι πλάσιος, λέγει καὶ Κικέρων (Παραδόξ. 5.) ὁ ὅποιος δεῦν ζητῆ, δεῦν ἐπιθυμῆ, δεῦν εὐχετα πεισιώτερον ἢ τῆ ἀναγκαῖον. Καὶ παρακατιῶν, τὸ γὰρ μὴ εἶναι τινὰς ἐπιθυμητικός, εἶναι ἀργύριον, τὸ γὰρ μὴ εἶναι πλεονεκτικός, εἶναι πεισισία, τὸ δὲ γὰρ εἶναι αὐτάρκης, εἴτ' ἂν δὶχαρισημῆς εἰς ἐκεῖνα ὅπως ἔχει, τῆτο εἶναι μέγιστος καὶ βεβαιώτατος πλάτος. Ὡσαύτως καὶ ὁ Λυκρέτιος Βιβλ. 5. Μῆγας πλάτος, λέγει, εἶναι εἰς τὸν ἀνδραπῆν τὸ γὰρ ζῆ οικονομικῶς καὶ μὲ ψυχλῶ δὶχαρισημῆλῳ· διὰ τὶ τῶ ὀλίγῳ ἐδέ ποτέ εἰσιν ἔλλειψις.

μὲ τὴν ἀδημονίαν τῆς πλεονεξίας τε δυσαρνητέος καὶ κακοδαίμων.

Ἐγὼ ἐπεθύμην μάλιστα νὰ εἶναι χωρὶς παραχλὺ τῆς ψυχῆς καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, ὅπως εἶναι εἰς ἔλλειψιν τῆς χρετικῆς ἀναγκῆς· καὶ δεῖ τί ὄχι; Ὅποτε δὲν λείπει τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον, τὰ χρετικὰ δὲν εἶναι, καθὼς εἶπαμεν, ὅλα τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς ἐθέσε; Ὁμολογῶ ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπόληψις ἔχει μεγαλωπιάτην ἰσχυρὰ εἰς τὴν κοινωνίαν, ὁμολογῶ ὅτι αὐτὴ χηματίζει μίαν ἀνάγκην ὄχι πολλὰ μακροσμήλῳ ἀπὸ τῆς ἀπόλυτον· ἀλλὰ τὸτο θέλει μὲ κάμνει ναι, νὰ οἰκτείρω δίκωλότερον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εὐερισκόμην εἰς ἔλλειψιν τῆς τοιάτων, δὲν ἔχει ἱκανῶς ἀνησυχίαν νὰ ὑποφέρει ἀλύτως τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐερίσκειται, δὲν θέλει μὲ κάμη ὅμως νὰ μὴν ἐπαινῶ, καὶ νὰ μὴν δώσω κυρίως τὴν τίτλον τῆς ἀληθῆς φρονίμου εἰς ἐκεῖνον, ὅστις καὶ εἰς τοιαύτῳ κατάστασιν εὐερισκόμην, ἰξεύρει νὰ εἶναι εὐθυμος.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπως ἔχομεν πρὸ πάντων δίκαιον νὰ ἀπειτῶμεν εἰς κάθε πείρασιν ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅστις θέλει νὰ λέγηται φρόνιμος, εἶναι τὸ, πρὸ τῆς νὰ ἐπιδοθῆ εἰς κάμμιαν ἐπιθυμίαν, νὰ θεωρῆ μὲ βραδεῖαν ἐξέτασιν ποίαν αὐξήσιν τῆς ἀληθῆς εὐδαιμονίας ἔχει νὰ ἀποκτήσῃ ἀπὸ τῆς ἀπολαύσιν ἐκεῖνη, ὅπως ζητεῖ· δεῖ τί πόσοι καὶ πόσοι πρῶτα φερόμενοι ἀπὸ τῆς φαντασίαντων, καὶ ὑποθέτοντες, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐδαιμονέστατοι, ἀφ' ἧς ἠθέλαν ἀποκτήσῃ ἐκεῖνο ὅπως ἐπεθύμην, ἀποκτῶντας το, δὲν εὐρέθησαν ἔπειτα ἠπατημένοι; Πόσοι καὶ πόσοι εὐθύς ὅπως τῆς παρρησιαδῆς κἀνεία ἀντικείμενον, δὲν φέρονται ἐπ' αὐτὸ μὲ πλεονεξίαν καὶ ζωηροτάτην ἐπιθυμίαν, χωρὶς νὰ σοχαθῶν μίτε κἀν, ἀν' ἔχη νὰ τῆς εἶναι ἀφέλιμον καὶ ὄχι ἀνωφελές, ἢ ἀχρηστον, ἢ καὶ ἐπιζήμιον ἴσως; Ἐκ τέτοιο προέρχεται ἔπειτα ἡ ἀδαφροεῖα, ἡ ἀηδία, καὶ πολλαίς ἢ ἐπίμονος καταφρόνησις πρὸς τὰ πράγματα ὅπου μὲ πύσω ἀδημονίαν ἐζητήσαν.

εἰ τότε ἐπίστευε καὶ ἡ μετάνοια δι' ὅτι τὰ ἐξήτησαν, καὶ ἡ λύπη δι' ὅτι τὰ ἀπέκτησαν. Εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἢ εἶναι ἡλικίαν, ἢ εἶναι κατὰ σασίτη καὶ ἔθρον τῆς ζῆν δὲν εἶναι συνηθισμένοι νὰ ἐπιλογίζονται καὶ νὰ σκέπτονται, ἴσως εἶναι ἀξίον συμπαθείας τὸ ποιεῖν· ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ὡς τὰ μικρὰ παιδία, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ψυχάριον (πεταλέδα), εἶναι λαμπρὸν πετάλιον, εἶναι ὁποιοιδήποτε παιγνιδάκι εἶναι ἰκανὸν νὰ ἐγείρῃ τὴν πλέον σφοδρὰν ἐπιθυμίαν· καὶ ὄντας ἀνεπιτήδεια νὰ ἀναπέμψῃ τὸν λογισμὸν εἰς τὰ ἀποβησόμενα, ἐπιθυμῶν πολλάκις περισσότερον ἐκεῖνο, ὅπως τὰ βλάπτει περισσότερον· εἰς εἶνα Φιλόσοφον ὅμως εἶναι ἀσύγνωστον τὸ ποιεῖν ἀμάρτημα· καὶ ὅμως πόσοι Φιλόσοφοι δὲν παιδαριάζου;

Ὅταν ὁ Πύρρος παρεσκιάζετο νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τῆν Ῥωμαίων, Κινεύς, ὅς τις ἦτον μαζίτης, ἀρχίσσε νὰ τὸν ἐρωτᾷ ἀπλῶς ἕως καὶ τῆν τὸν ἔθρον. Ἀφ' ἧς κινήσῃ οἱ Ῥωμαῖοι, τί ἔχομεν ὑσερον νὰ κάμωμεν; Ἐχομεν νὰ ὑποτάξωμεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἀπεκείθη ὁ Πύρρος — Καὶ ἀφ' ἧς ὑποταχθῆ ἡ Ἰταλία; Νὰ ἀπεράσωμεν εἰς τὴν πλησίον αὐτῆς Σικελίαν, ἀπεκείθη ὁ Πύρρος — Ἀλλὰ ἀφ' ἧς καταπολεμηθῆ ἡ Σικελία, εἶσαι ἐνταῦθα τέλος τῆς πολέμου; Μάλιστα ὄχι, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς· τῆτο δὲν θέλει εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς πολέμου· ἐπειδὴ μᾶς μέλει ὑσερὰ ἢ Λυβία, καὶ ἡ Καρχηδών — Καὶ μὴ τῆτο; Ἡμποροῦμεν νὰ ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Περσίαν, καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα βασίλεια τῆς Κόσμου — Ἀλλ' ἀφ' ἧς τελειώσῃ ὅλοι αὐταὶ αἱ κατακτήσεις, τί ἔχομεν νὰ κάμωμεν; Τότε θέλομεν ζῆν εὐθύμως, ἀπεκείθη ὁ Πύρρος, καὶ θέλομεν ἀπερᾶν τὸν καιρόν μας εὐφραϊνόμενοι καὶ ἐγλευδίζοντες. Τότε ὁ Κινεύς· ἀλλὰ τί ἐμποδίζει, εἶπεν, ὁ βασιλεῦ, νὰ μὴν ἀρχίσῃς ἀπὸ ταῦτα τὴν ἄραν νὰ ζῆς εὐφραϊνόμενος, ἢ ποῖαν ἀνάγκην ἔχεις νὰ γεμίσης τὴν γλῶσσαν ἀπὸ σφραγῶν καὶ ἀφαισισμῶν εἶναι νὰ φθάσῃς εἰς τὴν

εὐδαιμονίαν ἐκείνῳ, τὴν ὁποίαν ἔχεις ἤδη ἀπὸ χειρῶν;

Οἱ πειραστότεροι τῶν ἀνθρώπων ἔφραπε νὰ λέγαν συγχάρις καθ' ἑαυτὸς τὸν λόγον τῆς Κινέως, ὅτι νὰ γνωρίσεν τὴν ἀλλαγίαν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς. Ὁ φιλάργυρος καὶ ὁ φιλόδοξος πρὸς τί τέλος ἐπιθυμῶν τόσοσιν ὁ εἷας νὰ ἐπισωρεύῃ πλῆθη, καὶ ὁ ἄλλος νὰ αὐξάνῃ τὰς ἀξίας καὶ τὰς ἐξουσίας; Τὸ ἔχαπαν τέλος εἶναι ὅτι νὰ ἀποκτήσεν ἀναπαύσεις μεγαλιτέρας, νὰ εὐκολιώνεν τὴν ἀπόλαυσιν ἡδονῶν πειραστοτέρων. Ἀλλ' ἀφ' ἧ ἔχεν ἤδη ἀναπαύσεις ἀρκεταίς, ἀφ' ἧ ἔχεν ἤδη τὰ μέσα νὰ ἀπεράσεν, ἀν' θέλων, ὅλῳ τους τὴν ζωὴν ἐν ἡδυπαθείᾳ, ὅσον εἶναι ἀνοσιία μεγάλη νὰ βασανίζωνται τόσοσιν ζητῶντες ἀλλ' ἐκείνα ὅπως ἔχον ἤδη ἀπὸ χειρῶν;

Ὁ πλεονέκτης ἀνθρώπος ὁμοιάζει, εἶπεν εἷας, μὲ τὸν βιασικὸν ὀδοιπόρον· ἀνυπόμονος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπέμῳρον ὄρον, μυρίαί βυβαί τῆ προσφερόνται εἰς μάτῳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ· ὅλα εἶναι χαμῳα ὡς πρὸς αὐτόν· προσηλωμῳρος μόνον εἰς τὸ ὑπεκείμεμῳρον, καὶ εἰς τὸ τέρμα τῆς ὀδοιπορείας τῆς, ὅσον ἔχει πλέον ὄμματα νὰ ἰδῇ τίποτε. Προσφῳῶς περομοιάζει καὶ εἷας ἄλλος τὴν ἐπιθυμίαν μὲ εἷας γόντα, ὁ ὁποῖος ἀχολῳῶντας κολαδῳτικῳς τὴν ψυχῳῳμας εἰς τὸ μέλλον, μῳς ἀρπάζει ἐν τῳστῳ ἀνεπαιδῳτήτως ὅλα τὰ παρόντα. Καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, ὅπως ἐπιδῳκοντες παράγματα μικρῳ καὶ εὐκαταφρόνῳτα, χαῳομῳι πολλῳκαὶς τὰ μεγαλιτέρα καὶ ἀξιολογῳτερα· καὶ μῳτε τῳτο ὅσον φθῳνει, ἀλλῳ τὸ πλέον χειρότερον εἶναι, ὅπου ἀφ' ἧ μῳς ὑφαρπάση ὅλα τὰ παρόντα ἀγαθῳ, ἢ ἐπιθυμία μῳς ἐπιφορτίζει ἔπειτα μὲ μυρίας ἀνίας, καὶ σῳνοχωρείας καὶ παραχῳς· ἐπειδῳ ἢ πλέον ἀθλιωτέρα κατῳσῳσις ἐνὸς ἀνθρώπου, εἶναι κυρίως τὸ νὰ ἐπιθυμῳ θῳρμῳς εἷας παράγμα, καὶ νὰ μῳνὸ τὸ ἀπολαμβῳνῳ.

Μῳλισῳ καὶ αὐτῳ τὴν ἡδονῳ τῆς ἀπολαύσεως τὴν
βλά-

βλάβπτει καὶ ὑπερβολῶ ἢ ὑπερβολικὴ ὀρμὴ τῆς ἐπιθυμιῶν. Ἐκεῖνο ὅπῃ λέγαν τινές, ὅτι τόσον περιαισώτερον εὐάρεστος ἀποβαίνει ἢ ἀπόλαυσις, ὅσον ζωηρότερα καὶ σφοδρότερα εἶναι ἢ ἐπιθυμία τῆς, δὲν ἀληθεύει, εἰμὴ μόνον ὅταν τὸ πρᾶγμα ἀπίστοιχὴ ἐντελῶς μὲ τῶ ἰδέαν, ὅπῃ πρὸ αὐτῆ εἴχομεν ἐν τῇ ψυχῇ μας. Ἀλλὰ τῆτο δὲ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ σπαιόν, καὶ χεδὸν δὲ συμβαίνει καμμίαν φοραῖ. Ἐπειδὴ ἢ φαντασία μεγαλιώει, ὡς εἴρηται ἐμπαροδον, ἀμέτρως τὰ πρᾶγματα, μᾶς τὰ ζωηραφίζει πάντοτε μεγαλήτερα, ὠραιότερα, πολυτιμότερα, καὶ ἠδονικώτερα ἀπὸ ὅτι εἶναι καὶ ταῦτα· καὶ ἔξ τῆτο δὲ μεταβαίνων ποτὲ ἀπὸ φαντασίαν εἰς πραγματικὰ χωεῖς νὰ χάσων τῶ ὑπολαμβανομῆν παρήμων εἰς αὐτὰ ἀξίαν.

Διὰ τὰ ὁποῖα ταῦτα γίνεται πάντοτε φανερώτερον πόσον ὠφέλιμον εἶναι νὰ ἀποκτίσωμεν ἐν καιρῷ τῶ φρόνιμον ἔξιν νὰ ἀνασέλωμεν καὶ νὰ κατὰνάξωμεν τῶ ὀρμῶν τῆς τῆ πάθης, τὸ ὁποῖον γίνεται ἐπειτα δυσήνιον καὶ ἀτίθασον, αἰσῶς κατ' ἀρχὰς τῆ ἀφῆσιν πολλὰ ἀπολυμῆρον τὸν χαλινόν. Ὁ ἀνδρῶπος, ὅπῃ ἰξεύρει νὰ χαλιναγωγῇ φρονίμως καὶ νὰ μετελάζη τὰς ἐπιθυμίας τῆς, ἀπολαμβάνει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τεία κέρδη· πρῶτον δὲ δοκιμάζει τῶ ἀπισυχίαν τῆς προσδοκίας· δεύτερον δὲ αἰθαίνεται τὴν θλίψιν τῆς ἀποτεύξεως· τρίτον αἰθαίνεται ὅλλω τῶ ἠδονῶ τῆς ἀπολαύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4'.

Φιλοπλητία, Φιλομάθεια, Φιλοδοξία, Φιλοτιμία, Φιλαρχία, Φιληδομία.

Ἀφ' ἧς ἑξετάσωμεν ἐκεῖνα ὅπῃ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἐν γῆρι, καὶ ἐδείξωμεν πόσον συνπλεῖ εἰς τῶ

τὴν ἀνθρώπινον εὐδαιμονίαν τὸ νὰ ἰξούρη τινὰς νὰ μετελάσῃ τὴν ὀρμὴν τῆς ἐπιθυμίας, δὲν θέλει εἶναι ἀκαιρον, μίτε ἴσως μικρὰς ἐφελείας ἀπόξενον νὰ καταβῶμεν εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν ἐν μέρει τὰ ὑποκείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα συνηθίζον ἰδιαίτερον αἱ ἐπιθυμίαι τῶν ἀνθρώπων νὰ ὑποτείνωνται· καὶ νὰ ἰδῶμεν πῶς ἀρέπει νὰ φέρηται εἰς καθ' ἑαυτὴν ἀπὸ αὐτὰ ἀνὰ μέρος ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Φιλοπλυστία.

Βλέπομεν ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῶν πλέτη ἔχει καινότερον εἰς τὰς ἀνθρώπους φελοσιότεραν ἰσχύν· καὶ ὅτι δὲν εἶναι πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἀναφέρεται ἀπὸ τὴν λαίμαργίαν τῶν χυσῶν. „Εἰς τί δὲν ἀναγκάζεις τὰ σῆθη τῶν θνητῶν, καταραμῆν πείνα (λαίμαργία) τῶν χυσῶν; εἶπε καὶ ὁ Βιργίλιος (Αἰνεῖαδ. Βιβλ. Γ').

Αὐτὴ ὅμως ἡ τόσοσ καθολικὴ ἐπιθυμία ἔχει φανερά τὴν ἀρχαίτης ἀπὸ μίαν καθολικὴν ἀπάτην. Πιστόμεν ὅλοι κοινῶς, ὅτι τὰ πλέτη εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας· καὶ ὅτι ἀρκεῖ νὰ εἶναι τινὰς πλάσιος, καὶ νὰ εἶναι εὐδαίμων. Ἀλλ' ἡ εὐδαιμονία δὲν ἀγοράζεται, λέγει ὁ Πλάταρχος· καὶ ἐκεῖνος ὅπως κινεῖ εἰς ἡμᾶς φθόνον, ἢ θελῶν εγείρει ἴσως οἴκτον, ἀνίσως ἀπὸ τὸ νὰ ἐκθαμβέμεθα ἀπὸ τὴν φαινομυλίαν λαμπρότητα τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τε, ἢ ἢμπορέσωμεν νὰ διέλθωμεν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας τε (1). Διὰ τὸ νὰ διορίσωμεν λοιπὸν ἀκρι-

(1) Ἡ καρδία εἶναι πελλὰκις πεπειτηλιγμένη εἰς μεγάλας ἀδη-

ακριβέστερα πόσης ἐπιθυμίας ἀξία ἠμπορεῖν νὰ εἶναι τὰ πλεῖτα, ἃς ὀξετάσωνται καὶ τὴν ὁδηγίαν ἐνὸς σοφοῦ ἀνθρώπου, τῶ ὁποῖοις τὰ συγγραμματα ἀνάμεσα εἰς τὰ πολλὰ σφάλματα φερέμεχον ἐπίστε καὶ ἀφελίμως ἀληθείας (1), ὅποια εἶναι ἡ εὐδαιμονία ἐνὸς ἀνθρώπου πλεσίς.

Ἡ εὐδαιμονία τῶ ἀνθρώπων ἐν γῆρι φεράγεται ἀπὸ τὸν ἁεφορον ἔσοπον, κατ' ὃν ἀπερνεῖν τὰς ἁεφορους σιγμάς τῆς ζωῆς των. Ἀς ἰδῶμεν λοιπὸν πῶς συμβαίνει τὸτο εἰς τὰς πλεσίς, καὶ πῶς εἰς τὰς μετρίας, ἢ καὶ λυτῶρας τύχης ἀνθρώπου. Αἱ χρεῖαι τῆς πείνας, τῆς δίψας, τῆς ἀναπαύσεως, τῶ ὕπνου, καὶ ἄλλων ὁμοίων, εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλους, καὶ ἀπὸ τὰς εἰκοσιτέσσαρας ἄρας τῶ ἡμερονοκτίς τὰς δέκα, ἢ τὰς δώδεκα τὰς μεταχειρίζονται ὅλοι κοινῶς εἰς τὸ νὰ διχαρισθῶσιν αὐτὰς τὰς χρεῖας· καὶ ἐν ὅσῳ διχαρισθῶσιν αὐτὰς, δὸν εἶναι ἁεφοραὶ μετὰξὺ εἰς τὸν πλουσιώτερον ἀρχοντα καὶ εἰς τὸν πλεόν ἀθλιον χωρεῖται· ἢ καὶ αὐ εἶναι κῆμμία, εἶναι βέβαια περισσότερον πρὸς ὑπεροχὴν τῶ δούτερον φερά τῶ πρῶτε· ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἡ ἁεπέζα τῶ πλεσίς εἶναι πολυτελεστέρα καὶ νοσιμωτέρα ἀπὸ τὴν τῶ πτωχῶ· ὁμως εἰς τὰς χυμάς εἶναι γνωσὸν εἰς κατ' ἐναν, ὅτι αἱ γούσεις εἶναι χετικάι ὡς πρὸς τὸν ἁρανίσκον καὶ τὴν ἔξιν τῶ κατ' ἐνὸς, καὶ ὅτι ἡ ὀρεξίς εἶναι πάντοτε τὸ ἡδύτερον ἄρτυμα, ἢ ὅποια εἰς μὴ τὸν πλεσίον καὶ ἄργον ἀνθρώπον λείπει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς δὲ τὸν πτωχὸν δὸν λείπει κῆμμίαν φορῶ· ὡσαύτως ἡ ἀνάπαυσις καὶ ὁ ὕπνος δὸν ἀμφιβάλλει κανεῖς, ὅτι εἰς τῶτον εἶναι ἀρεσώτερα καὶ ἡδύτερα, φερά εἰς ἐκείνον.

Εἰ-

ἀδμημονίας, καὶ ἡ εὐδαιμονία ὅλη ἐπαύει εἰς τὸ πρῶσωπον, λέγου καὶ ἡ Δεκῆσα Βασιργιάρη εἰς τὰς πρὸς τὸν ἡὸν τῆς παρακινεσίς.

(1) Εὐβέτιος πρὸς τὸ ἀνθρώπου.

Εἶναι λοιπὸν δώδεκα ἢ δέκα ὥραι τῆ ἡμερονοκτίε, εἰς τὰς ὁποίας κάθε ἀνδρῶπος, ὅστις ἔχει ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα, ἢ πορεῖ νὰ εἶναι τελάχισον ἐπίσης δίδαίμων, καθὼς ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει καὶ τὰ περιτότερα τῆς χρείας. Μέναν ἄλλαι δώδεκα ἢ δεκατέσσαρες ὥραι, πῶτ' ἔστιν ἐκεῖναι ὅπῃ εἶναι μεταξύ τῆ ὑπεραποδιδμῶν χρεῶν καὶ τῆ ἀναγκαιμῶν. Αὐτὰς ὁ πλέσιος ἀνδρῶπος τὰς ἐξοδύει τὰς περιωστέρας εἰς τὴν ἀργίαν, καὶ ὁ πτωχὸς τὰς μεταχειρίζεται εἰς τὴν ἐργασίαν. Λοιπὸν ποῖος ἄπο τῆς τῆς δύο τὰς μεταχειρίζεται καλλίτερα, ἢ ἡδονικώτερα; Ὁ δούτερος εἶναι, ναί, ὑποκείμενος εἰς τὸν κόπον· ἀλλ' ὁ πρῶτος εἶναι ὑποκείμενος εἰς τὴν ὀχλησίαν (πληξίν)· ποῖον τούτων τῆ δύο κακῶν ἀρέπει νὰ νομίσωμεν χειρότερον;

Ἡ ὀχλησία εἶναι βεβαιότατα εἷνα κακόν, καὶ κακὸν βαρύτερον· ἐν ᾧ εἰς ἐναντίας ὁ κόπος δεῦν εἶναι πάνποτε κακόν. Εἶναι κακόν δεῦν εἷνα δῶλον (σικλάβον) ὑπαγκασμῶν νὰ κοπιάζη ἀκυσίως, καὶ πολλὰκις ὑπὲρ τὴν δυνάμιν τε, καὶ χωρὶς νὰ ἢ πορῆ νὰ ἀναπαυθῆ. Ὅπόταν ὅμως εἶναι ἐφελύσιος καὶ μέτερος, καὶ κατεσημῶς ἄπο τὴν ἔξιν εὔκολος, τότε γίνεται εἷνα ἀληθινὸν ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς. Πόσες τεχνίτας καὶ ἐμπόρους δεῦν βλέπομεν καὶ ἀφ' ἑ πλεπῆσεν νὰ ἐξαπολεθῶν μεθ' ἡδονῆς τὴν ἐμπορίων τῶν ἢ τὴν τέχνων, καὶ νὰ τὰς παρατῶν με λυπῶτες, ὅπῃ ταν ἀναγκαθῶν ἄπο ἀδυναμίαν, ἢ γρηατεῖον; Τὸ μόνον κέρδος τῶ νὰ ἀπαλλαγῆ τινὰς ἄπο τῆ ἀφόρητον κακὸν τῆς ὀχλησίας, ἢ ἀφαίρεσις κάθε λυπηρᾶς συλλογῆς, ὅπῃ ποροξενεῖ ἢ ἀχολία, ἢ ἡδονὴ ὅπῃ ἢ κίνησις καὶ ἢ ἀσκησις καθ' ἑαυτὰ ποροξενῶν, ἢ ὑγεία καὶ εὐρωσία, ὅπῃ ἄποκτᾶ ἐκ τῶ τῶν τὸ σῶμα, δεῦν μέσε τῆ ὁποῖων ἀπαλλάττεται ἄπο τὰ κακὰ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται τὸσον συχναίς οἱ ἀργοὶ ἀνδρῶποι, ἢ ἡδονὴ τῆς ἀναπαύσεως, ἢ τῆς δεῦν δεχεται τὸν κόπον, ἢ ἡδονὴ τῆς βροφῆς καὶ τε ὑπνε, τὰ ὁποῖα

μῆ τῶτον γίνονται τόσον γλυκὰ καὶ ἡδονικὰ, ὅλα αὐτὰ κάμνεν τὸν κόπον ἡδυνῶ καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπῃ ἔδυν ἔχεν χρεῖαν νὰ κοπιάζεν.

Εἰς ἐκείνους δὲ ὅπῃ ἔχεν χρεῖαν τὸ κόπος, προσίθεται καὶ μία ἄλλη ἡδονή, ἐκείνη δηλονότι τῆς προαιδήσεως. Ὅποτεν εἰς εἴαν ἄνθρωπον σωφροσύωνται αἱ ιδέαι τῆς κόπος καὶ τῆς ἀνταμοιβῆς, ὅπῃ ἄρεπει νὰ τῆ προέλθῃ ἐκ τῆς, ἢ μία ἀνακαλεῖ τὴν ἄλλω, καὶ ἢ προαιδήσις τῆς ἀνταμοιβῆς μεταβάλλεται εἰς αὐτὸν κάθε στιγμήν εἰς ἡδονὴν ἀληθινὴν καὶ πραγματικὴν. Κάθε κτύπημα τῆς ἀξίνης, ἢ τῆς σφύρας παρήσιαζεν εἰς τὸν νῦν τῆ χαλκείως τὴν εἰκόνα τῆς μιδῆς, ὅπῃ ἄρεπει νὰ λάβῃ ἐντεῦθεν. Κάθε αὐλαξ (αὐλακία) ἀνακαλεῖ εἰς τὸν γεωργὸν τὴν εὐφρόσυμον ἡμέραν τῆς καρπολογίας· καὶ ὁ λογισμὸς εἰς τῆ κοροξενεῖ πρὸ ταύτης ὅλλω τὴν ἐκ ταύτης ἡδονὴν.

Ἡ πλείσιος τῶναντίον, κοντὰ ὅπῃ εἶναι σερμηλῆος ὅλων τῶτων τῆς ἡδονῶν, μετὸ νὰ μὴ κινῆται ἄπο κάμμιαν χρεῖαν δεῖ νὰ ἀχολῆται εἰς τι, ἀναγκάζεται συχνάκις νὰ μὴ ἀργὸς τὸ πειραστότερον μέρος τῆς ἡμέρας, καὶ ἐπομῆως νὰ βασανίζηται ἄπο τὴν ὀχληρίαν. Διὰ νὰ εἶναι εὐδαίμων, βιάζεται νὰ προσμῆνῃ δεῖ νὰ ἀναπέσῃ εἰς αὐτὸν ἢ φύσις κάμμιαν χρεῖαν, καὶ νὰ τὴν εὐχαρισῆσῃ· ἀλλ' ἐν ὅσῳ προσμῆνῃ, εἶναι ἐντοσέτω κακοδαίμων· καὶ μήτε ἢ φύσις τῆ κάμνει τὴν χάριν νὰ τῆ πολλαπλασιάσῃ τὰς χρεῖας εἰς ἔσποπον ὅπῃ νὰ δεχέηται ταχύτερον ἢ μία τὴν ἄλλω. Ἡ ἔλλειψις μάλιστα τῆς κόπος καὶ τῆς σωμαστίας τὰς κάμνει νὰ ἐπανέρχωνται εἰς αὐτὸν πολλαβραδύτερα· καὶ τὸ δεῖσημα τῆς χρόνε, ὅπῃ ἀπέρνῃ μεταξὺ εἰς μίαν θεραπευτικὴν καὶ εἰς μίαν ἀναθνήσκουσαν χρεῖαν, εἶναι δι' αὐτὸν μακρότατον, καὶ ἐπαμένως ἢ προσδοκία τῆ εἶναι βασανιστικώτατη. Καὶ αὐταὶ αἱ στιγμαί, εἰς τὰ ὁποίας ἀναθνήσκωνται εἰς αὐτὸν αἱ χρεῖαι αὐταί, καὶ τὰς θεραπεύει, εἶναι τόσον ὀλιγώ-

περον ἡδονικαὶ ὡς πρὸς αὐτὸν, ὅσον ἀθρονέσεται ἀνα-
 ρηνῶνται αὐταὶ αἱ χρεῖαι. Ὅποια ἢ πόσα τὰ πα-
 ράπονα εὐδὸς πλοσίαι καὶ ἀργῆ, ὅταν τὴν ὥραν τῆ
 δεῖπνε καὶ τῆς κλίνης εὐρίσκηται χωεῖς ὄρεξιν, καὶ
 χωεῖς ὕπνον!

Εἰς τὸν ἐργατικὸν ὁμῶς καὶ ἀχολέμβιον ὄλον τὸ
 ἐναντίον· τὰ μεταξὺ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης χρεῖας
 διαστήματα τῆ χρόνε πρῶτον εἶναι πολὺ βραχυτέρα·
 δεύτερον πλήρη διὰ τὰς τῆς ἀχολίας ἡδονάς· τρίτον
 τὸ νὰ δίχαεῖς ἢ τὰς ἀναρηνωμῆας χρεῖας εἶναι εἰς
 αὐτὸν πολὺ ἡδονικώτερον, καὶ πῶστέω μάλλον, ὅσον
 ζωρότερα τὰς αἰδανέται. Εἰς τὸν κοπιασμῖον καὶ
 πεινασμῖον ἐργάτῳ τὸ ξηρὸν καὶ χοιδρὸν φαμί εἶ-
 ναι ἀαμφιβόλως νοσιμώτερον, πῶστέω τὰ καρυκομῆα
 καὶ πειτῶς κατεσκοδασμῖα βρώματα εἰς τὸν Σαρ-
 δανάπαλον, εἰς τὸν Λέκκαλλον, εἰς τὸν Ἀπίκιον, καὶ
 εἰς τὸν Ἡλιογάβαλον (1).

Αἱ θεωρεῖαι αὐταὶ μᾶς δίδου νὰ γνωρίσωμεν ἰκα-
 νῶς, πόσον ὀλίγον ἐπιφθονος ἐν γῆραι εἶναι ἢ κατὰ-
 σασις τῆ πλοσίαι· ὅσον δὲ εἶναι μῆτε φρονιμώτε-
 ρον μῆτε φιλοσοφικώτερον διὰ τὴν εὐχλὴν ἐκείνῳ·
 „ Πλῆστον δὲ ἢ πονίαν μῆμοι δῶς, σωπάξον δέμοι
 „ τὰ δέοντα ἢ τὰ αὐτάρκη (Παροιμ. Κεφ. 14.)

Καὶ βέβαια αὐτὴ εἶναι κατὰσασις ἀνθρώπου ἐπιθυμη-
 τὴ εἰς τὸν Κόσμον, αὐτὴ εἶναι χωεῖς ἄλλο ἐκείνη τῆς
 μεσόπτος, τῆτ ἐσιν ἐκείνη ὅπῃ ἀποκλείει μὴ τὴν ἀ-
 δωμη

(1) „ Ἀρταξέρξης ὁ Μήμων ἐν φυγῇ τινι τῆς ἀποσκοδῆς
 25 αὐτὴ διαρπαγῆσις, ξηρὰ σὺνα φαγῶν, καὶ κείθινον ἄρτον, οἷας,
 25 εἶπεν, ὦ Θεοί, ἡδονῆς ἀπειρος ἡμεῖς! καὶ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας,
 25 τῆς τῆς Καρῶν βασιλείας Ἄδας ὄψα καὶ πέμματα παρεσκοδῆ-
 25 σμῖα, πειτῶς, διὰ δημιουργῶν καὶ μαγειρῶν φιλοτιμῆας ἀπὸ
 25 πέμπει πρὸς αὐτὸν, ἔφη, κρείττονας ἔχειν αὐτὸς ὀψοποιεῖς
 25 πρὸς μὴ ἀεῖσον τὴν νικητοεῖαν, πρὸς δὲ δεῖπνον τὴν ὀλιγα-
 25 εισίαν. (Πλάτωνα, ἐν ἀποφθ.)

δωρητῶν πέναν, δὲν ἀποκλείει ὁμως καὶ μίαν με-
 τείαν ἀσχολίαν· ἔξ τὶ ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος, ὅπῃ μὲ
 τὴν ἀσκησιν εὐδὲς ἐπιπιδάματος ὄχι βαρέος καὶ βα-
 ναύσε, ἀλλὰ μετρία καὶ εὐχρῆς, ἠμπορεῖ νὰ ποιῆζη-
 ται δὲκόλως ὅλα τὰ εἰς ἀνάπαυσιν χρειωδέστερα, αὐ-
 τὸς εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ πλέον δὲδαιμονέστερος ἀπὸ
 ὅλων· ὡς αὖ ὅπῃ αὐτὸς ἀπιηλαγμῶς ἀπὸ τὸ βάρος
 τῆς ἐχληθείας, εὐρίσκεται ἀροτέτι καὶ εἰς κατέσασιν
 νὰ γεύηται καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰς ἀληθινὰς
 ἠδονὰς τῆς ζωῆς. Καὶ αὐτοὶ οἱ πλέστοι, αὖ θέλουν
 νὰ εἶναι καὶ δὲδαιμονες, εἰς μίαν τέτοιαν κατέσασιν
 ἀρέπει νὰ κατεσαίνωνται ἐξελέστοι· καὶ ἐπειδὴ δὲν
 ἀναγκάζονται ἀπὸ τὴν χρείαν τῆ ποιῆζεθαι τὰ ἀρὸς
 ἀνάπαυσιν χρειωδῆ εἰς τὸ νὰ ἐναχολῶνται εἰς τι, ἔ-
 χοντές τὰ ἠδὴ ἀνὰ χεῖρας, ἀρέπει νὰ ὄπινοῦν παρ' ἐαυ-
 τῶν ἄλλας χρείας.

Αἱ δὲχρῆστερα τέτων εἶναι ὁ ἔρωσ τῆς μαθήσεως,
 καὶ ὁ ἔρωσ τῆς δόξης, ἀπὸ τῶν ὁποίων μεταβαίνομεν
 ἠδὴ νὰ ὀμιλήσωμεν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Φιλομάθεια.

Απὸ τὰ πάθη τῆ ἀνθρώπου τὸ πλέον ἀξιοτίμητον
 εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ ἔρωσ τῆς μαθήσεως· ἐπειδὴ ὅσον
 εἶναι ἄλλη ἀσχολία καλλίτερα καὶ φρονιμωτέρα ἀπὸ τὸ
 νὰ καλλιερῆ τινὰς καὶ νὰ βελτιοῖ τὴν δὲάνοιάν τε· καὶ
 μήτε ἠμπορεῖ ἄλλως νὰ συσοιχῆ καλλίτερα εἰς τὸ
 πλέον πολύτιμον, ὅσον δὲ αὐτὸν, δῶρον, ὅπῃ ἔλα-
 βον ἀπὸ τὴν φύσιν.

Εἰς τὸ νὰ ἐμπνέσθῃ εἰς ἡμᾶς τοῦτο τὸ εὐχρῆκὸν
 πάθος ἔαρεπε νὰ συμεργήσωμεν πολὺ τὰ ἐκ τῆτου
 ἀροερχόμενα μεγαλώτατα κέρδη. Διὰ τὶ, χωρὶς νὰ
 εἰπῶ τὰ ἄλλα, ποῖος ἀγνοεῖ τὴν ὑπεροχὴν, ὅπου
 ἔχει

ἔχει ὁ πεπαιδευμένος ἐπαύω εἰς τὸν ἀπαιδευτον; ποία δόξα εἶναι θελητικωτέρα ἀπὸ ἐκείνῳ, ὅπως προέρχεται ἀπὸ μίαν ἀληθινὴν σοφίαν; πόσας δυσκολίας δεῖ μᾶς προσεμεῖ εἰς τὸν κοινὸν βίον μία ἐκτετατὴ γνῶσις τῶν τεχνῶν ἢ ὀψινηῶν;

Ἡ ἰδία γέφυρα, ὅπως συνοδεύει τὴν ἀσφάλιν τῶν γραμμάτων ἢ τῶν ὀψινηῶν, ἢ ὅπως προέρχεται ἀπὸ αὐτάς, ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐλθῆ εἰς τὸ πρῶτον. Διὰ τί πᾶ ἀλλε ἡμπορεῖ νὰ ἰδῆ τινὰς μίαν ἔκαστην χάριν τὸσον ζωρῶν, ὅσον ἦτον ἐκείνη τῆ Ἀρχιμύδα, ὅπου τὴν ἐφθάσε νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν βότον νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα, ὅπως πᾶ ἐπρόβαλεν ὁ Ἴβρων (1); Μίαν τὸσον καθαρῶν ἡδονῶν δεῖ τῶν ἐδοκίμασε μῆτε ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τῶν φθορῶν τῆ Δαρείου, μῆτε ὁ Καῖσαρ εἰς τὸν ἀφανισμόν τῆ Πομπηίας, μῆτε ὁ Οὐκάβιος εἰς τὴν φυγὴν τῆ Λιτανίας. Εἶναι γκαρὸν εἰς καθάρων, ὅτι καὶ ὁ Πυθαγόρας ἐδυσίασεν ἐνατόμβῳ δὲ τὸ Θεώρημα τῆς Ἰσοτελείας. Οἰαδήποτε ἀνακαλύψῃς μιᾶς νέας ἀληθείας εἰς εἷνα Φιλόσοφον,

οἶρε:

(1) Ὁ τύραννος ἔπος ἐπέδωκε νὰ ἰξόρῃ, αὐ εἷνας σέφανος (κοράνα) χρυσῆς, ὅπως τῆ ἐκτασκόασεν εἷνας χρυσόχορῆς, ἦτον ὄλος χρυσῆς, ἢ ἀμείχθη μετ' αὐτὸν ἢ ἄλλο μετὰλλο, ἢ πόσον. Ὁ Ἀρχιμύδης, ἐν ᾧ διελογίζετο περὶ τῆς ἐμβαιωνίας εἰς τὸ λεβὸν, ἐπαρατήρησεν ὅτι τὸσον νερὸν εὐγαίον ἀπὸ τῶν λεκανῶν τῆ λεβῆ, ὅσος ἦτον ὁ ὄγκος τῆ σώματος τῆ. Τῆτο τὸν ὑπέμνησεν, ὅτι αὐτῶς εἰς εἷνα ἀγγεῖον γέματὸν νερὸν ἔβαλεν εἷνα κρμάτι χρυσῆς ἰσοβαρῆς μετ' τῶν κορώνων, ἐποίησεν καὶ αὐτὴν τῶν κορώνων, ἀπὸ τῶν προσέπησε ὕδατος, ὅπως ἦδενεν εὐγῆ εἰς τὰς δύο πειρασεις, ἦδενεν ἡμπορέσῃ νὰ γνωεῖσῃ αὐ ἢ κοράνα ἦτον καθάρων, ἢ πόσον μίγμα ἦτον εἰς αὐτῶν βαλμῶν ἐπειδὴ ὁ χρυσῆς εἰς ἰσον βάρος ἔχει μικρότερον ὄγκον ἀπὸ ὅλα τὰ μετὰλλα πᾶ εἰς τὸτε γινώσκων. Δι' αὐτῶν τῶν ἀνακαλύψῃν ἔλαρῃ τὸσον πολὺ, ὅπως αὐτῶς ἐπρόβαλεν ἀπὸ τὸ λεβὸν, ἢ χωεῖς νὰ εὐδυναθῆ μῆτε ἔτι ἦτον γκαρὸν, ἢ ἔλαρῃ εἰς τὰς δρόμους φωνᾶς ἄσπας ἐυρηκῶν, ἐυρηκα!

οίονδήποτε δόκιμον πόνημα εἰς σῶα Ποιητῶν, εἶναι πηγὰὶ ζωηροτάτης ἡδονῆς. Οὗ δὲ λόγος εἶναι, ὅτι καὶ νῦν ἄλλο παράγμα δεῦν γαργαλίζει πόσον ἡδονικὰ ἐκείνον τὸν ἔρωτα, ὅπῃ ἔχει ὁ ἀνθρώπος εἰς ἑαυτὸν, ὅσον τῆτο. Κάθε νέα γνώσις ὅπῃ ληκτὰ ὁ ἀνθρώπος, κάθε νέον δόκιμον γήνημα τῆ νοός τε, τῆ εὐγείρει μίαν νέαν καὶ μεγαλητέραν, καὶ ἐπομῶως ἡδονικωτέραν καὶ τερπνοτέραν ὑπόληψιν παρὰ ἑαυτῆ.

Εἰς τῆτο προσίθεται ἡ τέρψις τῆ νὰ δὲ χαρισήσῃ μίαν δὲ γήνημὴν παρέρργειαν· τέρψις, ἡ ὅποια εἶναι κοινὴ εἰς κάθε ἀνθρώπον κάθε ἡλικίας καὶ καταστάσεως. Ἡ ἐπιθυμία τῆ μανθάνειν γήνηται, ἔπος εἰπεῖν, μαζίμας· δεῦν τῆτο βλέπομῃ ὅτι καὶ τὰ πλέον ἔυφερά βρέφη εἶναι λαυμαργότατα, δεῦν νὰ εἰπῶ ἔτζι, δεῦν νὰ γνωρίσκῃ κάθε νέον παράγμα, ὅπου παρρησιάζεται εἰς αὐτὰ· καὶ ὅτι οἱ νεανίσκοι οἱ πλέον ἀγροῖκοι ἔχεν μεγαλωτάτῃ ἐφῆσιν νὰ μάθῃν ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ εἶναι ἀνάλογα εἰς τῃν κατάληψιν των· καὶ ἐν ᾧ φθάνῃ νὰ καταλάβῃν ἐκείνο, ὅπῃ ἐπεθύμῃν, βλέπομῃ, ὅτι δοκιμάζῃν ὅλοι μίαν ἀφρασον ἡδονῶν. Καὶ αὐτὴ εἶναι πόσον ζωηρὰ εἰς τὰ παραμικρὰ παράγματα, πόσον πρέπει ἀναλόγως νὰ εἶναι εἰς τὰ μεγαλητέρα καὶ ἀξιολογώτερα, ἐν οἷς ἡ ἀπὸ τῆς προσκομῆς γνώσεως ἀφέλεια, ἢ ἡ νικημένη δυσκολία εἰς τὸ νὰ φθάσῃ τινὰς εἰς τῆτο, παροδέται, ὡς εἶκος, μίαν νέαν αἰτίαν ἡδονῆς!

Εἰς ὅλα αὐτὰ προσίθεται ἀκόμῃ καὶ ἡ ἰδία ἡδονὴ τῆ θαυμάζειν τῃν ὠραιότητα τῆν εὐφῶν ἀνακαλύψεων καὶ γήνημάτων τῆ νοός τῆν ἄλλων. Τὸ ὠραῖον εἶναι μία τῆν ἀποτίσων πηγῶν τῆς ἀνθρωπίνης τέρψεως· καὶ ἀν ἀρέσκη ἀπλῶς ὅπῃ σωμαπαντάται, εἰς τὰ ἔργα τῆς εὐφῆας πρέπει νὰ εἶναι πηγὴ μίας πολὺ ζωηροτέρας ἡδονῆς, πόσον δι' ὅτι εἶναι δυσκολώτερον νὰ κατορθωθῆ, καὶ εἰς τῃν ἡδονῶν ὅπῃ προξενεῖ τὸ ὠραῖον καθ' ἑαυτὸ, κρίνεται ἡ ἡδονὴ τῆ θαύματος· ὅσον δι' ὅτι ἀπαιτεῖται μίαν μεγαλητέρα ἀγ-
χι-

χίνοια (νόσις) δεῖ νὰ γνωριθῆ, καὶ εἰς τὴν ἡδονὴν τῆ ὥραις ἐνθάτε ἢ εὐαρέσκεια τῆ ὅτι ἰξεύρει νὰ τὸ γνωρίσῃ, καὶ νὰ τὸ τιμησῇ.

Τοσαῦτα αἰτία ἔπρεπε νὰ ἔχεν ἐξ ἅπαντος μεγαλωπιάτῳ ἰχυρὸν ἐπάνω εἰς τὸν καθῶνα, δεῖ νὰ τὸν ἐμβυχάσκῃ εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ἀσκηδῆς καὶ τῆς μαθησεως. Ὁ πλάσιος ὁμῶς, καὶ ἡλικιωτέρων καθ' ἑαυτὸν ἀνδρῶν, ὅπου εἶναι ἀρκετὰ προβεβλημῆτος μὲ τὰ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ζωάρκειαν ἀναγκαῖα, χωρὶς νὰ εἶναι ὑπερκασμιῆτος νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἰδίαν τὴν δεξιότητα εἰς τὸ νὰ τὰ πορίζῃται, αὐτὸς ἔπρεπε καὶ δι' ἄλλο δίκαιον ἀκόμη νὰ καταγίνεται ἐκτενέστερον εἰς τὴν ἀσκήδῳ καὶ εἰς τὰς μαθήσεις. Διὰ τί τῆτο εἶναι ἕθεδον τὸ μόνον μέσον, ὅπως τῆ μῆκει, δεῖ νὰ ἀπαλλάτῃται ὑπὸ τὴν ἀργίαν τὴν συσφύροιν ὡς τὰ πολλὰ τῆς πλεσίας κατασάσεως, δεῖ νὰ ἐλευθερόνεται ὑπὸ τὴν ὀχληρίαν τὴν ἀχώρισον ὀπαδὸν τῆς ἀργίας, δεῖ νὰ ἀπερνᾷ μὲ ἀληθινῶν καὶ σαθερῶν ἡδονῶν τὰς μακρὰς ὥρας, ὅπως δεῖ χωρίζεν εἰς αὐτὸν τὰς πειθεραπιδιῆς χρείας ὑπὸ τὰς ἀναγκασμῆς. Ἐῖνας πλάσιος ἔχθρος τῆς ἀσκηδῆς, μὲ τὸ νὰ μὴ εἰρίσκη εὐκόλως ἄλλο παράγμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐνασχολῆται μὲ τὰ σωσάτε, καὶ ὑπερκασμιῆτος δεῖ τῆτο νὰ ἀπερνᾷ τὸν καιρὸν του μὴ κάμνωντας τίποτες, ἢ κάμνωντας μὴδαμινὰ παράγματα, εἶναι ἴσως ὁ κακοδαίμονέστατος πάντων ἀνδρῶν. Παχίζει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ἀργίαν, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν καταπιέζεται, ἢ δυνασεύεται, καθὼς λέγειν προσηφύεσερα οἱ Γάλλοι, νὰ σκοπώσῃ τὸν καιρὸν (tuer le temp), ἀλλάζωντας τὸ πόνον, συλλυγασφύλω, ἐγλυτίζεθε, πλὴν εἶναι ἕνας σκίερος (βερβερίτζα), καθὼς λέγει ὁ Ελβετίας, ὅστις ἀπερνᾷ τὴν ὀχληρίαν πεισεφύωντας τὸ κλεβίτε.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἔρωτος τῆς ἀσκηδῆς καὶ μαθησεως, μὲ ὅλον ὅπως εἶναι καθ' ἑαυτὸν τὸσον ἐπαφελῆς καὶ ἀξίεπαίνος, πρέπει μὲ ὅλον τῆτο καὶ αὐτὸς νὰ διδύθῃται καὶ

να κλονίζονται ὑπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ποῖος δαίμων ἔχθρὸς, εἶπεν ὁ Ἀρχίδαμος πρὸς τὸν Ἀπείανδρον, σοὶ ἐνέπνευσε τὴν μαίαν, ἢ ὅποια ὑπὸ δόκιμον Ἰατρὸν, σε μετέβαλεν εἰς ἀδόκιμον Ποιητὴν; Να προσφῶμεθα βλαμύνας εἰς τὰς σπυδάς ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας μᾶς ἐκαμῶ ἀνεπιτηδεύεις ἢ ἡ φυσικὴ ἡμῶν ἀνεπιτηδεύσις, ἢ ἔλλειψις ἀσκήσεως καὶ ἕξεως προσητηθείσης ἐν καιρῷ τῶ προσήκοντι, εἶναι βέβαια μία ἀγοσσία.

Καὶ εἰς τὰς παρωπεύεις αὐτὰς ἡ ἐκλογὴ τῆς μαθήσεως ἀνὰ πᾶσι να γίνεται κατὰ τὴν φαντασίαν των. Εἰκείνος ὅπῃ θέλει να μεταχειριθῆ τὰς μαθήσεις, ὡς μέσα δι' ὧν να ποιῆται τὰς ἀναπαύσεις ἐκείνας, μὲ τὰς ὁποίας ἀνὰ τὸν ἐπιβλεψόν ὄσον ἔδει ἢ τύχη, πρέπει να ἀναχολῆται εἰς τὰς μαθήσεις ἐκείνας, ὅπῃ ἡμπορῶν να τῶ ἀποβῶν ὠφελιμώτεραι καὶ ὀλιγοκέρδεσται· ἐκείνος ὅπῃ ἔχει ἰκανὰ τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ζώαρκειαν, καὶ ἐπιδίδεται εἰς τὰς μαθήσεις μόνον διὰ να βελτιώσῃ τὴν ἡλικίαν τε, καὶ διὰ να ἀχολῆται, αὐτὸς ἔχει ὀλιγοκέρδεσται ἐλπίσειαν εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὅσον ἀξιωματικώτερος θέλει εἶναι, ὅσον ὠφελιμώτερος θέλει γένη πρὸς τὰς ἄλλας μὲ τὰς ἀχολίας τε.

Μία ὑφαλὸς ὅμως, εἰς τὴν ὁποίαν προσκρέαν εὐκόλως εἰ σπυδαῖοι εἶναι ἢ κενδοξία· δι' ἧς αἱ φιλόνοι ἀμιλλαι, καὶ ἐπίστε αἱ μαγκαὶ εἶδες, καὶ αἱ ἀδελφικτοὶ ἔχθραι, τὰ ὅποια εἶναι τὸ ὄνειδος καὶ τὸ σκαυδαλον τῆς Φιλολογίας, καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Ἡ ὑπεροχὴ, ὅπῃ διὰ τῆς μαθήσεως ἀποκτῶν ἐπαύω εἰς τὰς κοινὰς ἀνθρώπων, κολακίζει πολλα τὴν φιλαυτίαν τῆς ἀπροφυλάκτων· ὑπὸ ἄλλο μέρος, ἐπειδὴ ἡ ἀντιμιδία, ὅπῃ προσδοκῶν οἱ ὀλιγοκέρτεροι διὰ τὴν κάπης των, εἶναι προσηκμῶς ἢ ὑπερηφία, διὰ τῆς ὁποίας ἐλπίζεν να καλλιεργῶσιν τὰ συμφέροντά των, διὰ τὴν ὀλιγοκέρδεσται πολλα, ὅποταν ἄλλοστις παρῆξει

ἤξει νὰ τὰς τὴν ἀφαιρέση, ἢ νὰ τὴν ἀμαυρώσῃ.

Ἀλλ' ὅσον ἔχει τὸ πρῶτον, ὑπόσως, ἀπὸ νὰ κατεβιβάξεν τὰς οφθαλμὰς εἰς τὸν ἰουδαϊὸν ὄχλον, πρὸς ὑψῶνα εἰς ἐκείνας τὰς ὑψηλὰς νόας, οἱ ὁποῖοι ἀπέτειναν πῖν πῆσιν τῶν πόσον ἀνώτερον τῆς κοινῆς σφαίρας, ἐγὼ δὲν ἰξεύρω αὐτὰς, ὡς ἀβιάζοντες ἑαυτὰς πρὸς ἐκείνας, ἢ θελῶν πολυμία πλεον νὰ ὑπεραίρωνται. Ὅσον δὲ ἔχει τὸ δεύτερον, πολλὰ ἀσυλλόγιστος εἶναι βέβαια, ὅποιος νομίζει ὅτι θεμελιώνει τὴν ὑπόληψίν τε ἐπάνω εἰς τὰς ἐρείδας· ἐπειδὴ δὲν εἶναι πρᾶγμα νὰ βλάβῃ τὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν ὑπόληψιν ἡμεροτότερον ἀπὸ αὐτὰς.

Ὁ χαυματισμὸς, καὶ φιλόσοφος, ὅστις δὲν πολεμεῖ ποτὲ κἀνείαν ἀπὸ ἀνήσυχον κλίσιν τῆ ἀντιλήγαν, ὅστις διορθώνει μὲν τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, κὺ εἶναι χρεῖα, ὅμως μὲ μετεοφοροσύλῃ, καὶ μόνον ἀπὸ εἰλικρινῆ ἔρωτα τῆς ἀληθείας, ὅστις ὅταν πολεμῆται ἀπὸ ἀλλῆς, ἔλαφνύεται μὲ τὴν πλεον μεγαλιτέραν μετεοφοροσύλῃ, ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν, καὶ ὅπῃταν μία ἀπαθὴς ἐρόνα τὸν κάμνη νὰ γνωρίσῃ, ὅτι ἔχει ἀδικον, τὸ ἐμολογεῖ μὲ εἰλικρινείαν, αὐτὸς βέβαια εἶναι ὁ πλεον σεβασμιώτερος ἀπὸ ὅλης, καὶ πολλῆς τιμῆς ἄξιος. Οἱ Νεῦτων καὶ ὁ Φενελὼν οἱ μέγιστοι ἔτοι ἄνδρες ἐγίνων ἡμεροτότοι ὄχι ὀλιγώτερον ἔχει τὴν μετεοφοροσύλῃ των, ὡς ἔχει τὰ ἀθανάτα συγγράμματά των. Οἱ πρῶτος καταπειθεῖς μὲ εὐχ εἶδος θελάμβε ὡς ἰωάννης τὸ Βερνελλίς (Bernoulli) ἔχει εὐχ λάθος ὅπῃ τὸν ἐφυλῆ εἰς τὴν μέτρῃσιν τῶν κεντρικῶν δυνάμεων τῶν ἀντισυμμετρῶν μέσων, ἀπὸ νὰ ἀπολογηθῆ, ἢ νὰ ἔλαφνύθῃ, ἐδιδόσῃ τὸ σφάλμα εἰς τὴν νέαν ἐκδοσιν τῶν μαθηματικῶν τε Στοιχείων, ὅπῃ τότε ἔτυχε νὰ κάμνη. (Δαλάμπέρτε Εἰρημ. εἰς ἰωάν. τὸν Βερνελλ.). Οἱ ἄλλοι, ὅπῃ πληχθεῖς ὄχι χωρὶς πικρίαν ὡς τὸ Ἀρχιεπισκόπου Βουαρέτ, ἔχει εὐχ σφάλμα, ὅπῃ τὸν διέφυλῆ εἰς

τὰ ἠθικά, ἕκαμην ἀκόμη φηλασώτερον, παλιωθήσας δημοσίως (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Φιλοδοξία.

Τὸ γέρας, ὅπῃ ἡ κοινὴ εὐγνωμοσύνη συνηθίζει νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὰς μεγάλας ἀρεταῖς, καὶ εἰς τὰ ἐξαισία προτερήματα, εἶναι ἡ δόξα. Ὅθεν ὁ ἔρωσ τῆς δόξης συνηθίζει νὰ εἶναι μία ποροσεχὴς ποροπαρασκὴ εἰς τὰς ἀγλαεὶς καὶ γλυναίας πράξεις. Ὁ Ἐπαμινώνδας καὶ Πελοπίδης εἰς τὰς Θήβας· ὁ Λυκῆργος, ὁ Λεονίδας, ὁ Ἀγισίλαος εἰς τὴν Σπάρτην· ὁ Μιλτιάδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀρεσίδης, ὁ Ἰφικράτης, ὁ Φωκίων εἰς τὰς Ἀθῆνας· ὁ Ὀράτιος, ὁ Σκέβολας, ὁ Βρῦτος, ὁ Μάυλιος, ὁ Κάμιλλος, ὁ Φαβείκιος, ὁ Κέρκιος, ὁ Σκιπίων, ὁ Κάτων εἰς τὴν Ρώμην, ἄλλο γέρας βέβαια ἀπὸ τῆτο δὲν ἐσοχάζοντο.

Πρέπει ὅμως νὰ διασείλωμην πρῶτον τὴν δόξαν ἀπὸ τὴν φήμην. Τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς φήμην, ταῦτον εἶπεν νὰ λάβῃ ὄνομα κατ' οἰονδήποτε ἔσπον, δὲν εἶναι δύσκολον ἔργον· καὶ ὁ ἕλεός ἐκεῖνος (Ἐρασίσρατος), ὅπῃ ἕκαυσε τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον, δια νὰ ἀποκτήσῃ ὄνομα, ἐπέτυχε καὶ αὐτὸς τὸ σκοπέμμενον ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ κατὰ ἄλλον· ἀλλὰ τῆς ποιαύτης φήμης εἶναι ποροτιμότερα ἢ λήθη. Ἡ ἀληθὴς δόξα, ἡ ὁποία μόνη εἶναι ἀξία εὐθὺς φρονίμης ἀνδρώτης, ποροῦποθέτει μίαν ἀξιοότητα, καὶ ἀξιοότητα μεγάλην· καὶ πορο πάντων ἐκεῖνο τὸ εἶδος τῆς

(1) Οὕτω διασέρωσε καὶ Ἰπποκράτης τὸ πορο τὰς ῥαφὰς τῆς κεφαλῆς σφάλματα, ὡς λέγει ὁ Πλάταρχος.

τῆς ἀξιοῦτος, ὅπῃ ἄγει φελατότερον τὸ κοινόν. Νὰ δυσδιάσῃ τινὰς τὴν ζῶντα εἰς εἷνα κοινόν καὶ μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος, νὰ ἀνακεφίση τὸν ἀπηλπισμένον καὶ σκόνοντα λαὸν εἰς μίαν δημοσίαν δυσυχίαν, νὰ κάμῃ πράξεις μεγάλας διὰ τὸ κοινόν καλόν, νὰ φωτίσῃ τὸ ἔθνος τε μετὰ μεγάλας ἀνακαλύψεις (εὐρέσεις), νὰ ἐπινοήσῃ νέας τέχνας, ἢ νὰ προάξῃ εἰς τὸ βέλτιον, καὶ νὰ τελειοποιήσῃ τὰς ἤδη ἐφόρητὰς, νὰ ἀφήσῃ εὐδοξία μνημεῖα μεγάλα πνύματος, μεγάλης ἀρεῖας, ἢ μεγάλης καρδίας, αὐτὰ εἶναι αἱ ἀληθινὰ ὄδοι, ὅπῃ φέρνῃ εἰς τὴν δόξαν. Τὸ κοινόν ἀπαιτεῖ μὲν τὸ σέβας του ἐκείνας τὰς πράξεις φελατότερον, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπύλαυσε φελατότεραν ἀφέλειαν· καὶ μία μόνη ἀπὸ αὐτὰς ἠμπορεῖ ἐνίστῃ νὰ κάμῃ τὸν ἀνθρώπον ἀθάνατον. Εἶναι ἀληθινόν ὅτι ἠμπορεῖ τινὰς νὰ φθάσῃ εἰς τὴν δόξαν ἐνίστῃ καὶ διὰ μικρῶν πράξεων, πρέπει ὅμως αἰτιαῦται νὰ πολλαπλασιαζῶνται τσοῦτον, ὅσον μικρότερα εἶναι, καὶ ὁ ἀριθμὸς των νὰ ἀναπληρῇ τὸ μέγεθος. Τὸ νὰ ἐλπίζῃ τινὰς δόξαν ἀπὸ ὀλίγα καὶ μικρὰ πράγματα, εἶναι ἄλογος ἐλπίς, καὶ μωρὰ ἀλαζονεία.

Δύοτερον πρέπει νὰ διασεύλωμῃ τὴν φιλοδοξίαν ἀπὸ τὴν κροδοξίαν. Διὰ τί ἡ δούτερα καταγίνεται εἰς μικρὰς καὶ χαμερπεῖς μηχανουργίας διὰ νὰ ἀποκτήσῃ μίαν ὑπόληψιν, τῆς ὁποίας δυνάμει εἶναι ἀξίος· ἡ πρώτη τείνει εἰς τὸ νὰ λάβῃ μίαν ὑπόληψιν μεγάλου, κοινῶ καὶ αἰώνιου, ὅμως διὰ μεγάλων πράξεων. Ὅθεν ἡ μὲν κροδοξία εἶναι τὸ πλέον χαμερπὲς καὶ ἀξιοκαταφρόνητον πάθος· ἡ δὲ Φιλοδοξία εἶναι τὸ εὐχρότερον καὶ μεγαλοπρεπέτερον ἀπὸ ὅλα τὰ καθαρῶς ἀνθρώπινα πάθη, τὰ μόνον ὑποκείμενα τῷ ἀνθρώπινον πραγμάτων.

Τῆτο τὸ ἀξίωμα ἀκολοθεῦντες οἱ παλαιὸι Ἕλληες καὶ Ῥωμαῖοι μετεχειρίθησαν κάθε τρόπον νὰ ἐμπνεύσουν εἰς τὴν ψυχὴν τῷ πολιτῷ τῆς τῆτον τὸν δόξαν.

κόν ἐνθουσιασμόν, ὃς ἔ πορέκυψαν μὲ ταῦτα ἐκεῖνα
τὰ δείγματα τῆ ὑψηλῆ ἠρωϊσμῶ, ὅπῃ θαυμάζομεν
τόσον ἀκόμι μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ἴερα Ἐρησκεία μᾶς ποροβάλλει μίαν ἄλλω δό-
ξαν ὑψηλοτέραν, καὶ μονιμωτέραν, ἡ ὅποια πορέπει νὰ
παροξυῶν ἀκόμι ζωηρότερα εἰς τὴν ἀρετῶν κάθε
φρόνιμον ἀνθρώπον· ἀλλὰ πορὲ ταύτης θέλομεν θα-
λάβη εἰς ἄλλον τόπον, εἴθα δηλονότι θέλομεν ὁμι-
λήσει ὄχι πορὲ τῶ ἀνθρώπῳ ἐν γῆει, ἀλλὰ πορὲ τῶ
Χριστιανῶ ἀνθρώπῳ ἰδιαίτερον.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Φιλοτιμία, καὶ Φιλαρχία.

Οἱ ἀνθρώποι ὀπιδιώκων πορρισσότερον τὰς τιμᾶς,
πορὰ τὴν τιμῶν (τιμιότητα) ἔλεγον ἀσειζόμενος ὁ
Ἀββα Τρυβλέτ· καὶ ἡ πεῖρα ὀποδείχνει, ὅτι καὶ ἀ-
σειζόμενος ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τὴ ὀλιγότατοι
εἶναι οἱ θηρώμενοι τὴν ἀληθινῶν δόξαν, καὶ πολλό-
τατοι ὃς ἐναντίας οἱ ποροκεφαλεῦντες θέ νὰ ὀποκη-
σων ὑπεροχᾶς, τιμᾶς, τίτλων, ἀξιώματα.

Ἡ φιλοτιμία εἶναι εἴνα ὀπο τὰ καθολικώτερα εἴ-
τ' ἐν κοινότερα πάθη. Εἰς πολλὰς μάλιςα εἴναι
τὸ κέρδος με τὴν κροδοξίαν, θέ νὰ τὴν διεγείρων καὶ
νὰ τὴν ποροξυῶν.

Δεν λείπει μ' ὄλον τῶτο νὰ εἶναι ἐνίοτε καὶ ὀφέλι-
μος, καθ' ὅτι ἐκεῖνος ἐπῆ ὀπιδυμεῖ τὰς τιμᾶς, θέ
νὰ γῆν ἀξίος τῶτων, ἐργάζεται ἐνίοτε πορᾶξεις ἐνδό-
ξης, τὰς ὅποίας ἀλλέως δεν ἤθελε τὰς κάμη· ὡς
ἐπὶ τὸ πορριστον ὄμως εἶναι ὀλεθρωτάτη. Ἰξόρει
καθ' εἴνας ὅτι ὁ Μάριος καὶ ὁ Σύλλας, ὁ Πομπηῖος
καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆς φιλοτιμίας ἐγιναν μᾶσιγες τῆς
ἐαυτῶ πατείδος, καὶ ὄλης τῆς ἀνθρωπότητος.

Πορρισσότερον ὄμως εἶναι ὀλέθριον τὸ πάθος, τῶτο
εἰς

εἰς τὸν ἴδιον φιλότιμον, ᾧ δὲ εἰς κάθε ἄλλον. Ἄν μοι ἐπέφεπετο νὰ μισήσω τινὰ, λέγει ὁ πρὸ ὀλίγου ρηθεὶς Συγγραφεὺς, ἢ νὰ ἐπιθυμήσω νὰ τὸν ἰδῶ κακοδαίμονα, ἢ θελα τὸν εὐχρηστῆ νὰ ἀποκτήσῃ φιλοτιμίαν.

Ἐπειδὴ τὸ πάθος τοῦτο παρέπει, λέγει, γὰρ τὸ φοβέμεθα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἕξ τὶ εἶναι τὸ πλεόν θερμόν, τὸ πλεόν ἐπιμονον (πεισματικόν), τὸ πλεόν ἀκόρετον· ἕξ τὶ αἱ δὴ τυχεῖς ἀποβάσεις τε εἶναι σπανίαι καὶ δύσκολοι, καὶ αἱ πτώσεις τε συχναὶ καὶ φεικταί· ἕξ τὶ εἰς μυρίας περιστάσεις, ἕξ νὰ θεραπεύσῃ ἑαυτὸ, ἀναγκάζεται νὰ θυσιάσῃ ἑαυτό. Δὲν εἶναι πρᾶγμα πικρότερον εἰς εὐα φιλότιμον, ἀπὸ τὸ νὰ καταπύσῃ εἰς τὸ νὰ ταπεινωθῇ· καὶ ὅμως ποσάκις δὲν ἀναγκάζεται νὰ ἐξολοκληθῇ ἕξ νὰ ἀπολαύσῃ τὰς σκοπέσας! Δὲν εἶναι ὕβρις, ὅπως νὰ μὴ τὴν ὑποφέρῃ, δὲν εἶναι καταφρόνις, ὅπως νὰ μὴ τὴν καταπίῃ, δὲν εἶναι πρᾶγμα τὸσον χαμηρές, τὸσον ἀπελές, τὸσον δαλὸσπερές, εἰς τὸ ὅποιον νὰ μὴ συγκαταβαίῃ, δὲν εἶναι πρᾶγμα τὸσον ἐπονείδισον, τὸσον ἀτιμον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ τὸ κάμνῃ ἐπίστε, ἕξ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπέμενον. Ὅποιος ἐπιθυμεῖ μὲ λιχνείαν νὰ εἶναι περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, καὶ ἐνεργεῖ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν, εἶναι διττὸς ἄθλιος· ἄθλιος δι' ὅ,τι εἶναι ἀνδράχαιρος καὶ ἀγωνακτισμῆρος, καὶ δὲν ὑποφέρει τὴν ἰδίαν τε κατασασιν, καὶ ἐτι μᾶλλον ἄθλιος ἕξ τὰς ἀπείρας ποινας καὶ παραχάς, ὅπως τῷ πρῶτον ἐκεῖνα, ὅπως μιταχειρίζεται ἕξ νὰ ἀδραμυθῆθῃ.

Ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑτέρος πάντων ἀπολαύσῃ ἐκεῖνο, ὅπως ἐπιθυμεῖ, τί τὸ ἐντεῦθεν κέρδος; ἐκεῖν ἄλλο ὡς τὰ πολλὰ, εἰμὴ βάρη καὶ μόχθοι μεγαλύτεροι. Μεγα ἦτον ὡς ἀληθῶς ᾧ δὲ τῆς Ἀχαιοῖς τὸ ἀξίωμα τῶ Ἀγαμέμνονος ἀρχηγῆς ἐνὸς στρατεύματος, εἰς τὸ ὅποιον ἦτον τῶσοι βασιλεῖς, ἀλλ' ἄκιστον ἐκεῖνο, ὅπως αὐτὸς ᾧ δὲ ἑαυτῆ λέγει πρὸς τὸν Νέστορα, τὴν τῶ

καὶ ἐκείνῳ, ἐν ἣ τεταραγμένος ἀπὸ φόβον τῶν Τρώων, κτήνη εἰς τὴν σκηνὴν τῆς γέροντος, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι ὄλοι ἐκοιμῶντο ἐν ἀναπαύσει. (Ἰλιάδ. Κ. σιχ. 88.)

„ Εἶσαι Ἀΐειδῶν Ἀγαμέμνονα, τὸν ᾧ πάντων

„ Ζεὺς ἐνέκε πόνοισι δαμπερὲς, εἰσὶν αὐτῆ

„ Ἐν σήθεσι μῦθ, καὶ μοι φίλα γένατ' ὄρωρῃ.
 ὄθρον τὸ νὰ ἀπαυδάξῃ τινὰς δα νὰ ἀποκτήσῃ μίαν κα-
 τάσασιν ὑπερωτέραν καὶ ἀναπαυτικωτέραν, τῆτο τὸ
 καταλαμβάνω. (ἐξακολουθεῖ νὰ λέγῃ ὁ ἀνώτερος ρη-
 θεὶς Συγγραφεύς)· τὸ νὰ κοπιάξῃ ὅμως δα νὰ φθά-
 σῃ εἰς εἰς βλαβερὸν, εἰς τὸν ὁποῖον θέλει ἀναγκα-
 σθῆ νὰ διπλώσῃ τὰς κόπας, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν θέ-
 λει ἔχῃ μῆτε μίαν σιγμῶν νὰ μεταχειρισθῆ καὶ τὴν
 ἀρέσκειάν τε, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν θέλει ἔχῃ δικαι-
 ρίαν μῆτε νὰ φάγῃ μὲ ἡσυχίαν, μῆτε νὰ κοιμηθῆ,
 τῆτο δὲν ἤθελα ἠμπορέσῃ μῆτε νὰ τὸ πισύσω, μῆ-
 τε νὰ τὸ καταλάβω, αἰσῶς δὲν τὸ ἔβλεπον κάθε
 ἡμέραν.

Ἐπειδὴ αὐτὴ ἀκολουθήσῃ κἀνείνα ἀπροσδόκητον ἐναν-
 τίον, (τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ δεινότερον νὰ ἀκολουθή-
 σῃ· ἐπειδὴ αἱ τιμαί, καθὼς ἄλλος εἷας Φιλόσοφος
 λέγει, δὲν κάμνῃ ἄλλο, ᾧδὲ αὐξάνῃν ἕξοπον τινὰ
 τὸν ὄγκον μας, καὶ μᾶς ἐκδέτῃν περὶ σφόδρον εἰς τὰς
 προσβολὰς τῆς φθόνας, καὶ τῆς τύχης) ὅποια βαρυ-
 θυμία καὶ λύπη τότε εἰς τὸν φιλότιμον! Ὅλας τὰς
 γλώσσας, αἱ ὁποῖαι ἦτον ἀποπρήτα χαλινωμῆται ἀ-
 πὸ τὴν ἐλπίδα ἢ τὸν φόβον, τὰς βλέπει ἐν ῥιπῇ
 ὀφθαλμῶν νὰ ἀπολύωνται κατ' αὐτῆ· οἱ ἄδελφοὶ φί-
 λοι καὶ αἱ χαμερπεῖς ψυχαὶ βοῶσι κατ' αὐτοῦ δα
 συμφέρον καὶ πολιτικὸν ὄχι ὀλιγώτερον, ᾧδὲ οἱ ἐχ-
 θροὶ δα μῖσος καὶ ἐκδίκησιν· καταπεθλιμῆτος τότε,
 καταφρονημῆτος, ἐξουτελισμῆτος, βλέπει ἑαυτὸν βεβυ-
 θισμῆτον εἰς τὴν πλέον φεικτῶν ἀπελπισίαν. Πό-
 σοι δὲν ἔχασαν ἀθλίως τὴν ζωὴν τῶν ἀπὸ μίαν
 τοιαύτῃ μεταβολῇ; Ἀλλὰ ᾧδὲ μὴ τῆς φιλοτιμίας
 ἰκανὰ τὰ εἰρημῆτα.

Ἡ δὲ φιλार्χία δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ μία ἱεροπο-
 λογία ἰδιαιτέρα τῆς φιλοτιμίας, ἢ μάλλον εἰπεῖν ἔ-
 να ὑποκείμενον καὶ μία αἰτία τῆς ἰδίας φιλοτιμίας·
 ἐπειδὴ αὐαίως ἐπιθυμεῖ τινὰς τὰς τιμὰς καθ' ἑαυ-
 τὰς· καὶ ἐκεῖνο, πρὸς ὃ τείνομεν ἐπιθυμῶντες τὰς τι-
 μάς, εἶναι ἢ στυδεδεμένη αὐταῖς δυνάμεις καὶ ἀρχή·
 ὅθεν ἐκεῖνα, ὅπου εἶπαμεν ὡσεὶ τῆς φιλοτιμίας,
 πρέπει νὰ ἐφαρμοθῶν ὅλα εἰς τὴν φιλार्χίαν.

Ἐνα μόνον παῖγμα πρέπει νὰ προδέσωμεν, τὸ
 ὁποῖον ἀποδείχνει ὡσεὶ ἀσθενέστερον τὴν ἀνοησίαν τῆ
 φιλοτιμίας. Ἡ φιλार्χία ἀναλυομένη δὲν ἀνάγεται εἰς
 ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆ νὰ ἔχωμεν περισ-
 σσοτέρως ἀνθρώπους ὑπηρετῶντας τὰς ἡδονὰς μας. Δὲν
 εἶναι λοιπὸν ἕσιωδῶς ἄλλο, ὡς εἴρηται ἐν τοῖς ἔμ-
 ποροῦσιν, ὅτι μὴ ἔρωσ τῆς ἡδονῆς. Ἀλλὰ ποῖαν ἡδο-
 νὴν ἀπολαμβάνει ὁ φιλότιμος, τὸ ἴδιον ἰκανῶς ἀπὸ
 ὀλίγου. Αὐτὰ τὰ ἴδια λοιπὸν μέσα, ὅτῃ μεταχειρί-
 ζεται εἴνα νὰ ἀπολαύσῃ περισσοτέρως ἡδονὰς, δὲν κά-
 μινεν ἄλλο, ὡσεὶ τὸν ὑπερῶν καὶ ἐκεῖνας, ὅτῃ εἶχε,
 τὰς ὁποίας ἠμποροῦσεν, ἀν' ἠθελε, νὰ τὰς ἀπολαμ-
 βῶν με κάθε ἡσυχίαν τῆ· καὶ γίνεται τῶντι ὁ τῆ
 μύθε κύων, ὅστις εἴνα νὰ λάβῃ περισσοτέρον, ρίπτει
 ἀνοήτως καὶ ἐκεῖνο, ὅτῃ εἶχεν εἰς τὸ σῶμα.

Ἐγὼ μ' ὄλον τῆτο δὲν κατηγορῶ ἀπλῶς κάθε ἐπι-
 θυμίαν προβιβασμῆ. Ἐνας προβιβασμὸς ἠμπορεῖ νὰ
 εἶναι τῶντι ἀφελίμος εἰς τὴν δίδαιμονίαν μας, ὅταν
 ἰξόρωμεν νὰ τὸν μεταχειρισθῶμεν καλῶς· καὶ τὸ νὰ
 θηράται τινὰς μὲ τιμημένα μέσα τὴν ἀπολαύσιν ἐ-
 νὸς παῖγματος ἀφελίμου, δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀξιο-
 κατηγορητὸν.

Ἐκεῖνο ὅτῃ ἐγὼ κατηγορῶ, εἶναι ἢ ὑπερβολὴ τῆ
 ἐπιθυμιῶν· κατηγορῶ δηλαδὴ τῶντων μὲ ἐκεῖνον, ὁ
 ὁποῖος αὐτὸ τὸ ἀπλῶς ἀφελίμον παῖγμα τὸ κάμνει
 μὲ τὴν πλεονεξίαν τῆ ἀναγκαῖον· ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος
 ἐπιθυμῶν ὑπερβολικὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, γίνεται ἀ-
 θλιος, καὶ παραττόμιμος ἀνοήτως, ἀν' δὲν τὸ ἀπολαμ-
 βῶν,

βαῖν, γίνεται ἔτι μᾶλλον ἄθλιος· τὰς τοιαύτας καταδικάζω.

Δύοτερον δὲ κατακρίνω ἐκεῖνον, ὅπῃ ἐπιθυμεῖ ἐφ' ὀφίγια ἀνάμοσα καὶ ἀκατάλληλα εἰς τὰ φυσικὰ καὶ ὑπὸ κτηται προτερήματά του, ἢ ὀφίγια, εἰς τὰ ὅποια εἶναι πιθανώτατον, ὅτι θέλει εἶναι ἄθλιος καὶ κακοδαίμων. Ἄν ἐσυμβελδύομεθα, λέγει ὁ ἀνωτέρω ρηθεὶς Συγγραφεὺς, προσεκτικῶς τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπολήψεως καὶ ὀδαιμονίας, τὴν ἢ θελοῦν εἶναι ἰκανὸν πολλακίς νὰ σβύσῃ κάθε ἐπιθυμίαν τῆς ἀξιομάτων καὶ τῆς τιμῶν. Δύο ἐρωτήσεις ἔσπευε νὰ κάμῃ ὁ φιλότιμος εἰς ἑαυτόν· α'. εἶμαι ἄξιος τοῦ βαθμοῦ, ὅπῃ ἐπιθυμῶ, καὶ θέλω ἠμπορέσει ἀρά γε νὰ τὸν κρατήσω μὲ τιμῶν; β'. καὶ τίτε δοθέντος, θέλω γῆρ ἀρά γε μὲ τὴν ὀδαιμονέστερος διότι εἶμαι; Ἐσὺ νομίζεις, ἔξακολουθεῖ ὁ ἴδιος, ὅτι αἱ ἀρεταί σου εἶναι πολλὰ περιεισμηλαί καὶ ἐνδεδυμέναι εἰς εἴνα βαθμὸν κατώτερον, καὶ ἔγὼ τὴν ἐπιθυμεῖς εἴνα ὑψηλότερον, ἔγὼ νὰ τὰς ἐπιδείξῃς; καὶ νὰ τὰς κάμῃς κοινοτέρας· ἀλλὰ φοβῶ τὴν τὸ νέον σημεῖον τῆς περιωπῆς· φαίνεσαι μέγας εἰς εἴνα μικρὸν βαθμὸν, καὶ ἴσως θέλεις φανῆ μικρὸς εἰς εἴνα μεγαλήτερον· οὕτω λάμπει εἰς τὸν δύοτερον βαθμὸν, ὅς τις ἐκλείπει εἰς τὸν πρῶτον, λέγει καὶ εἴνας Ποιητής (1).

Τρίτον κατακρίνω ἐκεῖνον, ὅστις παρῆζει νὰ φθάσῃ εἰς τὰς φιλοτίμους σιοπέσῃ με ραδιουργίας, με ἐτιδανότητος, καὶ με χαμερπείας, σιωπήθῃ μέσα τῆς ταπεινῶν καὶ χαμερπῶν ψυχῶν, τὸσον ἀνάξια, ὅπῃ εἶναι αἰχρὸν καὶ νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ αὐτῆς.

A P-

(1) Tel brille au second rang, qui s'eclipse au premier. Βολταῖρος εἰς τὴν Ἀνείαδα.

ΑΡΘΡΟΝ Ε΄.

Φιληδομία.

Τὸ νὰ ἀγαπᾷ ὁ ἀνθρώπος τὴν ἡδονὴν, ὅπερ ὅσιν νὰ ἡδυνῆται. εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡδυνῆται, εἶναι ἄβλαβος κατ' ἑαυτὸ φυσικώτατον. Εἶναι ὅμως ἡδοναὶ ἀβλαβεῖς καὶ ἀδύσβλητοι, καὶ εἶναι καὶ ἡδοναὶ ὀπιζήσιμοι καὶ μεμπταί· τὰς δούτερας ταύτας θέλει ὁ ὀρθὸς λόγος νὰ τὰς ἀποφύγῃ ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος (1).

Αἱ ἡδοναὶ διαίρεται, ὡς εἴρηται ἄλλῃ, εἰς ἡδονὰς τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς ἡδονὰς τῆς σώματος· καὶ τῶν ψυχικῶν πάλιν ἄλλαι ὀνομάζονται ἡδοναὶ τῆς νοῦς, καὶ ἄλλαι τῆς καρδίας, κατ' ὃ ἡθελαν ἐξαρτῶνται περισσότερον ἢ ἀπὸ τῆς δόξης, ἢ ἀπὸ τῆς τῆς καρδίας ἐκθέσεις. Ἡ ἡδονὴ, ὅπῃ ἡ ψυχὴ αἰθαίνεται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, εἰς τὴν ἐπίκτησιν τῶν γνώσεων, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀράων ἐν τοῖς ἔργοις τῆς φύσεως, ἢ τῆς τέχνης, καὶ πολὺ περισσότερον ἐν τοῖς τῆς πνύματος, ἀνήκει εἰς τὸν νῦν· ἡ ἡδονὴ, ὅπῃ δοκιμάζει εἰς τὴν αἰδοῦσιν τῆς ἰδίας τιμῆς (τιμιότητος), εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, εἰς τὰς ἀράξεις τῆς

(1) Διαφόρους δόξας ἔχον περὶ τῆς ἡδονῆς οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι. Ὁ Ἀγριππῆς τὴν ἀνόμαστον ἀκρον κακόν. Ὁ Κριτόλαος, κακόν καὶ αἰτίαν κακῶν. Ὁ Ζιλιών μῆτε ἀγαθόν, μῆτε κακόν. Ὁ Ἀεῖσιππος καὶ Ἐπίκυρος τὴν ἀντίον τῆν ἀνόμαστον ἀκρον ἀγαθόν, μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς τὴν ἔδεται εἰς τὰ θετικὰ αἰδημάτα, καὶ ὁ δούτερος εἰς τὴν ἐρήσιν τῆς ἀληθείας. Ὁ Ἀεῖσιππος ὡς ἐναντίας ἔλεγε, ὅτι δεῦν εἶναι κακόν ἡ ἡδονὴ κατ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἡδονῆς. Δίων ὁ Χρυσόσομος εἶπεν, ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι ἄβλαβος ἐπίβλητον καὶ κινδυνώδης, καὶ διὰ τὸ μεταληπτεὰ μετὰ πλείστης ἀποσοχῆς καὶ φυλακῆς. Ἰδέτω, ὁ φιλομαθὴς περὶ τῆς τὸν Π. Σπελμίνιον. Ἡθικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 4.

τῆς ὑποκρίσεως, εἰς τὰς ἡδοναίαις κινήσεις τῆς ἀγάπης πρὸς τὰς γυνεῖς, συγγρῆεις, καὶ φίλους, εἰς τὴν γλυκεῖαν ἀχαρείσιν τῶν ἐν ἰδίῃ βοηθημάτων ἐν ἀδυστοχῇ, ἀφροδισιμῶν ἐναντὶ ἀδῶν, ἀνταδισιμῶν ἐναντὶ ἀξίων καὶ ποροκομιμῶν ἀνδρωπῶν, ἀνήκει εἰς τὴν καρδίαν. Αὐταὶ αἱ ἡδοναίαι, ἐπειδὴ εἶναι αἱ πλεονῶν ἀδῶν, εἶναι ὡσαύτως καὶ αἱ πλεονῶν καθαραί, αἱ πλεονῶν ἀληθιναί, αἱ πλεονῶν ἀρχαί, καὶ αἱ πλεονῶν ἐντελεῖς· καὶ ὁ φρόνιμος ἀνδρωπῶς δεῦν πρέπει, καθὼς εἴπαμεν (Τμήμ. Α'. Κεφ. 5.) νὰ παύη ποτὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῆς προξενῆ εἰς ἑαυτὸν μὲ τὸ ἔργον, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῆς ἀνακαλῆ δὲ τῆς Φωτισίας.

Δεῦν πρέπει νὰ εἴπωμεν τὸ ἴδιον καὶ περὶ τῶν τῶν σώματος ἡδονῶν (I)· ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι ὡς ἀνὰ τὰ
 ῥό-

(I) Οἱ ἐκ Λατίνων Στωϊκοὶ ἔκαμαν διαστολὴν μεταξὺ τῆς ὀραν voluptas (ἡδοναίαις) καὶ gaudium (θυμῆς), ὡς μαζῶντες διὰ μὴ τῶν ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς ἡδοναίαις, τῆς ὁποίας καὶ ἐμισῶσαν, διὰ δὲ τῶν δευτέρων τῆς ἀφροδισιμῆς ἐκ τῶν εἰδέναι, καὶ τῆς ἀρετῆς (Π. Στελλίνος. Ἡθικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Δ'). καὶ ἡμεῖς (λέγει ὁ Συγγραφεύς) διαστέλλομεν τὴν voluptatē (ἡδοναίαις) ἀπὸ τῆς piacere (ἡδονῆς) ὀνομαζόμενοι μὲ τὴν voluptatē μίαν ἡδονῆν ἀπακτὸν ἢ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς, ἢ διὰ τὴν ἀχαρεί τῆς ποιότητος. Ταῦτ' ἐνοῶσιν ὁ Κικέρων ὅταν ἔλεγε ὅτι ἡ ἡδονῆ τῆς σώματος (ἡ ἡδοναίαις) δεῦν εἶναι ἀξία τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀνδρωπῆς; ὁ δεῦν πρέπει νὰ τὴν καταφροῖ, καὶ νὰ τὴν ἀποβάλῃ. Corporis voluptatem non satis esse dignam hominis praestantia, eamque contemni et rejici oportere. (περὶ Καθικ. De offic. Βιβλ. Α'. Κεφ. 37.) καὶ ὁ Σωκράτης ὅταν ἔλεγε (Ἀπομνημ. Ξενοφ. Βιβλ. Α'). „ ἢ τίς ἐκ αὐτῶν ἡδοναίαις δεῦν „ λελόν, ἀχρῶς διαπεθεῖν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; ἐμοὶ „ μὴ δοκεῖ; ἢ πᾶν ἡ ἔστιν, ἐλδοθεῖν μὴ ἀνδρῶν δικτὸν εἶναι μὴ „ τυχεῖν δεῦν ποῖα τῶν δεῦν δεῦν δεῦν δεῦν δεῦν δεῦν δεῦν δεῦν δεῦν „ τῆς Θεοῦ διαστέλλῃ ἀγαθῶν τυχεῖν· ἐπεὶ γὰρ αὐτὸ μόνως σαθεῖν „ ὁ ποῖος· διὰ τὴν χειροτέρα σκλαβείαν ἀπὸ τῶν εἶναι τινὰς δεῦν „ λος τῆς ἀχρῶν ἡδονῶν δεῦν εἶναι εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὁ Ἐπίκτητος, „ κατὰ τὸν Γέλλιον (Βιβλ. 17. Κεφ. 19.) εἰς δύο ἀγαθὰ ἀν-

ρόδα, τὰ ὁποῖα κενθόνεν, αὐτὸν δὲ τὰ κόφη τινὰς με χέει ελαφρὸν καὶ προσεκτικόν. Ἡ ἡδονή, φέρει πειν, τῆς βρώσεως καὶ τῆς πόσεως μέχει τινὸς ὄρε εἶναι ἀβλαβής· τὸ ἀμεῖρον ὅμως τὸσον εἰς τὴν ποσότητα, ὅσον καὶ εἰς τὴν ποιότητα τῆς βρώσεως, ἢ τῆς πόσεως ἰξόρουμ, ὅτι γίνεται πολλὰκις αἰτία δεινοτάτων ἀδενειῶν· καὶ οἱ Γάθοι· εἰς ταύτῃ τὴν ἀμετερίαν συνηθίζεν νὰ ἀποδίδεν τὰ πλεονάστερα τῆς φυσικῶν κακῶν.

Τὸ κυνήγι, ἢ ἵππασία, ὁ χορὸς, τὰ παιγνίδια, αἱ ἑορταὶ καὶ οἱ θερίματα εἶναι βέβαια μία ἀνεσις τῆς ψυχῆς, καὶ μία ἡδεῖα ἀσκησις τοῦ σώματος· ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα γίνονται καὶ ὀπιζήμια ὁπόταν εἶναι ἀμεῖρα, ἢ ὁπόταν ἐξοδύνηται ματαίως εἰς αὐτὰ ὁ καιρὸς, τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖς τις νὰ μεταχειριδῆ εἰς ἀχολίας ὠφελιμωτέρας.

Τὸ παιγνίδι μάλιστα εἶναι εἷς ἐλάττωμα ὀπιζημιώτατον, ὁπόταν ἀποβαίη πάθος κυριεῦον, καὶ αὐτὶ μιᾶς ἀπλῆς καὶ προσωρινῆς ἀχαχύσεως τῆς ψυχῆς, γίνεται ἀδάκοπος ἀχολία. Ἐκεῖνο, ὅπερ ἐξάπτει τὸτο τὸ ὀλέθειον πάθος, εἶναι πρὸ πάντων ἢ ἀπλησία τῶ κέρδους· ἐπειδὴ βλέπουμ, ὅτι εἰς τὰ παιγνίδια τὰ καλέμενα κινδυώδη (1), τὰ ὁποῖα κυνηγῶν πλεονάστερον οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀπωλείας, ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, ὅπερ δὲν κραάζονται νὰ ἐξοδύεν ἡμέρας

καὶ

γεν ὄλλω τὴν πρὸς τῶ φρονίμῳ ἀνθρώπῳ θυσίαν· εἰς τὴν ἀνοχὴν τῆς θανάτων, καὶ εἰς τὴν ἀποχλὴν τῆς ἡδονῶν. „ ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι ἦτον τὸ ἀξιώματά, δι' ἃ ὡς Στωϊκὸς ἐνοῶσε μίαν ὀλικὴν ἀποχλὴν πάσης ἡδονῆς τῆς αἰδήσεων· ἡμεῖς ὅμως ἀντὶ τῆς τιθεμένης τὴν ἀποχλὴν τῆς αἰχρῶν καὶ ἀπᾶκτων ἡδονῶν, τὴν ἔσιν τὴν σωφροσύνην.

(1) Παιγνίδια κινδυώδη εἶναι ὅλα τὰ παιζόμενα με μεγάλης ποσότητος χρημάτων· κατ' ἄλλοι ὅμως τὰ τῆς χαρτίων, καὶ μάλιστα τὸ λεγόμενον Φαρβά, τὰ ὁποῖα ὡς ὀλέθρα ἐμποδίζονται με ἀυτηράς τιμωρίας παρὰ τῆς ἐνομομελῶν διοικήσεων.

καὶ νύκτας ὀλοκλήρας εἰς τὸ παιγνίδι, βαίνοντας αὐτὴν τύχη, εἰς κίνδυνον ὄλατος τὰ ὑπάρχοντα, δεῦν ἠθέλων υποφέρειν νὰ παίξεν μῆτε σιγμῶν, αὐτὴν ἐπαίζον δὲ εἶδεν, ἢ δὲ ὀλίγα ἄσπρα. Πλὴν αὐτὴ ἢ ἀπλησίατος τιμωρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πολλὰ πικρῶς· δὲ τὶ ἐκτὸς τῆς ἀδελκότης παραχῆς καὶ ἀνησυχίας, ὅπῃ δοκιμάζαν, εὐερισκόμηροι πάντοτε μέσον ἐλπίδος καὶ φόβου, ἢ ἀποβολὴ ἀξιολόγων φελοισιῶν, ἢ ἀνάλωσις ἀδρότάτων κληρονομιῶν, ὁ ἀφανισμὸς ὀλοκλήρων οἰκιῶν καὶ φαιμιλιῶν, εἶναι συχνότατα καὶ φεικτότατα φελαδείγματα αὐτῆς τῆς σκληρᾶς, πλὴν δικαίας τιμωρίας τῆς φιλοπαιγμονῶν.

Εἶναι ἄλλο εἶδος ἠδονῆς ποροερχομένης ἀπὸ τὴν ἀμοιβαίαν κλίσειν, ὅπῃ ἢ φύσις ἐνέθηκον εἰς τὸ ἄρρῆρον γῆρος πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ ἀνάπαλιν. Ἡ κλίσειν αὐτὴ φελαγει, εἰς τὰς νεωτέρας μάλιστα ψυχᾶς, εἰς πάθος ἀπὸ τὰ πλεον ἰχυρότερα, τὸ ὁποῖον ἀνωμαστικῶς καλεῖται ἔρωσ. Τῶν κακῶν λοιπὸν, ὁποῦ ποροέρχονται ἀπὸ τῆτων τὸν ἔρωτα, τῆς φιλίφρων λέγω καὶ ἀνησυχιῶν, ὅπῃ ποροξενεῖ εἰς τὰς ψυχᾶς, τῆς δελοσωμῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν τὰς δεσμοῦει, τῆς ζιλοτυπιῶν, μὲ τὰς ὁποῖας τὰς βασιανίζει, τῆς δεφθοραῆς τῆς ἠθῶν, μὲ τὴν ὁποῖαν τὰς ἀποπλανᾷ τῆς ἀφείας οἰδῆ, τῆς ἀποβολῆς τῆς ὑπαρχόντων, ἐπίστε δὲ καὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς, τῆτων ὄλων γέμωσι τὰ βιβλία, γέμει ἢ συωεχῆς καὶ καθημερινῆ πείρα. Ὄθεν ἐγὼ δεῦν θέλω δελατρεῖται πολὺ ἐπᾶνω εἰς τῆτο, ἀλλὰ θέλω εἰπῆ μόνον, ὅτι ἀπὸ τῆτο τὸ ὀλέθριον πάθος οἱ νέοι πορέπει νὰ φυλάγωνται μὲ τὸσον φελοσοτέραν ἀκείβειαν καὶ ποροσοχίῶν, ὅσον ὀπῆρρεπέσεροι καὶ δελα τὴν ἠλικίαν, καὶ ἐκ φύσεως συωηδίζεν νὰ εἶναι εἰς αὐτό· καὶ ὅσον μεγαλήτεροι καὶ συωεχέσεροι εἶναι πανταχῶ οἱ κίνδυμοι τῶ νὰ ἐκφᾶχηλιθῶν εἰς αὐτό· καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἢ πείρα ἠμπορεῖ νὰ τὸς κάμη ποροσεκτικῶς εἰς τὸ νὰ ἀποφύγων αὐτῶ τὰς φεικτῶς κινδυμῶς. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας πα-
ρα-

ρακινέμενος ἀπὸ τῆς φθῆς αὐτὸν νὰ ἰδῇ τὰς θυγατέρας τοῦ Δαρείου, τῆς ὁποίας ἡ ὠραιότης ἐφημίζετο καθ' ὑπερβολὴν, δευ' ἠθέλησε, λέγωντας ὅτι ἀφ' ἑ ἐνίκησεν ἀνδρας, δευ' ἠθελε νὰ ἔμβῃ εἰς κίβδουον νὰ νικηθῇ ἀπὸ γυναῖκας.

Ἀλλὰ φθῆ μὴ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τῆς ὑποκειμένην, εἰς ἃ ἀποτείνεται, εἶναι ἰκανὰ τὰ εἰρημνά· ἤδη δὲ μεταβαίνοντες εἰς τὸ νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ καὶ φθῆ τῆς παθῶν, ὅπερ συνηθίζει νὰ τῷ συζοφῶεν, τὰ ὁποία εἶναι ἡ ἐλπίς καὶ ὁ φόβος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ἐλπίς ἔ Φόβος, Ἀμεία, ἔ Θράσος.

Α Ρ Θ Β Ο Ν Α'.

Ἐλπίς.

Η ἐπιθυμία καὶ ἡ ἐλπίς εἶναι δύο πάθη, τὰ ὁποία συμμαχεῖσιν εἰς τὴν ἄλλω· ἐπειδὴ ὅσῳ φθῆσώτερον ἐπιθυμεῖ τις, τόσον δὲκολωτέραν μᾶς ζωγραφίζει τῷ ἐπιτυχίῳ ἢ φαντασίᾳ, καὶ τόσῳ φθῆσώτερον αὐξάνει ἡ ἐλπίς· καὶ πάλιν ὅσῳ φθῆσώτερον ἐλπίζει τις, τόσῳ φθῆσώτερον πλησιάζει ἡ φαντασία τὸ ἐπιθυμώμενον παῖγμα, καὶ τόσῳ φθῆσώτερον αὐξάνει ἡ ἐπιθυμία.

Καθ' ἑαυτῷ ὅμως θεωρημένη ἡ ἐλπίς, εἶναι εἰς πάντα πάθος φθῆσώτερον, καὶ πολλὰκις δυνάται, εἴτ' ἐν ὁξίσει φθῆσώτερον καὶ ἀπὸ αὐτῷ τῷ ἀπὸλαυσιν. Ἐνας μέγας αὐθρότης εἶπε μίαν φοράν φθῆσώτερος ἀνθρώπων, εἰς τὸν ὁπσίον εἶχεν ὑποχεθῆ εἰς παῖγμα· Πεισώτερον τῷ ἔδωκε σήμερον μὲ τῷ ἐλπίδα, φθῆ ὅπερ ἠθελε τῷ δώσει μὲ τὸ ἔργον. Σμ-

ἔρχεν δὲ εἰς τὸ νὰ κάμνεν πολλάκις τὴν ἡδονὴν τῆς ἐλπίδος μεγαλιτέραν ἄπὸ τῆς ἄπολαύσεως δύο αἰτία· τὸ εἶναι, ὅτι τὸ ἐλπίζομενον ἀγαθὸν νομίζεται πάντοτε μεγαλιτέρον ἄπὸ ὅ,τι εἶναι κατ' ἑαυτὸ, καὶ ἐπιμύθως ἢ φαντασία ἔχει δι' αὐτὸ μεγαλιτέραν ἀφροσύνην· τὸ ἄλλο, ὅτι ὁπότεν ὁ ἀνθρώπος ἔχη κἀνὸς ἀγαθόν, τὸ ἔχει ἦδη, καὶ εἰς τὸτο τελειώσεν ὅλα· ὁπότεν ὅμως τὸ ἐλπίζει, ἐργάζεται, κοπιάζει, κινεῖται, μηχανύεται ἕνα τὸ ἀποκτήσῃ· καὶ ἡ δραστηριότης αὕτη ἀξίζει πολλάκις περισσότερον ἀπὸ τῆς χαυῶν ἀργίας τῆς κήσεως, εἴτ' ἐν ἐγκρατείας καὶ ἄπολαύσεως τῶ ἀράγματος (1).

Συμφέρεται ὅμως πολλὰ νὰ ἰξάζωμεν νὰ κρατῶμεν μέσα εἰς ὅσα πρέπει, καὶ νὰ διδικῶμεν φρονίμως καὶ τὸτο τὸ πάθος· ὅχι τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διαλείνωμεν ἕως περισάσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐτὰ ἀπαυτῶν πολλὰ διαφορετικῶς κυβέρνησιν.

Α'. Ὅποτεν ὁ λόγος εἶναι ὀλίγος κακῶ συμβαύτος, εἴτ' ἐν παρωχικότος, πρέπει, ὡς εἶρηται ἐμ-προσθεν (Τμήμ. Α'. Κεφ. Δ'.) νὰ ζητῶμεν ὅλα τὰ αἰτία εἴτ' ἐν μέσα, ὅπως ἠμπορῶν νὰ διεγείρην τῆς ἐλπίδα ἢ μιᾶς Θεραπείας, ἢ μιᾶς ἀνταμείψεως. Τὸτο εἶναι τὸ δρασικώτατον φάρμακον ἕνα νὰ παρηγορέμεθα· ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶμεν νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὰ λοιπὰ ἐπιζητῶν βίαν καὶ ἀμαχίαν τῆς ψυχῆς, εἰς καιρὸν ὅπως, ὅταν ἀρχίση νὰ θνήσκει ἢ ἐλπίς, ἢ ὀδύνη εἰσέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς.

Β'. Ὅποτεν ὁ λόγος εἶναι ὀλίγος κακῶ μέλλοντος, τότε χρειάζεται μία διπλὴ καὶ ἐναντία ἐργασία. Πρέπει ἄπὸ τὸ εἶναι μέρος νὰ προετοιμάζωμεν τὴν ψυχῆν,

(1) Εἶναι τὶς εὐδαίμων ὅχι· ἀφ' ἑ ἐκέρθησιν εἴκοσι μυλλίονα, ἀλλὰ ὁπότεν ἀχολῆται νὰ πᾶ κέρθησιν· λέγει καὶ ὁ Εἰληβέτιος. (Ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπου. Τόμῳ Β'. Σελ. 258.)

χρῆ, καὶ τὰ συναθροίζωμεν. πρὸ αὐτῶ ὅλας τὰς δυνάμεις τις δεῖ τὰ ὑπομείνωμεν ἀνδρείως τῶ προσβολῶν, ὅταν μᾶς συμβῆ τὸ κακόν· καὶ ἄλλο μέρος πρέπει τὰ σκεπτόμεθα ὅλα τὰ αἴτια, ὅπως ἢ μπορῶν τὰ ἐξυπνίσεν καμμίαν πιθανότητα, ὅτι τὸ κακόν ἔχει τὰ ἁλυθῆ, ἢ τελάχισον δεῖν ἔχει τὰ ὑποβῆ πόσον βαρῦ, ὅσον μᾶς φαίνεται. Διὰ τὴ συμβαίνει τῶντι πολλάκις, ὅπως μὴ τὰ φρικτότατα φάσματα μία δυστυχία, ἢ ὅποια ἐνομιζέτο ἀφύκτος, τὰ ἀφανίζεται αἰφνης ἢ καθ' ἑαυτῶν, ἢ ἄλλο μίαν ἀπροσδόκητον βοήθειαν, ἢ ἄλλο μίαν συγκύρησιν. Οὕτω τὰ μελανώτατα καὶ φοβερώτατα νέφη, τὰ ἅποια ἐπαπειλῶσιν ἀφύκτον καὶ βαρυτάτῳ φθόρῳ εἰς τὰς ἀγέρας, διαλύονται ἀπροσδοκῆτως ἐνίοτε εἰς βροχῶν σωπίον.

Γ'. Ὅταν ὁ λόγος εἶναι πρὸς ἀγαθὸν ὅπως ἐπιθυμῶμεν, πρέπει εἰς ἐναντίας τὰ προσέχωμεν μετὰ ἀκρίβειαν τὰ χαλιφόνωμεν τὰς ἀλόγους ἀφροσύρας (ὁρμᾶς) μιᾶς ὑπερβολικῆς ἐλπίδος, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ δυσκολώτατον, καὶ σχεδὸν ἀδιύατον. Διὰ τὴ ἐκείνο, ὅπως ἐπιθυμεῖται, ἐλπίζεται δὴ δυσκολώτατα κατὰ φάσμα λαμβάνεται ὡς πρᾶγμα· κατὰ μικρὸν δείγμα συνέργει εἰς ἕξαφιν μιᾶς ματαίας προσδοκίας. Ἡ ἐλπίς, ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης, εἶναι ἐρηγορότος ἐνύπνιον (ὄνειρον) καὶ ἄλλος λέγει προσφύεσθαι, ὅτι εἶναι ὁμοία μετὰ τὰς κορορήσεις, τῶν ὁπίων χίλια εἶναι ψεύδεις, καὶ μία ἀληθής. Δεῖν εἶναι λοιπὸν θαυμαστόν, ἂν τόσοι καὶ τόσοι εὐέλσκωνται ἢ πατημένοι εἰς τὰς ἀλόγους ἐλπίδας τῶν. Ἐκείνο ὅπως ἐν τῶν εἶναι ἀσυμπάθητον, εἶναι ὅτι πολλοὶ φθάνου εἰς τῶν ἀνοσίαν τὰ παρατῶνται καὶ τὰ πικραίνονται πρὸς ἀσπέρων ὅταν βλέπουν ἐφθασμῶν τὰς ἐλπίδας τῶν, πρὸς ὅταν χάσιν εἰς ἀπραγματικὸν ἀγαθόν.

Ὁ προσέκτικὸς λοιπὸν ἄνθρωπος τὸς τῶν χάραξ πρέπει τὰ διδοῖν εἰς τῶν ἐλπίδα, ὅσον ἀρκεῖ δεῖν τὰ τῶν

τὸν ἄδελφον ἢ νὰ ἐργάζεται· ἐπεὶ δὲ εἶναι βέβαια κἀνείνας ὡς ἄνθρωπος, ὥστε νὰ σπαράξῃ μὲ τὰ σωστά τε νὰ ἀπολαύσῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι ἀπιλητισμῶς νὰ ἐπιτύχῃ. Ἀλλὰ ἀφ' ἑκάμῃ ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ προκειμένον τέλος, πρέπει νὰ προσδεύεται καὶ εἰς τὸ ἐναντίον μέρος, ὅτι δηλαδὴ ὁ σκοπὸς τε ἢμπορεῖ νὰ ματαιωθῇ. Μὲ τὸτο θέλει ἀπολαύσει διπλοῦ ὄφελος· διὰ τὴν ἢ δόξασιν τοῦ πράγματος ἢ θέλει εἶναι τῶντι ἐναντία, καὶ ἢ τύχῃ δὲ θέλει ἢμπορέσει νὰ κευχιθῇ, ὅτι τὸν εὐρῆκον ἀποροδοκίτην εἰς αὐτῷ τῷ ἀποτυχίαν, μήτε θέλει τὴν ἐπιφέρει ὅλον ἐκεῖνο τὸ κακόν, ὅπῃ ἢμπορῶσε νὰ ποροξνήσῃ εἰς ἄλλας τινάς· ἢ θέλει εἶναι κατ' ἐχθρῶν, καὶ ὅσον ζωνότερα θέλει δοκιμάσει τῷ ὅς αὐτῆς ἢδονῶν, ὅσον ὀλιγώτερον τῷ ἐπρόσμῃ.

Μία ποιαύτη ποροασφάλισις εἰς τὰς ἐλπίδας, εἶναι ἀνάγκαια ποροαστότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον εἰς ἐκεῖνες, ὅπῃ ἀπολαμβάνει ποροαστότερον τὴν ὀμῆριαν τῆς τύχης. Ὅχι ὅτι ἐγὼ δέχομαι ἐκεῖνῷ τῷ ἀνάγκῃ τῆς μετεβολῆς, ὅπῃ ποροσβύειν τινές, ὅτι μὴ μίαν μακραὴν σειρῶν δεξιῶν συμβεβηκότων, πρέπει καὶ πᾶσαν ἀνάγκῃ νὰ ποροσμῆρωμῃ καὶ κἀνείνας ἀειτερόν. Ἐγὼ ἰξόδρω, ὅτι τὰ ἀπερασμῆρα συμβεβηκότα δὲ ἔχεν κἀμῆριαν ἐπῆρροϊαν ἐπαύω εἰς τὰ μέλλοντα· καὶ ὅτι μὴ ἐννοήκοντα ἐννεά συμβεβηκότα δὲ τυχῆ, ἔχομῃ ἴσον λόγον νὰ ποροσμῆρωμῃ δὲ τυχεῖς καὶ τὸ ἐκατοσόν, ὡς αὐτὸ νὰ ἦτον τὸ παῶτον, ἢ ὡς αὐτὸ νὰ ἦρχετο κατόπιν ἀπὸ ἐννοήκοντα ἐννεά δὲ τυχῆ· αὐτὸ μόνον δὲ κρέμαται ἀπὸ ἐκεῖνα.

Τὸ παῶτον αἴτιον, διὰ τὸ ὅποῖον νομίζω, ὅτι εἰς αὐτῆς ποροαστότερον παῶν εἰς κάθε ἄλλον χρειάζεται ἢ παῶν τὰς ἐλπίδας ποροαστάξῃς, εἶναι δι' ὅτι αὐτοὶ καὶ φυσικὸν λόγον ἰξόδρῃν ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ τὰς μετεχειριθεῖν. Ἐχομῃ παῶν ἀδειγμα ἔα νῶτατον τὴν λεγομῆρου τὰ παυκίδια· εἰς αὐτὰ ὅποῖος ριψοκινδυνεῖ ποροαστότερον, αὐτῆς σωηθίξει ὡς τὰ

πολλά να είναι διτυχέστερος· ἴα τὴ μία μακρὰ σὺν
νέχεια διτυχῶν συμβεβηκότων· τὸν κάμνει νὰ νομί-
ζη, ὅτι κρατεῖ τὴν τύχην εἰς τὴν παλάμην, καὶ
ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἑλεῖ καὶ τὴν ἀρέσκειά τε. Ὁ Θεὸς
ἢ ὁ στρατιώτης, ὅπως εἶναι περαιοτέρων συνηθισμέ-
νος εἰς τὰς μάχας, ἔχει μὲ περαιοτέρων ἀπὸ κά-
θε ἄλλον ἀνδρῶν καὶ θάρρος εἰς αὐτάς. Τὸ μόνον
αἷτιον τῆς πλῆξης εἶναι, λέγει ἀσείως ὁ Ἀββᾶ
Τρεβλέτ, ὅτι δὲν ἐφρονόηθη ποτὲ· ἐμβαῖς πολλάκις
εἰς τὰς κινδύνους, εὐγῆκε πάντοτε ἀπὸ αὐτῶν σῶος·
τὸ μόνον ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν νὰ τὸν κάμνη νὰ νομίζη
ὅτι πρέπει πάλιν νὰ εὐγῆ σῶος.

Ἐπιπλέον αἷτιον εἶναι, ὅτι οἱ ἀνθρώποι, ὅπως εἶ-
ναι συνηθισμένοι εἰς τὰς διτυχίας, λυπῶνται περισ-
σότερον, ὅταν τὰ πράγματα ἀποβαίνεν ἐναντίον τῶν
ἐλπίδων. Ἡ πρόληψις ὅτι ἔχουν τὴν τύχην εἰς τὴν
διαίτησίν τε, τὸν κάμνει νὰ ὀργίζωνται ὀξύτερον, ὅταν
βλέπουν, ὅτι εἶναι ἐφόδοι τῶν ἐλπίδων, καὶ ἡ ὀ-
λίγη πείρα εἰς τὰ ἀεισερὰ συμβεβηκότα τὸν κάμνει
ὀλιγώτερον δικάμπεῖς εἰς τὸ νὰ τὰ ὑπομῆκαν (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Φόβος.

Ὁ φόβος πρέπει νὰ ἁγασαλθῇ εἰς δύο· εἰς φόβον
δηλαδὴ τῶν κακῶν, καὶ εἰς φόβον τῶν κινδύνων.

Εἰς τὸν πρῶτον καὶ δύο φόβους συνηθίζεν εἰς τὰ
πολλά οἱ ἀνθρώποι νὰ ἀπαπῶνται· ἢ ὑποθέτοντες
βέ-

(1) Διὰ τὸ ὅτι ὁ Δημήτριος ἐσυνήθισε νὰ λέγη, ὅτι δὲν εἶναι
εἰς τὸν Κόσμον δυστυχέστερος, ἀπὸ ἐκείνων, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν συνέ-
βη ποτὲ κάμναι δυστυχία (P. Manuzio Ἀποφθ. Βιβλ. Η'. γ').

βέβαια καὶ ἀφοδιτα τὰ κακὰ, ὅπερ εἶναι ἀπλῶς δυνατὰ· ἢ ὑποθέτοντες τὰ πολὺ μεγαλήτερα, ἕπο' ἐκεῖνο ὅπερ πραγματικῶς πρέπει νὰ εἶναι. Εἰς ἔσπον ὡς εἴη ἤθελε κάμη χρεία πολλὰκις, λέγει εἷας Φιλόσοφος, νὰ ἔλθῃν εἰς πείραν ἐκεῖνθ, τὸ ὅποιον φοβῆνται, ἕξ νὰ εὕρῃν ἅπο' τὴν ἀπάτην· ἕξ τὶ μικροτέρα θέλει εἶναι βέβαια ἢ ποιηὴ τῆ νὰ τὸ δοκιμάσῃν, ὡς ἐκεῖνη τῆ νὰ τὸ φοβῆνται.

Ἡ ὑπόληψις, ἢ μάλλον εἰπεῖν πρόληψις θεμελιωμένη ἐπαύω εἰς τὰ ἀπερασμῆρα συμβεβηκότα, ἔχει, καθὼς εἰς τὴν ἐλπίδα, ἔτω καὶ εἰς τὸν φόβον, μεγαλωπότην ἰσχυρὸν εἰς τὰς ἀνθρώπους. Δι' αὐτῆς συνιθίζῃν νὰ θεωρῆν τὴν τύχην ὡς ὄν πραγματικῶν, καὶ ἀμετάβλητον προσκολλημένην ἀβέβηως εἰς ἑαυτὰς, καὶ ἄρηνημένην, ἔτως εἰπεῖν, μαζί τῆς· καὶ ἐπομῆρως ἄλλοι μὲν ἐλπίζουσι πάντε νέας δὲ τυχίας, ἄλλοι δὲ φοβῆνται πάντε νέας δυσυχίας. Ὅποιος ὅμως ἰξούρει, ὅτι ἡ τύχη εἶναι μία τυχαία συνδρομὴ τῆ παραγμάτων, βλέπει διόλως τὴν ἀλογίαν πόσον τῆς μίας, ὅσον καὶ τῆς ἄλλῆς δόξης· μὲ ὄλον τῆτο ἐπειδὴ ἡ σαθερότης, ὅπερ ὡσαυτεμῆν ἐπίτε εἰς τὰ συμβεβηκότα πόσον τὰ δεξιά, ὅσον καὶ τὰ ἀριστερά, σμωρ γεῖ πολλὰ εἰς τὸ νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀπάτην, πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ ὡς ἐκ τούτης ὀλίγα τινὰ ἰδιαίτερον.

Ἐν πρώτοις λοιπὸν, καὶ αὐτὴ ἡ σαθερότης αὐτῆ ἐκρέματο ἅπο' αὐτῆ τὴν τύχην, τῆτ' ἔστιν ἅπο' αὐτῆ τὴν συνδρομὴν τῆ παραγμάτων, τῆτο δὲν ἤθελεν ἀφαιρέσῃ ὅτι αὐτῆ δὲν εἶναι ἐνδεχομένη, τῆτ' ἔστι καὶ συμβεβηκός, καὶ ὄχι ἀναγκαῖα· ἕξ τὶ μεταξὺ εἰς τὰς δυνατὰς τυχαίας συνδρομὰς εἶναι βέβαια ἀκόμη καὶ ἐκεῖνη, ὅτι τὰ συμβεβηκότα τῆ αὐτῆ ἄρῃς ἕξδέχονται χωρὶς νὰ ἀνταμείψῃν εἷα τὸ ἄλλο, ἢτοι νὰ ἀλλοιωθῆν ὑπ' ἀλλήλων.

Ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον ὅμως ἡ σαθερότης αὐτῆ κρέματα ἅπο' αἰτίας πραγματικῆς, αἱ ὅποῖαι δὲν ἀ-

νήκην τελείως εἰς τὴν τύχην. Ἐἷνας ἀνθρώπος συνηθισμένος νὰ εἶναι δῖτυχός, ἐνεργεῖ μὲ πειραστότερον θάρρος, ἐξασκεῖ ζωνρότερα τὴν ἐπιδεξιότητά τε, ἄποκτα πειραστότεραν πείραν, καὶ δεξιότερον ἔργον τινὰ τὰ συμβεβηκότα· καὶ ἐκ τούτων προέρχεται νὰ εἶναι εἰς αὐτὸν συχνότερα τὰ δῖτυχῇ συμβεβηκότα. Ἐξ ἐναντίας εἷνας ἀνθρώπος, ὅστις δυσυχεῖ ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον, βαδίζει εἰς τὰ ἐπιχειρήματά τε πολλὰ βραδύτερον. Ὀλίγον ἐλπίζοντας, ὀλίγα πράττει· ἐνεργεῖ μὲ ψυχρότητα καὶ μικροψυχίαν, δὲν πολὺ νὰ ριψοκινδυνήσει εἰς τὸ ἀδύνατον, ἀφίνει πολλὰίς νὰ τὴν φύγῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ αἱ πλέον ἐπιπερδέσονται δίκαιαι· καὶ δεξιότερον ἄρα τὰ δυσυχεῖ συμβεβηκότα εἰς αὐτὸν πηγαίνουσι πάντοτε ἀυξάνοντας.

Ὁ φρόνιμος ὅμως ἀνθρώπος δὲν πρέπει μῆτε εἰς τὰς ἀπερασμίας δῖτυχίας νὰ θάρρη ὡς πολὺ, μῆτε ἀπὸ τὰς ἀπερασμίας δυσυχίας νὰ πηῖται. Ἡ τύχη εἶναι εἷνα ὄνομα κενόν, εἶναι μία χίμαιρα τῶ ὄχλου. Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι εἰς μερικὰς αἱ πλέον καλλίτεραι συμβεβηκαὶ ἀποβαίνουσι εἰς καλόν, καὶ εἰς ἄλλας αἱ πλέον ἀτοπώτεροι ἀνοηταὶ ἀποβαίνουσι εἰς καλόν, ἀλλ' ἀπὸ τούτου δὲν ποιεῖται καμμία βέβαιος συλλογισμός. Ἡ πείρα καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ἀποδείχνουσι, ὅτι μία σθερά φιλοπονία, δραστηριότης καὶ φρόνισις εἶναι τὰ μόνα, ὅπῃ νικῶν τέλος πάντων τὰς ἀτοπίας τῆς ἀερισίας, καὶ προσάξουσι τὴν τύχην. Ταῦτα μὴ φοβῆτε τῶ φόβου τῆς κακῶν.

Εἰς δὲ τὸν φόβον τῆς κινδυνῶν πρέπει νὰ δεξιότατα λαμβάνωμεν τὰς κινδυνῶς εἰς καθ' ἑαυτὴν, καὶ εἰς πραγματικὰς. Καθ' ἑαυτὴν κινδυνῶς ὀνομάζω ἐκεῖνὰς, ὅπῃ θεμελιόνονται ἐπάνω εἰς μίαν ἀπλήρη πρόληψιν. Πόσους φόβους δὲν ἐπροξενῶσαν μίαν φορὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶ ἀνθρώπων οἱ κομηταί, αἱ ἐκλείψεις, οἱ παρήλιοι, τὰ βόρεια σέλη, τὰ πυρῶδη μετέωρα; πόσους δὲν διήγειρον τὰ διηγήματα τὰ περὶ τῶ οἰκίων τῶ κυριδομῶν ἀπὸ πινόμενα (σοικειω-

μύων), ἢ τὰ θεῖ τῶ φασμάτων τῶ πλωωμύων εἰς τὰ σκοπὴ τῆς νυκτός, ἢ τὰ θεῖ τῶ ἀμποδεμάτων καὶ μαγειῶν, καὶ τῶ ᾠδᾶπλησίων πλασμάτων, τὰ ὅποια τώρα θεχορίζονται εἰς τὴν ἀμάθειαν τῶ γεαυδίων, καὶ τῶ χυδαίε λαε; Εἰς τῆς καθ' ὑπόληψιν κινδύεσ ἐγὼ ἀνάγω ἀκόμι καὶ ἐκείνεσ, ὅπῃ βασανίζεν τόσον συχὰ τῆσ καὶ φαντασίαν ἀρρώσεσ (ὑποχοδειακῆσ), καὶ τῆσ ἄφοδοεῖσ ἀνθρώπεσ, οἱ ὅποιοι ἔμεν εἰς κάθε φύσημα ἀνέμεσ, καὶ φοβένται κάθε φαγητόν, ὅπῃ φαίνεται ὅπωσῃν ἠλλοιωμύων, καὶ νομίζεν θανατηφόρον κάθε ᾠδᾶμικρὰν ἀθρόειαν, καὶ οἱ ὅποιοι θανατόνονται τέλος πάντων φοβέμενοι πανταχῶ τὸν θάνατον.

Κινδύοι πραγματικοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, ἄπο τῆσ ὀποῖεσ ἠμπορεῖ νὰ μᾶσ προέλθῃ τῶντι εἷνα κακὸν πραγματικόν· ἀλλὰ καὶ εἶποι πρέπει νὰ ἔλασθῃν εἰς πόρρω κινδύεσ καὶ εἰς ἀροτεχεῖσ. Εὐεῖσκονται εἰς τὸν κόσμον ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι κτεννίζεν εἰς κάθε ᾠδᾶμικρὰν ἀσραπλῶ, καὶ δὲν πολμῆν ποτὲ νὰ πλυσιάσεν μῆτε εἰς ἵππον, μῆτε εἰς σκύλον· οἱ ὀποῖοι δὲν ἐμβαίνεν εἰς πλοῖον νὰ θαλασσοπορήσεν ἐκτόσ εἰμὴ ἀν ἀναγκαθῆν ἄπο κᾶμμίαν ἀνάγκη ἀπαράιτητον, καὶ τότε λακταρίζοντεσ· οἱ ὀποῖοι δὲν πολμῆν νὰ ἀπεράσεν εἷνα ρύακα δᾶτινοσ, μικρᾶσ δοκῆ, ἢ εἷνα σῆδὸν πέρασμα εἰς εἷνα κρημνῶδη πῆπον, παρὰ ἔμενοντεσ· οἱ ὀποῖοι ἔρομάζεν ἄπο κάθε ἀμαξων, ὅπῃ ἔρχεται ἐναντίοντεσ, ἢ ἀκολυθεῖ κατόπιντεσ, καὶ τὰ ᾠδᾶπλήσια. Λοιπὸν τὸ νὰ κτυπηθῆτισ ἄπο κεραυτόν, ἢ νὰ λακτιδῆ ἄπο ἵππον, ἢ νὰ δαγκαδῆ ἄπο σκύλον, ἢ νὰ ναυαγήσῃ, ἢ νὰ κρημνιθῆ, ἢ νὰ συττειφθῆ ἄπο ἀμάξι, ὅλα αὐτὰ εἶναι βεβαίωσ ἀράγματα δυνατὰ. Ἀλλὰ τὸ ἀπλῶσ δυνατὸν δὲν πρέπει νὰ ἔχη τόσῃ ἰχῶ, ὥσε νὰ προξενῆ ἔρομον· ἔρε τι ἀλλέωσ ποῖαν εἰγμῶ, καὶ εἰσ ποῖον τόπον ἠμπορεῖμεν νὰ εἶμεθα ἠσυχοι; Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ δοκιμάζωμεν κᾶνὸνα φαγητόν, ἐπειδὴ εἶναι

να δυνατὸν νὰ εἶναι φαρμακόμενον· δεῦν πρέπει νὰ κατοικῶμεν κἀνεὶα σπιτι, ἐπειδὴ δεῦν εἶναι ἀδύνατον νὰ πέσῃ νὰ μᾶς πλακώσῃ· δεῦν πρέπει νὰ ἀξιδι-
 βάζωμεν εἰς κἀνεὶα φόρον, ἐπειδὴ ἡμπορεῖ ἔξαφρα καὶ καταποντιδῆ, καθὼς ὁ φόρος τῆς Ρώμης, καὶ τὸ λέγειν τῶν Παλαιῶν. Ἡ μόνη πιθανότης τῆ κινδύνος ἔχει κάποιον λόγον νὰ μᾶς τρομάξῃ· ἀλλὰ τὰ ποσει-
 ρημέλια συμβαίντα εἶναι σπανιώτατα. Ὅσον δὲ εἴτε τὰ τελευτάια, μία μετρία, προφύλαξις εἶναι ἰκανή νὰ μᾶς ἀσφαλίσῃ· χωρεῖς καὶ εἴμεθα πάντοτε ἀήσυχτοι, ἢ νὰ ὑσερέμεθα ὄλας ἐκεῖνας τὰς ἀναπαύσεις, τὰς ὁποίας, χωρεῖς τῆ τριῆτε φόβη, ἡμπερῶμεν εἰς τὰς ὁδοιοποιίας καὶ εἰς τὸν κοινὸν βίον νὰ ἀπολαύσωμεν εὐδύμως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Ἀνδρεία, ἔθρασος.

Εἰς τὰς ποσειρεχῆς κινδύνος ἡ προφύλαξις πρέπει βέβαια νὰ εἶναι μεγαλητέρα· ἀλλὰ καὶ εἰς τῆτες χρειάζεται κάποια ἀνδρεία. Ὅποιος δεῦν ὄπλιζεται μετ' ἄρσεναιότητα, νομίζει συχνότατα ποσειρεχῆς καὶ τὰς πορρώτατω κινδύνος, καὶ ἀνὸν κάμμιαν φορῶν πέσῃ εἰς αὐτῆς, δειλόκαρδος ὢν, δυσκόλως ἡμπορεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτῆς· εἰς καιρὸν ὅτῃ ἡ ἀνδρεία μᾶς κάμνει νὰ μὴ φοβέμεθα, εἰμὴ μόνος τῆς ἀληθινούς καὶ πραγματικῆς κινδύνος· καὶ εἰς αὐτῆς τῆτες φυλάττωντας τὸν νῆν καθαρὸν καὶ ἀνάξωπυρίζωντας τὰς δυνάμεις, μᾶς χορηγεῖ ἐπικολώτερα τὰ μέσα τῆ νὰ τῆς νικήσωμεν.

Δεῦν πρέπει ὁμως νὰ ἐξοκέλωμεν πάλιν εἰς τὴν θρασυότητα, ἡ ὁποία εἶναι εἷνα πάθος τὸ πλέον ἀλογον καὶ τυφλόν, καὶ ἐκβαρηλίζει ἐπικολώτατα τὸν ἀνθρώπον εἰς τὰ ἔχατα κακά. Ἐνας θρασὺς ἀν-
 θρώ-

θραυτός δὲν ἰξόδρει ὡς τὰ πολλὰ νὰ ζυγοσφραμίση
 κανένα κίνδυνον, ἀλλὰ θαρρῶν ἀλαζονικῶς εἰς τὰς
 δυνάμεις τε, ἢ εἰς τὴν ἐπιδεξιότητά τε, τὴς καταφρο-
 νεῖ ὅλης ἐπίσης, καὶ ἀπροβελούτως. Τὰ βραχὺὰ πᾶσα
 δείγματα τῶν ἄλλων δὲν δυνάμει καὶ αὐτὰ νὰ τὸν
 φοβήσεν, ἐπειδὴ νομίζει τὸν ἑαυτὸν τε ἀνώτερον ἀπὸ
 ἐκείνης· καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἢ ὀτυχῆς ἀπόβασις, ὅπῃ
 ἔλαβεν εἰς τὰ πρῶτα σωματικὰ, τὸν ἐγκαρδιώνει
 πάντοτε περὶ αὐτὸν, καὶ τὸν κατασάειν καθε σιγμῶν
 αὐθαδέστερον, ἕως ὅπῃ νὰ ῥῆναι τέλος πάντων θά-
 τον, ἢ βράδιον θῆμα τῆς ἀλογίας τε. Αὐτὸς εἶναι ὡς
 αὐτὸν χοινοβάτην, ὅστις τελειώνει τέλος πάντων εἰς
 τὸ νὰ σιωπήσῃ τὸν αὐχρῶνα τε.

Μία φρονιμος λοιπὸν προφίλαξις εἶναι ἀναγκαία.
 Ὁ φρόνιμος, ἔλεγχῃ ὁ Σκύεας, δὲν φοβεῖται τὴς κιν-
 δυνῶς, ἀλλὰ τὴς ἀπεφύγει. Καὶ ὁ Κικέρων, πρέπει
 νὰ προέχη τινὰς εἶναι νὰ μὴ ἐμβαίη εἰς τὴς κιν-
 δυνῶς χωρὶς αἰτίας (Περὶ Καθηκόντων Βιβλ. Α'.
 Κεφ. 25.). Διὰ τὴν εἶναι μεγάλη μωρία νὰ ἐμβαί-
 νη εἰς κινδυνῶς ἢ μὴ ἀναγκαίως, ἢ μὴ ἀρετὰ ἐγνωσ-
 μένης. Ἡ ἀρετή, λέγει ὁ Εὐρυπίδης, θέλει νὰ εἶ-
 ναι ἠνωμένη μὲ τὴν φρόνησιν, ἀλλῶς χωρισμένη
 ἀπ' ἀλλήλων δὲν ἀφελῶν τίποτες. „ Utrumque jun-
 „ ge, nam seorsum nil valent. Ἀμφοτέρων συζύξον,
 „ χωρὶς γὰρ ἑδὼν ἰχύοσι. (Σπελλ. Ἡθικ. Τόμ. Β'.
 σελ. 421.)

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴς ἐγνωσμένης κινδυνῶς, αὐτὸς εἶναι με-
 γάλου κατ' ἑαυτὸς καὶ βαρῆς, ἢ ἀπερασμῆν πείρα
 δὲν εἶναι μήτε αὐτὴ ἰκανὴ νὰ μᾶς ἀσφαλίσῃ περὶ
 τοῦ μέλλοντος· εἴ τι πολλὰς μᾶς ἀφίνων ἔξαφνα
 αἱ δυνάμεις, ἢ ἡ δολικησία ἢ ἡ ἐπιδεξιότης· καὶ πολ-
 λάκις θαρρῶντες πέρα τῶν δέοντος εἰς τὴς ἀπερασμέ-
 νας πείρας μας, χαρῆναι περαιτέρω ἀπὸ ὅτι ἐπιδέ-
 χονται αἱ δυνάμεις μας. Ἡ αὐξήσων τὰς δυνάμεις
 σε, ἢ μείωσων τὴν πόλιν σε, ἔλεγχῃ ὁ Ἀρχίδα-
 μος. Ὅποιος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ πρῶ-
 τον,

πον, ἢ δὲ θέλει νὰ κάμῃ τὸ δάύτερον, ἀνάγκη εἶναι νὰ γυῖν εἰς ὅλον τὸ ὕπερον θυμα τῆς θρασύτητός τε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Θυμός, Μῖσος, Ἀγριπία, Ἀγαπία.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Θυμός.

Τὸν θυμὸν ὁ Σκνέκας τὸν ὀνομάζει πάθος ἐναντίον τῆς φύσεως, τῆτ' ἔστι παρὰ φύσιν (ἐν τῇ παρὰ θυμῷ Βιβλ. Α'. Κεφ. 5.) ἔτι τὸ ἐν ὄσῳ, λέγει, ὁ ἀνθρώπος εἶναι εἰς τὴν φυσικὴν καταστάσιν, καὶ κύριος τῆς λογικῆς, δὲ εἶναι ἔδῃ ἄλλο τῶν ὄντων χειροπθέτερον καὶ ἀγαπτικώτερον τῶν ἄλλων· ἀφ' ἧς ὅμως κυριώτῃ ἀπὸ τὸ δαιμόνιον τῶ θυμῷ, γίνεται τὸ πλέον σκληρότερον, πολεμιώτερον, καὶ ὀλεθριώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα. Ὁ ἀνθρώπος τείνει ἐκ φύσεως εἰς τὴν παρὰ τὰς ἄλλας ἀμοιβαίαν βοήθειαν καὶ ὀπικερίαν· ὁ θυμὸς εἰς ὀλεθρον καὶ ἀφανισμόν· ἐκεῖνος ἀγαπᾷ νὰ εἴχεται μὲ τὰς ὁμοίους· ἔπος τείνει εἰς τὸ νὰ τὰς χωρίζῃ ἀπ' ἀλλήλων· ἐκεῖνος ἠδύεται νὰ ἐνθυμῆται καὶ τὰς ἀγνώτας· ἔπος χαίρει νὰ βλάβῃ καὶ τὰς πλέον γνωστας καὶ ἀγαπτικας. Ὁ ἀνθρώπος θυσιάζει ἐνίοτε καὶ ἑαυτὸν ἔτι τὸ καλὸν τῶν ἄλλων· ὁ θυμὸς δὲ διδάσκει νὰ κρημιδιθῇ, αἰσίως μόνον ἠμπορῆ νὰ ἐλκύσῃ μαζί τε καὶ ἄλλας εἰς τὸν κρημνόν. Κακῶς λοιπὸν γινώσκει τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων (συμπεραίνει ὁ ῥηθεὶς Φιλόσοφος) ὅποιος ἀπονέμει εἰς τὸ πλέον ἀγαπτικόν καὶ πλέον τέλειον ἔργον τῆς φύσεως

ἔστο τὸ αἰχρὸν, καὶ ἄμορφον, καὶ πανόλεθρον ἐλάττωμα.

Μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν εἶναι ἄλλο πάθος ἔπὸ τὸν θυμὸν ἀλλοτριώτερον τῆς ὀρθῆς φύσεως τῆ ἀνθρώπου, ἀναγκάζομεθα μὲ ὅλον ἔστο νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι δὲν εἶναι ἴσως ἄλλο πάθος, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ πίπτῃ ὁ ἀνθρώπος δίκωλότερα καὶ συχνότερα. Ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἔπὸ τῆς φιλοτιμίας, ἔπὸ τῆς φιλαργυρίας, ἔπὸ τῆς φιλαυτίας, καὶ ἔπὸ τὴν φιληδονίαν αὐτῶν δέχονται ἀπειλαγμῶσι πολλοί· οἱ πάντῃ ὁμως ἀπειλαγμῶσι ἔπὸ τὸν θυμὸν, εἶναι ἐλιγώτατοι.

Τινὲς εἰς ἀφώσιν τῆς αἰτιῶνται τῶν κρῶσι τῆς καὶ βέβαια δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι μία πλεονεκτήρια θερμότης τῆς αἵματος, μία πλεονεκτήρια δερμύτης τῆς ὑγρῶν, μία μεγαλητέρα αἰδήσις τῆς ἰγρῶν δὲν συντρέχου εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμνεν ἐπιρρεπές εἰς τὸν θυμὸν. Ὅταν εἴμεθα ἀδυνεῖς, ἢ λυπημῶσι, ὅτε δὴ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ χάνονται χειρόν, εἴμεθα καὶ δίκωλότεροι εἰς θυμὸν ἔξ᾽ ἕκαστε παρρημικρὸν πρᾶγμα, ὡς ὅταν εἴμεθα εὐθυμοὶ καὶ ὑγροὶ.

Με ὅλον ἔστο τὰ ἀληθινὰ αἰτία, ὅπῃ μᾶς κάμνεν πόσον ἐπιρρεπὲς εἰς τὸν θυμὸν, ἠρτῶνται ἔπὸ ἄλλω ἀρχῶν· καὶ δὲν εἶναι κρῶσις πόσον χολερική, ὡς νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ δαμαθῇ, ὁπότεν τὸ θελήσῃ τινὰς εἰς ὅλης καρδίας. Εἰς τὸ ὁποῖον ἔστο πρέπει ἕκαστε φρόνιμος νὰ καταβάλλῃ ὅλλω τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐπιμέλειαν ἔξ᾽ ἄλλα αἰτία. Διὰ τὴν αὐτὴν θελήσῃ μὴ νὰ θεαρησῶμεν μόνον τῶν αἰχρότητα τῆς τῆς ἐλαττώματος, ποῖον ἄλλο εἶναι θηρωδέτερον, ἀσπεπέτερον, ἀνδέτερον, καὶ δυσαρεστότερον ἔπὸ τῆς; Ἄς ἰδῶμεν τῶν ἐναργῆ καὶ ζωηρῶν εἰκόνα τῆς θυμωμῆς, ὅπῃ μᾶς χελεύει ὁ Σενέκας (αὐτόθι Κέφ. Α').

„Τὰ σημεῖα, λέγει, τῆς μεινῶμῶν καὶ φρενολήπτων

„εἶναι ὄψις αὐθάδης καὶ ἀπειλητικῆ, μέτωπον λυπη-

„ρόν,

ῥόν, βλέμμα ἀγέιον, βάδισμα ἐσθλοσμήρον, χεῖ-
 ρες ἀνήτους, χρώμα ἡλιοκόμρον, σεναγμοὶ συ-
 νεχεῖς καὶ βαθεῖς· τοιαῦτα εἶναι καὶ τῆς θυμικ-
 μῶν. Τὰ ὄμματα ἐξάπτειν καὶ πηδῆν, εἰς πυρῶ-
 δες ἐρύθημα ἄραχεται εἰς ὄλον τὸ πρόσωπον· ἀ-
 γάπτει τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ἀναβράζωντας ἀπὸ τῆν
 καρδίαν, ἐπιφέχει εἰς τὸ πρόσωπον· ἀπαράττονται
 τὰ χεῖλη, φίζουσι οἱ ὀδόντες· φέλασαν (ἀνατρετρε-
 ροῦνται) αἱ τελεχες τῆς κεφαλῆς· ἀνάπνοη ἐσνή καὶ
 ἡχώδης· κλόνος καὶ κρότος τῆς ἀρθρων καὶ τῆς με-
 λων, τὰ ὁποῖα ἀπαράττονται παρ' ἐαυτῶν καὶ συσρέ-
 φονται· σεναγμὸς καὶ μυκηθμὸς ὡς αὐτὸ τὰ ταῦρα·
 ὀμιλία διακεκομμένη, συγκεχυμένη, καὶ ἀδιακόπτος·
 κτύπος σφοδρὸς τῆς χειρῶν, κρότος συχνὸς τῆς πο-
 δῶν· κλόνος καθολικὸς ὅλα τὰ σώματος· ἀπειλαὶ
 φρενιτικαὶ καὶ μανιαδεῖς· πρόσωπον ὄλον ἀτακτον,
 ἀμορφον καὶ ἀρχειωμῶν. “ Διηγνῆνται θεὸς τινας,
 ὅτι ἐν ᾧ ἦτον κυριδιμῶς ἀπὸ τῆν θυμόν, πλησιάζ-
 ζωντας εἰς εἴνα καθρέπτω, καὶ βλέπωντας τὸν ἐαυ-
 τὸν τὸ πόσον ἀχημιωμῶν, ἐγινεν ὄλος εἴφομος.
 (αὐτόθι. Βιβλ. Β'. Κεφ. 36.) Πόσοι ἄλλοι δεῦ
 ἠθέλαν τρομάξῃ, αὐτὸ ἠμπορεσαν νὰ ἴδεν τὸν ἐαυ-
 τὸν τὸς εἰς εἴνα καθρέπτω τὴν εἰγμῶν, ὅπῃ τὸς κυ-
 ριδεῖ τὸτο τὸ διαιμόνιον; Καθρέπτως ὁμως ἰκανὸς ἐ-
 παρεπε νὰ εἶναι εἰς τὸν καθ' εἴνα τὰ ἀδειγματα
 τῆς ἄλλων, ὅπῃ βλέπεν καθημερινῶς.

Ἀλλ' εἰς τῆτον τὸν καθρέπτω πολλὰ ὀλίγοι δύναν-
 ται νὰ γνωρίσεν τὸν ἐαυτὸν τὸς. Εἰς τοιαύτας ἀτόπας
 ὑπερβολὰς, λέγουσιν, ἡμεῖς δεῦ συνηθίζομεν νὰ κα-
 ταντῶμεν· μίαν μικρὰν παραχλῶν, μίαν κάποιαν ἐλα-
 φρὰν κίνησιν δοκιμάζομεν ὅταν θυμόνωμεν, καὶ ὀχι
 παρὰ τὸ ἀπὸ.

Εἰς τὸ ὁποῖον τὸτο ἐγὼ ἀποκρίνομαι ἐν πρώτοις,
 ὅτι αὐτὸ ἄνθρωπος εἰς κάθε ἄλλο πάθος ὅποιοιδή-
 ποτε εἶναι κακὸς κειτῆς ἐαυτῶ· πολλῶν μᾶλλον εἰς τὸν
 θυμόν, ὅστις πέφεται ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλο.

εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Τὸν θυμὸν τὸν ὠνόμασεν εὐας Ποιπῆς βραχεῖαν μανίαν (1), καὶ ἐπίστε δὲν εἶναι μῆτε τόσον βραχεῖα. Λοιπὸν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ εἰς μίαν ἀσφοδραὶ μανίας ἤθελεν ἠμπορέσει νὰ μεξήσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε τὰς βαθυμῆς της, καθὼς ἤθελε κάμη εἰς ἄλλον ὅταν ἔχη τὸν νῦν ὑγιᾶ καὶ ἀπάραχον;

Ἀλλὰ καὶ αὐ ὑποτεθῆ, ὅτι εἶναι πολλοὶ, εἰς τὰς ὁποῖας δὲν σωλέβη ἀκόμη νὰ ἔξοκειλαν εἰς παρομοίας ὑπερβολὰς, ποῖος ἐγγυᾶται, ὅτι τῆτο δὲν πρέπει νὰ τῷ συμβῆ πολλὰκις, ὅπῃ τὸν χαλινὸν εἰς τὸν θυμὸν ἐλδίδερον; καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ ἕως πῶς ἠμπορεῖ νὰ τὸν φέρῃ ἀπροσδοκίτως μία ὀρμὴ τῶ θυμῶ; εὐας ὅπῃ ἐπιδίδεται ἀσόχασα εἰς τὴν κρεπάλῳ καὶ εἰς τὸν οἶνον, πῶς ἠμπορεῖ νὰ μεξήσῃ ἕως πῶς ἠμπορεῖ νὰ τὸν φέρῃ ἢ μέθῃ;

Βέβαια τὰ ἀσφαδεύματα, ὅπῃ ὡρὲ τῆτε ἔχομεν, εἶναι καθ' ὑπερβολὴν φεικτὰ καὶ ἔομερά. Ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μίαν ὀρμὴν τῶ θυμῶ, διὰ ἀσφαμικρῶν αἰτίαν διαπερᾶ μὲ τὸ ἴδιόν τε χεῖρ εἰς τὸ συμπόσιον εὐαν ὑπὸ τὰς πλέον ἀκρεβῆς φίλης τε (τὸν Κλεῖτον) εὐαν ἄλλον (τὸν Λυσίμαχον) τὸν ἀσφαδίδει ζῶντα εἰς τὰ θνητὰ. Ὁ Ἀἰδὸς διὰ τὴν καὶ τῶ θυέσε τε ἀδελφῶ λύσαν, τῶ φονδῆει ἀπανθρώπως τὰ παῖδια, καὶ τὰ ἀσφαδέτει βρωμα φεικαδέσατον εἰς τὸν ἀθλιον πατέρα. Ἡ Μήδεια μαινομένη καὶ τῶ ἀνδρός της Γάσωρος, ἀφ' ἧ κατέκαυσε τὴν οἰκίαν τῆς ἀντιζήλα Κρεάσης, φονδῆει ἀσφαλάχνως τὰ ἴδρα της τέκνα πρὸ ὀφθαλμῶν τῶ παθῶτων. Ἐπειολῆς καὶ Πολυμείκης ἀδελφοὶ ἐκ μιᾶς ὠδίνος γεληνημεῖοι, μὲ εὐα μακρὸν καὶ λυσῶδη πόλεμον μαχόμενοι σῶμα πρὸς σῶμα ὡς ἀγρια

(1) „ Ira brevis furor est. Ὁρῆ βραχεῖα μανία ἐστὶ. Ὁράτιος.

ἀγεια θηρία, σφάζονται ἀνιλεῶς ὑποκάτω εἰς τὰς
Θήβας, καὶ γίνονται ἀξιοδάκρυτος θραγαδίας ὑπόθε-
σις. Δὲν εἶναι πᾶν γὰρ φύσει ἀγαπῆτον, ἢ καθεῖ-
κοντι ἱερὸν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ τὸ βιάζῃ ὁ θυμός.
Πόσοι δὲν ἐφάνησαν εἰς τὰς ἀσφαφορὰς τῶν θυμῶν των
νὰ θηριεῦνται καθ' ἑαυτῶν, νὰ κτυπέν, νὰ χρίζεν, νὰ
πληγόνεν, καὶ νὰ φονδέεν τὸν ἑαυτὸν τως; Αὐτοὶ βέβαια
δὲν ἦτον ἄλλης φύσεως, μήτε ἄλλο σῶμα εἶχον, ἢ
ἄλλο αἷμα, μήτε φυσικῶς κατὰσασιν διαφορετικῶς ἀ-
π' αὐτῶν, ὅπερ ἔχομεν ἡμεῖς, ἀλλ' ἢ ἐξί τῶν θυμῶν
τῶν ἔσυρε κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὸ νὰ γένεν μανι-
κοὶ, θηριώδεις, καὶ σκληροὶ, ἐναντίον εἰς ἄλλους, ἢ εἰς
τὸν ἑαυτὸν τως.

Ἐξ ὧν συλλάγεται ὅτι, ἂν εἴναι τι πάθος χαλινῶ
καὶ συσολῆς δεόμενον, εἶναι ὁ θυμός. Ὁ Σούενας θέ-
λει νὰ κάμνωμεν ἀρχῶν εἰς τὸ πῶτος ἐκ παρώπις
ἀναφοῆς, νὰ μὴ παρέχωμεν, λέγει, ποτὲ εἰς τὰ
παιδιά ἀφορμῶν δικαίας ὀργῆς (1), νὰ τὰ διορθώνω-
μεν, ὅποταν ὀργίζονται ἀδίκως· νὰ μὴ ἐπιφέρω-
μεν ποτὲ νὰ ὠφελῆνται ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς κανένα
πᾶ-

(1) Πόσοι δὲν σφάλαν θυμίσματα εἰς τὸ πῶτος ἐπιτιμῶντες τὰ
ἀλόγως, ἢ τιμωρῶντες τὰ πέρα τῆς δέοντος, ἢ ἀναγκάζοντες εἰς
πᾶν γὰρ ἀδίκως, ἢ ἀπαιτῶντες ἀπ' αὐτῶν πᾶν γὰρ ἀδίκως, ἢ
δείχοντες πᾶν ἄλλα (παιδιά) εἰκείνητα ἐρεθιστικῶς. Καὶ πό-
σοι δὲν παίζον (ἐγχευδίζον) μὲ τὰ παιδιά, καθὼς συνηθί-
ζον νὰ κάμνω μὲ τὰ σκυλάκια, καὶ ἰδιώονται νὰ τὰ παροξύνω,
καὶ γελῶν μὲ τὰς μικρὰς θυμῶν των; μὴ συλλογιζόμενοι ἐν ποσῶτος
ὅτι ὑποδάλπασιν εἰς αὐτὰ τὰ σπέρματα ἐνὸς πάθους, τὸ ὁποῖον
θέλει γνήϊ ἴσως μὲ τὸν καιρὸν εἰς αὐτὰ ὀλεθριώτατον; Προσεδήτω
τῶτος καὶ ἢ μωρεῖα ἢ τιδῶν καὶ ἔσοφῶν καὶ θεραπευτῶν, αἱ ὁ-
ποῖαι ὅταν τὰ βρέφη παραπενθῆνται διὰ κανένα πᾶν γὰρ, φαίνον-
ται ὅτι δὲν ἔμπορῶν νὰ εὐρεθῆ ἄλλο μέσον διὰ νὰ τὰ πονηράσεν,
παρὰ τὸ νὰ ὑποχῶνται διὰ νὰ τιμωρήσεν ἢ νὰ δείρην ὅσοι τῶτος
καὶ πότε ἐκείνο τὸ πᾶν γὰρ, ὅσοι τὰ ἐλύπησεν, ὑπερβέβησεν, μὲ
τῶτος εἰς τὰς ψυχὰς των τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδικήσεως.

παράγμα, καὶ νὰ τὰ κάμνωμαι πάντοτε νὰ αἰθαύωνται (γνωρίζω) τὴν ἐξ αὐτῆ ζήμιαν· ἔτι τῆτο νὰ μὴ συγκρατῶμαι, ποτὲ εἰς τὰς φωνὰς των, εἰς τὰς κραυγὰς των, εἰς τὰς θορυβίας των, καὶ νὰ τὰ παιδίσωμαι αὐστηρῶς ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, μάλιστα ὅποτεν εὐφρονεῖται εἰς αὐτὰ ἡ φαντασία, τὸ πείσμα, καὶ ἡ ἀδάρδεια· νὰ τὰ ὑπομακρυώωμαι ὑπὸ τὰς θωπείας, ὑπὸ τὰ χάδια, καὶ ὑπὸ τὰς κολακείας τῶν δούλων καὶ οἰκιακῶν, τὰ ὅποια διαφθεῖραν κάθε καλὸν σπέρμα, καὶ ἀναξέπεν κάθε ἡθὸς, καὶ τὸ πλεόν ἡμερον καὶ διάγωγον· νὰ τὰ ὑποξέπωμαι ὑπὸ τὰς διιχυρίσεις καὶ ὑπὸ τὴν ἔπαρσιν, εἰς τὰ ὅποια ὑποβαίνει ἀφόρητος κάθε ἀντίστασις· νὰ τὰ ὑπομακρυώωμαι ὑπὸ τὴν ὑπερβολικὴν μαλθακότητα καὶ ἑυφιλότητα, τὰ ὅποια κατασαίνεν ἀφόρητον κάθε παράγμα, καὶ τὸ πλεόν ἐλαφρότερον.

Ὁ δὲ ἀρεπεί, λέγει, νὰ βλέπων μῆτε εἰς τὰς παιδαγωγὰς, μῆτε εἰς τὰς θρηνητάς ἀφιδείματα θυμῶ ἐναντίον τῆς, ἢ ἐναντίον εἰς ἄλλον τινά· αἱ οἰκιακαὶ ἔριδες, αἱ ὀχληραὶ καὶ ἀρεπεῖς κραυγαὶ ἐναντίον τῶν δούλων νὰ μὴ πλῆττων ποτὲ τὰ ὅσα ἐκείνων, τὰ ὅποια ὄντα φύσει μιμητικά (ἐπειδὴ δὲ εἶναι ζῶον μιμητικώτερον ὑπὸ τὸν ἄνθρωπον), δὲ μιμῶνται ἄλλο φθασότερον ὑπὸ τὰ οἰκιακά ἀφιδείματα, ὅπῃ ἔχεν κατ' ἡμέραν ὑπ' ὄψιν, μῆτε νομίζεν ἄλλο παράγμα ἀρεπώτερον, ὑπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ βλέπων ὅτι κάμνεν ἐκεῖνοι, τὰς ὁποίας καὶ ἔτι τὸ χρέος καὶ ἔτι τὸ ἔθος σέβονται φθασότερον ὑπὸ κάθε ἄλλον· Ἐνα παιδίον ἀναθρεμμύον εἰς τὴν οἰκίαν τῆ Πλάτωνος, ὅποτεν ὑπέσρεψεν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἀκένωτας τὸν πατέρα τὴν νὰ θορυβῆ καὶ νὰ μεγαλοφωνῆ, ἐγὼ δὲ ἦκασα, εἶπε θαυμάζωντας, ποτὲ εἰς τὴν οἰκίαν τῆ Πλάτωνος κἀνείνα παρόμοιον· με ὄλον τῆτο ἐγὼ δὲ ἀμφιβάλω, ἐπιφέρει ὁ Σένεκας (αὐτόφι), ὅτι τὸ παιδίον δὲ ἔπαρε νὰ μιμηθῆ μὴ ταῦτα τὸν πατέρα τὴν φθασότερον φθασὶ τὸν Πλάτωνα.

νά. Ὅ,τι καὶ αὐτὸν κάμνεν τὰ παιδία, ἢ ὅ,τι καὶ αὐτὸν συμβῆ εἰς αὐτὰ, ὅσον πρέπει νὰ ἐπιπλήττωνται ἢ νὰ τιμωρῶνται δι' αὐτὰ μὲν θυμόν· ἄς αἰδανώνται, τὴν αὐστηρότητα, καὶ ὄχι τὸν θυμόν· ἄς βλέπεν ὅ,τι κινέμεθα εἰς τὸ νὰ τὰ τιμωρῶμεν ὄχι διὰ θυμόν καὶ ὀρμὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ τὸ δίκαιον.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι πολλὰ ὀλίγοι ἐκεῖνοι, ὅτε δὲ μοίρησαν μιᾶς ἀγωγῆς καθὼς ἔπαρε, πρέπει νὰ ἰδῶμεν τίνι βότῃ ἠμπορῶν νὰ τὴν ἀναπληρώσεν μὲ τὴν ἰδίωντων σκεδὴν, καὶ νὰ παιδαγωγήσεν, ἕτως εἰπεῖν, ἑαυτὸς. Ὅποιος αἰδανέται, ὅτι εἶναι ἐπιρρεπὴς εἰς θυμόν (καὶ εἶναι ὅλοι κατὰ τὴν τύχην καὶ τὸ μάλλον καὶ ἧττον), πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ μὲ σαφειότητα ἐκ πρώτης ἀρχῆς, νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὸν θυμόν ὅλας τὰς δυνάμεις. Θέλει δοκιμάσει βέβαια πολὺν κόπον νὰ τὸν νικήσῃ, μάλιστα αὐτὴν τύχην νὰ εἶναι καὶ διὰ πολὺν καιρὸν στυγηθισμῶς εἰς αὐτόν· καὶ ὀλίγον κέρδος ἴσως θέλει λάβῃ κατ' ἀρχὰς διὰ τῆτο· ἢ σαφειότητος ὅμως θέλει θριαμβώσῃ τέλος πάντων· καὶ μᾶς βεβαίονεν ὅτι πᾶσι τὰ ἄφραδέγματα ἀνθρώπων ὀρμητικωτάτων, οἳ τινες διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ καρτερίας εἰς τὸ νὰ χαλινώσεν ἑαυτὸς, ἔφθασαν τέλος πάντων νὰ γίνῃ οἱ πλέον ἡσυχοὶ καὶ ἡμεροὶ ἀνθρώποι τῆ κόσμου.

Διὰ τὸν ἀδοκιμήσωμεν δὲκολώτερα εἰς τῆτο, πρώτον ἀρόβλημα ἄς εἶναι τὸ νὰ ἀναβάλλωμεν καθὼς παρᾶξιν καὶ καθὼς λόγον, ὅποτε καταλαμβαίνωμεν, ὅ,τι εἴμεθα θυμωμένοι. Εἰς τὸν Σωκράτη, λέγει ὁ Σκύεας (αὐτόφι Βιβλ. Γ'. Κεφ. 13.) σημεῖον θυμῶ ἦτον νὰ χαμηλόγη τὴν φωνὴν καὶ νὰ σιωπᾶ. Ὁ ἴδιος ἐσυμβέβλε τῆς μαθητάς τε, ὅταν εἶναι θυμωμένοι, νὰ μὴν λέγῃν μήτε νὰ κάμνῃν τίποτες παρὸ τῆ νὰ ἀπομνημονόσῃ ὅλον τὸ ἀλφάβητον, διὰ νὰ τῆς δώσῃ μὲ τῆτο νὰ καταλάβῃν πόσον ἀναγκαῖον εἶναι εἰς τοιαύτας στιγμὰς νὰ δίδῃν χώραν εἰς τὴν

σκέψιν, πρὸ τῆ νὰ ἔλθῃ εἰς ἔργον (1). Καὶ τρών-
 τι εἰς ἐκεῖνον τὸν πρῶτον βρασμόν, ὅταν τὸ λογικὸν
 εἶναι πεδολωμένον καὶ σκοτισμένον, ποίως λόγος, ἢ
 ποίως πράξις ὀρθὰς ἢ ἐλλογῆς νὰ ἐλπίσωμεν, καὶ
 πῶς ἠμπορεῖμεν νὰ φυλαχθῶμεν ἀπὸ τῆς ἀδελόγης
 ὀρμᾶς; Ποίως ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι θέλει περι-
 πατήσει ὀρθῶς χωρὶς νὰ προσκρῆσῃ, ἢ νὰ πέσῃ ὅ-
 ταν ἔβῃ εἰς τὸ σκοτος, ἢ μὲ τὰ ὀμμάτιζ κλεισμέ-
 να; Ὁ Πλάτων παροξυνθεὶς ἀπὸ τὸν δῆλον τε, εἰς
 τὴν πρῶτην ἔφοδον ἐσήκωσε τὴν χεῖρα δὲ νὰ τὸν
 κτυπήσῃ· ἐπανελθὼν ὅμως εἰς ἑαυτὸν, ἐσάθη πολ-
 λῶ ὄρων εἰς αὐτὸ τὸ χῆμα· καὶ ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τι-
 νος φίλε, ὅπῃ ἦλθεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνῃ τῇ ὥρᾳ,
 τί ἔκαμνε· κολάζω, εἶπε, τὸν θυμὸν μου, ἀιχνωόμε-
 νος δι' ὅτι κατῴπισται εἰς τὸς αὐτὸν ἀδελόφωρον. Ἄλλοτε
 πάλιν αἰδανόμενος, ὅτι ἐθυμώθη κατ' αὐτὴ τῆ ἰδίᾳ
 δὲ σὺν αὐτῷ μεγάλῳ σφάλμα, ὅπῃ ἔκαμνε, ἐγύρισε
 πρὸς τὸν Σπύσιππον, ὅπῃ ἦτον παρῶν, καὶ τῷ εἶ-
 πε· τύψαι τον ἐσύ, ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι θυμωμένος.
 Ὁμοίως καὶ ὁ Χάριλλος ἐρεθισθεὶς ἀπὸ τὸν δῆλον τε,
 ἠθέλα σὲ δεῖρῃ, τῷ εἶπεν, ἀίσιως δὲν ἐθύμονα (2).
 καὶ ὁ Ἀρχύτας βλέπωντας εἰς τὴν οἰκίαν τε σὺν
 ἀνῶμα, τὸ ὅποιον δὲν τῷ ἤρεσε τελείως, ἀνεχώρη-
 σεν ἐκεῖθεν λέγωντας· ἀχαρισᾶτε τὴν τύχην σας,
 ὅπῃ αἰδανόμενοι ὅτι μὲ ἐκυρίδυσεν ὁ θυμός.

Ἄλλ' ὅλοι οἱ μόχθοι, ὅπῃ καταβίβλομεν εἰς τὸ
 νὰ χαλινώσωμεν τὸν θυμὸν, θέλουν μείνη πολλάκις
 ἀκαρτοί, ἢ θέλουν γῆν ἀδελόφωρον, ἀίσιως δὲν φρον-
 τί-

(1) Αὐτῷ τῷ ὑποδήκῳ ἄλλοι λέγουσιν ὅτι τὴν ἔδωκεν Ἀ-
 θηνώδωρος ὁ Φιλόσοφος εἰς τὸν Αὐγύστον. (Ρ. Μαν. Ἀποφθ.
 Βιβλ. δ'.)

(2) Νῆ τῷ Σιωῷ κατέκτανον πεῦ εἰ μὲν ὀργιζόμεν. (Πλατ.
 Ἀποφθ.)

τίσωμεν καὶ νὰ τὸν πορλάβωμεν σηκώνωντας τὰς αἰτίας, ὅπερ τὸν κινῶν.

Αἱ ἀγανακτῆσεις μας ὑποτείνονται, καθὼς εἶρηται (Τμήμ. Α'. Κεφ. Δ'. Ἀ' ρ' θρ. Δ'. §. Β'.) πότε μὲν ἐναντίον εἰς πράγματα ἄψυχα ἢ ἄλογα· πότε δὲ ἐναντίον εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ἐνομάζεται τύχη ἢ εἰμαρμένη, καὶ πότε ἐναντίον εἰς ἡμᾶς αὐτὸς, ἢ εἰς ἄλλης.

Εἰς ὅλας ὁμῶς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις, αὐτὸ καλῶς ἐπισήσωμεν, θέλωμεν εὖρη, ὅτι ἡ πρώτη καὶ κυριώτερα (ἀγκαλιὰ κρυφία) πηγή τῆς ἡμετέρας ἀγανακτῆσεως εἶναι πάντοτε ἡ ἀλαζονεία. Παραξινώμεθα, αὐτὸς εἶας δεσμὸς δὲν λύεται ὀγλίγωρα, αὐτὸς εἶας κλειδί δὲ δὲν ἀνοίγη τῷ θύραν ὀγλίγωρα, αὐτὸς εἶας ὄργανον, εἶας σιμῆργον, μία μηχανὴ δὲν ἐκπληρῆ καλὰ τὸ καθῆκον τῆς· ἀγανακτῶμεν αὐτὸς εἶας ἵππος σκοντάβη, ἢ ἔξιππάζηται, ἢ ἴσαται (σαματᾶ), αὐτὸς εἶνας σκύλος κραχθεῖς, δὲν ὑπακῆσῃ δέδους, αὐτὸς εἶας κωμῆγι (ἀρείμι) δὲν πίπτῃ, ἢ φεύγῃ ἀπὸ τῆς βρόχης, καὶ τὰς παγίδας μας· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀλαζονεία μας ἠθέλε νὰ ὑποτάσσεται ὅλη ἡ φύσις, καὶ νὰ ὑπακῆ ἑτοιμότητα εἰς τὰς θελήσεις μας. Εἰς τὰς ἐναντίας περιπτώσεις ὀργιζόμεθα καὶ τῆς τύχης· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀλαζονεία μας ἠθέλε νὰ μᾶς σέβηται καὶ αὐτὴ, καὶ νὰ καταβάλλῃ κάθε σκεδῶν καὶ προθυμίαν νὰ μᾶς βοηθῇ. Εἰς τὰ κακὰ, ὅπερ μᾶς προσέρχονται ἀπὸ πηλοδρομῶν μας, ἢ ἀπὸ σφάλμα μας, καὶ ὅποτε δὲν ἡμιπορῶμεν νὰ ἐκτελέσωμεν ὡς ἐπιθυμῶμεν τῆτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πράγμα, ἀγανακτῶμεν καθ' ἡμῶν αὐτῶν, ἐπεὶ δὲ ἡ ἀλαζονεία μας δὲν ὑποφέρει νὰ ὁμολογήσῃ εἰς εαυτὴν τῷ ἀφροσυλίῳ τῆς, ἢ τῷ ἀνεπιτηδεύτῃ, ἢ τῷ ἀδυναμίῳ τῆς. Εἰς τὰς ὑβρεῖς, ἢ ἀδικίας ὅπερ λαμβάνομεν, ἢ ὑποθέτομεν ὅτι λαμβάνομεν ἀπὸ ἄλλης, ὀργιζόμεθα κατ' ἐκείνων· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀλαζονεία μας ἀγανακτεῖ δι' ὅτι ἐτόλμησεν ἄλλος νὰ μᾶς ἰβείσῃ. Ἀρθεῖσθαι τῆς ἀλαζονείας, θέλωμεν ἀρθεῖν ἀπὸ τὴν ἀφρώπινον καρδίαν καὶ αἱ περιπτώσεις ἀγανακτῆσεις· καὶ

δεν θέλει μείνη ἄλλο, εἰμὴ ἢ αἰδησις τῶν κακῶν ἀφ' οἷαςδήποτε αἰτίας προερχομένων· ἢ ὅποια αἰδησις θέλει εἶναι μία λύπη, ἢ δυσαρέσκεια, καὶ ὄχι πλέον ἀγανάκτησις.

Λοιπὸν πόσον ἄλογος καὶ ἀδράξενος εἶναι ἢ ἀλογο-νεία μας εἰς τὰς βεῖς παύτας φερισάσεις, καὶ πόσον ἀλογώτερος ὁ θυμὸς, ὅτε ἐντεῦθεν προκύπτει, τὸ βλέπει καθ' ἑσῆς ἀρκετώτατα.

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀνοησία μεγάλη νὰ ἀπαιτῶμεν νὰ δελοῦσιν καὶ νὰ υποκύπτειν εἰς τὰ νύματα μας πράγματα ἀνάδητα καὶ ἄλογα, ὡς νὰ εἶχον ἐκεῖνον τὸν λόγον καὶ ἐκείνου τὴν αἰδησιν, ὅτε ὑπερῶνται;

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς τύχης δεῖ νὰ ἀγανακτῶμεν; δὲν εἶναι ἄκρα ἠλιθιότης νὰ παροξυώμεθα ἐναντίον εἰς ἑῷα πράγμα, ὅτε δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν φύσιν; Ἡ τύχη δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ μία ἀπλὴ ἀναφορὰ καὶ σιωδρμὴ τυχαίων μὲν ὡς πρὸς ἡμᾶς πραγμάτων, ἀπὸ τὰ ὅποια δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ποροφυλαχθῶμεν μῆτε νὰ τὰ ἐμποδίσωμεν, ἀναγκαίων δὲ ὡς πρὸς τὰς θλικῆς νόμους τῆς φύσεως, ἀπὸ τὰς ὁποῖαις ἐξαρτῆται. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνοησία νὰ (ἀξιώμεν) ἀπαιτῶμεν δεῖ νὰ ἀλλάξη ἢ φύσις τὰς νόμους τῆς δεῖ κατῆ-εμας, ἢ νὰ θυμόναμεν ὡς αὐτὰ νὰ μᾶς ἔκαμνον ἀδικίαν ἀκολοθῶντας τὰς;

Ἄλογον ἔθεν ἦτον εἶναι καὶ τὸ νὰ θυμόναμεν καθ' ἡμῶν αὐτῶν. Ὑποκείμενον τῷ θυμῷ μᾶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος, εἰμὴ ἐκεῖνος ὅτε μὲ θελήσιν καὶ συνείδησιν μᾶς κάμνει κακό. Ἄλλ' ἠμπορεῖ ἑῷας ἀνθρωπος νὰ κάμη ποτὲ θεληματικῶς κακὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶ; Ὅλα, ὅσα πράττομεν, δὲν εἶναι μάλιστα ἀποτέλεσμα τῆς ἀγάπης, ὅτε ἔχομεν εἰς ἑαυτῆς;

Εἰς αὐτὰς ὅμως τὰς φερισάσεις ἡμεῖς κάμνομεν μίαν καινὴν ἀφαίρεσιν· διαίρεμεν ἑαυτῆς εἰς δύο πρόσωπα, ἑῷα ὅτε ἀδικεῖ, καὶ ἄλλο, ὅτε ἀδικεῖται· καὶ ἔτσι θυμόναμεν καθ' ἡμῶν αὐτῶν, ὡς αὐτὰ νὰ ἐθυμόναμεν ἐναντίον εἰς ἄλλας. Συχνάκις ἑῷα μόνον μέ-

ρος μας είναι τὸ ὑποκείμενον τῆς ὀργῆς μας· τὸ χέ-
 ρει, φέρει πῦρ, ἢ τὸ ποδάρι, ὅπῃ δὲν ὑπακῆει ἐπι-
 μως εἰς τὰς θελήσεις μας· ἢ μνήμη, ὅπῃ δὲν μᾶς
 ὑποβάλλει ἀμέσως τὰς ζήτημαίς ἡμῶν ἰδέας· ὁ νῆρ, ὅπῃ
 δὲν ἐσκέφθη καλῶς τὸ δεῖνα πρᾶγμα, ὅπῃ δὲν
 προεῖδε τὸ δεῖνα ἄλλο, ὅπῃ δὲν καταλαμβάνει τὸ
 δεῖνα, ὅπῃ δὲν προσηλόγεται κατὰ τὸν ὅρον εἰς τὸ
 δεῖνα, ἴσοπλανώμενος ἄπο τῶν ἀξιομαθῶν τῶν· καὶ ὅ-
 λα αὐτὰ τὰ μέρη μας τότε τὰ θεωρεῖμεν ὡς κεχωρι-
 σμένα ἀφ' ἡμῶν, ἠδυνόμενα νὰ μᾶς κάμνῃ ὕβριν καὶ
 ἀδικίαν· καὶ ἔτι νὰ τιμωρήσωμεν αὐτὰς τὰς καινοβό-
 πους ἀφαιρέσεις μας, τιμωρέμεν ἐν τούτῳ τὸν ἑαυ-
 τὸν μας.

Εἰς τὰς βεῖς προειρημίας περιστάσεις ἡ ἀλογία
 τῆ ὀργίζεσθαι εἶναι ἀποδεδειγμένη. Μένει ἡ τετάρτη πε-
 ρείσασις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ θυμός μας φαίνεται ὅτι
 ἔχει κάποιαν περὶ τὴν ἀδικίαν συγνώμην, καὶ τὸ εἶναι
 ὅποταν μᾶς γίνεται παρ' ἄλλων καμμία ὕβρις, ἢ ἀ-
 δικία· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τὸ νὰ ἔχωμεν δίκαιον
 νὰ θυμώσωμεν, εἶναι ἀνάγκη νὰ θεωρῶμεν πολλὰ
 πράγματα.

Πρῶτον πρέπει νὰ ἰδῶμεν, αὐτὴ ἡ ὕβρις εἶναι βε-
 βαία, ἢ ἀμφίβολος, εἰς τὸ ἑποῖον τὸ πολλὰ ὀλί-
 γον σιωπῆσθαι νὰ προσέχῃ οἱ ὀργίλοι, ὅπῃ ἀδρα-
 φέρονται ἀμέσως ἄπο τῶν ῥύματα τῆς ὀργῆς. Ἐρ-
 χεται εἰς καὶ μοι ψιθυρίζει, ὁ δεῖνα εἶπεν, ἢ ἔκα-
 με τὸ καὶ τὸ καὶ σὺ. Ἄλλοτε πρέπει ἐγὼ νὰ δώσω
 πίσιν ἀδύς εἰς τὰς λόγους τῶν; Πόσοι ἔτι κακίαν, ἢ
 παιδείαν χάσιν δὲν ἐφύδισαν μὴ προθυμίας ψαδῆ
 πράγματα, ἢ δὲν ἠδυνόνται νὰ μεταβάλλῃ τὰ ἀλη-
 θῆ; Πόσας ἀλλοιώσεις δὲν ὑπερβάνται καὶ αἱ ἀλη-
 θεῖαι αὐταὶ ἀπερνώνται ἄπο εἰς ἄλλο εἰς ἄλλο;
 πόσοι δὲν ἀδραβλέπῃ, ἢ δὲν ἀδρακῆν εἰς πρᾶγμα
 αὐτ' ἄλλο, ἢ δὲν νομίζῃ πράγματα καὶ τὰς πλέον ἀ-
 θεμελιώτες εἰκασίας τῶν; Ποσαὶς δὲν συμβαίνει εἰς
 τὰς διηγήσεις νὰ φέδωνται οἱ διηγέμενοι, ἢ νὰ πα-

ραμορφαίζον τὰς ἰσχυροτέρας περιτάσεις, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν ἄλλω τῷ φύσει τῷ φράγματος; Καὶ ἐπὶ αὐτὰ εἰς τοιαῦτα ἀβέβαια τεκμήρια πρέπει νὰ παραδῶμαι ἐγὼ ὡς ἀληθῆ ἐκεῖνα, ὅπως μοι ἀναφέρη τις, καὶ νὰ τὰ νομίζω ὡς βέβαια, ὡς αὐτὰ νὰ εἴμην αὐτὸς μάρτυς αὐτόπτης, ἢ νὰ θυμῶν δι' αὐτὰ χειρότερα; Λέγω χειρότερα, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μᾶς παροργίζον περαιοτέρων τὰ φράγματα, ὅπως μᾶς διηγῶνται ἄλλοι, ὅπως ἐκεῖνα, ὅπως βλέπομεν ἢ ἀκούομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι παρόντες· καὶ τῆτο δι' ὅτι ἔξω ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀλλοιώσεις, ὅπως κάμνουν εἰς αὐτὰ οἱ συκοφανταί, προδέτει μυρίας ἄλλας καὶ ἡ ἐδική μας φαντασία ἐρεδιζομένη. Ὑποδέτομεν εἰς τὸν ὑβρίζοντα μυρίας κακὰς σκοπὰς, οἱ ὁποῖοι μὴτε ἀπέρασαν ἴσως ἀπὸ τὸν νῦν τε· μυρίας περιτάσεις ἐπιτεινέσας (τὸ κακὸν) τῷ τόπῳ, τῷ χρόνῳ, τῷ ἔθῳ, τῆς προσβολῆς τῆς ἡρωικῆς εἰς τὰς παρόντας, περιτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἴσως δὲν ἔχον κάμνιαν ὑπόστασιν· προδέτομεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως ἠμποροῦν νὰ αὐξήσῃ τὸ ὕβριον· ἀφαιροῦμεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως ἠμποροῦν νὰ τῷ σμικρῶν. Ἀπὸ πόσης θυμῆς ὡς πόσον ἠθέλαμεν εἶδαι ἀπληθαυμνοί, ἀπίσως μᾶς ἐδιηγῶνταν τὸ φράγμα καὶ τῷ ἀλήθειαν; καὶ ἀπὸ πόσον περαιοτέρως ἀκόμη αὐτὸν παρεβάλλομεν μετὰ τὸν δόκιμον τὸ αὐτὸ εἰς τὰς ψιθυρίας καὶ συκοφαντίας;

Καὶ ἐπὶ ἀληθείας εἰς ποίαν ὑπόληψιν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐκεῖνο τὸ φύλον τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον ἠδύεται μόνον νὰ ἀσείρη ζιζάνια, θυμῆς, ἔχθρας, καὶ νὰ ἐξάπτῃ τὸ πῦρ τῆς διχονοίας καὶ εἰς αὐτὰς πολλακίς τὰς πλέον οἰκείας καὶ συγγενείας; Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ ἐξορίζωνται ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὡς φθορεῖς καὶ λυμεῶνες, καὶ νὰ θεωρῶνται παρ' ἡμῶν ὡς ἀποπίδοι ἐχθροὶ μας· ἐπειδὴ ἡ ὕβρις, ἐν ὅσῳ ἀγνοεῖται, δὲν εἶναι βέβαια κακὸν διὰ λόγους μας, καὶ τὸ κακὸν μᾶς ἔρχεται ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπως λαμβάνει
τῷ

τῷ αὐθάδειαν νὰ μᾶς τὸ φανερώσῃ. Μ' ὅλον τῆτο αὐτὸς τὸς ἐχθρὸς τὸς νομίζομεν ἐπίστε ἀκρὸς φίλος, καὶ τὸς γνωρίζομεν μεγαλωτάτῳ χάριν δι' ὅτι μᾶς σηκόνεν τῷ ἡσυχίαν μας, καὶ τὸς δίδομεν καὶ ἀδράς μισοδοσίας, δεῖ νὰ φροντίζεν νὰ μᾶς ταρατῆν, καὶ ὅσον περαιοτέρας ἀφορμὰς πίκρας καὶ θυμῷ μᾶς παρέχεν, τόσον θαφιλέστερα τὸς ἀνταμείβομεν. Λαμβάνομεν μίαν ἀθλίαν ἡδονὴν νὰ θυμόνωμεν, μάλισα κατ' ἐκείνων, ὅπῃ μισοῦμεν περαιοτέρον· καὶ ὅπιζητοῦμεν μὴ ἀπαθῆς ὅλα τὰ αἰτία δεῖ νὰ ἀθρώσωμεν παρέαυτοῖς τὸν θυμόν μας.

Ἀλλὰ χωρὶς τῷ ποιῶν, ὅπῃ πληρόνομεν συνεχῶς μὲ τῷ ἀδέχοπον ἀνησυχίαν, ὅπῃ μᾶς ποροξενεῖ ὁ θυμός, συμβαίνει πολλαίς νὰ πληρώνωμεν καὶ μίαν ἄλλω ἀκόμι χειροτέραν μὲ τὰς ἀλόγους ἀδραφορὰς, εἰς τὰς ὁποίας μᾶς φέρει ἡ δύκολοπιστία μας. Ὁ Θησδὺς δὲν ἔχασεν ἐκ δεββολῆς τῆς Φαίδρας τὸν υἱόν τε Ἰππόλυτον, τὸν ὁποῖον ἠγάπα τόσον φιλοσόργως, καὶ ὁ ὁποῖος ἦεν τόσον ἀξιαγάπητος; Πόσον φορομώτερα ἔκαμεν ὁ Καῖσαρ, ὁ ὁποῖος δέισιωντας μεταξὺ εἰς τὰ λάφυρα τῆ Πομπηίας εἷνα μέγαν πλίκον ὀπισολῶν τῷ ἐχθρῶν τε, δὲν ἠθέλησε μῆτε νὰ τὰς ἰδῆ, ἀλλὰ τὰς ἐρρίψεν ἀμέσως εἰς τῷ φωτίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ πίσιν μῆτε εἰς τῷ μητέρα τε, ὅπότεν τὸν εἰδοποίησε δεῖ χαμμάτων νὰ φυλαχθῆ ἀπὸ τὸ ποτὸν, ὅπῃ ἠθέλε τῷ ποροσφέρῃ Φίλιππος ὁ ἰαφός, ὡς φαρμακομένον· ἀλλὰ δείχνωντας τῷ ὀπισολῶν εἰς τὸν ἰαφόν, καὶ βλέπωντας ὅτι ἐκεῖνος ἠρεῖτε τὸ πορᾶγμα χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ ὄψιν, ἔπιε τὸ ποτὸν μὲ γαλλῶν, πιδόλωντας, λέγει ὁ Σκένεας, περαιοτέρον εἰς τῷ τιμιότητι τῆ φίλε, πορᾶ εἰς τῷ δεββολῶν τῆς μητρός· ἀγκαλά εἰς τῆτο ἔδειξεν ἴσως περαιοτέραν ἀφοβίαν, πορᾶ φρόνησιν· ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ ἦτον κίνδυνος ζωῆς, ἠμποροῦσε χωρὶς νὰ ἐγγίξῃ τῷ τιμῶν τῆ φίλε, νὰ πληροφορηθῆ πορὸς ἀσφάλειαν τε, δεῖ τινὸς πείρας.

Β'. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι βέβαιον, πρέπει νὰ ἰδῶμεν, αὐτὸ εἶναι ἄξιον ἀγανακτήσεως. Ἐἷνας λόγος, μία ἀσοχασία, μία ἀποροξεία, εἷνας ὠτισμός (ἀποξίμων) μᾶς κάμνει πολλαίς νὰ πίπτωμεν εἰς ἄκραν μανίαν· εἷνα ποτήριον, λέγει ὁ ἦδη ρήθεις Φιλόσοφος, ὅπῃ πίπτει ἀπὸ τὸ χεῖρ εἷνος παιδίσ, ἢ εἷνος δέλε, εἷνα βιβλίον (πιάτον) ὀλίγον ἄπασρον, τὸ βραπέζι κακῶς βαλμύρον, ἢ κλίνη ὄχι καλῶς παρεσκευασμένη, μία κηλίδα (λεκὲς) ἐπάνω εἰς τὸ βραπέζομαύδον, ἢ ἐπάνω εἰς τὸ εἷνδυμα, καὶ ἄλλα παρόμοια μικρὰ καὶ ψυχρὰ πρᾶγματα εἶναι ἱκανὰ νὰ κάμνῃ ἄνω κάτω τὴν οἰκίαν. Λοιπὸν δεῦ εἶναι μία ἀδυναμία νοὸς νὰ θυμόνωμεν διὰ τὰ αὐτὰ χαμερπῆ πρᾶγματα;

Γ'. Ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς ᾄῃ μία ὕβρις ἀληθὴς καὶ μεγάλη πᾶσι τινος, πρέπει νὰ κοιτάζωμεν, αὐτὸ ἐγίνῃν ἐπίπδες. Ἄντις ἀπὸ ἀποροδόκητον πασμόν μὲ κτυπήση, ἢ μὲ ὠθήση εἰς τὸ σκότος χωεῖς νὰ μὲ ἰδῇ, ἢ εἰς ὄχλον τινὰ ὠθέμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος μὲ θλίψῃ τὸν πόδα, καὶ τῆτε βέβαια δεῦ ἢμπορῶ μῆτε λόγον ἔχω νὰ θυμώσω. Ποσάκις λοιπὸν δεῦ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς πλέον φρονίμους ἀνθρώπους νὰ κάμνῃ, χωεῖς νὰ θέλῃν, παρόμοια λάθη καὶ ἀποροξείας; καὶ πόσον συχνότερα δεῦ ἀκολουθεῖ τῆτο εἰς τὰ παιδιά, εἰς τὰς νέες, εἰς τὰς ἀρσείκους ἀνθρώπους, εἰς ὑποκείμενα εἷνι λόγω ἄπειρα ἢ ἀσυλήθιστα εἰς τὸ νὰ κάμνῃν σκέψιν; καὶ λοιπὸν τὰς ὕβρεις καὶ δυσαρρεσκείας, ὅπῃ μᾶς ἀκολουθεῖν μὲ παρόμοιον βόπον, πρέπει νὰ τὰς νομίζωμεν ὡς ἀτιμίας ἀληθεῖς, καὶ νὰ θυμόνωμεν δι' αὐτὰς, ὡς αὐτὰ νὰ ἐγίνοντο ἐκ ποροαιρέσεως καὶ ἐπίπδες;

Δ'. Ἀλλὰ καὶ τὸ κακόν, ὅπῃ μᾶς ἐγίνῃν ἐπίπδες, δεῦ μᾶς δίδει πάντοτε δίκαιον νὰ θυμόνωμεν· ἐπειδὴ πρέπει νὰ κοιτάζωμεν καὶ ἀπὸ ποίαν αἰτίαν ποροέρχεται. Εἶναι κακόν διὰ λόγους νὰ ζητῇ ἄλλος τὸ ἴδιον ἐπιχείρημα, ἢ τὸ αὐτὸ ἀπέκρημα, ὅπῃ ἐπιθυμῶ

μὴ ἐγὼ, ἀλλὰ τί δίκαιον ἔχω νὰ ᾤδαπνηθῶ
 ᾤδῃ τῆς; Εἰς μίαν δικολογίαν (κλεισολογίαν), ἢ
 εἰς μίαν λογομαχίαν εἶναι κακὸν ἢ λόγους, ἀν
 ὁ ἐναντιοσμος παχίζῃ νὰ δείξῃ τὰ δικαιολογήματά τε
 ἰσχυρότερα ἢ τὰ ἐδικά μας· ἀλλὰ πῶς ἡμπορῶ ἐγὼ
 νὰ ᾤδαπνηθῶ ἄπο αὐτὸν, ἢ ἄπ' ἐκεῖνον, ἐπεὶ ὑπε-
 ρασπίζεται τὰ δικάιά τε, ὅταν ἐκεῖνος τὸ κάμνῃ τῆτο
 μὲ τιμημῆρον ἔσπον; ὁὐ εἶναι συγχαρημῆρον εἰς τὸν
 καθ' οὐνα νὰ μεταχειροθῇ τὸ δικαίωμα τε; Μ' ὅλον τῆ-
 το ἢ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς πραγμάτων ἀμιλλα κάμνει πολ-
 λάκις νὰ θυνῶνται αἱ πλέον θηριώδεις διχόνοιαί, καὶ
 ἄπο τὰς ἀπλῶς πολιτικῆς λογομαχίας ἀναφύονται
 ἐνίοτε ἔχθραι ἀξέλλακτοι. Ἡ μόνη διαφωνία τῆς
 γνώμης εἰς τὰς συμβελάς, ἢ εἰς τὰς φιλολογικῆς συ-
 ζητίσεις, ἢ εἰς τὰς οἰκιακῆς ἀμφισβητήσεις δίδει καὶ
 αὐτὴ πολλάκις ἀρχὴν εἰς μεγάλας καὶ δεινὰς διαφω-
 νίας τῆς ψυχῆς· τὸ ὅποῖον εἶναι ἄποτέλεσμα τῆς φι-
 λαυτίας τῆς καθ' οὐνάς· ἐπειδὴ καθ' οὐνάς θέλει νὰ
 ᾤδαδεχθῆν ὅλοι τὴν γνώμην τε, νὰ ὀπικροτήσῃν ὅ-
 λοι ἐκεῖνο, ὅπερ αὐτὸς ἄποδέχεται. Ὅποταν λοιπὸν
 μᾶς ἐναντιόνηται τινὰς ἢ ἢ νὰ ὑπερασπιθῇ τὰ δι-
 καιά τε, ἢ ἢ νὰ ἀκολοθήσῃ τὴν δοξασίαν, ὅπερ
 τῆς φαίνεται πιθανώτερα, καθὼς αὐτὸς ὁὐ ἔχει λό-
 γον νὰ ᾤδαπνηθῇ ἢ ἡμᾶς, ἔτω καὶ ἡμεῖς ὁὐ ἔ-
 χομεν κανένα δίκαιον νὰ θυμόνημεν ἐναντίον τε.

Ε'. Ἡ μόνη ᾤδίσασις, ἐν ἣ φαίνεται, ὅτι ἡμπο-
 ρῆμεν νὰ ἔχωμεν δικαιολόγημα νὰ ᾤδαπνηθῶμεν,
 εἶναι ὅποταν ἄλλος τις παχίζῃ ἀδίκως καὶ ἐκ πορομε-
 λέτης νὰ μᾶς κάμῃ κακὸν, ἢ ἀτιμίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς
 τῆτο ὁὐ ἔχομεν πάντοτε ἐπίσης δίκαιον νὰ ᾤδαπο-
 νέμεθα· ἐπειδὴ ᾤρεπει νὰ ὀξετάσωμεν, ἀν ἐκεῖνός
 κινῆται εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμῃ ἀτιμίαν οἰκοθῆν, τῆτ' ἔ-
 σι χωρεῖς νὰ λάβῃ παρ' ἡμῶν αἰτίαν, ἢ ἔχων πα-
 ρ' ἡμῶν τὸ ἐνδόςιμον. Ὅποταν ἀναφύονται διχόνοιαί
 μεταξὺ δύο ἀνθρώπων, εἶναι πολλὰ ἀσπῆρον νὰ ἡμ-
 πορέσῃ, ὅποιος ἀκῆ καὶ τὰ δύο μέρη, νὰ διακρίνη
 ποῖος

ποιος ἔδωκε πρῶτος ἀφορμῶ· καὶ οἱ δύο κατηγοροῦνται ἀμοιβαδὸν, ἢ συμβαίνει πολλάκις νὰ ἔχων ἀδικον ἢ οἱ δύο ποῖος δὲ εἷς λόγον, ἢ ποῖος δὲ ἄλλον. Λοιπὸν ὅταν ἐγὼ ἰξούρω ὅτι πρὸς κάλεσα τὸν ἐναντίον μου, ἢ καθ' οἰοιούνηποτε τρόπον πρὸς ἔδωκα ἀφορμῶ νὰ κάμη ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔκαμε, τί δίκαιον ἔχω νὰ θυμώσω δὲ αὐτό;

Μ' ὅλον τῆτο ποσάκις δεῖ συμβαίνει νὰ διεγείρεται εἰς ἡμᾶς ὁ πλέον μεγαλήτερος θυμὸς ἐναντίον εἰς ἐκεῖνος, τὸς ὁποῖος ἡμεῖς πρῶτοι ἐβλάψαμεν; Μᾶς πονεῖ δι' ὅτι ἐτόλμησαν ἐκεῖνοι νὰ ἀπεκδικηθῶν, ὡς αὐτὸ νὰ ἀνῆκον εἰς ἡμᾶς μόνος τὸ δικαίωμα τῶ βλάπτειν· κεντᾶται ἢ δάνυεται πικρότητα ἢ φιλαυτία μας, ὅθεν διπλασιάζομεν πᾶς ὑβρεις δὲ νὰ φωνώμεν ἢ ὑπέρτεροι· ἢ ἐκ τῆτε ἀναφύεται μία σειρά θυμῶν, βλάψεων, μίσεων, ἐχθροπραθειῶν ἀμοιβαίων, πρᾶγομῶν ἐπ' ἀπειρον.

Πολλάκις ἡ ἀδικία μας πρὸς χωρεῖ ἔτι μᾶλλον περαιοτέρα· ἢ καθ' ὡς συμβαίνει νὰ ἀγαπῶμεν μερικὸς ἀγκαλὰ ἢ ἀναξίως, ἢ νὰ ἐκχέωμεν εἰς αὐτὸς ὅλιμ τὴν δὲ μὲν μᾶς μόνον ἢ μόνον δὲ τί ἀρχίσαμεν μίαν φορὰ νὰ τὸς ὑπερασιζώμεθα, καὶ δὲ τί τὸς δὲ ποίησαμεν· ἔπως ὅξ ἐναντίας πρὸς ἄλλος τινὰς φυλάττομεν μίαν ἀποτροφῶν, εἷς θυμὸν, εἷς μῖσος ἀμείλικτον, ὅχι δι' ἄλλο, πρὸς δὲ τί τὸς ἐκάμαμεν κακὸν, ὡς αὐτὸ νὰ ἠμπορῆσε τάχα ἢ σαθερότης τῶ πρὸς αὐτὸς μίσος νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κακὸν, ὅπῃ ἐκάμαμεν (1).

Ἀπό

(1) „Ἐπιμύθεον, λέγει ὁ Σενέκας, δὲ νὰ μὴ φωνῶ ὅτι ἀρχίσωμεν χάεις λόγον· ἢ τὸ ἀποπώτατον εἶναι, ὅπῃ ἡ ἀδικία ὀργὴ μᾶς κάμη ἢ πλέον ἰχυρογνώμονας· ἐπειδὴ τὴν δὲ πρὸς μὴ καὶ ἐπαυξάνομεν, ὡς αὐτὸ νὰ ἦτον ἔλεγχος δικαίας ὀργῆς, τὸ βαρῆως ὀργίζεσθαι. Perseveramus, ne videamur exisse sine causa, κτ. (αὐτῶτι Βιβλ. γ'. Κεφ. κ θ'.) Καὶ ἄλλαχῶ. „ Τῆτο ἔχῃ-

Ἀπὸ τὰ μέγχι τῆ δε εἰρημύρα γίνεται πρόδηλον πόσον σπανίως ἔχομεν δικαίαν ἢ εὐλογον αἰτίαν νὰ θυμόνωμεν. Διὰ τὶ τῆτο συμβαίνει εἰς μόνον τῶν πρῶτων, ἐν ἧ ἡ βλάβις μᾶς πορεύχεται ὄχι ἄπὸ πραγμάτων ἀναιδέων ἢ ἀλόγων, ὄχι ἄπὸ συμβεβηκῶς ἢ ἄπὸ τύχης, ὄχι ἄπὸ ἡμετέραν ἀφροσύνην καὶ ἀνεπιτηδεύτητα, ἀλλὰ ἄπὸ ὑποκείμενα (πρῶτα) γνώριμα ἢ διωρισμένα, ἢ ἡ βλάβις εἶναι βεβαία, μεγάλη, ἢ γρημυή ὀπίπιδες, καὶ με προαίρεσιν ἄποβλέψωσαν εἰς ζημίαν μας, καὶ χωρὶς νὰ ἔλαβε παρ' ἡμῶν τὸ ἐνδοσίμον· πρῶτα πολλὰ σπάνιον νὰ συνέλθω ἐπ' ἀπειβῆς ὅλαι αὐταὶ αἱ πρῶτα.

Ἀλλὰ ἢ εἰς αὐτῶ τῶ πρῶτων πρέπει νὰ θυμώη εἷας φρόνιμος ἄνθρωπος; Οἱ Στωϊκοὶ, οἱ ὀποῖοι ἠθέλων τὸν Σοφόντες ἀτάραχον εἰς κάθε πρῶτων, ἀήτητον ἄπὸ κάθε πάθος, ἠθέλων τὸν ἄποβάλλη βέβαια ἄπὸ τῶ ὀμνήγειντες, ἀνίσως εἰς αὐτῶ ταύτῶ τῶ πρῶτων ἠθέλε θυμώση. Ἀλλὰ ἢ χωρὶς νὰ ἀπολαθῶμεν ταύτην τὴν αὐστηρὰν Σχολῶν, ἢ ὀρθὴ Φιλοσοφία μᾶς τὸ ἄποδείχνη ἀποχρῶντως, ὅτι ἢ εἰς αὐτῶ τῶ πρῶτων ὁ θυμός πρέπει νὰ χαλιμώνεται. Συγχωρεῖ μὲν ἐκείνῶ τῶ πρῶτῶ προσβολῶν, ἐκείνῶ τῶ πρῶτῶ κίνησιν, ἢ ὀποῖα πολλαμβάνει ἐνίστε τὸν λογισμὸν, καὶ τῶ ὀποῖαν ὁ λόγος δὲ φθαίει νὰ τῶ συσείλη, ἢ νὰ τῶ ἐμποδίση· ἀλλὰ δὲθὺς ὀπῆ ὁ λογισμὸς ὑπεισέλθη, δὲθὺς ὀπῆ ἢ ψυχὴ σοχαδῆ τῶ παραχλύτης, ἄπὸ ὀποιαυδήποτε αἰτίαν ἢ ἄν πορεύχεται, τῶ πρῶτα νὰ μεταχειριθῆ ὅλαι τὰς δυνάμεις της δὲ νὰ καθησυχάση.

Καὶ

ἔχασι κάκισιν οἱ ἐπὶ λαμαρόπτι τύχης ἐναβρωόμενοι, ἔτι ἢς ἐβλάσαν, τῆτες καὶ ἐμίσησαν. Hoc habent pessimum, καὶ τ. (αὐτότι Βιβλ. α'. Κεφ. κγ').

Καὶ πρὸς τί τέλος νὰ ὀξακολεθῇ τὸν θυμὸν τῆς, τὲτ' ἔστι τὴν ἀνισυχίαν τῆς, τὴν πίκραν τῆς, τὴν τιμωρίαν τῆς; Εἶναι ἡδὺ, θέλει εἰπῆ τις, νὰ δώσῃ τις εἰς τὸν θυμὸν οὐα ξεθύμασμα, νὰ ὑποδώσῃ εἰς ἄλλας ἐκεῖνο τὸ κακὸν, ὅπῃ ἔκαμαν. Ἀλλ' ἡ ἐκδίκησις, κοντὰ ὅπῃ εἶναι καθ' ἑαυτὴν πρᾶγμα ἄδικον καὶ ἄλογον, καθὼς ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν ἰδῆ, δεῦ ποροῦσκει ἢ ἄλλο καλὸν, εἰμὴ μίαν ἡδονὴν χαμέρπῃ ἢ ἀπαύθραπον. Πόσον ἀφφέρει ὁ συμετὸς ἢ φρόνιμος ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ἰξέρει δίδυς νὰ ἀχτεθῇ ἐπὶ τὸ ἰλαρώτερον, καὶ νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς τε, ἀπὸ τὸν τεταραγμὸν ἐκδικητικῶν, ὅστις χωνόβει τὸν θυμὸν εἰς τὸ σῆθος τε, καὶ πικεταὶ ἀκαταπαύτως ἀχ' νὰ εὖρη ἔσπον νὰ βλάψῃ καὶ νὰ ξεθυμαῖ!

Ὡς ἢ αὐτὴν τὴν ἀλαζονείαν, ἡ ὁποία εἰς ἄλλας εἶναι ἡ πρῶτη πηγὴ τῶ θυμῶ, ὁ φρόνιμος ἰξέρει νὰ τὴν μεταχειροθῇ ἐπωφελῶς σύμμαχον εἰς τὸ νὰ χαλιωνῆ τὸν θυμὸν· ἀλαζονείαν ὅμως λέγω ἐκεῖνὴν τὴν ἀχῆν, τὲτ' ἔστιν ἐκεῖνο τὸ ὕψος καὶ μεγαλείον τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον τὸν καπεσαίνει ὑπέρτερον πάντων τῶν ἄλλων. Ὁ θυμὸς, κοντὰ ὅπῃ εἶναι καθ' ἑαυτὸν πρᾶγμα ἀχῆμον καὶ ἀσφεπές, εἶναι ποροσέτι καὶ δεῖγμα πορόδηλον μικροψυχίας. Τὰ πλέον χαμέρπῃ ζωύφια θυμόνευ δίδυς ὅπῃ τὰ ἐγγίξῃ τινάς. Τὰ παιδάγια, οἱ ἀρρώσοι, οἱ ἀνάνδροι, οἱ χυδαῖοι, καὶ ἐν ἄλλοι οἱ μικρὰς δυναμέως καὶ ὀλίγης τιμῆς ἀνθρώποι εἶναι δλοκώτεροι εἰς θυμὸν; ἐπειδὴ οἱ ποιστοὶ μὲ τὸ νὰ δδέισκεν εἰς ἑαυτὸς ὀλίγα τὰ δυναμῆα νὰ τὰς κάμεν ἀξίως αἰδῆς καὶ δύλαβείας, φοβεῖται κάθε ἄραν μήπως καταφρονηθῆν· καὶ κάθε ἄδραμικρὸν σημεῖον τῶ ὅτι δεῦ τὰς ἔχεν οἱ λοιποὶ εἰς τὴν ὑπόληψιν ὅπῃ αὐτοὶ ἠθέλων, εἶναι μία πληγὴ ἀφόρητος εἰς τὴν φιλαυτίαν τῆς, ἡ ὁποία τὰς ρίπτει ἀμέσως εἰς ἀκραν μανίαν. Οἱ μεγάλοι ὅμως ἀνθρώποι γνωρίζοντες τὰς δυνάμεις τῶν, ἢ τὴν ὑπε-

ροχλιώντων, ἢ πληροφορημένοι ὅτι ἡ τιμῆτων δού ἐλατ-
τῆται κατ' ἐξοκίαν ἕξοπον ἄπο παρόμοια πράγματα,
ἢμπορῶν δὲκολώτερα νὰ ὑποκρινθῶν τὰς ὑβρεῖς, ἢ νὰ
τὰς ὑποφέρν με ἡσυχίαν ἢ καταφρόνησιν.

Ο Σωκράτης ἐρράπιδι ᾤδα τὴν ὁδὸν ὑπότινος
ἀτάκτε· ἢ ἀπὶ νὰ θυμώση, ἐσρέφε τὸ πρᾶγμα εἰς
παίγνιον (χορατῶν), λέγωντας· κείμα ὅπῃ δού
ἢμπορεῖ τινὰς νὰ ἰξόρη ἄπο ποσότηρα· πότε πρέπει
νὰ ἀγαθῆ ἄπο τὴν οἰκίαν τε με τὴν ᾤδα κεφα-
λαίων· Τὸν Κάτωνα, ἐκεῖ ὅπῃ ἐδημηγορῶσε, τὸν ἔ-
πτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον ὁ Λούτλος· ὁ Κάτων, χω-
εἰς νὰ παραχθῆ τελείως, ἐγὼ, εἶπον ᾤ Λούτλε,
εἰς ὅλας ἐκείνας, ὅπῃ ἡδελαν εἶπῃ ἄτι δού ἔχεις
πρόσωπον, δέλω διῆχυρίζομαι ὅτι ἔχεις τὸ σῶμα.
Ο Θεμισοκλῆς εἰς μίαν λαμπρῶν σινάδροισιν, εἰς
τὴν ὁποίαν ἐγένετο λόγος ᾤ τῆς σωτηρίας τῆς
Ἑλλάδος, ἐπειδὴ Εὐρυβιάδης ὁ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρ-
χων, ὅς τις εἶχε ἀφορητικῶν γνώμην ᾤ τῆς ὑ-
ποδέσεως, ᾤ τῆς ἡς ὁ λόγος, ἐσήνωσε τὴν ῥάβδον
τε δὲ νὰ τὸν κτυπήσῃ, πάταξον μὲν, εἶπε με ἡ-
συχίαν ἢ σαθερότητα, ἀκασον δέ. Τὰ ᾤδαδείγμα-
τα τέτων δέλεν εἶναι εἰς ἅπαντας τὰς αἰώνας ἀξιο-
μνημονοῦντάτερα, ᾤδα ἐκείνων, οἱ τινὲς εἰς κάδε πα-
ραμικρῶν ὑβρεῖν ὑπιδίδονται δὲ δὴς εἰς τὰς ᾤδαφορὰς
μίας ἀκρας μανίας.

Μυεῖς λόγος ἢμπορεῖ νὰ εὖρη ὁ φρόνιμος ἀνθρω-
πος, δὲ τῆς ὁποίαν νὰ σρικρῶν εἰς τὰς ὀφθαλ-
μὰς τε τὴν βλάβην, ὅπῃ ἔλαβε, καὶ ἔτω νὰ ἀπε-
θῆ εἰς τὸ νὰ τὴν ὑποφέρῃ δὲκολώτερα. Εἰς ἄλλας
μὲν ἀβίσκεῖ πρὸφασιν τῆς ὑβρεως τὴν ἡλικίαν, ἢ
τὴν ἀμάθειαν, ἢ τὴν ἔλλειψιν τῆς σπέφειας· εἰς
ἄλλας δὲ τὴν βαρβαρότητα, ἢ τὴν κακῶν ἀγωγῶν,
ἢ τὴν φυσικῶν σφυφρότητα τῆ χαρακτῆρος ἢ τῆς κρᾶ-
σεως· καὶ εἰς ἄλλας τὸ ζῶηρον, ἢ τὸ παράφορον, ἢ
τὸ ἐμπαθῆς, ἢ τὴν ἀπάτην. Ο Σωκράτης παροξυ-
νόμενος ᾤδα τινων ἐναντίον εἰς σῶαν, ὅπῃ τὸν ἐμα-
κολό-

κολόγει, εἶπε, δὲν ἔμαθον ὁ κακόμοιρος νὰ λέγη καλὰ. (καλῶς γὰρ λέγειν ἐκ ἔμαθε.) Ἄλλοτε πάλιν, ὡς κινέμενος νὰ ἐγκαλέσῃ εἰς τὴν κρίσιν ἔναντι, ὅτε τὸν ἐλάττισεν εἰς τὸν δημόσιον δρόμον, καὶ τί ἠθέλα κάμῃ, εἶπεν, αὐτὸν ἐλάττιζε καὶ σῶας ὄνος; Ἄλλω φορά, θαυμάζοντας οἱ φίλοι τε δὲ ὅτι δὲν ἐθύμωσε κατὰ τιος ἀγροίκου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς μὲν ἐχαίρεισεν, ἐκεῖνος δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀντιχαίρῃσιν, εἶπεν· αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ἦτον αἰσχρότερος ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τὸ σῶμα, ἠθέλαμεν θυμώσῃ δι' αὐτό; καὶ ἔτι τί λοιπὸν νὰ θυμόμεθα δι' ὅτι εἶναι αἰσχρότερος καὶ τὴν ψυχῇ;

Ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος καὶ αὐτὰς τὰς ὑβρεῖς ἰξούρει πολλάκις νὰ πᾶς ἀντιπαράσῃ εἰς ἠδικόν τε ὄφελος. Μᾶς χρειάζονται, ἔλεγε δὲ Διογούνης, ἢ φίλοι πιστοὶ, ἢ ἐχθροὶ ἐλύθροδομοι· ἵνα ἐκεῖνοι μὲν ἀμαρτάνοντας εἰδοποιῶσιν, ἔτι δὲ ἐπιπλήττωσιν, ἀμφοδὲ νὰ μᾶς ἀφελῶσιν εἰς τὸ νὰ ἰαθῶμεθα τὰ ἐλαττώματα, ὅτε ἔχομεν. Ὁ Κάτων μάλιστα ἐπαρόδωσεν, ὅτι ἀφελώτερον εἶμεθα ὑπόχρεοι καὶ τῶτο εἰς τὰς ἐχθρὰς, ὡς εἰς τὰς φίλας· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι λέγουσιν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἔτι τὴν σιωπῆν (Κικέρ. ὡς) Φιλίας). Ὁδὲν καὶ ὁ Σωκράτης ἔλεγε ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἢ ἐπιφέρουσι ψόδῃ, καὶ ἂς τὰ ὑπολαμβάνομεν ὡς λεχθέντα εἰς ἄλλους, ἢ κατηγόρῃν ἐκεῖνα ὅτε τῶντι εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀξιοκατηγόρητα, καὶ ἂς ἀφελόμεθα διορθόνων τὰς τε (1).

A P.

(1) Τὴν συμβεβηλωτὴν αὐτὴν φαίνεται ὅτι τὴν μετεχειρίσθη ἐπιφελῶς Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, ὅστις ἔλεγε, ὅτι αἱ ὑβρεῖς ἦσαν Ἀθηναίων τὸν ἑκάμην πάντοτε καλλίτερον· ἐπειδὴ ἐπαράδειξε καὶ λόγοις καὶ ἔργοις νὰ τὴν ἀποδείξῃ ψόδῃ.

Μῖσος, Ἀρτιπάθεια.

Ἄν εἰς τὸν θυμὸν δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐπιρρέπης ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος, πολλῶ μᾶλλον εἰς τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον εἶναι μία συνέχεια τῆ θυμῶ. Ἡ κατάστασις ἐνὸς ἀνθρώπου, ὅπως ἔχει μῖσος, εἶναι ἢ πλεονάζουσα καὶ βαρυστικώτερα· διὰ τὴ νὰ ἀναγκάζεται νὰ βλέπῃ ἐμφοροδύει πάντες τὸ μισέμενον πρόσωπον, τὸ νὰ ἀναγκάζεται νὰ συλλαστρέφεται πάντοτε μετὰ τὸς βοηθούς, ἢ φίλους, ἢ συγγενεῖς ἐκεῖνε, τὸ νὰ ἀναγκάζεται νὰ ἀκῆ καθε σιγμῶ τὸς ἐπαίνας, ἢ νὰ βλέπῃ τὰς δὲτυχίας καὶ τὸς προβιβάσεις τε, αὐτὰ ὅλα εἶναι εἰς τὴν ψυχῶν τε διωκεῖς πληγαὶ δεινόταται καὶ βαρυστικώταται.

Πρόδες καὶ τὸ ὅτι, ἐπειδὴ τὸ μῖσος προκαλεῖται μῖσος, καὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑποφέρῃ ἀδελφείπως ὑπὸ τὸν ἐχθρὸν τε ἢ δυσαρέσκειαν, ἢ φόβον νέων ὑβρεων, φέρει πάντοτε εἰς τὴν ψυχῶν τε, ἀν' ὅχι ἄλλοτι, τὴν ἀλάξισον τὴν λυπηρὰν πληροφορίαν, ὅτι ἔχει ἐναντῶν, ὅς τις ἠδυνέται καὶ ἀπεδάξῃ νὰ τὸν δυσφημῇ πάντες, νὰ ἀντίσταται εἰς ὅλας τὸς σκοπές τε, νὰ μηχανώηται ὅλας τὰς ζημίας τε, νὰ ἐμποδίξῃ ὅσον ἠμπορεῖ καθε δὲτυχίαν τε. Καὶ αὐτὴ ἡ πληροφορία ἐνίστη δὲν τὴν ἀπατᾷ· διὰ τὸτο ἔλεγχῃ ὁ Ἡράκλειος ὅτι πρέπει νὰ σβυώμεν ταχύτερον τὰς ἐχθρας, ὡς τὰς πυρκαϊάς.

Χωρὶς τὸτο, ἡ μόνη ἐννοία τῆ μισεῖναι πόσον πικρὰ πρέπει νὰ ὑποβαίη εἰς εἶναι ἀνθρώπον, τὸν ὁποῖον ἢ φιλαυτία ἀναγκάτως τὸν ὠθεῖ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ τιμᾶται καὶ νὰ ἀγαπᾶται ὡς πάντων! Πόσον δὲδαίμων λοιπὸν εἶναι ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος μὴ ἔχωντας μῖσος εἰς ἄλλον τινά, εἶναι ἀπληλαγμῶς καὶ ὑπὸ τὴν τιμωρίαν, ὅπως φέρει μετὰ
 ἑαυ-

ἑαυτῆ τὸ μῖσος, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆ νὰ μισῆται ἀδίκως παρ' ἄλλων.

Εἶναι ὅμως κάποια μίση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἢμπορεῖ πᾶντοτε νὰ φυλαχθῆ ἔντελῶς ὁ ἀνθρώπος. Τοιαῦτα εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ κοινότερον ὀνομάζονται ἀντιπάθειαι· αἱ ἀποπροφαὶ δηλαδὴ ἐκεῖνα, ὅπῃ αἰδανόνται πρὸς τινὰς οἱ ἀνθρώποι, χωρὶς νὰ ἰξούρην πολλὰν νὰ δώσῃν κἀνενὰ λόγον, καθὼς δὲν ἢμπορῶν νὰ δώσῃν λόγον μήτε ἔξ' ἐκεῖνῳ τῷ κλίσειν, ὅπῃ αἰδανόνται πρὸς τινὰς ἄλλας, καὶ ὀνομάζονται συμπάθεια.

Περὶ τῆς ἠθικῆς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας ἔγραψαν πολλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ μάλιστα ὁ Σμιθ εἰς τὸ βιβλίον γεγραμμένον ἐπίτηδες πρὸς τῆς, καὶ ὁ Χέμ (Hume) εἰς τῷ πρὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως Πραγματείας. Αὐτὰς τὰς κλίσεις καὶ ἀποπροφὰς τὰς θεωρῶν, ὡς εἰς μηχανικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας τῆ καθ' ἑαυτῆς ἢ ὡς μίαν ἔξ' ἑαυτῆς ἐμφυτην, καὶ ἐντετυπωμένην ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ψυχῷ, παρομοίως καθὼς θεωρῶν ἐντετυπωμένην τῷ ἠθικῷ αἰθεσίν. Ἡμεῖς ὅμως ὁμῶς μὲ τὸν Λώκιον, Κονδυλλιάκ, Βοννέτ καὶ τὰς πρὸς αὐτοὺς νεωτέρους Μεταφυσικὰς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἢμπορῶμεν νὰ νοήσωμεν εἰς τῷ ψυχῷ αἰδήματα, ἢ ἀρχὰς, ἢ ἰδέας ἐμφύτας, καὶ πολλῶ μάλλον τίνι ἔστω ἢ φυσικῇ προσβολῇ παρηγμένη ἀπὸ τῷ παρουσίας ἐνός καὶ τῆ αὐτῆ ὑποκειμένης πρέπει νὰ ἐγείρῃ εἰς τὴν συμπάθειαν καὶ εἰς ἄλλον ἀντιπάθειαν, δεικνύμεν μίαν δίκωλον καὶ πλέον θεμελιωμένην ἐξήγησιν τῆ πρὸς τὸν ἀνθρώπου εἰς τῷ συμάφειαν τῶ ἰδεῶν, καὶ εἰς τὰς ἔξῃς τὰς κοροκτωμένης ἐκ πρώτης υπιόπτως. Ἡ ἠδονή, ἢ ἡ δυσαρέσκεια, ὅπῃ μᾶς πρὸς ἐκείνην τότε ἀπὸ τίνος ὑποκειμένης, ἔκαμῃ ὅπῃ ἐνα τοιόνδε χῆμα, μία τοιάδε φυσιογνωμία, μία τοιάδε φωνή, τὴν τοιόνδε ἔστω τῆ ὁμιλεῖν, τῆ γελαῖν, τῆ πρὸς αὐτῆν νὰ συμαφθῆν ἐν ἡμῖν μὲ τὰ αἰδήματα τῆς ἠδονῆς, ἢ τῆς δυσαρεσκείας, ἐπομῶνως δὲ

καὶ

καὶ μὲ τὰ αἰδήματα τῆς κλίσεως, ἢ τῆς δόξοφῆς, ὅπῃ ἐνομάζονται κοινότερον συμπάθεια, ἢ ἀντιπάθεια. Ἡ ἀνυπερβλῆτος φείκη, ὅπῃ ἔχον τινὲς δὲ καὶ φαλάγγια, δὲ τὰ ποντίκια, ἢ δὲ ἄλλα παρόμοια ζῶα, ἔχει τὴν ἀρχὴν ἢ δὴ κακὰ προσσημειωμένα ἐκ τῶν, ἢ δὴ φόβον ἐμπνευσμένων εἰς αὐτὰς δὴ αὐτὰ τὰ ζῶα εἰς τὴν πλέον ἀπαλλῶ κηπιότητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὴ ἔχον καμμίαν μνήμην τῆς χόνης, κατ' ὄν ἔγιναν αὐταὶ αἱ σιωφείαι, καὶ ἐπειδὴ αὐταὶ ἐκράταιώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ δαδοχῆς μὲ τὴν ἔξιν, δὲ τῶτο μᾶς φαίνονται, ὅτι φερόγονται δὴ αὐτῶ τὴν φύσιν.

Υφίστανται ὁμοῦ ἐν ἡμῖν καὶ συμπάθειαι, ἢ ἀντιπάθειαι μιᾶς ἀρχῆς πλέον προσφάται, τῆς ὁποίας δευτέρω τὴν μνήμην, καὶ ἢ ὁποία χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσῃ καλλίτερα τὴν ἀρχὴν ἐκείνων τῶν προτέρων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Καρτέσιος εἶχε πάντοτε μίαν μεγάλην συμπάθειαν εἰς τὰ δαδρόφα ὄμματα· ἐπειδὴ τὸ κοῦτον ὑποκείμενον ὅπῃ ἠγάπησεν, εἶχε τῶτο τὸ ἐλάττωμα. Ἐγὼ ὁμοῦ γνωρίζω ἔξ ἐναντίας εἶναι, ὅς τις ἐβιάσθη νὰ παραιτήσῃ τὴν σμυφοφίαν ἐνὸς ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἠγάπα πρότερον μὲ ὑπερβολῶν, μόνον καὶ μόνον δὲ τὴν εἰς τὸ γελαῖν ὁμοίωζε πολλὰ εἶναι ἄλλον, τὸν ὁποῖον εἰμίσει δὲ τινὰ μεγάλα κακὰ, ὅπῃ τῶ ἔκαμε, καὶ τῶ ὁποῖα τὴν εἰκόνα τῶ τὴν ἀνενάλει μὲ δυσαρέσκεια καθε ὥραν ἐκεῖνος ὁ φόπος τῶ γελαῖν.

Ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος ὁμοῦ πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ ἐλυθέρωθῇ δὴ ὅλας αὐτὰς τὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, καὶ τῶσω φελασότερον, ὅσον ἀλογώτεροι εἶναι αὐταὶ κατ' ἑαυτὰς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τῶ προσώπων, καὶ ὅχι ἢ καὶ συμβεβηκὸς ἐξωτερικὴ μορφή τῶ σώματος πρέπει νὰ διδιδεύῃ τὴν ἀγάπην μᾶς καὶ τὸ μῖσος μᾶς, τὰς κλίσεις μᾶς καὶ τὰς δόξοφας μᾶς.

Πρέπει νὰ ἐλυθέρωθῇ ὡσαύτως καὶ δὴ καποία
Elem. di Filos. T, IV. N ἄλ-

ἄλλα μίση, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ συνηθίζου νὰ συλ-
λαμβανῶνται εἰς τὴν νηπιότητα ὅτι λεγῆς εἶναι τὰ
ἐθρικά μίση, καὶ τὰ κληρονομιαῖα τῆς φανιλιαῶν. Διὰ
τὴν τί δίκαιον ἔχω νὰ μισῶ εἶναι ἄνθρωπον, δι' ὅτι
ἐθνήθη εἰς τὸ δαῖμα, ἢ τὸ δαῖμα κλίμα, καὶ ἔλκει τὸ
ῥῆος ἀπὸ ταίτιω, ἢ ἐκείνῳ τὴν ῥεαῦ; Τί ἐλάτ-
τωμα ἔχει δι' ὅτι ἐθνήθη καὶ τῆτον τὸν ἔθρον, ἢ
τί προτέρημα ἤθελον ἔχη ἀνίσως ἐθνήτο κατ' ἄλλον;

Εἶναι καὶ ἄλλα μίση, τὰ ὁποῖα κατ' ὅσον ἐξ ὅτων
πολλῆς φαίνονται τιμιώτερα, καὶ τοσῶτον εἶναι δυσκο-
λώτερα νὰ ἀποβληθῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅμως καὶ αὐτὰ
πρέπει νὰ φυλάγεται ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος. Ἡ μπο-
ρεῖ τις νὰ εἶναι δευτερευμῆς εἰς ἔθρον, ὥστε τὰς
μὴ εἰς ἑαυτὸν γινομένης ὑβρεῖς νὰ τὰς συγχωρῇ ῥη-
ναιοφρόνως, τὰς δὲ εἰς τὰς φίλους τε, ἢ τὰς συγγενεῖς
τε, νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὰς συγχωρήσῃ. Τῆτο τὸ
μῖσος ὡς ὀλιγώτερον φίλαυτον, τὸ φαίνεται καὶ τι-
μιώτερον, καὶ θέλει κατανήσει τέλος πάντων καμμίαν
φορὰν νὰ τὸ νομίξῃ καὶ παρεπαδέσασιν ῥέος τε.

Ἀλλ' ὅσον μὴ δεῖ τὸ ῥέος, κατὰ ὅσον ἀπαιτεῖ-
ται νὰ ἀγαπᾷ τις ἄλλον περισσότερον ἀπὸ λόγους,
ἔτω δὲ ἀπαιτεῖται καὶ δεῖ ἀδικον, ὅπως ἔγινον εἰς
ἄλλους, νὰ μισῇ ἐκείνους, τὰς ὁποῖους δὲ ἤθελε μι-
σήσῃ, ἀν' ἑκαμνῶν εἰς αὐτὸν τὸ ἀδικον. Ὅσον ἐξ ἄλλων
τὸ τίμιον, εἶνα πάθος κατ' ἑαυτὸ φαῦλον, πῶς ἠμ-
πορεῖ ποτὲ νὰ ἀποβῇ τίμιον, δι' ὅτι κινεῖται ἀπὸ
ἄλλους, καὶ ὄχι ἀπὸ ἴδιον συμφέρον; Ἄς ἀπεδάξῃ λοι-
πὸν κατὰ τὰς νὰ ὑπερασπίζηται τὰς φίλους τε, ἄς
ἀπεδάξῃ νὰ τὰς ἀπαμυθῇ δεῖ τὰ ἀδικα, ὅπως ἐδο-
κίμασαν ὅτι τῆτο θέλει ἐκπληρώσει τὸ ῥέος τὸ ἐ-
πιεικῆς, τὸ φρονίμῳ, καὶ τὸ ἀληθινῶ φίλῳ ὡς παχί-
ζῃ ὅμως νὰ τὸ κάμνῃ τῆτο χρεῖς ἐκδίκησιν, καὶ χω-
ρεῖς μῖσος, τὸ ὁποῖον κατὰ ὅσον δεῖ ἴδιον τε συμφέρον,
ἔτω καὶ δεῖ συμφέρον ἄλλων δὲν πρέπει νὰ τὸ ἔχη.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Αγαμάκτησις.

Μείνει τέλος πάντων να ὀμιλήσωμεν περὶ ἐκείνας τῆ θυμῆ καὶ τῆ μίσους, τὸ ὁποῖον ῥηθῆναι ἐκ τῆ ὀρθῆν ὀτυχεύοντας ἀνθρώπους ἀχρείας, ἢ βραβυδομύνης ἀνθρώπους ἀνάξιους, τὸ ὁποῖον εἶπαμεν ἐν τοῖς ἔμφοροισιν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Α'), ὅτι ὀνομάζεται ἀγαμάκτησις. Τῆτο τὸ πάθος, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ μίαν καλὴν ἀρχὴν, ἢ ὁποῖα εἶναι τὸ μῖσος καὶ ἢ ἀποστροφή τῆς κακίας, ἢμπορεῖ καὶ πρῶτον προσβολὴν να λεχθῆν δίκαιον καὶ ἐπαινετὸν καὶ ἐνάρετον. Εἶναι ὁμως ἐπαινετὸν καὶ ἐνάρετον τῆτο τὸ μῖσος καὶ αὐτὴ ἢ ἀποστροφή, ὅταν ἀποτείνεται ἀπὸ δειρίας εἰς τὴν κακίαν, καὶ ὄχι εἰς τὰ ὑποκείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα δέλεσκαται, ἢ ὑποδέτεται ἢ κακία. Τῆς κακίας ἢμπορεῖ να τῆς νυθετῆ, καὶ να τῆς διορθῶν ὁ δυναμὸς· να τῆς τιμωρῆ, καὶ να τῆς ἐλέγχῃ, ὡς ἀποκαταται τῆτο. Εἶναι ἔτι συγχαρημύιον εἰς κατ' ἐναυ να τῆς κατηγορῆ κατ' ἐκαυτὸν, καὶ να τῆς ἀποφύγῃ· να τῆς μισῆ ὁμως εἶναι ἀσυγχαρήτην· καὶ ποσῆτα μαλκον, κατ' ὅσον εἶναι κίνδυμος πολλάκις να νομίζονται ἀνάξιοι ὀτυχίας καὶ βραβείων ἐκείνοι, ὁπῆ δὲν εἶναι ἀνάξιοι, ἢ να νομίζονται ποῖτοι περισσότερον, ἀπὸ ὅτι εἶναι· καὶ ὁ θυμὸς καὶ τὸ μῖσος να προέρχεται περισσότερον ἀπὸ φθόνον (πρῶτ' εἰ δέλεομην ὀμιλήσει τῶρα ἀμέσως), πρῶτ' ἀπὸ ἀγαμάκτησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Φθόμος, Ζῆλος, ἔ'πίγμωσις ἡμῶν αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Φθόμος.

Ὁ φθόμος εἶναι οὗτος ὅτι πλέον ἐπινοεῖδισα καὶ ἄτιμα πάθη, ἃ τὸ ὁποῖον συνηθίζει νὰ ἐντρέπεται περισσότερο εκείνος, ὅπῃ τὸ αἰδαίνεται εἰς ἑαυτὸν. Εἶναι ἐπίστε κάποιαι ψυχαί, λέγει ὁ Πλάταρχος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ροχεφκόλτ, τόσον διεφθαρμέναι, ὅπῃ τολμῶν νὰ ἐκπομπύων καὶ τὰ πλέον ἐπινοεῖδισα πάθη· τὸν φθόνον ὁμοίως κανεῖς δεῦν ἄποτολμᾶ νὰ τὸν θεατρίση (1). Ἡ δὲ αἰτία τῆς εἶναι μὲν προσηγμένης, ὅτι ἡ ὁμολογία τῆ φθόνου εἶναι ἐνταύτῃ ὁμολογία τῆς ἰδίας τῆ ἔχοντος δειλείας· δεῦν εἶναι μὲ ὄλον τῆτο ἀμφιβολία, ὅτι ἡ αἰχρότης τῆς τῆ πάθους, καὶ τὸ ὄραν αὐτὸ καταφρονέμερον καὶ μισέμερον ὡς πάντων, δεῦν συμεργεῖ εἰς τὸ νὰ κάμη κατ' οὐαν νὰ αἰχμύεται δι' αὐτὸ, καὶ νὰ παχίση ὅσον ἡμπορεῖ νὰ τὸ καλύπτῃ.

Με ὄλον τῆτο αὐτὸ τὸ τόσον αἰχρόν καὶ τόσον χαμερπές πάθος εἶναι ἴσως τὸ πλέον καθολικὸν καὶ κοινὸν ἐλάττωμα. Διὰ τὶ οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων αὐτὶ νὰ χαίρωσι καὶ τὰς δὲτυχίας τῶν ἄλλων, αἰδαίνονται θυμὸν δι' αὐτάς καὶ λύπην· πολλοὶ δὲ καὶ λαμβάνουσι μίαν ἀποτροφὴν ἐναντίον εἰς ἐκείνας, τὰς
ὁποίας

(1) Πλάταρχ. Ἐν τῇ περὶ τῆς μετὰξὺ φθόνου καὶ μίσους διαφορᾶς, καὶ Ροχεφκόλτ ἐν ταῖς Ὑποθήκαις.

ὁποῖας ἡγάπων κορόπτερα, ὁπόταν τὰς βλέπῃν ὅτι δὴ τυχεῖν ᾗδ' ἀπολύ. Εἶπεν οὖν σοφός, ὅτι εἰς τὰς δυσυχίας καὶ αὐτῶν τῶν φίλων μας εἶναι πάντοτε κάτι τι, τὸ ὁποῖον δὲν μᾶς ἀπαρέσκει δι' ὅλα· καὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, καθὼς καὶ εἶναι, ἡμπορεῖ μὲν περὶ ἄλλο ἄλλο λόγον νὰ εἰπωμεν, ὅτι καὶ εἰς τὰς δὴ τυυχίας των εἶναι πάντοτε κάτι τι, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπαρέσκει.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ μᾶς λυπεῖ, δὲν εἶναι κυρίως ἡ δὴ τυυχία των, ἀλλὰ εἶναι ἡ αὐζήσις καὶ ὁ κοροβισασμός των. Ἀνίσως ἀπολαθῆσε νὰ ᾗδ' ἄλλοι δὴ τυυχέσεροι χωρὶς νὰ ἄποκλήσῃν περὶ ἄλλο πλῆθος, ἢ μεγαλήτερα ἀξιώματα, ἢ μεγαλητέραν ἔξουσίαν, ἢ περὶ ἄλλο φήμινα καὶ ἑπισημίαν, ἀλλὰ μόνον ἐξ αἰτίας μιᾶς ἐγγύας δὴ ρωσοτέρας, ἢ μιᾶς ἡσυχίας μεγαλητέρας, ἢ μιᾶς ψυχῆς μεθιωτέρας καὶ σωφρονετέρας, ἢ θελε παύση καθε φθόρος. Πηγή λοιπὸν κοροβισασα καὶ ρίζα τέτα τῶ πάθους εἶναι ἡ ἀλαζονεία. Τὸ ὅραν ἄλλοις ἀνυψωμένους ὑπερῶ ἡμῶν αὐτῶν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ μᾶς βασανίζει· ἢ μάστιγα αὐτῶν καὶ εἶναι ἐχθροί μας, ἢ ἀντίζηλοί μας, εἰς τὴν ὁποῖαν περὶ ἄλλο εὐνοεταί μὲν τὴν ἀλαζονείαν ὁ θυμὸς καὶ τὸ μῖσος (I).

Μάστιγα τὸ μῖσος αὐτὸ, ὁπόταν εἶναι ἀδύνατον
δ/ε

(1) Οἱ λίγοι βέβαια ἔχον τὴν ἀρετὴν τῆ Παιδαρέτε, ὅστις ἀποκλειθεὶς εἰς τὴν Σπάρτην πρὸς τὴν τάξιν τῶν τετακτοῦν, ἀντὶ τὴν λυπηθῆν, ἐχάρη ὅτι ἡ Σπάρτη εἶχε τετακτοῦν ἀνδρῶν καλλίτερους ἀπὸ τὸν ἄλλο (Πλάτ. Ἀποφθ.). ἢ τὴν τῆ Αἰχίνου, ὅστις ἐξουσιάζει ἀπὸ τὰς Αἰθίνας δ/ε πρὸς τὴν δεινότητος τῆ Δημοδότης, ὡμολόγησε τὴν ὑπεροχὴν τῆ αὐτῶν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅπερ ἐδοκίμασε τὴν ζῆμιαν· ἐπειδὴ ἀπομνημονούων εἰς τὰς Ῥοδίας τὴν ἀπολογίαν τε, καὶ βλέπων, ὅτι ἐθαύμαζον ὅλοι δι' ὅτι κατεκείθη, ἢ θελε παύση, εἶπεν, ἢ ἐκασίσεις σας, αὐτῶν ἡκέστε ἐκεῖνα, ὅπερ ἀντίπερ ὁ Δημοδότης.

ἢ νὰ βλάψῃ, μεταβάλλεται, καθὼς ᾠδαπρεῖ ὁ Π. Στελλίνιος (Η΄δικ. Τόμ. Β'. Σελ. 123.), ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον εἰς φθόνον καὶ ζηλίαν, ἐπειδὴ λυπεῖται ἢ τὸ καλὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ, ἢ ὅπιθυμεῖ τὸ κακὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ· καὶ τῆτο ἴσως δι' ὅτι ἀγανακτεῖ ἢ ἀλαζονεῖα ἀιδανομένη πρὸ ὀφθαλμῶν τῶ ἐχθρῶ τῆς τῶ δ'υτέλειαν τῆς, καὶ τῶ ἀδυναμίαν τῆς εἰς τὸ νὰ ἐκδικηθῇ.

Αἱ ἄτιμοι καὶ ἀνάξια πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐξοκέλλουσιν οἱ ἄνθρωποι ἄπο εὐα χαμερπῆ καὶ κακοῦθι φθόνον, τὰ μέσα, ὅπῃ μετέρχονται ἢ νὰ ἐμποδίσεν εἰς τὰς ἐχθρὰς τῶν κάθε ἕκαστον προβιβασμῶ, αἱ μηχαναὶ καὶ συσκευαί, ὅπῃ μεταχειρίζονται ἢ νὰ τὰς κρημνίσεν, ὅπῃ τὰς βλέπεν νὰ ἀνυφόνωνται ὑπεράνω αὐτῶ, ἢ ἀσπιδῆ, ὅπῃ καταβάλλεν εἰς τὸ νὰ τὰς ἀμαυρώσεν, καὶ νὰ τὰς δυσφημίσεν ᾠδὰ πᾶσι, εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψεν καὶ νὰ μεγαλώσεν τὰ ἀληθινὰ ἐλαττώματά τῶν, καὶ νὰ τὰς ὀπιρέσεν καὶ ψεῦδῃ, νὰ καταβοήσεν ἐνωτίον εἰς τῶ ἀδικίαν, ἢ τὰς ἀδικίας σκοπεῖ τῶ βοηθῶν, ἢ τῶ συνηγόρωντες, εἶναι πράγματα πασιδίηλα. Μὲ ὅλον ὅπῃ αὐτοὶ ἀσπιδάζεν νὰ καλύψεν τῶ κακοῦθιαν τῶν ὑπὸ τὸ εὐδύμα τῆς ἀγανακτικέως, τῶ πρὸς τῶ ἀδικίαν μίσος, τῶ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης ζήλῃ, τῆς πρὸς τῶ ἀληθινῶ ἀξιώτητα ἀγάπης· ἀλλὰ ἢ τῶ καλυμμάτων τῶν φαίνεται τὸ πάθος, ὅπῃ ἐμφωλῶει εἰς τῶ ψυχῶ τῶν.

Αἱ ὅταν ὀπιζήμιον καὶ ὀλέθριον εἶναι πρὸς τὰς ἄλλες τῆτο τὸ χαμερπὲς πάθος, ἄλλο τόσον βλαβερόν καὶ φθοροποιὸν εἶναι καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς φθορῶντας. Αἶφινῃ νὰ λέγω τὰ δεινότερα κακὰ, ὅπῃ ἐφέλλουσιν καθ' ἑαυτῶ μὲ τὰς ραδιουργίας τῶν, μάλιστα ὅταν αἱ μηχανουργίαι καὶ πανουργίαι τῶν ἀνακαλύπτονται, ἢ μόνη λύσσα καὶ μανία, ὅπῃ τὰς καταξώγει ἀδελείπως, εἶναι δι' αὐτὰς μία τιμωρία ἀδελ-

κόπος καὶ σκληροτάτη. Ὁ φθόνος, τέκνον με, κατὰ
 βῶγει ἑαυτὸν ἔλεγχῃ ὁ Σανιάζαρος. Ὁ δὲ Ἀντιθέ-
 ης τὸν παρωνόμασεν προσφύεσσαι μὲ τῷ σκελεῖν,
 ἢ ἐποία βῶγει κατ' ὀλίγον ὀλίγον καὶ δαπανᾷ τὸν
 σίδηρον. Διὰ τῆτο ὁ Πάπλιος βλέπωντας εἰς Ρώμῳ
 τὸν Μάκιον, αὐθροπον φθονερώτατην, γὰ περιπατῆ
 ὄλος σκυθροπὸς καὶ περιλυπος, εἶπε· ἢ εἰς τῆτου ἢ
 κολέθησε καμμία δυσυχία, ἢ εἰς ἄλλον καμμία δι-
 τυχία. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης Ἀγίς ἀκάντας, ὅτι ἐφ-
 θονεῖτο παρ' ἄλλων, εἶπε· πόσῳ χειρότερον δι' αὐ-
 τῆς, ἐπειδὴ ἔχεν γὰ ὑποφέρειν διπλῶν τιμωρίαν·
 μίαν δὲ τὰ ἐδικάτων κακὰ, καὶ ἄλλῳ δὲ τὰ ἐδι-
 κά με ἀγαθὰ.

Ἀλλὰ δὲ γὰ ἰδῶμεν τί εἶναι ὁ φθόνος, καὶ πόσον
 πρέπει γὰ τὸν φοβέμεθα, εἶναι ἱκανὴ γὰ μᾶς διδά-
 ξη ἢ ποιητικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἀμὰ περιγραφὴ, ὅπως
 μᾶς ἔκαμῃ ὁ Ὀβίδιος εἰς τὰς Μεταμορφώσεις τε.

Ὦ γρόν ἔχει τὸ πρόσωπον, ξηρόν, ἰχνόν τὸ σῶμα,
 Τὸν ὀφθαλμὸν δὲσροφον, τὰ δόντια περιασμῆα,
 Πράσινα ἀπὸ τῷ χολῶ, τὸ σῆθος καὶ τὰ χεῖλη·
 Ἐκία κακ' αὐ δὲν τὸν κινεῖν, ποτέ τε δὲν γελάει,
 Ἀπὸ μερίνας ἀγρυπνεῖ, ὕπνον ποτέ δὲν ἔχει.
 Φθίνει καὶ κατεδίεται ἀπὸ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων.
 Δάκνει αὐτὸν, ἐν ᾧ δοκεῖ πῶς καταβῶγει ἄλλης.
 Ποιῆ εἶν' εἰς τῶ λόγῳ τε πικρὰ καὶ αἰωνία (1).

A P-

(1) Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
 Nusquam recta acies, livent tubigine dentes,
 Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno:
 Risus abest, nisi quem visi movere dolores,
 Nec fruitur somno vigilantibus excita curis,
 Sed videt ingratos, intabescitque videndo
 Successus hominum, carpitque et carpitur una,
 Suppliciumque suum est, - - -

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Ζήλος.

Πρέπει ὅμως νὰ θαυσεύλωμεν τὸν ζήλον ἀπὸ τὸν φθόνον· ἐπειδὴ ἐν ᾧ ὁ φθόνος εἶναι λύπη διὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἄλλων, πορορχομήνη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ἀλαζονείαν, δι' ὅ,τι νομίζομεν ἑαυτὸς ἀνωτέρως εἰς τὴν ἀξιοπτιαν ἀπὸ ἐκείνης, ὁ ζήλος δὲ ἐναντίας εἶναι μία ζωηρὰ παρὰ καὶ ὀπιθυμία τῶ νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἡμετέραν ἀξιοπτιαν, διὰ νὰ θῶμεν ἴσοι μὲ ἐκείνης, ἀπὸ τὰς ὁποίας νομίζομεν ἑαυτὸς κατωτέρως· καὶ διὰ τῆτο ἐν ᾧ ὁ παρῶτος μισεῖ καὶ βδελύττεται ἐκείνης, ὅπῃ βλέπει ἀνωτέρως ἑαυτῶ, ὁ δούτερος τῶναντίον, τὰς ἀγαπᾷ, καὶ τὰς θαυμάζει· καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνος παχιίζει νὰ τὰς καταβάλη, ἔτος παδάζει νὰ τὰς μιμηθῇ.

Διὰ τῆτο ὅσον ἀξιοκατηγόρητος εἶναι ὁ φθόνος, τῶσον ἀξιεπτιανος εἶναι ὁ ζήλος, μάλιστα ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ πλέον ζωηρότερον καὶ ἰχυρότερον κεντρὸν εἰς τὰς πλέον μεγάλας παράξεις. Ἡ ἐν Μαραθῶνι νίκη τῶ Μιλτιάδεω ἔαμε τὸν Θεμιστοκλέα, ὅς τις ἦτον κατ' ἀρχὰς νέος ἀπακτος καὶ κακούθης εἰς ἔθρον ὅπῃ ἀπεκληρώθη παρὰ τῶ πατρός τῶ, νὰ θῶν μὲ ταῦτα νικητὴς τῶ Ξέρξε, καὶ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων καὶ λαμπρῶν παδαδειγμάτων αἱ ψυχὰι ἐρεθίζονται καὶ ἠλεκρίζονται ἔθρον τινὰ ἀμοιβαδὸν, καὶ ἐν τῆτε παροκύπτειν ἐκεῖνα τὰ ὑψηλὰ δείγματα τῆς ἀνδρείας, τῆς θῆναϊότητος, τῆς ἀρετῆς, τῆς μαθησεως, ὅπῃ συγκροτῶν τὴν δόξαν ἐνὸς ἔθνος, ἢ ἐνὸς αἰῶνος.

Εἶναι παδατημιθόν, ὅτι εἰς ὅλα χεδὸν τὰ ἔθνη οἱ μεγάλοι ἀνδρες (μάλιστα εἰς τὰς ἐπισημας καὶ τέχνας) ἀνεβλάσθησαν χεδὸν ὅλοι εἰς τὸν αὐτὸν κεντρὸν. Τοῖστος μὲ ὁ αἰὼν τῶ Περικλέως εἰς τὰς Ἀθήνας,

τας, τῆς Αὐγύστου εἰς τὴν Ρώμην, Λέοντος τῆς δεκάτης εἰς τὴν αὐτὴν Ρώμην, καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τῆς Φερδινάνδου, καὶ τῆς Ἰσαβέλλας εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τῆς Ἰδ. Λυδοβίκου εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἄλλων ποσάτων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Φιλανδίαν, εἰς τὴν Οὐλαῖαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἔτι προσφάτως εἰς τὴν Σβεκίαν, Δανιμάραν, καὶ Ρωσίαν. Ἡ τιμὴ ταύτης τῆς ἀφορίας τῆς μεγάλων ἀνδρῶν ὑποδίδεται μὴ κοινότερον εἰς τὴν ἐπιρροίαν τῆς Μακλιῶν (1), καὶ δεῖ εἶναι ἀμφιβολία ὅτι συνήρνησε καὶ αὐτὴ εἰς τῆτο, τὸ φθισιότερον ὅμως οφείλεται εἰς τὴν δυνάμιν τῆς ζήλου. Δύο ἢ τρία λαμπρὰ φθισιδείγματα, ὅπως ὑφίστανται ὑπερανὰ τῆς τάξεως τῆς κοινῶν, καὶ ἐφέλκων εἰς ἑαυτὰ μὲ ζωνρότητα τὰ βλέμματα τῆς συμπολιτῆς καὶ συγχρόνων τῆς, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐγείρουν ἄλλα χίλια.

Ὅποιος ἐπιθυμεῖ, λέγει ὁ Φοντενέλλης, νὰ προχωρήσῃ μὲ ἀδοκίμησιν εἰς κάθε πράγμα, πρέπει νὰ βάλῃ πρὸ ὀφθαλμῶν εἴνα ὑψηλὸν σημεῖον τελειότητος, καὶ νὰ σπυρᾷ ὅσων φθισιότερον ἢμπορεῖ, δεῖ νὰ πλησιάζῃ εἰς ἐκεῖνο· καὶ τὸ καλλίτερον μέσον εἰς τῆτο εἶναι νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν εἴνα φθισιδείγμα εὐδοξον, καὶ νὰ βιαζώμεθα μὲ κάθε ἐπιμέλειαν νὰ τὸ φθισώμεν, ἢ νὰ τὸ ὑπερβάλωμεν (2).

Εἰς

(1) Μακλιῶναι καλεῖνται οἱ προσχετόντες τῆς τεχνῶν, καὶ ἐπιστημῶν. Παρονομάζονται παρὰ τῆς πειρήμας Μακλιῶν Ρωμαίς, ὅς τις ἐχηματίσεν ἐν Ρώμῃ προσάτης τῆς ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, καὶ τῆς καλλιεργῆτων ταύτης.

(2) Καὶ Πλάτωνος ἔλεγε (ἐν τῇ πῶς ἀντὶς αἰδοῖτο ἑαυτῆς ἀποκόπτοντος ἐν ἀρετῇ), ὅτι δεῖ τοῖς βασιλεύουσιν ἐπὶ πράξις τις τινὰς τίθεσθαι πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς ὄντας ἀγαθῆς ἢ γενησιμῆς καὶ ἀνακείδου· τί δ' αὖ ἐπράξε Πλάτων ἐν τῆτω, τί δ' αὖ εἶπεν Ἐπαμινώνδας, ποῖος δ' αὖ ὤφθη Λυκῆργος, ἢ Ἀγνοσίλαος; οἷόν τι πρὸς ἑσπῆα κοσμητικῆς ἑαυτῆς, ἢ μεταφύρουσι ζυμίζοντες.

Εἰς τὸ ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἰξδύρωμεν νὰ γινώσκωμεν ἑαυτὸς, ἢ νὰ μετρίωμεν ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰμεθα, νὰ βλέπωμεν ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς λείπει, καὶ νὰ ἀνακαλύπτωμεν τὰ ἐμπόδια, ὅπῃ ἠμποροῦν νὰ βραδύνωεν καθ' οἰομένη πότε ἕσπον τὰς προχωρήσεις μας εἰς ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὅπῃ σκοποῦμεν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Γνώσις ἑαυτοῦ.

Τὸ γινῶθι σεαυτὸν (1) ἦτον εἷς ἀπὸ τὰ μεγάλα παραγγέλματα, ὅπῃ ἐφάνοντο γεγραμμένα μὲ μέγала γραμματα ἐπάνωθεν τῆς θύρας τῆς ἐν Δελφοῖς Ναοῦ. Τόσον ἀξιόλογον καὶ ὠφελιμὸν ἐνόμιζον οἱ Ἕλληες ταύτην τὴν γνώσιν!

Κατὰ πρῶτον ἐπιθεώρησιν ἠθέλε φανῆ ὅτι εἷς τοῖστον πρῶτον ἀγγέλημα ἔπρεπε νὰ εἶναι δικολωπτερον εἰς ἐκπλήρωσιν· ἐπειδὴ ποῖον πρᾶγμα πρέπει νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστότερον ἡμῶν αὐτοῦ; Ἡ πείρα ὅμως δείχνει ἰκανῶς, ὅτι τὸ εἶναι τὸ πλέον δυσκολώτερον μάθημα, καὶ ὅτι δὲν γνωρίζομεν κἀνείνα ἄλλο πρᾶγμα τόσον ὀλίγον, ὅσον τὸν ἑαυτὸν μας (2).

Τὰ δὲ αἰτία τῆς εἶναι προσηκουμένης· δύο· εἷς μὲν, ὅτι ἀχολοῦμεν τὴν προσοχὴν μας πρὸς πολὺ εἰς τὰ ἔξω πράγματα, καὶ ἀστανιώτα τὴν ἐπιστρέφομεν

(1) Ἐπὶ τῆς θύρας τῆς ἐν Δελφοῖς Ναοῦ ἦν γεγραμμένα τὸ, Γινῶθι σεαυτὸν; καὶ τὸ, Μηδὲν ἄγαν· τὸ πρῶτον ὁ Λαέρτιος τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν Θαλήν· τὸ δεύτερον ἄλλοι μὲν εἰς τὸν αὐτὸν, ἄλλοι δὲ εἰς Βίαπτα, καὶ ἄλλοι εἰς Σόλονα, καὶ Πυθαγόραν.

(2) Οἱ Θαλῆς ἐρωτᾷ τίς δικολωπτερον; εἶπε· ἢ, τὸ ἄλλοις ὑποτίθεσθαι. τί δὲ δυσκολώτερον; τὸ γινῶθαι ἑαυτὸν.

μῦ εἰς ἑαυτὸς (1). ἄλλο δὲ καὶ ὅταν τὴν ὀπισθόφωσιν μῦ εἰς ἑαυτὸς, ἢ φιλαυτία μας δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ θεωρήσωμεν ἄλλο, εἰμὴ ἐκεῖνα ὅπῃ κολακάζουν τὴν ἀλαζονείαν μας, καὶ μᾶς κρύπτει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἠμποροῦσαν μᾶς λόγῳ νὰ μᾶς ταπεινώσουν. Ἐπειδὴ πολλὰ ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπῃ δείχνουν ὅτι ἔχουν γνῶσιν ἀκριβῆ τῆς ἐλαττωμάτων τῶν. Πόσες μάλιστα δὲν βλέπομεν νὰ ἐλέγχουν πικρῶς εἰς ἄλλους τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὀπιπολύζουν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν; Ἡ κοινὴ παροιμία τῆς χύφρας, ἢ ὅποια εἶπε πρὸς τὸν λέβητα (κακάβι), πῆγαινε ἐκεῖθεν δὲ νὰ μὴ μὲ βιάφης (μυτζερῶσης), φαίνεται ὅτι ἀληθεύει καθε σιγμῶν εἰς τὴν ἀνθρώπου. Διὰ τῆτο βλέπομεν τὴν φειδωλὴν νὰ καταφέρωνται ἐναντίον τῆς φιλαργύρων, τῶν ἀλαζόνων καὶ τῆς κενυδοξῶν, τῶν ἐκδικητικῶν καὶ τῆς χοληρικῶν· καὶ εἶναι γελοῖον νὰ ἀκῆ τινὰς πολλάκις τὸν ἄσωτον καὶ ἀπαθῶντα νὰ διδάσκη πρὸ οἰκονομίας, τὸν φιλόδοξον πρὸ μετριοφροσύνης, τὸν λαίμαργον πρὸ ἐγκρατείας.

Λοιπὸν δὲ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ἑαυτὸς, εἶναι ἀναγκαῖα δύο πράγματα· ἀπάθεια, εἴτ' ἐν ἀφιλοπροσωπία μεγαλιτέρα ἐν τῇ κείνῃ πρὸς ἡμῶν αὐτῶν, καὶ ὀπισθόφωσιν συχνότερα, καὶ σκέψις ἀκριβεστέρα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, δὲ νὰ γνωρίζωμεν καλλίτερα ἐκεῖνο, ὅπῃ τῶντι εἴμεθα.

Ὁ Σέξτιος ἐσωνήθιζε, λέγει ὁ Σενέκας (πρὸς ὄργῆς Βιβλ. Γ'. Κεφ. 32.) εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ὅποταν ἔμῃε κατ' ἑαυτὸν εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς νυκτὸς, νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτὸν· ποῖον κακὸν ἰάξουσι σὲς σήμερον; εἰς ποῖαν κακίαν ὑπὸ ἀντιώθης; εἰς
 ,, ποῖον

(2) Ἐχόμεν πάντοτε τὸ βλέμμα ἐκτὸς ἡμῶν, ἔλεγε καὶ Πλάτωνος (ἐν τῇ περὶ εὐθυμίας τῆς ψυχῆς).

„ ποῖον μέρος ὠφελήθης; Καὶ ποία ἄλλη σιωπήθῃς
 „ καλλιτέρα (ἔπιφέρει ὁ ἴδιος) ἄπὸ τὸ νὰ κάμνω
 „ μὴ τὴν ψυχὴν νὰ δίδῃ εἰς ἐαυτὴν λόγον ὡς
 „ ἐκάσθης ἡμέρας; Πόσον γλυκὺς, πόσον ἐλύθῃς,
 „ ἢ πόσον ἡσυχος ἐπιγίνεται ὁ ὕπνος, ἀφ' ἧ αὐτὴ
 „ κάμη αὐτὴν τὴν ἀναγνώρισιν ἔτις εἰπεῖν ἢ ἀνά-
 „ κρισιν τῆ ἐαυτῆς, πότε μὴ ἐπαινεῖσα ἐαυτὴν,
 „ πότε δὲ παραινῶσα, ἢ γινομένη τῷ δε τῷ ἔσῳ
 „ κατὰσκοπος ἢ τιμητὴς, εἴτ' ἐν κριτῆς τῷ ἐθῶντις!
 „ Αὐτὴν τὴν ἀκριβῆ ἀνάκρισιν τὴν κάμνω (λέγει
 „ ὁ Σκύριος) καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος καθημερέσιον εἰς ἐ-
 „ μαυτὸν. Ὅποταν σπικωθῆ τὸ φῶς, καὶ ἡσυχάσῃ
 „ ὅλα τὰ πράγματα, ἔλαβέχω κατ' ἐμαυτὸν ὅλον τὸ
 „ ἔλασμα τῆς παρελθούσης ἡμέρας, ἀναλέγω ὅλας
 „ τὰς λόγους, καὶ ὅλας τὰς πράξεις, δεὺν ὡς
 „ ἔλα, μίτε κρύπτω κάμμιαν· ἐπειδὴ ποῖον ἔχω
 „ νὰ φοβηθῶ ὡς τῆ ἀμαρτημάτων μου ἀν' λέγω εἰς
 „ ἐμαυτὸν· ὡς νὰ μὴ τὸ κάμης ἄλλῃ φορῶν
 „ τῆ· τῶρα σὲ συγχωρῶ. Εἰς αὐτὴν τὴν λογο-
 „ μαχίαν λέγω πρὸς ἐμαυτὸν· ἔλαβες μέγαλον θυ-
 „ μόν, μὴ θελήσῃς εἰς τὸ ἐξῆς νὰ πιαθῆς μὲ τὰς
 „ ἀμαρτημάτων· οἱ ποιητοὶ δεὺν θέλῃν νὰ μάθῃν, ἐπειδὴ
 „ δεὺν ἔμαθῃν ποτέ. Ἡ"λεγχες τὸν δαίμονα μὲ ἐλύ-
 „ θῆσαν ὡς ἰσοτέραν ἄπὸ ὅτι σοὶ ἔπεισε, ὅσον
 „ τὸν ἐλύθησες χωρὶς νὰ τὸν διορθώσῃς· ἄπὸ τῆ
 „ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὡς ἀπείρει ὄχι μόνον, ἀν' εἶναι
 „ ἀληθινόν ἐκεῖνο, ὡς λέγεις, ἀλλὰ ἀν' ὑποφέρῃ
 „ τὴν ἀλήθειαν ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὅποιον ὀμιλεῖς·
 „ ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος ἀγαπᾷ νὰ τὸν συμβελθῇ·
 „ ὁ ἀθλιός, εἴτ' ἐν ἀχρεῖος μισεῖ τὴν διορθώσιν.
 „ Εἰς τὸ δαίμονα συμπόσιον τὰ κινήματα μερικῶν σὲ
 „ ἐπλήρωσαν· εἰς τὸ ἐξῆς φεῦγε τὰ φαγοπότια·
 „ ἔλα τὴν ὀϊνον ἀφαρεῖ κάθε χαλινόν. Εἶδες τὸν
 „ φίλον σου ἀνακατισμῶν δι' ὅτι ὁ θυρωρὸς τῆ
 „ δαίμονος κριτῆ, ἢ τῆ δαίμονος πλάσις τὸν ἐγύρισε ὅ-
 „ πίσω, καὶ σιωπηγανάκτησες καὶ ἐσύ· καὶ ἔλα τὴν
 „ ἀγα-

ἄγωνακτῆς μὲ εὐὰ σκύλον τῆς φυλακῆς; πῆγαινα
 μακρύτερα, καὶ γέλα. Ταχθεῖς εἰς τόπον ὄχι τόσον
 εὐτιμον τῆς βραπέζης, ἐθύμασες καὶ τῆ οἰκοδεσπό-
 τε, καὶ τῆ συνδαιτυμόνων, καὶ τῆ προτιμηθέντος.
 ἀνόητε! τί σε ὠφελεῖ αὐτὸ κατέχης τῆτον τόπον τῆς
 βραπέζης, ἢ ἐκεῖνον; ἢμπορεῖ ὁ τόπος νὰ σὲ κά-
 μη ἀλγύνερον, ἢ ἀλγύνερον; ἐκοίταξες μὲ ἄγιον
 βλέμμα, εὐὰν, ὅπως κατηγορήσῃ τὸ πνεῦμά σε.
 καὶ πόσον δὲν ἔσπευτε νὰ σὲ μισῇ ἐσὺν ὁ Εὐ-
 νιος, τῆ ὁποῖα τὸ Ποίημα δὲν σοὶ ἀρέσκει; καὶ
 πόσας μάχας δὲν ἔσπευτε νὰ κάμη μὲν σὲ ὁ Ὀρ-
 τύσιος, καὶ πόσας ἔχθρας ὁ Κικέρων, ἐπειδὴ πε-
 ριπαίσεις τῆς εἰχῆς τῆς; Μὲ τῆτον τὸν βόπον ὁ
 Σενέκας μιμνήσκων τὸ πῶδαιγμα τῆ Σεξτίου, ἐξέ-
 παίξε καθ' ἑκάστην καὶ διώρδονεν ἑαυτὸν. Μίαν τοιαύτην
 σωήθειαν ὑποδίδει ὁ Γάμβλιχος (ἐν τῷ βίῳ Πυ-
 θαγόρα) καὶ εἰς τῆς Πυθαγορείας, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐ-
 τοὶ ποτὲ δὲν ἐσηκόνοντο ἀπὸ τῆ κλίνης χωρὶς νὰ
 ἐξετάσων προτιότερα τί ἔκαμαν τῆ παρελθῶσαν ἡ-
 μέραν (1), σωήθεια, τῆ ὁποῖαν ἔσπευτε νὰ μιμῆ-
 ται κάθε φρόνιμος ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ἑαυτὸς δὲν ἀρ-
 κεῖ αὐτὴ μόνη ἢ ἐξετάσις ἢ γνωμολογία εἰς τὸ τέλος τῆς
 ἡμέρας, ἢ περὶ νὰ σηκωθῶμεν ἀπὸ τῆ κλίνης.
 ἐπειδὴ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπως θέλει ἢμπορέσει νὰ
 ἐκδυμνηθῇ καταλεπτῶς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως ἔκαμη, ἢ
 εἶπον ἢ καὶ αὐτὴ ἢμπορέση, πόσος καιρὸς χρειάζεται
 εἰς τῆτο; Μία καλλιτέρα σωήθεια, ἢ ὅποια ἢμπο-
 ρεῖ νὰ συτομύσῃ καὶ τῆ ἰδίαν προειρημηθῆναι ἐξετά-
 σιν, εἶναι νὰ σρέφωμεν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τῆς
 ἡμέρας τῆ προσοχίῳ μας εἰς ἑαυτὸς, καὶ ὄχι μόνον
 ἔξ.

(1) ,, Πῆ παρέβλυ, τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον ἐκ ἐπέλε-
 ,, θῆ; (Διου. Λαέρτ. Βίῳ Πυθαγ.)

ὅτι νὰ κείνωμαι ἑαυτὸς εἰς τὰ μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ νὰ ἀνακείνωμαι ἀκόμη καὶ τὰ ὀρθομικρά· ὅτι ἐκεῖνος μόνος, λέγει ὁ Πλάτων, ἡμπορεῖ νὰ νομιθῆ εὐλακρινὴς φίλος τῆς ἀρετῆς, ὁ ὁποῖος δὲν νομίζει κανένα ἀμάρτημα μικρόν.

Αὐτὴ ἢ εἰς ἑαυτὸς ὀπισθοφῆ τῆς προσοχῆς πρέπει μάλις νὰ ὑποτείνεται ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ δίδωμαι ἑαυτοῖς λόγον περὶ ἐκείνων ὅπως λέγομαι, ἢ κάμνομαι ἡμεῖς αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἐνδρῶμαι (ὀρθομονδῶμαι) πῶς ἠθελε διατεθῆ ἡ ψυχὴ μας, ἀν' ἀρισκόμεθα ἡμεῖς εἰς ἐκείνας τὰς ἰδίας περὶ τὰς ὁποίας βλέπομαι ἄλλως. Ὁ δεῖνα ὅτι τῶ δεῖνα ὀρθομικρὰ ἐδυμῶθη καὶ πολλά· ὁ δεῖνα ἄλλος μὴτε ἔδειξεν ὅτι τῶ ἠκαστοῦ. Τί ἠθέλωμαι κάμῃ ἀράγε ἡμεῖς, ἀν' ἀρισκόμεθα εἰς τῶ αὐτῶ περὶ τὰς ὁποίας; Εἰς μίαν κοινῶ δυσυχίαν ὁ δεῖνα ἐφαίνῃ εἰς ἄκρον ὀρθομικρὸς, ὁ δεῖνα ἄλλος ἐσάθη τελείως ἄλυπος· ὁποῖαν ὀρθομικρὸν ἠθελε κάμῃ ἀράγε αὐτὴ εἰς ἡμᾶς; Αὐτὴ ἢ συμβεβηλὴ θέλει προξενήσει διπλῶν ὄφελος· εἴτι μὲν ὅτι θέλωμαι ἀνακαλύψει τὰ ἐσωτερικὰ φρονήματα τῆς ψυχῆς μας· ἄλλο δὲ ὅτι θέλωμαι ὀρθομικρὰ, ὅποταν τύχη νὰ μᾶς ἀκοιθῆσαν παρόμοιαι περὶ τὰς ὁποίας.

Εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύπτωμαι ὁμοῦς ἐκεῖνα τὰ κρύφια κινήματα τῆς ψυχῆς, εἴτι ἐν ἐκείνας τὰς κλίσεις, ἢ ὀπισθοφᾶς, καὶ ἐκεῖνα τὰ πάθη, ἢ τὰ φρονήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐκυρίδσαν ἐξ ἀπαλῆς νηπιότητος, καὶ ἔγιναν ὅτι πολυκαίριον ἔπος εἰπεῖν ἐκτικὰ, καὶ τὰ ὁποῖα κατασιγάζονται μὲν ἔπειτα ὑπὸ τῶ λόγῳ, εἶναι ὁμοῦς ἁπλοῦς νὰ σβεθῶν καὶ κράτος καὶ νὰ ἐκείνωμαι, δὲν ἡμπορεῖ πάντοτε νὰ εἶναι ἰκανὴ μὴτε ἢ προσεχῶς εἰρημνὴ ἐσωτερικὴ συμβεβηλὴ. Ὅποταν ἢ ψυχὴ ἔχη εἰδῆσιν, ὅτι θέλη ὀρθομικρὰ, φυλάττεται, καὶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας ὑποκρίνεται πολλάκις ὄχι ἐκεῖνο, ὅπως ἠθελε κάμῃ, ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπως ὁ λόγος τῶ ἐνθυμίζει ὅτι ἔφερετε νὰ κάμῃ. Εἰς ἀνακαλύ-

ψιν λοιπὸν τῆς ἀνώτερω εἰρημῶν τὸ ἀσφαλέςερον μέσον εἶναι νὰ λαμβανώμεν τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ, τὴν ἔσιν εἰς ἐκείνας τὰς σιγὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἐργάζεται οὐδησιμῶν διὰ μόνον τὴν ἔξιν, χωρὶς νὰ ἔχη μετοχὴν ἢ ἐκ μελέτης σκέψις. Τὸ λοιπὸν συμβαίνει προσωπεύτως εἰς ἑξὶς περιπτώσεις, εἰς τὰ ἐνύπνια δηλαδὴ, εἰς τὰς παθολογίας, εἴτε ἐν ἀφανίσει τῶν νοσῶν, ἢ εἰς τὰ παιγνίδια.

Ὅτι μὲν καὶ διὰ τὰ ἴδια τε ὄνειράτα ἢ ποτεῖ τις νὰ συμπεραίνει τὴν εἰς ἀρετὴν προκοπὴν τε, ὅπου δὲν βλέπῃ κατ' ὕπνου ὅτι ἠδύεται εἰς αἰχρὰ, ἢ κἀμνει καὶ ἀποδέχεται ἀδικα καὶ ἀτίμα πράγματα, ἀλλ' ἢ φανταστικῆς δυνάμει τῆς ψυχῆς, ἀγκαλιὰ ἐκτεθειμῶν εἰς τὰ πάθη, οὐδησιμῶν ὅμως καὶ καταλαμπομένη ὑπὸ τῶν λόγων, καθισυχάζει ὡς εἰς λιμῶνα ἀχειμασον ἢ ἀτάραχον, τὸ ἦτον ἠδὴ καὶ τὸ Ζυλιώρος γυῶμη, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλάταρχος (ἐν τῷ πᾶσι αὐτὸς αἰδοίτο ἐαυτὸν προκόποντος ἐπ' ἀρετῆς)· καὶ ἐπάνω εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἔξεδωκε παρ' ὀλίγων μίαν ἔξαιρέτον Διατελιβὼ ὁ σοφὸς Ἀββαῖ Κασσίνης (Congettare su i sogni dell' Ab. Cassina).

Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι σπανιάκις ἐνδυμῶνται τὰ ὄνειράτων, καὶ διὰ αὐτὰ τὰ ὄνειράτα εἶναι σπάνια ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει χώραν μία κίνησις παθῶν ζωηρῶν καὶ ἐνεργητικῶν ἔπως, ὡς νὰ ἀφίενεν εἰς τὴν μνήμην ἰχνη φανὰ καὶ διαίθητα, εἴτε τὸ ἐγὼ σοχάζομαι ὅτι εἶναι ὠφελιμώτερον εἰς τὸν προκειμένον σκοπὸν νὰ κρατῶμεν λογαριασμὸν τῆς παθολογίας, οἱ ὁποῖοι εἶναι, ὡς εἴρηται ἐν τῇ Μεταφυσικῇ (Τμήμ. Β'. Κεφ. Η'. Ἀρθρ. Α'.) ὄνειράτα ἐρηγόρσεως, καὶ οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον εἶναι συχνότεροι, ἀλλὰ σρέφονται ὡς τὰ πολλὰ καὶ περὶ ὑποκείμενα, διὰ τὰ ὁποῖα ἀγεται ζωρότερον ἢ ψυχὴ, ἢ εἰς τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει ἐλθιδέρας τὰ πάθη, καὶ τὴν ἴδιαν σιγῶν, ὅπως ἔξυπνήσῃ, ἔπως εἰπεῖν, διὰ αὐτὰς, ἢ ποτεῖ δὲν κολώτερα νὰ ἀνακα-

λη ὅλα τὰ ἴχνη των, καὶ νὰ τὰ υποβάλλῃ εἰς ἐξέτασιν.

Εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ ἐνύπνια τῆς ἐξηγηγόσεως ποσάκις δὲν συμβαίνει νὰ καταλαμβάνωμεν. ἑαυτὸς ἢ λογομαχῶντας μὲ ἑῶν ἐχθρὸν, ἢ ἀντιφερομένους εἰς μίαν ἀλαζονείαν, ἢ ἀμφισβητῶντας ὡς ἐπιπορευτικῶς μὲ ἑῶν ἀντίζηλον, ἢ φιλονεικῶντας μὲ ἑῶν ἀντιλέγοντα, ἢ ἀδμονῶντας ὡς ἐτινος κέρδους, ἢ λυπημένους ὡς ἐτινος ζημίας, ἢ ἐλπίζοντας τινὰ ἕδωκέν, ἢ φοβημένους τινὰ κίνδυνον, ἢ εἰς ἄλλα παρόμοια πάθη καὶ παραχῆς τῆς ψυχῆς, τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ μᾶς χρησιμώσῃν ὡς κανόνες, δεῖ νὰ γνωρίζωμεν ποῖα πάθη ἀκαταδάμαστα ἐτι δὲν τὸν ὀρθὸν λόγον, κυριόων εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ποῖα πρέπει προηγουμένως νὰ φυλαττώμεθα, καὶ ποῖα μέσα πρέπει νὰ μεταχειρίζωμεθα, δεῖ νὰ μὴ μᾶς κυριόωσιν τῶν ὄντων, καὶ μᾶς ἐπανεβῇ χωρὶς νὰ δέλωμεν.

Καὶ τὸ παιγνίδι εἶναι μία δὲν ἐκείνας τὰς πέντε εἰσέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιτίθεται ἡ ψυχὴ ἐλεύθερώτερα εἰς τὰ φυσικὰ πάθη. Διὰ τὴν θεωρῶντας τὴν ἐναχόλησιν τῆς παιγνιδίων ὡς πρᾶγμα παιδείας, δὲν ἐκχωρεῖται τόσον πολλὰ ἐνώπιον ἑαυτῆς καὶ τῆς λοιπῶν δεῖ τὰ πάθη ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐπανίστανται κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, καὶ δεῖ τὸ ἀφίνει πλέον ἐλεύθερον τὸν χαλινὸν εἰς αὐτὰ. Ὅθεν ἐπειδὴ τὸ παιγνίδι θεωρεῖται ὡς τῆς λοιπῶν ὡς ὡρίσασιν ἐπιτηδεῖα δεῖ νὰ γνωριθῇ ὁ φυσικὸς χαρακτήρ, καὶ τὰ κυριόοντα πάθη εἰς τὰς νέας, ἠμπορεῖ λοιπὸν καθ' ἑῶν νὰ μεταχειροθῇ δίκαιως ταύτῃ τῷ ὡρίσασιν καὶ δεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν τε.

Ἡ δὲν ἐκείνας τὰς πέντε εἰς τὸ παιγνίδι ἐναντίον εἰς τὰς ἀντιπάλους, ἢ ἐναντίον εἰς τὰς συλλόφους, ὅπῃ σφάλαν, ἢ ἐναντίον εἰς τὴν τύχην, δείχνει τὴν χολερικὴν κρᾶσιν, ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη καλῶς δαμασμένη ὑπὸ τῷ λόγῳ. Ἡ πλεονεξία τῶν κέρδους, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ὑπερβολικὴ δυσἀρέσκεια δεῖ τὴν ζημίαν,
ἢ α

ἢ ἀγανάκτις δὲ τὰ μικρὰ παιγνίδια, τῶν ὁποίων τὸ κέρδος εἶναι ὀλίγον, καὶ ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία δὲ τὰ μεγάλα παιγνίδια, ἐν οἷς τὸ κέρδος εἶναι μεγαλύτερον, δείχνει τὸ κεκρυμμένον σπέρμα τῆς φιλαργυρίας. Ἡ ἐπιδείξις μιᾶς μεγάλης ἐπιτηδεύσεως καὶ ἐμπειρίας εἰς τὸ παιγνίδι, καὶ ἡ ἐκ ταύτης δύκολία εἰς τὸ νὰ ἐλέγῃ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸ νὰ δευδοντῶν τὰ ἐδικά τε, ἡ καύχησις εἰς κάθε καλῶν ὑπόθεσιν τῶν παιγνιδίων, ὁ φθόνος, ἡ ἡ καταφρόνησις, ἡ ἡ ἀλαζονικὴ συμπάθεια δὲ τὰς ἄλλας, αὐτὰ ὅλα εἶναι φανερά δείγματα κενοδοξίας καὶ ἀλαζονείας. Αὐτὸς ὁ ὑπερβολικὸς ἔρως τῶν παιγνιδίων εἶναι δείγμα ὑπερβολικῆς φιληδονίας· αὐτὸ τὸ ρητέον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν παθῶν.

Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ πάθη, ὅπερ εἰς τὸ παιγνίδι λαμβάνειν δρόμον ἐλδύθηρον, κραταιώματα ὑπὸ τῶν ἔξιν ἠμπορῶν πολλαῖς εὐκόλως νὰ ἔμβω ἐν μέρει καὶ εἰς ἀπευδιότερας πράξεις, δὲ τὸ ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος γνωρίζωντάς τε θέλει φροντίσει νὰ τὰ κατόναιζῃ, καὶ νὰ τὰ πολεμῇ εἰς τὸ ἴδιον παιγνίδι, δὲ νὰ ἔχεν ὀλιγωτέραν ἰσχὺν εἰς τὰ ἀπευδιότερα πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Μελαγχολία, Εὐθυμία, Εὐδαιμονία.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Μελαγχολία.

Ὅσον σιωεργεῖ εἰς τὸ εὖ εἶναι, καὶ τὴν δὲ δαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων μία κράσις εὐθυμίας καὶ χαροποιᾶ, ἄλλο πόσον ἀντίσταται μία κατηφῆς καὶ μελαγχολική. Ὁ σκυθρωπὸς ἀνθρώπος φερέρεται, λέγει ὁ Π. Elem. di Filos. T. IV. Ο Σπλ-

Σπελλίνιος (Η΄ Ξικ. Τόμ. Β'. Σελ. 114.), ως αν
 εις εναν κρανον πεθολωμενον, η δμυχλωδη ο δε ευ-
 θυμος δεισκειται παντοτε ως αν εις ενα φως λαμ-
 ποροπατον, το οποιον καλλυει ολα τα πραγματα (1).

Η μελαγχολικη κρασις εχει τλω αρχιω της ποτε
 μη δπο φυσικα αιτια, ποτε δε δπο ηθικα. των
 δε φυσικων δεν ποροξενν τλω μελαγχολιαν οι σφο-
 δροι πονοι, δε τι αυτοι ποροξενν ενα αιδημα ζωη-
 ροτερον· αλλα τλω ποροξενν εκεινοι οι μικροι η ρο-
 νιοι πονοι, οπε δεν ημπορεν να εξαλειφθεν, εκει-
 ναι αι ανορεξιαι, η οχληρια, η ενοχλησεις, και α-
 θυνεια, τας οποιας δεν ημπορεν πολλακις μητε να
 τας εκφρασεν· εκεινα πορογεμνωσ το υποχονδρια-
 κα παθη, τα οποια διδεν ηθικωσ εις τωσ μελαγχο-
 λικωσ η το ενμα τωσ υποχονδριακων.

Φυσικη θεραπεια των τωσ πακων ειναι δυσκολον
 να δρεθη, και μητε αυτη η ιαθικη ημπορεσε να
 διοριση καμμιαν δρασηειον· αντι των ουωσ ημπο-
 ρει ο ορθωσ λογωσ να σμωεργηση πολλα εις το να
 αφαιρεθεν, η τελαχισον να μεθιαθεν τα αποτελε-
 σματα των· επειδη με το να εξηρηται εις τωσ τοιω-
 τωσ η αιθησις της μελαγχολιας δπο τλω οχληριαν
 της μακρας σμωεχειας τωσ αυτωσ αιδηματων, ο λο-
 γωσ δειχνει, οτι αν δρεθη ερωποσ να ποικιληθεν τα
 αιδηματα, η οχληρια και η θλιψις θελαν αφαιρε-
 θη και το πλεισον μερωσ (2). Αν ειναι ομωσ και
 ρωσ,

(1) Η φυσικωσ τωσ μελαγχολικων ημπορει να παρκαθη
 με τα κοιλα κατοπεα, τα οποια μεγαλυων και αχημιζεν εν-
 ταυτη τα αντικειμενα. Η δε τωσ ιλαρων η δωθμων με τα κο-
 νικα κατοπεα, η κυλινηκα, τα οποια, τα αλλωσ αχημα, αν-
 δη, η απακτα χηματα, τα παρασωσι τακτικα, ευμωρα, η χα-
 ειςτι.

(2) Γεωρομω εκ πειρασ οτι αυτη η ιδια μεταβολη τωσ πα-
 να, ενωστε δε και μια ποροθηκη πονω, η οποια μας καμνει να
 αλη-

ρός, εἰς τὸν ὁποῖον ἠμπορῶν νὰ ἀρμόζεν, καὶ νὰ γίνωνται ἐπιωφελεῖ ἢ ἐναχόλησις, ἢ κίνησις τῶ σώματος, καὶ ἢ ἀφαίρεσις τῶ νοός, ὁ καιρὸς αὐτὸς εἶναι μάλιστα ἐκεῖνος, κατ' ὄν κινδυνόμεθα ὅτι κυριόμαστε ἀπὸ τὰ ἀδυνάματα ἐκεῖνα, ὅτε κλίνειν φερασώτερον εἰς τὴν μελαγχολίαν· καὶ τῶτο πᾶσι μάλιστα κατ' ὅσον τὰ τοιαῦτα ἀδυνάματα ὅλα σχεδὸν ὀλίγον ἢ τελείως δὲν ἐμποδίζεν, τὸν βελομήρον ὅμως, νὰ γυμνάσῃ τὸ σῶμα, καὶ νὰ ἀφαιρῇ, τῶτ' ἔστι νὰ ἀπαχολῆ τὴν ψυχὴν.

Αἱ σφοδρότεραι ὅμως μελαγχολίαι προέρχονται ἀπὸ αἰτία ἡθικά, τὰ ὅποια εἶναι μάλιστα αἱ θλίψεις τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὀχληρία (πληξίς). Εἰς τὰς θλίψεις ὅμως σημειώτερον, ὅτι ἡ μελαγχολία δὲν θνήσκει ἀλλ' εἰς τὰς πρώτας στιγμὰς, ὅτε συμβαίνει κινεῖν ἀδυσύχημα· δεῖ τί τότε τὸ αἶδημα τῆς ψυχῆς εἶναι ζωηρότερον, εἶναι βαρυθυμία, εἶναι στενοχωρία, εἶναι κατάπτωσης· ἡ μελαγχολία ἐπιγίνεται ὑσέρων, ὅταν συλλογιζώμεθα, ἀνακαλώμεν καὶ ἀναμασώμεν τὴν ἐπισυμβᾶσαν δυσυχίαν. Αὐτὴ ἄρα εἶναι ἔργον τῆς φαντασίας· καὶ δεῖ νὰ ἐμποδίσωμεν τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς, πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέσα, ὅτε εἰδείξωμεν κατὰ πλάτος εἰς τὸ Α' Τμήμα, δεῖ νὰ ἀποσώμεν τὴν φαντασίαν ἀπὸ τῶν λυπηρῶν ιδέων.

Πολλὰκις ὅμως ἡ λύπη καὶ ἡ μελαγχολία προέρχεται φερασώτερον ἀπὸ ἐλλείψιν ιδέων καὶ κινήσεων, ἢ πλεονέχισον ἀπὸ ἐλλείψιν κινήσεων καὶ ιδέων, ὅτε θέλγην ζωηρῶς τὴν ψυχὴν, ὅτε ἀπὸ κινήσεων ἀλγεινῶν, ἢ ιδέων ἀναισθησίας. Μετὰ τὴν ὀχληρίαν ἔρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀνία, καὶ πολλὰκις

κίς

ἀλγισμῶν ἢ ἀπὸ πόνου μακρὸν καὶ ἐκτικόν, εἶναι δεῖ λόγου χάριν μία παραμυθία.

κιν συγχέεται ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην. Ἐνίοτε μάλιστα ἀποβαίνουσι διαδόσιμοι καὶ ἀμοιβαῖαι τὸσον ἢ μία, ὅσον καὶ ἢ ἄλλη· ἐπειδὴ δὲ εἶναι μεγαλιτέρα ὀχληρία ἀπὸ ἐκείνων ὅπερ δοκιμάζειν ὄσα ἀνθρώποι, οἳ τινες ἀνιῶνται καὶ πλήξιν ἀμοιβαδόν· καὶ δεῖ νὰ πορξομένη ὀχληρίαν καὶ μελαγχολίαν εἰς ἄλλους, δὲν εἶναι ἄλλο χειρότερον ἀπὸ τὴν σωφροσίαν τῶν μελαγχολικῶν καὶ πλινκτικῶν ἀνθρώπων.

Διὰ τὴν ἀφαιρέσωμεν ὅμως τὴν λύπην, ὅπερ φέρχεται ἀπὸ τὴν πλήξιν καὶ ὀχληρίαν, δὲν ἐκτείνομαι εἰς τὸ νὰ ἐπαναλάβω ἐκεῖνα, ὅπερ εἶπα καὶ πλάτος εἰς ἄλλο μέρος (ἐμπροσθεν Κεφ. Ε'. Ἀρθρ. Α'). Τὸ μόνον μέσον, ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ ἀντιωραταχθῆ εἰς τὴν ὀχληρίαν, εἶναι ἡ ἀσχολία. Ὄποταν τὸ σῶμα καὶ ὁ νῆς μὴν ἀργά, αὐτὴ ἡ ἀργία τῶν, αὐτὴ ἡ δίκεια, ἀπὸ τὴν ὅποιαν πολιορκεῖται ἡ ψυχὴ, πορξομένη τὴν ὀχληρίαν καὶ τὴν μελαγχολίαν, ὅπερ διαδέχεται τὴν ὀχληρίαν· δεῖ νὰ τὰς ἀφαιρέσωμεν καὶ νὰ τὰς πορολάβωμεν, εἶναι ἀφοδκτος ἢ ἀδουκισις καὶ ἡ ἐργασία.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Εὐθυμία.

Η εὐθυμία ἤρπται καὶ αὐτὴ τὰ πολλα ἀπὸ τὴν δουτυχῆ κατάσασιν τῶ σῶματος καὶ τὸ πλείστον ὅμως μέρος ἤρπται ἀπὸ τὴν δουτυχῆ κατάσασιν τῆς ψυχῆς. Ἐνας ἀνθρώπος καχεκτικός, ἢ φιλάδουκος, ἢ δευμὸς, καὶ σφυφνὸς τῶς χυμῶς, ἢ πολλα αἰδουαντικός καὶ δουερέθιος, ἢ παχὺς καὶ ναρκώδης, εἶναι πολλα δούσκολον νὰ ἐχῆ ἀληθινὴν καὶ σαθεραὴν εὐθυμίαν. Εἰς τὸν ναρκώδη θέλει φαῖνῆ ποτε ἀπάθεια, εἰς τὸν αἰδουαντικὸν καὶ δουερέθιον θέλει ἰδῆ τῆς πορολαβῆς ἀμέτρη χαρῆς ἐναλλάξ καὶ μελαγχολίας, εἰς τὸν κα-

χεκτι-

χακτικὸν ἢμπορεῖ νὰ φανῆ ὑπομονή· ἐκείνη ὁμως ἢ
σωαίδησις τῆς διχαρισήσεως καὶ εὐθυμίας, ὅπως
βαλσαμόνει, ἔπος εἰπεῖν, τὴν ψυχὴν, καὶ δεχεῖται
εἰς ὅλον τὸν βίον, ὅπως ἡτεῖ μίαν ὑγίαν σαθεράν,
μίαν σύμμετρον αἰδητικότητα, μίαν ἀκρασίαν τῶν
χυμῶν, ἢ ὅποια δίδει παρ' Ἰταλοῖς καὶ Γάλλοις εἰς
τὴν, ὅπως ἢς ὁ λογος, εὐθυμίαν τὸ ὄνομα buoni
umore, τὸ ἔστι καλὸν χυμῶν, ὅπερ τερκισί λέγεται
κέφι, καὶ ἡμεῖς ἢμπορομεν νὰ τὸ ὀνομάσωμεν ἀδελφ-
δετον, ἢ ἀδελφείαν.

Ὅλοι ὁμως αἱ καλλίτεραι καὶ εὐτυχέστεραι φυσικαὶ
εἴτ' ἐν σωματικαῖς δεξιότησεσιν δὲν ὠφελὴν τίποτεσ, ἀ-
νίστασιν δὲν συμφέξει πρότερον εἰς τὸτο ἢ εὐτυχὴς κα-
τάστασις τῆς ψυχῆς. Διὰ τὴν ὅπως κυριεύει θυμὸς, ἢ
φθόνος, φιλαργυρία, ἢ φιλοτιμία, παραχὴ ὅπως θυ-
μίας, ἢ φόβος, ὑπερηφάνεια, ἢ κενοδοξία, ἐκεῖ εἰ-
ρήνῃ, διχαρισήσεσιν, ἢδονῇ, καὶ εὐθυμία δὲν ἔχεν χῶ-
ραν σαθεράν καὶ βασίμην. ἢμπορεῖ νὰ, νὰ φανῆ
καμμίαν φεραν εἰνασ ἀπινδῆρ, ἢ ἐκασασις χαρῆσ, ἢ
μαλῶν εἰπειν μέθης, ὅταν δηλαδὴ τὰ εἰρημύα πά-
θη φθάσεν νὰ ἀπολαύσεν τὸν σκοπόν τας· τὸτο ὁ-
μως θέλει εἶναι προσωαεῶν καὶ ἀκύμορον· θέλει τὸ
δεχθῆν εὐθὺς θλίψις, ἄλγος, ἔλεγχος στωειδή-
σεως, μεταμέλεια.

Εἰς ὅποιασιν ἀληθῆσ καὶ σαθερῆσ εὐθυμίας, τὸ
πρῶτον καὶ ἀναγκαῖον εἶναι ἢ τῆς ψυχῆς εἰρήνῃ. Διὰ
τὸτο πρέπει πρῶτον ἢ ψυχὴ νὰ μὴ ἔχητι, δεχθῆν
ὅποιον νὰ μέμνηται εαυτῷ, καὶ νὰ ἀξοφρακιδῆ ἀ-
πὸ αὐτῷ καθε ἔλεγχος στωειδήσεως· δὲν πρέπει νὰ
μακρῶνεται ὅπο ὅλα τὰ πάθη, ὅπως ἢμπορεν δε-
τῶν κακοῖν ἢ ιδιότητα καὶ φασιν τῶν νὰ παρεκινήσεν εἰς
αὐτῷ θορυβὸν καὶ παραχὴν· εἴτεν τὰ χειροῖν καὶ
τιθάσα νὰ τὰ κρατῆ εἰς μίαν ὀρθῶν καὶ ἐμφρονα ἰ-
σοσαθμίαν, πρῶτον καὶ τελοῦταίον νὰ ἀσκητῆ τῆν φαν-
τασίαν εἰς τὸν κατὰ ἀνακαλῆ ἐκείνας μόνον πρῶτον, ὅπως
ὅπως ἢμπορεν τῶν καὶ ὀρθῶν νὰ εἶναι κατὰ ἀνακαλῆ
καὶ

καὶ τὰς ἀφαιρῆ καθεὶ δυνάμιν τὴν ἀνακαλεῖν τὰς λυ-
πῆρας καὶ ἀποεῖς ἰδέας.

ΑΡΘΡΟΝ Γ.

Εὐδαιμονία.

Περὶ γε φαντες ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀπαιτῶνται εἰς τὴν ἀ-
ληθῆ καὶ σαθεράν διδυμίαν, ἐπεὶ γε φαντες ἐν τῇ αὐ-
τῇ καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ συγκροτῶν τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν.
Ἐπειδὴ εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν ἐχὼ δὲν γνωρίζω
ἄλλω εὐδαιμονίαν, ὡς ἐκεῖνῳ, ὅπῃ ἢ μπορεί νὰ
προέλθῃ εἰς τὴν ψυχῇ ἀπὸ μίαν γλυκεῖαν καὶ ἁ-
μῦκσαν συναίδησιν ἡδονῆς, δὲ χαρῆς ἡσέως, καὶ διδυ-
μίας.

Πόνος μακρὰν τὴν σώματος, ψυχὴ δ' ἐν συναίδησιν
Γλυκεῖα ἔσω, καὶ ἐκτὸς φροντίδων τε καὶ φόβου (1).
Τὸ εἶναι ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἀπαιτεῖται εἰς τὴν δι-
δυμίαν, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Λακρέτιος· καὶ μῆτε ὁ ἴ-
διος Ἐπίκουρος δὲν ἐννοῶσιν ἡδονῇ ἄλλο παράγμα
(εἰς τὴν ὁποῖαν ἔθετε τὴν εὐδαιμονίαν), ὡς ἐκ
αὐτῇ τὴν γλυκεῖαν καὶ σαθεράν διδυμίαν τῆς ψυ-
χῆς, ὅπῃ ἢ ἔπαμεν. Καὶ αὐτὴ ἡ θεωρία τῆς
Πλατωνικῆς, ἢ σοφία καὶ ἀρετὴ τῆς Στωικῆς, τὸ συμ-
πλήρωμα ὅλων τῆς ἀγαθῶν τῆς Ἀριστοτελικῆς, δὲν
φέρων τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εἰμὴ μόνον
καθ' ὅσον χρῆσιμῶν εἰς τὸ νὰ σερεῶσιν καὶ νὰ ἀν-
ξήσιν αὐτῇ τὴν γλυκεῖαν διδυμίαν εἰς τὴν ψυχὴν.

Ὅθεν ἡ ἀληθῆς εὐδαιμονία δὲν εἶναι ἴσως τὸσον
δύσκολος νὰ ἀποκτηθῇ, ὅσον κοινῶς τὴν νομίζον.

Ἡμεῖς

(1) „ Corpore se junctus dolor absit, mensque fruatur
„ Jucundo sensu, cura semota metuque (Βιβλ. Β.).

Ἡμεῖς ὅμως πλάττομεν μίαν εὐνοιαν τῆς εὐδαιμονίας ὡς πολὺ συμπλεγμένην· ἐπειδὴ νομίζομεν, ὅτι ἀπαιτῶνται εἰς αὐτὴν τιμαί, πλῆθη, τίτλοι, ὄξωσαι, μεγαλοπρέπεια, ὑπολήψεις, τέρεψις, ἡδοναὶ παντοῖαι εἶδος, καὶ ὅσα τὸ τοῦ θεωρεῖν ὡς ἀπεῖρω θεῶν ἀπέχουσαν ἀφ' ἡμῶν. Ὁ ἀνθρώπινος βίος, ἔλεγε προσφύεσάτα ὁ Φοντενέλλης (Pensieri Τόμ. Α'. σελ. 193.), ὁμοιάζει μὲ τὸ γοιτῶν παλάτι τῆς Αἰγύπτου· ὅσα τὴν καθὼς εἰς ἐκεῖνο ἐπήγαιναν πάντοτε ζητῶντες εἶναι τὸν ἄλλον, καὶ ἐσθιαπαιτῶντων χωρὶς νὰ γνωρίζω εἶναι τὸν ἄλλον· ἔγω, λέγει, καὶ ἡμεῖς ὡς πατῶμεν εἰς τὸν βίον ζητῶντες ὅσα πάντος τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ μᾶς φαίνεται συχνότατα πῶς τὴν ἔχομεν ἐμπροσθεν μας, χωρὶς νὰ ἠμπορεῖμεν ποτὲ νὰ τὴν ἴδωμεν. Τὸ δὲ αἰτίον εἶναι, ὅτι τὴν ζητῶμεν μόνον εἰς τὰ ἐκτὸς ἡμῶν αὐτικείμενα, καὶ ὅποταν μᾶς ἀνακαλύπτεται ἐντὸς ἡμῶν, εὐδα ἔχει τὴν καθέδραν της, ἠπατημένοι δὲ τὰς γοιτείας τῆς φαντασίας, δὲν ἠμπορεῖμεν νὰ τὴν γνωρίσωμεν. Ἀλλὰ καὶ ἂν κάμμια φορὰ τὴν γνωρίσωμεν, αὐτὴ ἢ πρόσκαιρὴ γνωριμία μικρὰ, ἢ εὐδαιμονίαν ὅπως ἔχει ἐπάνω εἰς τὰς ἀράξεις μας, εἰς τὰ ἔθιμά μας, καὶ εἰς τὴν διαγωγὴν μας.

Ποῖος δὲν ζητεῖ τὴν γλυκύτητα τῆς ποιητικῆς ζωῆς, καθὼς μᾶς τὴν ζωγραφίζουσι οἱ Ποιηταί; Ἀναγινώσκοντες τὰ Εἰθύλια τῶν γλυκυτάτων Γεσνέρου, ποῖος δὲν ἠθέλων ἐπιθυμῆσιν νὰ εἶναι εἰς τόπον ἐκείνων τῶν εὐτυχῶν βοσκῶν, ἐκείνων τῶν ἐρασμίων βοσκοπέλων, τῶν ὁποίων τὰ θελήματα, τὰ ἔθιμα, τὰ φρονήματα, αἱ ἡδοναὶ μᾶς προσεῖν μίαν ἀρρήτων ἐκείνων; Λοιπὸν ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν, τὴν ὁποίαν θαυμάζομεν ὅσον δὲ συνίσταται εἰς ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὴν ἀπλότητα, εἰς τὴν ἀφρότητα, εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἀχαλίστησιν, εἰς τὴν εὐθυμίαν, ὅπερ μικρὰ πρόδον ἐπιμελέσασθαι. Ποῖος λοιπὸν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἀ-

216 Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Πάθη.

ληθῆ καὶ πραγματικῶς τὴν Ὀδακωνίαν, ἀπὲς εἰς ἐκεί-
νης σοχαζόμεθα ὡς ὄνειρον τῆς Ποιητῆς; Ὡς ὀτυχεῖς
οἱ γεητόνοι, ἔλεγε ὁ Βιργίλιος· ἐγὼ δὲ λέγω γρη-
κώτερον, ὡς ὀτυχεῖς οἱ ἀνδραποῖ, ἀν' ἐγνώριζον κα-
λὰ τὸν ἑαυτὸν τας!

II

III

KIA

ΣΤΟΙ-

(1) Oh fortunati Agricola, sua si bona norint. Ὡς ὀ-
τυχεῖς Γεωργοί, ἀν' ἐγνώριζον τὰ ἀγαθά των. Γεωρ. Βιβλ. β'.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΗΘΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Ο ΕΠΙΕΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Από τῷ λέξιν εἰκός, ὅπῃ θέλει νὰ εἰπῇ ἀνόλεθρον, ἀρέπον, γίνεται τὸ, ἐπικῆς· καὶ ἐπειδὴ τὸ εἰκός λαμβάνεται ἐπίστε καὶ αὐτὶ τῶ, εὐλογον, ἀποδεκτὸν, ἐπικῆς ἀνθρώπος λοιπὸν καὶ τῷ ἐτυμολογίαν ταύτῃ ἀρέπει νὰ ὀνομαθῇ ἐκεῖνος, ὅστις ἀράττων ἀρέποντὰ καὶ ἀποδεκτὰ, εἶναι ἄξιος ἀποδοχῆς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ πράξεις αἱ ἀρέπσαι καὶ ἀποδεκταὶ, ὅπῃ ἀράττων τὸ, ἐπικῆς εἰς τὸν ἀνθρώπον, εἶναι ἐκεῖναι, ὅπῃ ἀράττει ὄχι μόνον πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας· ὅτι τὸ ὁ Ἐλβετίος (Esprit Disc. 2. Cap. 2. 5. e 6.) ὀρίζει τὴν ἐπικῆσαν, ἔξιν τῶ ποιεῖν πράξεις ἀφελίμους πρὸς ἄλλας.

Ἡθελε τῷ ὀρίσῃ ὁμῶς, κατ' ἐμῷ κρίσειν, καλλιτέρα, αἰσῶς τῷ ἀνόμαζον ἔξιν τῶ ποιεῖν πράξεις ἀρέπσας πρὸς ἀφελίμους τῶ ἄλλων· ἐπειδὴ τὸ μόνον ἀφελίμον, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ ἀποξενηθῇ ἐκ τῶτων εἰς ἄλλας, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὰς πράξεις μας ἀποδεκτὰς, ὅπῃ δὲν εἶναι κατ' ἑαυτὰς τίμιαι καὶ ἀρέπσαι. Μία ψυδὴς μαρτυρεῖα εἶναι ἀφελίμους

εἰς

εἰς εὐάν ἀρχεῖται αὐθραυτον πρὸς τὸ συμπερονε· εἰς εὐάν ἀτρηλακείναι ὠφέλιμος ὅποιος συγκοιῶνται εἰς τὰς ἀνάσεις πράξεις τε, ἢ τὰς κρύπτει· μὲν ὅλον τὸ εἶπε δὲ ἀσπράξεις τῆς τοιαύτης φύσεως ὠνομάθησαν ποτὲ ὅπαικεις, κατε ἐκαίνοι ὅπε ἔχων τὴν ἔξιν νὰ τὰς κάμνεν.

Μάλιστα καὶ τὸ νὰ εἶναι μόνον παρέπασαι καὶ ὠφέλιμοι δὲν ἀρκεῖ ἕξ νὰ ὀνομαδῶν αἱ πράξεις ὅπαικεις. Ἐπειδὴ εὐάν ἰαξὸς ἐμπείρος, ἄς τις ἰξόβρει νὰ θεραπύη τὰς ἀρρώσας μας, ὁμοίως καὶ εὐάν μηχανικός, ὅς τις ἰξόβρει νὰ διδύθει καλὰ μίαν μηχανὴν ὠφέλιμον, αὐτοὶ καὶ οἱ δύο δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὠφελεν· καὶ μήτε ὁ εὐάν μήτε ὁ ἄλλος κάμνει πρᾶγμα ὅπε νὰ μὴ εἶναι ὠφέλιμον ἐνταύτῃ καὶ παρέπον, ποτὲ ὅμως δὲν ὠνομάθησαν οἱ τῆστοι δι' αὐτὸ καὶ μόνον ὅπαικεις.

Ἡ ὅπαικεια τέλος καὶ σκοπὸν ἔχει τὰς ἠθικὰς πράξεις· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸ αἰ ὠφέλιμοι καὶ παρέπασαι πράξεις ἄλλαι μὲν πρᾶττονται ἕξ εὐάν κῆος ρήτων, καὶ ὀνομάζονται τίμια (Λογικ. Μέρ. Α'. Γράμ. Δ'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Δ'.)· ἄλλας δὲ τὰς πρᾶττονται ἀφ' ἐαυτῆ ἕξ ἰδίας βελήσεως χωρὶς κῆος διωεισμῶν, καὶ ὅπαικεια δὲν ὅτι ἀπαιτεῖ καὶ διοεῖζει τὸ κῆος μας, καὶ ὀνομάζονται (αὐτόθι) πρᾶτται· ἕξ τὸ ἠθικὴ ἠμπορεῖ νὰ ὀρειθῇ ἀκόμι ἀκείβεσρον, ἕξ τὸ ποιεῖν πράξεις τίμιας καὶ πρᾶτται πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἄλλων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ εὐάν τῆς ὅπαικείας πεελαμβάνει τὴν τίμω (τιμιότητα) καὶ ἀρετῶν, μέλλοντας ἠδη νὰ πρᾶτται δὲ τῶν ὅπαικων, ὅπε συγκροτεῖ τὸν ὅπαικῆ αὐθραυτον, ὀφείλομεν νὰ δείξωμεν πρᾶτον μὲν τὰ καθήκοντα, τῶν ὀποιῶν ἡ ἐκπλήρωσις εἶναι ἀφεκτος εἰς εὐάν, ὅπε θέλει νὰ λάβῃ ἀξίως τὸν τίτλον τῆς ὅπαικῆς, τὸ ὀποιον εἶναι τὸ πρᾶτον καὶ ἀναγκαῖον θεμέλιον πάσης ὅπαικείας. Δύτερον δὲ, ἕξ τῶν μέσων ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ ἀξίως καὶ τὸν τίτλον

τλον τῶ ἀρεταίῃ (ἐναρέτη), τὸ ὁποῖον εἶναι ἔσονται
τινά ἢ κορώνις ἢ συμποληκράσις ἢ ὀπτεκείας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα δὲν ἔμπαρτα γὰρ ὀπο-
κῆση τινὰς μὲ ἄλλο μέσοι, εἰ μὴ πρῶτων πράξεις
τιμίας ἢ ἐναρέτας πρὸς ἀφέλειαν τῶ ἄλλων· τὰ δὲ
τὸν προὔποθέτει γὰρ ζῆ ὄχι μεμονωμένος ἢ ὀποκεχω-
ρισμένος τῶ κόσμῳ, ἀλλ' εἰς κοινωνίαν ἢ μὲν τῶ ὁ-
μοίων τῶ ἄλλῳ τῶτο εἶναι ἴσως ἀναγκαῖον γὰρ θεωρή-
σῶμεν πρὸ πάντων τῶτων τίνι ἔσῳ συνεκροτήθησάν
εἰς τῶ ἀνθρώπων αἰ ἄφοροι κοινωνίαι· πῶς μὲ τὴν
αὐξήσῳ τῶτων ἀνεπτύχθησαν ἢ ἐποικίλθησαν τὰ ἔ-
δίμα, καὶ πῶς κατεσάθησαν οἱ νόμοι, ἢ οἱ κανόνες
τῶ αὐτῶ ἄκυβερνήσεως.

Τ. Μ. Η. Μ. Α. Α.
 ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ, ΤΩΝ ΕΘΙΜΩΝ,
 ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Κατάστασις τῆς Κοινομιᾶς.

Διερχόμενοι τὰς Ἱσορίας εὐείσκειν ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη, ὡς καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν μετὰ ταῦτα εὐγενέστερα καὶ σοφώτατα, καὶ ἀφισώ, λαμπαρότατα δείγματα τῆς δόξης καὶ σοφίαςτων, εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς δὲ ἦτον, εἰ μὴ ὄχλοι βάρβαροι καὶ ἀγριοί. Τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ ὁποῖα βασιλεύει τὴν σήμερον τὸση μάθησις καὶ τὸση πωδὴ τῆς τεχνῶν καὶ ὀπισθημῶν, εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμετέρας κοινῆς ἕως εὐείσκειντο ἀκόμη τὰ πλεονάστερα πεδαιμυῖα εἰς τὴν πρώτῃν βαρβαρότητα. Ἡ Ἑλλάς, καὶ ἡ Ἰταλία, αἱ ὁποῖαι ἐπέδειξαν μὲν ταῦτα ποσαύτῃ λαμπαρότητα εἰς τὴν Εὐρώπῃ, καὶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, εἰς τὰς καιρὰς ἐκείνας, οἱ ὁποῖοι ἔλα ἔκειντο ἰσοριῶν καὶ μνημείων ἀνομάθησαν σκοτεινοὶ καὶ μυθώδεις, ἦτον καὶ αὐτὰ βεβυθισμῶν εἰς τὴν αὐτῇ ἀγροῦτητα. Τοιαῦτη ἦτον ἀπὸ τέτων καὶ ἡ κατάστασις τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσυρίας, τῆς Περσίας, τῆς Ἰνδίας, τῆς Κίνας, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν μὲν ταῦτα εἰς τὴν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίῃν τὰ πρώτα καὶ εὐρυχωρότατα Βασίλεια.

Ὅσον δὲ ἔλα τὴν Ἀμερικῇ, μόνον τὸ Μέξικον, καὶ τὸ Περὺ εἶχον ἀρχίστην τὰ εὐγαίναν ἀπὸ τῆς βαρβαρότητας, ὁποῦν ἐπέρασαν εἰς αὐτῇ οἱ Εὐρωπαϊοί.

παῖοι. Πολλὰ δὲ μέρη τῆς Ἀμερικής, τῆς Ἀφρικής, τῆς Ἀσίας, ἢ μέρος τι τῆς βορειοτέρας Εὐρώπης εἶναι ἀπόμει καὶ τὴν σήμερον τε διαμνησθῆναι εἰς τὴν ἀρχαίαν βαρβαρότητα.

Ὅτι ὅμοιως οἱ ἄνθρωποι ἐσάθισαν κἀνὸν αἰετὸν, ἢ εἰς τινα τύπον τελείως διακεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, μονοδίαιτοι, μεμονωμένοι, χωρὶς βάσιν κοινωνίας ὡς ἄλογα ζῶα, τὸτο εἶναι μία γνώμη, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ κινήσῃ σῆμας διὰ τῶν μεγαλιτέρων ἢ ὑπεραδοξοτέρων νόσων τῶν αἰῶνος μας (1)· τὴν ἐκίνησεν ἄλλως ὑπεραστότερον διὰ τῶν μάταιον πνεῦμα κροσοφρεπείας, ὑπερῶς διὰ ὀρθὸν λόγον, ἢ βασιμον θεμέλιον. Διὰ τί αἱ ἰσοεῖαι τὸσον παλαιαὶ ἔσον ἢ νῦν μᾶς φανερόν, ὅτι ὅπως καὶ αὐτὸν εὐρέθισαν ἄνθρωποι, εὐρέθισαν εἰς καποιανδῆποτε κοινωνίαν· ἢ ἡ ἰδία φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἡ ἰδία φυσικὴ τε κατασκευὴ τὸν ἐνάγει ἀναγκαίως εἰς κοινωνίαν.

Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν πόσον ἀργοπορεῖ ὡς τὰ πολλὰ τῶν βρέφος νὰ ἀναπτυχθῆ, νὰ δυναμασθῆ, νὰ φθάσῃ εἰς κατάστασιν τῶν πορίζεσθαι παρ' ἑαυτῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, καὶ νὰ διαφροντίζονται διὰ τὰ ἀρχαία θηρία. Τὰ ὑπεραστότερα ζῶα, λέγει ὁ Μπερὼν (Ἰσθρ. Φυσικ. Τόμ. Α'), εἰς ἡλικίαν δύο μηνῶν ἀυξάνει καὶ τελειοποιεῖνται καὶ τὰς δυνάμεις τῶν σώματος ὑπεραστότερον, διὰ ὅτι ἀυξάνει τῶν βρέφος εἰς ἡλικίαν δύο ἐτῶν· εἰς ἕξ ὅσον ὅπως εἰς τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν βρέφους ἀπαιτεῖται δωδεκαπλῆς χρόνος. Μάλιστα ἠμπορεῖ (ὑπερῶς ὁ ἴδιος) χωρὶς ἀμφιβολίαν καὶ νὰ ἀπολεθῆ, ἀνίσως ἀφεθῆ κατ' ἑαυτὸ κοροπότερα διὰ τὰ ἔργα ἐπὶ τῆς ἡλικίας τῆς.

Λοι-

(1) Ρῆσιν. De l'orig. et des fondem. de l'inégal. parmi les hommes. Πῆρι ἀρχῆς, καὶ θεμελ. τῆς παρ' ἀνθρώπων ἀνισότητος.

222 Μέρους Β'. Τμήμα Α'. Κοινωνία.

Ἀντὶ τοῦ ὅλου εἰς τὸ ὅλον, πᾶσι ὅποιον μεταχειρίζονται καὶ πᾶσαν ἀνάγκην οἱ γονεῖς εἰς ἀναβολὴν τῆς παιδείας τῶν νέων παιδιῶν καὶ ὅποια ἐπιχειρῶνται, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἀναβέβηκε ἀπὸ τῶν πατρῶν, καὶ τὰ ὅποια πολυπλασιάσθη ἐπειτὰ πάντοτε φελοσώτερον τὰς δεσμεύς τῆς οἰκονομίας τῶν ὁ ἀμοιβαίως ἔρας, ὅπως ἀναγκάτως ἀναφύεται πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῆς μακρᾶς συνδιαβιώσεως, καὶ ἐκ τῆς ἀμοιβαίων χρεῶν καὶ βοηθειῶν, ἅλα ταῦτα συνέρχον εἰς τὸ νὰ κατασταθῇ ἀναγκάτως εἰς τὴν ἀνθρώπου καὶ τὰς πλείους ἀγείρας ἢ κοινωνία τῆς φιλίας (1).

Αὕτη

(1) Ο Π. Στελλίνος (Ἠθικ. Τομ. Γ'. Σελ. 21, καὶ ἔξης) ἀποδέδεικται κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀποφάντασιν τῆς κοινωνίας πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν, δευτέρου εἰς τὸν ἔρωτα τῆς μιμησεως, καὶ τελευταίον εἰς τὴν ἀφέλειαν, καὶ τὴν χρείαν. Ο Χέρμ (Hume) παραβάλλοντας τὰς ἀνθρώπους μετὰ λοιπὰ ζῶα, δείχνει ὅτι εἰς αὐτὰς εἶναι ἀφελικὸς ἢ κοινωνία, καὶ ὅτι ἐνάγεται εἰς τὴν ἐκ τῆς χρείας. (Treatise of human Nature Tom. III. p. 56.) Τὸ ἴδιον κἀμνη καὶ ὁ Σενέκας ἐν πρᾶτ' Βιβλίῳ (De Beneficiis. Cap. 18.) Quò alio tuti sumus, quam quòd mutuis iuvamur officiis? ἔτ' ἔτ'. Πῶς ἄλλως, λέγει αὐτός, εἴμεθα ἀσφαλεῖς, καὶ ἀκίνδυνος, εἰμὴ δι' ὅτι βοηθούμεθα διὰ τῆς ἀμοιβαίων θεραπειῶν, καὶ καθήκοντων, μετὰ τὸ μόνον φυλάττεται ἡ ζωὴ μας, καὶ διασφύεται κατὰ τῆς ἀφιδίων ἐπιβρομῶν, μετὰ πᾶσι ἀλλοτρίων τῶν ἀεργεσιμάτων. Μεμονωμένοι τί εἴμεθα; θῦμα, καὶ κυνὴ τῆς θήλειαν, ἀλλὰ ἀσπελάστον, καὶ ἀσχεροτάτων ἐπειδὴ τ' ἀλλὰ ζωὴ ἔχουσιν ἀρκέτως διωξίμους πρὸς φυλάξιν τῶν αὐτῶν ἡμῶν τῶν αἰσθημάτων, καὶ ἐνπλησιμῶν διὰ τὰ ἀπέρων ἀσφαλείας συμβῶν καὶ μετακινῶν ζωῶν. Ο ἀνθρώπος εἶναι πάντῃ ἀδύνατος ἐν τὸν ὅποιας φεβερὸν τοῖς ἄλλοις ἢ διωξίμους τῆς οὐχίας, μήτε τῆς ὀδύνης, Γυμνῶν, καὶ ἀδύνατον, ἢ Κοινωνία τὴν πειρετικὴν χίρει. Δύναται τὴν ἐδιδῆσαν, μετὰ ὅποια ἕκαστον ἰχυροπῶν τὸν τὸν ἄλλοις ὑποκείμενον τοῖς λοιποῖς, δηλαδὴ ὁ λόγος, καὶ ἡ κοινωνία. Τοῦτο ὅπως ὁ μὴ φιλίμως νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἀντισταθῇ, ἀλλ' ἡθικὴ ἀσφαλεία (μὴ ἄλλο), γίνεται καὶ εἰς τὴν ἀντισταθῇ τῶν ἀλλοτρίων ἀσφαλεία.

Αὐτὴ εἶναι ἡ κοινή, καὶ μόνη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἐν ᾗ εἶναι ἐκαστὸν πάντη ἀκαλλιεργητοῦ εἴπας εἶπεν, καὶ εἰς τὰ ὄρατα διασαρμῆροι. Ἡ βροφήτων τότε σπυρίσματο εἰς αὐτομάτας καρπὰς τῆς γῆς, εἰς τὸ κλωνίον, καὶ εἰς τὴν ἀλιδοτικίαν, τὸ ὅποιον εἰς ἡμετέρας νὰ ἀλλαντῶνται πάντοτε, ὅπως τὰς ἐλλοκῶν ἢ χρεῖα καὶ ἢ ἐπιζήτησις τῶν μεσῶν, δι' αὐτὰ καὶ τὴν Σεραπόβαν, χωρεῖς νὰ ἔχων οἰκισίαν Σεραπὸν. Καὶ ποιητὴ ἦσαν καὶ κατάστασις, εἰς τὴν ὅποιαν ὀρέθησαν πολλοὶ ἄρχει τῆς Ἀμερικής, καὶ τῶν ἐπιποροφάτως ἀνακαλυφθέντων νησιῶν.

Προχωρῶντος ὁμοῦ τῶν χρόνων, σιωπῆβη τέλος πάντων νὰ ἀρχίσῃ τινὰς νὰ ὠδαπρῆ, ὅτι κάποια ζῶα, καθὼς αἱ ἀγελάδες, αἱ γίδες, τὰ πρόβατα ἠμπορεῖσαν εὐκόλα νὰ ἡμεροῦσαν, καὶ νὰ ἴδων οἰκιακά, καὶ ὅτι διὰ τὸ γάλα των ἠμπορεῖσαν νὰ ποιεῖν μία βροφή βεβαιότερα καὶ ἀναπαυτικώτερα. Μετέβησαν λοιπὸν διὰ ἐκεῖνον τὸν ὄρατον ἀβέβαιον καὶ ἀλήτην βίον εἰς τὸν ποιμνικόν, ὁ ὁποῖος ἄρχισε νὰ δίδῃ εἰς τὴν κοινωνίαν των μεγαλιτέραν σύστασιν. Μὲ ὅλον ὅπερ ἡ ἀνάγκη τῶ ἀμείβειν τόπως εἰς ἐπιζήτησιν νέας βοσκῆς τὰς ἐμποδίζον ἀκόμη νὰ ἔχων οἰκισίαν Σεραπὸν καὶ μόνιμον, καὶ τὰς ὑπέχρεονε νὰ μεταβαίνεν διὰ τὸν πόνον εἰς τόπον μετὰ τοῖς ποιμνιά των, καθὼς ἔκαμιναν τὸν παλαιὸν καιρὸν δι' Ἰσχυδαί, καὶ κάμινεν καὶ τὴν σήμερον δι' Τάπαροι· μὲ ὅλον τὸτο ἢ ἀφθονώτερα καὶ δυνωκώτερα βροφή σιωπῆβησαν εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν κοινωνίαν νὰ ἀυξάνῃ διὰ καιρὸν εἰς καιρὸν καὶ τὸν ἀειδμόν, καὶ μετὰ τὴν μακροτέραν συμβίωσιν καὶ σιωπῆβη νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἀλλιεργῶνται καλύτερα τὰ ἄποια, ὅπως τὴν ἐσύγκροτεσαν.

Ἐν τούτῳ ἡ ποιμνική γολῆ (δικαιεῖα, ἀργία) ἢ σιωπῆβη συμβίωσις καὶ σιωπῆβη ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ μακρὰ διημέρευσις εἰς εὐα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, τὰς ἐνήθη κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὸ νὰ κάμινεν

μιν ᾠδαπρήσεις καὶ πειράματα ἐπάνω εἰς τὴν φύσιν τῆς καρπῶν καὶ τῆς φυγῆς, ἐπάνω εἰς τὴν ἀναγνώσιν των, ἐπάνω εἰς τὸν ἔσπον τῆς νὰ τὰ αὐξάνων καὶ νὰ τὰ πολυπλασιάζεν· καὶ ἐντεῦθεν ἀποῆλθον τὰ ἀρώτα σοιχεῖα, ἕως εἰπεῖν, τῆς Γεωργικῆς.

Ταύτης δὲ καταστροφείσης, ὁ ἀλήτης καὶ πλάνης βίος μετεβλήθη εἰς μύσσαν ἁμονίαν ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις· καὶ ἐκ τῆς πάλιν ἀποέκυψε καὶ μικρὸν ἢ ὅπινοια τῆς οἰκιῶν, τῆς χωριῶν, τῆς πόλεων· παρεισήχθησαν αἱ τέχναι, κατέστη ἡ ἐμπορεία, ἐτέθησαν οἱ νόμοι, σωκεροτήθησαν αἱ διοικήσεις, ἐπενόθησαν καὶ ἐποπλασιάζθησαν αἱ ὀπισήμας, καὶ ἔλαβε τέλος πάντων ἡ κοινωμία τὴν ἐντελή μορφὴν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀρχὴ ἔστι πρόδος τῆς ἐξίμωμ καταλλήλωμ
τῆς ἀρχῆς ἔστι προόδω τῆς κοιρωμιῶμ.

Εἰς τὰς πρώτας καιρὰς τῆς κοινωμιῶν αἱ ὀπιθυμῖαι τῆς ἀνθρώπων ἦσαν ᾠδα πᾶσι τοῖς δήμοις, ὅπως ἀρχισαν ἀπὸ τοῦ βίον ἀρεθῶν καὶ πλάνητα, χεδὸν ὅλαι ἀπαικισμοί· ἐπειδὴ τότε δὲν εἶχον κανεῖα χεδὸν ἄλλο ἀντικείμενον νὰ τὰς διεγείρη, εἰ μὴ μόνον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Καὶ ὁ θρυλλέμενος ἄρα καὶ ἐξυμνέμενος χρυσὸς αἰὼν τῆς Ποιητῆς δὲν ἐδήλωσεν ἴσως ἄλλο, εἰμὴ ἐκεῖνυ τὴν πρώτῳ ἀγείαν ζῶν τῆς Ἐθνῶν, ἐν οἷς οἱ Ποιηταὶ ἔποι ἤμασαν. Ἡ γῆ τότε παρείχεν ὅλα ἀνήρωτα καὶ ἀγεώργητα, ἐπειδὴ δὲν ἴξδρε κανεῖς ἀκόμι νὰ τὴν γεωργῆ· τὰ πεδία ἦτον κοινὰ εἰς ὅλους, ἐπειδὴ κανεῖς δὲν εἶχε κανεῖα ἴδιον· δὲν ἦτον μήτε χρυσός, μήτε ἄργυρος, μήτε σίδηρος, ἐπειδὴ δὲν ἴξδρε κανεῖς νὰ τὰ μεταχειριδῆ· δὲν ἐπεκράτει μήτε φιλαργυεῖα,
μήτε

μήτε φιλοτιμία, ἐπειδὴ οὐκ εἶχον ἰδέαν μήτε τῆ πλάγ-
 τε, μήτε τῶν τιμῶν, ἀπελάμβανον ἐμίων ἐντελή, ἡσυχίαν,
 ἐπειδὴ τὰ πᾶσι οὐκ εἶχον ἡρεσὴν καὶ ἀντι-
 κειμενόν, εἰς τὸ ὅποιον νὰ ἐναχολιθίζω.

Εἰς τὸν ὄμιλον τὸν ὑπνοῦ οὐκ εἶδον νὰ κείνην
 πολλὰ κεραιαὶς πάντοτε τοῖς ἀνθρώποις. Ἀὐτὸς
 ὁ παχυλὸς καὶ περὶ ἄλλο ἄλλο τὸ ζῆλον πρὸς διατέθησε
 τὸ αὐτὸν φησὶ εἰς τὴν ψυχῇ, ὅσον σφραγῶντας
 καὶ ἰσχυρὸς εἰς τὸ σῶμα. καὶ ἄλλο τὸ μάλιστα καταδι-
 κάζον τὸν Ἀριστοτέλη (Πολιτικ. Βιβλ. Η'. Κεφ. Δ'.)
 τὴν τῶν ἀκαταμάχων ἀθλητικῶν, καὶ ὅτι ἀσκή-
 ματοι εἰς τὸς σωματικὰς κόπας καὶ κακοχίτας πέρα τῆ
 δέοντος, ἐγίνοντο καὶ ὑπερβολῶν φησὶ καὶ βί-
 ναισοι.

Ταύτῃ λοιπὸν τῇ φησὶ φησὶ ἀρχισαν κα-
 τ' ἀρχὰς ἐκεῖνοι οἱ ἀγροὶ ἀνθρώποι νὰ τῇ δειχνοῦ
 ἐναντίον εἰς τὰ φησὶ, ἢ ἄλλο νὰ ἀποσοβῶν τὸς κιν-
 δύνους, ὅπως τὸς ἐπαπειλοῦσαν, ἢ ἄλλο νὰ φέρονται
 ἀπὸ τῶν ἀφαιρῶν, ἢ νὰ ἐνδύονται ἀπὸ τῶν ἄερα-
 τῶν. μὴ ταῦτα τῇ ἐσρέφαν ἐναντίον καὶ εἰς αὐ-
 τὸς τὸς ἀνθρώπους, ὅπως ἤθελαν ἐναντιωθῆ εἰς τὸς
 ἐπιθυμίας των, αἱ ὁποῖαι ἀρχισαν ἤδη νὰ ἀναφύων-
 ται εἰς αὐτὸς, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο ὅσον σφοδρότε-
 ραι, ὅσον ὀλιγώτεραι ἦσαν, καὶ ἀπὸ ὅσον φησὶ ἰσοτέ-
 ραι καὶ ἐρεθίζοντο, καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἀπαχο-
 λῶντο ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων ποικιλίας.

Αὐτὴ ἡ γλιχρότης (ἐλλειψίς, εὐθεία) τῇ μέσων
 τῶν φησὶ ἐκείνην συχνοῦς παλῶν καὶ φιλοτιμῶν
 φησὶ τῆς κατοχῆς καὶ κτήσεως εὐδὸς καὶ τῶν αὐτῶν παρῶ-
 νων, καὶ ἐκ τῆς νὰ ἀποκρίπται εἰς μανιαδῶν
 ταί, αἱ ὁποῖαι ἐπλεείοναν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀ-
 παιδρῶν καὶ ὀμῶντας. ἐπειδὴ μὲν ἔχοντες ἀκόμη κα-
 υσιὰ καὶ ἄλλο ἐκεῖνοι οἱ ἀγροὶ ἀνθρώποι, καὶ μὴ
 φησὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποτέριμα ἐκτὸς τῆς φησὶ καὶ
 ἀλλῆς (ἀνδρῶν), ἐπρεπεν οὐδὲν μὴ νὰ νομίζω
 συγχαρημάτων καὶ παρῶν. ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν ὑπὸ

λαμβάνεν ἀξιότιμον κάθε παρᾶξιν, καὶ τὴν πλέον σκληρῶν καὶ ἀπαυθρόπων, ἐν ἧ ἴσον ἠμποροῦσαν νὰ δώσεν μεγαλύτερα δείγματα ἀνδρείας καὶ δειπλμίας.

Ὡς ἴσον οἱ πλέον ἀδύνατοι, ἢ ἄλλως ἐκ φύσεως ἡμερότεροι, ἀξιοπρεῆς εἰς ἄλλας, ἢ αἰθανόμενοι ἐν ἑαυτοῖς τὴν κατάχρησιν μιᾶς ἰχθῦος ἀχαλινώτε, ἀρχισαν νὰ ἀνελίττην παρ' ἑαυτοῖς τὰ πρῶτα σοιχεῖα τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων, καὶ βλέποντες ἑαυτὸς βοιωθεμύκας, ἢ μὴ βοιωθεμύκας εἰς τὰς χρείας των, ἀρχισαν νὰ χεράζεν, ἔπος εἰπεῖν, ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὴν πρῶτην ἐννοιαν τῆς δ'ποιίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

Ἀπέρασεν ὁμως πολὺς καιρὸς, ἕως ἔ νὰ ἠμπορέσεν ἡ ἐπιείκεια καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος νὰ λάβεν τὸ κράτος ἐπάνω εἰς τὸς θηρωδεςέρους. Διὰ τὴν αὐτὰ ἀπαιτῶσαν μίαν ψυχρὴν ἢ συχρον καὶ εἰρῶνικῶν, καὶ ἐκείνοι φερόμενοι ἀπὸ τὴν ὀρμῶν τῶν παθῶν των, ἐπεδίδοντο καὶ τὰς χρείας των ἀχαλινώτοι εἰς βίας, εἰς ἀρπαγὰς, εἰς κλοπὰς, καὶ καθύνας ἐνόμιζον ὅτι εἶχε νομίμως καὶ δικαίως, ὅτι ἠμποροῦσε νὰ ἀρπάξῃ βία καὶ δυνατεία ἀπὸ τῶν ἄλλων.

Καὶ μήτε ἦτον ἐπιμεμπτοὶ παρ' αὐτῆς αἱ τοιαῦται ἀρπαγαί· ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖντο μάλις, ὡς σωάγει ἐκ τῶν ἀρχαίων Ποιητῶν ὁ Θεοπυδίδης (Ξυγρ. Α'), ἀπὸ τῶν θελοσοτέρων ὡς ἀνδρείας ἔργα καὶ κατορθώματα. Βλέπομεν καὶ εἰς τὸν Ὀμηρον ὅτι ὁ Νέστωρ, ὅς τις ἠκμαζεν εἰς καιρὸς ὅχι ἴσον βαρβάρους, ἐρωτᾷ ἐλοθέρας τὸν Τηλέμαχον, ἀν' ἐταξίδουε ἔξ' ἐμπορείαν, ἢ ἔξ' ἡγεσίαν ὡς πειρατῆς (I)· καὶ ταῦτα λέγωντας, μήτε αὐτὸς ἐνόμιζεν ὅτι ὑβρίζει, μήτε ἐκεί-

νος

(1) Ὡς ξῆνοι, τίνας ἐσέ; πόσον πλείον ὑγρὰ κέλευθα; Ἡ τί κατὰ παρᾶξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάληθε
Οἶάπε ληισήρες ὑπερ' ἄλλα; τίγ' ἀλόωντα
Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέριστες. (Ὀδυσ. Γ. σίχ. 70.)

νός, ὅτι ὑβρίζεται. Ὡς θηρώδεις ὅπῃ ἦτον, καὶ μέγα λυχνήροι εἰς τὰς δυνάμεις των, δὲν ἐνόμιζον καὶ νεία ἄλλο παρ' αὐτὰ ἀξιοπαινετώτερον ἂν τὸ νὰ ἡμπαρῶν νὰ κἀμινεν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαίτησε ὡς λαοτέρων ἀνδρείων ἢ νὰ καταπολεμήσαν ἄλλας χωρὶς κἀμμίαν αἰτίαν δὲν τὸ ἐσοχάζοντο ἄδικον, μήτε ἀνάρμοστον· ἀν' ὁμοῦ τῆς πλέον ἀδυνάτου, ἐτολμῶσε νὰ τῆς ἐναντιώσῃ, τῆτο τὸ ἐθεωρῶσαν ὡς ὑβρίαν καὶ ἀδικίαν γινόμενῶν εἰς αὐτῆς.

Ἄσπῃ ἡ πληροφορία δὲν ἔπαυσε μήτε ἀφ' ἑ ἀρχισω οἱ ἀνθρώποι νὰ φατίζωνται καλλίτερα· ἐπειδὴ ἀγαθιῶσκόμῃ εἰς τὸν Θεοκιδίδῃ (Εὐργ. Α'), ὅτι οἱ ἀρεσβεῖς τῆς Ἀθηνῶν εἶπαν ἀναφανδὸν εἰς τῆς Λακεδαιμονίους ὅτι ἦτον δικαίωμα φυσικὸν ὁ ἰχυρότερός νὰ κατακυριεύῃ τὸν πλέον ἀδυνάτον· ἀποδέτοντες, ὅτι ἀνίσως τικῆς παρητήσατο πότῃ νὰ μεταχειριδῇ τὸ ποῖστον δικαίωμα, τῆτο τὸ ἐκάμε δῆ νὰ κέρδησῃ τῆν εὐνοίαν τῆς ἄλλων, καὶ νὰ εὖρη ἔτω μὲ ἄλλον ἔσπονον τὸ συμφέρον τε· τὸ ὅποῖον τῆτο δυσκόλως ἡμποροῦσε νὰ προσεθῇ εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνας.

Ἐκείνης τῆς καιρῆς δὲν ἐγνώριζον πόσον πολὺ μήτε αὐτῶ τῆν ἐπιπερδῆ-μετριότητα, μήτε ὠφελουσεν εἰς τῆς δυσουχῆς νὰ ποροβάλῃν εἰς τῆς καταπολεμῶντας τῆν ἀνθρώπιότητα, ἢ τῆν θρησκευίαν, ἢ ἄλλο οἰονδῆπότε αἶτιον δῆ νὰ μὴ ριφθῶν ζῶντες, ἢ πεθνηκότες βορῆ εἰς τῆς κλύας (σχύλας) κῆ γύπας (ὄρνεα). Ὁ Κύκλωψ, καθὼς βλέπομῃ εἰς τῆν Οὐδύσειαν (ἐν τῇ I. Ραφῶδιᾷ), μαρὸς εἶσαι, λέγει πορὸς τὸν Οὐδυσέα, ὅπῃ μᾶς ὀξίπάζεις μὲ τῆς Θεῆς σε· ἡμᾶς δὲν μᾶς μέλει τίποτες ὡς τῆς Διός, ἐπειδὴ ἔμεθα ἰχυρότεροι ἂν αὐτῶν (I). Καὶ ὁ Ἀ-

χίλ-

(1) Ἀλλ' αὐτοῦ φέεισε Θεῆς· ἰκέται δὲ τοι εἰμῶν

χιλλός πρὸς τὸν Ἔκτορα, ὅς τις τὸν ἐσθλάλει νά
δῶση τὸ σῶμα τε εἰς ταφίῳ, ἐσὺ εἶσαι, λεγει, διω-
ρισμῶς ἤδη εἰς βραγὴ κωῶν καὶ ὄρνέων· καὶ εἶναι
πολλὰ ἀδυνάτος ἢ λύπη μιν, ὅπερ δὲν μὲ κάμνει νά
σέ κατακόψω ἐδῶ εἰς λεπτά, καὶ νά σέ φάγω ὡ-
μόν (1).

Ἐπειδὴ ὁμως αἱ ἱκεσίαι, οἱ ὄδυρμοι, τὸ δίκαιον,
ὁ ὀρθὸς λόγος δὲν ὠφελῶσαν τὴν ἀδυνατίαν, καὶ τῆν
ἰσχυροτέρων, κατέφυγον εἰς τὴν πανουργίαν καὶ δολιό-
τητα. Ἡ τέχνη αὕτη, ἐπειδὴ εἶναι σημεῖον ἀδυνα-
μίας, ἐμισεῖτο ἀπὸ ἐκείνης, ὅπερ αἰχμύοντο νά φα-
νῶν

Ζῶς δ' ἐπιτηπῆρ ἱκετάωντε ζείωντε
Ξείνος, ὅς ξείνοισιν ἄμ' αἰδοίσιον ὀππῆ.
Ὡς ἐφάμην. ὁ δὲ μ' αὐτίς ἀμείβετο πηλεῖ θυμῷ.
Νήπιος εἰς ᾧ ξείν', ἢ πλόθεν εἰλήλασας,
Ὅς με θείας κέλευαι ἢ θειδίμην, ἢ ἀλέαδα.
Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς Αἰγυῖο χυ' ἀλέγρουν,
Οὐδὲ Θεῶν μακάρων ἐπεὶ πολὺ φέρτεροι εἰμῶ. (Ὀμπρ.
Ὀδυσ. I. σίχ. 271.)

(1) Ὁ Ἔκτορ. — Λίσιον ὑπὲρ ψυχῆς, καὶ γένων, σῶν τε
τοκῶν,

Μῆμε ἔα παρὰ νηυσὶ κίνας καταδάψαι Ἀχαιῶν.

Ἀλλὰ

Σῶμα δὲ οἰκάδ' ἐμὸν δόμῳ πάλιν, ὄφρα πυρός με

Τρῶες ἢ Τρώων ἀλοχίη λελάχουσι θανάτῳ.

Ὁ Ἀχιλλός. — Μῆμε, κύων, γέγων γενάζεο, μηδὲ τοκῶν.

Αἶ γάρ πως αὐτόν με μῆνός ἢ θυμός αἰετή.

Ὡ μ' ὀπταμένομβρον κρέα ἐδόμεαι, οἷα μ' ἐοργας

Ὡς ἐκ' ἐδ', ὅς σῆς γέ κίνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι.

Ἀλλὰ κίνας τε καὶ οἶοναὶ κατὰ πάντα δάσσονται.

(Ὀμπρος. Ἰλιάδος X. σίχ. 338. --- 354.)

Ταῦτα, καὶ τὰ συναχθῆ παρὰδείγματα τῆς νεωτέρων ἀρχαίων αἰ-
σθροῦν ἐπεὶ ἔνδρα ἔχη ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἐκείνος, ὅπερ ζῶντας μετα-
ξὺ τῆς παιδαγωγικῆς Κοινωνίας, καὶ ἀπολαμβάνοντας ὅλας τὰς ἐκ
τῶν ἀφελείας, ὅλα τὴν ἀκαταστάσιαν τὴν νόστυ, ἀπετόλμησεν
ἀναχμύτας νά ἀποτιμήσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ἀρχαίαν καὶ μεμωνομένην
ζωὴν.

νῦν ὅτι ὀλίγον θάρρῶν εἰς ἑαυτὸς, καὶ εἰς τὰς δυναμεις τῶν. Διὰ τῆτο ὁ Αἴας, (ἐν τῷ Φιλοκλήτῳ τῷ Σοφοκλέως) πρὸς τὸν Ὀδυσσεύα, ὅς τις τὸν ἐσυμβέλλουε νὰ πάρῃ μὲ πανουργίαν ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ μὲ ἀδελίαν, εἶπεν ὅτι τῆτο ἦτον ἀνάξιον ἀγαθῷ ἀνδρὸς (ἀγαθὸς δὲ τότε ὠνόμαζον τὰς ἀνδρείας), καὶ ὅτι δὲν παρηγεῖτο τὸ ἀγαθὸς εἶναι νὰ γῆν σοφός· (σοφὸς δὲ ἐνοῦσαν τὰς πανουργίας).

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὅμως τὴν πανουργίαν τὴν ἔλαβε σύμμαχον καὶ ἡ ἀδελία, ὡς κατορθώνουσαν δικολώτερα καὶ ἀσφαλέστερα τὰς μεγάλας ἐγχειρήσεις· καὶ ἄρχισε νὰ νομίζεται τελειότερος, ὡς βλέπομεν εἰς τὸν Ὀμηρον (Ὀδυσ. Π.), ἐκεῖνος, ὅπῃ λῦονε τὴν πανουργίαν μὲ τὴν ἀδελίαν. Μῆτε διέφερε τίποτε νὰ εἶναι μεμιγμένη ἡ πανουργία αὐτῇ μὲ δολιότητα. Ὅλα ἦτον ἀξιεπαινα, αὐ μόνον δῶδοιμῶσαν, καθὼς ἀποδείχεται ἀπὸ τὸν ἔπαινον, ὅπῃ κάμνει παρ' Ὀμήρῳ (Ὀδυσ.) ἡ Ἀθλιῶα πρὸς τὸν Ὀδυσσεύα. Ἐσὺ, τῷ λέγει, ὑπερβαίνεις ὅλας τὰς θνητὰς, καθὼς ἐγὼ ὅλας τὰς ἀθανάτας, εἰς τὴν ἀγχινοίαν καὶ δολιότητα.

Ἡ πανουργία ὅμως μόνη χωρὶς τὴν ἀδελίαν καὶ ἰσχύϊ, πάντοτε ἐνομιθῆ χαμερπὲς παρᾶγμα· διὰ τὴν κατακλίσεων τὰς μὴ γιγνομένης μὲ φανεράν βίαν καὶ καταδουλασίαν, τὰς ἐνόμιζον νομίμας καὶ τιμίας, ἐπειδὴ ἐγίνοντο, καθὼς λέγει αὐτὰ Θεκυδίδης (Ξυγχε. Δ'). ὁ Βρασιδάς, μὲ τὸ δίκαιον τῆς δυναμείως, ὅπῃ ἔδωκεν ἡ φύσις εἰς τὸν ποιῶντα· τὰς δὲ γινόμενας εἶναι μόνης δολιότητος τὰς ἐμέμφοιτο, ὡς αὐ νὰ μὴ ἦτον τάχα ἡ βία ἐναντία εἰς τὸ δίκαιον, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐπίσης καθὼς καὶ ἡ δολιότης.

Ἀλλ' ἡ πανουργία, ἡ ὁποία εἰς τὰς νέας συνῶδοις μόνον τὰ ὄπλα, εἰς τοὺς γέροντας ἄρχισε νὰ μεταβάλλεται εἰς εἰρηλογισμὸς πραοτέρως, καὶ νὰ γίνεταί φρόνησις. Οἱ γέροντες σοχαζόμενοι τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, εἰς τὴν ὁποίαν κλίνει φυσικὰ αὐτῇ ἡ ἡλι-

νία, ἀρχισαν τὴν θεωρίαν τὸν θεμὸν διχῶσαι ἐπαινε-
τὸν ἰσθμὸν, ὅταν ἀποτείνεται εἰς ἀπόλαυσιν μιᾶς εἰρή-
νης ἰσαθροῦς καὶ τιμίας· ἐπιμεμπταὶ δὲ, ὅταν ἀφορᾷ
εἰς τὸ νὰ δικαιωνίση τὰς διχοκοίας καὶ τὰς σφαγὰς.
Ὁ Χρῆστος ὅμως ἰχθῶν εἶχον αἱ συμβεβηκότων εἰς τὰς
ὀρμητικὰς καρδίας τῶν νέων· διὰ τὴν βλέπωμεν εἰς
τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Α'.) ὅτι ματαίως κοπιᾷ ὁ Νέ-
στωρ νὰ χαλινώσῃ τὴν ἀδάμασον ὀργὴν τῆς Ἀχιλ-
λέως.

Τέλος πάντων ὅμως ἢ ἔλειψις δυνάμεων, ἢ κέρ-
ρασις τῆς ἡσυχίας νὰ παύσῃν ἀπὸ τῆς διωκετικῆς πο-
λέμης, καὶ νὰ μείνῃν πρὸς καιρὸν εἰς ἀνάπαυσιν. Τό-
τε ἦεν δίκωλον εἰς τὰς φρονιμωτέρας καὶ χεραιτέ-
ρας νὰ ἀναφέρῃν λόγους πρὸς εἰρήνην, καὶ νὰ κάμνῃν
τὰς ἄλλας νὰ γνωρίσῃν πόσου καλλίτερον εἶναι νὰ
διοικήσῃ τινὰς ἐκεῖνας, οἱ ὅποιοι νικηδόντες ἀπὸ εὐερ-
γείας, δευδύκν ἀπὸ ἀγάπης, πρὸς ἐκεῖνας, οἱ τι-
νες ὑποδεδωθέντες μὲ βίαν καὶ δυναστείαν, παχίζον
πάντοτε νὰ ἀποτινάξῃν τὸν ζυγόν. Τότε λοιπὸν ἐσφά-
φησαν εἰς τὸ νὰ παχίζῃν νὰ κάμνῃν καρποφόρον ἐν
εἰρήνῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀποκτησάντο τὸ πολέμου. Καὶ
τότε ἀρχισε νὰ ἐπὶρρῶνύνηται (ἐνδυραμόνευται) ἡ δι-
κάσιον, νὰ καταστραφῇ ἡ τάξις εἰς τὴν κοινωνίαν,
καὶ νὰ παρεισάγηται ἡ ἀληθὴς καλλίτεργεια τῶ πνεύ-
ματος.

Ἐκ τῆς ὅμως προηλθούσης ἄλλο κακόν· ἐπειδὴ ἡ
εἰρήνη φρονᾷ τὴν ἀσφάλειαν, ἡ φυγὴ ἐν ἀσφαλείᾳ
ἔσθ' ἀπολύει τὸν χαλινὸν εἰς τὰς ἐπιθυμίας, αἱ ἐ-
πιθυμίαι κινῶν, ἔτις εἰπεῖν, καὶ ἐρεθίζον τὴν ἐπι-
δεξιότητα, ἡ ἐπιδεξιότης πολυπλασιάζει ἐκεῖνα τὰ
παραγμᾶτα, δι' ὧν ὑποδεδωκένται τὰ πάθη καὶ ἡ κα-
κία· ἀρχισαν λοιπὸν ἐκ τῆς νὰ κινῶν περὶ σφάτε-
ρον ἢ φιλαργυρία, ἢ παλοτέλεια, ἢ ἀκρασία, ἢ φι-
λοτιμία, ἢ φιληδονία, καὶ ἐκτεῦθεν πορεύσαντο ὅλαι
αἱ ἀταξίαι, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται ἕως τῆς σή-
μερον ἡ κοινωνία.

· Αἱ μεταβολαὶ λοιπὸν, ὅπῃ ἠκολέθησαν εἰς τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων, κατὰ λόγον ὅπῃ αἱ κοινωνίαι διεμορφῆντο, ἢ πορέβαινον, εἶναι αἱ ἐπόμψαι. Εἰς τὰς ἀρχὰς ἐκυρίεσκον εἴθευ μὴ ἡ θηριωδία, ἐκείθευ δὲ ἡ πανουργία, χωρὶς τάξιν, ἢ χωρὶς νόμους· μὴ ταῦτα εἰσηλθόν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ φρόνησις, αἱ ὁποῖαι ἐδίδαξαν τὰς ἀνθρώπους νὰ σωτηρῶν ἐν εἰρήνῃ τὰ προσκτιθεῖντα ἐν τῇ πολέμῳ· ἔπειτα, ἐπῆλθεν ἡ καλὴ τάξις τῶν πόλεων, μὲ τὰς νόμους, ἢ μὲ τὴν δικαιοσύνην· τέλος πάντων ἡ ἀργία, τὰ πλεῖπ, ἡ πολυτέλεια, αἱ ἔρυφαὶ ἔδωκαν αἰτίαν εἰς τὰ πάθη νὰ αὐξήσων περισσότερο, νὰ ἐπαναστατήσων, ἢ νὰ βιάσων ἐκεῖνας τὰς ἰδίους νόμους, ἄπὸ τὰς ὁποῖαις πορήλθον ὅλαι αὐτὰ αἱ ἀναπαύσεις.

Φαίνεται, λέγει ὁ Π. Σπελίνιος (ἀπὸ τὸ πρὸς ἡμέσεως καὶ πορόδου τῶν Ἡθῶν δοκίμιον τὰ ὁποῖου παρέξεται τὰ περισσότερα τῶ παρόντος Κεφαλαῖς), ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐφιλοτιμήθη νὰ περιγράψῃ εἰς τὰ Ποιήματα τὰ ἔθλια αὐτὰς τὰς μεταβολὰς, ὡς αἰώνων τὰς εἰς τὰς χαρακτῆρας τῶν πρωτόγονων Ἡρώων τῶ. Παρέλαβε τὸν Πολύφημον ὡς ἀδειγμα τῆς θηριωδίας· τὸν Ἀχιλλεῖα μιᾶς ἀνδρείας ἀκαταμαχήτης, ἢ μιᾶς καρδίας ἀκαταδάμαστος· τὸν Ὀδυσσεῖα τῆς πανέργου δολιότητος, συννημῆς μὲ τὴν ἀνδρείαν· τὸν Νέστορα τῆς φρονήσεως, συνωδονημῆς μὲ τὴν ἀνδρείαν· τὸν Ἐκτορα τῆς ἀνδρείας ἢ τῆς δικαιοσύνης· τὸν Ἀντίνορα τῆς δικαιοσύνης, ἢ μιᾶς ὑπολέμης μᾶλλον δὲ φιλησύχης φρονήσεως· τὸν Πάριον τέλος πάντων τῆς ἀσελγείας ἢ τῆς χαυνότητος.

Ἀφ' ἑ εἰδομένη ἔπος ἐν παρόδῳ τὰς μεταβολὰς, ὅπῃ συνέβησαν ἀλλήλαδ' ἀδόχως εἰς τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἡ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὰς αἰτίας, ὅπῃ συνήρρησαν περισσότερο εἰς αὐτὰς.

Εἰκείνο ὅπῃ ὅπῃ θυμῶν περισσότερο ἀπὸ κάδε ἄλλο οἱ ἀνθρώποι, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑποθέτεν, ὅτι κεῖται ἡ ἀκρα ὀδαιμονία των, εἶναι τὸ νὰ ἠμπορῶν

να κάμνεν ὅτι τὰς ἔρχεται εἰς τὸν νῦν, καὶ καὶ λάττο
 λαμβάνειν ἐκεῖνα, ὅπερ τὰς ἀρέσκων, χωρὶς κανὼνα
 ἐμποδίων. Εἰς τὸ λοιπὸν ἀντίκειται δύο πράγμα-
 τα· ἡ εὐπορία, καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν ἄλλων. Τὸ ἐκα-
 μνη, εἴτε ἡ πρωτόβουσα φροντίς τῶν ἀνθρώπων να εἶ-
 ναι πάντοτε τὸ να ἀποκτήσῃν εὐπορίας καὶ ἐλευθε-
 ρίαν· εἰς ἕσπον ὅπερ ἀχολύμφοι ὅλων δι' ὅλα εἰς
 τῶτον τὸν σοχασμὸν, σιμέβη πολλὰκις να ἀλλοσημνή-
 σεν να μεταχειριζῶν τὰς εὐπορίας καὶ τὴν ἐλευθε-
 ρίαν πρὸς τὸ τέλος ἐκεῖνο, ἃ καὶ τὸ ὅποιον τὰς ἀπό-
 σιπσαν, καὶ να βάλεν ὅλων τὴν τὴν ἀσπιδῶ εἰς ἀξί-
 κοπον αὐξήσιν ταύτης, καὶ ἐκείνων.

Εἰς ταύτης ὅμως τὴν ἐπιρρέπειας, ὅπερ εἶχον ὅλοι
 κοινῶς εἰς τὰ ἴδια πράγματα, ἔπρεπον εἶ ἀνάγκης
 να ἤρηθη μάχη· ἐπειδὴ ἀνίσως σπὰ γίνενα πράγ-
 ματα ἦτον φύσει ἀπειρα, καὶ ὅλα κοινὰ, καὶ τὰς ὁ
 αἴρ καὶ τὸ ὕδωρ, ἠμπορεῖσε κατ' εἴας να χορτάσῃ
 χωρὶς βλάβην τῶν ἄλλων· ἐπειδὴ ὅμως εἶναι πεπε-
 ρασμῶνα, καὶ τὰ περιεσώτερα σπανιότατα καὶ περιωρισ-
 μῶνα, ὁὐκ ἠμπορεῖσαν να διχαρισθῶν τὴν ἀπεριό-
 ρισον ἐπιθυμίαν τῶ καθεωός. Ὁ ὄσον πολλοί, ἃ καὶ να
 εἶναι εὐπορώτεροι καὶ ἐλευθερώτεροι, ἐσπῶδασαν να
 πτωχίων καὶ να κατεξουσίασεν τὰς ἄλλας.

Τὸ λοιπὸν κατορθῆται ἢ ἃ τῶ οικείων ἐκάσθ
 δυνάμεων, ἢ ἃ σιυδρομῆς, καὶ βοηθείας ἄλλων. Αἱ
 οικεῖαι δυνάμεις εἶναι ἡ ἰχὺς τῶ σώματος, ἡ τόλ-
 μη, καὶ ἡ ἀγχίνοια. Εἰς τὰς πρώτας καιρὸς, εἰς τὰς
 ὁποίας ὁὐκ ἐτιμᾶτο ἄλλο, εἶμῃ ἡ ἰχὺς τῶ σώματος
 καὶ ἡ τόλμη, ἦπν εἰς ἰσότητην καὶ τιμῶν πρὸ παντὸς
 ἄλλοι οἱ ἀνδρεῖοι καὶ θρασεῖς μὲ ταῦτα ἐκείνοι, ὅπερ
 ἴξδρον να εἰώσῃν με αὐτὰ καὶ τὴν φρόνησιν, εἴτε ἀ-
 πλῆ φρόνησις ἢ θελεν εἶναι, εἴτε καὶ πανουργία.

Εἰς τὰς μετα ταῦτα ὅμως χρόνοις ἐγνώρισαν, ὅτι
 εἴας μόνος κατ' ἑαυτὸν δυσκόλως ἠμπορεῖ να ἄσφεν-
 τῶθῃ. Ὁ ὄσον ἐκείνοι, ὅπερ ἐπιθυμῶσαν τὰ κυριόων
 τοὺς ἄλλας, ἀρχισαν να παχίζεν ἃ καὶ να ἐλκύσεν
 πολ-

πολλὰς εἰς τὸ μέρος των· καὶ ἐπειδὴ τὰ κυριώτερα μέ-
 τα τὰ κατὰ φθῶν τὰ εἶναι ἢ ἐλπίς καὶ ὁ φό-
 βος, ἴσθ' ὅτι κατ' εἰσὶν ἐσπεύσασε νὰ φθάσῃ εἰς βα-
 θύρον νὰ ἐμπνέῃ εἰς ἄλλας αὐτὰ τὰ ὅσα πᾶσι.

Διὰ πῦτόν ἐπεδόθησαν ἀνὰ κράτος νὰ ἀποκτήσῃ
 πλεῖν καὶ ἀξιώματα, ὅχι μόνον ἴσθ' ἢν ἀμείων ἢ ἔμ-
 μισον διδάσκον, ὅπως αὐτὰ προέξεν, ἀλλὰ καὶ ἔχον-
 τες τὰ μέσα τὰ ὠφελεῖν καὶ βλάπτειν, νὰ ἐμποδίζων
 εἰκίνας, ὅπως φοβῶνται, ἀπὸ τὸ νὰ τὲς ἐναντιώνω-
 νται, καὶ νὰ δελεάζων ἐκείνας, ὅπως ἐλπίζων νὰ τὲς
 βλάψων.

Ἐκτός τῆς ἐλπίδος καὶ τὸ φόβος εἶναι καὶ τὸ σέβας
 καὶ ἡ τιμὰ, καὶ ὅποια καὶ αὐτὰ ἔχον πολλὰ διδάσκον
 εἰς τὸ νὰ κάμνῃ τὲς ἄλλας νὰ προσεῖδῃ εἰς τὸ μέ-
 ρος. Ἀλλὰ τὸ σέβας δεμελιῖται ἐπὶ αὐτὰ εἰς τὴν
 ὑπόληψιν, ὅθεν ἐκτός τῆς ὑπεροχῆς τῆς διδάσκων,
 ἢ τῆς ἀξιοπίας, ἢ τῆς ἐξουσίας, εἶναι καὶ ἡ ὑπεροχὴ
 τὲς ἡλικίας, ὅπως συνεργεῖ πολλά εἰς τὸ. Ἡ δόξα τῆς
 παροχῶν, ἢ καὶ μόνῃ ἢ ἀρχαιοῦς τὲς ἡλικίας ἐμπνέει
 μίαν κάποιον ἐσπεύσασε καὶ ἐκείνας, ὅπως καταγονται
 ἀπὸ αὐτό. Ὅθεν κατ' εἰσὶν ἐσπεύσασε νὰ κάμῃ τὸ
 ἡλικίας τὰ νὰ φανῇ ἀρχαιότερον καὶ ἐνδοξότερον ἀπὸ ὅ,τι
 ἠμπορεῖσε νὰ εἶναι.

Ἡ τὸν ὅμως δικολώτατον νὰ σοχαθῇ πᾶσι, ὅτι
 τὸ σέβας δεμελιῖται εἰς μόνον τὸ ἡλικίας εἶναι πολ-
 λα ἀδύνατον μέσον ἴσθ' νὰ αἰχμαλωτίσῃ, ἕως εἰ-
 πεῖν, τὰς τῆς ἄλλων ψυχὰς εἰς τὸ ἀπαιτῶνται ἀ-
 ναγκαίως καὶ ἡ προσωπικὴ ὑπόληψις· ἀλλ' αὕτη δὲν
 προσέρχεται ἀλλ' ὅθεν, ὅτι μὴ ἀπὸ τῆς ἀξιοπίας, ἢ
 ὅποια συρίζεται εἰς τὴν ἀδύνατον, ἢ εἰς τὴν μάθη-
 σιν, ἢ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀλλ' ὅθεν ἴσθ' νὰ ἀποκτήσῃ
 κοντὰ εἰς τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψιν, οἱ μὴ φρόνι-
 μοι καὶ ἀγαθοὶ ἠγανάθησαν νὰ κοσμηθῶν μὲ κάμ-
 μίαν ἀξιοπίας ἀληθινῶς καὶ παραπρακτικῶς· οἱ δὲ ἀ-
 γχοὶ καὶ πάντοτε ἐσπεύσασε νὰ καλλωπιθῶν τὴν ἀ-
 χισον μὲ κάμμίαν δοκῶν ἀξιοπίας.

Ἐκεῖνο ὁμῶς, ὅπερ δεσμῶει αἰσασότερον τὰς ψυχὰς εἶναι ἢ ἀγάπη· καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ποιεῖται διὰ πολλῶν μέσων, διὰ τῶτο οἱ μεγαλόψυχοι ἄνδρες ἐφρόντισαν νὰ γίνῃ ἀξιοὶ ταύτης διὰ μέσων ἐνδόξων πράξεων, καὶ διὰ δειργῶν· τὰ δὲ ταπεινὰ πινύματα ἐκοπίασαν νὰ τῶν κερδήσῃν μὲ ταπεινὰς ραδιουργίας, μὲ χαμερπεῖς συγκαταβάσεις, μὲ κολακείας, μὲ ὑποδακλωσύνην, μὲ ταπεινοφροσύνην.

Οὕτω λοιπὸν ἐπάχισε πάντοτε καθ' ἑαυτὸν μὲ διὰφόρος ἔσπευε νὰ αὐξήσῃ τὰς ἀναφοράς τε, καὶ τὴν φαιτέλειαν τε, νὰ γίνῃ διὰ μέσων τῶν δυνατῶν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλαν, νὰ φθάσῃ μὲ εἰς αὐτὸν τὸν ἔσπευον εἰς κατὰσασιν τὴν νὰ δὲ χαλεπὴ καλλιτέρα τὰς ἐπιθυμίας τε· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ποικιλότητος τῶν παθῶν, τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν μέσων, δι' ὧν νὰ τὰ δὲ χαλεπήσῃν, προήλθον ἢ ποικιλότητος τῶν ἐθέμων, τῶν ὁποίων ἐξετάσαντες ἤδη τῶν ἀρχῶν, ἀφίτομῃ νὰ ἐρδυνήσωμῃ ἐν οἰκείῳ τόπῳ τῶν ἐσίων, ἢ τῶν δυνάμιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀρχὴ τῶν Νόμων, ἔξ τῶν περὶ τὰ ἔθιμα Διαταγμάτων.

Οἱ ἄνθρωποι ὄντες ἐξ ἀρχῆς ἐλδύθεροι, καὶ κατὰ πάντα κίελοι ἑαυτῶν, ἔκαμναν χωρὶς καμμίαν συστολήν ἢ ἐμπόδιον ὅτι τὴν ἤρχετο εἰς τὸν νῦν, καὶ ἐπέφεπον αἱ δυνάμεις τῶν. Δὲν ἀργοπόρησαν ὁμῶς νὰ φανῶν αἱ ἐκ ταύτης τῆς ἀφειρομένης ἐλδύθερίας ἀταξίαι.

Καθ' ἑαυτὸν αἰδανέται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τὴν νὰ μὴ βλαφθῇ, καὶ ὅποταν ἢ μὲ τὰς δυνάμεις τε, ἢ μὲ τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ φιλοπονίαν τε ἀπόκτησε κανένας πράγμα, αἰδανέται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα, ὅτι

πρὸς-

πρέπει νὰ τὸ ἔχη καὶ νὰ τὸ ἀπολαμβάνῃ αὐτὸς μό-
νος, καὶ ὅτι δεῦν πρέπει νὰ διατίθεται κἀνεὶς ἄλλος
νὰ μεδέξῃ ἀπ' αὐτὸ, χωρὶς τινὸς συγκατάθεσίν τε.
Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ δικαιώματα, ὅπῃ καθ' εἰσας αἰ-
δανέτο ὡς πρὸς ἑαυτὸν, ἐρεθίζόμενος ἔπειτα ἀπὸ τὴν
πλεονεξίαν, ἢ ἀπὸ τινὸς ἀνάγκης, ἦτον ἕτοιμος νὰ τὰ
ᾤθεσῆν ὡς πρὸς ἄλλας.

Λοιπὸν αἱ ἀδελφοὶ εἶδες, αἱ βίαι, αἱ ἀρπα-
γαί, ὅπῃ ἐντεῦθεν προήρχοντο, ἕκαμαν τέλος πάν-
των τῆς ἀνθρώπου νὰ γνωρίσῃ, ὅτι τὸ ἀμοιβαῖον
συμφέρον καθ' ἑσὸς απαιτῶσε, νὰ ᾤθεσῶσιν κα-
θ' εἰσας τινὸς ὀλιγκῶ καὶ εἰρηνικῶ ἀπόλαυσιν τῆς δι-
καιώματων τῆς εἰς ἄλλας, ἵνα νὰ ἠμπορῶν νὰ ἀπο-
λαμβάνω ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ τὰ ἴδια κα-
θ' εἰσας.

Ἐκ τῆτε προήλθον αἱ πρῶται συνθήκαι, αἱ ὁ-
ποῖαι μάλιστα κατ' ἀρχὰς ἦτον ὀλιγοτέρων καὶ τὸ
σιωπώμενον, ᾧ δὲ ῥηταί, καὶ αἱ ὅποια ἄλλο δεῦν πε-
ρεῖχον, ᾧ δὲ ἐν γῆρι νὰ μὴ ἔχη κἀνεὶς τινὸς ἐ-
λδιθερίαν νὰ βλάψῃ ἄλλον· κἀνεὶς νὰ μὴ ἠμπορῆ
νὰ ἀρπάσῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ἄλλον.

Ὀλίγκω ὅμως χῆσιν καὶ ἀφέλειαν ἠθέλων ἔχη αὐ-
ταὶ αἱ συνθήκαι, ἀνίσως δεῦν καθίστατο κἀμμία ἐ-
ξουσία, ἔχουσα τινὸς δύναμιν νὰ κἀμνη τῆς ἀνθρώπου
νὰ τὰς ἐκπληρῶσιν. Ἡ ἐξουσία αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐδί-
δετο ἀπὸ κάθε φαμίλιαν εἰς τὸν ἴδιον πατέρα, μᾶλ-
λον δὲ εἰπεῖν πατριάρχῳ τῆς φαμίλιας· καὶ ἡ ἰσχυ-
ροῦσα πατρικὴ ἐξουσία εἰς πολλὰ ἔθνη διήρκησε με-
τ' ὅλον τὸν ἀπόλυτον καὶ ἀθεόροισον κράτος τῆς, καὶ με-
τ' ὁ κατέστη ἡ κοινὴ ἐξουσία. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι
τῆς Γαλλίαν ἦτον, καὶ τὸν Γογυετ (Goguet ἐν τῷ ᾧ
ἀρχῆς νόμων, τεχνῶν, καὶ ὀπισθημῶν Βιβλ. Α'.) ἀπό-
λοτοι θεοσῶται τῆς ἰδίων οἰκιῶν, ἔχοντες ἐξουσίαν ἐ-
πάνω εἰς τὰς γυναῖκας, τέκνα, καὶ σκλάβους μέχρως
αὐτῆς ζωῆς καὶ θανάτου. Ἡ τιμωρία τῆς θάμαρ ὀει-
δεῖσα ᾧ δὲ τῆς πενθερῆς τῆς Ἰῆδα (Γογυετ. Κεφαλ.
ΔΗ'),

Ληϊός), ἀποδείχεται, ὅτι τὴν ἴδιαν ἐξουσίαν εἶχον τὸ ἀρχαῖον καὶ οἱ Ἑβραῖοι. Ὁ Ὅμηρος, καὶ ὁ Πλάτων μαρτυροῦσι καὶ αὐτοὶ ὅτι καὶ πρὸς τοὺς Ἕλλησι οἱ πατέρες εἶχον τὴν αὐτὴν δεσποτείαν ἐπαύα εἰς τὸ πρῶτον των. Εἰς τὴν Κίταν καὶ τὴν σήμερον οἱ πατέρες κυβερνῶν τὴν φαμίλιάν τους, μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

Ἡ μὲν βία καὶ ἀδύνασις τῆς δικαιοματικῆς μεταξὺ τῆς ἐκ τῆς αὐτῆς φαμίλιας ἐμποδίσθη καὶ ἀνεάλη ἰκανῶς μὲ τῶν τῶν ἄλλων ὅσον ἐμποδίσθη ὅμως ἀσάφως καὶ ἠφρηταξὺ τῆς ἐκ διαφορῶν φαμίλιῶν ἐπειδὴ εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις αἱ ἀρπαγαὶ καὶ ἀδικίαι τῶν ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐλέγχοντο ἀπὸ μανθῶν κοινῶν διατητικῶν ἔκκενται νὰ γίνονται κατ' εὐίας εἰς τὰς διαφοράς τε κείνων καὶ κεικόμενος, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, κελτῆς ἑαυτῆ· καὶ ἐκ τῆς εἶναι εὐκαλοῦν νὰ καταλάβωμεν πόσον ἀπερόριστοι ἔπαρτε νὰ ἀποβαίνων μὲ τῶν τῶν ἄλλων καὶ αἱ ἀπαιτήσεις καὶ αἱ ἐνδικήσεις.

Διὰ τὴν ἐμποδίσαν λοιπὸν τὰς ὑπερβολὰς, ἀρχισαν οἱ πατέρες, ἢ οἱ συγγενεῖς ἑκατέρων τῶν μερῶν νὰ ἐμβαίνων εἰς τὸ μέσον διὰ νὰ καταλλάττων, καὶ τελειῶν τὰς φιλονεικίας. Ἀλλὰ καὶ τῶν μὴτε τὰ δικαιοματικὰ τε κατ' εὐίας ἐμπέδονε, μὴτε πώποτε ἦτον ἱκανὸν νὰ φέρη εἰς πέρας τὰς διχονοίας· πολλάκις μάλιστα σιωπέβαινον, ὥστε αἱ τῶν καὶ μέρος ἐρεδὲς νὰ γίνωνται κοινὰ εἰς ὅλας τὰς συγγενεῖς, τὰς φίλας, καὶ τὰς πλησίον. Εἶδον λοιπὸν, ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ διορίσων μίαν κοινὴν δικαιοσύνην, τὴν ὅποιαν νὰ τὴν γνωρίζων ὅλοι ὡς τοιαύτην, καὶ εἰς τὴν κείσων καὶ ἀπόφασιν τῆς ὁποίας νὰ ὑπόκειται κατ' εὐίας· καὶ μὲ τῶν τῶν ἄλλων κατέστη ἡ κοινὴ ἐξουσία.

Ἡ ἐξουσία αὕτη εἰς μερικὰς πόλεις ἐδόθη εἰς εὐία μόνον, εἰς ἄλλας ἐδόθη εἰς τὰς ἀρίστες, εἴτ' ἔν πρώτῳ τάδοντας τὴν δῆμον· εἰς ἄλλας τὴν ἐκράτισον ὅλον ὁ δῆμος· καὶ ἐντεῦθεν ἀπορέουσαν τὰ ἑξῆς εἶδη τῆς διοικη-

κίσεως, τὸ μοναρχικὸν διπλαθὴ, τὸ αἰσιοκρατικὸν, καὶ τὸ δημοκρατικόν.

Εἰς τὰ φελασώτερα ἔθνη ἡ μοναρχικὴ διοίκησις κατέστη πρώτη. Ἡ Ρώμη, καὶ αἱ Ἀθῆναι εἶχον βασιλεῖς πρὸ τῆς νῆς ἔχεν ὑπάτους (κοινσόλους) καὶ ἄρχοντας. Οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἀσύριοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἰνδοὶ, οἱ Κινέζοι ὑπέκειντο παντοτε εἰς Μονάρχας.

Καὶ εἶναι εὐκόλον, λέγει (αὐτῶς) ὁ Γουζέτ, νὰ καταλάβωμεν τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ιδέα τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως ἔπεσε πρώτη εἰς τὴν δῆ- νοιαν τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἦτον ὀκο- λώτερον νὰ σκοπεῖεν οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ ὑπακύνον εἰς εἷς αὐτὸν ἀρχηγόν, ὡσαύτως εἰς πολλὰς, καὶ ποσῶ- τω μᾶλλον, κατ' ὅσον εἰς τὸ εἶχον ἤδη πρῶτον εἰς τὴν πατριὰν ἔξουσίαν· ὁ δεύτερον δὲ εἶναι φυσικὸν ὅ- τι εἰς κάθε κοινωνίαν δέσκειτο κάποιος, ὅς τις νὰ διέφερον ὑπὸ τῆς λοιπῆς κατὰ τι ξεχωριστὸν προτέρη- μα. Λοιπὸν τὸ εἶχε νὰ τὴν προξενήσῃ καὶ κά- ποιαν ὑπεροχὴν ἐπάνω εἰς τὰς λοιπὰς, τὰ ἔστιν εἷς αὐ- τοῦ εἶδος ἔξουσίας, ἡ ὁποία ἐβεβαιώθη ἔπειτα ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς ἰσοταλῆς. Ο Νεμβρόδ, λέγει ἡ Γέ- νεσις (Κεφ. Ι'), πρῶτος μὲν τὸν κατακλυσμὸν ἔγινε δυνατὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατέστησαν εἰς Βαβυλῶνα τὴν πρῶτην Μοναρχίαν· ἐπειδὴ ἦτον, λέγει, ἰσχυρότατος κυνηγός· προτέρημα ἀξιολογώτατον εἰς ἐκείνας τὰς καιρὰς, κατ' ἔξουσίαν ἡ γῆ ἔστα πλήρης δρυμῶν, καὶ ἀ- γελῶν θηρίων, τὰ ὁποῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν πολ- λὰ ὀλίγωρα μέσα εἰς αὐτὰς τὰς λόγγας, ὡς ἀνάγκα- ζε τὰς ἀνθρώπους νὰ δέσκεινται πάντοτε εἰς φυλά- ξιν, διὰ νὰ μὴ τὰς καταφύγῃ. Καὶ αἱ ἔξουσιαι καὶ ἰσοταλῆς ὡς θηριοκτικῆς προσηγουμένως μᾶς ὡσαύ- ταις τὴν πρῶτην Ἡρώας.

Προσεθεῖδω τῶν καὶ ὅτι μὲν τὸ νὰ εἶχον ἐκεῖνοι οἱ ἀρχαῖοι ὄχλοι συχνὰς πολέμους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οἱ πόλεμοι διὰ νὰ λάβῃν καλῶς ἐκβασιν ἐχρειαζον- τε ἀρχηγόν τῆς στρατιᾶς· ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅπως ἐκ-
λέ-

λέγεται εἰς τὸ ἴσον καιρῷ πολέμῳ, στυμθίζοντασ ἀ-
 νειπαιδιήτως, τὰς ἄλλασ νὰ δέχονται ἢ καὶ ἀπολεθεῖν
 τὰς ἀφροσύνας τε καὶ μὴ ταῦτα, ἐφθασον εἰς πολλὰς
 τόπασ, καὶ κατὰσ ἀθὴ δεασότησ, παντοπόσ, καὶ ἕτως ὁ
 Ρωμαῖοσ ἀρόμιλοσ ἔσ τὴν ἀνδρῶν καὶ τὸν λῆν καὶ ἀρ-
 χηγοσ, μιασ μαρῶσ φυγάδων, κατέσ ὁ παρωτόσ βασι-
 λῶσ τῶ Ρωμαίων.

Κατ' ἀρχὰσ φαίνεται ὅτι οἱ βασιλεῖσ ἐγίνοντο κα-
 τ' ἐκλογῆν, δὸν ἀπέρασον ὅμωσ πολὺσ καιροσ καὶ εἰς
 τὰ παρωτότερα μέρη ἐγιναν καὶ κληρονομίαν. Αἱ πα-
 ραγὰσ εἶναι, τὰ φρονήματα, ὅπῃ οἱ γονεῖσ ἐπέπνεον
 εἰς τὰσ υἱοσ, αἱ διδασκαλίαι, ὅπῃ τὰσ ἐδίδον, ἢ κοι-
 νωνία, ὅπῃ ἐλάμβανον εἰς τὴν διοίκησιν ζώντων τῶ
 πατέρων, ἢ ὑπόληψισ τῶ λαῶ, ὅπῃ ἀποκτεῖσαι, εἶ-
 ναι τὰ αἷτια, ἔσ τὰ ὁποῖα ἐπαρτίμῃστο παρὸ παν-
 τὸσ ἄλλοσ οἱ υἱοί, ἀποθανόντων τῶ βασιλέων. Εἰς
 ἄλλοσ μέρη πάλιν αἱ ἴδιαι αὐτῶ ἀρεταί, ἢ ἀνδραγα-
 θία των, ἢ ὑπεροχὴ τῶ φατεριασῶν τὰσ ἐκαμῶ ὑπερ-
 τέρησ τῶ ἀντιποικιμῶν τῆσ βασιλικῆσ ἀξίασ. Αἱ δι-
 χόνοιαί τέλος πάντων, αἱ συγχύσεισ, οἱ ἐμφύλιοι
 πόλεμοι, ὅπῃ συνέβαινον εἰς τὴν ἐκλογῆν τῶ νέων
 βασιλέων, ἐγιναν αἷτια εἰς ἄλλασ τόπασ νὰ κατὰσῆ-
 σαι τὴν βασιλείαν κληρονομικῶν, ἔσ νὰ παρὸ λάβει
 τὰ εἰρημῶ ἀλέθρια ἀποπήματα. Τοιαῦτα φαίνονται
 παρὰ τοῖσ ἀρχαιοτέροισ ἐθνεσι τὰ βασιλεία. Οἱ Βα-
 βυλώνιοι, οἱ Ἀσύριοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Αἰγύπτιοι,
 οἱ Ἰνδοί, οἱ Κινέζοι, οἱ Ἀραβεῖ, οἱ Ἕλληνεσ, οἱ
 Λατῖνοι μᾶσ δίδειν παρὰ δείγματα ἀρχαιότατα τῆσ κλη-
 ρονομικῆσ Μοναρχίασ.

Κατ' ἀρχὰσ ὅμωσ τὰ βασιλεία ἦτον ἐσωτάτα. κα-
 θε πόλισ, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν καθε πόλισ εἶχε τὴν
 βασιλεία τῆσ. Εἰς τὰσ χρόνοσ τῶ Ἀβραὰμ ἦτον πρώτη
 βασιλεία εἰς μόνον τὴν κοιλάδα τῶ Σοδόμων (Γέν-
 νεσ. Κεφ. Ι Δ.). ἐκεῖνα, ὅπου κατεπολέμησον Ἰη-
 σὺσ ὁ τῶ Ναυῆ, ἦτον ἕωσ τεράκοντα (Ἰησὺ τῶ Ναυῆ
 Κεφ. ΙΒ.). Κάποια μέρη τῆσ Ἀφρικῆσ, τῆσ Ἀσίασ,

ἢ τῆς Ἀμερικῆς φερασταίνεν καὶ τῷ σήμερον σμίαν εἰκόνα ἐκείνων τῶν ἀρχαίων καιρῶν, ἐπειδὴ εἰς μικρὰ μικρὰ ἔκτασιν φῆς συνωπῆν τῆς πλῆθους δεσποτῶν, καὶ καθε μικρὰ χώρα (ἐπαρχία) ἔχει τὴν ἐδικόντης.

Εἰς καθάποσον χρόνον ἡ δημοκρατικὴ καὶ αἰετοκρατικὴ διαίτησις κατεστάθη μὲν τῷ μακαρρηκῷ, καὶ ἡ μεταβολὴ ἔλαβε πάντοτε τῷ ἀρχαίῳ ἀποστάτες ἀποσασίας. Οὕτω κατέστη εἰς τὰς παλαιὰς καιροὺς ἀριστοκρατία τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς Ρώμης. ἔτι εἰς τὰς μεταχρονόνας τῆς Ἀριστοκρατίας τῶν Ἑνετῶν, τῶν Βλβιτιῶν, καὶ τῶν Οὐλανδῶν, καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἡ τῶν ἠνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς ἀρκτώας Ἀμερικῆς.

Ἀφ' ἧς κατέστησαν ἔτι τὰς διοικήσεις, ἀρχισαν νὰ καθιστῶσι καὶ τὰς νόμους. Μέχρι πολλῶν ὁμῶς χρόνων τὰς ῥητὰς νόμους, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἔλειπον, τὰς ἀνεπλήρουσαν οἱ σιωπῶντες, ταῦτον εἰπεῖν τὰ ἔθνη. Τὰ ἔθνη τῆς Δικίας δὲν εἶχον κανένα κώδικα νόμων, ἀλλ' ἐδιοικῶντο ἀπλῶς ἔτι κατὰ τὰ ἔθνη. Εἰς τὰς Ἰνδίας δὲν χρόνους ἀμνημονούτους ὅλα ἐπεσηφίζοντο ἐπ' αὐτῶν εἰς τὰ ἄπο πατρὸς εἰς υἱὸν ἀδελφεοπέμπημα ἔθνη. Τὸ ἴδιον ἀκολοθεῖ εἰς τὰ ἀξιοσώτερα μέρη τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἀκολοθεῖ καὶ τῷ σήμερον εἰς πολλὰ τῆς αὐτῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τῆς Ἀσίας.

Τὰ δὲ ἔθνη ταῦτα μὲν τὸ νὰ ἦν εἰς πολλὰς πότας θεμελιωμένα ἐπ' αὐτῶν εἰς παχυλὰς καὶ ἀπειροκάλλους ἀρολήφεις καὶ βδελυρὰς δεισιδαιμονίας, ἦτον καὶ βάρβαρα καὶ ἀπαύθραπα. Οἱ Σκύθαι ἐνόμιζον ἔργον δισεβείας νὰ φονδύεν τὰς πατέρας τῶν καθὼς ἐφθάνων εἰς τὸν ἐξηκοστὸν χρόνον τῆς ἡλικίας τῶν. Οἱ Σάρδοι νὰ τὰς φονδύεν, ἀφ' ἧς τὰς ἐκτυπῶσαν ἀπὸ τῆς μετὰ τῆς. Οἱ Γάλλοι νὰ φονδύεν τὰς θύλας καὶ πέλαιας τὰς πλέον ἀγαπητὰς τῶν ἀποθνήσκοντων δεσποτῶν. Αἱ γυναικες τῶν Ἰνδῶν νὰ ρίπνουνται εἰς τὰς πυρὰς, ἐν αἷς ἐπυκνῶντο τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν τὰς ἀποθνήσκοντων. Οἱ Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ νὰ ὄξυλο-

να τὴν Θεὸς θυσιάζοντες τὴν αἰχμαλώτους· οἱ Πέρσαι νὰ θάπτωνται ζῶντες· οἱ Ταῦροι νὰ θυσιάζων τὴν ξένων· οἱ Φοίνικες νὰ θυσιάζων τὰ ὑπὸ εὐ-
 ἡλῶν βρέφη· οἱ Μιγρηλιανοὶ νὰ θάπτων ζῶντα τὰ
 ἑαυτῶν παιδία· οἱ Καραίβοι νὰ τὰ παχυύων, καὶ νὰ
 τὰ βῶγην (Στελλίνιος, ἐν τῷ περὶ ἀρχῆς καὶ περὶ
 δε τῆς Ἡθῶν Κεφ. Α'. Α' εἰδμ. 13.).

Χωρὶς τέτων, ἡ νομοθεσία θεμελιωμένη εἰς μόνον
 τὰ ἔθιμα, ἦτον πολλὰ ἀπροσδιόριστος. Αἱ καταρχή-
 σεις λοιπὸν, ὅτε ἐκ τέτων προήρχοντο, ἠνάγκασαν
 τὴν ἀνθρώπους νὰ σοχαθῆν εἰς τὸ νὰ τὴν σερεῶσαν
 ἔπος εἰπεῖν, καὶ νὰ τὴν προσδιορίσῃ καλλίτερα, καὶ
 νὰ συγκροτήσῃ εὐα κώδικα τῆς νόμων. Μὲν ἔχοντες
 ὅμως εἰς τὴν ἀρχαίαν χρόνον τὴν τέχνην τὴν γραφῆν,
 δεῦν ἠμπορῶσαν οἱ Νομοθέται νὰ κάμνουν εἰς τὸ κοι-
 νὸν γνωσὰς τὰς ἐπισηφίσεις των, καὶ νὰ τὰς ἀνα-
 γράψωσιν εἰς τὴν μεταγραφῆς· ὅθεν ἡ ποίσις καὶ ἡ
 ἀδὴ ἀνεπλήρουσαν τότε τὴν ἔλλειψιν τῆς γραφῆς· ἔτα
 τὴν δεισσομῆν εἰς ὅλα τὰ ἀρχαιότερα ἔθνη τὴν τῆς
 χύνην τὴν σιχαργεῖν τὴν νόμων των, καὶ τὰ γεγονότα ἐ-
 κεῖνα, τῆς ὁποίων ἐπιθυμῶσαν νὰ ἀπαρτήσων, καὶ νὰ
 ἀναγράψωσιν εἰς τὴν μεταγραφῆς τὴν μνήμην. Οἱ
 Ἀπόλων κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην ἀναγραφῆν ἐνομι-
 ζετο ὡς εὐα τῆς πρώτων Νομοθετῆς, καὶ ἐλέγετο ὅτι
 ἐδημοσίωσεν τὴν νόμων τῆς ἔτα τῆς φθόγγων τῆς λυ-
 ρας τῆς. Οἱ πρώτοι νόμοι τῆς Ἑλλάδος δεῦν ἦτον καὶ ἀν-
 τοῖ ἄλλο, εἰ μὴ εὐα εἶδος ἀσμάτων. Οἱ νόμοι τῆς
 ἀρχαίων κατοίκων τῆς Ἰσπανίας ἦτον ὁμοίως ἐμμε-
 τῆς· καὶ οἱ Γερμανοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐθεωρῶσαν τὸν Τρί-
 σωνα-ὡς πρώτων Νομοθέτην τῆς, ἐλέγον ὅτι καὶ αὐτοὶ
 τὴν ἔλαβον παρ' αὐτῆς ἐμμετῆς.

Οἱ νόμοι ἔτοι ἀναρτήσων τὴν ποινὰς τὴν ἀεισμέ-
 νας ἔτα τὰ κυριώτερα ἀμαρτήματα, καὶ τὰ περὶ τὴν
 κυριώτερας ὑποθέσεις τῆς βίης ἀπαύματα· ὅπερ ἔτα
 τὰ πρώτα σοχεῖα τῆς ἐγκληματικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς
 δικαίωματος.

Ὁ πρῶτος τιμωρητικὸς νόμος ἦτον ὁ τῆς ἀνταποδόσεως, τὸ ἔστιν ὁ διαρίζων νὰ γίνεταί εἰς τὸν κακὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνο τὸ ἴδιον κακόν, ὅτε αὐτὸς ἠθέλη κάμῃ εἰς ἄλλον (1). Δὲν ἐφαρμόζει ὅμως ἐπὶ ὁ νόμος μῆτε εἰς ὅλα τὰ ἀμαρτήματα, μῆτε εἰς ὅλας τὰς ᾤξεις. Ὁποῖος ἠθέλη φοβεῖσθαι, ἤμπορεσεν νὰ υποχρεωθῇ νὰ χάσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ζωὴν τῆς. Ὁποῖος ὅμως ἐκλεπτε παρ' ἄλλου κινεῖν ἄλλο τι, ὅποιον δὲν τὸ εἶχε πλέον, μῆτε ἄλλο ἰσότιμον εἶχε, αὐτὸς δὲν ἤμπορεσεν νὰ υποχρεωθῇ νὰ τὸ ἀνταποδώσῃ, καὶ πολλῶν μᾶλλον νὰ προδέσῃ, ἄλλο τίσον ἐκ τῆς ἰδίας τῆς. Ἐπ' ἄλλοις λοιπὸν νὰ ἀντικαταστήσῃ ἄλλας τιμωρίας εἰς ταύτας τὰς ᾤξεις. καὶ αὗται εἰς τὰς ἀρχαίς ἦτον ἀυσιπρότατοι. Δράκων ὡς ἄρα τῆς πρῶτης Νομοθέτας τῆς Ἀθηνῶν ἐτιμωρεῖσε μὲ θάνατον καθεστῶν μικρὸν ἀμάρτημα, δι' ὃ καὶ λέγεται ὅτι ἔγραψε τῆς νόμους τῆς μετὰ αἶμα. Οἱ νόμοι τῆς Μίνως Νομοθέτου τῆς Κρήτης, ἄρα τῆς ὁποίας ἔλαβον ὁ Δράκων τῆς ᾤξεως εἰς τὴν νομοθεσίαν τῆς, ἦτον σχεδὸν ὡσαύτως ἀυσιπρότοι. Οἱ νόμοι τῆς δώδεκα πινάκων τῆς Ρώμης ἦτον παρομοίως πλήρεις ἀυσιπρότατης ποινῆς. Καὶ ὡς τῆς ἀρχαίοις Γάλλοις ἡ κοινὴ τιμωρία τῆς ἀμαρτανόντων ἦτον νὰ καυθεῖν ζῶντες εἰς τιμὴν τῆς Θεῶν τῆς.

Οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἀφορεῖσαν εἰς τὸ δικαίωμα τῆς κτήσεως, εἰς τὰς σινοθήκας, εἰς τὰ σινοικεσία, καὶ εἰς τὰς κληρονομίας. Εἰς τὰ πρῶτα ὅμως ἔδει, τῆς ὁποίων ὁ βίος ἦτον κωπηγετικὸς, ἢ ποιμνικὸς, πολλὰ ὀλίγοι νόμοι τοιαύτης φύσεως ἦτον ἀναγκαῖοι. Ὀλίγα, καὶ σχεδὸν ἐδῶ κτώμενοι, ἄρα τὸν εἰς τὸν παν-

τοτε

(1) Εὐεῖς ἀκόμη τῆτον τὸν νόμον παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, παρὰ τοῖς Λακκοῖς, καὶ παρ' ἄλλοις τισί (Στεφλίνιος. Ἡθικ. Τομ. Γ').

τότε πλανώμενοι, ἕδεμίαν κοινοβίαν μόνιμον ἔχοντες, μόλις ἐχρειάζοντο κάποιαν σωθῆναι, σωθῆναι ἰδύσασθαι, φερατότερον, φερα κοινῶ, καὶ φεραλιωμένῶ ἐπάνω εἰς τὰ ἔθιμα φερατότερον, φερα εἰς νόμους κάθεσῶτας.

Ἡ πολιτικὴ Νομοθετικὴ οφείλει ἐν γὰρ χεδὸν τῷ ἀρχιῶτις εἰς τῷ Γεωργίαν. Διὰ τὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἔλαβον εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀπὸ τὸν Ὀσίου καὶ τὴν Γεωργίαν, καὶ τὸς νόμους. Τὸ ἴδιον ἔλεγον καὶ οἱ Ἑλλῆνες φερα τῆς Δημήτρας, τὰ φερατὰ ἔθνη τῆς Ἰταλίας φερα τῆ Κρόνης, οἱ ἀρχαῖοι κάποικοι τῶ Γαλιῶν φερα τῆ Ἀβίδος, οἱ Περκαῖοι, φερα τῆ Μανκοκαπάκας, οἱ Κινέζοι φερα τῆ Ὑάας.

Εὐρεθείσης τῆς Γεωργίας ἀνεφύη ἡ χρεία εὐδὸς νόμου, ὅς τις νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς κατ' εὐδὸν τῷ κυριότητι τῶ πεδίων, ὅπε ἠθέλεν ὀπχειριδῆ νὰ γεωργῆ, καὶ τῶ καρπῶν, ὅπε ἠθέλε σινάξῃ ἐκ τέπων. Ἀποφθνήσκοντος τέπε, καὶ καταλείποντος παιδία, ἡ συγγενεῖς, ἀπαιτεῖτο εὐδὸς νόμος φερα τὴν φανομῶ τῆς κληρονομίας τε. Διδέσης τῆς Γεωργίας φερατότερον ἀπὸ ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς φεραφῶ τῆ ῥόνε γεωργῆ, καὶ ὀπφρεπέσης ἄλλας πολλὰς νὰ ἀρχοῦνται εἰς εὐρεσιν καὶ τελειοποίησιν ἄλλων τεχνῶν; ἔχρειάθη ἄλλος νόμος εἰς κατὰσασιν καὶ ἐγκαρδίωσιν τέπων τῶ τεχνῶν, καὶ εἰς ἀμοιβαίαν ἀπταλαγῶ τῶ φροϊόντων αὐτῶ τῶ τεχνῶν, με τὰ τῆς Γεωργίας. Ἐχρειάθησαν ἄλλοι νόμοι καὶ λόγον, ὅπε πληθυροῦμένων τῶ οἰκιῶν εἰς εὐδὸν καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἔγιναν αἱ πολιτεῖαι· εὐρημῶν τῶ νομισμάτων, ἠύξισον τὸ ἐμπόσειον· ἐκτεινομῶς τῆ ἐμπορίας καὶ τῆς φιλοπονίας, εἰσήχθη, καὶ ἐπλεόνασεν ἡ ἀομοιότης τῶ κατὰσάσεων, ἐπῆγασεν ἡ πολυτέλεια κτ. ἔπο λοιπὸν καὶ φερα ταῦτα διεμορφώθη καὶ ἠύξισε κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὁ κάδιξ τῶ πολιτικῶν νόμων.

Ἀλλὰ μὲν κοινοβία δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι εὐδαίμων, ἀλλὸς εἶσα καὶ τὰ ἔσω εἰς ἠσυχίαν, δὲν εἶναι

ναί ἀσφαλισμένη καὶ ἀπὸ τὰς ἐξωπεικὰς ἐπιδρομῶν καὶ ἐπιβολὰς. Τὰ κακὰ, ὅπερ προῆλθον ἀπὸ τῆς συνεχεῖς πολέμου, ἔκαμαν τὴν ἀνθρώπου νὰ καταλάβῃ ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ καταστήσῃ καὶ μεταξύ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ τῶν διαφόρων βασιλείων ἀμοιβαίας συμμαχίας, διὰ τῶν ὁποίων νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐκείνης· καὶ ἐντεῦθεν προῆλθον αἱ διαφόροι ὁμολογίαι καὶ συμμαχίαι τῆς εἰρήνης, τῆς ἐμπορίας, τῆς συμμαχίας, ἐπάνω εἰς τὰ ὅποια, καὶ ἐπάνω εἰς τὰς ἡθικὰς ἀρχὰς τῆς κοινῆς δικαιοσύνης ἐρείδεται τὸ δημόσιον δικαίωμα, ἢ τὸ δικαίωμα τῶν ἐθνῶν.

Οἱ νόμοι συνεισέφερον ἀναμφιβόλως πολὺ τόσον εἰς τὴν κοινὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπὶ μέρος εὐδαιμονίαν. Κακῶς ὅμως ἠθέλων ἀρκέσει αὐτοὶ καθ' ἑαυτὴν τόσον εἰς τὸ εἶναι ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο· ἐπειδὴ εἶναι ἀπειρα σφάλματα, τὰ ὅποια οἱ νόμοι ἴσως ἠμποροῦν νὰ διορθώσῃ (1)· ἀφίνω νὰ λέγω ὅτι αὐτοὶ ἴσως ἠμποροῦν νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἀμάρτημα, ἐκτὸς εἰμὴ διὰ τῆς ἀπειρίας τῶν ποινῶν, ὁποῦν ἠθέλε φανερωθῆ καὶ ἀποδειχθῆ· ἀλλὰ πόσα ἀμαρτήματα ἴσως μὴν κεκαλυμμένα, καὶ ποσάκις καὶ ἀφ' ἑ ἀνακαλυφθῆν, ἴσως ἠμποροῦν νὰ ἀποδειχθῆν καθὼς πρέπει; Ἡ κοινὴ ἀσφάλεια ἀπαιτεῖσε λοιπὸν νὰ εὑρεθῆ κανὴν μέσον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀπολαμβάνῃ, καὶ νὰ ἐμποδίξῃ τὸ ἀμάρτημα, ἀναστῶντας τὸν φόρον τῆς κακίας, καὶ ἐμπνέωντας εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀξιωματὰ τῆς ἀληθινῆς τιμιότητος, καὶ πληροφορῶντας τὴν πόσον εἶναι ἀφελίμον νὰ τὰ βάλῃ εἰς τὴν πᾶσιν. Εἰς

τὸ το

(1) Δὲν εἶναι κανὴν νόμος, λέγει ὁ Δεῦκλος (Consideration sur les mœurs.) ἐναντίον εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ ἀπιστίαν, καὶ εἰς πολλὰς πειρασμοὺς μήτε ἐναντίον εἰς τὴν ὑβρίαν, καὶ ἀπάτην, καὶ τὴν ἀδικίαν.

τὸ λοιπὸν κατέστη ἢ ἴσθ' ἡθῶν ὀπισθίμη, τὸτ' ἔστιν ἡ ΗΘΙΚΗ.

Διὰ τῆς Ἡθικῆς ἀναπληρῶνται καὶ εἴα ἄλλο ἐλάττωμα, ἐλάττωμα μέγιστον, τὸ ὁποῖον ὅμως οἱ νόμοι δεῦν ἤμπορῶν νὰ τὸ θεραπείσων, ἢ νὰ τὸ διορθώσων. Διὰ τὶ αὐτοὶ ἀχολῶνται τὸ φερατότερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καθόλου εἰς μόνον τὰ ὑποφατικά χρέη, τὸτ' ἔστιν εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσων τὸ νὰ κάμῃ τις κακὸν εἰς ἄλλον. Τὰ δὲ καταφατικά χρέη, τὸτ' ἔστιν ἐκεῖνα, ὅπῃ προσάττων τὸν ἀνθρώπον νὰ ὠφελεῖ ἄλλος, μόνις καὶ ἀκροθιγῶς τὰ ἐγγίζων οἱ νόμοι, καὶ μήτε ἤμπορῶν νὰ ἐκτανθῶν πολλὰ εἰς τὸτο τὸ μέρος. Διὰ τὶ πῶς ἤμπορῶν νὰ ἀναγκάσων τὸν ἀνθρώπον νὰ ὠφελεῖ ἄλλος; πῶς νὰ προσδιορίσων τὰς φερατάσεις ὅλας, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλει τινὰς νὰ εἶναι ὑπόχρεως εἰς τὸτο; πῶς νὰ ὑποδείξων πόσον ἐλλείπει εἰς τὸτο; καὶ πῶς νὰ τὸν τιμωρήσων δι' αὐτὸ τὸ ἔλλειμα; Τὸ νὰ ἐμπνέσῃ λοιπὸν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν ὀικαιοσύνην ὑποταμιδύεται εἰς τὴν Ἡθικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποταμιδύεται προσέτι καὶ τὸ νὰ ἐμπνέσῃ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν ὑποπίαν.

Τὰ πρῶτα μίσα, ὅπῃ μετεχειρίσθησαν οἱ Παλαιοὶ ἔχθ' νὰ ἐνσαλεύσων, ἔπως εἰπεῖν, εἰς τὰς ἀνθρώπους τὰς ὑποθήκας τῆς Ἡθικῆς, ἦτον τὰ ὑποφθέρματα καὶ αἱ παροιμίαι· εἰς αὐτὰ ἀνθυπεβλήθησαν αἱ ἀλληγορίαι, αἱ ὁμοιώσεις, αἱ ὑποβολαὶ, καὶ οἱ μῦθοι, εἰς τὰς ὁποίας ἐδύοκίμησε ὡδῶν πάντα εἰς τὰς Ἑλληνας ὁ Αἰσωπος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπολλώνιος τὸν ἐφορτιμῶσων ἀπὸ ὅλας τὰς Ποιητῶν (Φιλόστρατος ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου Βιβλ. Ε'). καὶ ὁ Λύσιππος ἔδειξεν, ὅτι τὸν ἐφορτιμῶσε καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρχαίας Φιλοσόφους, ἐπειδὴ τὴν εἰκόνα τὴν ἔταξεν εἰς τὴν κορυφῶν τῆς ἐπιπέδου Σοφῶν.

Ὁ πρῶτος ὅμως, ὅπῃ κατέστησεν ὀπισθίμην τὴν Ἡθικῶν ἐξάθη ὡδῶν τοῖς Ἑλλησιν ὁ Σωκράτης. Πόσον ἦτον πρὸ τῆς ἠσάφειας, ἠἀβεβαιότητος, καὶ ἠπλεκτά-
να

Τ Μ Η Μ Α Β'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ.

Καθῆκον ὀνομάζω ἐκεῖνο, ὅπῃ εἷας ἀνδραπος καὶ τὰς διαφορὰς περὶ αἰτίας εἶναι ὑπόχρεως νὰ κάμνη, ἢ νὰ μὴ κάμνη. Εἰς καλλιτέρων καταλήψιν καὶ σαφλίειαν τῶ ποιῶτων καθηκόντων, καὶ τῶ διαφορῶν βαθμῶν τες, θέλομεν ἀρχίσει νὰ θεωρήσωμεν πολλὰς ἀνθρώπους εἰς εἷα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον συζῶντας, χωρὶς νὰ ἔχεν κάμμιαν ἐξάρτησιν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ θέλομεν ἐξετάσει τι ὀφείλουσιν ἐν ἴσῃ πρὸς ἀλλήλους εἰς αὐτῶ πὴν περὶ αἰσιν. Ἀν ὁμοίως δύο ἀπ' αὐτὰς συναφθῶσιν ἀλλήλοις εἰς φιλίαν ἀμοιβαίαν, εἶναι δῆλον ὅτι αὐτοὶ θέλουν ἔχει ἐντεῦθεν νέα καθήκοντα· αὐ ὁ εἷας ἤθελε κάμνη πρὸς τὸν ἕτερον κάμμιαν ὀεργεσίαν, ἀναφύονται ἄλλα καθήκοντα ἐκ τῆτε· αὐ δύο ὑποκείμενα διαφορὰ ἴσῃς, ἀρρῶνος δηλονότι καὶ θήλεος συζεύχθῶσιν εἰς σινδεσμον γαμικόν, ἐκ τῆτε πηγάζουν ἄλλα νέα καθήκοντα· αὐ γυνηθῶν ἐξ αὐτῶ καὶ παιδία, τότε προκύπτουν ἄλλα καθήκοντα καὶ τῶ γονέων πρὸς τὰ τέκνα, καὶ τέτων πρὸς τὰς γονεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλους· αὐ πολλὰὶ φαμίλια συμφώνησεν νὰ συγκροτήσεν μίαν μόνην κοινωνίαν, ὑποβληθῶντες συμφώνως εἰς κάποιαν σινδῆκας, ἄλλα νέα καθήκοντα θέλουν προέλθῃ ἐκ τῆτε· αὐ τέλος πάντων πολλὰὶ κοινωνίαὶ μερικαὶ εἰσῶθῶσιν ὁμοίως μὲ κάποιαν σινδῆκας, εἰς τὸ νὰ κάμνεν μίαν ἴσῃν κοινωνίαν, ἐκ τῆτε ἀναφύονται ἄλλα καθήκοντα. Ἡ ἐξέτασις ὅλων τῆτων τῶ διαφορῶν καθηκόντων θέλει εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῶ παρόντος Τμήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Καθήκοντα γενικά ἀνθρώπων πρὸς ἀνθρώπου.

Εἶναι γνωστὰ πῶς πᾶσιν αἱ δύο θρομβήματα ἐντολαὶ „Μὴ κάμνης εἰς ἄλλον ἐκεῖνο, ὅπως μὴ λόγος „δὲν θέλεις νὰ κάμῃ ἄλλος εἰς ἐσένα· ἢ „Κάμνε „εἰς ἄλλος ἐκεῖνο, ὅπως μὴ λόγος θέλεις νὰ κάμνῃ „οἱ ἄλλοι εἰς ἐσένα „αἱ ὁποῖαι, ἐπειδὴ πηγάζου ἀπὸ αὐτῆς τῆς φύσεως, ὀνομάζονται ἐντολαὶ, ἢ νόμοι φυσικοὶ, ἢ θελαμβάνου ἐν γένει ἐκεῖνα, ὅπως καθὲ ἀνθρώπος ἀδύκτως ὀφείλει πρὸς τὴν ἄλλαν. Τῶν ἢ μὴ πρῶτον θελαμβάνει τὰ καθήκοντα ἐκεῖνα, ὅπως ὀνομάζονται ἀποφατικά· ἢ δὲ ὀδύτερα θελαμβάνει ἐκεῖνα, ὅπως λέγονται θετικά. Ἀς ἀρχίσωμεν δὲ τὰ πρῶτα.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Καθήκοντα ἀποφατικά.

Κάθε ἀνθρώπος ἀιδανέται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐν ἡσυχίᾳ ἐκεῖνα, ὅπως εἶναι ἐδικά του. Τὸ τὸ δικαίωμα γινᾶται ἀμέσως δὲ αὐτῆς τῆς ἐγγύτητος τῆς ἰδιοκτησίας· ἐπειδὴ ἴδιόν μου κτήμα δὲν ἢμπορῶ νὰ εἰπῶ, εἰ μὴ μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὅπεσον ἐμοὶ μόνω ἀποκλειστικῶς ἀνήκει· ἢ ἐκεῖνο ὅπως ἐμοὶ μόνω ἀνήκει, ἢ πᾶντα λόγον ἐγὼ μόνος ἄρεπει νὰ ἔχω τὸ δικαίωμα, πῶς ἔστι τῆς κυριότητος ἢ τῆς δυνάμεως νὰ τὸ ἀπολαμβάνω.

Ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐνάγεται καθ' ἑαυτὸν νὰ συμπεραίνῃ μὲ συνείπειαν σαφεσάτην καὶ δὲκολώπῃ τῆς, ὅτι ὀφείλει ἄρα ἢ αὐτὸς νὰ ἀφίγη εἰς τὴν ἄλλαν

λης ἀσφαλή κῆ ἡσυχον τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἰδίας τῆς κτημάτων. Ἐπειδὴ αὖ ἦτον εἰς αὐτὸν συγχωρηθῆναι τὰ ἀρπάζειν τὰ τῆς ἄλλων, ἤθελον εἶναι ὁμοίως συγχωρηθῆναι κῆ εἰς τὰς ἄλλας τὰ ἀρπάζειν ἐκεῖνα, ὅπως αὐτὸν εἰς αὐτὸν, κῆ ἔτι δὲ ἤθελον ἔχει πλεονεξία πρὸς τὸ δικαίωμα τὰ ἀπολαμβάνει ἀποκλειστικῶς πρὸς τὰς ἄλλας τὰ ἑαυτῶν.

Τὸ τὸ πρῶτον καθήκον, τὸ ὁποῖον καλεῖται καθήκον δικαιοσύνης, εἶναι τὸσον ἀπλῆν κῆ τὸσον δολοκατάληπτον, ὅπως δὲ ἰξόβρω πῶς οὐδέθισαν Φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἦτον ἀνάγκη τὰ τὸ ὑποθέσκειν ἐπιτετυπωθῆναι ἀπὸ τῆς φύσιν, ὡς αὖ τὰ μὴ ἠμποροῦσαν τάχα οἱ ἀνθρώποι τὰ τὸ καταλάβειν παρ' ἑαυτῶν. Πρὸ τῆς τὰ ἀποδείξει ὁ Λάκιος τὸσον ἐναργῶς τὴν ἀποτίαν τῆς ἐμφύτων ἰδεῶν, ἠμποροῦσαν τὰ εἶναι κῆ συγγνωστότεροι οἱ Φιλόσοφοι τὸ ὑποθέσκειν ὅμως εἶναι ὅτι κῆ μετ' ἐκείνων προσβόλῃν ἀκόμη κάποιοι Φιλόσοφοι τὴν ἠθικῶν αἰδέθισιν, ἡ ὁποία ληφθεῖσα εἰς τὴν κυριώτεραν σημασίαν (1), δὲ σημαίνει ἄλλο, εἰμὴ τὰ πρακτικὰ ἀξιώματα, ὅπως οἱ Καρτεσιανοὶ ὑπέθετον ἐμφυτεῖ.

Α' ρ-

(1) Λέγω εἰς τὴν κυριώτεραν σημασίαν ἐπειδὴ ἀπίσως δεῖ ἠθικῶν αἰδέθισιν ἐννοεῖν, καθὼς καὶ θελεῖν μεμεκοῖ, αὐτὸ τὸ μηχανικὸν ἀποτελεσμά τῆς ἠθικῆς ἢ αἰθνητικῆς προσβολῆς, ὅπως ἡ θεῖα μίας πράξεως καλῆς ἢ κακῆς προσεῖναι εἰς ἡμᾶς, κῆ τὸ τὸ μηχανικὸν ἀποτελεσμά καθιστῶσιν κειτῶν ἀμεσον τῆς αὐτῆς ἀγνοήσεως ἢ ἀρεσιόπτης, ὅπως εἶναι ἐτι μάλλον ἰσχυρότερα ἢ ὑποθέσεις κῆ ἀποπῶτερα ἐπειδὴ ἀπίσως ἰδῶ ἐναντὶ τὸν φροντιστὴν ἄλλον, τὸ τὸ κάμνει βεβαίωτατα εἰς ἐμὲ τὸ ἴδιον μηχανικὸν ἀποτελεσμά, εἴτε δεῖ τὰ βλάβη ἄλλου, εἴτε δεῖ τὰ ὑπεραπιδεῖν ἑαυτὸν, εἴτε δεῖ ἰδίως, εἴτε δεῖ δημοσίως δεξιάς ἤθελε τὸ κάμνη ἐκεῖνος κῆ ἐὰν ἐγὼ εἰς τὴν πρῶτην πείθωσιν τὸν κατακείνω, εἰς τὴν δεύτεραν τὸν συγχωρῶ, τὸ τὸ δὲ εἶναι δι' ὅτι ἡ μηχανικὴ προσβολὴ γίνεται διαφορετικῶς, ἀλλὰ κατὰ λόγον. Ἡ ἠθικὴ αἰδέθισις τὸν καλῶς εἶναι καθὼς ἢ γένεσις τὰ ὁραία, ἡ ὁποία δὲ κατὰ τὴν

συ-

Ἀρχὴ τῆς ἀπάτης ταύτης εἶναι ἡ καθολικότης τῆς αἰδήσεως τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων, ὅπῃ καθορᾶται εἰς ὅλους τὸς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ εἰπὸς τῶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ καθολικότης ἐπιδέχεται μεγάλας ἐξαιρέσεις ἐνθά οἱ ἀνθρώποι εἶναι διεφθαρμένοι ἕνεκα τῶν πάθων, ἢ ἕνεκα τῶν προλήψεων, ἢ ἕνεκα τῶν μοχθηρῶν συνηθείας (1), φθάνει καὶ μία μικρὰ ποσοχὴ δὲ νὰ καταλάβωμεν, ὅτι καὶ πᾶσι εἶναι καθολικὴ εἰς ὅλους τὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἤθελον ἔχει διεφθαρμένῳ τὴν κοινὴν αἰδήσιν ἕνεκα τῶν πάθων, ἢ ἕνεκα τῶν προλήψεων, καὶ ὅσον μὲν τὸ νὰ ἤρπται τῆτο ἕνεκα μίαν ἀπλυσάτω συνέπειαν, δὲν εἶναι κανεὶς τόσον ἀήθης, ὥστε νὰ μὴ δύνηθῃ νὰ τὸ συμπεράνῃ· ἐν ᾧ μάλιστα ἡ πείρα αὐτὴ ἤθελε τὸν ἀναγκάσει τέλος πᾶσι νὰ τὸ συμπεράνῃ καὶ ἄκων· δὲν τί πολλὰς ἤθελον ἰδῆ τὰ ὀλέθρια ἀποτέλεσματα, ὅπῃ ἤθελον τῶν προέλθῃ, ἀνίσως ἦτον εἰς αὐτὸν συγχωρημένον νὰ ἀρπάξῃ ἐλδοθέρας τὰ τῶν ἄλλων.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὅπῃ ἔχει καὶ οὐκ εἶναι, εἰς τρία πράγματα ἡθικώτερον ἀνάγεται, εἰς τὸ πρῶτον, εἰς τὸν ὀφεισθέντα, καὶ εἰς τὸν τιμωρῶν.

§. Α'. Μηδὲν παραβλάπτειν εἰς πρόσωπον.

Τέσσαρα εἶναι προσηγορίαι τὰ αἴτια, ὅπῃ κινεῖν τὸν ἀνθρώπον νὰ βλάπτῃ τὸς ἄλλους εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ πτωχεία, ἡ μέθη, ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὑπερήφανος.

Ἡ πτωχεία κατασάει τὸς λαποδύτας, τὸς πειρα-

συχῆς παρατήσεως τῶν ἀδικημάτων, δὲν ποσοχικῆς συγκείσεως, δὲν ἀσκήσεως, δὲν συχῆς ἐνὶ λόγῳ σκέψεως καὶ ἀσκήσεως, εἰς τὰ ὅποια βεβαιότατα δὲν εἶναι κανεὶς ἔμφυτον.

(1) Ὅρα εἰς τὸ ἡγούμενον Τμήμα Κεφ. Γ'. καὶ εἰς τὸν Μεταφυσικῶν Μέρ. α'. Τμήμα Α'. Κεφ. Γ'. Ἀρθ. Δ'.

ρατὰς, καὶ τὰς μισθωτὰς φονεῖς. Ἀλλὰ χωρὶς τῶ, ὅτι οἰαδήποτε πτωχεῖα δὲν μᾶς δίδει ποτὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐφορμήσωμεν ἐναντίον εἰς τὸ τῆς ἄλλων πρόσωπον, εἶναι προσέτι καὶ απανιώτατον μία πτωχεῖα, ὅπως ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς παρόμοια ἀμαρτήματα, νὰ εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀνόμιμος. Ἡ ἀργία, ἡ ὀκνηρία, ἡ μισοπορία (αὐτὴ συγχωρῆται νὰ εἰπῶ ἔτζι), τὰ παιγνίδια, ἡ κραιπάλη, ἡ ἀσέλγεια εἶναι αἱ κακίαι, ὅπως καταστάνουν τὰς τοιαύτας ἀνθρώπους εἰς μίαν πτωχεῖαν ἐκθεσίαν, ἢ κατ' ἀξίαν τῆς πράξεώς τας. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ δύσκολον νὰ διορθωθῇ ἀπὸ αὐτὰς τὰς κακίας ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον μὲν τὴν πολυχρόνον συνήθειαν ἔγιναν ἔξεις, εἶναι φανερὸν πόσον ἀφέλιμον εἶναι νὰ ἀπομακρυνῆται ἀπ' αὐτὰ ἢ νεότερως ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρώτης χρόνης τῆς ἡλικίας, καὶ νὰ συνηθίζηται εἰς ἀπαλῶν οὐόχων εἰς τὴν ἐγκράτειαν (σωφροσύνην), εἰς τὴν ἀχολίαν, καὶ εἰς τὴν φιλοπορίαν.

Ἡ μέθη εἶναι ἡ δεύτερα, καὶ ἴσως ἡ πλέον συχρότερα αἰτία τῆς ἐρίδων (καυγάδων), τῆς ξαυμάτων, καὶ τῆς σφαγῶν. Αὐτὴ ὁπόταν εἶναι πᾶντῃ ἀκυσία, καθὼς καὶ συμβαίνει πολλάκις, καὶ τοιαύτη, ὡσεὶ νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ κράτος τὴν χρῆσιν τῶ λόγου, αἱ πράξεις, ὅπως τελευτῶνται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, δὲν ὑπάγονται εἰς δίκαιον ἐγκλήματος, καθὼς μήτε αἱ πράξεις εὐδὸς φρενητικῆς, ἢ μανικῆς. Εἶναι ὅμως πρᾶγμα πολλὰ σπάνιον νὰ εἶναι καὶ συμβεβηκός, καὶ πάντῃ ἀκυσία ἡ μέθη· καὶ δὲν εἶναι ὅπως εἶναι θεληματικῶς καὶ ἐν συνειδήσει ἐκτίθεται εἰς τὸν κίνδυνον νὰ χάσῃ τὸ λογικόν τε, γίνεται εὐόχος οἰαδήποτε ἀμαρτήματος, ὅπως εἰς τοιαύτῳ κατάστασιν ἐργάζεται. Διὰ τῆτο ὁ Πιπτακός, εἶπε νὰ ἀποξέβῃ δὲν δὲν εἶναι τὰς ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτίθενται εἰς παρόμοιον κίνδυνον, ἢ θελε νὰ τιμωρῶνται διπλῶς τὰ ἐκ μέθης ἀμαρτήματα. Εἰς ἄλλης πάλιν τόπως οἱ μέθυσοι ἐτιμωρῶντο ἀτιμῶσει δημοσίᾳ· εἶπε τί δὲν εἶναι

τῆ ἀληθείᾳ ἄλλη κακία, ἡ ὁποία νὰ κάμῃ τὸν ἀν-
 ἄθρωπον πλέον δισταφρόνητον, πλέον ἀξιομίσητον ἀ-
 πό τῶ μέθῳ, ἡ ὁποία τὸν κατασάίνει ὅμοιον με-
 τὰ ἄλογα κτύπῃ, καὶ ἔτι χείρονα καὶ αὐτῆ τῆ ἀλό-
 γων.

Ὁ θυμὸς ἐνεργεῖ καὶ αὐτὸς ἢ ἐκ πρώτης ὁρμῆς, ἢ
 μετὰ τινα σκέψιν καὶ συμείδησιν. Εἰς τὴν πρώτην ὁρ-
 μὴν τῆ θυμῶ ὁ ἀνὴρ ὄνει δὲν εἶναι κύριος ἑαυτοῦ·
 καὶ ὅσα πράττει εἰς αὐτὴν τὴν πρῶτην, εἶναι ἀ-
 νελθῶνος εἰς ὅλα, ἐπειδὴ γίνονται χωρὶς σκέψιν, καὶ
 ἐκ μόνης μηχανικῆς κινήσεως. Σπανιάκις ὅμως συμ-
 βαίνει ὅπως αὐτῆ ἢ πρώτῃ ὁρμῇ νὰ ἀφαιρῆ τὸν ἀν-
 ἄθρωπον τὸσον ὀλίγωρα εἰς τὴν πρῶτην, ὥστε νὰ
 μὴν τῆ ἀφίγη εἰς αὐτὸν νὰ σκεφθῆ, καὶ νὰ βελου-
 θῆ· πολλὰκις μάλιστα τῆ ἀφίγει ἀρκετὸν ἔλασμα χρό-
 νος τὸλάχιστον ἔλα νὰ γνωρίσῃ τί κάμνει. Καὶ δὲ δὴς
 ὅπως ἡ σκέψις καὶ ἡ συμείδησις ἀρχίζεν νὰ λάβεν
 χώραν εἰς τὴν πρῶτην, ἀρχίζει καὶ ὁ θυμὸς νὰ γί-
 νεται ὑπὸ θυμῶ.

Ὁ θυμὸς πότε μὲν γηναῖται ἄπο φθόνου, ἢ κακοή-
 θειαν· πότε δὲ ἄπο ὑβριῶ ἢ ἀδικίαν γενοίαν. Ὁ
 φθόνος καὶ ἡ κακοήθεια πηγάζεν προσηγμῶνος, ὡς εἴ-
 ρηται, ἄπο τῶ ἱπερηφανίαν· ἀγωνακτεμῶν δὲ ὅτι
 βλέπομεν ἄλλως ἀνώτερος καὶ κρείττονας ἡμῶν αὐτῶ,
 καὶ τῶ εἶναι φθόνος· ἀγωνακτεμῶν καὶ ἐπίστε δι' ὅτι
 βλέπομεν ἄλλως ὁμοίως ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ παχίζομεν
 νὰ τῶ κάμωμεν κακόν, ἔλα νὰ τῶ κατασῆσωμεν κα-
 πωτέρως, καὶ ἀδραβαλλόμενοι ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς νὰ αἰ-
 δανῶνται τῶ ἡμετέρων ὑπεροχῶν, καὶ τῶ εἶναι κα-
 κοήθεια. Τὸ ἀδικόν ὅμως καὶ ἡ αἰχρότης καὶ τῶ δὴς
 τῶ παθῶν εἶναι τὸσον ἀρόηλος, ὅπως δὲν χειά-
 ζεται μήτε νὰ ὁμιλήσωμεν πρὸς αὐτῶ.

Ὁ θυμὸς, ὅπως πρὸς ἐρχεται ἄπο ὑβριῶς γενοίαν,
 φαίνεται καὶ πρὸς τῶ ἔπιθεώρησιν συγγνωστότερος, καὶ
 εἶναι ταῶντι ὅταν ὁ λόγος εἶναι πρὸς τῶ πρώτης ὁρ-
 μῆς. Ὄπῳ ὅμως σιμειχίζηται, καὶ λαμβάνει χώραν
 ἢ σιμ-

ἢ σκέψις, ὁπότεν γίνεται μῖσος ἢ μῦσις, καὶ πολὺ
 φελασώτερον ἔσταν ὄργα εἰς ἐκδίκησιν, τότε εἶναι ἀ-
 ξιοκατάκριτος φελασώτερον ἅπτο κάθε ἄλλο πάθος.

Ἐπειδὴ, μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι γνώμη τινῶν παλαιῶν
 Φιλοσόφων, ὅτι εἶναι συγχωρημῶν νὰ ἀνταποδίδω-
 ται κακὸν ἀντὶ κακῆς, καὶ λέγει ὁ Κικέρων (Περὶ
 Καθηκόντων Βιβλ. Α'. Κεφ. 6.) ὅτι τὸ πρῶτον κα-
 θήκον τῆς δικαιοσύνης εἶναι νὰ μὴ βλάβωμι τινὰ,
 ὁπότεν αὐτὸς δὲν μᾶς βλάβῃ· ὡς αὖ τάχα τὸ νὰ
 τὸν βλάβωμι, ὅταν μᾶς βλάβῃ, νὰ ἦτον συγχωρη-
 μῶν· κυρίως ὁμως κἀνεία πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ
 ποτὲ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀνδραπον τὸ δικαίωμα τῆ νὰ
 κάμῃ ἐκδίκησιν. Ἐχει ἔμφυτον τὸ δικαίωμα τῆ νὰ
 διαφεντεύῃ, ὡς αὖ ὅπῃ τῆτο εἶναι σωτημῶν μὲ
 τὸ τῆς ἰδίας αὐτῆ σωτηρήσεως· ἠμπορεῖ νὰ ἔχη καὶ
 τὸ δικαίωμα τῆ νὰ τιμωρήσῃ τὸν βλάψαντα (μὲ τὰ
 ὄρια, ὅπῃ μετ' ὀλίγον θέλωμι σημειώσῃ), ἔχῃ νὰ
 τὸν ἐμποδίσῃ ἅπτο τὸ νὰ τολμήσῃ νὰ τὸν βλάβῃ καὶ
 ἄλλω φορᾷ· μ' ὅλον τῆτο ἡ ἐκδίκησις εἶναι πάντοτε
 βάρβαρος ἢ θηριώδης, ἢ δὲν ἀφῆρει ἅπτο τῆ ἀδι-
 κίαν, εἰμὴ καὶ τὸν χρόνον ἢ τῆ τάξιν, καὶ τὸ σοφὸν
 λόγιον τῆ Σούεκα (φερί θυμῆ Βιβλ. Α'.)· εἶναι
 μάλισα ἢ πλέον τὶ τῆ θηριώδης· ἐπειδὴ, αὖ ἡ ὄ-
 χροῖα δάκνη τὸν πατήσαντα, αὖ ὁ σκύλος δάκνη τὸν
 ἀπειλήσαντα, ἢ τύψαντα, τὸ κάμναν πάντοτε ἔχῃ νὰ
 διαφεντεύῃν, καὶ μῖσος ὀπίμονον καὶ μεμελετημῶν
 μόλις εἶναι γνώσον εἰς τὰ κτῆνη.

Καὶ αὐτὸ τῆς τιμωρίας τὸ δικαίωμα, ἐφ' ὅσον τεί-
 νει εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῆ μελλέσων ἀδι-
 κιών, ἠμπορεῖ νὰ ἀνήκῃ εἰς καθ' ἑαυτὸν προσωπικῶς
 ὁπότεν ζῆ εἰς τόπος, ἐν οἷς εἶναι σερμημῶς καὶ νό-
 μων ἢ διοικήσεως· ἀλλ' ὅμως, ὅπῃ εἶναι εἰς κοι-
 νωνίαν, τῆτο τὸ δικαίωμα τε τὸ φελαχωρεῖ εἰς τῆ
 κοινῶ διαίτησιν ἢ ὄξισίαν· καὶ ἔχῃ νὰ εὖρη διόρθω-
 σιν τῆς ἀδικίας, ὅπῃ ἔλαβε, καὶ ἀσφάλειαν ἅπτο τὰς
 μελλέσας, ὀφείλει νὰ προσρέξῃ εἰς τὴν κοινῶ ὄξ-
 σίαν.

σίω· ἐπειδὴ δὲν ἴμπορεῖ νὰ συσαθῇ κοινωρία, ἀνίσως τὸ δικαίωμα τῆς ἐπὶ μέρης ἐκδικήσεως ἦθελον ἀνήκη εἰς κάθε ἄτομον.

Τὸ πνεῦμα τῆτο τῆς ἐκδικήσεως τὸ βέβει προηγουμένως εἰς τὰς ἀνθρώπους μία ἄλογος ὑπερηφανία. Οργῶσιν εἰς ἄρναν δι' ὅτι φοβῆνται τὴν κηλίδα τῆς ἐξεδουλήσεως, ἢ τῆς ἀδυναμίας· ἀλλὰ ποῖον ἔπαινον ἐλπίζει νὰ ἀπολαύσῃ εἰς ἐπιπέτης εἰς ἐκδίκησιν; Κάμνει τὴν ἐκδίκησιν (αὐ φθάσῃ νὰ πὴν κάμη) διὰ προσασίας ἐτέρων, ἢ διὰ τῆς ἐξουσίας, ἢ διὰ χριμάτων, καὶ ὁ ἔπαινος τότε ἀνήκει εἰς τὰ χριματά τε, ἢ εἰς τὸν βαθμὸν τε, ἢ εἰς τὰς προσάτας τε, καὶ ὄχι εἰς αὐτόν· ἢ πὴν κάμνει διὰ τῶν ἰδίων τε χειρῶν, καὶ ὅλος ὁ ἔπαινος, ὅπῃ ἴμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ ἐντεῦθεν, εἶναι ὅτι ἔχει μύας ἰχυροτέρας, ἢ μέλη δυνικνητότερα, ἢ ὄπλα ἐπιπιδειότερα· ἀλλ' ὁ ἔπαινος ἐτος ἴμπορεῖ ποτὲ νὰ συκρηθῇ με' ἐκεῖνο τὸ ὑψηλὸν μεγαλείον εἰς ἀνθρώπου μεγαλοφύχου, ὅς τις ἴμπορεῖ νὰ νικᾷ ἑαυτὸν, καὶ νὰ παρέχῃ γηραιοφρόνως συγγνώμην εἰς τὸν ἄρξαντα χειρῶν ἀδίκων; Ἀδελανὸς ὁ Αὐτοκράτωρ μόλις ἀέβη εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἀλαγομέννος πρὸς εἰνα παλαιὸν ἐχθρόν τε, πῶρα πλέον ἐγλύπωσε, τῷ εἶπε, δείχνωντας με' τῆτο πόσον ἀνάξιον αὐτοκράτωρ ἐνόμιζε τὸ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ. Πόσον ἀξιοσέβασοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔδωκαν τὰ εὐδοξία ἀδελείματα τῆς τοιαύτης γηραιότητος! Ὁ Φωκίαν, καταδικασθεὶς ἀδίκως ἀπὸ τῶν Ἀθιναίων εἰς θάνατον, δὲν δίδει ἀλλὴν ἀδελείαν τῷ ἡῶν τε, εἰμὴ νὰ συγχαρήσῃ τὴν Ἀθιναίαν. Ὁ Κάτων, ὑβειθεὶς ἀπὸ τίνος τῶν χυδαίων, ἀλισμονεῖ καὶ τὴν ὑβειν, καὶ τὸν ὑβείσαντα. Ὁ Αὐγαστος, ἐπιβελοθεὶς ἀπὸ τὴν Κίνα, τὸν ὅποιον κατόεργετσε πρὸτερον, δὲν ἐκαμῆ ἀλλὴν ἐκδίκησιν, ἀπὸ μόνον τὸν ἐκαμε νὰ ἀιχμωθῇ διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην του, κάμνωντας τὸν ἀλλας νέας καὶ μεγαλιτέρας εὐεργεσίας. Ταῦτα τὰ ἀξιαγάπητα καὶ ἀξιοσέβασα ὀνόματα ποῖος δὲν τὰ φοριμαῖ ἀπὸ τὰ ἀξιο-

Ξιομίσηται ὀνόματα τῆς Μιδείας, τῆς Ἀἰθίως, καὶ ἄλλων ποικίλων ἄβροχῶν καὶ τὰς ἀπανθρώπως ἐκδικήσεις, ὅπερ ἔκαμαν;

Ὅτι ἦτον ἐπαινετὸν ἢ ἐκδικήσεις εἰς τὰς πρώτας χρόνους τῆς βαρβαρότητος, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐτιμῶσαν, ὡς εἰδομένη ἀνώτερω, εἰμὴ μόνον τὴν ἀνδρείαν τῆς σώματος, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ καταλάβῃ τις· τὸ νὰ ἀποδίδῃ ὅμως καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν ἐκδικήσιν πῶν αὐτὴν τιμῶν, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχον κάθε στιγμήν τὴν τιμὴν εἰς τὸ σῶμα, χωρὶς νὰ ἰξάζων εἰς τί σωθίσεται ἡ τιμὴ, τῆτο εἶναι τὸ πάντων αἰχίσον. Καὶ ἦθελον αἰχμηθῆ ἴσως πολλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰδιοὶ, ἀνίσως ἐσοχάζοντο, ὅτι ἢ πόρνησις, ὅπερ κάμνει τὰς ἀνθρώπους νὰ ἀδράχων τὰ ὄπλα εἰς κάθε καθαρικρὰν ὕβριν ἢ ἀδικίαν, ὅπερ τὰς κάμνει νὰ νομίζων, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρθῆ ἢ ὕβρις, εἰμὴ δι' αἵματος, εἶναι εἷνα λείψανον τῆς μεγάλης ὀμότητος καὶ θρηλαδίας, ὅπερ μᾶς ἔφερον ἐκ τῆς βορείων μερῶν οἱ βάρβαροι, καὶ ἐπολυπλασιάθη ἔπειτα εἰς τὰς κείρας τῆς καρβαλαρίας (ἰππείας), καὶ παρεπέμφθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς υπερηφανίας τῆς ἀνοήτων καὶ ἀλαζόνων νέων. Ἡ ὁποία πόρνησις, μὲ ὅλον ὅπερ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐμειώθη ἐν μέρει ὡς αἰτίας τῆς πολυτελείας καὶ τῆς μαλθακίας φελοπότερον, φελοπότερον ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, δὲν ἔρεπει ὅμως νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι ἐσβείθη δι' ὅλα, ἐν ὅσῳ δὲν ἐξαλειφθῆ τελείως ἢ ὑπόληψις, ὅπερ τὴν ἔρεπει καὶ τὴν ἀναζωπυρεῖ ἀκόμι εἰς πολλὰς· τῆτο δὲ πάλιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἴσῃ, ἀνίσως δὲν φροσδεθῆ, ἔτις εἰπεῖν, δημοσίῳ φημισματὶ εἰς τὰς τοιαύτας ἐκδικήσεις τοσαύτη δυσφημία καὶ ἀτιμία, ὅση τιμὴ καὶ ἔπαινος ἀδίκως εἰς αὐτὰς ἀποδίδεται.

Ἡ τετάρτη αἰτία, ὅπου κινεῖ τὸν ἀνθρώπον νὰ βλάβῃ ἄλλον εἰς πρόσωπον, εἶναι ἢ ὑπερέχουσις. Διὰ τί εἶναι ἀσπαιὸν ἢ ὑπερτέρα ἰχὺς νὰ μὴ παρακινήσῃ τὸν ἔχοντα νὰ τὴν κακομεταχειριθῆ, καὶ

ἐκείνῳ τῷ ἡδονῷ, ὅπερ ἔχει καθ' ἑαυτὸν, ὡς αἰωτέρω ἐσημειώσαμεν, νὰ αἰδανέται, ὡς ἀγαθῶν ἑαυτὸν πρὸς τὰς ἄλλας, τῷ ἰδίῳ αὐτῷ ὑπεροχῷ· καὶ τὸτο ἦτοι ἐπιγορτίζωντάς τας μὲ ὕβρεις, ἢ κάμνοντάς τους σκληράς τε.

Μία τοιαύτη κατάχρησις τῆς οἰκείων δυνάμεων κάμνει τὰς τυράννας εἰς τὰ μεγάλα βασίλεια, καὶ τὰς καταδυναστεύοντας τῆς ἀδυνατῶν καὶ πτωχῶν εἰς τὰς μικροτέρας κοινωνίας· ἢ ὅποια ἀναπτύσσεται, τὴν ἔστιν ἀναφαίνεται δι' αὐτὴν ὅξ ἀπαλῶν ὀνύχων καὶ εἰς τὰ βρέφη, τὰ ὅποια δοκιμάζον μίαν κατὰπτυσον ἡδονῷ, ὡς ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν πρὸς τὸν Κόμητα Κάρολον Βεττόνιον ἐπιστολῷ (1), νὰ κάμνον κακὸν εἰς τὰ ἄλλα, μόνον καὶ μόνον· δεῖ νὰ ἐπιδείξον τῷ ὑπεροχῷ τῆς ἰχθύος των.

Καὶ παύτῳ τῷ κατάχρησιν τῷ ἐθεώρησε καὶ αὐτῷ ὁ Χόββης (Hobbes) ὡς μίαν ὀρμῶν τῆς φύσεως, ὡς μίαν φυσικῶν κατὰσασιν τῶ ἀνθρώπων· ἀδίκως ὁμως καὶ ὡς ἀλόγως· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις βοᾷ ἀκαταπαύτως μὲ τὰς φωνὰς τῆς αἰδητικότητος, καὶ τῶ λογικῆ, ὅτι εἶναι ἀνάξιος καὶ τῆς ὀνομασίας τῶ ἀνθρώπων, ὅποιος μεταχειρίζεται θρηλαδῶς τῷ ὑπεροχῷ τε εἰς τὸ νὰ καταθλίψῃ, καὶ νὰ καταδυναστεύῃ τὰς ὁμοίους τε.

Ἐκεῖ-

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη προστέθηται εἰς τὴν Σύγγραμμα τοῦ Συγγραφέως μας, ἐπιγραφόμενον Nouvelle Morali, ἦτοι Ἡθικὰ Διηγήματα· Σύγγραμμα ἀξιολογώτατον καὶ δεῖ τῷ ἀφραδέειν καὶ καθάρτητι τῆς γλώσσης, καὶ δεῖ τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, ὅπερ λαμβάνει ὑποθέσεις τῆς διηγημάτων. Τὸ ὅποσον συνίσταται, εἰς δύο τόμους ἰσομεγέθεις σχεδὸν μὲ τὸν παρόντα, καὶ ἦτον ἀρχικῶς ἔργον νὰ μεταφραδῆ εἰς τὴν γλώσσαν μας, καὶ νὰ ἀνακρινώσκηται εἰς τὰ κοινὰ σχολία μας ἀπὸ τῆς Οὐκωήχης καὶ τῆς Ψαλπιῆς, εἰς τὰ ὅποια κατατεῖθεν ἀνωρελῶς, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἐπιβλαβῶς οἱ παῖδες τὸν πολῦτιμον καιρὸν τῆς ἡλικίας των, ὡς τὸν ὅποσον κρέματα ἢ δεῖπλασις καὶ δεῖμόρφωσις τῆς ἡθῶν!

Ἐκείνο δὲ, ὅπῃ συνηθίζει νὰ μᾶς κινήῃ φερατότερον εἰς τῆτο, εἶναι ἡ ἀσφάλεια τῆ νὰ μὴ καταπιωμένη νὰ δοκιμάσωμεν ἐντεῦθεν ζημίαν. Εἶναι ὁμῶς μυρία ὀλέθρια φθαδεύματα, τὰ ὁποῖα ἔπαυσε νὰ μᾶς σηκώσεν ταύτῃ τῷ ματαίαν πρόληψιν τῆς ἀσφαλείας. Τὸ νὰ κάμη τις κακὸν εἶναι τὸσον εὐκόλον, ὅπῃ δὲν εἶναι ἀνθρώπος τὸσον ἀδιώατος καὶ ἐτιδανὸς καὶ πτωχός, ὥστε, ὅταν παύεται τῆτο, νὰ μὴ ἠμπορέσῃ τάχιον, ἢ βραδίον νὰ τὸ κατορθώσῃ. Διὰ τὶ ὅπου δὲν φθαίνει ἡ λεοντῆ, μεταχειρίζεται τῷ ἀλωπεκῷ· ὅπῃ δὲν ἰχθυεὺν αἱ χεῖρες, ἀναπληρῶνει ἡ γλῶσσα· ὅποιος ὑβρίζει, ἢ ἀδικεῖ ἄλλον, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος, ὅτι δὲν θέλει λάβῃ τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ αἰσωπικὸς αἰετὸς Φαρρῶν εἰς τὰ πτερά τε, φελαίξει τὰς ἀπειλάς καὶ κατάρτας τῆς ἀλώπεκος, τῆς ὁποίας ἤρπασε καὶ κατέφαγε τὰ τέκνα· τὸ πῦρ ὁμῶς κρημνίζει τὰ πηλιά τῆ αἰετῆ ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δένδρον, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορῶσε νὰ φθάσῃ μὲ τὰς οἰκείας τῆς διωάμεις ἢ ἀλώπηξ, ἔξῃ νὰ κάμη τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ κῆρυξ, καὶ ἀπὸ τῆς κόλπης τῆ Διὸς ἀποτινάσσει, καὶ σωτρίζει τὰ αὐγά τῆ αἰετῆ, ὅς τις Φαρρῶν εἰς τῷ ὑψηπέτειώ τε, κατεφρόνησε τὴν ἰκεσίαν τῆτε τῆ μικρῆ ζωφίᾳ. „Οὐ, „ δὲν ἔστιν ἔτω μικρὸν ζωφίον, ὃ προπηλακίσθῃν ἔκ, „ αὐ ἀμύλαιτο τὸν προπηλακίσαντα! Τῆτο ἄς τὸ ἔχη ὁ φρόνιμος ὡς ἀξίωμα.

§. Β'. Μηνεῖα παραβλάπτειν εἰς τὴν περιουσίαν.

Τὰ μέσα, ὅπῃ μεταχειρίζονται οἱ ἀτιμοὶ ἔξῃ νὰ ἀρπάζεν τὸ ξένον πράγμα εἶναι δύο· βία καὶ πανουργία. Ἐγὼ ὁμῶς δὲν θέλω ὁμιλήσει ἐνταῦθα τελείως περὶ τῶ φανερῶν καὶ κενυρυμῶν ληστῶν, οἱ ὁποῖοι

Κεφ. Α'. Καθήκοντα ἀποφατ. 257.

ὁποῖοι ἀλύσεισι καὶ δεσμοῦται μᾶλλον, ἢ λόγοις καὶ ὑποδείξεσι φιλοσόφων ἀνασέβονται, καὶ τὸν Κικέρωνα (Περὶ Καθηκόντων Βιβλ. Γ'. Κεφ. 3. καὶ 8.) ἀπὸ τῆς δὲ πρὸς θεῶν ἐκθέσει, ὡς οἶόν τε συντόμως, ἐκεῖνα, ὅπῃ οἱ κανόνες τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸ καθήκοντος ἀπὸ κάθε τίμιον ἀνθρώπου ἐν ἡμῶν ἀπαιτῶσιν.

Α'. Λοιπὸν ὀφείλει κάθε τίμιος νὰ μὴ οἰκειοποιῆται ὄχι μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἰξόβρει φανερὰ ὅτι ἀνήκει εἰς ἄλλον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι ἀμφίβολον, ἕως νὰ διαλυθῇ αὐτὴ ἡ ἀμφιβολία (1).

Β'. Ὄποταν ὁ λόγος εἶναι περὶ πράγματι ἀμφιβολία, ἔχει καθύστερ τὸ δικαίωμα νὰ προβάλλῃ τὰ δικαιολογήματά τε· πρέπει ὅμως νὰ τὸ κάμνῃ μὲ βόπυς τιμίως καὶ εἰλικρινεῖς. Ἀπέσω κάθε ὕβρις, κάθε ἀπάτη, κάθε ραδιουργία· κἀνεὶς δὲν πρέπει νὰ μεταχειριθῇ εἰς ὄφελός τε τῶν ἀδυναμίαν, ἢ ἀναιδισίαν, ἢ ἀνεπιτηδεύτητα τῶν ἄλλων· ἀλλῶς κάθε κτησίς ἡγομένη μὲ τοιαῦτα μέσα, θέλει εἶναι πάντοτε ἀδικος καὶ ἀτίμος.

Γ'. Εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς πωλήσεις, εἰς τὰ συναλλαγματα, καὶ λιθοδοσίας πρέπει νὰ κυριεύῃ ἡ καλὴ πίσις, καὶ ἡ ἀκεῖβεια· μήτε ὁ πωλητὴς πρέπει νὰ καταχρῆται τῶν πλεονεξίαν, ἢ ἀπειρίαν τῆς ἀγοραζῶν, ἢ νὰ ζητῇ περὶ μᾶλλον ἀπὸ τὸ δίκαιον, μήτε

ε α-

(1) Διονύσιος ὁ τύραννος τῆς Συρακυσίαν, διὰ νὰ πάρῃ τὴν χρυσὴν ἡμετέρα τῶν Ἀσκληπιῶν ἀπὸ τῶν Ἐπίδουρον, καὶ τὴν χρυσὴν χλαμύδα τῶν Διῶν ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίαν, εἶπε πρὸς τὸν ἄρπαξεν ὅτι ὅπως τῶν Ἀπόλλωνος ἀνθρώπων, δὲν ἡμῶς καὶ ἔχῃ ἡμετέρα ὁ νόστος· καὶ πρὸς τὸν δούτερος, ὅτι ἡ τοιαῦτα χλαμύς ἦτον πολλὰ βάρη διὰ τὸ καλκαῖε, καὶ πολλὰ ψυχρὰ ἔχει τὸν χειμῶνα. Πόσοι καὶ τῶν σήμερον ἀρχαῖοι μὲν νὰ ἀρπάξουν τὰ τῆς ἄλλων γυμνῇ τῇ κεφαλῇ δὲν παχίζον νὰ καλύψουν τῶν ἀρπαγῶν, μὲ περὶ μᾶλλον ὁμοίως μὲ τὰς τῶν Διονυσίαν!

ὁ ἀγοραστὴς εἶναι δίκαιον καὶ τίμιον νὰ μεταχειριθῆ τὴν ἀνάγκην, εἰς τὴν ὁποίαν δρέσκειται ὅσοτε ὁ πωλητὴς, ἢ τὴν ἀπειρίαν τε, δεῖ νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν δίκαιαν τιμὴν τῆς πράξεως (1). πρὸ πάντων δὲ ἀπέσω τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη εἰς τὸ μέτρον, εἰς τὸ ζύγι, εἰς τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων, ἢ τῶν χρημάτων, καὶ τὰ ἀδαπλήσια (2).

Δ'. Εἰς

(1) Οἱ Σκέβελαι συμφωνῶν τὴν τιμὴν ἐνδὲς ὑποστικῆς, ἀφ' ἧ ἠκαστος ὅτι ὁ πωλητὴς ἐζητήσεν ὀλιγώτερον ἢ ὅτι αὐτὸς ἐτίμησε τὸ ὑποστικόν, ἐθέλωσις τῶ ἐφοδῶσεν ἐκτὸν χιλιάδας δραχμῶν. (Κικέρων περὶ Καθηκόντων Βιβλ. Γ'. Κεφ. 8.)

(2) Ὅσον δεῖ τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων, ὅπου τὸ ἐχεν ἐλαττώματα γνωστὰ μόνον εἰς τὸν πωλητὴν, τὰ ὁποῖα ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἠμπερῆ νὰ τὰ γνωρίσῃ, εἶναι κατ' ἐαυτὸν ἐφοδῶλον, ὅτι ὁ πωλητὴς εἶναι ὑποχρεωθὲν νὰ τὰ φανερώσῃ, καὶ τὰτο εἰς πολλὰς πειρασμοὺς διερίζεται ῥητῶς ἄπο τῆς νόμου. Ζητεῖται μόνον, αὐ εἶναι ὁμοίως ὑποχρεωθὲν νὰ φανερώσῃ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μετεῖλαν ἄρως ἠμπερῆ νὰ τὰ γνωρίσῃ παρ' ἐαυτὸν ὁ ἀγοραστὴς. εἰς τὴν ὁποίαν πειρασμοῖν, μετ' ὅλον ὅπῃ ὁ Κικέρων (αὐτῷ) τὸν θέλει ἀναγκαίως ὑποχρεωθὲν, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἔχει χρῆσιν ἀπαραίτητον, αὐ μόνον δὲν μεταχειρίζεται καμμίαν τεχνίαν δεῖ νὰ τὰ καλύψῃ, ἀλλ' ἀρκῆται μόνον νὰ τὰ σιωπήσῃ, μήτε μεταχειρίζεται τὴν ἀγορὴν καὶ ἀπειρίαν τῶ ἀγοραστῆ εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τιμὴν πλείω τῆς ἀρεστοῦς.

Κινεῖ ὅμως ἐν ἄλλο ζήτημα εἰς πεύτῃ τὴν ὑπόθεσιν ὁ Κικέρων (αὐτῷ Κεφ. 7.), τὴν ὁποίαν ἴσως δὲν εἶναι ἀκέραιον νὰ τὴν ἀναφέρω ἐνταῦθα εἰς πλάτος. Ἰποθετεῖ ἐν ἑμποροῖν, ὅτι κινεῖ ἄπο τὴν Ἀλεξάνδρειαν, δεῖ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ρόδον, μετ' ἐνὰ πλοῖον φορτωμένον σιταί. Φθάει ἐκεῖ εἰς ἐνὰ καιρὸν μεγάλης σιτοδείας, καὶ ζητεῖται, ἀίσιως ἰσθῶροντας ὅτι ἐκίνησαν ἄπο τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλα πλοῖα φορτωμένα ὁμοίως σιταί, ὀφείλῃ νὰ τὰ φανερώσῃ εἰς τὴν Ρόδον, ἢ νὰ τὰ σιωπήσῃ, δεῖ νὰ πωλήσῃ εἰς καλλιστέρην τιμὴν τὸ σιταί. Εἰς τὴν περὶ τῆς διάλεξιν παρεσάγει τὸν Διογενίην εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅστις δεξάζει, ὅτι ὁ πωλητὴς ἦτον ὑποχρεωθὲν νὰ φανερώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς πράξεως κατὰ τὴν ψήφον τῶ πολιτικῶν νόμων, κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως ὀφείλῃ νὰ παχίσῃ χωρὶς δολιότητα νὰ πωλήσῃ τὴν πράξιν

μα-

Δ'. Εἰς τὰς ὑποχέσεις καὶ συμφωνίας ὁ δοθεὶς λόγος (ἢ παρόλα) πρέπει νὰ εἶναι ἀπαράβατος· εἰ εἰς τὸτο πρέπει νὰ μεταχειρίζονται οἱ συμφωνῶντες καὶ ὑποχόμενοι ὄχι μόνον μεγίστῳ εὐκλείνειαν, ἀπεχόμενοι πάσης δολιότητος, ἀλλὰ καὶ μεγίστῳ σαφήνεια

νεια

μκτείαν εἰς καλλιτέραν τιμῶν· καὶ τὸν Ἀντίπαφρον μαθητιῶτα, ἐς τὴν ἐδόξαζε τὸν κεντρίον, ὅτι ὀφείλει δηλαδὴ ὁ πωλητὴς νὰ φανερώσῃ ὅλα, εἰς ἔσπεον ὡσεὶ ὁ ἀγοραστὴς νὰ μὴ ἀγνοῖ κανένα ἄπο κῆνα, ὅπῃ εἶναι γνωστὰ εἰς τὸν πωλητιῶτα. Ἐγὼ ἔφερον, λέγει ὁ Διογῆνης, τὸ σιπάει με ἐδῶ, τὸ εὐγαλα εἰς τὴν ἀγοράν, δὲν τὸ πωλῶ ἀκείβωτερα ἄπο τὰς ἄλλας, ἀλλ' ἴσως καὶ φθινώτερα, αἰτίσως ἔχω πειροστέραν προσόψα. ποῖον ἀδικῶ με τὸτο; — Τί λέγεις; ἀποκρίνεται ὁ Ἀντίπαφος, ἐσὺ ὅπῃ ληροσφῆς νὰ φροντίξῃς περὶ τῆς ἀνδράπων, καὶ νὰ δελοσφῆς τὴν ἀνδρωπίνην κοινωνίαν, ὅπῃ ἐλληνίδης ὑπὸ νόμους, οἱ τινες σε διοείξεν νὰ ὑπακῆς παντοσε εἰς ἐκείνα τὰ ἀξιῶματα τῆς φύσεως, τὰ ὅποια θέλαιν, ὅπῃ τὸ ἐδικόν σε συμφέρον νὰ εἶναι συμφέρον τῶ κοινῷ, καὶ ἀνάπαλιν, θέλεις κρύφει ἄπο τὰς ἀνδράπων τὴν δτύχίαν καὶ δίδαιμονίαν, ὅπῃ τὰς παρρησιάζεται; — Ἄλλο εἶναι τὸ κρύπτειν, καὶ ἄλλο τὸ σιαπῆν, ἀποκρίνεται ὁ Διογῆνης. Αἰτίσως ἐγὼ πῶρα δὲν σοὶ λέγω ὅποια εἶναι ἡ φύσις τῆς θεῶν, ὅποσον τὸ τέλος τῆς ἀγαθῶν, πράγματα, τῆς ὁποίων ἡ γνώσις ἠθέλε σε ὠφελίση πειροστέρον, παρά τὸ ὀφέλος τῶ σίτη, δὲν σοὶ κρύπτω με τὸτο ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ εἶναι ὠφελίμον εἰς ἄλλος νὰ τὰ ἀκῆσεν, καὶ εἰς ἐμέ ἀναγκαῖον νὰ τὰ εἰπῶ. — Ἀναγκαῖοσπον, ὑπέλαβεν ὁ Ἀντίπαφος, ἀν ἐνδυμῆσαι ὅτι ἡ κοινωνία τῆς ἀνδράπων σινεσάθη καὶ ἐψηφίθη ἄπο τῆς ἰδίαν φύσιν. — Τὸ ἐνδυμῆσαι, εἶπεν ὁ Διογῆνης, ὅμως ἡ κοινωνία αὐτὴ εἶναι ἀρὰ γε ποιῶται, ὡσεὶ νὰ μὴ ἔχη κανέναν τί ἴδιον; ἀν ἦτον ποιῶται, δὲν ἠθέλε πωλῆται κανένα πράγμα, ἀλλὰ ἠθέλαν χαρίζονται ὅλα.

Ὁ Κικέρων ἐν ταῦτα φαίνεται ὅτι δίδει πειροστέρον βάρος εἰς τὰ δικαιολογήματα τῶ Διογῆνης· εἰς τὰ ἐξῆς ὅμως (Αὐτόδι Κεφ. 8.) ἀσπάζεται τὴν δοξάν τῶ Ἀντιπαφου· ἐπειδὴ τὸ νὰ θέλεις, λέγει, διὰ συμφέρον σε νὰ ἀγνοῖν οἱ ἄλλοι ἐκείνο, ὅπῃ ἐσὺ ἰσθῆρεις, καὶ ὅπῃ ὠφελῆσε καὶ ἐκείνος νὰ τὸ ἰσθῆρην, δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ κρύπτειν· καὶ τὸτο τὸ κρύπτειν καθ' ἑῶς ἰσθῆρῃ ὅποιος εἰδος ἀνδράπων· εἶναι ἴδιον. Ὅχι βέβαια ἀνδρῶπις εὐκλείνει καὶ ἀπλῶς, ἢ δι-

νειαν καὶ ἀκρίβειαν, δεῖ νὰ ἀφαιρῆται καὶ δε ἀμφισβό-
 λια, ἢ ἀμφισβήσεις, ἢ ἀβεβαιότης (1).

Ε'. Εἰς καὶ δε εἶδος φόρου, ἢ συλλαγάματος, ἢ
 δανείσματος πρέπει νὰ εἰσπραττῆται μόνον ἐκεῖνος ὁ
 καρπὸς, ὅπῃ ὅπῃ ἔπεν οἱ νόμοι, χωρὶς ἄλλω καμ-
 μίαν ἀρπαγῆ.

ς'. Ὅποιος δελάει δεῖ ἄλλως ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ
 ζητῆ τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ἔργων. Δὲν πρέπει ὅμως
 μῆτε αὐτὸς νὰ τὸ ὑποτιμᾷ περὶ ἄλλοτερον ἅπῃ ὅτι ἀ-
 ξίζει, μῆτε ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔλαβε τὴν δελάσειν νὰ τῶ
 ὑποποιῆται τὸν δίκαιον μισθὸν, ἢ νὰ τὸν ἀναβάλλῃ
 περὶ ἄλλοτερον ἅπῃ τὸν ἀρέπον.

Ζ'. Ο'.

καὶ καὶ ἀγαθῶ, ἀλλὰ δολίῃ καὶ πλεονέκτη, καὶ παύργε καὶ ψεύ-
 σε, καὶ ἀχρείῃ καὶ κακοῦθας.

Ἄλλ' ὅ, τι καὶ ἀφρονῆ περὶ τῆτι ὁ Κικέρων, ἐμὲ μοι φαί-
 νεται, ὅτι εἰ εἰρημνοὶ τίτλοι δεν ἤρμοζον εἰς τὸν ἔμπορον πῆς
 Ρ'όδε, ὁπόταν δεν μετεχειρίζετο τὴν ἀγνοίαν τῆς ἄλλων διὰ τὴν
 αὐτοῦ τὴν τιμὴν τῶν σίτητων. Ὁμολογῶ, ὅτι ἠθελε κάμῃ ἔργον
 ἐπαινετώτερον, ἀτίσως ἐφαίμενε τὸ σίταει, ὅπῃ ἐφόρτωσαν ἅπῃ Ἀ-
 λεξανδρείας οἱ ἄλλοι ὅμως τὸ ἐπαινετὸν δεν εἶναι καὶ χρεὶς ἀπα-
 ραίτητον, μῆτε ἀτίσως δεν κάμῃ τινὰς ἐκεῖνο ὅπῃ ἀρέπει νὰ κά-
 μῃ, εἶναι πάντοτε κακία ἢ ἀμάρτημα, καθὼς θεὸς ἰδοὶ εἰς
 τὸ ἀκόλωθεν Τμήμα.

(1) Τὰς ἀμφισβόλιας μετεκοὶ τὰς μετεχειρίζονται ἐπίπῃς
 διὰ τὴν ἀπατήσιν, καθὼς ἔκαμε Κλεομένης ὁ Σπάρτιάτης, ὅς τις
 ,, ἀνοχὰς ἐφθήμερος κατὰ τὸν Πλέταρχον (Ἀποφθ. Λακωνικ.)
 ,, πρὸς Ἀργεῖος ποισάμηνος, φυλάξας αὐτὸς τὴν τρίτην νυκτὴ καὶ
 ,, μωμῆζες δεῖ τὸ πεποιθεῖται ταῖς σπονδαῖς, ἐπέδρετο καὶ τὰς
 ,, μὲν, ἀπέκτεινε, τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἔλαβεν. ὀνειδίζόμενος
 ,, δ' ἐπὶ τῆ παραβάσει τῆς ὀρκων, ἐκ ἔφθωσαν ὀρκομοικεῖται ταῖς
 ,, ἡμέραις τὰς νυκτας. Καὶ καθὼς ἔκαμαν καὶ οἱ Ρ'ωμαῖοι, οἱ ὅ-
 ,, ποιοὶ συμφωνήσαντες μετὰ τὸν Ἀντίοχον νὰ τὰς δώσῃ τὸ ἡμισυ τῆς
 ,, πλοίων τε, ἐξήτησαν ὅχι τὸ ἡμισυ τῶν αἰειμῶν, ὡς ὑπελάμβανεν
 ,, ἐκεῖνος, ἀλλὰ τὸ ἡμισυ τῶν καὶ δε πλοίων, εἰς ἔσπευ ὅπῃ δεν τῶ
 ,, ἀφσαν κανεῖα ἀκέραιον, ὡς εἴρηται ἐν τῆ Λογικῇ (Μέρ. Β'.
 Τμήμ. Δ'. Κεφαλ. Α'),

Κεφ. Α'. Καθήκοντα ἀποφατ. 261

Ζ'. Ὅποιος ἀναδέχεται ἢ ᾠδακαταθήκην, ἢ διοίκησιν ἀλλοτρίων παραγμάτων, ὀφείλει νὰ εἶναι πιστὸς φύλαξ ἢ οἰκονόμος· νὰ μὴ ἀμελή τῶ φύλαξιν, ἢ τῶ διοίκησιν, εἰς τρόπον ὅπως νὰ βλαφθῶν ἢ τῶ ἀμελείᾳ τῶ· νὰ μὴ τὰ μεταχειρίζεται πρὸς ὄφελός τε μὲ ζημίαν τῶ κτητόρων.

Η'. Ὅποιος προξενεῖ ζημίαν εἰς ἄλλον, ἢ ἄπο ἀφροσύνης τε, ἢ ἄπο σφάλματος, ὀφείλει νὰ διορθώσῃ τῶ ζημίαν μὲ ἀκρίβειαν, ἀνὸς ζημιωθεὶς δὲν τῶ ᾠδαβλέπη εἰς οἰκείας προαιρέσεως.

Θ'. Κάθε δῶρον, ἢ ὑπόχεσις, ὅπου ἡμπορεῖ νὰ μᾶς δελεάσῃ νὰ ἐλλείψωμεν εἰς τὸ χρέος μας, ἄρπεται νὰ τὰ ἀπορρίπτωμεν ὡς ἀδιὰ. Θαυμάζεται εἰς τὸ ᾠδα Ῥωμαῖοις ἢ ἀκεραιότης τῶ Κρείς, καὶ τῶ Φαβελκίς, ἢ παρ' Ἀθηναίους ἢ τῶ Φωκίανος, ἢ τῶ Ξενοκράτ. (1). Κλεομένης ὁ Σπαρτιάτης πειραθεὶς καὶ αὐτὸς μὲ δῶρα ᾠδα Μαιανδρὸς τῶ Σαμίς, ὅχι μόνον τὰ δῶρα τῶ ἀπεποιήθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἐξάεισεν ἄπο τῶ Σπάρτῳ τὴν ἰδίᾳ ἡμέραν, ἢ νὰ μὴ ἠδῶφείρη ἄλλος.

Ι'. Καὶ αὐτὴ ἡ κληρονομία, ὅπου ἀποκτείνεται ἢ ᾠδαθήκης, δὲν εἶναι νόμιμος, λέγει ὁ Κικέρων (αὐτὸς ἐν Βιβλ. Γ'. Κεφ. 8.), ὅποτεν διώκεται μὲ κακοήθεις

(1) Ὁ Κρείς εἰς τὸς Σαβίντας, οἱ ὅποιοι ἐπάχιζαν νὰ τὸν ἠδῶφείρην μὲ χρῆματα, δείχνοντας τὸ δειπνον τε, τὸ ὅποιον σκώσασατο εἰς μόναν βραχίδιας, δὲν χρειαζέται, τὸς εἶπεν, ἅπαντα ὅπως ἠδῶφείρηται εἰς τοῦτον δειπνον. Τὸ ἴδιον εἶπε καὶ Ξενοκράτης εἰς τὸς ᾠδαβείας τῶ Ἀλεξάνδρῳ. Ὁ Φαβελκίς ὅχι μόνον τὰ δῶρα τῶ Πύρρῳ ἀπεποιήθη, ἀλλὰ τῶ ἔσειλόν ἀκόμη ἢ δέσμιον τὸν Γάβρον, ὅς τις ὑπεχέθη τῶ (Φαβελκίῳ) νὰ τὸν φαρμακίωσῃ. Ὁ Φωκίαν ἀποποιήσας ἐκατὸν πάλαιτα γαλιεῖα παρὰ τῶ Ἀλεξάνδρῳ· ἄς μὲ ἀφήσῃ, εἶπε, νὰ δοκῶ ἀνθρώπος ἄγαθός, καὶ νὰ εἶμαι. Καὶ τῶντι ἢ ἀφιλοκέρδεια εἶναι μέγιστον δείγμα ἀρετῆς. Διὰ τὸ ἔλεγε καὶ ὁ Χίλων, ὅτι ὁ χρυσὸς εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐκείνο ἢ εἰς τὸν χρυσὸν εἶναι ἢ λούτρεον λίθος (τὸ μεχέγκι). *ἰνδία*

Θεις ραδιουργίας, καὶ πολὺ φελαστότερον ὅποταν ἄποκτάται μετ' ἐπιβίωσιν ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκε κατὰ νόμους.

Ἐνὶ λόγῳ πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τὸ ὅλον τὴν αὐστηρίαν καὶ ἀκρίβειαν· νὰ φυλαττώμεθα ἵνα νὰ μὴ ἐπιπροξενήσωμεν τὴν ὀδυνηρὰν βλάβην εἰς ἄλλους, νὰ προσέχωμεν ἵνα νὰ μὴ ἀρπάσωμεν, ἢ κατακρατήσωμεν κανένα πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἔχομεν ἀναμφίβολον καὶ βέβαιον δικαίωμα.

Εἰς τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ ἀγώμεθα ὄχι μόνον ἵνα τῆς δικαιοσύνης καθήκον, ἀλλὰ καὶ ἵνα τὸ ἴδιόν μας συμφέρον· ἐπειδὴ δὲν εἶναι πρᾶγμα νὰ καταστῆναι τὸν ἀνθρώπον τόσο μισητὸν καὶ ἀξιοκατηγόρητον, ὅσον ἢ ἀρπαγῆ, ἢ δολιότης, καὶ ἢ ἀπιστία. Ἐνὰ μόνον ἀτιμον ἔργον, ὅπερ ἠθέλε φανῆ εἰς ἕνα ἀνθρώπον, φθαίνει νὰ τὸν καταστήσῃ ὑποπτον ἵνα πάντα· καὶ ὅσον καὶ ἀπὸ πᾶσι νὰ κρυφθῆ ἕνας ἀτιμος ἀνθρώπος, δύσκολον εἶναι νὰ μὴ φανερωθῆ καμμίαν φοράν. Ἐξ ἐναντίας δὲν εἶναι ἄλλο πρᾶγμα νὰ προσενη τὸν ἴδιον τιμῶν εἰς τὸν ἀνθρώπον, ὅσον μία ἀκλήιδωτος ἀκεραιότης (1). Ὁ Ἀεῖσειδης, ὅστις ἀφ' ἑ ἐκράτισε πολλὰς γῆρας καὶ συνέχευεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν διοίκησιν τῆ δημοσίᾳ τιμῆς, ἀπέθανε πτωχὸς, θέλει εἶναι ἵνα τὸ εὐδοξὸς εἰς αἰῶνας (2).

Ἀλ-

(1) Θεμέλιον αἰθίον τιμῆς καὶ φήμης εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ εἰς τῆς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς πρᾶγμα νὰ εἶναι ἐπιεικῆτον. *Fundamentum perpetuum commendationis et fame est justitia*, κτ. (Κικέρ. Περὶ Καθῆκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 18'.)

(2) Ὁ ἴδιος Ἀεῖσειδης, ὅποταν ὁ Θεμισκλῆς τὴν ἐπιβίωσιν νὰ καύσῃ ὅλα τὰ πλοῖα τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μείνῃ ἡ κυριότης τῆς θαλάσσης εἰς μίαν τῆς Ἀθῶνας, ἀνταρτίστη νὰ εἴπῃ μόνον, ὅτι τὸ πρᾶγμα τῶ Θεμισκλῆς εἶναι μὴ ὀφελίμον, ὅμως ἀτιμον καὶ ἀδικον· καὶ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν δῆμον, διὰ τὴν ἀπορρίψῃ τὸ πρᾶγμα.

Ἀλλὰ μία μεγάλη ἀνάγκη δὲν ἔμπορεῖ ἀρά γε νὰ ἀφώσῃ καμμίαν φοράν τὴν τῆς ἀλλοτείων παραγμάτων οικειοποίησιν;

Καθ' οὖνας εἰς τὴν ἰδίαν τε σωτήρητιν ἔχει εὐὰ δικαίωμα ἀπροσδιόριστον, καὶ αἰσῶς οὖνας, ὅς τις λιμικτονεῖ, δὲν ἔμπορῆ μετ' ἄλλο μέσον νὰ προβλέψῃ τὴν χρείαν τε, αὐ εἶναι ἰσολύτως ὑπαγκασμῆος νὰ πάρῃ τὰ τῆς ἄλλων, τῆτο εἶναι μὴ εἰς αὐτὸν συγχωρημῆον, ἀπαιτῶνται ὅμως εἰς τῆτο τόσαι σωθῆκαι καὶ φειλοεῖσμοι, ὅπῃ εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἀκολυθῆσῃ ποτὲ αὐτὴ ἢ φείσασις. Ἀπαιτεῖται αὐ ἐπάχιστον, εἰς μάτῳ ὅμως, νὰ κερδήσῃ μετ' τιμημῆον ἔσπον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκάια ἕκ τῆς φιλοπονίας τε, ἢ αὐ δὲν ἦτον ἰκανὸς εἰς τῆτο ἕκ τὴν τῆ σώματος τε φυσικῶ κατέσασιν, καὶ ἔδοκίμασσκον, εἰς μάτῳ ὅμως, νὰ τὰ προσοειθῆ ἄπο ἐφελκσίου βοηθείας τῆς ἄλλων, καὶ αὐ ἢ ἀνάγκη ἐν τούτῳ ἦτον εἰς ἄκρον βαθμῆον, καὶ δὲν ἐπεδέχετο ἀναβολῶ καὶ εἰς αὐτῷ πάλιν τὴν φείσασιν τόσον μόνον τῆ εἶναι συγχωρημῆον νὰ σφετερίσῃ, ὅσον ἀπαιτεῖ ἢ παρεῖσα ἀνάγκη τε, καὶ ὅχι φειωτότερον· τὰς μελλέσας χρείας τε πρέπει νὰ τὰς προσφθάσῃ μετ' ταῦτα, ἢ μετ' τὰς ἰδίας τε κόπας, αὐ εἶναι ἰκανὸς, ἢ ζητήσας τὴν ἐλεημονητικῶ τῆς ἄλλων βοήθειαν.

Εἶπα πρῶτον μετ' τὰς ἰδίας τε κόπας, αὐ εἶναι ἰκανὸς, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀνέδυνος, ὅποιος δυνάμῆος νὰ κερδίξῃ τὸν ὀπίεσιον μετ' τὸν κόπον τε, προκρίνει νὰ τὸν πορίξῃ μετ' τὴν ζήτησαν· ἕκ τὶ οἱ πῶστοι, αὐ δὲν ἀρπάζεν τὰ τῆς ἄλλων μετ' δυνασειάν, τὰ ἀρπάζεν μετ' δολιότητα, προσποιεῖμῆροι ἐκείνῳ τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀνάγκην, ὅπῃ τῶντι δὲν ἔχεν, καὶ ζημιῶντες ἐν τούτῳ τὰς ὄντως ἀδυνατίας ἄπο τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ μόνον ἔχεν δίκαιον νὰ ζητῶν ἄπο τὴν τῆς ἄλλων συμπάθειαν καὶ φιλανθρωπίαν.

Εκείνο ὅμως, ὅπῃ κεντὰ κοινότερον τὰς ἀνθρώπους νὰ ἀρπάζεν τὰ τῆς ἄλλων εἴτε μετ' βίαν, εἴτε μετ' δο-

λιότητα, εἶναι ἡ φιλαργυρία, ἡ ὁποία εἰς μερικὰς μὲν ἡμετέρας ἀπὸ μόνου τῆς ἐρασιπληματίας, καὶ τῆς αἰσχρῆς καὶ χαμερπῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐπιπρωρόειν χρημάτων ἐπὶ χρήμασιν· εἰς ἄλλας δὲ ἀπὸ τῆς ἐναντίας τῆς εἰρημῆς κακίας, τὰ ἔστιν ἀπὸ τῆς ἀσωτείας καὶ πολυτέλειαν. Ὅποιος ἐξοδύει ὑπὲρ τῆς δυνάμεντος, ὅποιος θέλει νὰ φαίνεται περὶ πλοῦτον ἀπὸ ὅτι εἶναι, μὴ δυνάμενος νὰ ἀναπληρώσῃ τῆς ὑπερβολῆς τῆς ἐξόδων μετὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὰς ἀτίμους· τῆς ὁποίων ὁ συνηθέστερος εἶναι νὰ ἐπιρροτίζονται μετὰ τῆς ὑπέρμετρας, καὶ νὰ ζημιώσων ἐπειτα τὰς δανείσας μετὰ τῆς γύρας καὶ παλιγύρας (giri e raggiri), ἢ μετὰ ἀτίμον χρεοκοπίαν (μπλοκασίκι), ἀγκαλὰ περὶ τὰς περὶ ἀσωτέρας δὲ τὰς τύπτει καθόλου ἢ σωματικῶς.

Τινὲς τῆς πολιτικῶν ἐπαινῶν τῆς πολυτέλειαν ὡς ὠφέλιμον εἰς τῆς κοινωνίας· ἐπειδὴ ἐμφυχόνει, λέγαν, τῆς ἐπιδεξιότητος, προάγει τὰς τέχνας, καὶ τὸ ἐμπόριον, κάμνει τὰ χρήματα νὰ μὴ εἶναι εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐν πολλοῖς, καὶ νὰ κυκλοφορῶνται, καὶ νὰ ἁμοιβάζωνται. Ἀλλ' ὅτι μὴ ἡ πολυτέλεια ἠμπορεῖ νὰ εἶναι τῶντι ὠφέλιμος, ἐφ' ὅσον περιορίζεται εἰς μόνους τὰς πλεσίους καὶ μεγάλους, καὶ τῆς μεταχειρίζονται καὶ ἔτι ἀναλόγως μετὰ τὰς δυνάμεις των, εἰς τὴν ὁποίαν περὶ τῆς λέγεται μεγαλοπρέπεια, καὶ ὄχι πολυτέλεια, τὸ τὸ ὁμολογῶ καὶ ἐγὼ· ὅτι ὁμῶς εἶναι ὠφέλιμος εἰς τῆς κοινωνίας, ὅπου ἐκτείνεται καὶ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, καὶ καθὲν μία θέλη νὰ ἐπαίρεται ὑπὲρ τῆς οἰκείαν τῆς κατὰ τῆς· ὅπου δὲ νὰ ἀποφθάσων τὰ εἰς τὸ ἀπαιτέμενα ἔξοδα οἱ περὶ πλοῦτον καταφύγαν εἰς αἰσχρὰ καὶ ἀτίμα μέσα· ὅπου ἀναφύεται ἐκ τῆς μετὰ τῆς πολιτῶν μία ἀμιλλα βίας καὶ δολιότητος, καὶ νομίζεται ἰσχυρότερος καὶ ἐπιπρωρότερος, ὅποιος ἰξοῦρει καλλίτερα νὰ καταδυναστεύσῃ, καὶ νὰ ἀπατήσῃ τὰς ἄλλας· ὅπου σβύεται κατ' ἀναγκάων συνέπειαν ἢ καλὴ πίστις, φθεί-

ρῶνται τὰ ἥθη, ἢ βασιλεύη εὖθεν μὴ ἡ πανουργία
 ἢ πονηρία, ἀπὸ τῆς ἐπαινετῆς ἐπιθεξιότητος, ἐκείθεν
 δὲ ἡ ἀργία, ἡ ἀσέλγεια, ἢ ἡ ἀκολασία· τῆτο εἶναι
 ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγὼ βέβαια δεῦ ἠμπορῶ νὰ τὸ
 καταλάβω. Οἱ πολιτικοὶ ἄς φρονῶν ὅτι θέλουν πε-
 εἰ τῆς πολυτελείας εἰς ταύτην τῶν φερίσασιν· ἡ
 Ἡθική ὅμως δεῦ ἠμπορεῖ κατ' ἐξῆς ἕνα ἕνα τρόπον νὰ τῶν
 ὑποδεχθῆ· ἐγὼ δὲ ἀφίνω εἰς αὐτὰς νὰ ὑποφασίσκην,
 αὐτὰς κἀνεῖα πολιτικὸν ἀντικείμενον ἠμπορῆ ποτὲ νὰ
 εἶναι ὠφέλιμον, ὁπόταν ἀντίκηται εἰς τῶν Ἡθι-
 κῶν (I).

§. Γ'. Μνδρῆα παραβλάπτειν εἰς τῆν τιμίω.

Ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῶ ἀνθρώπων τὸ ἀξιολογώτε-
 ρον ἢ τιμιώτερον εἶναι ἡ ὑπόληψις· καὶ τὸ νὰ ἀφαι-
 ρῆται τις τῶν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων, εἶναι ἐνίοτε βα-
 ρύτερον ἁμάρτημα ἀπὸ τὸ νὰ τῆς βλάβῃ εἰς τῶν πέ-
 ρισίαν, ἢ εἰς τὸ πρόσωπον· ἐπειδὴ τὰ ἀπὸτελέσμα-
 τα, εἰς τὰ ὁποῖα μία διαβολὴ ἢ κατηγορία ἠμπορεῖ
 νὰ φέρῃ τὸν ἀνθρώπον, εἶναι ἄπειρα· ἢ ὁ συκοφάν-
 τῆς ἢ κατήγορος γίνεται ἐνόχος ὅλων ἐκείνων τῶν κα-
 κῶν, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ προέλθῃν ἐντεῦθεν.

Μ' ὅλον τῆτο αὐτὸ τὸ εἶδος τῶ ἁμαρτήματος εἶναι
 ἴσως ἐκεῖνο, ὅπῃ θεωρῶν ὀλιγώτερον, καὶ δια τὸ ὁ-
 ποῖον λαμβάνων ὀλιγωτέρων φερίκω κοινότερον οἱ ἀν-
 θρωποι. Ἡ ὑπερηφανία, ὅπῃ φανερά, ἢ κρυφίως βα-
 σι-

(1) Ἀλείμιον εἰς ἐκεῖνον, ὅς τις τίθησιν εἰς ἕνα τὸπον τὸ
 ὠφέλιμον, καὶ εἰς ἕτερον τὸ ἐπαινετὸν, ἔλε-θρ ὁ Ἀρριανός. καὶ
 τὸ Τεῖτον Βιβλίον ἡθ' Καθηκόντων τῶ Κικέρωνος ὅλον σχεδὸν ἀχο-
 λῆται εἰς τὸ νὰ ὑποδείξῃ, ὅτι κἀνεῖα παράγμα δεῦ πρέπει νὰ
 νομιδῆ ὠφέλιμον, ἀπίσως δεῦ εἶναι τίμιον· τὸ ὁποῖον, αὐτὸ εἶναι
 ἀληθινὸν περὶ ἕνα ἕκαστον ἡθ' πολιτῶν, πρέπει πολὺ πλείωτερον
 νὰ εἶναι περὶ μίαν ὀλοκλήρον Κοινωνίαν.

σιλόβει εἰς κάθε σῶν, κάμνει καθ' οἷον νὰ χαίρη βλέπων τὰς ἄλλας τεταπεινωμένας· καὶ ἐπομένως νὰ ἠδυνῆται ἀπὸ τὴν νὰ κατηγορῆν τὰς ἄλλας, καὶ νὰ φέρηται δίκωλος εἰς τὸ νὰ τὰς κατηγορῆ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ὅταν μάλιστα τὰ τῶν ἄλλων ἐλαττώματα ἠμπορῆν νὰ ᾤρασθῆν γελοιώδη, τότε εἶναι δύσκολον νὰ ἐγκρατοῦσθῆτις τῆς κακολογίας· ἔξ' αὐτῆς τὴν αἰταμοιβὴν τῆ ἐπαίνου, ὅπερ ὁ κακολογῶν ἐλπίζει ᾤρα τῶν ἀκόντων, δι' ὅτι ἔχει τὴν ὀπτιμειότητα νὰ τὰς κάμνη νὰ γελῆν μετ' ἐπιτυχίας ἄλλων, εἶναι μία ἰχυρὰ πείραξις, (1) εἰς τὴν ὁποίαν ὅσον δίκωλότερα ὑποχωρεῖ, ὅσον ὀλιγωτέρων βλάβην ὑποδέχεται ὅτι θέλει κάμνη ἢ ζωγραφία τῶν ἐλαττωμάτων εἰς τὰς ἔχοντας ταυτα. Ὅμως οἷον σκῶμμα, οἷον μόνον ἴχρος χλόης γίνεται πολλακίς αἰτία ἀφανισμοῦ εἰς ἐκεῖνας, καθ' ὧν ἀποτοξοῦεται. Καὶ ἐπειδὴ ἡ χλόη ὅσον ὀξυτέρα καὶ ζωροτέρα εἶναι, ὅσον μεγαλιτέραν προσβολὴν κάμνει, καὶ ὅσον περισσότερον καιρὸν συνηθίζει νὰ μνημονοῦνται, ἔξ' αὐτῆς τὸ ὅτιμίος ἀνθρώπος εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις ὀφείλει περισσότερον νὰ ἰξοῦρη νὰ νικᾷ τὴν φιλαυτίαν τῆ, καὶ νὰ χαλιναγωγῆται.

Καὶ ποσῶν μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ νὰ ἐλπίζῃ ἔξ' τῆς κατηγορίας ἐπαινον, ἢ ὑπόληψιν, ἢ ἀγάπην ᾤρα τῶν ἀκόντων, εἶναι μία ματαία ἀπάτη· ἐπειδὴ αὐτὸ καὶ ἀρέσκην πρὸς ὥρας τὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀποτοξοδόμημα σκώμματα, καὶ ἡ τῆς ὑπολήψεως ἐλάττωσις, ὅσον ἠμπορεῖ ὅμως νὰ ἀρέσῃ μῆτε νὰ ἀγαπηθῆ οἷον ἀνθρώπος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖ καθ' οἷον νὰ προσδέχηται ἐν ἑτέρῳ καιρῷ τὰ ἴδια σκώμματα, καὶ τὴν αὐτὴν ἐλάττωσιν καὶ τῆς ἰδίας αὐτῆς ὑπολήψεως.

• Προ-

(1) Διὸ λέγει ὁ Ροχρεφικὸς, ὅτι μερικὸι εἶναι κακολόγοι μᾶλλον διὰ ματαιότητα καὶ κενοδοξίαν, παρά διὰ κακίαν.

Προσεθήδω τέτοις, ὅτι τὸ πνεῦμα, μᾶλλον δὲ εἰ-
πεῖν τὸ δαιμόνιον τῆς κατηγορίας, εἶναι μία μεγάλη
πρόληψις ἐναντίον εἰς ἐκείνον, ὅπῃ τὴν ὀπίσθω.
Ἄν δὲν εἰχομην ἐλαττώματα, λέγει ὁ Ροχφεκάλτ,
δὲν ἠθέλαμην δοκιμάζει τὸς ἡδονῶν νὰ σημειώνω-
μην (ἀδελφῶν) τὰ τῶν ἄλλων. Καὶ κάποιος
ἄλλος εἶπε μίαν φοράν προσφύεσθαι πρὸς εἷς κατή-
γορον, ἔσυ κατηγορεῖς ὅλους, εἰς νὰ μὴ ἔχη ἄλ-
λος καιρὸν νὰ κατηγορῇ τὰ ἐδικά σου ἐλαττώματα.

Ο. Τίμιος ὅμως ἀνὴρ ὁφείλει πρῶτον νὰ φυ-
λάττηται ἀπὸ τὸ νὰ κατηγορῇ τινὰ καὶ πρόσωπον·
ἐπειδὴ τὸ κοντὰ ὅπῃ εἶναι ἀτιμον, εἶναι προσέτι
καὶ ἴδιον ἀρεοίκα καὶ χυδαῖα ἀνδράπε.

Β'. Ἀπὸ τὸ νὰ καταχλοδαίξει τὸς ἄλλους, ὅταν δὲν
γίνεται τὸ μετὰ φίλων μετ' ἄλλων ἀρεοίκα καὶ
ἀδελφείας, καὶ ἐπάνω εἰς πράγματα ἀδῶα.

Γ'. Ἀπὸ τὸ νὰ τολμᾷ νὰ ἐγγίξει τὴν τιμὴν τι-
νὸς ὑποκειμένου ἀπόντος. Διὰ τὸ νὰ κατηγορῇ τις
ἐκείνον, ὅπῃ δὲν ἔμπορῇ νὰ ἀκέρση τὰς κατηγορίας
καὶ νὰ δικαιολογηθῇ, κοντὰ ὅπῃ εἶναι ἀδικον, εἶναι
προσέτι καὶ ἐτιδανόν.

Δ'. Ἀπὸ τὸ νὰ διηγῆται ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀκέρη νὰ
λογοποιῶν ἄλλοι κατὰ τινος, ὅποταν μάλιστα τὰ ἐγ-
κλήματα (αἱ κατηγορίαι) προφέρωνται ἀπὸ σόματα
ὄχι τὸσον ἀξιοπίστα. Εἰς τὸ πολλὰ ὀλίγοι φυλάτ-
την ἐκεῖνῳ τὴν ἀκέρειαν, ὅπῃ ἔπρεπε· ἐπειδὴ νο-
μίζον ὅτι τὸ νὰ μὴ εἶναι πρῶτοι πλασεργοὶ τῆς
κατηγορίας, καὶ νὰ ἐπικαταλαμβάνων μόνον ἐκεῖνο, ὅπῃ
ἤκουσαν ἀπὸ ἄλλους, τὸς ἀδῶνει τὸ ἐγκλήματος.
Ἀλλ' ἐκεῖνη ἡ βλάβη τῆς τιμῆς τῆς κατηγορηθέντος
ὑποκειμένου, ὅπῃ ἔμπορῇ νὰ γῆ κοντὰ εἰς ἐκεί-
νος, ὅπῃ μᾶς ἀκέρη, ἢ ἐκεῖνος, εἰς τὸς ὁποῖους αὐ-
τὴ θέλων ἐπικαταλαμβάνει τὰ ὅσα ἤκουσαν παρ' ἡ-
μῶν, δὲν προέρχεται ὅλη καὶ πρῶτον λόγον ἀπὸ ἡ-
μᾶς;

Τὸ δὲ νὰ πλασεργῇ τις κατηγορίας ἐπίτηδες εἰς νὰ
ἀμαυ-

αμαυρώση τὴν ἐσθλήτην τῆς ἄλλων· ἢ ἐπ' αὐτῷ εἰς μικρόν τι θεμέλιον νὰ ἐποικοδομή μυσία ψάδι δὲ νὰ τὸ ἀελοῦσῃ, ἢ νὰ δημοσιάζῃ ἐκεῖνα, ὅπῃ εἰς αὐτὸν μόνον ἐφανερώθησαν ἀδράστιος, εἶναι πράξεις τῶσον φαῦλαι ἢ χαμερπεῖς, ὅπῃ φθαίνει νὰ τὰς ονομάσῃ τινὰς, δὲ νὰ κινήσῃ εἰς ἀγανάκτησιν καὶ φείκῃ καθε ψυχῇ, ὅπῃ ἔχει κάποιαν αἰθυσίαν τιμῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Καθήκορτα Θετικά.

Καθήκον Θετικὸν ἐκάσῃ ἀνθρώπῳ εἴπαμεν (Κεφ. Α' τῆ παρόντος Τμήματος), ὅτι εἶναι τὸ νὰ κάμνῃ εἰς τὰς ἄλλας ἐκεῖνο, ὅπῃ μὴ λόγῳ θέλει νὰ κάμνῃ οἱ ἄλλοι εἰς αὐτὸν. Τῆτο λοιπὸν τὸ καθήκον εἰς δύο πράγματα προσημελῶς διποτείνεται: α'. νὰ ὠφελῶμεν τὰς ἄλλας, ὅταν ἡμπορέμεν νὰ τὸ κάμωμεν χωρὶς ζημίαν ἢ ἐνόχλησιν ἐδικῆν μᾶς. β'. νὰ τὰς ὠφελῶμεν ἢ μὲ κάποιαν ζημίαν μᾶς καὶ ἐνόχλησιν, τὴν ἁχιστὸν εἰς τὰς βαρυτέρας καὶ δεινότερας περιστάσεις των.

Ὅτι δὲ καὶ τῆτο τὸ καθήκον εἶναι εἰς ἡμᾶς ἐνσαλαγμῶν, ἔπως εἶπειν, διὰ τὴν φύσιν, ὅσον εἶναι δύσκολον νὰ τὸ καταλάβωμεν, ὁπόταν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν προσεκτικῶς τὴν φυσικὴν ἀξίωσιν, ὅπῃ οἰκοδοῦν προξενεῖται εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν θέαν τῆς δεινῶν, ὅπῃ πάσχειν οἱ ἄλλοι. Διυπνίζουσα, ἔπως εἶπειν, αὐτὴ εἰφινιδίως τὴν καὶ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ἀκελεμῆν μνήμῃ τῆς δεινῶν, ὅπῃ ὑπεφέραμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, διεγείρει φυσικῶς εἰς ἡμᾶς ἐνα κάποιον ἔθμον, καὶ μίαν κάποιαν ἀδημονίαν κατ' ἐσχάτῃ εἰς τὸ χεῖρον τῆ σήθους, παρομοίαν μὲ ἐπείνῃ, ὅπῃ δοκιμάζομεν εἰς τὰ ἴδιά μᾶς δεινά· καὶ τῆτο μᾶς κάμνει νὰ ἐμβαινῶμεν, χωρὶς σχεδὸν νὰ καταλά-

λάβωμεν, εἰς τὴν κατάστασιν τῆ πάχοντος προσώπε, νὰ ταυτιζώμεθα κατὰ τινὰ τρόπον μὲ αὐτὸ, νὰ συμμετέχωμεν ἐν μέρει τῆς πόνων τῆ, καὶ νὰ ὠθεύμεθα τέλος πάντων εἰς τὸ νὰ τὸν βοηθήσωμεν, ὡς αὐτὸ νὰ ἠδέλαμεν βοηθήσῃ τὸν ἑαυτὸν μας (1). Τῆτο λοιπὸν
τί

(1) Εἰς τὰ περὶ τὸν οἶκτον τῆτον ἀναγνωσέν τὸ Φιλοσοφικὸν Δοκίμιον τῆ Αἰββά Κασοῖν, Ὁ Συγγραφεὺς τῆς περὶ Φύσεως τῆς ἡδονῆς ἰδέων, φαίνεται, ὡς εἶδαμεν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'), ὅτι φρονεῖ πῶς ὁ οἶκτος δὲν σωρίζεται εἰς ἄλλο, ἔτι μὴ εἰς τὸν κλόιον τινῶν ὁμοτόνων μορίων τῆς αἰδητικότητος, μὲ τὴν γνώμην τῆ ὁποῖα συμφανεῖ καὶ ἡ γνώμη, ὅπῃ φαίνεται ὅτι ἔχεν ἐν ἑαυτῇ οἱ ἀρεσθούοντες τὴν ἠθικὴν αἰδησιν, καὶ τὴν ἠθικὴν συμπάθειαν. Ὅποτεν ἕμως θέλουν νὰ ἐνωθῶσιν μὲ τῆτο εἰς ἀπτελέσιμα ἀπλῶς μηχανικόν, ὅτε καθὼς δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ παραδέξω ὡς ἀπὸς τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν αἰδησιν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Β'. καὶ Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Α'), ἔπω δὲν τὸ παραδέχεται ἕστε εἰς τὸν οἶκτον. Διὰ τὴ ἐγὼ παρατρῶ ὅτι ὁ μηχανικὸς ἔπος κλόιος, ἢ ἕμως δὲν συμβαίνει τελείως εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἐδοκίμασε ποτὲ κατὰ τὸν οἶκτον καὶ ὁ λόγος τῆς παρὰ τῆ Βιργιλίου Διδῆς, Non ignara mali miseris succurrere disco. Οὐκ ἀπειρος τῆς θειῶν τῆς ἀθλίους βοηθεῖν μευθάνω. (Αἰνεῖάδ. Βιβλ. Δ'.) εἶναι ἔχ ἠττον ἀληθῆς καὶ φιλοσοφικός, ἢ ποιητικός. Τὰ βρέφη, τὰ ὁποῖα δὲν σωρίζεσθαι ἀκόμη εἰς τὰ ἔξωσεικὰ σημεῖα τὴν ἰδέαν τῆς ἐσωσεικῶν κακῶν, τῆς ὁποῖων εἶναι δείγματα, βλέποντας τὰ τῆς ἄλλων κακὰ, λαμβανέν τῆς ἰδίας ἐντυπώσεως, καθὼς οἱ ἄλλοι δὲν δείχνον ὅμως δεχῆ τῆτο κερμῖαν αἰδησιν εἰς τῆ, τὴν ὁποῖαν ἔαρεσκον βέβαια νὰ τὴν δείξον, αὐτὸ οἶκτος δὲν ἠτον ἄλλο, ὅτι μὴ ἕμως μορίων ὁμοτόνων, ἢ ὅ,τι ἄλλο μηχανικὸν ἀπτελέσιμα θέλουν νὰ λέγουν. Παρατρῶ φασίετι, ὅτι αὐτὴ ἡ αἰδησις συνδέζει νὰ εἶναι ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἀνάλογος μὲ τὴν πείραν, ὅπῃ ἔχει καθ' ἑαυτῆς τῆς ἰδίων αὐτῆ κακῶν, καὶ μὲ τὸν πόνον, ὅπῃ τῆ ἀποζενῶν. Διὰ τῆτο βλέπεμεν, ὅτι τὰ βρέφη οἰκτεῖραν τὰ θειὰ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐδοκίμασαν, καὶ πολλὰ ὀλίγη αἰδησιν δείχνον δεχῆ ἐκεῖνα, τῆς ὁποῖων δὲν ἔχον γνώσιν. Διὰ τῆτο βλέπεμεν τῆς γυναικῆς ὅτι εἶναι ἐπὶ ῥεπέστεραι εἰς οἶκτον, παρὰ οἱ ἄνδρες, ἢ δι' ὅ,τι εἶναι ὑποκείμενα εἰς περισσότερα κακὰ, ἢ δι' ὅ,τι μὲ τὸ νὰ εἶναι φύσεως μαλακώστερας, τὰ αἰδανῶνται ζωρῶστερα.
βλέ-

τί ἄλλο εἶναι, εἰ μὴ μία σαφὴς καὶ ζωντανὴ φωνὴ τῆς φύσεως, ἢ ὁποῖα μᾶς προσάττει νὰ δίδωμεν βοήθειαν εἰς τὰς ἄλλας, ὅταν πάχυν δεινὰ, ἐκείνῳ τὴν βοήθειαν, ὅπῃ ἐπιθυμῶμεν νὰ δίδων ἄλλοι εἰς ἡμᾶς, ὅταν εἰμὲθα εἰς τὴν αὐτὴν θέξασιν; Μία καρδιά βάρβαρος καὶ ἀπληρὴς ἢ μπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ πνίξῃ καὶ νὰ σβύσῃ εἰς ἑαυτῷ τὴν κοινὴν αἰδήσιν τῶ οἴκτου, καὶ νὰ θεωρῇ τὰ ἴσθ' ἄλλων δεινὰ, μάλιστα τὰ βαρύτερα μὲ γαλλῶδὸν ὄμμα καὶ ἥσυχον. Διὰ τῆτο ἐκείνος, ὅπῃ πνίγει ταύτῳ τὴν αἰδήσιν, ἢ δὲν ὑπακίβει εἰς αὐτῷ, ὠνομάθη κατ' ἀξίαν ἀπάνθρωπος· ἐπειδὴ μὲ τῆτο ἐναντιόνοεται τῶντι εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν· καὶ καθῆκον φιλανθρωπίας ἐκαλέθη ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς διορίζει νὰ δίδωμεν εἰς τὰς ἄλλας βοήθειαν, ὅταν πάχυν δεινὰ· ἐπειδὴ τὸ προσάττει φανερά ἢ φύσις τῶ ἀνθρώπου διὰ τῆς αἰδήσεως τῶ οἴκτου (1).

Καὶ ποῖος τῶντι δὲν ὀνομάζει τέρας, καὶ ὄχι ἀνθρώπον, ἐκεῖνον, ὅς τις βλέπωντας εἴαν νὰ ἀποθνήσκῃ ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν βοηθήσῃ, τὸ ἀποποιεῖται μὲ ἀκρίβειαν· ἢ βλέπωντας τὸν εἰς μέγαν κίνδυνον, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ,
τολ-

βλέπομεν ὅτι καὶ ἴσθ' ἀνδρῶν ἐπὶ ῥεπέεροι εἰς οἶκτον εἶναι κοινῶς οἱ ἀδυνεῖς καὶ ἀδιώατοι, παρὰ οἱ ὑγιεῖς καὶ ἰσχυροί· ἐπὶ ῥεπέεροι οἱ μαλακοὶ καὶ αἰδαντικοὶ, παρὰ οἱ σκληροὶ καὶ ἀγριοί. Καὶ τὸς τὰ λοιπὰ ζῶα τέλος πάντων ὁ οἶκτος μᾶς εἶναι σφοδρότερος ὅταν συμπεραίνωμεν σαφέστερα καὶ ζωρύτερα ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν τὴν ἀλγηδόνα, ὅπῃ δοκιμάζεν· καὶ καθ' εἴρας πιεστότερον πόνον θέλει αἰδανθῆ, ἔταν βλέπῃ ὅτι σκοτόνοεται εἴως ἵππος, ἢ εἴως σκύλος, παρὰ ὅταν σκοτόνοεται μία μύγα, ἢ εἴως φύλλος.

(1) Οἱ Κικέρων μάλιστα τὸ ὀνομάζει καθῆκον δικαιοσύνης λέγων (περὶ Καθῆκ. Βιβλ. α'. Κεφ. 11.) θεμέλιον δὲ δικαιοσύνης κοινῶν μὴ μὴδὲν παραβλάπτειν· δὲτε.ον δὲ τῶ κοινῇ συμφέροντος λόγον ποιῆσαι. Fundamenta justitiæ, κατ.

πολυὰ ἀπανθρώπως νὰ τῷ ἀρνηθῆ τὴν βοήθειαν· ἢ θεωρῶντας ὅτι ἐπιχειρεῖ τις νὰ τὸν φονδέσῃ, ἢ ἄλλως νὰ τὸν κακοποιήσῃ, καὶ διωάμηνος νὰ τὸν διαφρονδέσῃ, δὲν τὸ κάμνει; (1)

Οὐδέ ἔχει λόγον νὰ εἰπῆ τις, ὅτι αἱ τοιαῦται βοήθειαι ἠμπορῶν νὰ προξενήσῃν δυσυχίαν εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ τὰς κάμνει· διὰ τὴν εἰς μίαν ἐλεημονητικὴν καὶ φιλανθρώπων ψυχὴν προξενεῖ πολὺ μεγαλητέραν δυσυχίαν καὶ δυσφορίαν ἢ αἰδησις τῆ τῶν ἄλλων δεινῆ ἐν ὅσῳ δὲν ἀφαιρεῖται.

Καὶ αὖ ἡ φιλανθρωπία θέλη νὰ δίδωμι βοήθειαν τοῖς ἄλλοις καὶ μὲ κάποιαν ζημίαν μας, πολλῶν μάλλον, ὅποταν δὲν ἠμπορῆ νὰ μᾶς φέρῃ ἐδεμίαν δυσκολίαν ἢ ἐνόηλησιν. Διὰ τῆτο πῶδε τοῖς Ἀθελωαίοις ὁ νόμος ὑπέβαλλε, καὶ τὸν Κικέρωνα (Περὶ Καθ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 7.) εἰς δημοσίας ἀράς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἠθέλεν ἀποποιεθῆ νὰ δείξῃ τὴν ὁδὸν εἰς εὖαν ἀποπληρωσύντα τῆς δόθεας· τὸ ἴδιον ἔκαμναν δικαίως καὶ ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠθέλεν ἀπαρνηθῆ νὰ δώσῃν σκέπῳ προσωρινῷ εἰς εὖαν ὁδίτῳ, τὸν ὁποῖον κατέλαβε βροχὴ κατ' ὁδόν, ἢ εὖαν σπινθῆρα πυρὸς εἰς εὖαν, ὅπῃ ἔχει χεῖραν νὰ ἀνάψῃ φωτίαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆ· ἢ ἠθέλεν ἀποποιεθῆ νὰ δώσῃ χεῖρα βοήθειας εἰς εὖαν πεπτωκότα, εἰς νὰ τὸν σηκώσῃ ἀπὸ τὴν γῆν· ἢ συμβεβῆλῃ εἰς εὖαν, ὅπῃ τῆ τὴν ζητεῖ ὡν εἰς ἀπορίαν τῆ ἀρακτέων· ἢ ὁποιανδήποτε ἄλλῳ πῶδε πησίαν δέλεσιν καὶ ἐπιχερίαν, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος Κικέρων τὰ ὀνομάζει (αὐτόθι) ἀφέλιμα εἰς τὸν λαμβάνοντα, καὶ ἀζήμια εἰς τὸν παρέχοντα. Τὰ τοιαῦτα
κα-

(1) Τῆτο μάλιστα ὁ Κικέρων τὸ ὀνομάζει ἀδικίαν, δὲν λέγων εἶναι ἅμῃ ἀδικίας· τὸ μὲν, ἢ ἀδικούντων· τὸ δὲ, ἢ ἀδικεῖντες μὴ καλυόντων. Injustitiae duo genera, κατ. (Καθ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 8.)

καθήκοντα δὲ ἢ πορεῖ βέβαια νὰ τὰ ὑποποιηθῇ, καὶ εἶναι καὶ ἄλλα μεγαλήτερα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲ μᾶς ἀναγκάζει ὡσαύτως καὶ μία ῥητὴ ὑποχρέωσις· ἀλλ' εἴθε λήγει τὸ καθήκον τῆς φιλανθρωπίας, ἄρχεται τὸ τῆς ἀποικίας, καὶ τῆς θέλωμεν ἰδῆ ἐν τοῖς ἐξῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Καθήκοντα ἀμοιβαῖα μεταξὺ τῆς Φίλων.

Ολοι χαεῖς ἐξείρεσιν χρειάζομεθα εἶναι νὰ μᾶς παρηγορῇ εἰς τὰς θλίψεις μας, νὰ μᾶς συμβεβῆναι εἰς τὰς ἀπορίας μας, νὰ μᾶς διορθῶναι εἰς τὰ ἔλαττώματα ἢ σφάλματά μας, εἰς τὸν κόλπον τῶ ὁποῖα νὰ ἢ πορεῖμεν νὰ ὑποθέσωμεν ἀσφαλῶς τὰ μουσικάμας. Ἐνας φίλος εἶναι λόγῳ εἶναι ἀναγκαιότατος εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μας. Ὁ Θεὸς καλῶς λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής (Κεφ. 5. 14.) ὅτι ὁποῖος ἢ πορεῖ νὰ τὸν εὖρη, πρέπει νὰ νομίζῃ ὅτι εὖρηκε θησαυροῦ· ἐπειδὴ ὅμως εἶναι σπανιώτατος ὁ ποιῶν θησαυροῦ, ὡς ἂν ὅπερ οἱ ἀληθινοὶ φίλοι εἶναι ὀλιγώτατοι, διὰ τὸ εἰς τὴν τέτων ἐκλογὴν χρειάζεται προσοχὴ μεγίστη. Πρὸ τῶ λοιπὸν νὰ ἐκθέσωμεν τὰ μεταξὺ τῆς φίλων καθήκοντα, ἐσοχάδημεν ἀναγκαιότατον νὰ ποροθέσωμεν τὰς συνθήκας, ὅπερ ἀπαιτῶνται εἰς τὴν τέτων ἐκλογὴν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Ἐκλογὴ τῆς Φίλων.

Οἱ ἄνθρωποι σιωπῶντες, λέγει ὁ σοφὸς Δαλαμπερτ, νὰ ἀρχίζεν ἀπὸ τὸ νὰ ἐμπισδύωνται εἰς ὁ
λες,

λας, καὶ νὰ τελειόνῃν εἰς τὸ νὰ μὴ δίδεν πίσιν εἰς κἀνείνα. Λοιπὸν δεῖ νὰ μὴ πίπτῃ τινὰς εἰς αὐτῶν τὴν καθολικὴν δυσπιστίαν, ἢ ὁποῖα πληροῖ τὸν βίον πάσης τιμωρίας καὶ δυσυχίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀρχίσῃ καὶ παρῶτεν ἀπὸ μίαν νενεχῆ καὶ ἔλλογον δυσπιστίαν. Τὰς εὐόπας τὴ πολιτικῆ καὶ τὴ πρέποντος πρέπει νὰ τὰς μεταχειρίζομεθα κοινῶς πρὸς ὅλους· τὰς εὐόπας ὅμως τῆς οἰκειότητος καὶ τῆς φάρρυς δεῖν πρέπει νὰ τὰς μεταχειρίζομεθα πρὸς εἰς ἓνα, εἴμῃ μὲν μίαν ἀκριβῆ ἐξέτασιν, καὶ πλήρη γνώσιν τῆς χαρακτῆρος.

Τὸ παρῶτον παρᾶγμα, ὅτε πρέπει νὰ ἀπαετῶμεν ἀπὸ τὸν φίλον, εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ὅποιον ἰδεῖμεν ὅτι ἔκαμν, ἢ ἐμελέτησε νὰ κάμῃ μίαν κακὴν παρᾶξιν, πρέπει νὰ τὸν ἀποβάλλωμεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς φιλίας μας.

Δεῖν ἢμπορῆν ὅμως πάντοτε νὰ φανῶν ὅλαι αἱ πράξεις τῶ ἀνθρώπου, καὶ καὶ ἄλλον εὐόπον ὁ Κόσμος γέμει ὑποκειτῆ καὶ ἀπαταιόνων· ὅθεν ἢμπορεῖ εὐκόλα νὰ τύχῃ εἷας ἀνθρώπος νὰ εἶναι ὁ πλέον ἀχρεῖος εἰς τὸν χαρακτῆρα, καὶ νὰ μὴ ἢμπορέσωμεν μὲ ὅλον τῆτο νὰ ἀνακαλύψωμεν εἰς αὐτὸν καμμίαν κακὴν παρᾶξιν. ἢμπορῆν ὅμως ἄλλα δείγματα νὰ ἀναπληρῶσαν τῶν ἔλλειψιν εἰς ταύτῃ τῶ φρίσασιν.

Οἱ φριτωτέροι παχίζον νὰ κείνεν τὸν χαρακτῆρα εἰς ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ ἀπὸ τῶ φυσιογνωμίαν. Ἀλλὰ μὲ ὅλον ὅπου τὸ πρῶσωπον, τὰ κινήματα, τὸ φέρισμον, καὶ παρὸ πάντων τὸ ὄμμα ἢμπορῆν πολλάκις νὰ μᾶς κάμνεν νὰ γνωρίσωμεν τῶν ἐσωτερικῶν κατάστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα τὰ πάθη, ὅτε τότε κινεῖον· εἶναι ὅμως πολλὰ ἀβέβαια καὶ ἀνίκανα τὰ τοιαῦτα σημεῖα νὰ ὀποσημαίνον κατὰ βάθος τὸν χαρακτῆρα. Ὅσον καὶ ἀν᾿ ἐπαεδοσαν εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας χρόνας ὁ Ζιαμβατίσας ὁ Πόρτας, καὶ ἤδη ἐν προσφάτοις καιροῖς ὁ Λαβατιέρ, καὶ ὁ Σάλε (De la Sale) νὰ μαντεύον τὸν ἐπτικὸν ἔπος εἰπὲν χαρακτῆρα εἰς ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ μέτωπον,

ἄπο τῆς ὀφθαλμῆς, ἄπο τὴν μύτιν, ἄπο τὸ σῶμα, ἄπο τὸ πηγάνι, ἄπο τὰς ρυτίδας (ζαρωματιῶς) τὰς ὀφθαλμῆς, ἢ καμπύλας, ἢ ὀρεζοντικὰς, ἢ κορυφικὰς, αὐτὰ ὅμως τὰ σημεῖα τῶν εἰς τὴν πείραν πολλὰ εὐρίσκονται μάταια καὶ ψευδῆ. Διὰ τὴν κοινὰ ὅπῃ οἱ πανηγρότεροι ἰξεύρην νὰ ὑποκρίνονται καὶ τὸ χῆμα, νὰ μεταβάλλην εἰς τὸ κοσμιώτερον τὸ πρόσωπον, τῆς ὀφθαλμῆς, τὰ κινήματα, εἶναι φροσέτι καὶ μέγας κίνδυνος νὰ ἀπατηθῇ ὁποῖος σπᾶνδρι μετ' ὑπερβολικῶν ταχύτητα νὰ κείνη ἄπο τῆς ὀξωπερικῆς φαινομένης.

Οἱ λόγοι εἶναι δείγματα ὀλιγώτερον ἀπατηλά· ὅτι τὴν „ ἀνδρὸς χαρακτῆρ ἐκ λόγων γνωρίζεται, καὶ τὸν σοφόν· καὶ ἐκεῖνον, ὅπῃ δείχνει ὅτι ἔχει ψευδεῖς ἢ ἀλλοκότους δόξας περὶ τῆς δικαίας καὶ ἀδικίας, περὶ τῆς νομίμου καὶ ἀνόμου· ἐκεῖνον, ὅπῃ μᾶς δίδει νὰ καταλάβωμεν ὅτι ἐνεργεῖ χωρὶς ἀρχῆς, ἢ ἀλλάζωντας περὶ εἰσάσεις ἀλλάζει καὶ ἀρχὰς, καὶ σαλεύεται ὡς ὁ κάλαμος ὑπὸ τῆς ἀνέμων, ὁρᾷ νὰ τὸν ὑποφύγαιμεν ἀπὸ κράτος.

Τὸ ἴδιον ὁρᾷ νὰ κάμνωμεν καὶ μετ' ἐκείνης, οἱ ὅποιοι παρῆλθον καὶ λόγοις γλυκεῖς, καὶ κολακείας τεχνικὰς νὰ γαργαλίσκην τὴν φιλαυτίαν μας (1). Καθεὺν ἀνδρῶνος ἀγαπᾷ ἐκ φύσεως τῆς ἐπαίνου, καὶ κλίνει εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷ ἐκείνους, ὅπῃ τὴν δεικνύει ὀφθαλμῶν σέβας καὶ ὑπόληψιν. Ἀλλ' ὁ ἐπαινος εἶναι τὸ μεγαλύτερον δέλεαρ, ὅπῃ μεταχειρίζονται οἱ ἀρχεῖοι ὅτι νὰ μᾶς βάλωμεν εἰς τὸ χέρι, ἢ νὰ μᾶς αὐρῆν εἰς τὰ δίκτυά των (2).

Τὴν

(1) Προσεκτέον ἡμῖν μὴ ἀγαοίγειν ὅτι τοῖς κολάζειν, μήτε μὴν σέβειν κλαυθῆσθαι παρ' ἄλλων, ὃ πειπεσεῖν ῥάδιον. Cavendum est ne assentatoribus, καὶτ. (Κικέρ. Περὶ Καθικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 29.

(2) Ἐκεῖνος, ὅπῃ κινῶνται ἄπο τῆς κολακείας τῆς παραμοιάζου ὁ Βίων μετ' ἐκείνῃ καὶ ὑβρίστικα ἀγγεῖα.

Τὴν κολακείαν εἶναι εὐκόλον νὰ τὴν ἀπακρίνωμεν ἅπασαν τὴν εἰλικρινῆ ἔπαινον, ὅπότεν δὲν μᾶς τυφλὸν ἢ φιλαυτία. Ὅτε φαίνεται ὑπερβολή, ἀπεθὴ, βία καὶ τεχνάσματα, ἐκεῖ εἶναι ἀπόδηλος κολακεία· καὶ μάλιστα ἔταν οἱ ἔπαινοι ὅπιστα φιλῶνται ἀπὸ ἀπάγματος ἀδελφικὰ καὶ ἀτιμὰ· καὶ πολὺ ἀδυσώτερον, ὅταν ἐπαινοῦνται, ἢ συγχαροῦνται μὲ ὑπέρμετρον συγκατάβασιν τὰ ἀξιοκατηγόρητα καὶ ἀσυγχαρήτα ἀπάγματα· ὡσαύτως καὶ τὸ νὰ ἀντιδίδεν τὴν ἡγὴ τῆς ἡμετέρων λόγων, τὴ ἔστι νὰ ἀποδέχωνται ἐκεῖνα ὅπτε ἀποδεχόμεθα ἡμεῖς, καὶ νὰ κατηγοροῦν ἐκεῖνα ὅπτε κατηγοροῦμεν, καὶ τὸ εἶναι δεῖγμα ἀπόδηλον κολακείας. „ Ἀνανόειτις; ἀνανόω καὶ γὰρ. κατανόει; κατανόω. προσέειπα δὲ ἅπασι ἐμαυτῶς πρὸς χάριν αἰεὶ λέγειν· ἔλεγε ἀπὸ Τερωντίω τῷ Ποιητῇ ἐκεῖνος ὁ δόλιος.

Οἱ πανουργοὶ ὅμως ἰξούρην πολλὰκις νὰ μεταχειρίζονται μίαν κολακείαν τὸσον τεχνολογίαν, ὅπτε δυσκόλως ἀπακρίνεται ἅπασαν τὴν ἀληθῆ καὶ εἰλικρινῆ ἔπαινον· καὶ ἀπὸ αὐτῶ ἔλεγε ὁ Κικέρων, ὅτι κότε νὰ φυλαττώμεθα ἀδυσώτερον. Φθάνει ἐπίστε νὰ μεταχειροῦν ἕως καὶ αὐτὴ τὴν ἀντιλογίαν, καὶ μᾶς κολακίζον καὶ φιλονεικούντες μετ' ἡμῶν, καὶ τέλος πάντων ἀποποιεῖνται ὅτι νικῶνται, ἀπὸ νὰ παροῦν κατ' ἑαυτὸς ὅτι εἶναι σοφώτεροι ἐκεῖνοι, τὸς ὁπίους θέλουν νὰ ἀπατήσων (1).

Καὶ

(1) Ἀπὸ προσέχων νὰ μὴ πληρωθῶσιν ἅπασαν τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, ἐπειδὴ τὸν φανερῶς κολακίζοντα ποῖος δὲν δύναται νὰ τὸν γνωρίσῃ; εἴμῃ ὁ πάντῃ ἀλάδης; Ὅλη ἡ ἀποφύλαξις χρειάζεται εἰς τὸ νὰ μὴ εἰσχωρήσῃ ὁ κρυπτός καὶ πεινῆρος, δι' ὅτι ὁ ποῖος δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ γνωρίσῃ, ὡς ἀν' ὅπτε πολλὰκις καὶ ἐναντιόμηνος κολακίζει, καὶ ὑποκεινόμηνος φιλονεικῶν, εἰς τὸ ὑπερον παραδίδεται ὑποφείραντες νὰ νικῶνται; ἀπὸ νὰ σοχαθῇ ὁ ἀπατηθεὶς ὅτι βλέπει μακρύτερα ἅπασαν τὴν ἄλλαν. „ Animadvertant ne calida assentatione κατὰ Κικέρων εἰς τὸ Περὶ Φιλίας.

Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτῶ τῶν πανεργότεραν κολακείαν εἶναι δὺκολώτερον νὰ ἀπατηθῶμεν, ὁπόταν ἀποτείνεται εἰς ἡμᾶς αὐτῶς, δεῖ τὰς ὀφείλομεν νὰ ἀδρατηρῶμεν προσεκτικῶς, ὁπόταν ἀφορᾷ εἰς ἄλλας. Διὰ τὶ τότε ὄντες κείται ἀδύνατοι, ἡμποροῦμεν νὰ κείνωμεν ὀρθότερα· καὶ εὐθύς ὅπῃ ἰδῶμεν τινὰ νὰ εἶναι κόλαξ πρὸς τὰς ἄλλας, πρέπει μὲ ὄλιγον τῶν φιλαυτίαν μας νὰ συμπεραίνομεν, ὅτι αὐτὸς εἶναι κόλαξ καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτὰς, καὶ εὐθύς νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπ' αὐτῶ (1).

Καὶ τῶντι ποῖος ἄλλος χαρακτήρ εἶναι πλεόν ἀξιόμισθος, καὶ φεικιδέστερος; ὁποῖαν ἀρχεῖότητα δεῖν πρέπει νὰ προσμηλώμεν ἀπὸ εἴνα ἀνθρώπων, ὅστις ὁμιλεῖ ἐναντίον εἰς τὰ φρονήματα τῆς ψυχῆς τῆς, καὶ μεταχειρίζεται τῶν ἰδίων ἡμῶν ἀδυναμίαν δεῖν νὰ μᾶς ἀπάτησῃ; Ὀλιγώτερον βέβαια πρέπει νὰ φοβώμεθα ἐκεῖνον, ὅπῃ λοιδορεῖ καὶ ὑβρίζει φανερά, ὡδὰ τὸν κολακα· καθὼς καὶ ὀλιγώτερον πρέπει νὰ φοβώμεθα εἴνα ἐχθρὸν φανερόν καὶ κεκηρυγμένον, ὡδὰ εἴνα ποροδότην κρυφόν. Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὑπερήφανος καὶ κενόδοξος καὶ τὰ ἄλλα, τὸ κολακῶτικὸν ὅμως Βιβλίον τῶ Ἀριστοβέλου τὸ ἔρριψε μὲ θυμὸν εἰς τὸν Ἰθάσσιν, λέγωντάς τω ὅτι ἑλεός του μέγαν ἦτον, ὅπῃ δεῖν ἔρριψεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον.

Ὅσον ὅμως ὀπιθυμεῖ τις νὰ ἐπαινῆται, ἄλλο τὸσον χαίρει νὰ βλέπῃ τὰς ἄλλας ἢ περιπαιζομένης, ἢ κατηγορουμένης. Διὰ τὸ τὰς κατηγορίας, ὅσοι μάλινα ἠξούρην νὰ κακολογῶν μὲ ὀξύτητα καὶ ἀγχίνοισαν,

(1). Ἡ δὲ μὲν ἐπαινεῖσθαι, ἀλλὰ μόνον παρὰ τῆς μὴ φειδότητος καὶ φέγειν, εἴτι φεκτὸν ἐν ἡμῖν θεάσαντο· (ἐλεγε Ἀγρησίλαος) καὶ ὁπότε φερόντων ἢ ἐπαινεῖντων ἀκεί, εἴ καὶ ἦτον αἰτο δεῖν καταμειδαίνειν τὰς τῆς λεγόντων ἔοπας, ἢ περὶ ὧν λέγουσιν.

νοίαν, τὸς ὑποδέχονται κοινῶς ὅλοι, τὸς ὑποδέχονται μὲ ἀγαλλίασιν, καὶ τὸς χαϊδῶσιν. Ὁ φρόνιμος ὅμως καὶ τίμιος ἀνθρώπος δὲν θέλει ἐκλέξει βέβαια ποτὲ φίλον τε εἴα κατήγορον. Διὰ τί ποῖον ὑπόληψιν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη εἰς εἴα τοῖστον ἀνθρώπον, τὸ ὁποῖον τὸ ἔργον, ἡ καύχισις, καὶ ἡ ἡδονὴ εἶναι νὰ ἀμαυρόνη τὴν τῷ ἄλλῳ ὑπόληψιν; καὶ πόσον δὲν πρέπει νὰ φοβῆται τινὰς μήπως λεγῆ εἰς ἄλλας ᾧ αὐτὸ ἐκεῖνα, ὅπερ λέγει εἰς αὐτὸν ᾧ ἄλλων.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ εἶναι μόνον τίμιος, ὀρθῶν καὶ εὐσεβῶν ἡθῶν, εὐλαβηθῆς καὶ ἀφιλοκατήγορος, ὅχι νὰ εἶναι ἄξιός τῆς ἐκλογῆς μας; ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ δαίπεδον λόγον καὶ φρόνιμος· ἐπεὶδὴ ὡς ἀνὸς ὅπερ ἄ φίλος πρέπει νὰ εἶναι ἀποθήκη ἕως εἰπεῖν τῷ μυστικῶν μας; ὅχι τὸτο συμφέρει πολλὰ νὰ εἶναι τοῖστος, ὥστε νὰ ἠμπορέμῃ μὲ πλήρη ἀσφάλειαν νὰ τὰ ἐμπιστεύωμεθα εἰς αὐτόν.

Εἶναι ἀρα ὑποκλειστέοι ὅχι τὸτο τῆς ἡμετέρας ἐμπιστοσύνης ἀρῶν οἱ δὴθεῖς, ἢ ἑλαφροὶ, οἱ ὁποῖοι χῶρεῖς κακίαν ἠμπορῶν εὐκόλα νὰ μᾶς προδώσιν. β'. οἱ ἐκτόπως πδολογοὶ; οἱ ὁποῖοι, ὅταν δὲν ἔχῃ ὑλλῶ τῆς ἀκονίας λαλιάς των, ἠμπορῶν νὰ λάβῃ ὑλλῶ τὰ ἐδικὰ μας ἀράγματα. γ'. ἐκεῖνοι ὅπερ ἔρχονται νὰ φιδυρίζῃ εἰς τὰ ὅτε μᾶς κρυφίως τὰ τῷ ἄλλῳ ἀράγματα, οἱ ὁποῖοι ἠμπορῶν ὡσαύτως νὰ φιδυρίζῃν εἰς τὰ ὅτε τῷ ἄλλῳ καὶ τὰ ἐδικὰ μᾶς ἀράγματα.

Τιμὴ λοιπὸν καὶ φρόνησις εἶναι οἱ δύο βασίμοι χαρακτῆρες, ὅπερ πρέπει νὰ ἀπαιτῶμῃ εἰς τὸς φίλους μας· καὶ ὅπερ δεικνύονται αὐτὰ τὰ δύο, ἐκεῖ ἠμπορῶμῃ ἀσφαλῶς νὰ ὑποθέσωμῃ ὅλον τὸ θάρρος, καὶ τὴν πίσιν μας.

Ἀλλὰ πρὸς ταῖς εἰρημνῆαῖς συνθήκαις, πρέπει νὰ ζητῶμῃ εἰς εἴα φίλον καὶ ἄλλας τινὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι μὲν ὀλιγώτερον ἐσιῶδεις, ὡς ἀνὸς ὅπερ δὲν ἀφορῶν εἰς τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν πίσιν· εἶναι μὲ ὅλον τὸτο

ἢ αὐταὶ ἀξιολογῶνται, ἐπειδὴ ἀφορῶν εἰς τὴν ξυφιλίαν ἢ ἀφροσύνην τῆς φιλίας.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάζωμεν καὶ τρίτον λόγον ἢ τὴν κράσιν τῆς ἀνθρώπου, ὅπως θέλομεν νὰ ἐκλέξωμεν φίλον μας· εἷας ἀνθρώπος χολερικός, ἢ ὀρμητικός, δυσκόλως ἢμπορεῖ νὰ κάμῃ φιλίαν μακρὰν καὶ σταθεράν· εἷας νωθρός ἢ ἀνάγκυτος, δυσκόλως ἢμπορεῖ νὰ μᾶς χορηγήσῃ τινὰ βοήθειαν. Μία κράσις ὀρασίητος ἢ ζωνρά, διδωθιμομένη ὁμως ὑπὸ τῆς ὀρθῆς λόγου, εἶναι παρὰ πάντος ἄλλης προτιμητέα.

Δ'. Πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν προσέτι ἢ τὴν μελαγχολικὴν, ἢ πολλὰ χαροποιὰν ἀγάθειαν· ἀγὰ τί εἷας ἀνθρώπος, ὅπως κλίνει πολλὰ εἰς τὴν μελαγχολίαν, ἀντὶ νὰ μᾶς παρὰμυθῇ, θέλει μᾶς λυπῆ παύποτε· ἢ μία ὑπερβολικὴ ἢ ἀμέτρος χαρμοσύνη, κοντὰ ὅπως εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι διαρκὴς, θέλει μᾶς παρὰξενῆ πολλὰκις ἢ ὀχλησίαν· ἐκεῖνο λοιπὸν ὅπως πρέπει νὰ προτιμῶμεν εἶναι μία μέτρια καὶ σταθερά ἰσορροπία.

Ε'. Πρέπει νὰ ζητῶμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς καλλιέργειαν· ἀγὰ τί εἷας ἀνθρώπος σολισμῆτος με ἀγκύνοισιν καὶ μαθήσεις, κοντὰ ὅπως ἢμπορεῖ νὰ μᾶς ἀφελῇ με τὰς διδασκαλίαν, καὶ με τὰς συμβουλάς τε, ἢμπορεῖ προσέτι νὰ μᾶς χωρηῇ με τὰς ὀμιλίαν τε καὶ ὑλλὴν ἰδονικῆς συνομιλίαν καὶ συναστροφῆς· ἐν ᾧ εἷας ὀνήθης ἢ ἀμαθῆς, κοντὰ ὅπως ἔχει κίνδυνον τῆς παρὰ μικρῆς ρηθείσης ἀφροσύνης, δὲν ἢμπορεῖ νὰ μᾶς χορηγήσῃ, εἰ μὴ μίαν συμβουσίαν ἀπὸ τῆς πληκτικῆς.

Σ'. Πρέπει νὰ διώκωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, τὴν σύμφωνον ἢ ὀμοφωνίαν τῆς φρονιμάτων, καὶ ὀπισθυμιῶν· ἀγὰ τί δύο ἀνθρώποι πολλὰ ἀσύμφωνοι εἰς τὰ φρονήματα εἶναι δύσκολον νὰ συμφωνήσῃν ὀπί πολλὰ εἰς τὴν ψυχὴν.

Ζ'. Ὅπως ἐνδέχεται, πρέπει νὰ ζητῶμεν καὶ τὴν συμφωνίαν καὶ σύμφωνον τῆς ἐνασχολήσεων· ἀγὰ τί ἐκεῖ-

ἐκεῖνοι ὅπῃ προσέχων τὸν νῦν εἰς τὴν αὐτὴν σφαιρῶν, ἢ ἐναχολῶνται εἰς τὸ ἴδιον εἶδος τῆς ζωῆς, κοντὰ ὅπῃ ἤμπορῶν δὺκολώτερα νὰ εὔρῃν ἀντικείμενα ἐπαγωγὰ, ὡς τῆς ὁποίων νὰ συνομιλῶν, ἤμπορῶν προσέτι νὰ δίδων ἀλλήλοις ἢ μεγάλῳ βοήθειαν.

Ἡ. Καὶ πελοῦταῖον. Πρέπει νὰ διώκωμεν, ὅταν τὸ ὄψις ἔπῃ αἱ ὡσεύσεις, καὶ τὴν ἰσότητά τῆς ἡλικίας ἢ καταστάσεως· ἐπειδὴ αἱ κλίσεις, καὶ ὁμοιότητες, αἱ κράσεις τῆς νεότητος καὶ τῆς γηρατειῆς εἶναι πολλὰ ἀνόμοιοι, καὶ ὡς τῆτο δὲν ἤμπορῶν νὰ συγκροτήσῃν μίαν ἐνώσειν ἁδερῶν· καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ σμικρότης σπανίως ἤμπορῶν νὰ συσφοβύσῃν εἰς ἑταιρείαν ἁσίμον.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ εἶναι βέβαια δύσκολον νὰ διρεθῶν ἡνωθῆναι εἰς εἷα μόνον ὑποκείμενον· πρέπει ὡς τῶσον νὰ προτιμῶνται ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔχων τὰς ὡσεύσεύς, ἀρχίζωντας ἀπὸ τῆς δῶα παύτας, τῆς ἑστὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν φρόνησιν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι καὶ ἀπαραίτητοι.

Εἰς ταύτην ὅμως τὴν ἐκλογὴν πρέπει νὰ βαδίζῃν τινὰς μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ βραδύτητα (1)· ἡ ἐπιτηδειότης τῆς ἀδελφείας γνωρίζεται, λέγει ὁ Σενέκας, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τῆς φίλων τῶν· καὶ μία ἐκλογὴ πολλὰ βιασικὴ εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι φρόνιμος (2).

Καὶ

(1) Ὅταν μέλλωμεν νὰ ἀγορεύωμεν καὶνεία ἀγγεῖον τὸ φερόμενον ὑπὸ τὸν ὄψις καὶ τὸ ὡσεύσετον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἔλεγε ὁ Ἀείσιππος· καὶ ὡς τί λοιπὸν δὲν ὡσεύσετον ἀπὸ καθε μέρους καὶ τὴν ζωὴν ἐκεῖνων; τῶς ὁποῖας δὲλοῦμεν νὰ κάμωμεν φίλους;

(2) Μία ἐσθλοσύνη ἐκλογὴ σπανίως ὡσεύσεται ἀπὸ πικρὰν μετανοίαν, ἔλεγε καὶ ἡ Δεκεία Βαστογίρδια (Vastogirardi) εἰς τὰς παύτας τὸν ὄψις τῆς νεότητος. Καὶ τῆτο συνηθίζει μάλιστα νὰ συμβαῖναι ὁπόταν ὁ δεσμός τῆς φιλίας δὲν γίνεται ὡς τιμὴν, ἀρετῶν, καὶ ἀξιοτάτων, ἀλλὰ ὡς ἡδονῶν, ἢ κέρδους, ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἢ ἀπὸ μίαν παύτην προσβολῆν.

Καὶ μίτε εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κοπιᾷζῃ τινὰς δὲ νὰ εὖρη πολλὰς· δεῖ τὶ „ κρεῖττον εἶνα φίλον ἔχειν, ἢ ἐλέγχει ὁ Ἀνάχαρσις, πολλὰ ἄξιον, ἢ πολλὰς μηδὲ νὸς ἀξίους· καὶ ἡ φρονησις θέλει νὰ μετέχῃ ὅσον εἶναι δυνατὸν ὀλιγώτεροι τῷ θάρρους, καὶ τῷ μουσικῶν μας· εἶνας μόνος εἶναι, ὡς τὰ πολλὰ ἀρκετός· τὰς δὲ ὀπιλοίπας καὶ τὸ μέτρον τῷ προειρημμένων ἀρετῶν, ὅπῃ ἠθέλων ἔχη, πρέπει νὰ τὰς κάμωνων μετόχως τῆς ἡμετέρας οἰκειότητος· τὴν ἐσωτερικῶν πῖσιν πρέπει νὰ τὴν ἀποταμιδῶμεν εἰς μόνον ἐκεῖνον, ὅς τις ἠθέλε τὰς ἔχη ὅλας, ἢ τελάχισον ὅλας τὰ κυριώτερας.

Ἀφ' ἧ ἐκδέσασμεν τὰς βόπας καὶ τὴν προσοχίαν, ὅπῃ πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τινὰς εἰς τὴν ἐκλογῆν τῶν φίλων, καιρὸς εἶναι ἤδη νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ἐς τὰ χεῖν τῆς φιλίας.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Καθήκοντα τῆς φιλίας.

Η τιμιότης καὶ ἡ φρονησις συγκροτῶν τὴν πρῶτῶν βάσιν, καὶ καθιστῶσι τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον καθήκον τῆς φιλίας. Τὸ νὰ ἀποδώσῃ τις τὸν φίλον τε ὀπίπτες, εἶναι ἔργον φεικτότερον· τὸ νὰ τὸν ἀποδώσῃ ἐξ ἀγνοίας, εἶτ' ἐν δὲ ἀφροσύνῃ, εἶναι μῆ τὸ πρῶτον, τὸ πλέον ἀξιοκατάκειτον.

Τὸ δεύτερον καθήκον τῆς φιλίας εἶναι ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ ἀμοιβαία βοήθεια. Ὁ φίλος εἶναι ἄλλος αὐτός, ἢ ἄλλος ἐγώ, καθὼς λέγει ὁ Ζεῦων, καὶ ὁ Πυθαγόρας· καὶ τὰ τῶν φίλων πρέπει νὰ εἶναι κοινά (1). Μία ἀ-

λη-

(1) Τέτο ὅμως εἶναι μία γνώμη, ἡ ὅποια πρέπει νὰ νοηταί μετὰ τινος πειραισμοῦ.

Κεφ. Β'. Καθήκοντα τῆς Φιλίας. 281

ληθῆς φιλία πρέπει νὰ μᾶς κάμνη νὰ ἀγαπῶμεν τὰς φίλους μας καθὼς ἡμεῖς αὐτοὶ· ἢ δὲ τὰτο νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς βοήθειάν τες, ὅτε τὸ καλεῖ ἡ γρῆα, ἐκείνῳ τῷ ἰδίῳ κοροδυμίῳ καὶ ἀπεδῶ, ὅτε ἡθέλαμεν μεταχειρισθῆ δὲ τὸν ἑαυτὸν μας. Δάμων καὶ Πυθίας, τὰ ὑψηλὰ καὶ θαυμαστά παραδείγματα τῆς πλέον ἐντελῆς φιλίας, ἐχώρησαν καὶ περαιτέρω τῆς: Ἡ θῆναία ἀμιλλα, ὅτε ἔδειξάν ἐμπροσθεν τῶ Διοιυσίῳ τυράννῳ τῶ Συρακασίων, δὲ νὰ ἀποθάνῃν εἰς ὑπὲρ τῶ ἄλλῃ, ἀμιλλα, ἡ ὁποία ἐκινήσεν εἰς θάμβος καὶ συμπάθειαν καὶ αὐτῷ τῷ ψυχρῷ τῶ ἀμοπάτε τυράννῳ, θέλει θαυμάζηται καὶ θέλει ὀξυμνεῖται εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

Δὲν πρέπει ὅμως ἡ πρὸς τὰς φίλους ἀγάπη νὰ μᾶς τυφλῶνῃ εἰς ἕσπον, ὡσεὶ δελεῶντες τὰ πάθη των, ἢ συνηγορῶντες τὰ συμφέροντά των, νὰ ἐλλείπωμεν εἰς τὰ πρῶτα καὶ θεμελιώδη καθήκοντα τῆς τιμῆς. Ἐἷνας φίλος παρεκάλει τὸν Περίκλειά νὰ ὁμώσῃ φιλῶς πρὸς βοήθειάν τε. Εἶμαι φίλος σε; τῶ εἶπεν ὁ Περίκλῆς, ἀλλὰ μέχρι βωμῆ· καὶ ἡθελεν εἰπῆ καλλίτερα; αὐτῶ τῶ ἔλεγε, φίλος σε πλέον δὲν εἶμαι, ἀφ' ἧ πολυῶς νὰ με ζήσης μίαν παρανομίαν. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἰξόδρω πᾶς οἱ Παλαιοὶ συνηθίσαντες εἰς τὰ παραδείγματα τῆς φιλίας τὸν Περικλοῦ καὶ τὸν Θησέα· δύο ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι ἐσυυξόφωσαν δὲ νὰ φέρῃν εἰς ἐκβάσιν μίαν παράνομον πράξιν, εἶναι ἀνάξιοι τῶ τοιαύτῳ ὀνόματος. Πολλὰ ὑπερύψωσαν ἔτι καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλίας τῶ Ἀχιλλέως καὶ τῶ Πάροκλου. Ἀλλ' αἰσῶς ὁ Ἀχιλλεύς ἔλαφρότερον τὸν Πάροκλον, ἐν ᾧ ἐκινδύνωσεν, ἡθελε κάμῃ ἐκεῖνο, ὅτε ἀπῆται ἡ φιλία. Τὸ δὲ νὰ τὸν ἐκδικηθῆ θανόντα, δὲν ἦτον ἄλλο, εἰμὴ ξεθύμασμα μιᾶς ἀμέτρου ὀργῆς· ἐπειδὴ καθὼς δὲν ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἔτω δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸ ἔχη μήτε δὲ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν ὑπὲρ ἄλλῃ:

Τείτον καθήκον τῆς φιλίας εἶναι ἡ εἰλικρίνεια· αὐτῷ οφείλει νὰ τῷ μεταχειρίζεται ὁ φίλος καὶ εἰς τὰς νεθεσίας, καὶ εἰς τὰς βλαβὰς. Ἐνας τίμιος ἀνδρῶπος ὅτε τῷ ζητήσῃ τῷ γνώμῳ τε, πρέπει νὰ εἰπῇ κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνο, ὅτε αἰδανέται εἰς τῷ ψυχῳ τε· πρὸς τὰς φίλους τε ὅμως οφείλει νὰ κάμῃ καὶ χειρότερον τῆς· καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτηθῇ ἔχει χρεὸς νὰ τὰς ὑποβάλλῃ ἐκεῖνα, ὅτε νομίζει, ὅτι ἡμποροῦν νὰ τὰς ωφελήσῃ· καὶ ἀν' βλέπῃ εἰς αὐτὰς κἀντιὰ ἐλάττωμα ἢ κἀντιὰ σφάλμα, οφείλῃ νὰ λαμβανῇ τὸ θάρρος νὰ τὰς εἰδοποιῇ.

Πρέπει ὅμως νὰ μεταχειρίζεται εἰς τῷτο μεγάλῳ ἐπιτηδεύσει καὶ τέχνῳ· ἅτε τι ἡ φιλαυτία τῷ καθ' ἑνὸς εἶναι πολλὰ αἰδαντική εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις· εἶναι ὡς ἡ κόρη τῷ ὀφθαλμῷ, τῷ ὁποῖαν δεῦν ἡμπορεῖ τις νὰ τῷ ἐγγίξῃ χωρὶς νὰ τῷ βλάψῃ. Πρέπει λοιπὸν νὰ κάμῃ τὸν φίλον νὰ γνωρίσῃ τὸ ἐλάττωμά του, ἢ τὸ πταῖσμά του, ὅμως νὰ τὸ γνωρίσῃ ἔσπον τινὰ ἀφ' ἑαυτῷ τε, πότε προβάλλωντάς το εἰς αὐτὸν μὲ ἀμφιβολίαν, πότε ὑποβάλλωντάς το εἰς περιάσεις, τὰς ὁποίας νὰ ἡμπορέσῃ παρ' ἑαυτοῦ νὰ πὰς ἰδῇ. Πρέπει τέλος πάντων νὰ εὕρῃ τὸν ἀρμόδιον καιρὸν, καθ' ὃν φαίνεται πλέον ἄτακτος νὰ δεχθῇ τῷ ἀλήθειαν· νὰ προσέχῃ νὰ μὴ τὸν ἐπιπλήξῃ ἐπὶ παρυσία ἄλλων, τὸ ὁποῖον συνηθίζει νὰ παροξύνῃ χειρότερον, ὡς νὰ διορθῶν· νὰ προσοιῆται ὅτι εἶναι πληροφορημὸς πῶς τὸ ἐλάττωμά τε, ἢ τὸ πταῖσμά τε προέρχεται ἀπὸ συμβεβηκός, ἢ ἀδωρομῶν, ἢ ἀπροσεξίαν· νὰ κάμῃ ἐνὶ λόγῳ τῷ ἐπιτίμησιν εἰς ἔσπον, ὅτε ὁ ἐπιτιμώμενος νὰ ἐρυθείασι ὅσον εἶναι δυνατὸν ὀλιγώτερον, καὶ νὰ ἀφαιρῇ κάθε ὑπόνοιαν τῷ ὅτι θέλει νὰ μεταχειρισθῇ εἰς αὐτὸν ὑπεροχῷ παιδαγωγῷ, ἢ ἐπιστάτῃ. Μία ἐπιτιμήσις ἡρομῆν ὡς καιρὸν, καὶ ὡς τὸ δέον ἐσαθεῖ πολλὰκις αἰτία νὰ ἐγλύσῃ τῷ πλέον σαθεῖ ρῶν καὶ πολυχρόνιον φιλίαν.

Δ'. Ὅσον ὅμως ὀφείλωμεν νὰ εἴμεθα πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ διορθώσωμεν τὰ ἐλαττώματα τῆς φίλων μας ἐκείνα, ὅπου ἐπιδέχονται διορθωσιν, ἢ νὰ γῆεν καλλίτεροι, ἄλλο τόσον ὀφείλωμεν νὰ ὑποφέρωμεν ἐκείνα, ὅπερ δὲν ἐπιδέχονται διορθωσιν. Δὲν εἶναι κα- νεὶς χωρὶς ἐλάττωμα, ἔλεγε ὁ Ὁράτιος· ἀεὶς εἶ- ναι, ὅστις ἔχει ὀλιγώτερα (1). Εἶναι κάποια ἐλατ- τώματα, τὰ ὅποια μὲ τὸ νὰ προσέρχωνται ἢ ἀπὸ τὴν κρᾶσιν, ἢ ἀπὸ τὴν πολυχρότιον ἔξιν, δὲν ἵμπορῶν νὰ διορθωθῶν. Αὐτὰ λοιπὸν, ὅταν δὲν βλάβη τὸν ἐσιώδη χαρακτῆρα τῆς τιμιότητος καὶ τῆς φρονήσεως, ὅπερ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἀπαιτῶμεν εἰς σὺν φί- λον, πρέπει νὰ τὰ ὑποφέρωμεν μὲ ἀνοχλῶ ἀμοι- βαίαν.

Ε'. Ἐπειδὴ ἐκείνο, ὅπερ συσφίγγει προσηκουμένης καὶ συωτρῆι, καὶ κραταίονει μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν συν- δεσμον τῆς φιλίας, εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ τὸ ἀμοιβαῖον ἐξέφορον, ὅπερ εὐρίσκειν εἰς ἀλλήλους οἱ φίλοι, ἢ τὸ πρέπει νὰ κάμνωμεν ὅλα ἐκείνα, ὅπερ ἵμπορῶν νὰ συωτρῶν δικαίως εἰς τὴν ψυχῶν τῶ φίλου καὶ τὴν τὴν ἡδονῶν, καὶ αὐτὸ τὸ ἐξέφορον, καὶ νὰ ἐκκλίνωμεν ὅλα ἐκείνα, ὅπερ ἀντίκεινται εἰς τὸ. Ὅθεν δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τῶ δίδωμεν ἐπίτηδες αἰτίαν ὀχλη- ρείας ἢ δυσαρρεσκείας· ἢ νὰ ἀντιλέγωμεν αὐτῶ χω- ρὶς ἀνάγκης· ἢ νὰ τὸν λυπῶμεν μὲ τὴν ὀχληρᾶν διήγησιν τῆς δεινῶν μας· ἢ νὰ ἐναντιώμεθα εἰς τὰς θελήσεις τῶ, ὅταν εἶναι ἀθῶοι· ἢ νὰ ζητῶμεν πα- ρ' αὐτῶ ἀξιοπρότερον τῶ δέοντος, ἀλλὰ νὰ τὸν χαρο- ποιῶμεν, ὅταν εἶναι δυνατὸν, καὶ τὸν κάμνωμεν μέτο- χον τῆς ἡδονῶν μας, ὅταν εἶναι συγχαρημενίον, καὶ νὰ θυσιάζωμεν τὰς θελήσεις μας εἰς τὰς θελήσεις τῶ, ὅταν εἶναι χρεία.

5. Εἰ-

(1) Vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est,
Qui minimis urgetur. (Art. Poetic.)

5'. Είναι μὲν ἄλλο τὸ ἀδύνατον νὰ μὴ ἀπολυθῆσεν καὶ μεταξὺ εἰς τὰς φίλους ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν κάποιαι μικραὶ ψυχᾶι, καὶ ἐλαφραὶ διχόνδια. Αὐτὰς λοιπὸν ἐν παύσει πρέπει νὰ τὰς κρύπτωμεν μὲ προσοχλῶ ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων, ὅτι νὰ μὴ δίδωμεν ὕλην εἰς τὴν γλωσσαγγίαν τῆς ἄλλων· δεύτερον πρέπει νὰ εὐρίσκωμεν ἔσπον, ὅτι νὰ ἀφαιρῶμεν τὰ αἰτία τῆς ψυχρότητος, καὶ νὰ ἀλλάττωμεθα, ὅσον εἶναι δυνατόν τάχιστα. Καὶ ἐπεὶ τὸ πρῶτον ἔμποδον, ὅπερ προσίσταται εἰς τὸ, εἶναι τὸ ἄγαν φιλότιμον, πρέπει νὰ παραιτῶμεθα πάσης φιλοτιμίας πρὸς τὸν φίλον μας· καὶ ὁποῖος τῶν δύο ἔχει δίκαιον, ἢ ἀδίκον, καὶ ὁ εὖας καὶ ὁ ἄλλος ὀφείλει νὰ ἀπέσπῃ εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ πρῶτος τὴν ἀλλαγῶν. Δὲν εἶναι τῆ ἀληθείας ἡδονικωτέρα καὶ τερπνότερα σίγη ἀπὸ ἐκείνου; καὶ ὡς ἀγαθῶν τῆς μεταξὺ δύο φίλων νεφῶν τῆς δυσαρρεσκείας, ἢ τῆς ἀμφισβητήσεως, ἀπαποκαθίσταται ἡ γαλήνη καὶ νύκτωρ· καὶ πόσον γλυκυτέρα δὲν ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ σίγη εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἡμπορεῖ νὰ ἀπονέμῃ εἰς ἑαυτὸν τὸ πρῶτον ὄργανον αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς καὶ ἐνώσεως; Ὁ Λείσιππος ἐσυγχίδῃ μὲ τὸν Αἰχίνω, καὶ ἐρωτηθεὶς ὀδύνητος πᾶ εἶναι τὴν ἐκείνη ἡ φιλία; ὅπερ εἶχες μὲ τὸν Αἰχίνω; κοιμάται, ἀπέκείδῃ. Ὅμως ἐγὼ θέλω τὴν ἐξυπνίσει πολλὰ ὀγλίγωρα· καὶ ἀμέσως ἔβρεξε νὰ ἀλλαγῇ μετ' αὐτῆ.

Ζ'. Καὶ ἀν μᾶς ἀναγκάζῃ κἀμμία δικαία αἰτία, καθὼς καὶ συμβαίνει πολλάκις, νὰ ἀποποιηθῶμεν τινὸς τῶν φίλων, πρέπει νὰ λάβωμεν προσοχλῶ καὶ εἰς τὸν φίλον καὶ εἰς ἑαυτὸς, καὶ νὰ ἀπορῦγωμεν κατὰ ἀνάγκη μὴ μισοφιλίαν, καὶ νὰ ἀπομακρυνθῶμεν τῆς φιλίας τε κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἀπεπαιθήτως, δεισιπρότεροι δικαιολογήματα ταύτης τῆς ἀπακηρύξεως, μὴ ἀπονέμοντά ἀδίκον μήτε εἰς τὸ εὖας, μήτε εἰς τὸ ἄλλο μέρος· νὰ ἀγαθῶμεν οὐδὲν λόγῳ καὶ νὰ ἀπορράψωμεν, ὅτι νὰ εἶπω καὶ Κικέρωνα,

τὴν

τιῶ φιλίαν, καὶ ὄχι νὰ τιῶ ἑαρήξωμεν, ἢ νὰ τιῶ
κόφωμεν (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Καθήκομτα πρὸς τὰς Ἐυεργέτας.

Οπότεν τὶς μᾶς κάμνη κάνοια καλὸν, καὶ τὸ γνω-
εῖζωμεν ὡς ποῖτον, δὲν ἠμπορῶμεν βέβαια νὰ μὴ
αἰδανθῶμεν, ὅτι θανάτου ἐν ἡμῖν μία ἀγάπη πρὸς
ἐκεῖνον, ὅς τις εἶναι αἷτιος τῆς τῆ καλῆ· καὶ αὐτὴ ἡ
ἀγάπη καθ' ἑαυτὴν μᾶς ἑαδέεται εἰς ἔσπον ὅπως
λαμβάνομεν μίαν ὀπιδυμίαν πόσον ζωηράν καὶ εἰλι-
κενὴν νὰ ἀμείψωμεν τὸν Ὀυεργετήσαντα, ὡς δὲν εἶναι
ἄνθρωπος πόσον σκληροκάριος καὶ θηελώθης, ὅς τις,
ἀφ' ἑ τῆ παρήσιαθῆ ἡ ὀκαιρία νὰ ἀνταμείψῃ τὸν
Ὀυεργετήσαντα, νὰ μὴ τὴν ἀδράξῃ μὴ πάσης χαρᾶς.

Τὸ πρὸς τὰς Ὀυεργέτας λοιπὸν καθήκοον εἰς τὸ
προσημερῶς ἀνάγεται, εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν πάντοτε
ζωηράν τὴν μνήμην τῆς ὀποιίας· καὶ ἀφ' ἑ παρήσια-
θῆ ἡ ὀείσασις τῆ νὰ τὴν ἀνταμείψωμεν, νὰ ἐμ-
βαίνωμεν ἔπος εἰπεῖν εἰς ἐκεῖνον τὴν ἰδίαν ἑαδέσειν,
εἰς τὴν ὀποιάν εἰμεθα, ὀπότεν εἰλάβομεν τὴν Ὀυεργε-
σίαν. Τῆς περὶ τῆς, χωρὶς ἄλλῶ ἐντολῆν, ἡ γνώ-
μη καθ' ἑαυτὴν ἠμπορεῖ καὶ ἑνεργῆσι ὅσον καὶ ὀπως
εἰδει.

Συμβαίνει ὀμως ὡς τὰ πολλὰ ὀλον τῆνωτίον· καὶ
εἰ-

(1) Amicitias, quae minus delectent, et minus proben-
tur, magis decere cepsent Sapientes sensim dissuere, quam
repente praecidere (Πεεὶ Καθηκόντων Βιβλ. Α'. Κεφ. 40.). Α'-
καγνωστέον καὶ ὀλον τὸ πεεὶ Φιλίας Βιβλίον τῆ αὐτῆ Συγγραφέως.
ὀμοίως καὶ Πλατῶν τὸ πεεὶ Πολυφιλίας.

εἶχον ἄρα δίκαιον ὁ Ἀεισοτέλης, ὅς τις ἐρωτηθεὶς „τί
„ γράσκει πάχιον; ἢ χάλει, εἶπεν.

Δούειναι ὅμως πάντοτε μόνη ἡ λήθη τῆς χάλει-
τος, ὅτ' ἐκάνει τὸν ἀνθρώπον ἀγνώμονα, ἀλλὰ πολ-
λάκις κεναντίον εἶναι εὐα πάθος, τὸ ὁποῖον ὑπερ-
βάλλει τὴν κλίσιν τῆς ἀγνωμοσύνης· τῆτο δὲ εἶναι
μὴ ἐπίστε ο ἄθυμός, ὅταν διπλαθὴ μὲ τὴν ὁποῖαν
λάβωμεν κἀμμίαν ὕβειν ὡδὰ τὲ διεργέτα, ὡς ὅτ' ἂν
τὸ πλεῖστον ὅμως εἶναι ἡ ὑπερφανία.

Διὰ τὶ ἡ μνήμη τῆς διεργασίας εἶναι ἐν ταύτῃ κὺ
μνήμη τῆς χείας· κὺ ταύτῃ τὴν μνήμην τὴν βδελύτ-
τονται αἱ ὑπερήφανοι ψυχαί, ἐπειδὴ ταῖς ἀνανέουσι
τὴν παρελθῆσαν μειονεξίαν κὺ εὐδαιαν. Ἡ τοιαύτη
μνήμη εἶναι βαρεῖα κὺ κρηγυμῶς εἰς ἐκείνας, οἱ ὁ-
ποῖοι ἦτον ἄλλοτε ταπεινῆς καταστάσεως, κὺ μὲ ταυ-
τα ἀφώθησαν· αὐτοὶ ἐνβέπονται τότε δὲ τὰς διερ-
γασίας, ὅτ' ἐλάβον ποτὲ, ἢ μάλλον εἶπεν ἐνβέ-
πονται δὲ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν δέειπον-
το, κὺ ἡ ἀγνωμοσύνη τῆς ἐπίστε χωρεῖ ἕως κὺ εἰς τὸ
νὰ βδελύττονται κὺ αὐτὴν τὴν θέαν τῆς παλαιῶν
διεργετῆς.

Ἀλλὰ κὺ μὲ ὅλον ὅτ' ἐπαρήμῃν δού εἶναι κἀνέ-
νας θετικὸς νόμος κατὰ τῆς ἀχαρείων, καθὼς ἦτον
πατὲ ὡδὰ τοῖς Πέρσαις, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν (Κυρ.
Παιδ. Βιβλ. Α'). δού μὲν ὅμως μὴτε αὐτοὶ ἀτι-
μάρηται. Ἡ φρίκη κὺ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως, ὁ-
πῆ σωφροφύει πάντοτε τὴν ἀχαρείων, ἡ φρίκη κὺ
τὸ μῖσος, ὅτ' ἐμπνέει εἰς τὰς ἄλλας, ἡ κοινὴ κατε-
φρόνησις, ἡ κοινὴ μυσάχθεια, εἶναι τιμωρίας τῆς ἀ-
χαρείας ἀναπόδρασοι.

Οὐτὲ ἀπολύει τὰ χείας τῆς εὐγνωμοσύνης τὸ δι-
καιολόγημα μίας ὕβρεως οἰαοδήποτε, ὅτ' ἐλάβομεν
μὲ ταυτὰ ὡδὰ τὲ διεργέτα, κὺ φράσις συνήθης τῆς
ἀχαρείων, δὲ νὰ ἀποθέται τὸ βάρὸς τῆς ὑποχρέω-
σεως. Διὰ τὶ ἀν δού εἶναι συγχωρημῶν νὰ μνησι-
κακῶμεν πρὸς εὐδαιαν ἀπλῶς, ἀν χεωσῶμεν νὰ συγ-
χω-

χωρῶν τὰς ὑβρεις εἰς τὰς τυχόντας, πόσα μᾶλλον εἰς τὰς εὐεργέτας μας; Ἡ πλέον χειροτέρα κατάστασις εἶναι, λέγει ὁ Δαυὶδ (Consider. sur les misères), ἐκείνη τῆ νὰ φθαρνόμεθα ἀπὸ τὰς εὐεργέτας· εἶναι ὅμως χειροτέρα εἰς ἐκεῖνον μόνον, ὅς τις ἀγαπᾷ περισσότερον νὰ θεωρῇ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλόν· ὅς τις τῆτο μόνον ἰξεύρει νὰ ἐνδυμῆται. Ὁ δὲ εὐγνωμὸν τὴναντίον προσφύεται εἰς μόνον τὸ καλόν, καὶ χαίρει, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη τῆ εὐκολώει περισσότερον τὰ μέσα διὰ νὰ ἰσοτινάξῃ τὸ λυπηρὸν πάθος τῆς ὀργῆς.

Εἶναι ὅμως τινές, λέγει ὁ Σούεας (ἐν τῷ φθ' ὀργῆς), οἱ ὅποιοι ὀργίζονται καὶ διὰ αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας, ὅταν δὲν φθάνῃ εἰς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὅποιον ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ὑπερηφάνειά των ἠθελόν. „Ὁ δαίνα, λέγην, μοὶ ἐχάρισε τὸ δαίνα δῶρον· ἐγὼ ὅμως ἠλπίζον περισσότερον· μοὶ ἔφερε τὸ δαίνα ἀξίωμα· ἐγὼ ὅμως εἶμην ἀξίος ἀνωτέρω· μετεχειρίσθη εἰς ἐμὲ τὸν δαίνα τίτλον· ἔμελλον ὅμως νὰ μετεχειρίσθῃ ἔτι λαμπρότερον. Αὐτὰ εἶναι τὰ φθάρματα; ὅπου ἀκόμην ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν. Καὶ αὐτὸς φανῆ ὅτι ἄλλοι ἐτιμήθησαν ἢ εὐεργετήθησαν περισσότερον, τότε ἡ ἀγνωμάκτισις αὐξάνει περισσότερον, ἀναζωπυρκαμνὴ καὶ ἀπὸ τὸν φθόρον. Ἀλλὰ τί δίκαιον ἔχω νὰ ἀγανακτῶ, ὅπότε μοὶ ἔκαμε τίς εἶνα καλόν, διὰ τί δὲν μοὶ ἔκαμε μεγαλιότερον; δὲν εἶναι τῆτο μία ἀπόδηλος ἀδικία; Τὴναντίον οφείλω νὰ εἶμαι εὐχάριστος καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ μοὶ ἔκαμε καλόν διὰ ἀπροσεξίας, ἢ κατὰ τύχην, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ· καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀκόμην ὅπῃ μοὶ ἐγένον αἰτίος καλῶ, ἐν ᾧ ἠθέλησε νὰ μοὶ κάμῃ κακόν· καὶ αὐτὸς εἰς ταύτην τὴν φθίσεισιν δὲν ἠμπορῶ νὰ εἶμαι εὐχάριστος διὰ τὸν σκοπὸν, θέλω εἶμαι διὰ τὸ ἰσοτινάξιμα.

Εἰς καθὲν περιστασίῳ ὅμως ἡ εὐγνωμοσύνη δεῖται ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, λέγει ὁ Σούεας, νὰ εἶναι βεβιασμένη καὶ ὁποῖα

ὅποια ὀλίγον διαφέρει ὑπὸ τῆς ἀγνωμοσύνης, ἀλλὰ ἐθελύσιος ἢ αὐτοκλήτος· μήτε γὰρ σιωπῶνται μόνον εἰς λόγους, ἀλλ' ἐκ καρδίας, καὶ εἰς πράγματα. Ἡ ἀληθὴς εὐγνωμοσύνη κάμνει (λέγει ὁ ἴδιος) τὸν ἀνθρώπον ἕσπον τινὰ ἀνήσυχον, ἕως ὅπῃ δὲν ἀνταποδώσῃ, ἢ δὲν ἀνταμείψῃ ἐκεῖνο, ὅπου ἔλαβεν· αὐτὴ ὅμως ἢ ἀνήσυχία εἶναι ἠδεῖα, ὅταν προέρχηται ὑπὸ διαφθεσιν εὐλακρινῆ καὶ ἐνάρετον. Διὰ τὴν τότε ὁ εὐγνώμων αἰδανέται ἐν ἑαυτῷ ὡς ἀποτέρημα, τὸ ὅποιον τὸν ἐξισάζει μὲ τὸν ἴδιον εὐεργέτην· εἰς αὐτῷ τῷ σιγῆν εἶναι ἢ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ ἐλευθερίος, ὡς ἐκεῖνος· ἢ διαφορά σιωπῶνται μόνον εἰς τῷ ἔλλειψιν τῶν μέσων· ἔλλειψιν, τῷ ὅποιον εἶναι πληροφορημῆος ὅτι δὲν πρέπει γὰρ τῷ ἀποδώσῃ εἰς ἑαυτὸν.

Ὅταν ὅχι μόνον τὸ καθήκον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον πρέπει γὰρ μᾶς κινῆ εἰς εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν ἐκτὸς τῆς, ὅτι αὐτὴ μᾶς κάμνει γὰρ λαμβάνωμεν εὐεργεσίας μεγαλητέρας, ἐκτὸς τῆς καλῆς ὑπολήψεως, ὅπῃ ἀφίσταται εἰς τὸν εὐγνώμονα ἀνθρώπον, διεγείρει πρὸς τάτοις καὶ μίαν ἐσωτερικὴν ἠδονὴν ζῶντοτάτην εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἔχει τῷ ψυχρῷ καλῶς διατεθειμῆως, δια γὰρ τῷ αἰδανθῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Καθήκορτα ἀμοιβαῖα μεταξὺ τῶν συγγενῶν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Καθήκορτα τῶν συζύγων.

Επειδὴ ὅλαι αἱ καὶ νόμοι συγγένειαι ἐξήρτηται ὑπὸ τὸν γαμικὸν σὺνθεσμον, μέλλοντες ἦδη γὰρ παραγ-
μα-

ματὸ δῶρον τὰ μεταξύ συγγρῶν ἀμοιβαῖα καθήκοντα, ἀρχίζομεν ἀπὸ ἐκείνου, ὅπως φέρει μεθ' ἑαυτῆς ὁ τοιαύτος συσδέσμος.

Εὐθύς ὅπως δύο ὑποκείμενα συναφθῆν εἰς γαμικὸν δεσμόν, κάμνουν ἐν ταύτῃ μὲν τὸ τοῦ συνωθέντων τῆς οἰκειστάτης καὶ ἐντελεστάτης φιλίας· μὲν τὸ δὲ συνάπτειν ὅλα τὰ καθήκοντα, ὅπως ἀνωτέρω περὶ τῆς φιλίας ἐσημειώσαμεν, μὲν τὸν διαφορὰν ταύτων, ὅτι ἔστι τόσῳ φεικτότερον εἶναι ὑποχρεοῖ εἰς αὐτὰ, καὶ μὲν τόσον φεικτότερον ἀκρίβειαν οφείλουσι νὰ τὰ ἐξακολουθῆν, ὅσον ἀνωτέρα εἶναι μία φιλία ὠρκαμένη μὲν συνωθέντος ῥητῆς καὶ τελεστικῆς.

Ἀλλ' εἰς τὰ εἰρημνία τῆς φιλίας καθήκοντα προσέτιθεται καὶ εἷς ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἢ γαμικὴ πίστις, καθήκον, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὸν πρώτῳ καὶ βέβαιον ἐστὶν τῆ γάμου. Περὶ τῆς κακῆς, ὅπως προέρχονται ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς τῶν καθήκοντος, δὲν θέλομεν ὁμιλήσει ἐνταῦθα, ἐπεὶ εἶναι καθ' ἑαυτὰ γνωσιμώτατα τοῖς πᾶσιν· ἀπὸ δὲ τῆς θέλομεν εἰπῆ ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς αἰτίας, ὅπως φέρει εἰς τὸ τῆς συνημνίας μὲν τὸν ἱερὸν τῶν συσδέσμων.

Τὰ πρώτιστα καὶ καθολικώτερα αἰτία ταύτης τῆς ἀδυναμίας εἶναι ἢ ὑπερβάλλουσα ἐλαδδεγία, καὶ ἢ διαφορὰ τῆς ἡδῶν· ἐπεὶ ἐν μέσῳ ποσῶν δύνων πειρασμῶν, καὶ διαφορῶν ἀδυναμιῶν, χρειάζεται μεγάλη ἀρετὴ, δὲ νὰ ἡμπορέσῃ τις νὰ ἀντισταθῆ· καὶ ἢ ἀρετὴ, κακὴ τύχη, δὲν εἶναι δῶρον κοινώτατον τοῖς πᾶσιν. Εἰς τὸν διαφορῶν τῆς ἡδῶν μᾶς ἔστυρε καὶ μικρὸν ποσῶν ἡδονῶν καὶ πολυτέλεια καὶ ἢ μαλθακία· καὶ ἐπέδρασαν νὰ κάμνουν φεικτότερον σκέψιν εἰς τὸ τοῖς πολιτικοῖς, οἱ ἐπαινέται τῆς πολυτελείας, καὶ ὁποῖα κοινὰ ὅπως εἶναι γενικὴ αἰτία τῆς ἀπολασίας καὶ τῆς ἀσελγείας, δὲ τὴν ἡλικίαν διαφορῶν, ὅπως προξενεῖ εἰς τὰ ἡθῆ, εἰς πολλὰς γίνεται καὶ μὲν κατὰ τὰς αἰτίας, καὶ τῆς τῆς νὰ ὁπιδιώκων μὲν ἀδυναμίας τῆς ἡδῶν τῆς τὰ μέσα, ὅπως τῆς λεί-

παν, ἴα νὰ ἐξαρκέσων εἰς τὰς μεγαλόπρεπείας, εἰς τὰς ματαιότητας, εἰς τὰς μῦθαις, εἰς τὴν ἀμελεῖαν τῆς ὀπιδείξεως.

Ἄλλα αἷτια ταύτης τῆς ἀδυσβάσεως προέρχοντο ἀπὸ τὸ ἄλλήλους φέροσιμον τῆς συζύγων. Λί οἱ κιακαὶ διχονῶναι ἀπαλλοξιώνοντας ἀπ' ἀλλήλων τὰ ψυχὰς, τὰς ὑπομακρυῶν δὲκόλως ἀπὸ τῆς ἀκρίβειαν τῆς οἰκείων χρεῶν τας (1). Ἡ ἴδια ζηλοτυπία, ὅποταν μάλιστ' εἶναι ὑπερβολικὴ καὶ ἀπεικτος ἀδύσγει πολλάκις ἀποτελέσματα ἐναντία τῆς ἐλπίσεως μὲν. Ἡ ὀλικὴ λοιπὸν ἐκπλήρωσις τῆς ἀμοιβαίαν χρεῶν τῆς φιλίας, συνξοφελμύνη ἐκ μέρους μὲν τῆς ἀδρός, μὲ μίαν γλυκεῖαν καὶ φιλικῶν ἀσκησιν τῆς ὑπεροχῆς, ὅπῃ ἡ φύσις καὶ οἱ νόμοι τῆς ἔδωκαν (2), ἐκ μέρους δὲ τῆς γυναικός, μὲ μίαν γλυκεῖαν καὶ φιλικὴν ἀποταγῶν, εἶναι, μοι φαίνεται, τὸ μόνον μέσον δι' ἃ ἡμπορεῖ καὶ τῆς σήμερον νὰ φυλαχθῆ ἡ ἀδρος ἢ γαμικὴ πίσις.

A P.

(1) Πολλάκις τὰ πλέον μικρὰ παράγματα, ὅταν εἶναι συχρὰ καὶ ἀτάκτοια, ἀποξενῶν μεγάλας διχονῶναι. Παῦλος ὁ Αἰμιλίος, ἀφ' ἃ ἔζησε πολὺν χρόνον μετὰ τῆς γυναικός τε Πατιεῖας καὶ ἀπόκοσιν ἀπ' αὐτῶν καὶ τὸν πειφῆμον Σκιπῶνα τὸν Αἰμιλίαν τὸν, εἰς ὅσον τὸ ὑπερον τῆς ἐχώρισε, καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐκατηγορεῖσαν εἰς τῆς οἱ φίλοις, οἱ ὅποιοι δὲν ἐβλεπῶν ἀλογόφανῃ αὐτῶν τῆς χωριεσμῶν, ἐσεῖς δὲν ἰξόβρετε, τῆς εἶτε, πῶς μὲ τείβει τὸ ὑπόδημα.

(2) Ἡ ἀδρος τῆς γυναικῶν ἀρχὴ τῆς ἀδρός μὴ ἔσω δεασοτικῆ, μῆτε ἀφορακτικῆ, ἀλλὰ φιλοφρονητικῆ, ἔλεξεν ὁ Καλλικρατίδης (Στελλίνος. Ἡ ἔτικ. Τόμ. Δ'. Σελ. 227.)

Κεφ. Δ'. Καθήκοντα τῶν γονέων. 291

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Καθήκοντα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα.

Τὸ καθήκον τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα εἶναι ἡ φυσικὴ καὶ ἡθικὴ ἀγωγή· εἰς τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὴ ἡ φωνὴ τῆς φύσεως πρὸ τῶν νόμων τῆς ὑποχρεοῖται, καὶ τὸ ἴδιόν τῆς συμφέρον τῆς ἀφαιρῶνται.

Καὶ ὅσον ἔχει τὸ πρῶτον, τὸ ἔστι τὴν φυσικῶν ἀγωγῶν, βλέπομεν ὅτι ὅλα τὰ ζῶα ἀχολῶνται μὲ μεγίστην ὀπιμέλειαν καὶ φροντίδα εἰς τὸ νὰ ἀναξέφωρ τὰ ἑαυτῶν ἐκγόνα· καὶ ὅσον εἶναι ἡ φυσικὴ ὁρμή, λέξις κοινὴ ἐννοίας καὶ ἀσήμεντος, ὡς εἶπαμεν πολλὰκις, ὅπως τὰ ἀναγκάζει εἰς τὸτο, ἀλλ' ἐκείνη ἡ ἀγάπη, ὅπως αἰσθάνεται ἀναγκαιῶς καθεαὶ αἰδητικὸν ὄν πρὸς ἐκεῖνο, ὅπως θεωρεῖ ὡς ἴδιόν τε πρᾶγμα, καὶ ὡς ἑαυτὸ μέρος.

Περὶ δὲ τῆς φροντίδος, ὅπως οφείλουν νὰ ἔχουν εἰς τὴν φυσικῶν ἀγωγῶν τῶν τέκνων, ἀφινώμεν νὰ ὁμιλήσωμεν οἱ ἱατροὶ, εἰς τῆς ὁποίας κυρίως ἀνήκει τὸτο. Καὶ εἶπον ἡδη πολλὰ περὶ τῆς καταρχήσεως, ὅπως κάμνουν εἰς τὸτο βρέφει μετ' ἐξόν γάλα, καὶ σφίγγοντες τα εἰς τὴν νηπιότητά των μετὰ τὰς φασκιαῖς, καὶ εἰς τὴν παιδικῶν ἡλικίαν μετὰ τὰ σκὰ περὶ ἐπιθωράκια (μπᾶσα), καὶ ἀναξέφοντες τα μετ' ὑπερβολικῶν μαλακότητων, καὶ μετ' ἄλογα χαδία, καὶ ἄλλα παρόμοια, καὶ αὐτοὶ, καὶ ὁ Λαϊκός, ὡς ἱατρός ἐν ταύτῃ καὶ Φιλόσοφος καὶ πλάτος, εἰς τὴν περὶ παιδῶν ἀγωγῆς Πραγματεῶν τῆς.

Ἐκεῖνό ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἰσέφωρ, καὶ νὰ καταβάλλωμεν τὴν κοπιώτιστην φροντίδα τῆς οἱ ἀνδρωποὶ, εἶναι ἡ ἡθικὴ ἀγωγή. Διὰ τὸ ἄθλιον δῶρον ἡθελαν κάμει εἰς τὰ παιδιὰ των οἱ γονεῖς, ἀπίσως χαρίζοντας καὶ σωτηρῶντας εἰς αὐτὰ τὴν ζωὴν, τὰ ἀνέξερον ἔπειτα εἰς τὴν ἀμέλειαν, εἰς τὴν ἀ-

μάθειαν, καὶ εἰς τὴν κακίαν (1). Ἐπειδὴ αὐτὶ ἀνθρώπων ἠθέλων δὲγάλη εἰς τὸν κόσμον τέρατα δυσυχίμην· καὶ ἑαυτὰ δὲ πάντα, μισητὰ δὲ εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Οἱ πρότεροι, ὅτε ἠθέλων λάβη ἐκ τέττα τῶν τιμῶν εἶαν, ἠθέλων εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Διὰ τὶ ποίαν ἀμοιβὴν ἠθέλων ἐλπίσῃ ἴπὸ ποιαῦτα τέκνα, ποία ᾤχευμυδίαν εἰς τῶν ζώων, ποίαν βοήθειαν εἰς πηγατεῖον; Υἱὸς ἀπαίδευτος εἶναι μάλις α βασιανος τῶν γονέων.

Ἐν τέττα φαίνεται γελοιώδης εἶχ ἦτρον ἢ μυσαρὸν ἢ ἀνοησία ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶναι φειδωλότατοι εἰς πηγαὸς παιδαγωγίαν τῶν τέκνων τῆς. Φαίνεται ὅτι αὐτοὶ δὲ νομίζον κἀνοῦνα μέρος τῆς ἀφροσύνης των πηγαὸν κακῶς ἐξαιδουμύμον, ὅσον ἐκεῖνο, ὅτε μεταχειρίζονται εἰς τῆτο τὸ τέλος. Ἀλλὰ τὰ πλεῖστα, ὅτε αὐτοὶ φειδονται εἰς ποῖον ἔχον τέλος πάντων νὰ κατακτησῶν, εἰμὴ εἰς τῆς ἰδίως αὐτῶν ὑγῆς; Λοιπὸν ποία εἶναι καλλιτέρα κληρονομία, νὰ τῆς ἀφήσῶν πλεσιωτατῆς καὶ ἀμαθεῖς, ἢ ἀρχεῖς, ἢ νὰ τῆς ἀφήσῶν ὀλίγα πηρον πλεσιῶς, ὅμως πεπαιδουμύμους καὶ ἐναρέτους (2)

Κα-

(1) Οἱ Ἐλβεῖτες τῶν μετὰ τῆς ἀνθρώπων διαφορὰς τῶν εἰς τὰ ἦδη, ὅσον καὶ εἰς τῆς μαθήσεις τῶν ἰσοπέδων ὄλλω εἰς μὴν τῶν ἀναφορῶν· καὶ μὴ ὅλον ὅτε αὐτοὶ ἀπέδωκεν ἴσως εἰς αὐτῶν πηγαῶν ἴπὸ ὅτι ἔφαρτε, δὲν εἶναι ὅμως ἀμφιβολία, ὅτι αὐτὰ ἔχει εἰς τῆτο μεγίστην ἐπὶ ῥοίαν. Οἱ Λυκῆργοι τὸ ἀπὸ δεῖξε μὲ τὸ παράδειγμα τῆς δὲ σκυλάκων γηγησῶν μὴ εἰς αὐτῆς ὄστος, ἀναφερόντων δὲ τῶν εἰς εἰς τῶν κωμηγετικῶν, καὶ ἄλλω εἰς τῶν ἀργίαν, καὶ εἰς τῶν οἰκιακῶν μαλακότητα, εἰς τὰ ποία παρρησιάζωντας ἐπέτα μίαν λαπάδα γεμάτην φαγητῶν, καὶ εἰς αὐτῶν ἐδραμεν εἰς τὸ λαγίδιον, καὶ τὸ δὲ πηρον ἐχάθη εἰς τῶν λαπάδα καθῶς ἦτον ἀναδρεμύμους (Οἱ Πλεῖταρχ. ἐν τῶν πηει Παιδων Αγωγῆς).

(2) Οἱ Αἰετῆρες ἐξήκως παρὰ τινος πεντακοσίας δραχμῶν εἰς παιδαγωγίαν τῶν ὑγῆτων· τῶν δὲ εἰπόντος, ποσῆτε διώματα εἰς δρῶπον ἀνήσασθαι· ὅριον, ἔφη, καὶ ἔξεις δὲ.

Κεφ. Δ'. Καθήκοντα τῆς γομέωμ. 293

Κάννας ὑὸς καλῶς ἀναθρεμμῆος καὶ πεπαιδευμῆος δὲν θέλει παρῶπονεδῆ βέβαια δεῖ εἰκεῖνα, ὅπως εἰδῶσαν οἱ γονεῖς τὰ εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τὰ.

Ἡ φροντίς τῆς ἠθικῆς τῆς παιδων ἀγωγῆς ἐπὶ τὴν φύσιν νὰ εἶναι ἔργον ἀμέσον τῆς ἰδίων γονεῶν· ἐπειδὴ ὁμως εἰς τὰς πλεονεκτήρας λείπουν οἱ ἔσοποι καὶ ὁ καιρὸς· ἐπειδὴ πλεονεκτήμοι εἰς ἄλλας φροντίδας, δὲν ἔχουν τὴν ἀναγκαίαν ἐπιτηδεύματα, ἢ καὶ τὴν ἀπαιτημένην ὑπομονὴν, δεῖ τὸτο συγκεχώρηται νὰ καταστάνουν ἄλλες εἰς τὸν τόπον τὰς. Ἡ ἐκλογὴ ὁμως τῶν τῆς ὑποκειμένων, εἰς τὰς ὁποῖας ἄρκει νὰ ἐμπισθῶσθαι εἰς ἄνθρωπον ἰερὸν χρέος, ἄρκει νὰ γίνεται μὲν πολλῆς σκέψεως καὶ βραδύτητος· καὶ ἄρκει ἄρκει νὰ παύσῃ ποτὲ καὶ ἡ πατρικὴ πρόνοια διὰ τὸ νὰ ἐπαρρητιῆ, ἴσον εἶναι δυνατὸν, εἰς τὴν καὶ αὐτῆς τῶν δεῖ ἀγωγῆς.

Αἱ μέθοδοι καὶ τὰ συστήματα τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς ἐπολυπλασιάζουσιν ἐπ' ἀπειρον, μάλιστα εἰς τὰς τὰς εἰς ἄλλους καιροὺς· φαίνεται ὁμως ὅτι ὅσον πλεονάζει ὁ ἀριθμὸς τῆς μεθόδων, ὅσον χειροτερεύει ἡ παιδαγωγία.

Ἀμφισβητεῖται μάλιστα αὐτὸ ἢ καὶ μέρος παιδαγωγία εἶναι ἀποτιμητέα τῆς δημοσίας· μερικοὶ τὰς συνάπτουν ὅμως καὶ τὰς δύο, μὲ τὸν χείριστον ὁμως ἔσοπον· ἐπειδὴ ἀποτιμῶντες κατ' ἀρχὰς τὴν κατ' οἶκον παιδαγωγίαν, ἀπέδιδον νὰ εὕρουν δεῖ τὰ παιδιὰ των εἰς τὰς πρώτας χρόνας τῆς ἡλικίας των ἔσοποι καὶ παιδαγωγίαν· ἐπειτα εἰς τὴν πλέον ἀποβεβηκῶν ἡλικίας των, ἀναζητοῦντες ἢ δυσαρεστέμοι διὰ ταύτην τὴν παιδαγωγίαν, τὰ μεταφέρουν εἰς τὴν τῆς κοινῶν γυμνασίων· ἀλλὰ ποῖαν ἀποκοπὴν ἢμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ τινὰς τότε εἰς τὴν γυμνάσια διὰ ἄνθρωπον, ὅς τις εἴη πλεονεκτήτος ἀπογωγῆς δεῖ τὴν ἡλικίαν, ἐσωλήθισεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν πολυτέλειαν, καὶ εἰς τὴν οἰκιακὴν ἔσοπον, καὶ εἶναι ἴσως καὶ πλήρης μυεῖων οἰκιακῶν ἀπολήψεων;

Μίαν ἔλλογον εὔωσιν τῆς δημοσίας παιδαγωγίας μὲν τῆς κατ' ἰδίαν τὴν προτιμῶν καὶ ἐγὼ ἄπο καθεμίας ἀνὰ μέρος εἰλημηθῆναι, μετ' ἕτερον ὅμως πάντῃ ἐναντίον (1).

Ὅποτε ἀρχεται τὸ λογικὸν τῶν παιδῶν, νὰ ἀναπτύσσεται, καὶ τὸ σῶμα νὰ λαμβάνῃ δυνάμεις, πῶς οἷον συμβαίνει μεταξὺ τῶν ἔξ. καὶ ὀκτῶ χρόνων τῆς ἡλικίας, τότε πρέπει κατ' ἐμὴν κρίσιν νὰ προτιμῶται ἢ ἐν τοῖς γυμνασίοις παιδαγωγία ἄπο τῶν κατ' οἶκον ἢ πολλὰ αἴτια.

Ἐπειδὴ ἐν πρώτοις εἶναι δύσκολον νὰ εὔρεθῇ ἀνθρώπος ἐπιτηδεύων, τῶντι προκομῆτος, καὶ ἐνάρετος ὅστις νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὸν εἰς οὐδὲν βρέφος· ἀλλὰ καὶ εὔρεθῇ, πολλὰ ὀλίγωρα θέλουν ἀναζητῆσαι οὐδὲν τὸν ἄλλον. Δύοτερον, ὅσον καὶ ἀνὰ παχίσαν, ὅσον θέλει ἠμπορέσει νὰ ἐμποδίσαν δι' ὅλα τὰ βρέφος ἄπο τὴν νὰ συμμασφρέφεται, καὶ νὰ συκομιλῇ συχνάκις μετὰ δέχας, μετὰ τῶν θεράποντας, μετὰ τῶν δέχας, τῶν ὁποίων αἱ κολακείαι, αἱ δωρεαί, τὰ ἀνόητα καὶ ἐλεεινά χάρις θέλουν ἰσχύσει εἰς τὸ βρέφος ἀεὶ κερῶν, ὡς αἱ σοβαραὶ διδασκαλίαι τῶν παιδαγωγῶν τρίτον, εἰς τῶν παρεῶσαν ἡφθόρῶν τῶν ἡθῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἰδῆ καὶ νὰ μὴ ἀκέρῃ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ὅσον ἔφραπε νὰ ἀκέρῃ καὶ νὰ ἰδῆ, καὶ τὰ ὅποια ἐν βραχεῖ θέλουν τῶν φθείρη τῶν καρδίων καὶ τῶν διαύσεων (2).

Ἀπό

(1) Τῶν γνώμων πύκτω, ἢ ὁποία ἐρεθίζεται εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον ἔχῃ ἥττον, ἢ εἰς τῶν παρατήρησιν καὶ πείραν, τῶν ἐπέξε γὰρ ἡμεῖς μετὰ τῶν δέχων ἀκέρῃ εἰς τὴν ἡθῶν Διηγήματα (Nouvelle Morali. Τόμ. Β'. Διηγ. γ.).

(2) Διὰ τῶν καὶ Ἐκκοκράτης τοῖς πασι μᾶλλον ἐκέλευσε πειράσσειν ἀμφώτιδας, ἢ τοῖς ἀθληταῖς· ὡς ἐκείνων μὴ τὰ ὅποια πλῆγαις, τῶν δὲ τοῖς λόγοις τῶν ἡθῶν ἡφθόρῶν. Ἀλλὰ τῶν πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ καταρῶθῃ εἰς τῶν κατ' οἶκον γωγῶν;

Κεφ. Δ'. Καθήκοντα τῆς γομέωμ. 295

Α'πὸ ὅλης αὐτῆς τῆς κίνδυνος καλύτερα ἡμπορεῖ νὰ φυλαχθῆ τὸ παιδίον τῆς τῆς πρώτης χρόνος εἰς τὰ χολεία· μεμακρυσμῆν τῆς παιδισκαεῖαν κὶ τῆς θεραπεύοντων, μεμακρυσμῆν τῆς ἀπωλείας τῆς συυαστροφῶν, κὶ τῆς θεάτρων, πεφυλαγμῆν πάντοτε εἰς κάθε βῆμα τῆς ἀνθρώπων ὀπικῶν κὶ τιμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπαρχυπνῆν ἀσυνάως εἰς τὴν διαγωγῆν, ὀλιγωτέραν διαφθορῶν, πολλήφεις, καὶ φουδοδοξασίας θέλει λάβῃ εἰς τὸ χολεῖον, καὶ εἰς ἐναντίας φεισσοτέρα εὐθέα, τίμια, κὶ ἐνάρετα φηραδείγματα, παρὰ εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐχει ἐν ποσῶν εὐκαιρίαν εἰς τῆς εἰς τῆτο διωρισμῆς ὥρας νὰ ἀναπαύηται ἐκ τῆς τῆς σπασθῆς πόνων μὲ τῆς ὀμηλίαν τε εἰς ἐκεῖνα τὰ παίγνια κὶ τὰ ἀνδύθωα σκώμματα, τὰ ὁποῖα ἀνήκων εἰς τὴν ἡλικίαν τε, καὶ ὠφελῆν εἰς τὴν υἰείαν, εἰς τὴν εὐκινήσιαν καὶ βῶμῶν τῆ σώματος· κὶ τὰ ὁποῖα ἀνίσως ἐμποδιδῶν μὲ βίαν εἰς τὴν κατ' ἰδίαν παιδαγωγίαν, ἀναφύονται πολλάκις εἰς πλέον ποροβεβηκῶν ἡλικίαν μὲ φεισσοτέρον σκανδαλον, κὶ μεγαλιτέραν βλάβῶν. Ἐχει ποροσέτι τὸ ἐκ τῆς ἀμίλλης (συυερεσίας) κέρδος, ἡ ὁποῖα ἔχει μεγαλίω ἰχυῶν εἰς τῆς παῖδας, καὶ εἰς τὴν κατ' οἴκως παιδαγωγίαν ὅν διεγείρεται, εἰμὴ μεταξὺ ἀδελφῶν, κὶ εἶναι ποροῶγμα ὀπικινδυνώτατον, λέγει ὁ Βάνων (Serm. 7.), ἐπειδὴ παρέχει πολλάκις ἀφορμῶν εἰς ἀδελφικῆς φθόνος, διχονοίας, κὶ δυσνοίας, τὰ ὁποῖα διαφείρονται κὶ διατηρεῖνται ἔπειτα καὶ εἰς τὴν μᾶλλον ποροβεβηκῶν ἡλικίαν.

Ὁ μόνος κίνδυνος, ὁποῦ ἔχει τὸ παιδίον εἰς τὰ κοινὰ μεσεῖα, εἶναι τὰ κακὰ φηραδείγματα τινὸς ἀχρεῖς συυφῶν· ἀλλὰ καὶ ἔτος ὁ κίνδυνος εἶναι μικρὸς εἰς ἐκεῖνες τῆς πρώτης χρόνος, καθ' ἔς ἔχωντας ἔτι πλήρη ἰχυῶν οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες τῆς παιδαγωγίας, οἱ κακοὶ ἀναγκάζονται ἀπὸ τῆς τιμωρείας νὰ διορθῶνται κὶ νὰ χαλιναγωγῶνται. Ὁ κίνδυνος γίνεται μεγαλιτέρος, ὁπόταν αὐξάνωντας εἰς τὴν ἡ-

λικίαν οἱ παῖδες ἀρχίζεν νὰ δποτινάξεν τὸν ζυγὸν καὶ νὰ μὴ σέβωνται πλέον τὴν τῆς κωόνων αὐσι εἰαν· καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ πρέπει νὰ ἀνα καλεῖνται οἱ παῖδες ἀπὸ τὰ κοινὰ χολεῖα εἰς τὰ πατρικῆς οἰκίας.

Διὰ τὴν εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν εἶναι εὐκολώτερον νὰ εὐρεθῇ κενεῖας προκομῆτος, ἐπιεικῆς, καὶ φρόνιμο ἀνδρωπος, ὅστις νὰ ἐπαχειριθῇ δεῖ νὰ φέρῃ εἰς πέρασ τὴν ἀρχομῆτον παιδαγωγίαν, καὶ νὰ διδάξῃ τὸ φρόνιμον τε ὄχι μόνον ζεάματα καὶ ἐπισήμας, ἀλλὰ καὶ τὸ τιμίως καὶ ἀσειῶς ζῆν· καὶ συναναστροφόμενος μετ' αὐτῶν ὡς φίλος καὶ συῖφοφος μᾶλλον, ἢ παιδαγωγός, νὰ λαμβανῇ ἀφορμὰς εὐκαίρους ἀπὸ τὰς τῆς ἄλλων πράξεις εἰς τὸ νὰ τὸν συμβελεύῃ τὰ φαυτέ καὶ τὰ λευτέα, καὶ τὰς εἴσοδες, καὶ ὡς πρέπει νὰ φερταί μετ' αὐτῶν καὶ ἔπαινον εἰς κάθε φαυγμα, καὶ κάθε φαίσιον.

Ἀλλὰ τὸ μὴ σύστημα τῆς ἀγωγῆς, καὶ ὁ παιδαγωγός ἐχέτωσαν ὅπως καὶ αὐτὸς ἔχασιν· ἐκεῖνο ὅμως, ὁ πᾶς ἀπαιτεῖται ἀναγκασίως ὡς βᾶσις οἰασῶν παιδαγωγίας εἶναι τινὰ ἀξιώματα θρησκῆ, τὰ ὁποῖα δεῖσ πρέπει νὰ τὰ χάσκῃ ποτὲ ἀπὸ τὴν ὄψιν, μήτε νὰ τὰ ἀλπομονήσκῃ· εἰσὶ δὲ ταῦτα.

Α'. Ὁ παιδαγωγός πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ τὸ σέβα καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν φοίτων (μαθητῶν). Ὁ μαθητὴς μὴ ὑποφύρωντας τὸν ζυγὸν καὶ τὸν χαλινὸν παρχίζει εἰς τὰς ἀρχὰς μετ' αὐτῶν εἴσοπον νὰ τὸν ἀποτινάξῃ, ἢ νὰ τὸν ἀδράξῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἡνιοχῶντος· καὶ αὐτὸς ἀπαξ τὸ κατορθώσῃ, τότε γίνεται ὡς ἀδάμαστος καὶ ἀχαλίνωτος ἵππος, τὸν ὁποῖον εἶναι ἀδιώατον πλέον νὰ τὸν κρατήσῃ τινὰς. Διὰ τῆτο εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας, καὶ εἰς τὰς πρώτας ἐναντιότητας ἐκ τῆς ὁποῖων μάλιστα κρέματαί τὸ παῦν δεῖ τὸ μετέπειτα, χρειάζεται ἀνδρεία καὶ εὐσεβότητος συῖφοφο μὴν μετ' αὐτὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ μετ' αὐτὸν ὀρθὴν καὶ συκερασμῶν αὐσηρότητα.

Κεφ. Δ'. Καθήκοντα τῷ γοιέωρ. 297

Β'. Κοντὰ εἰς τὸ σέβας πρέπει νὰ κερδίῃ καὶ τὴν ἀγάπην τῶ μαθητῶ, δεῖ νὰ ἐπιτελῇ τὰ προσαττόμενα ὄχι μόνον διὰ φόβον καὶ ἀνάγκην, ἀλλ' ἐθελουσίως καὶ μετ' ἠδονῆς. Ἐπὶ δὲ κατορθεῖται αἰσίως δευ' ἀγῆται διὰ θυμὸν καὶ πάθος, ἀλλ' διὰ τὸν ὀρθὸν λόγον (1). αἰσίως εἶναι μὲν σαθερὸς εἰς τὸ νὰ ζητῇ ὡδὲ τῶ μαθητῶ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀπαιτεῖ τὸ χρέος του, καὶ εἰς τὸ νὰ ἀπαρνητῆ ἐκεῖνα, ὅπῃ εἰς τὸ αὐτὴ κενταί, εἶναι ὁμῶς ἐν ταύτῃ εὐκολος καὶ συγκαταβατικός εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἤμπορῶν ἀκινδυνίως νὰ ἐπιβραβεύσιν· αἰσίως ἰξεύρη εἶχ' ἦττον νὰ τὸν παροτρύνῃ μὲ ἐπαίνους καὶ βραβεῖα, ἢ νὰ τὸν ἀνασέλλῃ μετ' ἐπιτιμήσεις καὶ τιμωρίας.

Γ'. Πρέπει νὰ σκεδάσῃ δεῖ νὰ μόρφώσῃ καὶ νὰ διπλάσῃ προσημελίως τὸ ἦθος καὶ τὴν καρδίαν. Εἰς τὸ ὅποῖον ἀμαρτανῶν πολλὰ, ὅσοι φροντίζον ὡς μακρότερον νὰ κάμνῃ τὰς φοβίμους των σοφῆς, ὡδὲ ἀγαθῆς, καὶ καταστῶν εἰς ὄλον τὸ ὑπερὸν νὰ μὴ τὰς κάμνῃ μῆτε σοφῆς, μῆτε ἀγαθῆς.

Δ'. Διὰ τῆτο πρέπει νὰ ἀνασέλλου τὰ πρῶτα σπέρματα τῷ ἀτάκτων παιδῶν· νὰ τιμωρῶν αὐστηρῶς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐμφαίνεσι μοχθηρίαν καὶ κακοήθειαν, συγχωρῶντες συμπαθῶς ἐκεῖνα, ὅπῃ προέρχονται ἐκ μόνης κακότητος καὶ ἀγνοίας, δεῖ νὰ μάθῃν οἱ παῖδες νὰ διακρίνῃν ἀκριβῶς τὸ εὖ ἀπὸ τοῦ κακοῦ τῷ σφαλμάτων διὰ τὸ ἄλλο· νὰ ἀφαιρῶσιν ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ φέρνῃ τὰς παιδας εἰς κακὰς ἕξεις (2). νὰ ἐμ-

(1) Ita quod es Pater utere, ut memineris te et hominem esse, et hominis patrem. Οὕτω νὰ μεταχειρίζομαι τὴν ἑξοσίαν, ὅπῃ ἔχεις ὡς Πατὴρ, ὡσεὶ νὰ ἐνθυμήσῃς ὅτι εἶσαι ἐν ταύτῃ καὶ ἀνθρώπος, καὶ ἀνθρώπος πατὴρ. (Πλάτωνος Ἐπιστ. 1 β'. Βιβλ. 3'.)

(2) Ο' Πλάτων βλέπωντας εὖ ἀνεπίσκεν παίζοντα τὰς κύβους, τὸν ἀπέπληξε πικρῶς· τὰ δὲ εἰπόντος, ὡς ἐπὶ μικροῖς· ἀλλὰ τὸ γὰρ εἶδος, ἐπὶ ὁ Πλάτων, εἶ μικρόν. (Διογ. Λαέρ. ἐν βίῃ Πλάτ.)

ἐμπνέουσιν εἰς τὰς παῖδας φρονήματα μίσους καὶ φρίκης πρὸς τὴν ἀνομίαν, τὴν κακοήθειαν, τὸ ψεῦδος, καὶ τὴν ἀπάτην, καὶ εἰς ἐναντίας φρονήματα ἀγάπης πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν ἀρετήν· καὶ πρὸ πάντων νὰ ποροβαίνωσιν εἰς κάθε πρᾶγμα μὲ τὰ χρηστὰ παρδείγματα (1).

Ἄλλ' ἡ ἀρίστη παιδαγωγία μῆναι ὡς τὰ πολλὰ φρενός καὶ ἀκαρπός, ὁπόταν οἱ γονεῖς δευ' λαμβάνων τὴν δέξασαν παρονοίαν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν οἱ νέοι ἀπολυόμενοι ἔτι εἰπεῖν τῶν δεσμῶν τῆς παιδαγωγίας, ἐξέρχονται εἰς ἐλευθερίαν. Διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι ὁ ἔπι-κινδυνώτερος καιρὸς· καὶ αὐτὸς τότε συλλαμψάν μοχθηρὰς συνήθους, ἢ κακὰς συνηθαστροφὰς, τὸ ὁποῖον εἶναι εὐκολώτατον καὶ συχνότατον, ἀπώλετο ἕκαστὸν καὶ παιδαγωγία καὶ πάντα.

Διὰ νὰ τὰς ἀποτρέψωμεν λοιπὸν καὶ ἀπὸ τῶν τὸν κίνδυνον, συμφέρει νὰ τοὺς συνηθίζωμεν ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωφροσύνας φρονίμους, τιμίας, καὶ ἀμωμήτους· συμφέρει ὅμως πρὸ πάντων νὰ τὰς ἀσχολήσωμεν ἀμέσως εἰς ἀσχολίας ἐπωφελεῖς, καὶ κοσμίας. Διὰ τὴν ἀφ' ἑτὰς ἀφίσωμεν εἰς ἀργίαν καὶ ἀποραξίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰς ἐμποδίσωμεν νὰ συλλάμψωνται μὲ ἄλλους ὁμοίους τῶν, καὶ νὰ μάθων ἐκ παρδειγμάτων καὶ παρδεικνύσεων τὰς κακίας τῶν, καὶ νὰ ἀπολαύσωσιν ἐκ τῆς ὅλλης τῆς εὐφροσύνης, ὅπως συνηθίζη νὰ ποροέρχεται ἀπὸ τῆς ἀργίας.

Ὅποιος ἀναγκάζεται ἐκ τῆς ἰδίας τε καταστάσεως εἰς τὸ νὰ πορίζεται μὲ τὴν φιλοπονίαν του τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ πρὸς ἀνάπαυσιν ἀναγκαῖα, εἶναι ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἐκ τῆς ἀργίας κινδύνους, καὶ

(1) Ἐπειδὴ τὸ παράδειγμα διδάσκει καλλίτερα, λέγει ὁ Σενέκας, παρὰ ὁ λόγος, ὅρα τὴν ἀρετὴν νὰ δειχνομένη μὲ τὸ ἔργον ἐκείνην, ὅπως διδάσκοντες μὲ τὰς λέξεις.

καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ. Εἰς τὸν κίνδυνον ὑπόκεινται περισσότερον ἐκεῖνοι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ τύχη ἐσάθη ἐλαττωτέρα, καὶ οἱ ὅποιοι δὲ ἔχον καμμίαν χρείαν εἰς τὸ ἀχολῦνται εἰς τίποτες. Εἰς τὰς ποιεῖται εἶναι ευκτέον ἢ ἀγάπη τῆς σωθῆς, ἢ τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἢ τῶν πολεμικῶν ἢ πολιτικῶν ἐγχειρημάτων, εἰς τὸ ἀχολῦνται εἰς αὐτὰς τὴν ἀχολίαν, ὅπερ τὰς λείπει καὶ ὅποταν δὲ ἔχη χώραν κενεὴν τῶν εἰρημίων, πρέπει οἱ γονεῖς νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, τὸ ὅποιον παρῆται μὴ δύνανται πῶς πᾶσι, τὸ ὑποποιεῖται ὅμως οἱ περισσότεροι εἰς τὴν ζήλοτυπίαν κυριότητος καὶ ἀρχῆς· τὸ δὲ ἔστι νὰ τὰς ἐμβάσῃ εἰς τὰς οἰκίαν ὑποθέσεις, καὶ ἀχολῦνται εἰς τὴν τῶν διοικήσιν, νὰ τὰς ἀπαλλάτῃ ἀπὸ τὰ κακὰ, ὅπερ ἀπαραιτήτως ἐπακολουθεῖ εἰς τὴν παντελῆ ἀργίαν καὶ ἀποπλάνησιν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τὰς γονεῖς.

Τὰ τῶν τέκνων πρὸς τὰς ἰδίους γονεῖς καθήκοντα εἰς τρία κατηγορηματικῶς ἀνάγονται· εἰς τὴν ὑποταγήν, σεβασμὸν, καὶ ἀγνωμοσύνην.

Τὸ καθήκον τῆς ὑποταγῆς προκύπτει ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ καθήκον, ὅπερ προσάττει τὰς γονεῖς νὰ προσέχῃ εἰς τὴν τῶν ἀνατροφῆν. Διὰ τὴν αὐτὰ τέκνα δὲ ὑπετάσσονται εἰς τὰς γονεῖς, καὶ φροντὶς ἢ θελοῦν εἶναι ἀνώφελης. Καὶ ἐπειδὴ οἱ γονεῖς ἐπιβέβητες τὸ τῆς ἀγωγῆς βάρος εἰς ἄλλας, μεταδίδου εἰς αὐτὰς καὶ μέρος τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ὅσον ἀνήκει εἰς τὸ ἔργον τὰς, εἰς τὸ οἱ παῖδες ἔχον χρέος νὰ ὑποτάσσονται καὶ εἰς αὐτὰς καθὼς καὶ εἰς τὰς γονεῖς.

Εἶναι ὅμως δύο περιπτώσεις, αἱ ὁποῖαι τὰς ἀπαλλάτῃ ἀπὸ τῆς τῶν χρέος· ἢ μία εἶναι ὅταν οἱ γονεῖς

νεῖς, ἢ οἱ παιδαγωγοὶ τὰς προσάξων πράγματι κακὰ καὶ ἄτιμα· ἐπεὶδὴ τὸ τῆς τιμῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης καθήκον προσηγείται ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι ποτὲ, ἢ πολλά σπανίως συμβαίνει· ἢ ἄλλη πείρασσις, ἢ ὁποία εἶναι καὶ συχνότερα, εἶναι ὅταν ὁ λόγος τείνει πρὸς ἐκλογὴν μιᾶς καταστάσεως ἡθελερᾶς καὶ παντατινῆς· εἰς τῆτο ἐπεὶδὴ οἱ γονεῖς δὲν ἔχον τὸ δικαίωμα νὰ κέμην τὰ τέκνα των δυσυχῆ, καὶ τὰ τέκνα δὲν εἶναι ὑπόχρεα νὰ ὑπακούσων, ὅταν ἠθέλων τὰ ἀναγκάσων εἰς ἐνᾶ δεσμόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προβλέπουν ὅτι θέλει τὰ ἀκλεθεθῆσαι παντοτινὴ δυσυχία. Ὅντα ὁμως εἰς ταύτῳ τὴν πείρασιν ἀπηλλαγμῆα ἀπὸ τὸ ἀπόλυτον χρέος τῆς ὑποταγῆς, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμῆα καὶ ἀπὸ τὸ χρέος τῆς δὺλαβείας καὶ τῆς θεραπείας. Εἰς μίαν ὑπόθεσιν, ἢ ὁποία θέλει ἔχει ἐπίρροιαν εἰς ὄλιω τὰς τὴν ζωνὴν, δὲν πρέπει νὰ ἐπισπύσων τὴν ἐκλογὴν χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν ἐκείνων, οἳ τινεὶ ἐπαρξέπνησαν ἕως τῆς ἄρας, καὶ ἐξακλεθεθῶν ἀκόμι νὰ ἐπαρξυπνῶν εἰς αὐτά.

Τὸ καθήκον τῆς δὺλαβείας ἡγνᾶται ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν, ὅπῃ οφείλει κατ' ἐνάας νὰ ἔχη πρὸς τὰς ἔχοντας ἐξουσίαν ἐπάνω τῆ, καὶ ἢ ὁποία οφείλεται εἰς τὰς γονεῖς πειραστότερον, πῶδα εἰς κάθε ἄλλον, ὡς αὐτὸ ὅπῃ εἰς αὐτὰς ἢ ἐξουσία ἐδόθη παρ' αὐτῆς· τῆς φύσεως· Ὁ Μείανδρος λέγει, ὅτι ὁ νόμος προσάττει μὴ τὰς Θεὰς ἀμέσως νὰ τιμῶνται οἱ γονεῖς (1). Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὅτι πῶδα τοῖς Ἀθῆναίοις, ὁποῖος ἠθέλων ἐλλείψῃ καὶ τῆτο, ἐτιμωρεῖτο, καὶ ἀπεκλείετο πάσης πολιτικῆς διοικήσεως.

Τὸ

(1) Βλέπετε καὶ εἰς τὸν Δεκάλογον ὅτι, μετὰ τὰ εἰς τὸ Θεῖον ἀφορῶντα ἐπιτάγματα, τὸ πρῶτον εἶναι νὰ τιμῶμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μας.

Κεφ. Δ'. Καθήκορτα τῷ τέκνω. 301

* Τὸ παιῖτο σέβας δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὰς γονεῖς, ἀλλὰ νὰ ἐκτείνεται καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ τινες ὄντες ἀνώτεροι καὶ τὴν ἡλικίαν, ἔχον κάποιαν ὀξυσίαν ἐπάνω μας, δοθεῖσαν αὐτοῖς καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἡλικίαν, καὶ ἀπὸ τὴν πείραν τῶν παρηγμάτων, ὅπως ἀπόκτησάν με τὸν καιρόν (1).

Οἱ γέροντες ἐτιμᾶντο καὶ ἐσεβάζοντο μάλιστα πάντων ὡσαύτως τοῖς Σπαρτιάταις· καὶ διηγῶνται ὅτι εἷας γέρων ὑπῆρχον εἰς τὰς Ολυμπιακὰς ἀγῶνας διὰ τὴν θεωρήσῃ τὰς ἀγωνίζομενους· καὶ ἐν ᾧ ἐγύριζεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ τὴν εὐρὴν τόπον νὰ καθήσῃ, πολλοὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν ἐπὸς ἐπαιζον· ὅταν ὁμως ἐφθασεν ἐκεῖ, ὅπως ἦτον καθήμενοι οἱ Σπαρτιάται, ἀμέσως ἐσηκώθησαν ὅλοι ὄρθοι· διὰ τὸ ὅποιον χαρεῖς καθ' ὑπερβολὴν ὁ γέρων, ὡς Θεοὶ, ἐφάναξεν, ὅλοι μὲν οἱ Ἕλληες γνωρίζον τὸ ἐπαινετὸν, μόνον δὲ οἱ Σπαρτιάται τὸ κάμνεν!

Τὸ δὲ τῆς διγνωμοσύνης καθήκον εἶναι ἀνάλογον μὲ τὰς ἡλικίας δεργείας. Λοιπὸν ἐπειδὴ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ταύτης συντήρησις εἰς ἐκείνους τὰς ὀπικινδιωτάτας χρόνους τῆς νηπιότητος, οἱ κόποι, τὰ βάρη, ἡ σπουδὴ διὰ τὴν ἀγωγὴν πόσον τὴν φυσικῶν, ὅσον καὶ τὴν ἡθικῶν εἶναι δεργείαι πολλῶν τῶν μέτρων πᾶσαν ἀλλήλων δεργείαν ὑπερβάλλουσαι, διὰ τὴν ἢ πρὸς τὰς γονεῖς διγνωμοσύνην πρέπει νὰ εἶναι μεγαλητέρα, ζωηρότερα, καὶ σθερωτέρα πάσης ἄλλης· ἡ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅς τις ἢ εἰς τὴν εὐδαιμόνιαν ἢ θελε τὰς ἀμελήσῃ, ἢ μὲν εἷας εἶδος ζωῆς ἀπίπτε, ἀσώτε, καὶ αἰχρᾶς ἢ θελε τὰς λυπήσῃ, ἢ τὰς ἐνωτιωθῇ.

Α Ρ-

(1) Νεανίσκος δὲ καθήκον τιμᾶν καὶ σέβειναι τὰς γεραυτέρους, καὶ ἐκ τῶν ἰαγαπᾶν τὰς αἰεῖτας καὶ ἀγαθὰς, καὶ ὡν αὐτῶν τε βελῆ καὶ τῶν ἀξιώματι ἐρείδωτο. (Κικέρων. Περὶ Καθικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 41.).

Καθήκομτα ἀμοιβαῖα μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν.

Τὰ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἀμοιβαῖα καθήκομτα εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμφωνία· καὶ ὀλιγὰς ἐκεῖνη ἡ φιλία, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ δεσμοὶ τῆς φύσεως σεβρῶνται καὶ κραταῖνται ἀπὸ μίαν ἀληθῆ καὶ σαθερᾶν φιλίαν!

Ὁ Θεὸς ὁ Θεμισίος (Λόγ. περὶ Φιλίας) ἔλεγε ὅτι δεῖ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τὴν καρδίαν τινὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ· καὶ ὁ Πλάταρχος ἠθέλε νὰ γίνωνται μέτοχοι οἱ ἀδελφοὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν περιουσίαν καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς τύχης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δόξαν· ὁ δὲ Ἰεροκλῆς ἀνίσως, ἔλεγε, ὁ ἀδελφός σε φέρηται πρὸς σὲ ἀγροικότερον, σὺ παύει νὰ φανῆς καλλίτερος ἀπὸ ἑκείνον, καὶ νὰ νικᾷς τὴν ἀγροικίαν τῆ ἡδυσίας μετὰ τὴν ἐδικλή σε ὑπεικίαν καὶ φιλοφροσύνην· ὁ δὲ Ἐπίκτητος ἐπειδὴ λέγει, ἡ φύσις σε ἠγάπησεν μετὰ ἀδελφόν, καὶ ὄχι μετὰ ἀδελφὸν ἀγαθόν, δεῖ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ νὰ σὺχαζῆσαι πῶς φέρεται ἐκεῖνος πρὸς σὲ, ἀλλὰ πῶς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φέρηται ἐσὺ πρὸς ἐκείνον, δεῖ νὰ ζῆτε συμφωνίως, καὶ κατὰ φύσιν.

Ἡ ἀγάπη ὁμῶς αὕτη, καὶ ἡ ὄχι εἰς λόγους μόνως, ἀλλ' εἰς πράγματα σωμισαμῆν σαφῆ καὶ φιλοφροσύνη, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ νὰ ἐκτείνεται καὶ εἰς τὰς λοιπὰς συγγενεῖς, καὶ τὸν λόγον, ὅτι ἠθέλαν εἶναι μᾶλλον ἢ ἥττον πλιθιέστεροι εἰς ἡμᾶς· εἰς ἕνα ὅσον ὥστε νὰ περὶ τὰ εἰς ἑκείνῳ τὴν εὐνοίαν, ὅπου ὀφείλεται παρῆμῶν πρὸς πάντα ἀνθρώπου ἐν ἡμῶν (1).

Κ Ε-

(1) Εἴμεθα πεφειμῆτοι, λέγει ὁ Ἰεροκλῆς, ὡς ἐν μέσῳ πολλῶν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ τὴν
Κοινοῦτητα.

Τὸ παρῶν καθήκον ἐκάστω Πολίτι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα εἶναι ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῆς νόμωντος. Ἐπειδὴ ὁπόταν οἱ ἄνθρωποι συνάθουσιν εἰς πολιτικὴν κοινωνίαν, εἰδομὴν (ἐν ταῖς ἔμπροσθεν) ὅτι ὑπετάχθησαν αὐτοθελήτως εἰς κάποιαν συνθήκην, αἱ ὁποῖαι μὲν ταῦτα κατεσάθουσιν νόμοι, δεῖ νὰ λάβουν μεγαλιτέραν ὀπισθημότητα καὶ σθερότητα. Λοιπὸν ἐπειδὴ ἐκ τῆς τέτων τήρησεως κρέμαται ἡ κοινὴ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια, δεῖ τὸ ὅποιόν ὑποποιεῖται νὰ ὑπακούῃ εἰς αὐτὰς, ἀρέπει ἢ νὰ καταδικαθῇ παρ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν μοναξίαν τῆς ἀνομίας, ἢ ὡς ἀδελφότητος τῆς κοινῆς συνθήκων νὰ τιμωρηθῇ ὑπὸ τὴν δημοσίαν ἐξουσίαν.

Ἡ τῆς νόμων ἀδελφότητα, ἡ δύναμις τῶν μετὰ ἢ αὐξάνει, ἢ μεταβάλλει αὐτὰς καὶ τὰς ἀδελφότητας, καὶ ἡ δύναμις τῆς τέτων ἐκτελέσεως πᾶσι μὲν ἐνεπίσθινη εἰς εἴνα μόνον, πᾶσι δὲ εἰς τὰς ἀείους τῶν δήμων, καὶ πᾶσι εἰμένον εἰς τὸ χεῖρ ὅλα τῶν δήμων. Ὅποιοιδήποτε καὶ αὐτοὶ εἶναι ὅμως τὸ εἶδος τῆς διοικήσεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ζῆτις, καθὼς εἶναι ὑπόχρεοι νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς κοινὰς νόμους τῆς κοινωνίας, ἔτις οφείλει νὰ ὑποκῆται καὶ εἰς τὰς καὶ μέρος πρὸς αὐτὰς ἐκεῖνα, ὅστις ἔχει τὴν νόμιμον δύναμιν νὰ πρὸς αὐτὰ.

Α. Μ.

τῶν κύκλων ὁμοκέντρων, οἱ ὁποῖοι δηλοῦσι πᾶσι πρὸς τὰς ἄλλας μεγαλιτέρα ἢ μικρότερα χεῖρ μας, κατὰ λόγον, ὅτι εἶναι εἰς τὸν κύκλον τὸν ἐγγύτερον ἢ ἀπώτερον τῶν κέντρων, εἰς τὸ ὅποιον εἰσεστέλλομεθα (Στελλίνιος Ἡθικ. Τόμ. Δ'. Σελ. 216.):

Ἀλλ' ἡ σωτηρία τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, καὶ ἡ προμήθεια τῆς δημοσίων χρεῶν ἀπαιτήσεις καὶ δημόσια ἀνάλωματα. Λοιπὸν καθὼς ἕκαστος ἀπολαμβάνει τὰ ἐκ τούτων καλὰ, ἔτι οὐκ οφείλει καὶ νὰ συνβῆχῃ εἰς τὰ πρὸς τὸ σωτεῖν ἑαυτὸν καὶ ἐντεῦθεν προκύπτει τὸ χρέος, ὅπως ἔχει καθ' ἑαυτὸν νὰ συνεισφέρει μετὰ πίστεως καὶ ἀκερβείας τὸ ἐπιβάλλοντα εἰς τὰς κοινὰς φόδους.

Ἡ κοινὴ σωτηρία καὶ ὑπεράσπις ἀπαιτεῖ ἐπίστευσι καὶ τὴν ἐκάστου προσωπικῶν δόξασιν, τὸ ὁποῖον συμβαίνει, ὅταν ἑαυτὸν ἐχθρὸς ἐπιτήδεσται καὶ ἐπιβελόνη τῶν κοινότητων, ἢ δοκιμάζῃ νὰ ἀφαιρέσῃ τῶν κοινῶν ἐλευθερίαν, ἢ νὰ καταπατήσῃ τὰ δικαιώματα τῆς πατρίδος. Καθεὶ πολίτης εἰς τῶν φέρουσιν ταύτην οφείλει νὰ διαφρονεύσῃ τὰ κοινὰ δίκαια μετ' ὅλας τῆς δυνάμεις, καὶ μετ' ἀποβολῆς τῆς ζωῆς τε, ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ χρεία (1).

Ἀλλ' ἡ μόνη ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια δὲν ἀρκεῖ εἰς τῶν κοινῶν εὐδαιμονίαν. Αὕτη προέρχεται ἀπὸ τῶν συνδρομῶν πᾶν τε κοινῶν, καὶ τῆς κατ' ἑαυτὸν μέρος ἐκάστου ἔργων (2). Λοιπὸν καθὼς ἕκαστος μετέχει τῶν κοινῶν καλῶν, ἔτι οὐκ οφείλει καὶ νὰ συνεισφέρει τὸ μέρος τε ἧτοι καὶ τῆς χρεῶν, ἢ καὶ κατὰ τὸ πνεύματος. Ἔνας

πο-

(1) Μάλιστα χρεῶν εἰς αὐτὴν τῶν πείρασιν, λέγει ὁ Κικέρων, νὰ προτιμᾷ τῶν ἀγάπῃ τῆς πατρίδος ἀπὸ πᾶσαν ἄλλαν ἀγάπῃ. *Chari sunt parentes, chari liberi, propinqui, καὶ τ. Ἀγαπῆται εἰσὶν οἱ Γονεῖς, ἀγαπῆται τὰ τέκνα, εἴτε συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι*. ἀλλ' ὅλον ὅλον ὁμοῦ τῶν ἀγάπῃ μὲν ἢ Πατρίδος συμπεριλαμβάνει. (Πεὶ Καθικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 18.) καὶ ἀξιομιμητόν τι παραδειγμα τῆς ἐδουκὸς παρὰ Ῥωμαίους ὁ Βρῦτος, ὅταν κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὰ ἰδιὰ τὰ τέκνα, διὰ τὴν εἰσπῶμοσαν κατὰ τῆς Πατρίδος εἰς βοήθειαν τῆς Ταρκύντιων.

(2) Ἡ κοινωνία εἶναι, λέγει ὁ Σενέκας, (Ἐπισ. 95.) ὡς μία καμάρη, ἢ ὅποια πίπτει ἐν ὅλοις αἱ πέτραι, ὅπως τῶν σωθῆτεν, δὲν σωθῆσιν εἰς τὸ νὰ τῶν ὑπισπείζων.

πολίτης ἀργὸς εἶναι ἀνάξιος ἐκείνου, ὅπῃ ἡ πατεὶς
ἔχει τῆς κέπων τῆς ἄλλων τῶ παρέχει· εἶναι ὁ κη-
φὼς τῆς πατείδος, ὅστις κατὰβάζει ἐν ἀργία τοὺς
πόνας τῆς φιλοπόνων μελισσῶν.

Ἐκείνο, ὅπῃ χρεωσθεῖ τις εἰς τὴν πατείδα, τῷ ἔ-
σιν εἰς τὸν τόπον, ὅπερ ἐγνήθη, ἢ ὅθου ἔλκει τὴν
ἀρχλίωτα, ἢ εὐθα ἔχει σαθερῶς τὴν οἰκησίντε, τῷ-
πο τὸ χρεωσθεῖ καὶ εἰς κάθε ἄλλον τόπον, εἰς τὸν ὁ-
ποῖον ἔχει πολὺν ἢ ὀλίγον καιρὸν νὰ διημερῶσῃ·
τὸ πρὸς τὰς κοινὰς νόμας σέβας, ἢ πρὸς τὰς διοικεν-
τας τιμὴ, τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς εἰς τὰς κοινὰς
χρείας ἀπαιτηθῶν φόρων, εἶναι ἀφούκτα εἰς κατ' ἔ-
ναν ὅπερ καὶ αὐτὴ εὐρίσκηται. Μάλιστα εὐας ἐπεικῆς
ἀνθρώπος πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς πολίτης ὅλας τοῦ
κόσμου· καὶ ἀποπληρωθῶν ἐπ' ἀκριβὲς τῆς πρὸς
τὴν πατείδα τε χρεῶν, εἰς τὰ ὅποια ἐνέχεται κατὰ
πρῶτον λόγον καὶ φερασότερον, οφείλει νὰ ἀποπληροῖ
τὸ καὶ δυνάμιν καὶ τὰ καθήκοντα τῷ δικαίῳ καὶ ἀφελί-
μα ἀνθρώπου πρὸς ὅλας τὰς ἀνθρώπους. (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῷ Κερατῷ τῆς χρηστότητος, ἢ αἰαχρό-
τητος τῆς ἡμετέρων πράξεων, ἢ περὶ
τῆς Σωειδήσεως.

Η σωειδήσις καὶ τὴν τῆς Ἡθικολόγων ἐκδοχῶν,
ὅσον εἶναι ἄλλο, εἰμὴ αὐτὸς ὁ ὀρθὸς λόγος, ὅστις
πα-

(2) Οὐχ ἡμῶν αὐτῶν μόνον, φησὶ Κικέρων (Καθηκ. Βιβλ.
Α'. Κεφ. 6.) ἀλλὰ καὶ τῆς πατείδος καὶ τῆς συγγενῶν καὶ τῆς φί-
λων εὐεκα ἐγνήθηται. καὶ μὴ καὶ ἐν τῆς γῆς εἰς χρῆσιν πάντες
ἀνθρώπου φύεται, ἢ δοκεῖ Στωϊκοῖς· ἀνθρώποι δὲ ἀνθρώπων ἐνε-
Elem. di Filos. T. IV. V κα

τῶν ἀβαλλῶν τὰς πεπραγμένας, ἢ παρατέας πράξεις πρὸς τὰ καθήκοντα, κρίνει αὐτὸ συμφανῆν, ἢ ἄφανῆν μὲν αὐτὰ, καὶ ἐπομύτως αὐτὸ εἶναι χρησαί, ἢ αἰχραί (1).

Διὰ τὸτο ἄρα ἡ συνειδήσις ἔξελλεται εἰς προσηγορίαν καὶ ἐφεπομύλιον· ὧν ἡ μὲν πρώτη κρίνει περὶ τῶν παρατέων, καὶ μὴ παρατέων πράξεων· ἡ δὲ δεύτερα, περὶ τῶν πεπραγμένων, ἢ παρημελημένων.

Εἰς τὴν προσηγορίαν συνειδήσις ἀνήκει ὡς γὰρ ἡ διόδοσις τῶν πράξεών μας· καὶ ὁποῖος πράττει ἐναντίον τῆς συνειδήσεως, εἶναι ὑπόδοσις δι' αὐτὸ τὸτο, δι' ὅτι πράττει ἐναντίον τῆ ὀρθῆς λόγου. Ἀλλ' ἡ συνειδήσις αὕτη ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ὀρθή, ἢ ἐσφαλμένη, καὶ βεβαία, ἢ πιθανή, ἢ ἀμφίβολου.

Ὄρθη εἶναι, ὅταν ἔχη ἀληθῆ καὶ ἀκριβῆ γνώσιν τῶν οἰκείων καθήκοντων, καὶ κρίνη ἀληθῶς, τὰτ' ἐστὶ δικαίως περὶ τῶν πράξεων, ὅπῃ συμφανῆν, ἢ ἄφανῆν μὲν αὐτὰ. Ἐσφαλμένη δὲ, ὅταν ἔχη ψευδεῖς ἀρχάς, τὰτ' ἐστὶν ιδέας περὶ τὰ οἰκεία καθήκοντα, περὶ τὸ δίκαιον, ἢ ἀδικον, περὶ τὸ ὅσιον καὶ ἀνόσιον· ἢ καὶ ὅταν αὐτῆ τῶν ἀληθῶν ἀρχῶν κάμνη ψευδῆ ἐφαρμογῶν εἰς τὰς ὅπῃ μέρες πράξεις.

Διὰ νὰ εἶναι λοιπὸν ἡ συνειδήσις ὀρθὴ ἀπαιτῶνται δὲ τὰ παραύματα· ἁ. Γνώσις ἀκριβῆς τῶν νόμων καὶ

κα γίνονται, ὅπως ἀλλήλοις σιωφελῶσι· τῇ φύσει ἄρα εἰς τὸτο χρησέον ἰδηῶν, καὶ κοινὰς σιωτελείας εἰς μέσον προσσκευτεον ἀμοιβῆ καθήκοντων, διδόντας, λαμβάνοντας, τεχνῆ καὶ ἔργα καὶ κήμασιν αὐτοῖς, ἢ πέφυκεν ἕκαστος, κοινῶν ἀνθρώπων ἐν ἀνθρώποις σιωδέοντας. Non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vindicat, κατ.

(1) Ἡ σημασία αὕτη ἔξφέρει κατὰ τι ὑπὸ ἐκείνῳ, εἰς τὴν ὁποῖαν σιωθερίζεν οἱ Μεταφυσικοὶ νὰ ἐκλαμβάνεν τὴν συνειδήσις, εἰ ὁποῖοι συνειδήσις ἐνοῶν ἐκείνῳ τὴν διώξιμν, κατ' αὐτὴν ἢ ψυχῆ σιωθεῖν ἐαυτῇ τὰ συμβαίνοντα εἰς ἐαυτῶν. (Ὁρα Λογικ. Μέρ. Α'.)

κὶ τῷ καθιόντων τὸσόν τῷ ἄρκων, ὅσον κὶ τῷ ὄπῃ μέρες. β'. Πρὸ τῆ κάμη λήφασιν φερίτινος πράξεως νὰ ἐξετάζη προσεκτικῶς αὐ κατ' ἑαυτῷ, ἢ κατὰ τὰς φερίσεις, ὅπως προηγούνται, ἢ ἐφέπονται, ἢ τῷ σωφροδύν, συμφωνῇ ἢ ἁφρονῇ μετὰ τὰς νόμους, κὶ μετὰ καθήκοντα· αὐ κατ' αὐτὰ ταῦτα ῥητῶς προσάπται, ἢ ῥητῶς ἀποβέπται· ἢ ἐλοιδύεως ἐπιβέπται, κὶ ἐπομῶς αὐ εἶναι παρατέα, ἢ μὴ παρατέα.

Δὲν ἔχει ὅμως πάντοτε τινὰς γνώσιν βεβαίαν καὶ ἀκρεβῆ τῷ νόμων κὶ τῷ καθιόντων· μήτε ἡμπορεῖ πάντοτε νὰ ἁκρεβῆ μετὰ ἀκρεβῆ ἐνάργειαν ἕως πού ἐκτείνεται ὁ νόμος κὶ τὸ καθήκον, καὶ αὐ μία τὰδε ἢ τὰδε παῖσις φερίσεται εἰς αὐτὰ, ἢ ἀποκλείεται. Εἰς τοιαύτῃ φερίσασιν ὁ ὀπεικῆς αὐθρῶπος πρέπει νὰ κλίνη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπως τῷ φαίνεται πιθανώτερον, τῆτ' ἔστιν ἐκεῖνο ὅπως ἐρείδεται εἰς λόγους φερισωτέρους κὶ ἰχυροτέρους.

Ἄν ἔμοιws αὐτοὶ οἱ λόγοι εἶναι ἰσοσάφιοι τὸσον κὶ τὸν ἀειθρῶν, ὅσον κὶ κὶ τὸ βάρος, τότε πρέπει νὰ ἀνάβαλλη κὶ τῷ κελσίντε καὶ τῷ παῖσιν, ἕως ὅπως δὲν φθάσῃ ἢ κατ' ἑαυτὸν, ἢ βοηθεῖα κὶ συμβουλῆ ἄλλων νὰ ἀνακαλύψῃ πρὸς ποῖον μέρος βέπει τῷόντι ἢ πλάσιγξ, κὶ ποῖον πρέπει νὰ ἐκλέξῃ.

Ὅφειλε δὲ ὄχι μόνον πρὸ τῷ παῖσεων νὰ κάμη αὐτῷ πῖν ἐξετάσιν, ἀλλὰ νὰ τῷ ἐπαναλαμβάνῃ κὶ μετὰ τὰς πράξεις; ὅπως νὰ δίδῃ ἑαυτῷ λόγον αὐ εἶναι καλῶς ἢ κακῶς πεπραγμέναι. Τῆτ' εἶναι μάλισα ἀναγκαῖον, ὅποταν δὲν ἔλαβε πρῶτίτερα καιρὸν, καθὼς καὶ συμβαίνει πολλάκις, ἢ τῷ δέεσαν ἡσυχίαν ὅπως νὰ τὰς ζυγασαθμίση· ἢ ὅταν συμβαίῃ νὰ τὸν κίεν εἰς ταύτας τὰ πάθη, ἢ ἢ πρόληψις, ἢ τὸ φερίδειγμα, ἢ ἄλλο φερίπλήσιον αἴτιον φερισωτέρον, παρὰ ὁ ὀρθὸς λόγος. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς φερίσεις; ἀνίσως γνώσις ὅτι ἐπράχθη τί κακῶς, ὀφείλει νὰ ἀπόσῃ μετὰ πάσης ἀπειδῆς νὰ τὸ διορθώσῃ.

Αὐτὸ εἶναι προσέτι τὸ μόνον μεσον, ὡς εἰπομῆν

ἔμπαροδον. (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Δ'. §. Α'.)
 ἔτι νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς σωσιδότησεως, ὁ
 ὁποῖος ἀλλῆως ὀπαδὸς ὀπίμονος θέλει μᾶς ἀκολα-
 θῆ εἰς κάθε τόπον καὶ εἰς κάθε καιρὸν, καὶ ὅ,τι καὶ
 αὐτὸν κάμωμεν δευτέρον θέλωμεν διωκθῆ ποτὲ νὰ τὸν ἀπε-
 μακρυνώμεν. Αἱ ἐρινύες, ὅτε κατεδίωκον καὶ διεσά-
 ραττον ἔτι πυντὸς τὸν Ορέστην, δευτέρον ἐδίωξαν ἄλλο
 καὶ τὸν Κικέρωνα (Pro Sexto Roscio Amerino)
 εἰ μὴ τὰς ἐλέγχος τῆς σωσιδότησεως. Μία κακὴ περ-
 ραξ ἀνανεῖται κάθε στιγμήν ὡσαύτως τῆς ἐνδικητείας συ-
 νειδότησεως. Ἐμβαίνομεν τότε καὶ ἀκοντες, λέγει εἷας
 Φιλόσοφος, εἰς τόπον ὅλων ἐκείνων, ὅτε μᾶς θεω-
 ρῶν, καὶ αἰδανόμεθα ἐν ἑαυτοῖς μὲν τὸν πλέον πικρὸν
 ἔσπον τὴν κείσιν, ὅτε κάμνεν ὡσαύτως ἡμῶν. Ἡ κο-
 λακεία ἢ τῆς ἡμετέρας φιλαυτίας, ἢ τῆν ἄλλων ἡμ-
 πορῶν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, καὶ ἐκ ἄφαιμμάτων νὰ
 ἀποκοιμίσαν τῶν τὸν αὐστηρὸν κριτῶν, ἀλλ' ἐπανέρ-
 χεται καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν πάντοτε αὐστηρότερος καὶ
 πικρότερος.

Τ Μ Η Μ Α Γ'.

Π Ε Ρ Ι Τ Η Σ Α Ρ Ε Τ Η Σ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'.

Περὶ τοῦ Ἀρετοῦ ἐπι γράμματα.

Ο παῖς τοῦ Παλαιῶν, ὅπερ μᾶς ἐχορήγησε μίαν ἐπιπένη παραγματείαν περὶ τοῦ ἀρετοῦ, εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης. Οὗτος θέτει τὴν καθέδραν των εἰς μίαν μεσότητι ἐκκλίνας ἐκατέρωθεν τὰ ἄκρα, εἴτ' ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς καὶ ἐλλείψεσι, καὶ ταῖς διαίρεσιν εἰς ἡθικὰς, καὶ θεωρητικάς.

Εἰς τὴν τάξιν τοῦ πρώτων ἀπαριθμεῖ εἴδεκα· εἰσὶ δὲ Α'. ἡ ἀνδρεία, ἕξις καὶ ἡ ἄνθρωπος ἀπαντὰ ταῖς κινδύνους, καὶ ὑποφέρει θανάτως τὰ ἐν τῷ βίῳ θανάτῳ· ἄκρα δὲ ταύτης, ὡς μὴ πρὸς τοὺς κινδύνους, θρασύτης καὶ δειλία· ὡς δὲ πρὸς τὰ θανάτῳ, ἀναιδησία, (ἡ ὁποία εἶναι περὶ τὸ ἑλαττωματικὸν τῆς φύσεως, ὡς κακία), καὶ μαλακία, εἴτ' ἐν χαμωότητι.

Β'. Ἡ σωφροσύνη, ἕξις, καὶ ἡ ἄνθρωπος ἀπέχεται τοῦ ἡδονῶν, ἢ ἀπολαμβάνει μόνον, ὅσας ὀφείλει ὁ ὀρθὸς λόγος· ἄκρα δὲ ταύτης ἀκολασία, καὶ ἡ μικρῶν πρὸς τὴν ῥηθιῖσα ἀναιδησία, ἢ ἡλιθιότης.

Γ'. Ἡ ἐλευθεριότης, καὶ ἡ ἄνθρωπος δαρείται τοῖς ἄλλοις ἐκ τοῦ οἰκείων εὐκόλως, καὶ κατὰ τὸ δέον· ἄκρα δὲ ταύτης φιλαργυρία (φειδωλία) καὶ ἀσωτία.

Δ'. Ἡ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἡ ἄνθρωπος δαπανᾷ (ἐξοδεύει) πολλὰ μὴ καὶ μεγάλα, ὅτε ὁμως

δεῖ, καὶ ὡς δεῖ· ἄκρα δὲ ταύτης ἀσωτία, μᾶλλον δὲ βαναυσία, ἢ μικροπρέπεια, ἢ ρυπαρεία.

Ε'. Ἡ μεγαλοφυχία, καθ' ἡν περδάζει τὰ ἀπολαύσει τιμᾶς μεγάλας, εἶναι ἀξίας καὶ δύνασεως, καὶ πλῆθη, μετρίως ὅμως καὶ ὡς προσήκει· ἄκρα δὲ ταύτης ὑπερφημία, καθ' ἡν ζητεῖ μεγάλας τιμᾶς μὴ ἀνηκέσας αὐτῷ· καὶ χαυνότης ἢ νωθρότης, καθ' ἡν ἀποποιεῖται καὶ τὰς ἀνηκέσας αὐτῷ.

ς'. Ἡ μετριότης, καθ' ἡν θέλει τις τὰ ἀπολαύσει καὶ μικρὰς τιμᾶς, δηλαδὴ τὰς ἀρεπέσας ἑαυτῷ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἄκρα δὲ ταύτης ἀλαζονεία, καὶ χαμέρπεια, ἢ εὐτέλεια.

Ζ'. Ἡ ἀρχότης, καθ' ἡν κρατεῖ τὴν ὀργὴν, τῶν ἑσσι τὸν θυμὸν ἐντὸς τῶν δεόντων ὁρίων, εἰς ἔξοπον ὥστε κινεῖται ὑπὸ τῆ πάθους ὡς, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ ὀργίζεσθαι· ἄκρα δὲ ταύτης ὀργιλότης καὶ ἀοργησία, μᾶλλον δὲ ἠλιθιότης, ἢ ἀναιδισία.

Η'. Ἡ ἀλήθεια, καθ' ἡν λέγει περὶ ἑαυτοῦ οὔτε μείζω οὔτε ἐλάσσονα ὧν ἔχει, ἀλλὰ τὰ προσόντα τῷ αὐτῷ· ἄκρα δὲ ταύτης ἀλαζονεία, καθ' ἡν ποροποιεῖται μείζω τῶν ὑπαρχόντων· καὶ εἰρωνεία, καθ' ἡν ποροποιεῖται καὶ ὧν ἔχει ἐλάττερα.

Θ'. Ἡ φιλία, καθ' ἡν τις φέγει, ἢ ἐπαινεῖ τὰ τῶν ἄλλων ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαις ὅσον, καὶ ἐφ' οἷς, καὶ ὡς δεῖ· ἄκρα δὲ καὶ ταύτης ἀρέσκεια, εἴτ' ἐν κολακείᾳ, καθ' ἡν ἐπαινεῖ πάντα εἴνεκα τῆς ἑαυτοῦ ὠφελείας· καὶ δυσκολία, ἢ δύσσει, καθ' ἡν φέγει καὶ ἐπιτιμᾷ πάντα.

Ι'. Ἡ εὐφραπεία, καθ' ἡν λόγοις μᾶλλον χεῖρις καὶ παιδιᾶς δεικνύμενος καὶ ἀλύπως σκόπων, πορξενεῖ ἠδονὴν εἰς τὰς συνομιλήσας· ἄκρα δὲ ταύτης βωμολοχία, καὶ σκληρότης, ἢ ἀχειότης.

ΙΑ'. Ἡ δικαιοσύνη, καθ' ἡν ἀπαίδει ἐκάσῳ τὸ ὀφειλόμενον, καὶ κατ' ἀξίαν· ἄκρα δὲ ταύτης ἀρπαγή τῶν ἀλλοθίων, καὶ ἀμέλεια τῶν οἰκείων.

Εἰς δὲ τὴν τάξιν τῆς δούτερον, τὰς ὁποίας καὶ δευ-
νοντικὰς ὀνομάζει, ἀπαριθμεῖ τέσσαρας· εἰσὶ δέ·

Α'. Ὁ νῆς, τὰτ' ἔστιν ἡ γνώσις, καθ' ἣν γινώσκει
ἐπίμωσ τὰς ἀμέσους ἀρχὰς τῆς πραγμάτων.

Β'. Ἡ ὀπισήμη, καθ' ἣν γινώσκει ἐπίμωσ, καὶ ἄπο-
δεικνύει τὰς τῶν σωπεύας.

Γ'. Ἡ φρόνησις, καθ' ἣν γινώσκει τί πρακτέον, καὶ
τί μὴ πρακτέον εἰς κάθε περίπτωση ἐν τῷ βίῳ.

Δ'. Ἡ τέχνη, ἕξις μὲν λόγῳ ἀληθῆς, καθ' ἣν γινώ-
σκει ὅλα, ὅσα ἀπαιτῶνται εἰς καθολικῶ καὶ τελειό-
τητα εὐδὸς ἔργα.

Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρησεν ὡς ἐνάρετα
ὅλα ἐν ᾗ τὰ πράγματα, ὅπῃ εἶναι ἀξίεπαινα·
καὶ ἀρετικῶ ἐνοῶσε τὴν ἕξιν τῶ ποιεῖν ἐπίμωσ οἷον·
ὁποῖτε ἀξίεπαινον πρᾶγμα. Διὰ τῆτο συγκαταλέγει
εἰς τὰς ἀρετὰς τὸ γινώσκειν καλῶσ ποιεῖν ὁπάνας
μεγάλας, κτᾶθαι μεγάλας τιμασ, ὀπιζητεῖν τὰ ἑαυ-
τῷ ἀνήκοντα, ἐπαινεῖν μετ' ἀληθείας ἑαυτὸν, ἐπαι-
νεῖν τὰς ἄλλασ, τέρπειν τὰσ συμμοιλεῦντασ, καὶ τὰ πα-
ραπλήσια.

Ἀλλὰ κοιτᾶ ὅπῃ παρεσιώπησε πολλὰ, τὰ ὁποῖα
ἔμπορεῖσιν μὲ θεμιστότερον δίκαιον νὰ ὀνομαθῶν ἀ-
ρεταί, καθῶσ τὴν δὲ μύθειαν, τὴν πίσιν, τὴν δι-
γνωμοσιῶν, τὴν φιλοφροσιῶν, ἢ τὸ πολιτικόν, καὶ
ἄλλα πιαῦτα, ἠθελεν αὐξήση προσέτι καὶ ὁ ἀριθμὸσ
τῆς ἀρετῆσ, ἀίσιωσ ἠθελε τίσ νὰ ἐκλάβη τῶτον τὸν
ἔρον εἰσ τὴν εὐνοσιαν, ὅπῃ αὐτὸσ τὸν μετεχειρίθη.
Διὰ τί, ἂν εἶναι ἀρετὴ καταγνωμῆν θελὶ τὰσ δα-
πάνασ, ἔφερε νὰ σημειώση (λέγει Φραγγίτκοσ ὁ
Ζαντόπσ) καὶ μίαν καταγνωμῆν θελὶ τὰσ κόπασ,
καὶ ἄλλω ἐτι καταγνωμῆν θελὶ τὴν πωδὸν τῆσ
μαθήσειαν, καὶ ἐτι ἄλλω θελὶ τὰσ φιλικὰσ ὀπισκέ-
ψασ, θελὶ τὰσ πεπάτασ κτ. ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ὅλα
εἶναι ὀπιδεντικὰ ὑπερβολῆσ καὶ ἐλλείψασ, καὶ ὅλα εἶ-
ναι ἀξίεπαινα, ὁπόταν γίνωνται μὲ μετελοπτα· καὶ
ἂν ἡ ἕξις τῆσ δὲ ἀπελείασ ἐναριθμηῖται εἰσ τὰσ ἠθι-
κάσ

καὶ ἀρεταίς, ἔτι, λέγει, νὰ μὴ συναριθμηθῇ καὶ ἡ ἕξις τῶ διεξιδίαι λόγος ὑψηλός, τῶ διηγείδαι διηγῆσαι τιμίας, καὶ τὰ ᾠδαπλήσια;

Φαίνεται ὁμως ὅτι ὁ ὅρος ἀρετῆ καὶ ᾠδα τοῖς λοιποῖς τῶ Ἀρχαίων ἐλαμβάνετο ὁμοίως εἰς μίαν ἐνοίαν κενῶ καὶ ἀπροσδιόρισον. Εἰς τὰς πρώτας καιροὺς, ἐπειδὴ τὸ ἀξιολογώτερον προτέρημα τῶ ἀνδρῶπε ἐτίθετο εἰς τὴν ῥωμαλαιότητα, ἔτι τῶ ἀρετῶν πρὸ παντὸς ἄλλε ἐνοῶσαν τὴν ἀνδρείαν. Διὰ τὴν βλέπουμεν τῶν ὅτι ἡ ᾠδα τοῖς Ἑλλησιν ἀρετῆ, καὶ ἡ ᾠδα Λατίνοις virtus, ἐλαμβάνετο ᾠρηγκμηδῶς εἰς σημασίαν τῆς πολεμικῆς ἀνδρείας· καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ μάλισα τῆς τῶ Λατίνων virtus, δείχνει ὅτι ᾠδαγεταὶ ἄπο τὸ vis, τῶ ἔσιν ἰχίς (1).

Μετὰ ταῦτα ὁμως ἀρεταὶ καὶ ἀράξεις ἐνάρετοι ἐνομάθησαν ὅλαι αἱ ἠδικαὶ ἀράξεις, αἱ ὅποιαι ἀπαίτησαι μίαν κάποιαν ἀνδρείαν ψυχῆς, ἐνομίθησαν ἔτι τῶ ἀξίεπαινοὶ ὁμοίως καὶ ὅλαι αἱ θραυοντικαὶ ἐργασίαι, καὶ αἱ σωματικαὶ ἐπιπιδειότητες, ὅπερ ἐνομίθησαν ἀξίεπαινοὶ, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀρεταί, εἰς ἔσπον ὡσεὶ ὁ Βιργίλιος ἀντὶ τῆς ἀρετῆς μετεχειρίδη εἰς τὴν Αἰνεάδα (Βιβλ. 4.) τὴν λέξιν ἔπαινος εἰπών· Sunt hic etiam sua praemia laudi (ἀντὶ νὰ εἰπῇ virtuti) τῶ ἔσιν ἔχει καὶ ἐνκαῶστα τὰς ἀμοιβάστε ὁ ἔπαινος, ἦτοι ἡ ἀρετῆ.

Λοιπὸν ἔτι νὰ προσδιορίσωμεν καλύτερα τὴν σημασίαν τῶ ὅρε, θέλωμεν ᾠδαμπρήσει ἐν ἀράτοις,

(1) Ὁ Βάρρων, καὶ ὁ Κικέρων παράγουσι τὴν λέξιν virtus (ἀρετῆ) ἄπο τῶ vir, τῶ ἔσιν ἀνὴρ· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ vir φαίνεται ὅτι παράγεται ἄπο τὸ vis (ἰχίς). Virtus ut viris vis a virilitate, λέγει ὁ Βάρρων (Βιβλ. 4. πρὸς Λατίνικ. Γλώσσ.) καὶ ὁ Κικέρων· Appellata est enim ex viro virtus; viri autem propria maxime est fortitudo (Quaes. Tusc. Lib. 2. Cap. 18.).

τοῖς, ὅτι ἀφώρῃσαι μὴ εἰς μόνους τὰς ἐπαινετὰς πράξεις, ἀλλ' ὠνομάζεται ὅμως ἀρετὴ καὶ τὰς ἀξίους ἀξιεπαῖνος. Ἐἷνας Γεωμέτρης, ὅπῃ λύει εἷνα δύσκολον πρόβλημα· εἷνας Στρατηγός, ὅπῃ κἀμνει μίαν εὐδοξίαν νίκῃ· εἷνας Ζωγράφος, ὅπῃ ζωγραφίζει μίαν ὠραίων εἰκόνα· εἷνας Ποιητὴς, ὅπῃ κἀμνει εἷνα ἀεισον Ποίημα, ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἀξιεπαῖνοι, ἀλλ' ὁ μὲν λέγεται ὅμως ἀλλ' ἄλλο τὸ καὶ ἐνάρετοι.

Ὁ τίτλος ἔπος συνηθίζεται νὰ δίδωται κυρίως εἰς μόνους τὰς ἡθικὰς πράξεις, ἀλλὰ μὴτε καὶ εἰς αὐτὰς ὅλας, μὴτε καὶ εἰς ἐκεῖνας, ὅπῃ θεωρεῖνται ὡς ἀγαθαὶ πράξεις, ἀλλ' συγχωρεῖται. Τὸ νὰ πληρώσῃ τις τὸ χρέος τε, νὰ φυλάξῃ τὴν ὑπόθεσίν τε, νὰ ὑποδώσῃ σῶαν μίαν ὠδῆκαταθήκην, ὅλα ταῦτα εἶναι βέβαια πράξεις ἀγαθαί, ἀλλ' ὅλον τὸ καὶ ἐξυμνεῖται ὡς πράξεις ἐνάρετοι. Ἐξ ἐναντίας τὸ νὰ εὐποιήσῃ τις τὸν ἐχθρόν τε, ἢ εἷναν ἀχάριστον, νὰ βοηθήσῃ μίαν τιμηθῆναι φασίαν ἔσσαν εἰς εὐδαιμονίαν, νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν ὑπερίχυσιν εἷνος ἀδίκῃ ἀρπαγῆς, ὑπερασπιστὴς εἷνος ἀδύατον ἀδῶον, νὰ ἐκδέσῃ γυναικοφρονίως τὴν ἰδίαν τε ζωὴν εἰς προσηνὴ κίνδυνον ἀλλ' ἄλλων σωτηρίαν τῆν ἄλλων, εἶναι πράξεις, αἱ ὅποια ἐγνωρίζουσιν πάντοτε ἀλλ' ἄλλων ὡς ἀληθῶς ἐνάρετοι.

Ἀλλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀφῆκε ταύτας τὰς πράξεις ἀπὸ τὰς ἐπὶ ὀλίγῃ εἰρημίας, καὶ κἀμνει ταύτας νὰ ὠνομάζωνται ἐνάρετοι, καὶ ἐκεῖνας ὄχι; ἢ ὅτι αἱ πρῶται εἶναι χρεὴ ἀφδκτικὰ καὶ διωρισμῆνα παρὰ τὸ νόμον, καὶ αἱ δευτέραι ὄχι. Λοιπὸν ὅποιος ἐκπληροῖ ἀκρίβως τὰ χρεὴ τε, καὶ ὄχι περὶ ἄλλοτερον, ὠνομάζεται, ὡς εἶρηται ἀλλ' ἄλλο (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Ε'. καὶ Μεταφυσικ. Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Γ'.) μόνον τίμιος ἀνθρώπος. Τὸ εἶπε καὶ ὁ Ὀράτιος εἰς ἄλλῃ περὶ τῆς αἵμας· Vitavit de-
pique culpam, non laudem meruit: τῶν ἔσσαν ἀπέφυγε μὴ τὸν λόγον, ἐπαίνε μὴ τοὶ εἰς τὸν ἀξιόσ.
(de

(de Arte Poet.) Ο ὅποιος ὁμως κάμνει ἐπαινετὰς παράξεις χωρὶς νὰ ἀναγκάζεται εἰς τῆτο λόγῳ χρέος, ἢ κάμνει περὶ μαζότερον λόγῳ ὅτι ἀπαιτεῖ τὸ χρέος τῆ, αὐτὸς μόνος εἶναι ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον δίδεται ὀπως καὶ κυρίως ὁ τίτλος τῆ ἐναρέτης .

Δὲν ἀρκεῖ ὁμως μία μόνη τῆ ποιῶν παράξεων, δεῖ νὰ κάμη τὸν ἀνθρώπον νὰ τιμᾶται σαθερῶς μὲ τῆτον τὸν τίτλον· ἀλλ' ἀπαιτεῖται εἰς τῆτο ἢ ἕξις τῆ ποιεῖν ταύτας πάντοτε, ὁπόταν ἤθελε τύχη περὶ εἰσασις, καὶ νὰ τὰς κάμη προθύμως, καὶ αὐτοπροαιρέτως .

Ἡ ἀρετὴ λοιπὸν ἢμπορεῖ νὰ οὐρεθῆ ἕξις τῆ παρτεν προθύμω, ἠθικὰς παράξεις ἀγαθὰς, ὄχι προσωπαγμῆας λόγῳ χρέος ἀφοδκτον, ἀλλ' αὐτοπροαιρέτως· ἢ παράξεις ἀγαθὰς ἀνώτερας καὶ αὐτῆ τῆ χρέως .

Εἰς τῆς ἀναλύσεως ταύτης γίνεται δῆλον πόσον ἀπληγῆς, μαζλλον δὲ ἐσφαλμῆν εἶναι ἢ τῆ ἀρετῆ εἰς ἠθικὰς καὶ δευοντικὰς δευολῆ τῆ Αἰετιστέλας· πόσον καταχρησικῶς οἱ Ἐλλῆνες καὶ Λατῖνοι συμέχρον τῆ ἀρετῆ μὲ τῆ ἀνδρείαν, ὀνομάζοντες καὶ τὰς δύο μὲ τὸ ἴδιον ὀνομα· καὶ πόσον καταχρησικώτερον τινὲς Ἰταλοὶ μεταχειρίζονται τῆτον τὸν ὀρον, λοπιδιδόντες τὸν εἰς ὁποῖον ἤθελεν ἔχη ὀπιπιδειότητᾶ τῆ εἰς κᾶνύα ὀπιπιδόμα, ὀνομάζοντες λοπκλεισικῶς λοεδὸν νῆτιουσι ἠτι ἐναρέτης τῆς μυσικῆς καὶ χορδῆς . Μὲ τῆ αὐτῆ ἀνάλυσιν ἢμπορεῖμῆ νὰ κείνωμῆ, αὐ μῆ λόγῳ λοπφαινετα ὁ Μοντᾶνιας (Montagne) ὅτι ἢ ἀρετὴ εἶναι μία ὀνοια κᾶνῆ καὶ ἀπροσδιόρισος, ἢ ὁποῖα μεταβάλλετα καὶ τὰς καίρες, καὶ καὶ τῆ ἔθνη· αὐ ὁ Λᾶκιοι μῆ λόγῳ τῆ λοπτοέμη εἰς τῆ ἀπληγῆ ὀπληφῆν τῆ ἀνθρώπων, λοπφαινόμῆος ὅτι αἱ παράξεις ὀνομάζονται ἐναρέτοι ἢ ἐλατωματωδεις ὄχι καδ' ἐαυτὰς, ἀλλὰ καδ' ὁ νομίζονται κοινῶς ἀξια ἐπαίνε ἢ λογῳ· αὐ ὁ Ἐλβέτιος ἔχη δίκαιον νὰ τῆ λοπφῆ εἰς τῆ τῆ κοινῆ καλῆ ὀπιθυμῆαν· αὐ ὁ Μοντεσκῆ μῆ λόγῳ ὀποδέτη δευφορον βᾶσιν εἰς τὰς Δημοκρατίας, καὶ Μοναρχίας, λοπφαινόμῆος ὅτι τῆ μῆ
 παρῶ-

πρώτων βάσις εἶναι ἡ ἀρετή· τῷ δὲ δευτέρων, ἡ τιμή, κτ.

Ἡ ἀρετὴ προϋποθέτει πάντοτε μίαν κάποιαν ἀνδρείαν καὶ θηραιότητα ψυχῆς· ἐπειδὴ αἱ ἀδύνατοι ψυχαὶ μόλις ἔξαρκεσι νὰ ἐκπληρῶσιν τὰ ἀφύκτα χρέη των, ποῦ καὶ γε δεῖ καὶ νὰ τὰ ὑπερβάλλων. Αὕτη δὲ ἡ ἀνδρεία πότε μὴ ἐνεργεῖται εἰς πράξεις ἀφορώσας εἰς ἡμᾶς αὐτὸς, καὶ καθιστᾷ τὰς ἀρετὰς, ὅπῃ ἀνήκεν εἰς τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον, τῷ ὁποίῳν προωδύεσθαι εἶναι καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς θηραιότης, ἡ ταπεινώσις, καὶ μετεωροσυνή εἰς τὰς ἐπαινεῖς, εἰς τὰς τιμὰς, καὶ εἰς τὰς δότυχίας, ἡ σωφροσύνη εἰς τὰς ἡδονὰς, καὶ ὧν ὠμιλήσαμεν· πότε δὲ εἰς πράξεις ἀφορώσας εἰς τὸ Θεῖον, καὶ καθιστᾷ τὰς ἀρετὰς, ὅπῃ ἀνήκεν εἰς τὸν δεισέβη ἄνθρωπον, καὶ ὧν θέλομεν ὀμιλήσει εἰς τὸ Γ'. Μέρος· καὶ πότε εἰς πράξεις ἀφορώσας εἰς τὰς λοιπὰς ἀνθρώπων, καὶ συγκροτεῖ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς, τὰς ἀνηκέσας εἰς τὸν ἐπεικῆ ἄνθρωπον, καὶ ὧν λέγομεν ἥδη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῷ κοινωνικῶν ἀρετῶν ἐν μέρει,
ἢ πρῶτον περὶ τῆς Εὐποιίας.

Ἀρετῶν κοινωνικῶν, καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου εἰρημνία, ἐννοῦμεν τὴν ἔξιν τῶν πράττειν πράξεις ἐπαινετὰς ἐπὶ τῇ τῷ ἄλλων ὠφελείᾳ, χωρὶς νὰ μᾶς ἀναγκάζῃ εἰς τὴν τὸ χρέος· ἢ καὶ θεωροῦμεν ἅπῃ ὅτι ἀπαιτεῖ ἀφύκτως τὸ χρέος μας. Λοιπὸν τὰτε περὶ τούτων, ἐπειδὴ τὸ νὰ ἀπονέμηται ἐκάσῳ τὸ αὐτῷ ἀνήκον, εἰς τὸ ὅποιον συρίζεται ἡ δικαιοσύνη· τὸ νὰ φυλάττηται καὶ νὰ ἐκπληροῖ τὴν ὑπόχρεσιν, εἰς τὸ ὅποιον συρίζεται ἡ πίσις· τὸ νὰ ὀμιλῇ καὶ τὰ ἑσαπερικὰ φρονήματα

ματα τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ ὁποῖον σωίσαται ἢ εἰλικρίνεια· τὸ νὰ ἐνθυμῆται πρὸς ἀεργεσίας, καὶ νὰ τὰς ἀνταμείβῃ, ὅταν ἐνδέχεται, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ τὴν ἀγνωμοσύνην· τὸ νὰ ἀπέχη δὲ τῶν ἐκδίκησιν, εἰς τὸ ὁποῖον θεμελιῖται ἡ παράσις, καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ πράξεις, ὡς ἂν ὠμιλήσαμεν ἐν τῷ ἡγεμῶν Τμήματι, εἶναι χρέη ὠρυσμῶν καὶ ἀπαραίτητα· ἔξ τῆτο μὲν ὅλον ὅπῃ εἶναι πολλῶν ἐπαίνων ἀξία (ἐπειδὴ ἡ εὐφροδὰ τῆς ἡδῶν τόσον ἀσάφεια παρέχει, λέγει εἷας Φιλόσοφος, τὰ ἑξοδείγματα τῆς ἐκπληρῶντων τὰ χρέων, ὡσεὶ δι' αὐτὸ καὶ μόνον εἶναι ἄποδοκτέοι) δὲν φθάνει ὅμως εἰς ἐκεῖνον τὸν ὑψηλὸν βαθμὸν, τῷ νὰ ὀνομαθῆν ἀξίως ἐνάρετοι, τὰτ' ἔσιν ἀρεταί.

Ἡ πρώτη τῆς κοινωνικῶν ἀρετῶν, εἰς τῶν ὁποίων ἀρῆται τῶντι νὰ ἀποδοθῆ ἕτος ὁ τίτλος, εἶναι ἡ δόποια· μάλιστα ὅλαι αἱ λοιπαὶ εἰς αὐτῶν μόνον κατὰ τινὰ ἔσπον ἐμπεριέχονται (1). Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει καὶ αὐτὴ πολλὰς βαθμῆς, ἔξ τῆτο δὲν εἶναι ὅλοι (οἱ
βα-

(1) Ἡ δόποια εἶναι ὄνομα ἡμεῖς πειραμαθῶν ὅλας τὰς ἀρετῆς, ὅπῃ τίνων κατ' αἰονδῆποτε ἔσπον εἰς τὸ τῆς ἑτέρων καλόν. Ἰδιαιτέρων ὅμως δόποια καλεῖται τὸ δι' ἔργων δόποιον. Τὸ δὲ δῶροις ἢ χρεῖμασιν δόποιον καλεῖται μεγαλοσφίπεια, ἢ ἐλδοθεϊότης. Ἀγκαλὰ ὁ Κικέρων (Πεὶ Καθὰκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 11.) ὀνομάζει ἐλδοθεϊότητα καὶ τῶν πρώτων. Ἀν ὅμως ἡ ἀεργεσία σωίσαται εἰς τὸ νὰ συγχώρησιν εἰς ἑαυτὸν ὑπερθεῶν τῶν ἀξίων τιμωρίαν, τῆτο καλεῖται ἔλεις· ἐὰν δὲ σωξοφύβηται μὲ κάποιων ἀσπλαγγχίαν καὶ συμπάθειαν, λέγεται καλοκράδεια. Ἐὰν γίνεται μὲ κάποιων μεγαλειότητα, λέγεται γενειότης (τῆς ἐμερτλικῆς). Ἀν σωίσαται εἰς τὸ φιλοφροσῆσαι ἄλλους λαμῶν, καλεῖται λαμοφότης· ἐὰν δὲ εἰς ἔσπον χαιρείοντες καὶ αὐτὸ ἀραιρέτες πειρηπίσεις, λέγεται φιλοφροσύνη, ἢ ὀφροσφροσύνη. Ἐὰν εἰς ὑπόδοξας καὶ πειρηπίσεις τῆς ἕσπον, καλεῖται φιλοξενία· ἐὰν τέλος εἰς ὀικονδῆποτε βεβῆσαι τῆς πτωχῶν, λέγεται φιλοπτοχία.

βαθμοὶ) τῆς αὐτῆς ἀξίας, μίτε εἶναι ὅλοι τῆς ἀρετῆς ὀνόματος ἀξιοί.

Ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς εὐποιίας εἶναι ἡ φιλανθρωπία, ἡ ὁποία συλίσσεται εἰς τὸ νὰ δίδωμεν τοῖς ἄλλοις ἐκείνῳ τῷ ὅπκῳ, ἡ ὁποία δὲν πορξενεὶ εἰς ἡμᾶς αὐτὴς κάμμίαν ζημίαν ἢ ἐνόχλησιν, κῆ νὰ βοηθῶμεν τὰς ἄλλας κῆ μὲ κάποιαν ζημίαν μας ἐνόχλησιν, τελάχισον εἰς τὰς δευτεράς φερασάσεις των. Ἀλλὰ τῆτο εἶναι, ὡς δέδεικται ἐμπροσθεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Β'), χρέος διωρισμὸν κῆ ἀπαραίτητον τῶ ἀνθρώπῳ, κῆ ἡ ἐκπλήρωσίς τε δὲν ἡμπορεῖ νὰ σωμαριθμηθῆ εἰς τὰς ἀρετάς.

Τὰ δεινὰ, ὅτῃ εἶναι μικρὰ, ἢ δὲν ἔχουσιν τόσῳ ἐπίδειξιν, ἢ πορξενῶν μεγάλῳ ἐνόχλησιν, ἢ μεγάλῳ βλάβῳ κῆ κίνδυνον εἰς τὸν βοηθῶντα, εἶναι τὰ μόνα ὅτῃ φαίνονται, ὅτι δὲν ἀναγκάζεν καθόσια κατὰ χρέος ἀπαραίτητον νὰ δάσῃ βοήθειαν· μικρὸν φαίνεται ἔτι κῆ τὸ μεταδιδόναι τοῖς ἄλλοις ἐκ τῆς οἰκείων χωρὶς ἀπαραίτητῆς ἀνάγκης, ἢ κῆ πλέον αὐτῆς τῆς ἀνάγκης. Ἀλλ' ἐνθά λήγει τὸ χρέος τῆς φιλανθρωπίας, ἐκεῖ ἀρχεται, ὡς εἶπομεν (Τμήμ. πορσηγμ. Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Β'), ἡ τῆς εὐποιίας ἀξία.

Αὕτη δὲ ἡ ἀξία εἶναι ἀνάλογος τόσον μὲ τῷ ποσότητι κῆ ποιότητι τῆς ἐργεσιῶν, ὅσον κῆ μὲ τὰς φερασάσεις ἐκείνων, ὅπου τὰς κάμμεν, ἢ τὰς δέχονται.

Καὶ ὅσον μῆδ ἔχει τῷ ποσότητι, τὸ πορᾶγμα εἶναι αὐτόθεν πορόδηλον· ἡ δὲ ποιότης ἡρηται ἀπὸ αὐτῷ τὴν φύσιν τῆς ἐργεσίας· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου γλυτόνει τὴν ζωὴν ἐνός ἀνθρώπῳ, κάμνει πολὺ περσιότερον, ἀπὸ ὅ,τι κάμνει ἐνάς, ὅστις τὸν βοηθεῖ εἰς μίαν μικροτέραν δυσυχίαν· κῆ φερασότερον διώαται μία ἐργεσία, ἡ ὁποία ἔχει ἐπίρροιαν εἰς ὄλλῳ τῷ ζωὴ ἐνός ἀνθρώπῳ, πορᾶ μία πορσωεινή.

Ἡ μεγαλητέρα ὅμως ἀξία τῆς εὐποιίας ἡρηται ἀπὸ

ὑπὸ τὰς περιστάσεις τῆ δὲ ποιῶντος· ἐπειδὴ ὅσῳ περισσοτέρων ἐνόχλησιν κερéπει νὰ ὑποφέρῃ, ἢ ὅσῳ περισσοτέρων βίῳ κερéπει νὰ κάμῃ εἰς ἑαυτὸν ὁ δὲ ποιῶν, τόσῳ περισσοτέρων ἐπαίνων ἀξίος εἶναι· ὁ δὲ οὗτος ὅστις ἔχει εἷς μόνον ἄρτον, καὶ αἰδανόμενος ἑαυτὸν πεινῶνται, τὸν μοιράζει ὁμως μὲ ἄλλον πεινασμένον, αὐτὸς κάμνει περισσότερον, ἢ τὸ ὅσον κάμνει εἷς, ὅπου χαρίζει χίλια φλωεῖα ἐν τῷ περισσοτέρων τε.

Εἰς τῆτο ὁμως ἔχον εἷς κερóτερον οἱ πλείοσι καὶ πολυκλήμονες· ὅτι ὅσον ὀλιγώτερον τὸς κοσίζει νὰ κάμνῃ καλόν, καὶ ὅσῳ ἐπομῆως ὀλιγώτερον ἀξίαν ἔχον δὲ αὐτὸ, τόσῳ περισσότερον ἠμπορεῖ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀξίαν τὸς πολυπλασιάζοντες τὰς εὐπορίας, καὶ κάμνοντες τὰς μεγαλιτέρας.

Μία βία ὁμως, τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖ νὰ τὴν κάμνῃ εἰς ἑαυτὸς ἐπίσης· καὶ μεγάλοι καὶ μικροί, καὶ ἡ ὁποία εἶναι εἰς ὅλας ἐπίσης εὐδοξος, εἶναι τὸ εὐποιεῖν τὸς ἐχθρὸς, ἢ τὸς ἀχαρίζεσθαι. Τὸ ἀπέχεσθαι ἐκδικήσεως εἶναι εἷς κέρεος, ὡς δέδεικται εἰς τὸ κερó τῆτο Τμήμα (Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Α'.)· καὶ μὲ ὅλον ὅπῃ καὶ τῆτο μόνον ἀπαιτεῖ μίαν μεγάλην βίαν, ὅσον συναρθεμεῖται ἔμως εἰς τὰς ἀρετὰς, καθὼς μήτε ἡ βία, ὅπῃ οφείλει ἄλλοστις νὰ κάμῃ δὲ νὰ ἀντίσταν εἰς μίαν ἰχυροτάτην πείραξιν, ἢ ὁποία τὸν φέρει εἰς κερμίασ ἀτιμον κεράξιν. Ἡ ἀρετὴ ἀρχίζει ὁπόταν ἔχητις τὴν ἠθναϊότητα νὰ κάμῃ καὶ καλόν εἰς τὸν ἀδικήσαντα· καὶ αὐτὴ ἡ βία, ἢ ὁποία εἶναι σωλήθως βαρυτάτη, εἶναι τὸ πλέον ἠθναϊότερον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ μίᾳ ψυχῇ τῆτόντι μεγάλη.

Τοῖσπεν εἶναι, λέγει ὁ Σενέκας, καὶ τὸ δὲ ποιεῖν τὸς ἀχαρίζεσθαι. Ἡ θεᾶ εἷς ἀγνώμονος παροργίζει κοινῶς καὶ φέρει ἀνδία· ὅστις ὁμως ἔχει ἠθναϊότητα νὰ νικήσῃ αὐτὴν πῖν δὲ κολωπάτην ὑποστροφῶν, ὅστις δὲ δικάται, τυχεσθῆς νέας περιστάσεως, νὰ δὲ ποιήσῃ ἐκεί-

κείνης τῆς ἰδίας, οἱ ὅποιοι ἐφώνησαν ἄλλοτε πρὸς αὐτὸν ἀχάριστοι, αὐτὸς εἶπαι αἰσάντως καὶ ὄντως ἄξιος τῆς προσήκειας τῶ μεγάλῃ, ἡριανῇ, καὶ μεγαλοψύχῃ.

Ὡς δὲ πρὸς τὸ διεργετήμιον ὑποκείμενον, πόσον ἀξιεπαινετώτερα εἶναι ἢ διποιία, ὅσον περαιοτέρους ἀνθρώπους περιλαμβάνει. Διὰ τῆτο ὁ Ἀνδρέας, ὁ Δοξίας, ὅπῃ ἐλάβεθέρωσε τῷ πατερίδα· ὁ Θιμισοκλῆς, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Κάμιλλος, ὁ Φάβιος, ὁ Σκιπίων, ὁ Μάρκελλος, ὅπῃ διεπύρηνσαν εἰς τῷ πατρίδατων τῷ ἐλαθέθειαν· ὁ Τίτος, ὁ Τραϊανός, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὅπῃ ἔκαμαν δῖτυχές τὸ δρυχωρότερον βασιλείον τῶ Κόσμου, θέλκν εἶναι ὑποκείμενον θαύματος, καὶ ἀγάπης εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Οὐχ ἦτιον ἄξιοι τῆς κοινῆς δυνωμοσιῆς εἶναι καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ φωτίζεν τὸ ἀνθρώπινον ἦρος μὲ τὰς μαθήσεις των, καὶ μὲ τὰς ἐφευρέσεις των· Ὁ Γαλλιλαῖος, ὁ Καρτέσιος, ὁ Βάικων, ὁ Λάκιος, καὶ ἄλλοι παλαιότεροι θέλκν ὄξυμνῆνται εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

Ὅταν δὲ ὁ λόγος εἶναι πρὸς εὐδὸς καὶ μόνῃ ὑποκείμενον, πόσον ἀξιεπαινετώτερα εἶναι ἢ διεργεσία, ὅσον καλλίτερα τῷ μεταχειρίζεται τινάς. Διὰ τὴν διποιία θέλει νὰ εἶναι μεγάλη, δεῦν θέλει ὅμως νὰ εἶναι τυφλή (1).

Ὅταν δὲ οἱ διεργετηθισόμενοι εἶναι πολλοὶ, προτιμῶνται α. ἐκεῖνοι, εἰς τὰς ὁποῖας ἀνήκει περαιοτέρον ἢ ἀπὸ συγγῆειαν, ἢ ἀπὸ φιλίαν, ἢ ἀπὸ συνηθισοφίαν, ἢ ἀπὸ κοινωσίαν πατερίδος, ἢ δι' ἀνδραγαθίαν. β. ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔχων περαιοτέρων χρείαν. γ. ἐκεῖνοι, ὅπῃ φαίνονται ἀξιώτεροι. Καὶ ὁπόταν προ-
βλέ-

(1) Εὐποιίαν μὴ καλῶς γιγνομένην, κακουργίαν ἔγωγε τίθεμαι, ἔλεξην ὁ Ἐννιος παρὰ Κικέρωνι (Καθηκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 12.).

βλέπωμεν ὅτι ἡ δεργασία μας ἔχει νὰ γραφῆ εἰς κακῶν χεῖρα, πρέπει νὰ μὴ τὴν κάμνωμεν. Δὲν τὶ τότε εἶναι ὡς αὐτὴ νὰ ἐδίδωμεν ἄπλα εἰς χεῖρας εὐδὸς κακῶν, Δὲν νὰ ἠμπορέσῃ νὰ βλάψῃ περισσύτερος (1).

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐκλογῆς, καὶ ὁ ἔστος καὶ τὸ τέλος, καθ' ὃ γίνεται πρὸς ἄλλας τὸ καλόν, ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ μᾶλλον, ἢ ἦτον ἐπαινετικῶς τὴν δεργασίαν. Ὁ Ἀββᾶ τῶ Ἀγίω Πέτρῳ (l'Ab. de Saint Pierre) χαρίζοντας εὐὰ μέρος τῆς περιουσίας εἰς τὸν Βαριγιῶν (Varignon), δὲν ἐζήτησεν ἄλλου συνθήκην, εἰμὴ νὰ μὴ ἐξαρτᾶται κατ' ἐξοχὴν λόγον εἰς τὸ ἐκεῖνον· ἠρωϊσμός ἀξίος, λέγει ὁ Δαλαμβέρτ, νὰ τὸν κάμνῃ ὅλοι οἱ δεργῆται. Ὁ Μοντεσκιὸς ἔκαμῃ ἀκόμη μεγαλύτερον ἠρωϊσμόν, ὅστις καταβαλὼν μίαν μεγάλην ποσότητα χρημάτων, Δὲν νὰ ἐλοδωρῶσῃ, καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς μίαν τιμημένην φαρμίαν τὸν ἀδελφὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος ἐπιλαιπυρεῖτο εἰς πικρὰν δουλείαν εἰς τὰς Βαρβαρέζας, δὲν ἠθέλησε ποτὲ μῆτε νὰ γνωριθῆ (2).

Τὸ δῶρον, λέγει ὁ Σενέκας (Περὶ Εὐπορίας), πρέπει νὰ κλείσῃ τὸ σῆμα τῶ δίδοντος, καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὸ τῶ λαμβάνοντος. Ὁ Χίλων ἔλεγε καὶ τὴν ὁμοίωσόν, ὅτι πρέπει δηλαδὴ νὰ ἀληθμονῆ τινὰς τὰς χάριτας ὅπῃ κάμνῃ, καὶ νὰ ἐνθυμῆται ἐκεῖνας, ὅπῃ λαμβάνει. Ὅποιος καυχᾶται, ἢ κάμνῃ ὀπίδειξιν Δὲν τὰς χάριτας ὅπῃ κάμνῃ, δὲν εἶναι πλέον ἀξίος δι-
γνω-

(1) Πρέπει νὰ παρατηρῶμεν μὴπως ἡ δεργασία εἶναι βλαβερὰ ὅσον εἰς ἐκεῖνας, πρὸς τὰς ὁποίας θέλει φανῆ νὰ γίνεται, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας. Videndum est ne obsit benignitas, κτ. (Κικέρ. Περὶ Καθῆκ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 14.)

(2) Ὁρα τὴν Ἠθικὰ Διήγηματα (Nouvelle Morali) Τόμ. Β'. Διήγημ. 12.

γνωμοσύνης· ἔξ' τὴν ἀρπάζει, ἔπος εἰπεῖν, μόνος τῷ τῷ ἀμοιβῶν.

Ἀλλ' εὖν ὁ ἔξ' κενοδοξίαν δ'εργετῶν εἶναι ἀξιοκατηγόρητος, πολλῶν μᾶλλον ὁ δ'εργετῶν ἔξ' κέρδος αἰχρὸν. Ὅς τις δίδει ἔξ' νὰ λάβῃ, δὲν δίδει τίποτες, λέγει ὁ Σύνεκας· καὶ, πρέπει νὰ χαρίζη τις τῷ χάριν, καὶ ὄχι νὰ τῷ δανείζῃ· λέγει πάλιν εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτός· καὶ, ὁ ἐνάρετος ἀνθρώπος ὅταν δίδῃ, δὲν πρέπει νὰ σκοπῇ ἄλλο, εἰ μὴ μόνῳ τῷ ἡδονῶν δι' ὅτι ἔδωκεν (1).

Καὶ μὴ νομίσης, ὅτι αὐτὴ μόνη ἡ ἡδονὴ εἶναι καθ' ἑαυτῷ μικρὰ ἀμοιβή. Διὰ τὴν εἰς μίαν αἰδαντικῶν ψυχῶν δὲν εἶναι ἄλλη ἡδονὴ μεγαλιτέρα ἢ τὸ νὰ ποροξοῖ ἡδονῶν εἰς τὰς ἄλλας. Πόσον ἡδύς καὶ περιπνός σοχασμός εἶναι τὸ νὰ ἡμπορῇ τις νὰ λέγῃ καθ' ἑαυτὸν, ὁ δεῖνα ζῆ, καὶ εἶναι περὶ χαρῆς καὶ ὀδύμων ἔξ' αἰτίας μὴ! Ὅς τις ἔχει τοιαύτῳ ἔξ' θεσιν δὲν θέλει μεταμεληθῆν ἵνα δὲ ὅτι ἔκαμε καλὸν εἰς ἄλλας· ἐπειδὴ ὅσον ἀχάριτος καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δ'εργετηθεὶς, δὲν θέλει ἡμπορέσει νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τῷ ἡδονῶν καὶ ἐκείνῳ, ὅπῃ ἐδοκίμαζον ὅταν τὸν δ'εργετῶσαν.

Ἀγκαλὰ καὶ εἶναι σπαιῖον εἷας ἀνθρώπος τῶντι δ'εργετικὸς, τῶν ἔστιν ὁ δ'εργετῶν ἔξ' μόνῳ ἀρετῆν, καὶ ὄχι ἄπο κενοδοξίαν, ἢ δι' ἄλλα αἰχρὰ τέλη, νὰ ἀπαντήσῃ ψυχῆς ἀχάριτος· ἔξ' τί ἡ δ'γνωμοσύνη εἶναι πάθος, εἴτ' ἐν μία ἔξ' θεσις, τῷ ὁποίῳ τῷ αἰδανόνται ὅλοι, καὶ ἔχ' ἀπλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τινος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μὴ πολλῆς ἡδονῆς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ γίνονται τινὲς ἀχάριτοι, τὸ σφάλμα εἶναι
ὡς

(1) Οὐκ ἀμφιβάλλεται ὅτι ὁ καλέμβρος ἐλασθεῖς καὶ δ'εργετικὸς ποιῶν τὸ κατῆκον παρὰ ἑδὲν ἕτερον ἀφορῶν τέλος. (Κριέ-
ραν ἐν τῷ περὶ Νόμων Βιβλ. Α'.)

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτῷ τῷ διεργετῶντων, καὶ ὄχι τῷ διεργετῶντων. Διὰ τί εἷας ἀνθρώπος κοινόδοξος, ὅς τις διεργετῆται μὲ εἷνα ἔσπονον ὑπεροχῆς, ἢ τις κοροξωεὶ κακῶς, ἢ κομπάζων εἰς τὴν διεργεσίαν, καταχαιρῶν τὸν διεργετῶντων, ἢ φθαίνει καὶ εἰς τὴν αὐθάδειαν τὰ νὰ ζητῆ νὰ τὰ ἀνταμείψων τὰς διεργεσίας τε, εἷας τοιοῦτος ἀνθρώπος πῶς ἡμπορεῖ νὰ ἀγαπηθῆ; Ἐνας ἀνθρώπος εἰς ἀκρον αἰχροκερδῆς, ὅς τις, ἀνὸ κάμη κάμνίαν διεργεσίαν, φέρεται πάντοτε πρὸς τὸν διεργετῶντων ὡς πικρὸς δανεισῆς, πῶς εἶναι ἔσπος νὰ μὴ εἶναι φοβκτέος; Ἐν κεναντίς ἕνας ἀνθρώπος τρώντι ἐνάρετος, ὅς τις, ὅταν διεργετῆ, ἐμπνέει ἀγάπην καὶ φάρρος εἰς τὸν διεργετῶντων, ὅς τις ὄχι μόνον δίδει κοροθύμως τῷ αἰτῶντι, ἀλλὰ καὶ κορολαμβάνει αὐτοκοροαίρετος τὰς αἰτήσεις τῷ ἄλλων, ὄχι νὰ τὰς ἀπαλάττη τῆς αἰχρώς, ὅς τις κορώτος θέλει ζηλοτύπως νὰ καλύπτῃ τὰς διεργεσίας τε, ὅς τις ἀλλοῦ ἀμοιβῶ δὲν σκοπεῖ, εἰμὴ μόνον τὴν δὲτυχίαν τῷ διεργετῶντων, αὐτὸς βέβαια θεωρεῖται πάντοτε ὡς πᾶντων μὲ ὄμμα δὲγνωμοσιώης καὶ ἀγάπης, λαβῶεται ὡς Θεὸς κοροσάτης, καὶ ὅσον αὐτὸς σιωπᾷ, ποσῶν μᾶλλον ἄλλοι ὑποχρεῖνται νὰ τὸν θειάζων καὶ νὰ τὸν ἐξυμῶν· καὶ ὅσω ὀλιγώτερον αὐτὸς τὸ ἐπιζητεῖ, ποσῶν μᾶλλον κοροθυμεῖται καθεῖνας νὰ τῷ δείξῃ τὴν δὲγνωμοσιώην τε.

Ἀντίκεινται δὲ τῇ ἀληθείᾳ δὲποία καὶ ἐλδθεριότητι τὰ δύο ἀκρα, ἀσωτία διλονότι καὶ φειδωλία, ἢ φιλαργυρία, ὣν ἡ κορώτι εἶναι ὑπερβολή, καὶ ἡ δὲδτέρα ἐλλειψίς· καὶ ὅσον μὴ ὄχι τὴν δὲδτέρα, τὸ κοροῦγμα εἶναι αὐτόθεν δὴλον· ὡς δὲ μόνος τῆς κορώτης ἡμπορεῖ τις νὰ ἀμφιβάλλῃ πότερον ἀρετῆ, ἢ κακία. Θέλει παύσει ὄμως κάθε ἀμφιβολία ἀνίσως σοχαδῶμὸν ἀ. ὅτι ἡ ἀσωτία ἐπιδαφιδολομῆ τὰς διεργεσίας χαιεὶς μέτρα, καὶ χαιεὶς ἐκλογίω, τὰς ὄχασκορπίζει ὡς τὰ παλλὰ εἰς ἀνθρώπων ἀχρείς, εἰς τὰς ὅποιες τὸ ποιεῖν ἀγαθὸν εἶναι ἐν ταύτῃ ποιεῖν κακὸν εἰς

τὴς ἀγαθῆς. β. ὅτι ἡ ἀγὰν ὀπιδαφίλεια εἶναι δύ-
 σκολον νὰ πηγαίη πολλὰ καὶρὸν χωρὶς τὴν ἀντικει-
 μίβην καίαν τῆς φειδωλίας καὶ ἀρπαγῆς. Διὰ τὶ ὁ
 ἄσωτος ἀνθρώπος, ἀφ' ἑ κατασπατάσῃ τὰ ἔδικά τε,
 μὴ δυνάμειος νὰ παρατηθῇ ἀπὸ τῆς ἀσωτίας, εἰς
 τὴν ὁποίαν εἶναι συνηθισμένος, καταφύγει εἰς μέ-
 σα ἄδικα, ἀρπάζωντας ἀπὸ οὗαν ἐκεῖνο, ὅπῃ κατα-
 σπατᾷ εἰς ἄλλον. „ Τὰς ἀγὰν χορηγίας τὰς ἑαδέ-
 „ χονται, λέγει ὁ Κικέρων, αἱ ἀρπαγαί. Διὰ τὶ οἱ
 „ ἄσωτοι, ἀφ' ἑ ἑα τὴν ἀσωτίαν τὴς ἀρχίσκν νὰ μέ-
 „ νεν κενοί, ἀναγκάζονται νὰ ὀπιβάλλων τὰς χεῖρας
 „ εἰς τὰ ἀλλότρια. Διὰ τῆτο, λέγει, δεῦν πρέπει μὴ-
 „ τε νὰ κατακλείη τινὰς τὰ ἀγαθὰ εἰς ἑῶπον, ὡ-
 „ σε νὰ μὴν ἀνοίγη εἰς ἄλλης θύραν φιλιανθρώπιαν·
 „ μὴτε πάλιν νὰ τὰ ἀνοίγη εἰς ἑῶπον, ὡσε νὰ τὰ
 „ ἐκθέτη εἰς ὄλλης· χρειάζεται κὶ εἰς τῆτο μέτρον, τὸ
 „ πῶντων ἀείσον· τῆτο δὲ ἔσω ἀνάλογον τῆ ἐκάστῃ
 „ διωάμει. Πρέπει νὰ ἐνθυμῆται πᾶς τις τὴν πα-
 „ λαίαν παροιμίαν, ὅτι ἡ ἀσωτία πυθμύρα (πᾶ-
 „ τον) δεῦν ἔχει (Κικέρ. ὄφι Καθηκ. Βιβλ. Β'.
 Κεφ. ΙΙ.) (Ι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Φιλοφροσύνης.

Η Φιλοφροσύνη συνίσταται εἰς ἐκείνας τὴς θερα-
 πείτικὰς κὶ ἀγρικὰς ἑῶπας, ὅπῃ δείχνει τις ἐκ καρ-
 δίας αὐτοπροαιρέτως εἰς τὴς ἄλλης· οἱ ὁποῖοι μὲ ὄλον
 ὅπῃ

(1) Sequuntur largitionem rapinae. Cum enim dando ege-
 re ceperint, alienis bonis manus afferre coguntur.

ὅπῃ δὲ συμπίπτει δὲν ἠμπορῆν νὰ ὀνομαδῆν ὀποιῶν, ἀποξενῶν ὅμως μεγίστῳ ἡδονῷ εἰς τὰς λαμβάνοντας, καὶ πόλιω ἔπαινον εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἰξούρην νὰ τὰ μεταχειρισθῆν καὶ τὸ δέον.

Οἱ βόποι τῆ πολιτικῆ καὶ τῆ καθήκοντος εἶναι ἀπαράλλητοι εἰς εἶαν ὅπῃ ζῆ μεταξύ τῆ ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα εἰς πεπολισμένης κοινωνίας· καὶ ὅποιος τὰς ὑπερέχει δικάως κατηγορεῖται καὶ μισεῖται ὡδὲ πάντων ὡς ἀχρεῖκος καὶ ἀπολίτῃς. Τὸ πολιτικὸν λοιπὸν καὶ ἡ χρῆσὸς, ἡτις σιωπῶνται εἰς τὸ νὰ προσφέρῃ τις ἐκάστῳ τὸ ὀφειλόμενον σέβας, νὰ φέρῃται κοσμίως καὶ ἀσείως πρὸς πάντας, νὰ μεταχειρίζεται πρὸς πάντας τὰς βόπας τῆ ἀρέποντος, ὅπῃ ἀπαιτεῖ ὁ ἐκάστω βαθμὸς, ἡ διορίζει τὸ ἔθος, νὰ ἀποφύγῃ καὶ ἔργα καὶ λόγους, ὅπῃ ἠμπορῆν νὰ ἀποξενῶν ἔχλησιν, ἡ ναυτίαν, ἡ δυσἀρέσκειαν εἰς τὰς ἄλλας, εἶναι χρέος, καὶ ὄχι ἀρετὴ· καὶ ὡδὲ τῆ ὠμίλησε λεπτομερῶς καὶ εἰς πλάτος ὁ Ἐπίσκοπος Δέλλα Κάζα (1).

Ἀλλὰ καθὼς ὅπῃ τελούτῃ τὸ χρέος τῆς φιλανθρωπίας ἐκείθεν ἀρχίζει ἡ ὀποιῶν, ἔπως ὄντα λήγει τὸ ἀφύκτον χρέος τῆ ἀρέποντος καὶ τῆς χρῆσὸς, ἐκεῖ ἀρχεται ἡ φιλοφροσύνη. Εἶναι πολλὰ ἀράγματα, τὰ ὀποῖα ἀμελεῖται μὲν, δὲν φέρῃν ἔλλειψιν εἰς τὸ τὸ ἀπόλυτον χρέος, ἀραττόμενα ὅμως κάμνῃν τὸ μέγιστον καὶ ἡδιστον ἀρτυμα καὶ τὸ βουφύ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.

Τοιαῦτα εἶναι τὸ νὰ ἀπολαμβανῆτις τὰς τῆς ἄλλων ὀπιδυμίας, κάμνωντας εἰς αὐτὰς αὐτοπροαιρέτως,
καὶ

(1) Ἐν τῷ Βιβλίῳ ὅπῃ ὀνομάζεται Galateo. Ὅς τις βέλεται νὰ ἰδῇ ἔν σμύσει τῆς τῆ παραγγέλματα, δυνάται νὰ θεωρήσῃ τὸν Προδῆκτον, τὸν ἐπιγραφομένον Regole della Civiltà, ἡτις κῆται ἔν τῷ σέλει τῆς σμύσης Πραγματείας περὶ Κατακρίτων τῶ Ἀνθρώπων ἀπὸς χρῆσιν τῆς παιδείας.

ἢ χωρὶς φθανάσειν τὰς δευτέρας ἐκείνας, ὅπερ ἀπαιτεῖ τὸ πολιτικὸν νὰ κάμνη, ὅταν ἤθελω τὴν τὰς ζήτησιν· νὰ ἐκδημιώσῃ πολλὰς τινὰ κάμνωντάς τω ἐκείνας τὰς δευτέρας, τὰς ὁποίας, ἐκείνος μίτη ἤλπίζε· νὰ ἀπαλλάττῃ ἄλλον πότε τῆς καὶ πότε ἐκείνης τὴν κόπον, ἀναλαμβάνωντάς τὸν αὐτός· νὰ φέρηται ἐξουσίως εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ προβλέπει, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καθ' ἡδονὴν εἰς τὰς ἄλλας· νὰ τὰς κάμνη μετ' ἄλλου καὶ αὐτῶν τῶν οἰκείων τε ἡδονῶν· νὰ τὰς σέβηται καὶ νὰ τὰς τιμᾷ καὶ τὰς φεισάσῃ, καὶ νὰ κάμνη καὶ τὰς λοιπὰς νὰ τὰς τιμῶν, καὶ νὰ τὰς σέβωνται ὁμοίως.

Εἰς τὴν φιλοφροσύνην ἀνάγεται τὴν σήμερον καὶ ἡ φιλοξενία. Εἰς τὰς παλαιὰς καιρὰς αὕτη ἦτον εὐαχέος τῆς φιλοφροσύνης, καὶ εἶναι ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον εἰς μερικὰς τόπους, εἰς τὰς ὁποίας δεὺν εἶναι κοινὰ ξενοδοχεῖα· ὅπερ ὅμως εἶναι ξενοδοχεῖα καὶ πανδοχεῖα, δεὺν ἔχει χρέος κανεὶς νὰ δεχθῆ ξενον εἰς τὴν ἰδίαν τε οἰκίαν, καὶ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ, ἐκτός εἰμὴ εἰς ἕκτακτόν τινὰ φείσασιν τὴν νὰ τὸν δεχθῆ πρὸς ἄρας, καὶ ὅταν δεὺν ἠμπορῆ νὰ εὕρῃ καταλύμα ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶναι σπανιώτερον. Ἔργον λοιπὸν φιλοφροσύνης, τὸ ἔστιν ἀρετῆς εἶναι νὰ προσφέρῃ τινὰς αὐτοπροαιρέτως τὴν ἰδίαν τε οἰκίαν εἰς φίλους ἢ γνωσίμους τε, καὶ νὰ τὰς ὑποδεχθῆ καὶ νὰ τὰς τιμήσῃ μὲ ἄλλας τὰς φειδοποιήσεις καὶ δευτέρας, ὅπερ ἀνήκειν εἰς τὴν φιλοξενίαν.

Καὶ μ' ὅλον ὅπερ αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς φιλοφροσύνης δεὺν φθάνειν εἰς τὴν ἀξίαν τῆς δειπνοφιλίας, δεὺν εἶναι ὅμως πολλὰ μακρὰν ταύτης· συμβαίνει μάλιστα πολλὰς τινὰς νὰ ὑποχρῶνται οἱ ἡνθρωποὶ φειδοτέρον, καὶ νὰ γνωρίζων μεγαλιτέραν χάριν δεὺν εὐαχέως ἔργον φιλοφροσύνης καὶ δειπνοφιλίας, φείσασιν δεὺν μίαν δειπνοφιλίαν (1).

Κ Ε

(1) Καὶ αὐτὰ μὲ ἀρετὰ, ἀπίστω, δεὺν μετέχον φιλοφροσύνης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς Φρονήσεως.

Εγιναν πολλαὶ συζητήσεις, αὐτὴ ἢ φρόνησις παρέπη
 νὰ τεθῆ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀρετῆς, ἢ ὄχι. Ἀπὸ
 τῶν ἀναλύσεων τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἐκάμαμεν εἰς τὸ προῶ-
 πον Κεφάλαιον, φαίνεται τῶντι ὅτι ἡ φρόνησις, μὲ
 τὸ νὰ ἀνήκῃ θεωρητικώτερον εἰς τὴν διάνοιαν, ὡσαύτως εἰς
 τὴν καρδίαν, πρέπει νὰ θεωρηθῆ θεωρητικώτερον ὡς
 διδασκαλία καὶ κανονιστικὴ τῆς ἀρετῆς, ὡσαύτως ὡς ἀρε-
 τή. Μὲ ὅλον τὸ ἐνταῦθα ἀπεταμιδύσαμεν νὰ ὁμι-
 λήσωμεν περὶ αὐτῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπίστως ἐξαιρεθῆ ἀ-
 πὸ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀρετῆς, δευτερευόντως μὲ ὅλον τὸ
 νὰ εἶναι τὸ ἐπισημότερον προτέρημα, καὶ ἡ ἀκρα τελειό-
 τησ τῆς ἐναρέτου ἀνθρώπου. Ἡ φρόνησις εἶναι, λέγει
 ὁ Βίαιος, εἰς τὰς ἀρετάς, ἐκεῖνο ὅπως εἶναι ὁ ὀφθαλ-
 μὸς εἰς τὰς πόδας, καὶ εἰς τὰς χεῖρας· καὶ ἐσημειώσα-
 μεν ἄνωτέρω (Κεφ. Β'.) καὶ ἡμεῖς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ
 δύσποια, ὅποτεν δευτερευόντως ὁδηγῆται ἀπὸ τῶν φρονήσεων,
 αὐτὴ νὰ εἶναι ἀφέλιμος ἢ μπορεῖ νὰ γῆν βλαπτικω-
 τάτη· πολλὰκις μάλιστα καὶ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ἀρετῆ, ὅταν
 εἶναι ἀπὸ φρονήσεως γίνεται κακία. Ἡ ἀνδρεία ἀπὸ
 φρονήσεως γίνεται θρασύτης· ἡ ἐλευθερίτης, ἀσω-
 τία· ἡ δολιχία πρὸς τὰς πονηρὰς, γίνεται ἀδικία
 πρὸς τὰς ἀγαθὰς· καὶ ὅτι τῶν λοιπῶν ὁμοίως.

Ἡ φρόνησις λοιπὸν, ἀρχίζωντας ἀπὸ τῶν ὀνομα-
 σίων

καὶ ἀνδρείας, ἐκπίπτει, λέγει ὁ Γαλῶν, τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀ-
 ζίας. Εἶναι ὡς αὐτὴν τὰς ἀξέσους πολυτίμους πέτρας, τῆς ὁποῖων δευ-
 τηρευόντως ἡ ἀξία (τιμὴ), ἀπίστως δευτερευόντως τῶν ἀνόμων
 φλέων, ὅπως τὰς καλύπτει.

σίαν τις, εἶναι χεδὸν ταύτων, μὲ τῷ πρόνοιαν· καὶ μία ἔλλογος πρόνοια εἶναι κυρίως καὶ καθ' αὐτὸ εἶναι, ὅπου συγκροτεῖ προηγεμένως τῷ ἔσιαν τῆς φρονίμης ἀνθρώπου. Διὰ τὴν αὐτὴν ἀνθρώπου ἐπρονοῶσεν, εἴτ' ἔν προέβλεπεν ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσαν, καὶ ἐκανόνιζε πάντοτε τὰς πράξεις τε κατὰ ταύτων τῷ πρόνοιαν, ἢ θελεν εἶναι τὸ φρονιμώτατον τῶν ὄντων.

Ἡ διαφορὰ ὅμως προκύπτει μέρος μὲν ἀπὸ τὰς ποικίλας πράξεις τῶν ἀνθρώπων, μέρος δὲ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἄλλων ὄντων τῆς φύσεως. Ὅθεν δεῖ νὰ ἔχη τινὰς ἐντελῆ φρόνησιν ἔπρεπε νὰ ἔχη τῷ δυναμὶν νὰ προβλέπῃ ἐπ' ἀκριβῆς ὅλας τὰς ἐνεργείας τὸσον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν ὄντων, ὅπῃ ἤμπορῶν νὰ ἔχεν ἐπίρροιαν ἐπάνω εἰς ἡμᾶς. Ἀλλὰ μία ἀκριβὴς πρόγνωσις εἶναι ἀδύνατος εἰς τὸν ἀνθρώπον· ἐπειδὴ προὔποθέτει ἀναγκαίως τῷ ἀκριβῆ γινῶσιν ὅλων τῶν νόμων, καθ' ἃς διδύκονται τὰ φυσικὰ ὄντα, ὅλων τῶν περὶ ἀσάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἤμπορῶν ἀμοιβαδὸν νὰ εὐρεθῶν, δεῖ νὰ προέλθῃ τὸ δεῖνα ἢ τὸ δεῖνα φαινόμενον, καὶ ὅλων τῶν ἀλληλοδεδόχων ἀποφάσεων τῶν ἀνθρώπων· τὸ ὅποιον ἀπεταμιόθη εἰς μόνον τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τῆς Φύσεως.

Μ' ὅλον ὅμως ὅπῃ μία πλήρης καὶ βεβαία πρόγνωσις εἶναι ἀδύνατος, ἤμπορῶν μὲ ὅλον τῆτο νὰ προχωρήσωμεν μὲ μίαν πιθανῶν εἰκασίαν.

Καὶ πρώτων πολλοὶ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι ἤδη ἐγνωσμένοι, καὶ πολλοὶ δεῖ τῆς πειρατικῆς καὶ τῆς συνεχῆς πείρας ἀνακαλύπτονται καθημέραν. Λοιπὸν ἐπειδὴ τὰ φυσικὰ ὄντα ὑπόκεινται εἰς ἀνάγκης εἰς αὐτὰς τὰς νόμους, πάντοτε ὁπόταν εἶναι τῆς ἡμετέρας δυνάμεως νὰ τὰ βάλωμεν εἰς τὰς ἐπιτηδείας πειρατικῆς καὶ νὰ πειράξωμεν τὸ δεῖνα, ἢ τὸ δεῖνα φαινόμενον, θελεῖ εἰμεθα πάντοτε βέβαιοι περὶ τῆς ἀποβάσεως· καὶ ὁπόταν δεῖ εἶναι εἰς τῷ δυνάμιν μας

να τὰ βάλωμεν εἰς τοιαύτας περὶ ἀσείεις, ἢ πορᾶ-
 μὲν πολλὰκις καὶ ἀπὸ τῶν περὶ ἀσείεις τῶν περὶ ἀ-
 σεων, εἰς τὰς ὁποίας ἤδη εὐρίσκονται, καὶ συμπερά-
 τωμεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει ἤδη να συμβῆ, καὶ ἀπὸ τῶν
 περὶ ἀσείεις τῶν περὶ ἀσεων, εἰς τὰ ὁποίας, δοθέν-
 των τινῶν, συνηθίζεν πολλὰκις να βάλωνται πα-
 ρ' αὐτῶν, να συναξώμεν πιθανῶς ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει
 να συμβῆ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἢ πορᾶμεν να δευτέρωμεν καὶ τὸ
 δοκῶν, καὶ τὸ ὁποῖον, μετὰ τὸ να εἶναι εὐμετάβολον,
 δὲν ἢ πορᾶμεν πόσον καλὰ να τὸ πορὶ δῶμεν, εἶναι
 αἱ θελήσεις τῶν ἀνθρώπων. Μ' ὅλον τῆτο ἔχεν καὶ
 αὐταὶ κάποιες νόμους, κατ' ἕς συνηθίζεν να διδύθω-
 νωνται.

Ἐνας σταθερὸς νόμος εἶναι, ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρωποὶ
 χωρὶς ὀξείας (ἢ τῶν τὸ εὖ εἶναι, τῶν ἔστι τῶν εὐ-
 δαιμονίων). Λοιπὸν ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς ἐμ-
 πορᾶν, ὅτι βᾶσις τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας εἶ-
 ναι ἢ τῆς ψυχῆς ἡσυχία, καὶ συμπλήρωσις ἢ δὲ χα-
 εῖσις· καὶ ὅτι αὐταὶ χωρὶς τιμῆς καὶ ἀρετῆς δὲν
 πορᾶν. Ἀλλὰ μίαν τοιαύτην ἀλήθειαν μῆτε ὅ-
 λοι τῶν γνωρίζεν κατὰ τὸν τρόπον, μῆτε ὅλοι ἐκεῖνοι
 ὅπερ τῶν γνωρίζεν, εἶναι πάντοτε σταθεροὶ εἰς τὸ να
 τῶν βάλειν εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ φαντασία, αἱ πορᾶν, καὶ
 τὰ πάθη κάμνεν ἄλλες μὲν να θεωρῶν ὡς πορᾶ-
 τεῦον πορᾶν τῆς εὐδαιμονίας τῶν τὰ πλάτη, ἄλλες
 δὲ, τὰς ἀρχὰς (ὀξείας), ἄλλες τῶν δόξαν, ἄλ-
 λες τῶν πολυμάθειαν, ἄλλες τῶν ἀργίαν, καὶ ἄλλες
 τῶν ἡδονῶν. Κάθε εἷας λοιπὸν διδύθωει τὰς πορᾶ-
 ξεις τε πορᾶν ἐκεῖνο πορᾶν τῶν τὸ ὑποκείμενον, εἰς
 τὸ ὁποῖον ἐλπίζει να εὐρῆ τῶν ἀκραν εὐδαιμονίαν
 τε. Γνωσθέντος λοιπὸν τῆς ὑποκειμένης, εἰς τὸ ὁποῖον
 εἷας ἀνθρώπος ἀποτείνει πορᾶν τῶν τῶν σκοπούς
 τε, δὲν θέλει εἶναι δύσκολον να τὸν βάλωμεν εἰς
 περὶ ἀσείεις, εἰς τὰς ὁποίας να διυνηθῶμεν κατὰ τὸ
 μέλλον καὶ ἢ τῶν να διδύθωμεν πορᾶν τὸ δοκῶν τῶν

θέλησίν τε, ἢ ἐγνωσμένων τῶν περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἤδη εὐρίσκεται, νὰ ἀποδιδῶμεν ποῖα πρέπει νὰ εἶναι αἱ πράξεις τε.

Ἐκ τῶν τῶν ἀρχῶν καταβαίνειν παρ' αὐτῶν οἱ κἀνόες τῆς φρονήσεως. Πρὸ τῆς ἐπιχειρηδῶμεν λοιπὸν οἰοῦνθ' ὅτι πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαῖον, α'. νὰ ἐξετάζωμεν ἐπιμελῶς ποῖα φυσικὰ ὄντα ἡμπορῶν νὰ ἔχεν εἰς αὐτὸ ἐπὶ ῥοίαν· ποῖα εἶναι αἱ ιδιότητες τῶν τῶν ὄντων· εἰς ποῖας περιπτώσεις πρέπει πιθανῶς νὰ εὐρεθῆν, ἢ ἡμπορῶμεν ἡμεῖς νὰ τὰ βάλωμεν, δε' νὰ συωεργήσων, ἢ τελάχισον νὰ μὴ ἐναντιωθῆν εἰς τὴν ἐκβασιν τῆς ἐγχειρήματός μας. β'. ποῖος ἀνθρώπος πρέπει νὰ μεταχειριδῶμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργᾶς· ποῖοι ἡμπορῶν νὰ ἔχεν κάποιον συμφέρον εἰς τὸ νὰ συωεργήσων, ἢ νὰ ἐναντιωθῆν· ποῖος εἶναι ὁ χαρακτήρ, ποῖον τὸ κυρεῦον πάθος, ποῖα ἡ φυσικὴ, ἢ ἡθικὴ δυνάμις τῶν, δε' νὰ μεταχειριδῶμεν, καὶ νὰ ἐπιχύσωμεν τὰς συωεργήσων, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν, ἢ νὰ καταστήσωμεν ἀνωφελεῖς τὰς σκοπὰς τῶν ἐναντιῶν.

Πρὸ πάντων ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάζωμεν προσεκτικῶς τὴν φύσιν αὐτῆς τῆς ἐγχειρήματος. Νομίζω ὅτι εἶναι ἀνωφελές νὰ εἰδοποιήσω ὅτι, ἀνίσως τὸ ἐγχεῖρημα εἶναι ἀτιμον, δε' πρέπει νὰ ἀχολήσωμεν εἰς αὐτὸ μήτε τὸν σοχασμὸν μας, πολλῶν μᾶλλον τὰς πράξεις μας. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς τιμῆς πρέπει νὰ θεωρῶμεν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ὀφελος· δε' τί ἡθέλον εἶναι μεγίστη ἀφροσύνη νὰ κοπιᾶζωμεν εἰς εἷνα ἔργον ἢ ἀνωφελές, ἢ ἐπιζήμιον. Τὸ δὲ ὀφελος πρέπει νὰ τὸ ζυγοσθεμίζωμεν με ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν ἐπιμερδῶν ἀποτελεσμάτων, ὅπῃ ἡμπορῶμεν νὰ ἐλπίσωμεν· νὰ τὸ ἀδαβάλλωμεν με τὰ ἐναντία ἀποτελέσματα, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ πορέλθων ἐκ τῆς, καὶ με τὰ ἔξοδα καὶ τὸν καιρὸν, με τὰς δυσκολίας καὶ με τὰς ἐνοχλήσεις, ὅπῃ πρέπει νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργᾶς.

Οἷλαι

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐξετάσεις ἀπαιτῶσιν, ὡς δῆλον τοῖς πᾶσι, καιρὸν, σκέψεις, ἢ νῦν ἥσυχον. Ὅθεν ἔπεται, αἰεὶ ὅτι κάθε ἀπόφασις γινομένη ἐπάνω εἰς τὸν βρασμὸν τινὸς πάθους, εἶναι πάντοτε ἀνόητος. β'. ὅτι ἀνόητος εἶναι ἐν γῆρι κάθε ἀπόφασις γινομένη μὲ πολλῶν βίαν.

Ἀλλὰ μήτε πρέπει πάλιν νὰ μεταχειριζώμεθα βραδύτητα ὑπερβολικῶς εἰς τὰ ἔργαμας· δεῖ τί καὶ αὐτὴ πολλὰκις βλάπτει ἐπίσης καθῶς ἡ ὑπερβολικὴ βία. Πρέπει μόνον νὰ κρατῶμεν τὸν κανόνα, νὰ μὴ ἐπιχειρῶμεθα κἀνὸν ἀπαῖμα, πρὸ τῆς νὰ ἰδῶμεν καθαρὰ τὸ ἐκ τῆς κέρδος, ἢ τὴν ζημίαν.

Ὁ δὲ καιρὸς, ὅπῃ ἀπαιτεῖται εἰς τῆτο, ἢμπορεῖ νὰ εἶναι περιωρότερος ἢ ὀλιγώτερος καὶ τὴν ἀξιολογότητα, καὶ τὴν φύσιν τῆς ἐγχειρήματος, καὶ κατὰ τὴν ἐπιδεξιότητα, καὶ τὴν τῆς νοὸς ἐτοιμότητα τῆς θεωρῆντος τῆτο. Εἰς εὐαν, ὅπῃ ἔχει μίαν ὀτυχηὴ ἔξιν τῆς βλέπειν ἐτοιμῶς τὰ παράγματα ἀπὸ ὄλας τὰς δυνατὰς ὀψεις, τῆς ἀνακαλύπτειν ὀκόλως ὀλλῶ τὴν ἄλυσον τῆς ἀναφορῶντες, τοῦ ποροβλέπειν ἐτοιμῶς ὄλας τὰς ἐκ τούτων ἀποβάσεις, εἶναι ἰκανὴ μία ὄρα ἢ μία στιγμή, ἐν ᾗ εἰς ἄλλον μὸλις ἀρκεῖν ἡμέραι καὶ ἐβδομάδες.

Ἐκεῖνο ὅπῃ χρησιμῶς πολλα εἰς τὸ νὰ ἐπιταχύνη, καὶ νὰ κάμη ἀσφαλεσέραν τὴν ἐξετάσιν ταύτην, εἶναι νὰ σημειονῶμεν καθ' ἐξῆς τὰς σοχασμὰς, ὅπῃ ἢ σκέψις μᾶς ὑποβάλλει. Ἐν ᾗ ἢ ψυχὴ ἀχολεῖται εἰς τὸ νὰ βελδύνηται πῶριτος ἀξιολογῶς ὑποθέσεως, ἐπιπίπτει δὲ μῖας ἀλλεπάλληλοι μυρία ἰδέαι· παραχθεῖσα κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸν ἀειδμόντες, μῆρις συγκεχυμένη, καὶ δὲν ἰξόρει πῆ νὰ σραφῆ. Ἀφ' ἢ ἀρχίσῃ νὰ τὰς θεωρῆ ἀνὰ μέρος, φοβεμένη μῆπως τῆς φύγεν, πηδᾷ συγκεχυμένης ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλῶν, καὶ ἐπανέρχεται ἀσκέπτως ἀπὸ τῆς μῖας εἰς τὴν ἄλλῶν· τῆτο ἀντὶ νὰ ἐλαδκαῖν τὸ παῖμα, αὐξάνει περιωρότερον τὴν σύγχυσιν· ἀπαυδῆσασα τέλος πάντων

των ἄπο μίαν τοιαύτην πολιορκίαν, καὶ ἁμαχίω, ἢ ὑπορρίπτει κάθε σοχασμὸν καὶ πίπτει εἰς ἀσφαξίαν, ἢ ᾤδασύρεται ἀμοιβαδὸν ἄπο σοχασμῶν συγκεχυμένως ἀλλήλων δεδεχομένους, καὶ ἁμαχομένους ἀλλήλοις, καὶ σαλεύει εἰς τὴν ἀμηχανίαν, ἢ ἐναγκαλίζεται μὲ ἀπελπισίαν τὸν παρῶτον, ὅπερ ἤθελε παρρησιασθῆ, καὶ κρημνίζεται εἰς τὴν ἀφροσύνην. Ἐξ ἐναντίας, αὐτὰς αἱ ἰδέαι γραφῶσιν ἐφεξῆς καθὼς παρρησιαζόνται, ἐλαφρόνεται ἕξιπον τινὰ ἢ ψυχὴν, καὶ τότε ἠμπορεῖ κατ' ἡσυχίαν νὰ τὰς δευτέρω χωρὶς φόβον μήπως τῆς φύγῃ· καὶ ἀφ' ἑ δευτέρω, ἠμπορεῖ, καὶ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ βεβλήθῃ, καὶ νὰ ὑποφασίσῃ.

Εἶναι ὅμως πολλὰ δύσκολον εἶναι μόνος νὰ ἔχη πάντοτε ὅλας τὰς γνώσεις, ὅπερ εἰς εἶνα μόνον πάντοτε ἠμπορεῖ νὰ ὑποβάλλῃ ὅλας αἱ ἀναγκαῖαι ἰδέαι καὶ ἀναφοραί. Ὅθεν εἶναι φρόνιμος δευτὴν ἄρετα νὰ ἐμπιστεύεται καὶ νὰ θάρρῃ εἰς ἑαυτὸν μόνον, μάλιστα εἰς ὑποθέσεις μεγάλας καὶ ἀξιολόγους· καὶ τοσοῦτον μάλλον, κατ' ὅσον τὰ πάθη καὶ ἡ φαντασία ἠμπορεῖν εὐκόλα, καὶ συχνάκις νὰ τὸν ἀπατήσῃ ἢ πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως, ἢ πρὸς τὸ ἐργεῖρημα, καὶ τὴν ἐκ τούτου ὠφέλειαν. Πρέπει λοιπὸν πρὸς τῆς ὑποφάσεως νὰ βεβλήται μὲ ἄλλους· καὶ ἀίσιως ἔχη γεγραμμένας πρῶτον τὰς ἰδίας αὐτῶ σκέψεις, τοῦτο θέλει τὸν κάμναι νὰ ἐλπίσῃ τὴν παρ' ἐκείνων συμβεβλήναι ταχύτεραν, φρονιματέραν, καὶ βασιμωτέραν.

Οἱ συμβεβλητοί τε ὅμως ἄρετα νὰ εἶναι ἐν παρῶτοις ἀνθρώποι εἰδήμονες, δευτὴν νὰ ἠμπορεῖν νὰ κάμναι κείσιν ἀκρίβη, ἀνθρώποι τίμιοι καὶ εἰλικρινεῖς, δευτὴν νὰ θέλῃ νὰ τὴν κάμναι, ἀνθρώποι ἀπαθείς καὶ ἀφιλοκερδεῖς, δευτὴν νὰ μὴ δίδῃν ὑποψίαν τῆς ἀκρίβειας καὶ εἰλικρινείας τῶν συμβεβλητῶν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τῶν ὑποφάσεων εἶναι τὸ μυστικόν, δευτὴν τὸ οἱ ἀνθρώποι, τὰς ὁποίας μέλλει νὰ συμβεβλήθῃ, ἄρετα πρὸς τοὺς εἰρημνίους, νὰ εἶναι
προ-

προσέτι πισῶι, ἢ σκεπτικῶι, ἢ ὅσον εἶναι δυνατὸν ὀλιγαριθμοί· ὅτ' τί τὸ μουσικὸν κοινωθεὶν εἰς πολλὰς, εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι μουσικόν· ἢ πᾶς νὰ ἀπαιτῶμῃ ὅτ' νὰ φυλάξῃν ἄλλοι μουσικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δεῦν ἠμπορέσαιμῃ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ φυλάξωμῃ; λέγει ὁ Ρομφεγκάλτ (1).

Γενουμένης μὲ ὅλας τὰς εἰρημνίας φυλάξεις τῆς συμβαλῆς, δεῦν μῦρεῖ ἄλλο, εἰμὴ νὰ τὴν βάλῃ εἰς πρᾶξιν· ἢ εἰς τὶστο πρέπει νὰ χωρῇ μὲ ζέσιν ἢ σαθερότητα (2)· μὲ ζέσιν ὅμως ἀνάλογον τῇ ποιότητι τῆ εἰσχειρήματος· ὅτ' τί πολλὰ εἰσχειρήματα δεῦν ἠμπορῆν νὰ ἀχθῶσιν εἰς καλὸν τέλος, εἰμὴ μὲ τὴν ὑπομοιυῶν ἢ βραδύτητα· καὶ μὲ σαθερότητα ἀνάλογον ταῖς περιστάσεσιν· ἐπειδὴ ὁπόταν ὀπισυμβαίνῃν δυσκολία ἀκαταμάχητοι, ἢ ὁπόταν ἀλλάξῃν αἱ περιστάσεις, ἢ θελεῖν εἶναι θρασύτης, ἢ ἀνοησία, ἢ ἄλογον πείσμα νὰ ὀπμῆσῃν, εἰς τὸν σκοπὸν μας (3).

Ταῦτα μὲν περὶ τῶν πολυπλόκων ἢ μεγάλων πράξεων· τὰ τῆς φρονήσεως ὅμως φῶτα, δεῦν πρέπει νὰ μᾶς

(1) Ὁ Ἰσοκράτης μάλιστα θέλει νὰ μὴν ἐμπισδῶμεθα τὰ μουσικά μας, πρᾶ εἰς ἐκείνους μόνον, εἰς τὰς ὁποίας συμφέρεν νὰ τὰ σιωπήσῃν ἐπίσης καθὼς εἰς ἡμᾶς· παράγμα, τὸ ὁποῖον ἐπίστω μὲ ἴσως, πάντοτε ὅμως δεῦν εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ.

(2) Βελόνε μὲν βραδείας, ἔλεγε ἢ Ἰσοκράτης; ὀπτελεῖ δεῦν ταχέως τὰ δόξαται.

(3) Πρέπει ὅμως νὰ φυλατῶμεθα ἀπὸ ἐκείνο, ὅτ' ἢ συχναίς συμβαίνει εἰς πολλὰς, οἱ ὁποῖοι ὀπθυμῶν εἰς τὰς πράξεις τῶν ἐμπεδῶν, ὅτ' νὰ ἔχῃν ἀροφασιν τῆς ἀργίας τῶν, ἢ ἀχαπῆν νὰ νομίζῃν τὰ ἐμπόδη ἰχυρότερα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅ, τι εἶναι. Ὅποιος ἐμβάλῃ εἰς τὸν πλῆν (πᾶσι δὲ) τῶν βίῃν, ἀγαπᾶ, λέγει ὁ Γκρίσων, καλλίτερα νὰ ἀροχωρῇ εἰς τὸν δρᾶμοντα μὲ τὴν ὀπθῆσιν τῶν ἀνέμων, πρᾶ μὲ τὰ κῶπια, ἢ εἰς ἄλλο μέρος. Ἰσερμεδά, λέγει, τὰ φράδα, ὅτ' ἢ ὀπθυμῶν μὲν ἐπίδῃ, ἀντὶ νὰ κῶπια ὀπμῆσῃν ὅτ' νὰ τὰ ὀπθυμῶν μὲν, χαλιόμῃ τὸν καιρὸν εἰς τὰ νὰ παραπονεῖμεθα δεῦν τὰ ἔχομῃν.

μᾶς ὀδηγῶν εἰς αὐτὰς μόνας, ἀλλὰ πρέπει νὰ μᾶς σωθοῦμεν εἰς κάθε παρᾶξιν τοῦ βίου. Ἡ φρόνησις πρέπει νὰ προεδρεύῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς φαντασίας, καὶ τῷ παθῶν μας, πρέπει νὰ ἐφεδρεύῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν φίλων μας, εἰς τὴν ἀσκησιν τῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν, εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπιθέσεων, εἰς ἄλλω ἐνὶ λόγῳ τὴν τὴν βίαν αἰχομομίαν.

Διὰ τὴν ἀποκτήσασθαι ὅμως αὐτὰ τὰ φῶτα, χρειάζεται πολλὴ σπουδὴ καὶ προσοχὴ μεγάλη. Εἴμεθα ὑποκείμενοι εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπείρων ἀντικειμένων φυσικῶν, ὅπερ μᾶς περικυκλῶν, καὶ πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν ὀπμιελῶς τὰς ιδιότητας τελευτήτων ἐκείνων, ὅπερ μᾶς ἐγγύζων περαιοτέρων, δεῖ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν βλάβην, ὅπερ ἠμπορῶν μὲ τὴν αὐτῆν ἐπίρροιαν νὰ μᾶς προξενήσων, καὶ νὰ θηρώμεθα τὴν ἐκ τέτων ὠφέλειαν. Ζῶμεν ἐν μέσῳ ἀπείρων ἀνθρώπων ἀεφῶρε χαρακτῆρος, ἀεφῶρων κλίσεων, ἀεφῶρων γνωμῶν· αὐτὰ ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἀνερδύνομεν μὲ προσοχῆς, δεῖ νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰ κατὰ, ὅπερ ἠμπορῶν ἐκ τέτων νὰ μᾶς προέλθων, καὶ νὰ ὠφελώμεθα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ὅπερ ἠμποροῦμεν ἐντεῦθεν νὰ ἐλπίσωμεν (1).

Τὸ δυσκολώτερον μυστήριον εἶναι νὰ εἰχωρήσητις εἰς τὴν τῆ ἀνθρώπου καρδίαν· δεῖ τὴν ἢ πονηρίαν ἰξόρῃ νὰ μεταμορφωθῇ, καὶ νὰ ὑποκειθῇ καὶ μυσίς ἔοπες, καὶ εἶναι ἰσκολώτερον, ἔλεγμα ὁ Ροχφεκάλτ, νὰ γνωρίσῃ τινὰς τῆς ἀνθρώπου ἐν γῆει, ὡδεῖ ἐνὰ μόνον ἀνθρώπον ἐν μέρει. Μ' ὄλον τὴν ὁ φρόνιμος,

καὶ

(1) Ὁ Μενάνδρος λέγει, ὅτι ἀντὶ τῆ Γνώσι σαυτὸν, ἦτον καλλίστερον, ἀν ἔλεγμα ὁ Σοφός, Γνώσι ἐτέρου. καὶ τῶντι ἐγὼ συγκεινωτὰς τὰς δύο πάντας γνώμας, δεῖ ἠμπορῶ νὰ εἴπω ποῖα εἶναι ὠφελιμώτερα.

ἢ προσεκτικὸς ἀνδρῶπος καὶ ἐν μέσῳ τέτων τῶν ἁφύρων μεταμορφώσεών τις ἠμπορεῖ τέλος πάντων ἐν τὸν καιρὸν νὰ τὴς ἀνακαλύψῃ. Μία δοκῆσα ἢ ὑποκεινομένη ἀλήθεια ἢ τιμιότης δὲν ἠμπορεῖ καθ' ἑαυτῷ νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ σαθερά· ἀνακαλύπτεται τέλος πάντων ἢ ἀντίφασις, ἢ ἀρκεῖ πολλάκις μία μικρὰ παρᾶξις, μία λέξις, εἷς αἰχμημα, ἢ εἷς κίνημα νὰ ἁφρήσῃ τὸ κάλυμμα, ἢ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἐσωτερικῶς καίαν.

Ἐν ὅσῳ ὅμως δὲν μᾶς εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸς ὁ χαρακτήρ εἰδὸς ἀνθρώπου, ἔσω κανὼν ἡθικὸς νὰ βαδίζωμεν μὲ πολλὴν προσοχίῳ εἰς τὸ νὰ δίδωμεν πίσιν. Οἱ τίμοιοι ἀνδρῶποιο κείνοισιν ἐξ οἰκείων ταῖλατεια, καὶ ἠδυνῶνται ἔσποιν τινὰ νὰ νομίζεν ὅλας τὴς ἀνθρώπου τιμίας. Ἀλλὰ μία ἐπιζήμιος πείρα τὴς κάμνει μὲ τὸν καιρὸν νὰ ἰδῶν, ὅτι ἡ τιμὴ δὲν εἶναι ὅσον ἡθικὴ εἰς τὴς ἀνθρώπου, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ὑπελάμβανον. Ὁ φρόνιμος λοιπὸν πορὸ τῆ νὰ κατανύσῃ νὰ μάθῃ αὐτῷ τὴν ὀλεθρίαν ἀλήθειαν μὲ ζημίαντε, ἀρέπει νὰ κανονίζηται ἄπο τὰς πείρας τῶν ἄλων, καὶ ἐξ τῆτο νὰ βαδίζῃ μὲ μεγίστῳ προσοχίῳ, ἢ ἀφελίλαξιν.

Τῆτο ἀρέπει νὰ τὸ κάμνῃ πορὸ πάντων ὅταν ὁ λόγος εἶναι ἀφελίτινος κέρδος. Ὁ χρυσὸς ἀπατᾷ τοὺς ἀνθρώπου, καὶ ὀκολώπεται δυσίαζει καθύνας τὸ χρέοςτε εἰς τὰ χήματα. Αἱ ἀδικίαι, αἱ δολιότητες, αἱ ἀροδοσίαι δὲν ἀροέρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἄλλοθεν, ὅτι μὴ ἄπο τὴν ἐρασιχηματίαν. Ὅσάκις λοιπὸν βλέπωμεν, ὅτι ἔχειτις κέρδος εἰς τὸ νὰ μᾶς ἀπατήσῃ, ἀρέπει νὰ διπλασιάσωμεν τὴν προσοχίῳ.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ κέρδος εἶναι ἡ ἀρωτόνεσσα πηγὴ ἢ τῶν διχονοιῶν, καὶ εἰδῶν, ἁφ τῆτο ὅστις θέλει νὰ τὰς ἀρολαμβαύῃ, ἢ νὰ ζῆ πάντοτε ἐν σαθερά ἡσυχία εἰς καθὲ συυθήκῳ, ὅπε ἔχει χῶρα τὸ κέρδος, ἀρέπει νὰ βαδίζῃ μὲ μεγάλῳ σαφίμειαν καὶ ἀκαίβειαν, ἢ νὰ μίῳ ἐμπισθίεται εἰς μόνος τὴς λόγος,

γες, οἱ ὁποῖοι δὲκόλως μεταβάλλονται καὶ ἀποβαί-
νονται, ἀλλὰ νὰ φροντίζη ἄρα νὰ γίνωνται αἱ σω-
θῆκαι ἔγγραφοι.

Ὁ φρόνιμος ὀφείλει νὰ εἶναι ὀπμηλής, καὶ πεφυ-
λαγμῆος καθὼς εἰς τὸ παρῆταιν, ἔγω, καὶ πολὺ
περισσότερον, εἰς τὸ λέγειν. „ βέλτιόν ἔστιν ὀλιθαί-
„ νειν τοῖς ποσὶν, ἢ τῇ γλώττῃ, ἔλεγμα ὁ Ζωῶν.
ἄρα τὶ εἷας λόγος ἀνόητος γίνεταί πολλακίς αἰτία ὀ-
λεθρίων ὀποπελεσμάτων. Ὀποῖον παρὸ τῆ ὀμιλήσητις
παρέπει νὰ ἐμβάπτῃ, καθὼς εἶπεν εἷας Σοφός, τὴν
γλώτταν παρὸ νῶ, τῆτ ἔστι νὰ σκέπηται νενεχῶς τὶ,
καὶ παρὸς ποῖον ἔχει νὰ ὀμιλήση.

Εἶναι ὀμως δύσκολον νὰ κάμνῃ ταύτῃ τὴν σκέ-
ψιν ἐκεῖνοι, ὀπῆ ἀγαπῆν νὰ ὀμιλῆν πολλα. Διὰ τὶ
ἢ μαρία τῆ ὀμιλεῖν εἶναι, λέγει ὁ Σούεκα, εἷας εἶ-
δος μέθης, ἢ ὀποία μᾶς κάμνει πολλακίς νὰ λέγω-
μῆ ἐκεῖνα, ὀπῆ δὲν παρέπει. Διὰ τῆτο ὁ φρόνιμος
παρέπει νὰ φυλάττηται πάντοτε ὀπὸ τὸ ἐλάττωμα τῆς
πολυλογίας. „ Παλήσας μῆ, πολλακίς, σιωπήσας
„ ὀ ἔδέποτε μεταμεμέλημαι, εἶπεν ὁ Ξουοκράτης.

Τῆτο τὸ ἀξίωμα παρέπει νὰ τὸ ἔχεν εἰς τὴν ἄ-
νοιαν μάλιστα πάντων οἱ νέοι, εἰς τῆς ὀποῖας ἢ πο-
λυλογία ἢμπορεῖ νὰ γῆη τόσον ὀπζημιωτέρα, ὀσῶ
ὀλιγωτέραν σκέψιν σωηθίζεν νὰ κάμνεν. Ὁ Ζωῶν
παρὸς εἷας παιδίον πολὺλογον „ ἄρα τῆτο, εἶπε, δύω
„ ὀτα ἔχομῆ, σόμα δὲ εἷ, ἵνα πλείω μῆ ἀκῶ-
„ μῆ, ἢττονα δὲ λέγωμῆ.

Δὲν λέγω ὀμως μὲ τῆτο ὀτι οἱ νέοι παρέπει νὰ
εἶναι πάντῃ σιωπηλοί. Διὰ τὶ ἢ ὀκόλοια τῆ ἐκφρά-
ζεθαί μὲ ἀκρίβειαν, μὲ τάξιν, καὶ κάποιαν σωμυλίαν
ἀρμόξωσαν τῇ ἵποθέσει, εἶναι παροτέρημα ἀξιολογώ-
πατον, καὶ δὲν παροσκῆταται, εἰμῆ ἄρα μόνης τῆς ἀσκή-
σεως ἀλλ' ὅν τῆ γυμνάζεθαί εἰς τὸ ὀμιλεῖν παρέπει
νὰ σωηθίζεν ὅν ταύτῃ καὶ νὰ ὀμιλῆν μῆ σκέλεως.
νὰ μῆ λέγεν ἀπειροσκέπως ὀτι ἔλθη εἰς τὴν γλώσση
σαντων, νὰ μῆ ἀφίνεν, καθὼς λέγει ὁ Χίλιαν,
τῆ

τὴν γλῶσσαν νὰ φορέῃ τὴν νῦν, νὰ ἰξόρην κὶ νὰ
 σιωπῶν, ὅποταν τὸ ἀπαιτῆ ἢ φέισασις.

Οἱ ἀκρετόμουθοι, κὶ ἀπόσεκτοι νομίζαν ὅτι καλύ-
 πταν τὸ ἐλάττωμά των αἰσίως τὸ ὀνομάσαν εἰλικρί-
 νειαν. Πρέπει ὅμως νὰ ἴδωμεν τὴν εἰλικρίνειαν
 ὑπὸ τὴν ἀκρετομουθίαν. Ὁ τιμηλὸς ἀνθρώπος δὲν
 πρέπει ποτὲ νὰ εἰπῆ ψεῦδος, μήτε νὰ ὀμιλήσῃ ἐναν-
 τίον τῶν φρονιμάτων τῆς ψυχῆς τῆς ἀπαιτεῖ ἢ
 εἰλικρίνεια· δὲν ἀπαιτεῖ ὅμως κὶ νὰ λέγωμεν ἀπε-
 ρισκέπτως εἰς κάθε φέισασιν ὅτι ἰξόρομεν, χω-
 εἰς κἀμμίαν συστολῶν πρὸς τὴν ἀνθρώπου, πρὸς τὸν
 καιρὸν, κὶ πρὸς τὸν τόπον· „εἰδέποτε ψεῦδος, κἀ κὶ
 „ πάντοτε ἀλήθεια, εἶναι ὁ κανὼν τῆς εἰλικρινεῖας, κὶ
 φρονίμης ἀνθρώπου.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
 ΤΗΣ
 ΗΘΙΚΗΣ
 ΜΕΡΟΣ Γ΄.

Ο ΕΥΣΕΒΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Τὰ κριθῆναι τῶ δῖσεβῶς ἀνθρώπου εἶναι αὐτό-
 θεν προδήλα. Ἡμεῖς ὅμως ἐν τῷ παρόντι ἐκτὸς τῶ
 καθικόντων οἰσθήποτε δῖσεβῶς ἀνθρώπου ἐν γένει,
 θέλομεν ἐπιχειρεῖν νὰ ἀποδείξωμεν ἰδιαίτερον ἐκεῖ-
 να, ὅτῃ ἀνήκειν εἰς τὸν Χριστιανὸν Ἀνθρώπον ἐν μέ-
 ρει, δείχνοντες πόσον δικαιότερον ὀφείλει αὐτὸς πρὸ
 παντὸς ἄλλου νὰ εἶναι ὄχι μόνον δῖσεβῆς, ἀλλὰ καὶ ἐ-
 πιεικὴς ἅμα καὶ φρόνιμος.

Τῆτο δὲ θέλει χρησιμώσει νὰ ἀνακαλέσῃ ἐν συ-
 νόφει ὅσα εἶπομεν μέχει τῶδε καὶ πλάτῃ ἐν τοῖς
 ἔμφορον· καὶ ἐν ταύτῳ θέλει μᾶς κάμῃ νὰ γνωρί-
 σωμεν πόσῳ προδήλῳ ἔκαμῃ ἡ Χριστιανικὴ Ἐρη-
 σκεία εἰς τὴν Ἡθικῶν Φιλοσοφίᾳ, ὄχι μόνον βάρῃ
 καὶ αὐθεντίας, ἀλλὰ καὶ ὑπεροχῆς καὶ τελειότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῆς Εὐσεβῆς Ἀμθρώπως ἐν γυμνασίῳ.

Η δὲ ξαυσία οἰκοδομὴ τῆς Παντοῦ, ἢ ἐν αὐτῇ θαυμασία τάξις, ἢ κατασκευὴ τῆς αὐτῆς μερῶν, τὰ ὅποια εἶναι ἔχρησταιμῶς μὲ τοιαύτῳ σοφίᾳ, ὥστε ἐκ μέσων ἀπλυσάτων προέρχονται πάντοτε μέγιστα ὑποτέλεισματᾶ, ὅλα αὐτὰ μᾶς εἰδοποιῶν ὅτι εἶναι εὐα Ὁν ὑπέρτατον, δημιουργὸς, καὶ κυβερνήτης αὐτῆς τῆς ἀπείρου μηχανῆς ὅλα μᾶς καταγγέλλων, ὅτι εἶναι ἕνας Θεός.

Διὰ τὴν γνωρίσωμεν τὴν ὑπαρξίν τῆς τῆς ὑπερτάτης ὄντος, δεῶν ἔχομεν χρείαν, ὡς εἴρηται ἐν τῇ Μεταφυσικῇ (Μέρ. Δ΄. Κεφ. Α΄.), μήτε τὴν εὐγνωμῶν ἔξω ἡμῶν αὐτῆς. Μάλιστα ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐν ἡμῖν ἔχουσι τῆς ὄντος, ἢ ὅποια ὑπαρξίς εἶναι ἀπόδηλος κατ' ἄμεσον μεταφυσικῶς βεβαιότητι, καὶ ἐκ τῆς εἶναι ἀπλῶς ἀδιώτατον τὴν ὑπάρχει ἐν ἡμῖν παρ' αὐτῆς τὸ ὄν τῆς, εἰδομένη ἐκεῖ ὅτι πορίζεται ἢ πλεον ἄμεσος καὶ βεβαία ὑπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τῆς Θεῶ.

Τῆς τὸ ὑπέρτατον Ὁν ἀπεδείξαμεν καὶ ὅτι ἀναγκαίως πρέπει τὴν εἶναι αἰδίου, παντοδύναμον, ἐλδύθηρον, ἀπειρον, πάνσοφον, ἀσφαλτον, ἀπρονοητικόν, εὐ, ἀπλῆν, ἀπειράγαθον, ἀπειροδίκαιον, ὑπερτέλειον (αὐτόθι. Κεφ. Β΄. καὶ ἔξης).

Ἐκ τῆς λοιπὸν ἔπεται ἀ. ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι ὑπέρτατος δημιουργὸς τῆς ἡμετέρᾳ εἶναι, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα εἰς αὐτὸν ὀφειλέται πάντων ἀπλῶς ὡν ἔχομεν, ὀφείλομεν τὴν ὁμολογῆμεν εἰς αὐτὸν πάντοτε τὴν μεγίστῳ χάριν καὶ δὲγνωμοσύνην.

Β΄. Ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀληθῆς δὲγνωμοσύνη δεῶν ἡμπορεῖ ποτὲ τὴν χωρεῖν ἀπὸ τῆς ἀγάπης, καὶ ὁ Θεός ὄχι μόνον ἔχει τῆς ἀεργεσίας, ὅπως μᾶς ἔκαμεν, ἀλλ' ἔτι

λ' ἔτι καὶ καθ' ἑαυτὸν, καὶ διὰ τὰς ἀπείρους αὐτῆ τελειότη-
 τας εἶναι πρὸ παντὸς ἄλλου ὄντος ἄξιος ἀγάπης, διὰ τὸ
 ὀφείλομεν καὶ νὰ τὸν ἀγαπῶμεν ὡς ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ
 ὡς ὅλης τῆς ἰσχύος καὶ ὡς ὅλης ἡμῶν τῆς εὐνοίας.

Γ'. Ὅτι ἐπειδὴ διὰ τὰς ἀπείρους ταύτας αὐτῆ τε-
 λειότητις εἶναι μέγιστος, μεγαλοπρεπέστατος, ὕψιστος,
 ὑπερβαύματος, πρὸ παντὸς ἄλλου ὄντος ἄξιόσεβαςτος,
 διὰ τὸ ὀφείλομεν καὶ νὰ τὸν σεβώμεθα καὶ νὰ τὸν τι-
 μῶμεν ὡς πάντα τὰ ὄντα.

Δ'. Ὅτι ἐπειδὴ τὸ τοῖστον σέβας καὶ ἡ τοιαύτη τι-
 μὴ δὲν πρέπει νὰ συσέλλεται εἰς μόνον τὰ ἐσωτερικὰ
 καὶ φρονήματα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐκδηλεῖ-
 ται καὶ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν σημείων, τὰ ὅποια εἶναι
 μία μαρτυρία τῆς ἐσωτερικῶν διὰθέσεων τῆς ψυχῆς·
 καὶ τὸ τοῖστον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ πρὸς τὸ τοῖ-
 σπειρον ὁ ἀγάπη καὶ ἐγνωμοσύνη πρέπει νὰ μᾶς κά-
 μνη νὰ ὀψιδυμῶμεν διὰ νὰ γνωρίζεται νὰ τιμᾶται καὶ
 νὰ λαβδύεται ὡς πάντων τῶν τὸ ὄν ἢ τοῖστον·
 διὰ τὸ ὀφείλομεν νὰ τὴν ἀγωνίῃ εἰς τῆτι καὶ μετὰ
 τὴν ἀδειγμὰ μας.

Ε'. Ὅτι ἡ ἡμῶν παρ' αὐτῆ καὶ πάντα ἐξάρτησις,
 καὶ ἡ ἀπείρος δύναμις καὶ ἐξουσία, ὅπως αὐτὸς ἔχει ἐ-
 παύει εἰς ἡμᾶς, πρέπει νὰ μᾶς ἐμπτήρῃ μίῃ ταπει-
 νοπάτῃ ὑποταγῇ καὶ μίαν λαβδύτικῇ καὶ ἀκριβῇ ὑ-
 πακοίῃ εἰς ὅλα τὰ τὰ θελήματα.

ς'. Ὅτι ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ θελήματα τὰ μᾶς τὰ ἐ-
 φανέρωσε διὰ τὸ ὀρθὸν λόγον, ὅς τις μᾶς ἀνακαλύ-
 πτει τὴν ὀφείλομεν πρὸς αὐτὸν, τὴν πρὸς τὸν πλησίον
 μας, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς· διὰ τὸ τὰ καθήκοντα
 ταῦτα ὀφείλομεν νὰ τὰ ἐκπληρῶμεν ὡς νόμος τὴν, καὶ
 νὰ φοβώμεθα τὰς τιμωρίας ἐπεινας, ὅπως ὁ ὀρθὸς
 λόγος ἀποδείχνει ὅτι ὁ Θεὸς ὡς ἀπειροδίκαιος ἔπρε-
 πε νὰ διορίσῃ διὰ τὰς πρὸς ἀβάτας καὶ καταφρονητὰς
 τῆς ἐνταλμάτων τῶν (1).

Ζ'. Ο' -

(1) Ἡ ὁμοίωσις, ὅτι τὰ καθήκοντα, τὰ διδωθέντα ἡμῖν πα-

Ζ'. Ο'τι επειδή ο' ίδιος ορθός λόγος μάς πληροφορεί ότι κάθε πράγμα δε να συτηρηται έχει χρείαν της συνεχούς ενεργείας αυτῆ τῆ Θεῶ, κῆ δε τῆτο αὐτὸς γνωσκει ὅλα, βλέπει ὅλα, κυβερνᾷ ὅλα, κῆ εἶναι παρὼν εἰς ὅλα· δε τῆτο αὐτὸ πρέπει νὰ μάς εμπνέη μίαν ταπεινὴν ὑπόκλισιν εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ μάς συμβαίνειν ἐδῶ κάτω ἐπὶ γῆς τόσο ἀγαθὰ, ὅσον καὶ ἐναντία, πληροφορημένοι ὅτι αὐτὰ ὅλα ἤρπνται ἐξ αὐτῆ· κῆ ὅτι αὐτὸς ὡς ἀπειροδίκαιος κῆ ἀπειράγαθος θέλει μάς ἀνταμείψει ἢ εἰς ταύτῃ τῇ ζωῇ, ἢ εἰς τῇ ἄλλῃ δε ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ θέλομεν ὑποφέρει μὲ ὑπομονῇ, ἢ θέλομεν πράξει ἐναρέτως.

Ἄλλ' ὅλα ταῦτα τὰ καθήκοντα, ὅπῃ ὁ ορθός λόγος μάς ἀνακαλύπτει, εἰς τὸν χειριστὸν ἄνθρωπον τὰ δεβανῆ καὶ τὰ διοεῖζει ἢ ὀρθοκεία τῆ καθαρῶτερον, καθὼς ἤδη ἀμέσως θέλομεν ἰδῆ.

K E-

ρὰ τῆ ορθῆ λόγος, εἶναι ἀφανῆ θέληματα τῆ Θεῶ, εἶναι νόμοι τῆ αὐτῆ, ὑπεβαιοὶ καὶ ὑπεκυροὶ τῇ ἡθικῇ ὑποχρέωσιν τῆ τῶν ἐκπληρώσεως (Burlamaqui, Principes du Droit, natur. Part. II. Cap. 7. N. 16.). Ἰνῆς μάλις φρονῆν ὅτι ἡ ἀληθῆς ἡθικῆ ὑποχρέωσις ἐκ τῆτε μόνῃ ἀποκύπτει· ἐπειδὴ ἡ ὑποχρέωσις ἀποπέδεται, λέγων, μίαν ἐξάρτησιν, καὶ αὐτῆ εἷνα Νομοθέτῃ ἔχοντα τῇ ἐξουσίαν τῆ ἀποσάττειν, κῆ τῇ δυνάμιν τῆ τιμωρῆν. Εἰς αὐτῇ ὅμως ταύτῃ τῇ ἐνοίαν, λέγων ἄλλῃ, φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς μόνος ὁ ορθός λόγος ἠμπορεῖ κατὰ τινὰ ἔσπον νὰ ὀνομαθῆ ὑποχρεωτικός· ἐπειδὴ δεν πρέπει, λέγων, νὰ ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ ορθός λόγος δεν ἔχει τῇ δυνάμιν τῆ νὰ ἀποσάττει τῇ θέλησιν· ἐπειδὴ αὐτὸς τῇ διδιδῶναι, καὶ ἐν ᾧ τῇ δείχνει ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ, τῇ ἀποσάττει ἐν ταύτῃ καὶ νὰ τὰ ἐκτελῆ· καὶ αὐ' δεν ἔχη τῇ δυνάμιν νὰ τῇ τιμωρῆ μὲ ποινὰς ἐξοστεικὰς, ἔχει ὅμως τῇ δυνάμιν νὰ τῇ τιμωρῆ ἔσωστεικῶς δεν τῆ ἐλέγχων τῇ σιωδῆσεως, κάμνωτὰς τῇ νὰ αἰχῆνεται ἐαυτῇ, ὅπῃ παραβαίνῃ τῆς νόμους τῆ δικαίης. Ἄλλ' ὅπως καὶ αὐ' ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἡ ἡθικῆ ὑποχρέωσις ἔχει παρὰ τῆ Θεῶ τῇ πρῶτῇ ὑπεκύρωσιν, δεν εἶναι καμμία ἀμφιβολία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆ Χριστιανῆ Ἀ' Ἰθρώπικ ἐμ μέρει.

Μία Θρησκεία σεβασή καὶ ἀγιοτάτη, ποικιληρυμμή καὶ Θεῶ ἀπὸ πούτων αἰώνων ἔχ' ἡμῶ Προφητῶν τε, καταχθεῖσα ἔπειτα παρ' αὐτῶ τῶ Θεῶ εἰς πῖν γλῶ, κηρυχθεῖσα ἔχ' ἡμῶ τῆς ἰδίας αὐτῶ φωνῆς, κραταιωθεῖσα ἔχ' ἡμῶ πῶδαιγμάτων τε, ἐπικυρωθεῖσα ἔχ' ἡμῶ θαυμάτων τε, δὲν ἡμπορεῖ βέβαια νὰ ἀφήσῃ κἀμμίαν ἀμφιβολίαν ἐπάνω εἰς τὰ καθήκοντα, ὅτε διδρῖζει, καὶ εἰς τῶ ὠφέλειαν τῆς τέτων ἀκρίβες ἐκπληρώσεως. Ταῦτα λοιπὸν τὰ καθήκοντα ἔχι μόνον συμφωνῆσι μὲ ἐκεῖνο, ὅτε ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορδῶει, ἀλλ' εἶναι ἔτι καὶ ἡ πλέον ἀξιοπίστος ἐπιβεβαίωσις καὶ ὑπερτάτη τελειότης ἐκείνων, ὅτε αὐτῆ διδάσκει. Ταῦτα δὲ εἶναι, ὅτι κἀθε ἄθρωπος ὀφείλει νὰ εἶναι φρόνιμος εἰς τῶ ἑαυτῶ κυβερνησῖν, ἐπιεικῆς πρὸς τῶς ἄλλες, καὶ δῖσεβῆς πρὸς τὸν ὑπερτάτον Δημιουργόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν πῶσω δικαιοτέρον ὀφείλει ἐκεῖνος, ὅτε γνωρίζει ταύτῶ τῶ σεβασμιωτάτῶ Θρησκείαν, νὰ ἐκπληροῖ καλῶς καὶ ἐπ' ἀκρίβες ταῦτα τὰ καθήκοντα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Λόγοι, δι' ἔς ὁ Χριστιανός Ἀ' Ἰθρώπικὸς ὀφείλει πρὸ παντός ἄλλο μὰ εἶναι φρόνιμος.

Φρόνιμος εἶπαμεν ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅς τις ἰξδῶρει καλῶς νὰ διοικῇ τῶ φαντασίαν τε, καὶ τὰ πάθη τε, καὶ ἡμπορεῖ μὲ τῶ τὸ μέσον νὰ κατασηθῇ ἡσυχος καὶ δῖχαλεισημῆς, καὶ ἐπομῆως δῖδαίμων.

Ἡ φρασίση αἰτία τῆς ἡμετέρας κακῶν, ἡ ὁποία καὶ τὰ υποθαλάπει καὶ τὰ αὐξάνει φησινότερον, ἀπεδείξαμεν ὅτι εἶναι ἡ φαντασία μας. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅμως ἐδείξαμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία, ὅποταν διοικῆται καθῶς πρέπει, χρησιμῶς εἰς τὸ νὰ μᾶς φέρῃ τὰς πλέον ἐπιίμους καὶ μεγάλας φθισμοφίας.

Λοιπὸν μία ἀπὸ τὰς ἰχυροτέρας φθισμοφίας, ὅπως χρησιμῶς ἡ φαντασία νὰ μᾶς παρέχῃ εἰς τὰ δεινά μας, εἶναι ἡ ἐδραία ἐλπίς ἢ μίας θεραπείας, ἢ μίας ἀπομοιβῆς· καὶ ἐσπεύδαμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ νὰ δείξαμεν μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον, τὰ διάφορα μέσα, ὅπως ἡμπορῶν νὰ ἐγείρων εἰς κάθε σῶαν, καὶ εἰς κάθε φθίσασιν, ταύτῃ τῷ ἐλπίδα.

Ὁ Χριστιανὸς Ἄνθρωπος ὅμως ἔχει σῶα αἴτιον περιεσπότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄνθρωπον· αἴτιον μέγιστον καὶ ἰχυρότατον. Αὐτὸς εἶναι πληροφορημῶς καὶ ἐκ τῶ ὀρθοῦ λόγου, καὶ ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅτι εἰς τὴν κυβέρνησιν ὅλων τῶν πραγμάτων ἐπαρχειται μία ἀγαθοποιὸς Πρόνοια· ἰξόρρει ὅτι αὐτὴ ἡ Πρόνοια βλέπει ὅλα τὰ δεινά μας, καὶ τὰ βλέπει μὲ ἐλεημονητικὸν ὄμμα· ἰξόρρει ὅτι αὐτὴ καὶ διώταται καὶ βέλεται τὸ καλὸν μας. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι βέβαιος, ὅτι τὰ δεινά τε θέλων παύσει, εὐθύς ὅπως ἡ τῶν κατεπαυσις ἡμπορεῖ νὰ χρησιμώσῃ εἰς τὸ ὄντως καλὸν τε· καὶ ὅτι ἀνὸς παύσων, εἶναι βέβαιος, ὅτι τῆτο εἶναι πανσόφως διωρισμῶν ἀπὸ ἐκείνῃ τῷ ἀγαθοποιῶν Πρόνοσιῳ· ἰξὸς νὰ τῷ προεπιμάσῃτι ἀγαθὸν μεγαλύτερον· καὶ ἀνὸς τῆτο τὸ ἀγαθὸν βραδύῃ ἐδῶ κάτω εἰς τῷ γλῶ, εἶναι πληροφορημῶς ὅτι ἡ ἰδία Πρόνοια τὸ ἀποταμιῶς ἐπιτιδεῖ εἰς τῷ ἄλλῃ ζωῷ, ἰξὸς νὰ τῷ χαρίσῃ μεγαλύτερον καὶ λαμφοτερον· Ἡ ἐλπίς λοιπὸν, ἢ μάλλον εἰπεῖν ἡ βεβαιότης μίας θεραπείας ἢ μίας ἀμοιβῆς, καὶ αὐτῆς τῆς ἀπληπισμένων δεινῶν ἀνὸς λείπει ποτὲ ἀπὸ τῶν χριστιανῶν ἄνθρωπον· καὶ εἶναι περιπλέον βέβαιος, ὅτι ἰξὸς νὰ ἀπολαύσῃ αὐτῷ τῷ ἀμοιβῷ πρέπει μάλιστα νὰ ὑ-

ποφέρει ἐν πόσῳ τὰ τοιαῦτα δεῖνὰ μὲ ὑπόκλισιν καὶ γαλιῶν ψυχῆς, τὸ πο δὲ ἐστὶ νὰ παρηγορηταὶ δι' αὐτὰ.

Ἀπὸ δὲ τὰ πάθη ἐκεῖνο ὅπερ συνέργει κοινότερον εἰς τὴν δυσυχίαν μᾶς, ὡς καθολικώτερον, εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἔπιθυμιῶν. Αὐταὶ φελλολαμβάνου πολ- λά ἀντικείμενα, ἐν οἷς τὸν πρῶτον τόπον κατέχου τὰ πλεῖσι, αἱ τιμαὶ, καὶ αἱ ἡδοναί. Τὰ τοιαῦτα ἡμῶς ἀντικείμενα δεῖν διεγείρου τὰς ἐπιθυμίας μᾶς, εἴ μὴ κατ' ὅσον μᾶς παύσονται ὑπὸ μορφῶν αγαθῶν πνευματικῶν καὶ μεγάλων. Λοιπὸν αὐτὰ εἰς ποίαν τιμὴν πρέπει τῶντι νὰ τὰ ἔχωμεν, τὸ ἀπεδείξαμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ ὑποχρότως δεῖν τὸ ὀρθὸν λόγον.

Εἰς τὸν χριστιανὸν ἄνθρωπον ὅμως προσίθεται εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ἡ Ἀποκάλυψις δεῖν νὰ τὸν πληροφορήσῃ φελλοσώτερον. Τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον εἶναι τὸ πελειότερον χολεῖον δεῖν νὰ μᾶς εἰγάλη ὑπὸ τὴν ἀπάτην τῆς ἀξίας τῆς γήινων παραγμάτων. Αὐτὸ δεῖ- χνεὶ πόσον ἐλάχισον πρέπει νὰ ἐκτιμῶνται τὰ πλε- ῖσι, αἱ τιμαὶ, καὶ αἱ ἡδοναί, ὅπερ πόσον ἀνοήτως ἐπι- διώκου οἱ ἄνθρωποι· καὶ δεῖν νὰ τὰς ὑποτάξῃ φελλοσώ- τερον ὑπὸ αὐτὰ, βάλῃει πρὸ οφθαλμῶν τὰς τὴν ἀ- ξίαν τῆς ἀληθινῶν αγαθῶν, τὰ ὅποια μόνον πρέπει νὰ ἐπιθυμῶν.

Ἐν ποσῳ δεῖν νὰ καταβάλῃ τὴν ὑπερηφανίαν τὰς, καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ματαιότητά τὰς τὰς δείχνεὶ ἀει- δήλως τὴν εὐτέλειαν τῆς ἀρχῆς τῶν, τὴν σμικρότητα τῆς δυνάμεων τὰς, τὴν ἀγνοιά τὰς, τὰ ἐλαττώμα- τῶν, τὰς ἀπελείας τῶν.

Διὰ νὰ τὰς πληροφορήσῃ φελλοσώτερον πόσον πρέ- πει νὰ ὀλιγορῶν τὰ γήινα αγαθὰ καὶ τὴν ματαιότη- τα καὶ ἀνοσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπερηφανίας, τὰς ὑ- ποβάλλει τὸ ἐνδοξότατον φελλοδείγμα αὐτὸ τὸ Θεω- δρώπε, ὅς τις ἐπὶ ποσῶν κατφρόνησεν αὐτὰ τὰ ἀ- γαθὰ, ὡς με ὅλον τὸ ἀπειρον μεγαλείον τὰς, ἐχη- μάτισεν ἐντελέστατον ὑπόδειγμα τῆς ἀληθῆς ταπει- νώσεως.

Διὰ τὰς τὴν ἀποξέψη ἀπὸ τὸν φθόνον, ἀπὸ τὸν θυμόν, καὶ τὰ λοιπὰ θηριώδη καὶ παραχώδη πάθη, τὴν προβάλλει τὸ μέγιστον καὶ ζωντανώτατον ᾠδῶδες ἄδειγμα τῆς ἰδέας, ὅς τις μὲ ἄλλω τῶν παντοδυναμιῶν τε, ἢ τὸν ᾠδῶδῶς πάντα ἀνθρώπου γλυκύτατος καὶ ἡρότατος.

Διὰ τὰς τὴν υποχρέωσιν τέλος πάντων ὀφειλοτέρων κατὰνάσκειν ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη, καὶ τὰ εἶναι φρόνιμοι, ἔπος εἰπεῖν, καὶ ἄκοντες, τὴν ἀποξέπει ῥητῶς τῶν φιλαργυρίαν, τῶν ὑπερηφανίαν, τῶν ἀκολασίαν, τὸν θυμόν, τὸν φθόνον, τῶν εἰς τὰς θείας βοηθείας δυσπιστίαν· τὴν ἐπαπειλεῖ ποινὰς αὐστηράς, ἀνίσως ᾠδῶδες, καὶ τὴν θέλει μὲν υποχρεώσεις ἀσυγκρίτων ἀμοιβῶν, ἀνίσως ἀπέχωνται ἀπὸ τῆς εἰρημίας.

Ἡ διδασκαλία ὅμως, τῶν ὁποίων ἡ φιλοσοφία δεῦν ἠμπόρεσεν ἀκόμη κατὰνάσκειν ἐντελῶς, καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἐποίησεν ἐκτός πάσης ἀμφιβολίας, εἶναι τὸ χρέος ὅτι ἔχει καθεὶς ἀνθρώπος κατὰ σωτηρίαν ἑαυτοῦ, ἕως ὅτε θέλει ὁ Πλάτης τε καὶ τὸν κρατῆ εἰς τῶν παρεῖσαν ζωῆν.

Ὅτι ἡ αὐτοχειρία εἶναι ὡς τὰ πολλὰ ἀποτέλεσμα μανίας· ὅτι τὸ κατὰ θανάτωθῆτις ἀφ' ἑαυτῆς ἐν τοῖς ἀφορήτοις δεινοῖς, μὲν ὑποφέρωντας κατὰ βάσιν, εἶναι περισσώτερον ἀδυναμία καὶ μικροψυχία, ᾠδῶδες μεγαλοψυχία καὶ ἀνδρεία· ὅτι μὲν τὸ κατὰ ἐγκνήθη ὁ ἀνθρώπος ὄχι δι' ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν συγγενεῖς τε, καὶ τῶν πατρίδα τε, καὶ τὴν φίλους τε, καὶ τὴν ὀφείλει κατὰ σωτηρίαν ἑαυτοῦ καὶ ἐκείνων ἕως ὅτε τὸ ᾠδῶδες ἡ φύσις· ὅτι μὲν τὸ κατὰ ὀφείλη τῶν ὑπαρξίν τε εἰς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τῆς φύσεως, δεῦν ἠμπορεῖ κατὰ τῶν κατὰθέσει ὅπως θέλει, καὶ κατὰ τῶν σερνήθῃ καὶ τῶν ἀρέσκειάν τε, χωρὶς τὴν σωματικῶν ἐκείνων, ὅς τις τε τῶν ἔδωκεν (1)· ὅλα ταῦτα

τὰ

(1) Οἱ Πυθαγορικοὶ ἔλεγον (λέγει ὁ Πλάτων ἐν Φαίδω·
 11) ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἔβαλεν εἰς τῶν παρεῖσαν ζωῆν, ὡς αὐτὸς εἶπεν
 μίαν

τὰ ὑποδείχῃ ἀποχρότως καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος. Ἀλλ' εἰς τὰς φωνὰς ταύτας τῶ ὀρθῷ λόγῳ ὑψαντιστο πότε μὴ ἢ ἀτλησία (ἀνυπομονησία), πότε δὲ ἢ ἀπόληψις, ἢ εἴνα φάσμα μεγαλοφυχίας, καὶ ἀνδρείας. Σωηθισμῶσι οἱ ἄνθρωποι εἴνα κέρων νὰ καταφρονῶν τὸν θάνατον, καὶ νὰ ἐκθέτῃ τὴν ζωὴν εἰς τὰς κινδύνους τῶν πολέμων, ἐθωρῶσαν τὴν ἀποχειρίαν ὡς ἔργον μεγαλοφυχίας. Οἱ Σπῳκοὶ μάλιστα ἐνόμιζον ὅτι εἶχον τὴν ὀξείαν ταύτην ἀδῶ πῆς φύσεως, καὶ εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι πόσως ἐπαίνως ἔδωκαν εἰς τὴν σκληρὰν καρδίαν τῶ Κάτωνος, ὅστις ἐρωτίμῃσι νὰ κατὰπαράξῃ ἰδίαις χερσὶ τὰ ἐντοδιάτα, ἀδῶ νὰ ἀδῶδοθῇ εἰς τὸν Κάισαρα. Λοιπὸν δῆ νὰ ἀφαιρεθῇ μία τοιαύτη ἀπόληψις, δῆ νὰ πληροφορηθῶμεν ὅτι δὲν ἔχομεν δεσποτικὴν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ὅτι μὲ ὅλα τὰ ἀφόριπτα δεινὰ, ὅπῃ πάρομεν, ὀφείλομεν νὰ ζῶμεν καὶ νὰ συληρῶμεν ἑαυτὰς, ἕως ὅτε ἀρέσκει τῶ Πλάσημας, εἰς τὰς φωνὰς τῶ ὀρθῷ λόγῳ προσίθεται ὁ ρητὸς καὶ θετικὸς νόμος πῆς Ἰερᾶς Θρησκείας. Ἡ ὁποία καὶ ἀντις μὴ βασάζων τὰ δεινὰ, ἠθέλει νομίση ὅτι ἔχη δικαίωμα νὰ ἀπαλλαγῇ τῶ βίε δῆ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτὰ, ἢ νὰ κατηγορήση ὀμόπτος τὸν Θεὸν δι' ὅτι τὸν ὑποχρῶνει νὰ ζῆ καὶ νὰ τὰ ὑποφέρῃ, μῆτε αὐτὸν δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἀδῶπονῆται δικαίως ἀπὸ τῆς τέτου, ἐπειδὴ τῶ ἐπαγγέλλεται μετὰ βεβαιόπτος ἀπείρους ἀνταμοιβὰς εἰς τὸ μετέπειτα, ἀνίσως ἠμπορέση νὰ ὑποφέρῃ μὲ ὑπομονὴν αὐτὰ τὰ δεινὰ.

A P-

μὲν πᾶσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἀγέπει νὰ τὴν ἀφίσωμεν χρεὶς τὴν ἀδῶν τῆ.

Α Ρ Θ Ρ Θ Ν Β'.

Λόγοι, δι' ἧς ὁ Χρειατὸς Αΐθρωνπος ὀφεί-
λει πρὸ παντός, ἄλλὰ μὰ εἶμαι ἐπιεικής.

Η τιμότης, καὶ ἡ ἀρετὴ χαρακτηρίζουσι τὸν ὀπιε-
κῆ ἀΐθρωνπον. Καὶ ἀπεδείχθη ἐν οἰκείῳ τόπῳ, ὅτι
ὁ ἴδιος ὀρθὸς λόγος μᾶς προσάττει νὰ εἴμεθα τί-
μιοι, τὰτ' ἔστι νὰ μὴ βλάπτωμεν ἑδόνια, καὶ νὰ τὸν
ἀφίνωμεν νὰ ἀπολαμβανῆ ἐλδιδέρας, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ
τὰ ἑαυτῶ. Καὶ ἐπειδὴ χωρὶς τῆς δυνῆμπορεῖ νὰ
συσαθῆ καμμία κοινωνία, καὶ ἀπὸ τὸ κοινῆ καλὸν
τῆς κοινωνίας πηγάζει τὸ ἰδιαίτερον καλὸν ἐκάστῃ ἀ-
τόμῳ, ἐκ τῆς εἶναι προδηλότατον ὅτι καθε ἀτομον
πρέπει νὰ κινήται ἀπὸ τὸ ἰδιόντε συμφέρον εἰς τὸ
νὰ εἶναι τίμιος (1).

Πολλοὶ ὅμως πειρῶνται νὰ παβῶσι τὸς νόμους
τῶ δικαίς, μάλισα ὅταν ἐλπίζεν ὅτι ἡμπορῆν νὰ
τὸ κάμην ἀτιμωρητί. Νομίζεν ὅτι εἰς αὐτῷ τῷ
παβῶσιν, αἰσῶς ἡμπορέσεν νὰ ἀποκτήσεν δῆτινος
κακουργήματος εἶνα ἀγαθόν, χωρὶς νὰ ὑποπτεύεν
καμμίαν ποινῶ, τὸ ἰδιόντε συμφέρον ἀπαιτεῖ πε-
ρισσότερον νὰ τὸ ἀποκτήσεν, παβῶ νὰ τὸ παβῶβλέ-
ψεν δῆ τὸ δίκαιον.

Ἄν ὅμως ἐθεωρῶσαν καλὰ τὰ ἐκ τῆς ἐπόμῃρα,
ἠθέλαν ἰδῆ βέβαια ὅτι καὶ εἰς αὐτῷ τῷ παβῶσιν
τὸ

(1) Ἐν δὴ τῷ σκοπεῖον ἅπασι, φησὶ Κικέρων (Καθην.
Βιβλ. Γ'. Κεφ. 2.), πᾶσαν συνετέλειαν ἰδίᾳ σε εἰς ἐκάστῃ, καὶ
κοινῆ συμπαύτων εἶναι ἀρπάζουμένη γὰρ ὑφ' ἐκάστῃ ἐν τῷ μέρει,
πᾶσαι ἀνθρώπιος κοινωνία δῆλυθήσεται ὡσπερ δὴ καὶ παῖ σῶ-
μα ἀνθρώπιον δῆλυθήσεται, ἡβ' μελῶν ἐκάστῃ, τῷ ὑγείαν καὶ
ρωμῶν ἐκ ἡβ' γειτνιαζόντων εἰς ἑαυτὸ ὑπασαν ἀξίοντος.

τὸ ἴδιόν τες συμφέρον ἀπαιτεῖ πειραστότερον νὰ ᾤξασθαι καλόν, ὅσον μέγαλον καὶ αὐτὸ εἶναι, παρὰ νὰ βιάσων τὰς νόμους τῆς τιμῆς.

Ἐπειδὴ πρῶτον μὲν εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἔχη πλήρη καὶ ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι τὸ κακὲργημα τὸ ἔχει νὰ μείνῃ κεκαλυμμένον ἄρα πάντα· καὶ ὁπόταν φανερωθῇ, ἢ ᾤξασθαι τῶν νόμων πεινή, ἢ ἡ κοινὴ δυσσημία, καὶ καθολικὴ ἀπέχθεια εἶναι ἀφ᾽ ὧν ἀποτελέσματα.

Δεύτερον δὲ, καὶ αὐτὸ τὸ κακὲργημα μείνῃ κεκαλυμμένον, δευτέρου εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιζήμιον εἰς τὸν κακουργήσαντα. Διὰ τὴν μίαν πρῶτην πείρα δοκιμήσασα, φέρει ὡς τὰ πολλατὰ τὸν ἀνδρωπὸν εἰς μίαν δευτέραν, αὐτὴ δίδει θάρρος ἄρα μίαν τρίτην, μετὰ τὴν τετάρτην ἢ πέμπτην τὸ θάρρος γίνεται θρασυτής, τότε ἐνεργεῖ χωρὶς πλέον νὰ ἔχη τὴν συστολήν, ὅπως εἶχε προηγουμένως· ἐπιχειρεῖται ἀπερὸς κέπως ἐγχειρήματα πλέον δυσκολώτερα· καὶ ὁπόταν καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι προφανής, ἢ εἰς τὴν κακίαν ἕξις τὸν κάμνει νὰ μὴ ἡμπορῇ πλέον νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν πείραξιν· φανερόνεται τέλος πάντων τὸ κακὲργημα, καὶ ἐπὶ αὐτῷ τῷ τελευταίῳ λαμβανέει τὰ πείραξια ὅλων τῶν προηγουμένων. Οἱ περιβόητοι κακῆργοι, καὶ ὅσοι ἐπλήρωσαν ἀκρεβώτερα τὴν ποινὴν τῆς κακίας των, ἄρα ταύτης τῆς οὐδὲ ἐφθασαν, ὅπως ἐφθασαν· κανεὶς δευτέρου ἔγινε ἄρα μιᾶς μέγας εἰς τὸ κακουργεῖν (1)· κακουργήματα ἴσως κατ' ἀρχὰς μικρότατα, μείναντα κεκαλυμμένα ἢ ἀτιμώρητα, τὰς ἠτοίξαν καὶ μικρὸν τὴν οὐδὸν εἰς τὰ μεγαλιήτερα, καὶ τέλος πάντων εἰς τὰ ἔσχατα.

Τὸ

(1) Οὐδεὶς ἑξαίφτης ἄκρως, φησὶν ἡ παλαιὰ παροιμία, ἔστ' ἐν ἀγαθείς, ἔστ' ἐν κακίς. Nemo repente fit summus.

Τὸ ἴδιον λοιπὸν συμφέρον μας μᾶς υποχρεώνει νὰ εἰμεθα πάντοτε τιμημένοι εἰς τὰς πράξεις μας, εἴτε κοινὰ ἢ θελόν εἶναι, εἴτε ἴδιαι, εἴτε φανεραὶ, εἴτε κρυμμέναι (1)· καὶ πῶς ἔτι μᾶλλον, καθ' ὅτι ὅσον κακῶς κρυμμένον ἢ ἀν μείνη σὺν αἰμαρτήματι εἰς τὰ ὄμματα τῆς ἀνθρώπων, οὐ θέλει εἶναι βέβαια κρυμμένον ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ ὑπέρτατον Ὄν, τὸ ὁποῖον βλέπει ὅλα. Ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀπειροῦ, τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθοποιόν, τὸ τελειότατον Ὄν οὐ δύναται ποτε νὰ ἀποδεχθῆ σὺν αἰμαρτήματι, ἢ τὶ ἀν τὸ ἔκαμνε τὸ ἢ θελόν ἀντιπίπτει φανερῶς αὐτὸς ἐαυτῷ. Κανὴν ἄ λοιπὸν αἰμαρτήματι οὐ μῆτι δι' ὅλα ἀτιμωρήτον· ἀλλὰ ἢ ἀν ἄφύγη τῷ τῆς ἀνθρώπων τιμωρίαν, τῷ δίκαιῳ τῷ ὑπερτάτῳ Κεῖν οὐ θέλει τὴν ἄφύγη κατ' ἐξῆς ἕνα ἕνα ἕνα.

Καὶ ἀν τινὲς πειρασμοὶ κακῶργοι, ἀφ' ἑ ἀπέλασαν πολὺν καιρὸν τὸν καρπὸν τῆς κακίας των, ἐτελείωσαν τῷ ζώῳ των, χωρὶς νὰ ἀφήσαν κανὴν δειγμὰ ὅτι ἐτιμωρήθησαν, τοῦτο οὐ ἀναίρει τῷ προκειμένῳ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μᾶς ἀγεῖ μάλιστα εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι μὴ τῷ παρεσαν ζώῳ πέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ εἶναι μία ἀλήθεια, εἰς τῷ ὁποίῳ οἱ δίκαιοι, ἢ ἐνάρετοι θέλουν ἀνταμειφθῆναι, ἢ οἱ κακοὶ θέλουν τιμωρηθῆναι.

Ταῦτα εἶναι ἢ ἐκ μόνου τῷ ὀρθῷ λόγῳ προδεδιὰ ἀλλὰ πόσον ἐκραταιώθησαν αἱ τοιαῦται ἀλήθειαι ὑπὸ τῷ θεῷ Ἀποκαλύφιν! Αὐτῶν μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ νόμοι τῆς τιμιότητος, ὅπῃ μᾶς φανερόναι ὁ ὀρθὸς λόγος, εἶναι νόμοι αὐτῶ τῷ ἰδίῳ Θεῷ· μᾶς παραγγέλλει ἢ τῆς αὐτῶ φωνῆς τῷ τῶν ἀκριβῶ πῆ-
ρη-

(1) Εἰ καὶ εἴχεται τὸ δακτυλίδιον τῷ Γύγῃ, διὰ νὰ γίνε-
ται ἄδρατος, λέγει ὁ Κικέρων (πρὸς Καθικ. Βιβλ. 4. Κεφ. 3.)
οὐ θέλει νὰ νομίζῃ νὰ τῷ εἶναι συχωρημένον τὸ αἰμαρτάνειν,
καθὼς μὴ ἔχει αὐτὸ.

ρησιν· μᾶς λοιπὸν εἶπει ὅχι μόνον τῷ δι' ἔργα, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' ἐνθυμήσεως, καὶ ἁγνοίας ᾠδῶσιν· μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Θεὸς, ὡς κειτὴς ἀδέκαστος καὶ αὐστηρότατος, ᾠδαπρεῖ κάθε παρᾶξιν μας, κάθε βήμα, κάθε κίνημα τῆς ἡμετέρας καρδίας· ὅτι ἔχομεν νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὸν λόγον ἀκριβῆ ὡς πᾶν πῶν, ὅτι μᾶς εἶναι ποροτοιμασμεθαί ποιναι αἰώνιοι καὶ πικρότατοι, ἀνίσως ᾠδαβῶμεν τέτας τὰς νόμους. Ταῦτα ἁγνοούμενος ὁ χριστιανὸς ἄνθρωπος, πῶς ἤθελε τολμήσῃ πλέον νὰ παρᾶξῃ κανένα κακὲρ γημα;

Τὸ συμφέρον, ὅπως κινεῖ κάθε ἄνθρωπον νὰ εἶναι τίμιος, τὸν κινεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐνάρετος. Διὰ τὴν ἐκτὸς τῆς, ὅτι ἡ δημοσία ἀγάπη, ἡ δημοσία ὑπόληψις, ἡ δημοσία ὑποχρέωσις ποροξενεῖ εἰς τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον μυστίας ἀπαπαύσεις, καὶ ἡδονάς, καὶ μυστία ἄλλα κέρδη, (1) αὐτὴ μόνη ἡ ἡδονὴ τῆς ὅτι ἔκαμε μίαν καλλὴν παρᾶξιν εἶναι ἡ καθαρωτέρα, ἡ γλυκυτέρα, ἡ ἁρπεστέρα, ὅπως ἡμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπολαύσῃ ὅπῃ τῆς γῆς.

Ταῦτα τὰ αἰτία κατ' ἑαυτὰ πορέπει ὅς ἅπαντας νὰ ἔχον μεγίστην ἰχυνὸν δεῖ νὰ ᾠδακινήσῃν κάθε ἄνθρωπον εἰς τῷ ἀρετῷ. Οὗ χριστιανὸς ἄνθρωπος ὅμως ἔχει ἐτι μᾶλλον ἰχυρότερα, καὶ ἐπαγωγότερα αἰτία. Ἡ πορὸς πάντας, καὶ πορὸς αὐτὰς ἀκομι τὰς ἐχθρὰς εὐπορία, εἶναι ἐντολὴ ρητῆ τῆς θείας νόμου· ὅλας τὰς ἀνθρώπους ποροσάπτται νὰ τὰς θεωρῇ ὡς ἀδελφούς τῶν ὅλας ὀφείλει νὰ τὰς ἀγαπᾶ ὡς ἑαυτὸν· ἡ ἀμοιβαία εὐνοία, ἡ πορὸς ἀλλήλους βοήθεια, ἡ ἀγάπη

πορέ-

(1) Κανένα παρᾶγμα δεῖ εἶναι ἀρμοδιώτερον, λέγει ὁ Κικέρων (Περὶ Καθηκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 5.), πορὸς ἁγᾶφλαξιν ἢ ὑπαρχόντων ὅσον τὸ νὰ εἶναι τις ἀγαπημῆς, μήτε ἐναντιώτερον ὅσον τὸ, νὰ τὸν φοβῆνται. Rerum omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, κατ.

πρέπει να είναι Ήροπον τινά τὸ σωθιμά τε, ὁ δὲ κερικὸς χαρακτῆρ τε· καὶ ἀφ' ἑκπληρώσει ταῦτα, ὁ καρπὸς, ὅπως πρέπει ἐντεῦθεν να προσδοκᾶ, δευ εἶναι μονοῦ, ἢ δημοσία ὑπόληψις, ἢ ἡ δημοσία εὐγνωμοσύνη, τὰ ὁποῖα μάλισα μήτε πρέπει να τὰ σοχάζηται, ἀλλὰ εἶναι μία ἀμοιβὴ ἀνέκφρατος, εὐα γέρας ἀπειροπότον, καὶ αἰδίων, τὸ ὁποῖον εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει τὸ ὑπολαύσει.

Αὐτὰ τὰ αἷτια ἔκαμαν να λάμβαν εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐρησκείαν ἐκεῖνα τὰ ἠρωικά κατορθώματα, ἐκεῖνα τὰ ἐξαισία παρδείγματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐποιίας, τὰ ὁποῖα ὑδεμία ἄλλη αἵρεσις, ἢ Ἐρησκεία, καὶ ὑδεῖς φιλοσοφικὸς λόγος ἐδυηθήσαν να παρδείξεν. Διὰ τί εἰς ποίαν ἄλλω ἢ Ἐρησκείαν, ἢ αἵρεσιν, ἢ φιλοσοφίαν εὐείσκομην ἀνθρώπων, να γυμνωθῆν ἀνά κράτος τῆ ὑπαρχόντων τες, καὶ να ἴδεν πενήτων πένητες, δε να βοηθήσαν τες πτωχες, να θυσιάσαν ὅλως δι ὅλα ἑαυτες εἰς παρραμυθίαν χηρῶν, ὀρφανῶν, ἀδυνέντων, καὶ ὅπως ἄλλως θλιβομένων, να ἔμβεν εἰς τὰ δεσμά, δε να ἐλευθερώσαν ἄλλες τῆ δεσμῶν, να παρδιδῶσαν εἰς θάνατον τὸ σωμά τες δε αὐτες τες ἐχθρῶν; πῶ ἄλλῃ εὐείσκομην παρδείγματα, οἷα ἀνεφάνησαν εἰς τὴν ἡμετέραν Ἰερὰν Ἐρησκείαν; τὰ ὁποῖα κοντὰ ὅπως εἶναι δείγματα ἀσφαλτα τῆς ὑπεροχῆς, καὶ ἀγιότητος τῆς Ἐρησκείας, εἶναι παρσέτι καὶ κατ' ἑαυτὰ τῶ Χριστιανῶ μυώπισματα εἰς μίμησιν ἀρετῆς ἰχυρότατα.

Λόγοι, δι' ἧς ὁ Χρειατός Α' μ'θρωπος ὀφείλει πρὸ παντός ἄλλοις νὰ εἶμαι ἀσεβής.

Η ὑπαρξίς τῆς ὑπερτάτης Οὐτοῦ εἰς τὸν χρειατὸν ἀνθρώπον ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀνακαλύπτεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν ἀειδίχως φανερεῖται· τῆς ἀπειρῶν, πλειοτήτων αὐτῆς τῆς ὑπερτάτης Οὐτοῦ, εἰς γλώσσῃ τῆς ὁποίῳν μᾶς ὀδηγεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος, ὁ χρειατὸς ἀνθρώπος ἔχει ἀποδείξεις λαμπροτέρας εἰς τὰ δόγματα, καὶ τὴν ἰσοεἰαν τῆς Θρησκείας τῆς. Ἡ ἀγαθότης πρὸ πάντων, ἡ κερύονια, ἡ παντοδυναμία, ἡ δικαιοσύνη φαίνονται πανταχῶς τόσον τῆς παλαιᾶς, ὅσον καὶ τῆς νέας Διαθήκης, μὲν εἰς τὸν ἑναργέστατον ἅμα καὶ θαυμασιώτατον. Τῆτο λοιπὸν ἀποδείχεται ἰκνωτάτα πόσον ὀφείλει ὁ χρειατὸς ἀνθρώπος πρὸ παντός ἄλλοις νὰ δὲ χαλεπῆ, νὰ ἀγαπᾶ, νὰ σέβηται, καὶ νὰ φοβῆται τῆτο τὸ ἀπειρον Οὐ.

Ἡ λαβεία τόσον ἡ ἐσωτερικῆ, ὅσον καὶ ἡ ἐξωτερικῆ, μὲ τὴν ὁποίῳν θέλει νὰ λαβῆται, ὁ Θεός, εἶναι καὶ αὐτῆς προσεταγμένη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Θρησκείας ὁ φωνῆς αὐτῆς τῆς ἰδίᾳ Θεῷ· καὶ δὲν ἔχει λοιπὸν ἄλλο νὰ κάμῃ, εἰμὴ νὰ τὴν ἐξακολουθεῖ ὅλην δυνάμει, χωρὶς φόβον, ἢ ἀμφιβολίαν, μήπως ἐξαπατᾶται, ἢ σφάλλει.

Ἐξαπατᾶται ὅμως καὶ σφάλλει θανάσιμα, ἀίσιως μὴ συμβαλλὼν τῆς νόμους, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Θρησκείας τῆς, ἐπιδίδωται μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικῆν λαβείαν, ὁραμελῶν τὴν ἐσωτερικῆν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀναγκαιότερα· καὶ ἀίσιως ἀχειοῖ τὴν ἐξωτερικῆν λαβείαν μὲ παιδαριώδεις καὶ γελοιώδεις δεσιδαυμονίας, ἢ ἀνάγῃ ὅλα τὰ καθήκοντα τῆς Χρειατῆς εἰς μόνον
τὴν

πὴν ἀσκησιν ταύτης τῆς ἐξωτερικῆς λαβείας, ἀδελφω-
 λῶν τὰ ἱερώτερα, καὶ ἀγιώτερα καθήκοντα τῆ τιμῆς,
 καὶ τῆ ἀπὸς τὸς πλησίον ὠφελίμου ἀνθρώπου. „Ἐλεον
 „θελῶ, καὶ ἡ θυσίαν, φωνάζει εἰς τὰς Γραφὰς ὁ
 ἴδιος Θεός, (Ματθ. Κεφ. 9. 13.) ἵνα νὰ μάθω-
 μὲν ὅχι ὅτι τὰ ἔργα τῆς ἐξωτερικῆς λαβείας εἶναι
 ἀδελφωμελιτέα, ἀλλ' ὅτι τὰ ἔργα τῆς καθαρῆς τι-
 μιότητος, καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης εἶναι τὰ πρῶτα,
 εἰς τὰ ὅποια ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν τὸν νῦν, εἶ-
 ναι ἐκεῖνα, ὅπῃ πρέπει νὰ προτιμῶμεν ἀπὸ παντὸς
 ἄλλου, εἶναι τέλος πάντων ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ἀ-
 σκησις εἶναι ἀφύκτος, καὶ ἀπαραίτητος.

Π Ι Ν Α Ξ

Τ Ο Υ Δ. Τ Ο Μ Ο Υ.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'.

Ο Φ Ρ Ο Ν Ι Μ Ο Σ Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Σ.

- ΤΜΗΜΑ Α'. Περὶ τῆς Φαντασίας. Σελ. 13
 Κεφ. Α'. Φύσις καὶ ἰχὺς τῆς Φαντασίας. αὐτόθι.
 Κεφ. Β'. Επίρροια τῆς Φαντασίας ἐπάνω εἰς τὰ κα-
 καὰ τῆς ψυχῆς. 16
 Κεφ. Γ'. Επίρροια τῆς Φαντασίας ἐπάνω εἰς τὰ κα-
 καὰ τῆ σώματος. 31
 Κεφ. Δ'. Θεραπεῖαι τῆς κακῶν, ὅπῃ ἠρτῶνται ἀπὸ
 τῆς Φαντασίας. 35
 Ἀ'ρθρον Α'. Θεραπεῖα ἑλληνική. Ἀνακαλεῖν τὴν ψυ-
 χὴν ἀπὸ τῆς Φαντασίας εἰς τὴν Αἴδην. αὐτόθι.
 Ἀ'ρθρον Β'. Ὅτι τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον εἰς ἐκτέ-
 λειν τέτε τῆ κανόνος εἶναι ἡ ἐνδόμυχος ἡδονή,
 ὅπῃ δοκιμάζομεν εἰς τὰς θλίψεις. 38
 Ἀ'ρθρον Γ'. Μέσα μηχανικά, δι' ἧν νὰ ἀπάγωμεν
 τὴν φαντασίαν ἀπὸ τῆς λυπηρᾶς ἰδέας. 43
 Ἀ'ρθρον Δ'. Μέσα φιλοσοφικά, δι' ἧν νὰ παραλα-
 βῶμεν, ἢ νὰ διασπενδάζομεν τὰς θλίψεις. 48
 §. Α'. Περὶ τῆ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως, καὶ περὶ
 τῆς μεταμελείας. 50
 §. Β'. Περὶ τῆς διά τι κακὸν γεγονὸς λύπης, καὶ τῆ
 διά τι ἀποβληθεὶς ἀγαθὸν πόθου. ἐν ᾧ καὶ περὶ
 τῆς διὰ τὰς ἐνεσώσας δυσυχίας θλίψεων. 51
 §. Γ'. Ἐκτίμωσις τῆς ἀγαθῶν. 53
 §. Δ'. Πρόγνωσις, εἴτ' ἐν προμελέταις τῆς κακῶν. 59
 Elem. di Filos. T. IV. Ζ §. Ε'.

§. Ε'. Περὶ τῶν κακῶν, ὅπου ἐπιδέχονται θερά- πειάν.	60
§. ς'. Περὶ τῶν κακῶν, ὅπερ δὲν ἐπιδέχονται θερά- πειάν, εἴτ' ἔν διορθωσίν.	63
§. Ζ'. Ὅτι καθε κακὸν ἔχει κάποιαν ἀταμοιβλή.	65
§. Η'. Ὅτι τὰ κακὰ εἶναι πάντοτε μικρότερα ἢ ὅ,τι φαίνονται.	68
§. Θ'. Μέσον, δι' ἃ τὰ κακὰ φαίνονται μικρότερα ἀ- κόμι κὴ ἄπο ὅ,τι εἶναι.	71
§. Ι'. Ἀνακεφαλαίωσις τῆ παρόντος Κεφαλαίᾳ.	72
Κεφ. Ε'. Θεραπείαι τῆς Φαντασίας εἰς τὰ κακὰ, ὅ- περ δὲν κρέμανται ἄπο αὐτῶ.	75
Κεφ. ς'. Ἡδοναὶ τῆς Φαντασίας.	80
ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῶν Παθῶν.	85
Κεφ. Α'. Ἀρχὴ κὴ Φύσις τῶν Παθῶν.	αὐτόθι.
Κεφ. Β'. Ἀγάπη κὴ Μῖσος ἡμῶν αὐτῶ.	97
Ἀ'ρ'θρ. Α'. Ἀγάπη ἡμῶν αὐτῶ.	99
Ἀ'ρ'θρ. Β'. Μῖσος ἡμῶν αὐτῶ.	106
Κεφ. Γ'. Ὑπερηφάνεια, Ταπείνωσις, Εὐτέλεια.	107
Κεφ. Δ'. Κοροδοξία, Μετειοφροσύνη· ἐν ᾗ κὴ ἀδελ- φονορίας, ἢ καταφρονήσεως τῶν τιμῶν.	114
Κεφ. Ε'. Ἐπιθυμία, Εὐχαρίστησις.	122
Κεφ. ς'. Φιλοπλετία, Φιλομάθεια, Φιλοδοξία, Φι- λοτιμία, Φιλαρχία, Φιληδονία.	138
Ἀ'ρ'θρ. Α'. Φιλοπλετία.	139
Ἀ'ρ'θρ. Β'. Φιλομάθεια.	144
Ἀ'ρ'θρ. Γ'. Φιλοδοξία.	150
Ἀ'ρ'θρ. Δ'. Φιλοτιμία, κὴ Φιλαρχία.	152
Ἀ'ρ'θρ. Ε'. Φιληδονία.	157
Κεφ. Ζ'. Ἐλπίς κὴ Φόβος, Ἀνδρεία κὴ Θράσος.	161
Ἀ'ρ'θρ. Α'. Ἐλπίς.	αὐτόθι.
Ἀ'ρ'θρ. Β'. Φόβος.	165
Ἀ'ρ'θρ. Γ'. Ἀνδρεία, κὴ Θράσος.	169
Κεφ. Η'. Ουμὸς, Μῖσος, Ἀντιπάθεια, Ἀγανάκτη- σις.	171
Ἀ'ρ'θρ. Α'. Ουμὸς.	αὐτόθι.
	Ἀ'ρ-

Α' ρθρ. Β'. Μῖσος, Ἀντιπάθεια.	191
Α' ρθρ. Γ'. Αἰγνώσεις.	195
Κεφ. Θ'. Φθόνος, Ζῆλος, καὶ Ἐπίγνωσις ἡμῶν αὐ- τῶν.	196
Α' ρθρ. Α'. Φθόνος.	αὐτόθι.
Α' ρθρ. Β'. Ζῆλος.	200
Α' ρθρ. Γ'. Γνώσις ἐαυτῶν.	202
Κεφ. Ι'. Μελαγχολία, Εὐθυμία, Εὐδαιμονία.	209
Α' ρθρ. Α'. Μελαγχολία.	αὐτόθι.
Α' ρθρ. Β'. Εὐθυμία.	212
Α' ρθρ. Γ'. Εὐδαιμονία.	214

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'.

Θ. ΕΠΙΕΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.	217
ΤΜΗΜΑ Α'. Ἀρχὴ τῶν Κοινωνιῶν, τῶν Ἐθιμῶν, καὶ τῶν Νόμων πῶς αὐτῶν Διοικήσεως.	220
Κεφ. Α'. Κατάστασις τῶν Κοινωνιῶν.	αὐτόθι.
Κεφ. Β'. Ἀρχὴ καὶ πρῶτος τῶν Ἐθιμῶν καταλλήλων τῇ ἀρχῇ καὶ πρῶτος τῶν Κοινωνιῶν.	224
Κεφ. Γ'. Ἀρχὴ τῶν Νόμων, καὶ τῶν πρῶτων Διαταγμάτων.	234
ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῶν Καθόντων.	246
Κεφ. Α'. Καθόντα ἡθικά ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον.	247
Α' ρθρ. Α'. Καθόντα ὑποφάτικα.	αὐτόθι.
§. Α'. Μιδεία πρὸς βλάπτειν εἰς πρόσωπον.	249
§. Β'. Μιδεία πρὸς βλάπτειν εἰς πᾶν πρῶτον.	256
§. Γ'. Μιδεία πρὸς βλάπτειν εἰς τὴν τιμὴν.	265
Α' ρθρ. Β'. Καθόντα δευτικά.	268
Κεφ. Β'. Καθόντα ἀμοιβεῖα μεταξὺ πῶν φίλων.	272
Α' ρθρ. Α'. Ἐκλογὴ τῶν φίλων.	αὐτόθι.
Α' ρθρ. Β'. Καθόντα πρὸς τὴν φιλίαν.	280
Κεφ. Γ'. Καθόντα πρὸς τὴν Εὐεργεσίαν.	285
Κεφ. Δ'. Καθόντα ἀμοιβεῖα μεταξὺ τῶν συγγενῶν.	288
Α' ρθρ. Α'. Καθόντα τῶν συγγενῶν.	αὐτόθι.

Α' ρθρ. Β'. Καθήκοντα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα .	291
Α' ρθρ. Γ'. Καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς .	299
Α' ρθρ. Δ'. Καθήκοντα ἀμοιβαῖα μεταξὺ τῶν ἀδελφ.	302
Κεφ. Ε'. Καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ τὴν Κοι- νωσίαν .	303
Κεφ. ς'. Περὶ τῆς Κελευθότητος, ἢ ἀειροπότητος τῶν ἡμετέρων παρὰ τὴν ἑαυτῶν τῆς Σιωπῆς .	305
ΤΜΗΜΑ Γ'. Περὶ τῆς Ἀρετῆς .	309
Κεφ. Α'. Περὶ τῆς Ἀρετῆς ἐν γῆρι .	αὐτόθι .
Κεφ. Β'. Περὶ τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν ἐν μέρει, καὶ πᾶσι τῶν Εὐποιίας .	315
Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς Φιλοφροσύνης .	323
Κεφ. Δ'. Περὶ τῆς Φρονήσεως ,	326

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'.

Ο Ε Υ Σ Ε Β Η Σ Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Σ .	337
Κεφ. Α'. Περὶ τῆς εὐσεβῆς ἀνδρώπευ ἐν γῆρι .	338
Κεφ. Β'. Περὶ τῆς Χεισιανῆς ἀνδρώπευ ἐν μέρει .	341
Α' ρθρ. Α'. Λόγοι, δι' ἧς ὁ χεισιανὸς ἀνθρώπος ὀ- φείλει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ εἶναι φρόνιμος .	αὐτ.
Α' ρθρ. Β'. Λόγοι, δι' ἧς ὁ χεισιανὸς ἀνθρώπος ὀ- φείλει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ εἶναι ὀπεικῆς .	346
Α' ρθρ. Γ'. Λόγοι, δι' ἧς ὁ χεισιανὸς ἀνθρώπος ὀ- φείλει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ εἶναι εὐσεβῆς .	351

Τέλος τῆς Δ'. ἢ τελευταίας Τόμου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ ΤΑΥΤΗΣ

Καθ' ἐκάστῳ Πόλιμ.

ΕΝ ΤΗ ΑΙΝΩ :

Η	ἐν τῇ Αἴνῳ Σχολή :	2
Ο	Γεροδιδάσκαλος κύρ Μελέτιος Μιτυλιναῖος :	1
Ο	λογιώτατος κύρ Μόχλος Μιταξᾶ :	1
Ο	τιμιώτατος κύρ Χ. Λασκαράκης :	1
Ο	τιμιώτατος κύρ Α. Ξανθοσάκης Χ. Λασκαράκη :	1
Ο	τιμιώτ. κύρ Πένης Μαλιότζη :	1
Ο	τιμιώτ. κύρ Χ. Δημηξάκης Καρκαδελανη :	1
Ο	τιμιώτ. κύρ Μανολάκης Χαρόγλης :	1
Ο	τιμιώτ. κύρ Στεφαννάκης Χ. Λασκαράκη :	1

ΕΝ ΑΜΠΕΛΑΚΙΟΙΣ :

Ο	πάνεροελλογιώτατος ἁγιός Πλαταμῶνος κύρ Γεράσιμος :	3
Η	ἐν Ἀμπελακίῳ Σχολή :	32
Ο	τιμιώτατος κύρ Γεωργίου Χρόνια Δροσινᾶ :	5
Ο	τιμιώτ. κύρ Α. Ξανθοσάκης Οἰκονόμος :	2
Ο	τιμιώτ. κύρ Εὐθύμιος Δημητρεῖς :	7
Ο	τιμιώτ. κύρ Γεωργίου Δημηξίε Σφάρτζ :	3
Ο	τιμιώτ. κύρ Γεωργίου Καρπετζη :	2
Ο	τιμιώτ. κύρ Κωνσταντῖνος Νικολάς Πρωσᾶ :	1
Ο	τιμιώτ. κύρ Κωνσταντῖνος Χ. Πρωσᾶ :	3
Ο	Εὐντιμέλλογιώτατος κύρ Α. Ξανθοσάκης Μεζηβερίου :	2
Ο	ἐλλογιώτατος κύρ Κωνσταντῖνος Χ. Αἰσθητῆ Χ. Πρωσᾶ :	2
Ο	τιμιώτ. κύρ Γεωργίου Μεζηβερίου :	2
Ο	τιμιώτ. κύρ Φίλιππος παπᾶ Διαμαντῆ :	1
Ο	τιμιώτ. κύρ Δρόσος Χ. Ζαφείρη :	2
Ο	τιμιώτ. κύρ Σπᾶμος Γεωργίος Πέσις :	3
Ο	τιμιώτ. κύρ Εὐθύμιος Γεωργίου Γεωργίου :	2

Z 3

Ο

Ο ἰατροφιλόσοφ. κύρ Γεώργιος Σακεχαιεὺς	7
Ο ἀιδέσιμ. παπὰ κύρ Ακείβος	1
Ο λογιώτατος κύρ Παναγιώτης παιδαγωγὸς ὁ εἶξ Ἀγάς	1
Ο τιμιώτ. κύρ Χρόνιας Κόμη Δροσινῆ	1
Ο τιμιώτ. κύρ Γεώργιος Γερόιβα	1
Ο τιμιώτ. κύρ Κωνσταντῖνος Ἰ΄βη Χ. Δροσινῆ	1
Ο τιμιώτ. κύρ Ἀναστάσιος Ἀθανασίος ὁ ἐκ Ραλλῆνης	1
Οἱ ἐντιμώτατοι κύριοι Δροσινὸς Δροσινὸς Χ. Ἰ΄βη, Σφάρτζς ἢ Σωξοφία	5
Ο τιμιώτ. κύρ Δρόσος Κόμη Δροσινῆ	3
Οἱ ἐλλόγιμοι Δημήτριος ἢ Γεώργιος Εὐθυμῖα Δημ.	4
Ο ἐλλογοτιμιώτ. κύρ Δημήτριος Ἰωάννη Σφάρτζς	5
Ο ἐντιμώτατ. κύρ Ἀναστάσιος Σολομῆ	5
Ο ἐλλογιμ. κύρ Δημήτριος Κασεῖδης	1
Ο τιμιώτ. κύρ Γεώργιος Νικολάου Μανιάρη	2
Ο τιμιώτ. κύρ Στέλιος Μαντζιόλας	2
Ο τιμιολογιώτ. κύρ Μιχαὴλ Γεωργίος Διδάσκαλα	2

ΤΩΝ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.

Ο ἰατροφιλόσοφος κύρ Μανασῆς Ἡλιάδης	3
Ο τιμιώτ. κύρ Γεωργίος φρόνιμος ὁ ἐκ Ζαγοράς	2
Οἱ τιμιώτατοι Αὐτῶνδελφοὶ Στέφανος ἢ Νικόλαος Ρίξς	4
Ο ἐντιμωλογομιώτ. κύρ Δημήτριος Χαμτζῆς	1
Baron de Langefeld	1
Ο ἐντιμώτ. κύρ Χαεῖσιος οἰκονόμης	1

ΤΩΝ ΕΝ ΒΥΖΑΝΤΙΩ, ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΥΟΥΣῃ, ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ.

Ο μακχελιώτατος Πατριάρχ. Ἀντιοχείας κύριος Ἀνδρέμιος	1
Ο πανιερώτατος ἅγιος Πρῆσης κύριος Ἀνδρέμιος	5
Ο πανιερώτατος ἅγιος Λαεῖσης κύριος Διενύσιος	3
Ο πανιερώτατος ἅγιος Δέρκων κύριος Γρηγόριος	1
Ο πανιερώτ. ἅγιος Παραναξίας κύριος Νεόφυτος	2
Ο πανιερώτ. ἅγιος τρωάν Κορρώνης κύριος Γρηγόριος	1
Ο πανιερώτ. ἅγιος τρωάν Ναυπλίου κύριος Μελέτιος	1
Ο πανιερώτ. ἅγιος Σπαγῶν κύριος Παῖσιος	1
Ο πανιερώτ. ἅγιος Σεβασείας κύριος Γερμανὸς ὁ ἐκ Πε- λοποννήσου	1
Ο πανιερώτ. ἅγιος Λοιδεκεῖας κύριος Διονύσιος	1

Ο παμieroτ. Επίσκοπος τῆ ἀγίῃ Εἰέεισ Μυεινῆς Γ'γνά- τιος ὁ Χίος. }	1
Ο ἐκλαμφορότατος Πείζαδῆς Δημήτειος Μυρῆζης.	3
Ο ἐκλαμφορότατος Πείζαδῆς Παναγιωτάκης Μυρῆζης.	4
Ο ἐκλαμφορότατος Πείζαδῆς Κωνσταντῖνος Μυρῆζης.	3
Ο ἐκλαμφορότατος Πείζαδῆς Δημήτειος Μυρῆζης.	1
Ο μέγας Λογοθέτης Ἀλέξανδρος Μάνος.	3
Ο μέγας Πάιος Ἀλέξανδρος Χαυτζερῆς.	3
Ο μέγας Χάτμανος Κωνσταντῖνος Μάνος.	1
Ο μέγας Λογοθέτης Στέφανος Μαυρογένης.	2
Ο μέγας Κόμπος Γεώργιος Μάιος.	1
Ο μέγας Σπαδάρης Κωνσταντῖνος Σήτζος.	2
Ο μέγας Ποσέλνικος Γεωάννης Σαμωρακίσης.	2
Ο ἄρχων Χάτμανος Δημήτειος Σχιναῖς.	2
Ο ἄρχων Καμινάρης Γρηγόριος Παλλαδάς Θεσσαλονικῆς.	1
Ο Ρήγας Σχιναῖς.	1
Ο μέγας Πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κύειος Γεωάννης. }	1
Ο μέγας Ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κύειος Κύειλλος. }	1
Ο λογιώτατος Δουπερόβων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κύειος Πορφέριος. }	1
Ο ἄρχων Γραμματικῶς τῆ παναγιατάτῃ Σπυριδῶν ὁ Μισκῆζας. }	1
Ο σοφολογιώτατος Διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πάξιαρχικῆς Σχολῆς κύειος Ματθαῖος ὁ ὄξ Αἰῖνα.	2
Ο πανσοικελληγιώτατος ἅγιος καθηγέμενος τῆ ἐν Πα- λατᾷ μετοχίῃ τῆ Σινᾷ κύειος Γλαεῖων ὁ Κρῆς.	4
Ο πανσοιωτάτος ἅγιος Πρωτοσύγγελος τῆ ἀγίῃ Λαεῖσσης κύειος Σαμψήλ. }	1
Ο λογιώτατος ἱεροδιάκονος τῆ ἀγίῃ Λαεῖσσης Ἀΐδιμος Θεσσαλονικῆς. }	1
Ο λογιώτ. ἱεροδίακονος Νεόφυτος Ὁρπειοῖλῆς.	1
Η δὲ φμεσάτη κοκῶνα Εἰλέγκο Χαμμεζῖς.	1
— Γρηγόριος ἱεροδίακονος Ἀνδελιώτης.	1
Ο ἔλλογιμώτ. Διδάσκαλος Νεόφυτος Χίος.	1
— Γεράσιμος ἱερομόναχος.	1
— Ἀΐδιμος ἱερομόναχος ὁ Κύριος.	1
— Φιλόθεος ἱερομόναχος.	1
— Προκόπιος ἱεροδίακονος τῆ ἀγίῃ Δέρκων Πελοποννήσιος.	1
— Ἀΐδιμος ἱεροδιάκονος τῆ ἀγίῃ Δέρκων.	1

— Γεωργίου Μεσσηνίου	2
— Φράγγουλης Μαυρογορδάτος	2
— Μιχαήλ Βασιλείου	1
— Κωνσταντίνου Κολοβός	1
— Δημήτριος Αργυρόπουλος Θεσσαλονικεύς	1
— Γεωργίου Νικολάου Βελισσάκου Πελοποννήσιος	1
— Αντώνιος Αλεξόπουλος	1
— Γεώργιος Κεττήμπεζης Κύπριος	1
— Λαυρέντιος Πεξοκούκιος ο Χίος	1
— Αλέξανδρος Τζίφος ο Χίος	1
— Γεώργιος Μάξιμος ο Χίος	1
— Νικόλαος Δανερκίος Δήμιος	2
— Χ. Μαυροδής Κομνηνική Δήμιος	1
— Χ. Γεωργίου Πρόξυ ο Ξη Γεωργίου	1
— Α. Μπαρτελεμίου	1
— Γεώργιος Γεωργίου ο Βελισσάκος	1
— Σκαρλάτος Ζαμπύλιος Πολίτης	1
Ο έλληνογλωττίας Διδάσκαλος Γεωργίου ο Κρήσιος	1
— Δημήτριος Μπέλλης	1
— Γεωργίου Δημητρίου Μπέλλης	1
— Εμμανήλ Μπέλλης	1
Ο άρχων Γραμματικός τῶν σόλων Ευσάδιος ο Δημητρίου	1
Ο πανοσιώτης άγιος Αρχιμανδρ. κύριος Ζαχαρίας ο πατήρ τῶν ὑψηλοτάτων Αυθέντων Καλλιμάχη	1
Οι πανοσιώται άγιοι Πρωτοσύγγελοι τῶν άγιων Πρέσβυτερων κύριων Δανιήλ	1
— Φιλόθεος ιεροδιάκονος ο Χίος	1
— Παναγιώτης η Κουελάκης Μαργαρίτης	2
— Σπύρος Κρατάς	1
— Ληής Μπαρτελεμίου	1
— Γεώργιος Κωνσταντίνου	1
— Κωνσταντίνος Μακρόπουλος ο εκ Βόλου	1
— Δημήτριος Φυτόπουλος	1
— Στέφανος Νεζεπόντης	1
— Μηνάς Ροδοκανάκης	1
— Νικόλαος Παπαδόπουλος	2
— Αντώνιος Θεσσαλονικεύς	1
— Διονυσίος Πελοποννήσιος	1
— Κωνσταντίνος Μανός Δημητριάδης	2
Ο έλληνογλωττίας Διδάσκαλος Αλέξανδρος ο εκ Μυεοφύτων	1

- Ο' ἔλλογιμώτ. Διδάσκ. πῆς ἐν Μυειοφύτῳ Ἑλλῶνικ. }
 Σχολῆς Ἰωάννης. } I
- Ο' πανοιοιλλογμ. Διδ. πῆς ἐν χώρῃ Σχολῆς Κοσμᾶς }
 ἱερομόναχ. } I
- Ο' ἔλλογμ. Διδ. πῆς ἐν τῷ Βατοπεδίῳ Ἑλλῶν. Σχολῆς }
 Ἀθανάσιος Φιλιππουπόλιτης. } I
- Ἀλέξανδρος Γεράκιος. I
- Ο' πανσιώτ. Εὐστάθιος Ἱερομόναχ. Ἰθακήσιος. I
- Κωνσταντῖνος Πάπης. I
- Ἰωάννης Καρατζάς. I
- Κωνσταντῖνος Σλατζιάλογος. I
- Γεώργιος Σθένος. I
- Κωνσταντῖνος Λαπάπης. I
- Μανσὴλ Κυθωνιάτης ὁ Γραμματικὸς πῆς. I
- Ρίζος Ἀρτακινὸς Παχάρνικος ὁ ἐκ Μυκῶν. I
- Ἀλέξανδρος Σοφικὸς ἐκ τῶ μεγάλῃ Ρόδμπος. I
- Ο' ἄρχων Παχάρνικος Κωνσταντῖνος ὁ ἐκ Μυδαίνης. I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Ἀρχιεπίσκοπος τῶ ἀγίῃ Ἀρτης κύριος Διο- }
 νύσιος. } I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Διδάσκαλ. πῆς ἐν Σαυτοριῶν Σχολῆς }
 Θεόδωσιος μοναχός. } I
- Σπυεῖδων Βαλέτης Σήτης. I
- Ἰωάννης Μιχαήλ. I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Διδάσκ. Ἀββακὴμ ὁ Πελοποννήσιος. I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Μανσὴλ Γραμματικὸς ὁ Κρής. I
- Ἀθανάσιος Ζαγορῶς Σχινᾶς. I
- Δημήτριος Πελοποννήσιος Λογοθέτη. I
- Δημήτριος Σπώικος ὁ ἐκ Ρενδίνης. I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Διδάσκαλος Παναγιώτης Πελοποννήσιος. I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Διδάσκαλος Γεράσιμος ὁ ἐκ Τείκιος. I
- Ο' ἔλλογιμώτ. Διδάσκαλος Κωνσταντῖνος ὁ Μιτυλιῶς. I
- Ἰωάννης Σκρῆως ὁ Χίος. I
- Στέλιος Βιτάλης ὁ ἐκ Μετζόβη. I
- Μιχαήλ Νικλάε ὁ ἐκ Μετζόβη. I
- Ἰωάννης Ρέσος ὁ ἐκ Ζαγορᾶς. I
- Ἀλέξιος Οἰκονόμ. I
- Ἰωάννης Μπίτζιος ὁ δὲ Ἰωαννίνων. I
- Γεώργιος Ἰωάννης Σιμαπῆς ὁ δὲ Ἀρτης. I
- Θεόδωρος παπᾶ Ἀναστασία ὁ δὲ Ἀρτης. I
- Δημήτριος Μπέμπα ὁ δὲ Ἰωαννίνων. I
- Δημήτριος Φίνογλος ὁ ἐκ Ζαγορᾶς. I

— Γεώργιος Ε΄ ξαρχος.	Ι
— Παῦλος Μαῦρος.	Ι
— Ἀντώνιος Βασιλείς Καυδύλης.	Ι
— Ἀντώνιος Νεζερόπουλις ὁ Χίος.	Ι
— Μπαλαῖος Πάλης.	Ι
— Λευκᾶς Ράλλης.	Ι
— Δημήτριος Παυζήρης Χίος.	Ι
— Ἀπόστολος Παπᾶ.	Ι
— Κωνσταντῖνος Τζιγαράς.	Ι
— Νικόλαος Χ. Παπᾶ Ζαφείρη.	Ι
— Γεώργιος Ἀνεμοθέρας ὁ ἐκ Μακεονίτζης.	Ι
— Γρηγόριος Μαρσᾶς.	Ι
— Πέτρος Παπᾶ.	Ι
— Ζήσης παπᾶ Γεωργίᾳ.	Ι
— Ἀντώνιος Γακώβι Πόμερ.	Ι
— Δημήτριος Παλαύδρας.	Ι
— Δημήτριος Μ. Τζεπαῖν.	Ι
— Ἀλέξανδρος Τζεῦκος Χίος.	Ι
— Γεώργιος Μελάς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων.	Ι
— Ἐμμανὴλ Πέτρου ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ι
— Γεώργιος Τζολάκογλης ὁ ἐκ Ρενδίτης τῆς Ἀρχαφῶν.	Ι
— Μαργαρίτης Σακελλαίς ὁ ἐκ πεισαράκοντα Ἐκκλησιῶν.	Ι
— Παναγιώτης Γεωργίᾳ Βυζαντίος.	Ι
Ο' λογιώτατος ἱεροδράκωνος Νεούφυτος Κανακάρης Βυζαντίος.	Ι
Ο' λογιώτατος ἱεροδράκωνος Γεράσιμος Μαυροδῆς.	Ι
Ο' ἄρχιεπίσκοπος ἐν ἰαξοφίλοσοφοις Δημήτριος ὁ Ραζῆς.	Ι
Ο' λογιώτατος ἱεροδράκωνος Νικόδημος Λασκάρειος ὁ ἐξ Ἀνδρῶν.	Ι
Ο' τῆ ἀγίας Ἐφέσια Ἀνθιμος Ἡλιουπολίτης.	Ι
Ο' πατρισιώτ. Ἀρχιμανδρ. Ἰάκωβος ὁροεσῶς τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τῆ Γαλατῆ. }	Ι
— Θωμᾶς ὁ Χ. Κοτζαούγλης.	Ι

EN ZEMONI THS OYTGARIAS.

Ο' τιμιώτατος κύρ Μιχαὴλ Ζήκας.	Ι
Ο' τιμιώτ. κύρ Δημήτριος Κωνσταντῖνος Σκύφος.	Ι
Ο' αἰδεσιμώτατος ἐν ἔλλογιμ. Κωνσταντῖνος ἱερεὺς Ράκηζ.	Ι
Ο' τιμιώτ. κύρ Λευκᾶς Σχολάρης.	Ι
Τὸ Σχολεῖον τῆ Ζέμονος.	Ι
Ο' ἔλλογιμ. Διδάσκαλος τῆ Ζέμονος Γεώργιος Παπᾶ Ζαχαεῖς. }	Ι

Ο ἱεροδράκωνες κύρ Βενιαμίν.	1
Ο ἱεροδράκωνες κύρ Θεοφανής.	1
Ο τιμιώτατος κύρ Αναστάσιος ἐπίσκοπος τῆς Σχολῆς.	1
Ο δὺς κύρ Μερκῆσιος Καυταντζόγλης.	4
Ο λογιώτατος κύρ Γεώργιος Χαείσης.	1
Ο τιμιώτατος κύρ Δημήτριος Ἐμμανηλ.	1
Ο — κύρ Γρηγόριος Γεωργαλόγλης.	1
Ο λογιώτατος κύρ Ανδρόνικος Γεωργί.	1
Ο φιλομαθῆς κύρ Γρηγόριος Τζανῆ.	1
Ο φιλομαθῆς κύρ Δημῶς Χρήσι.	1
Ο φιλομαθῆς κύρ Μανηλ Οικονομίδης.	1
Ο Σέργιος Γεωργί.	1
Ο ἑλλογιώτατος κύρ Δέκας Ἀποστολίδης.	2
Οι ἐντιμῶτ. αὐτάδελφοι Γεωργίος καὶ Βασίλειος Ρίξ.	2

ΕΝ ΙΑΣΙΩ.

Ο πασιερώτατος Μητροπολίτης Μολδαβίας κύριος Βενιαμίν.	2
Ο δεσιφιλέστατος Επίσκοπος Ρωμανῶν.	2
Ο ἐκλαμωρότατος Πειζαδῆς Σαφραάτος Γκίκας.	2
Ο μέγας Ποσέλνικος Δημήτριος Μαίος.	5
Ο μέγας Λογοθέτης Κωσάκης Γκίκας.	1
Ο μέγας Κόμισος Γεωργίος Πάλσας.	1
Ο μέγας Σπαδάρης Δημήτριος Σακλ.	1
Ο μέγας Βόρνικος Κωσάκης Βασίλειος.	1
Ο μέγας Βεσιάρης Γεωργάκης Ραζνιβαίος.	1
Ο μέγας Λογοθέτης Γεωργάκης Παχάιος.	1
Ο μέγας Λογοθέτης Κωνσταντίνος Πάλσας.	1
— Κωνσταντίνος Παλάδης.	1
Ο μέγας Βόρνικος Θεοδωράκης Πάλσας.	1
Ο μέγας Ποσέλνικος Δημητριάκης Στέρζιας.	1
Ο μέγας Βόρνικος Κωσάκης Στέρζιας.	1
Ο μέγας Βησιάρης Γρηγόριος Στέρζιας.	1
Ο Β' Λογοθέτης Ματθαῖος Κρεπένσκις.	1
Ο μέγας Ποσέλνικος Κωνσταντίνος Βασίλειος.	1
Ο μέγας Κόμισος Κωσάκης Κονάκης.	1
— Γεωργίος Σπόλνικος.	1
— Κωνσταντίνος Κάρπος.	1
— Γεωργίος Ἀλτίνος ὁ ἐκ Ζαγοράς.	2
— Γεωργίος Δημέ Μπλιάσης.	1
Ο ἅγιος Εὐχαίτων Θεόκλητος Κισσιώσης.	2

—	Γάβριος	Σαντοριναίος .	I
—	Ανδρέας	Σμυρναίος .	I
—	Ανδρῆμος	ἱεροδρακόνος Τεικκαῖος .	I
—	Λεόντιος	ἱεροδρακ. ὁ εἰς Ἄνδρμ .	I
—	Βησσαίων	Γμβειος .	I
—	Παῦλος	Κυδωνίδης .	I
—	Γεωργίου	Πρεσβύτερος Ἀδινάιος .	I
—	Γεωργίου	Γθακήσιος .	I
—	Γεωργίου	ὁ ἐκ Βλαχίας .	I
—	Κωνσταντῖνος	Ζαχορμῖος .	I
—	Νικόλαος	Κύριος .	I
—	Αἰγαλάσιος	Περγαμινός .	I
—	Δημήτριος	Θαλασιός .	I
—	Παναγιώτης	Χ. Δάκκα Κυδωνίδης .	I
—	Κασάσιος	Ασπυριώτης .	I
—	Παναγιώτης	τῆ Γιαννῆ Κυδωνίδης .	I
—	Βασίλειος	Μπεντάρη ὁ εἰς Ἰδρας .	I
—	Γαβριήλ	Ἀμανίτης Κυδωνίδης .	I
—	Ἡ	ἐν Κυδωνίαις Σχολή .	I

ΕΝ ΛΑΡΙΣΣΗ, ΤΥΡΝΑΒΩ, ΚΑΙ ΤΖΑΡΙΤΖΑΝΗ.

Ο'	πανιερώτατος	Μητροπολίτης Βεργαίας κύριος Χρυσόφωτος .	14
Ο'	πανιερώτ.	Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλασσώνος κύριος Γεωργίου .	3
Ο'	θεοφιλέστατος	Ἐπίσκοπος Πειραιῶνος κύριος Παναγιώτης .	4
		ἀγίου Λαελαίου κύριος Παΐσιος .	3
Ο'	θεοφιλέστατ.	Ἐπίσκοπος Σερβίων κύριος Θεόφιλος .	11
Ο'	θεοφιλέστατ.	Ἐπίσκοπος Πέτρας κύριος Νεόφυτος .	1
Ο'	θεοφιλέστατ.	Ἐπίσκοπος Τεικκῆς κύριος Γαβριήλ .	12
Ο'	παναρχιεπισκοπικῶτατος	ἀγίου Μεταμορφώσεως κύριος Γεωργίου .	13
Ο'	πανσοιολογίωτ.	Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Παναγιῆς Τεσσακτικῆς .	14
		Γαβριήλ Ἀσπυριώτης ἁ ἐν τῇ Παιδείᾳ τῆς Λαελαίου .	12
Ο'	πανσοιολογίωτατος	Προπύργιος τῆς ἀγίου Τεικκῆς .	11
		κύριος Δοσίθεος .	11
Ο'	πανσιώτατος	ἱερομόναχος Σιναΐτης κύριος Δοσίθεος ὁ ἐκ Τεικκῆς .	12
Ο'	πανσιώτατος	ἡγούμενος τῆς Σπάρτης κύριος Ζαχαρίας .	11
Ο'	πανσιομοσκικῶτατος	ἱερομ. κύριος Κωνσταντῖνος ὁ ἐκ τῆς Παναγιῆς ἐν Σελιτζάνῃ Μονῆς τῆς Ἰπεργίας .	1
Ο'	πανσιώτ.	ἱερομ. κύριος Σιμεὼν ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς .	1

Ο	ιερολογιώτατος. ἁγίου τῷ ἁγίῳ Ἐλευσῶνι κὺρ Διο- νύσιος Τζαιτζανιώτης.	1
Ο	λογιώτατος. Ζαχαρίας ἱεροδύκ. ὁ ἐκ Νεζῆρῶν.	1
Ο	πανοσιώτατος ἡγέμενος τῆς ἐν Ἐλευσῶνι Μονῆς τῆς ὑπεραγίας κὺρ Ἀρσενίου.	1
Θ	ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς πανοσιολογιώτ. κὺρ Γερμανός Διδασκάλος τῆς Λαλειώσης.	1
Ο	πανοσιώτατος κὺρ Νικηφόρος Δασκίωτης πνευματικός.	1
Θ	ἐν τῷ μεγάλῳ μαχαλά τῆς Λαλειώσης ἐνορθῶν Πα- πᾶ Δῆμος.	1
Ο	τιμιώτατος κὺρ Βηοσαείων Χ. Γεωργίῳ Λαλειωαῶν.	1
Ο	πανοσιώτ. πνευματικός κὺρ Γαβριήλ Καναλλιιώτης ὁ ἐν Τζαιτζανίῳ.	2
Ο	πανοσιώτ. ἡγέμ. τῷ ἐν Τζαιτζανίῳ ἁγίῳ Ἀθανά- σιῳ κὺρ Γεωργίου.	1
Ο	ἐπιτιμιώτατος ἄρχων Λογοθέτης κὺρ Γεωργίου Σπυρίδων ὁ ἐκ Τζαιτζανίῳ.	1
Ο	ἀντιδιδάσκαλος αὐτῶν κὺρ Παναγιῶς Σπυρίδων.	1
Ο	ρησιμολογιώτατος κὺρ Εὐστράτιος Ζούερν ὁ ἐκ Τζα- ειτζανίῳ.	3
Ο	ρησιμολογιώτατος κὺρ Χ. Θεόδωρος Χ. Φάραγγα ὁ ἐκ Τζαιτζανίῳ.	2
Ο	ἑξοχώτατος ἱατρός κὺρ Ζωῆς Ζαχαριώτης ὁ ἐν Τζα- ειτζανίῳ.	1
Ο	ρησιμώτατος κὺρ Κουελάκης Χ. Νίκῃ ὁ ἐκ Τζαι- τζανίῳ.	1
Ο	ρησιμώτ. κὺρ Χ. Ζήσης Χ. Λακιά ὁ ἐκ Τζαι- τζανίῳ.	1
Ο	ρησιμώτ. κὺρ Δημήτριος Χ. Ἀθανασίῳ.	1
Ο	τιμιώτατος κὺρ Κουελάκης Χ. Θεόδωρος.	1
Ο	τιμιώτ. κὺρ Γεώργιος Χ. Ἀγγελῆ.	1
Ο	τιμιώτ. Καπέτῶν Γιώτας Χ. Τζιμόπελος.	2
Ο	λογιώτατος ἱερομόναχ. κὺρ Γεωργίου Ἀναληψιώτης.	1
Ο	λογιώτατος κὺρ Γεωργίου Παπᾶ Ἀναστασίῳ Γρεβενιώτης.	1
Ο	πανοσιολογιώτατος ἱερομόναχ. κὺρ Γερμανός Σπαρ- μιώτης.	1
Η	ἐν Τζαιτζανίῳ Σχολῆ.	2
Ο	ἐπιτιμιώτατος κὺρ Γιαννάκης ὁ ἐκ Ζάρκῳ.	2
Ο	πανοσιολογιώτατος πνευματικός Χ. Παπᾶ κὺρ Σπυ- ριδων.	1
Ο	τιμιώτατος κὺρ Θεοχάρης Χ. Γιαννάκης ὁ ἐκ Ζάρκῳ.	1

- Ο λογιώτατος κύρ Ανδρέας Γεωργίου ο εκ Ζαρκιάς. 1
 Ο εντιμολογιώτατος κύρ Κωνσταντίνος Χ. Κωνσταντίνου από Τζιώρα. 2
 Ο αιδεσιμώτατος άγιος Οικονόμος παπά κύρ Ζαχαρίας }
 από Τζιώρα. } 1
 Ο μυσικολογιώτατος κύρ Παναγιώτης Παπά κύρ Γιάννης }
 νεώτερος από Τζιώρα. } 1
 Ο τιμιώτατος κύρ Ανδρέας Αλιχωρείτης. 1
 Ο ιερολογιώτατος Διδάσκαλος πρς Ζαρκιάς κύρ Γεωργίου. 1
 Ο έλλογιμώτατος κύρ Κωνσταντίνος Μιχαήλ ο Λακεδαιμόνιος. 2

ΕΝ ΜΕΛΕΝΙΚΩ.

- Ο έλλογιμώτατος Διδάσκαλος πρς εν Μελενίκω Σχολής }
 Αδάμης Τζαπέκου ο εκ Μισόβης. } 1
 Ο ιερολογιώτ. Αρχιεπίσκοπος κύρ Γεωργίου, ο εκ Σερρών. 1
 Ο ιερολογιώτ. κύρ Νεόφυτος Ιεροδρόμου ο εκ Αγίας. 1
 Ο πανοσιολογιώτ. κύρ Παρθένιος Ιερομ. ο εκ Ιωαννίνων. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Εμμανήλης, ο εκ Μισσημβελίας. 1
 Ο λογιώτ. Κωνσταντίνος Σοφιαδάκης, ο εκ Μονδαλίων. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Σαυθνής Κωνσταντίνου, ο εκ Μελενίκης. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Γεωργίου Καλαμπάκη, ο εκ Μελενίκης. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Κωνσταντίνος Εμμανήλης, ο εκ Μελενίκης. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Γεωργίου παπά Χειροδέξου, ο εκ Σερρών. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Δημήτριος Δέκα, ο εκ Μελενίκης. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Λάσκαρις παπά Δημητρίου ο εκ Μελενίκης. 1
 Ο λογιώτ. κύρ Κυριακός παπά Γεωργίου, ο εκ Μισόβης. 1

ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ.

ΕΝ ΑΡΓΕΙ.

- Ο σοφολογιώτατος Διδάσκαλος Χατζής κύρ Αθανάσιος ο }
 εκ Δημητριάδας. } 2
 Ο σοφολογιώτ. Διδάσκαλος πρς Σχολής πρς Αργούς κύρ }
 Ησαΐας. } 1
 Ο ποιητής υπεδιδάσκαλος πρς αυτής Σχολής κύρ Δημήτριος. 1

ΟΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ.

Αδελφός Πειμικήλος πατᾶ Μιχαήλ.	1
Αγάπιος ἱερομόναχος ὁ ἐκ κώμης Παγκρατί.	1
Αρσένιος ἱερομόναχος ὁ ἐκ Κρανιδί.	1
Ζαχαρίας ἱερομόναχος.	1
Ανανίας ἱερμόν. ὁ ἐκ Σοφικῶ.	1
Γεώργιος ἢ Δημήτριος Λογοθέτης.	2
Αναστάσιος Τζόρεξη.	2
Γεώργιος Πετζιώτη ὁ ἐξ Ὑδρας.	1
Εὐθύμιος Μιχαήλ ἐξ Ἀνδριζαῶν.	1
Γεώργιος Λακεδαιμόνιος ὁ τῶ Σακελλαί.	2
Παναγιώτης Ἀθανασίῆ ὁ ἐκ Γελίν.	1
Κωνσάντινος ὁ ἐκ Τειπολιτζᾶ.	1
Δημήτριος Κωνασάτιν Κυγιά ὁ ἐκ Τειπολιτζᾶ.	1
Νεόφυτος μοναχὸς πατᾶ Θανασοπέλ.	1
Ὁ τῶ ἀγίῳ Ναυτλίᾳ Ἀρχιδιάκονος κύρ Γρηγόριος.	3
Ὁ τῶ Ἀργεῶν Οἰκονόμος πατᾶ κύρ Γεώργιος.	1
Ὁ τῶ Ἀργεῶν πρωτοπαπᾶς πατᾶ κύρ Ἀλέξιος.	1
Δημήτριος ἱερός, ὁ τῶ πρωτοπαπᾶ.	1
Ὁ τῶ Ἀργεῶν Σακελλαίος πατᾶ κύρ Γεώργιος.	1
Θεοδόσιος ἱερός.	1
Ὁ τῶ Μονεμβασίας Ἀρχιδιάκονος κύρ Παρθένιος.	1
Βενέδικτος Πνευματικὸς ὁ ἐκ Φανερωμῆ.	1
Θεοδώρακὸς Βλασίς ὁ ἐκ Κετίτζης.	5
Τζέρπος Ἡλὶς Γεωργίου.	1
Παναγὸς Γεωργίου.	1
Αντώνιος Γαβρὸς Ζωγράφος ὁ ἐκ Κεφαλληνίας.	2
Παναγιωτάκης ἱερός Ζωγράφος ὁ ἐκ Κεφαλληνίας ὁ φί- λος με. } 10	
Θωμᾶς ἱερός Ζωγράφος ὁ ἐκ Κεφαλληνίας.	2
Δόκιμος Χειροδύλος Σεβαστός ὁ ἐκ Καλαβρυτῶν.	1
Σπυριδελὸς Ἀντωνόπουλος ὁ ἐκ Κοτίτζης.	1
Δημήτριος Γεωργακόπουλος ὁ ἐκ Βορδάνης.	1
Αδελφός Καββά.	1
Δημήτριος Ἐμμανήλ ὁ ἐκ Πρασῶ.	1
Παναγιώτης Διδάσκαλος ὁ ἐκ Πρασῶ.	1
Ὁ πανεροελλογιώτατος ἅγιος Κοεῖνδ.	1
Πανώτζος Νοτιράς ὁ ἐκ Κοεῖνδ.	1
Χ. Νικόλας Σένκις ὁ ἐκ Τειπολιτζᾶ.	2

ΟΙ ΕΚ ΤΡΙΠΟΛΙΤΖΑΣ.

Ο' Θεοφιλέστατος ἅγιος Ἀμυκλῶν κύριος Νικηφόρος.	1
Βελισσάριος Χατζῆ Νικολάου.	1
Γεώργιος ἱεροδράκωνος τῶ ἁγίου Ἀμυκλῶν.	1
Ἀντώνιος Δημητρίου.	1
Ἀναστάσιος Δημητρίου.	1
Νικόλαος παπα-Νικόπουλος.	1
Αναγνώστης Ἀρβαλόπουλος.	1
Γεώργιος Σπριμελόπουλος.	1
Ἀναστάσιος Η'λιόπουλος.	1
Ἀθανάσιος Ἀλεξάνδρουπουλος.	1

ΟΙ ΕΞ ΑΝΔΡΙΤΖΗΣ.

Παρθενίος ἱερομόναχος ὁ Ἀρχιμανδύτης.	1
Γεώργιος Γεράσιου.	1
Νικόλαος Τζαπέτη.	1
Πολυχρόνιος Λογοθέτης Τζαπέτη.	1
Ἀντώνιος Οἰκονομόπουλος.	1
Ἀσπυμιάκης Γιαννακόπουλος.	1
Πανῶτζος Σταθάκης ὁ ἐκ Πύργου.	1
Δόκτωρ Νικόλαος Σισμίου.	1
Σπυρίδων Ἀχόλυς ὁ ἐκ Πύργου.	1
Κωνσταντῖνος παπά Γεωργίου.	1

ΟΙ ΕΚ ΣΠΕΤΖΑΣ ΚΑΙ ΚΡΑΝΙΔΙΟΥ.

— Μαννὴλ Πρωτοπαπᾶς.	2
Νικόλαος Παχυγιάννης.	1
— Ο' Σακελλάριος.	1
Γεώργιος παιδαγωγός ὁ ἐκ Λεγυρείου.	1
Ἀντώνιος Γεωργίου Πέτριτζου.	1
— Μαννὴλ Οἰκονόμος.	1
Σταμάτιος Μέξη.	1
— Νικόλαος ἱερός ὁ τῶ Κρανιδίου Οἰκονόμος.	1
Πέτρος Κυριακῆ.	1
Ἀντώνιος Γεράσιου.	1
Αναγνώστης Πατωλιέντος.	1
Ἀντώνιος Πατωλιέντος.	1
Γεωργίου Ζέρβου.	1

Δημήτριος Γωάνης 1
 Μωσὴλ ἱερός ὁ ἐκ Σπέτζας 1

ΒΝ ΠΕΣΤΑ ΤΗΣ ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ . . .

Ο' πατριώτ. κὲ ἐλλογιμώτ. ἅγιος Βαθεμίου κύριος Διο- }
 νύσιος 2
 Ο' ἀδελφιμώτ. πατᾶ κὺρ Θεόδωρος 1
 Ο' ἐπιμώτατος κὺρ Ἀλέξανδρος Δερμάσης 2
 Ο' τιμιάτ. κὺρ Γωάνης Τερζης 1
 Ο' τιμιάτ. κὲ ἐλλόγιμος κὺρ Γωάνης Τζέκα 1
 Ο' τιμιάτ. κὺρ Γωάνης πατᾶ Κώνστα Οἰκονόμ. 1
 Ο' τιμιάτ. κὺρ Νικόλαος Μπικέλας 1
 Ο' αὐτὸς δεξ τὸ Σχολεῖον 1
 Ο' τιμιάτ. κὺρ Χεισόδωλος Διδασκάλε 1

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ . . .

Ο' Παιριώτατος κὲ σεβασμιώτατος Δεασότης ἅγιος Σμύρ- }
 νης κύριος Αἰδιδιμος 1
 — Γωάνης Κομνίου Μεμμάκης 2
 Διονύσιος Μοναχὸς ὁ Γ' εὐκτισιος 1
 Ο' ἐλλογιμώτατος Διδάσκαλος τῆς ἐν Σμύρνη Σχολῆς κὺρ }
 Γεράσιμος ὁ ἐκ παλαιῶν Φωκαίων 1
 Ο' ἐκ παλαιῶν Φωκαίων Μπατῆς 1
 Ο' ἐκ τῆς Γ' εὐκτίας Ἀντώνιος 1
 — Ο' Ἀναστάσιος Ροχπαῆς 1
 Ο' Χατζη Γεσῖος Δημητρεῖς ἀπὸ Γκιτζέλασαρ 2
 — Γωάνης Δημητρεῖς ὁ ἐκ Σμύρνης 1
 — Ο' Θεοχάρης Παναγιώτης Παλαιολόγος 2
 Νικόλαος Γωάνης Χρυσόχευ ὁ ἐκ Μακρινίτζης 1
 Παναγιώτης Παναγιωτόπουλος Πελοποννήσιος 1
 Δημήτριος Οὐλανδός 1
 Παναγιώτης Γκιναῆκης ὁ ἐκ Πρεβέζης 1
 Νικόλαος Καντζελάρης ὁ ἐκ Σμύρνης 1
 Γωάνης Ηλίας Πελοποννήσιος 1
 Ο' πανοσιολογιώτατος ἐφημέριος Σμύρνης κὺρ Δαμηλ Πε- }
 λαποννήσιος 1
 Ο' πατριώτ. ἐφημέριος τῆς ἐν Σμύρνη Ἐκκλησίας κὺρ }
 Ἀντωνίας ὁ ἐκ Λακόνων 1

Ο' ἐκκλησιάρχης τῆς Ἐκκλησίας τῆ ἀγίας Γεωργίου Ἀγίου	} Ἰ
Ἰδιος ἱεροδράκοντος ὁ Πέλωψ.	
Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου Πογάσιου ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Ο' ἑξαρχος τῆ ἀγίας Σμύρνης κύριος Μελέτιος ὁ Κρήσιος.	Ἰ
Βενέδικτος ἱερομόναχος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Γεωργίου Ἀλιβιζόπουλος Πελοποννήσιος.	Ἰ
Δημήτριος Κόντογλης Πελοποννήσιος.	Ἰ
Βασίλειος Ἀθανασόπουλος Πελοποννήσιος.	Ἰ
Σπύρος Βλαντῆς ὁ ἐκ Πελοποννήσου.	Ἰ
Χρήστος Νικολάου ἱαφῶς Λακεδαιμόνιος.	Ἰ
Δημήτριος Ἀλεξάνδρόπουλος Πελοποννήσιος.	Ἰ
Δημήτριος Σταθόπουλος Πελοποννήσιος.	2
Παρθένιος ἱερομόναχος ἀρωατέκδικος τῆ ἀγίας Σμύρνης καὶ	} Ἰ
ἐφημέριος τῆ Μπέζα ὁ ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας.	
Ἀθανάσιος Κώνστα Φάγγα Τεφετζόγλης ὁ ἐκ Μοσχόπολεως.	Ἰ
Παναγιώτης Κωνσταντῖνος Σκιαθῆτης ὁ Θεσσαλονικεύς.	Ἰ
Θεόδωρος ὁ τῆ πανσέπτου Δεσφῶτου ἀγίας Σμύρνης Γραμ-	} Ἰ
ματικός.	
Ο' τῆ ἀγίας Σμύρνης Ἀρχιδιάκοντος κύριος Καλλίνικος, ὁ	} Ἰ
ἐκ Μουκωβίας.	
Ο' τῆ ἐν Σμύρῃ Κοσόλου Πατάβων Διεριμωδότης κύριος	} Ἰ
Γεώργιος ὁ Ἀμυραῖος.	
Ο' ἐκ Χίου Μπαντιᾶς Ροδοκανάκης τῆ ποτὲ Παύλου.	Ἰ
Λευκᾶς Ἀμυραῖος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Ο' ἐλλογιμώτατος Διδάσκαλος κύριος Γαβριήλ ὁ Βρυλλίτης.	Ἰ
Στυλιανὸς Στασιόπουλος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Ἀποστόλης Πελοποννήσιος.	Ἰ
Δημήτριος Μαργαρίτα ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Γερεμίας ἱερομόναχος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Διονύσιος Στασιναῖος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Σπυριδίων Γιουβάνογλης ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Γεώργιος Λάτεις ἱαφῶς ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Δημήτριος Μαυρίσιος ὁ ἐκ Χίου.	Ἰ
Γεώργιος Σεβασόπουλος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ
Ἀντώνιος Μασγανᾶς ὁ ἐκ Σμύρνης καὶ ἱαφῶς τῆ Νεσο-	} Ἰ
κομείας.	
Νικόλαος Σπαθῆς ἱαφῶς ὁ ἐκ Ζακύνθου.	Ἰ
Γεώργιος Καλύβας.	Ἰ
Παναγιῶς Ἀντίπας ὁ ἐκ Κεφαλληνίας.	Ἰ
Σωμανὸς Θεοδῶρος ὁ ἐκ τῆς Νήσου Λέσβου.	Ἰ
Γεωργίου Ἀλιφιερᾶκος ὁ ἐκ Σμύρνης.	Ἰ

ΕΝ ΤΡΙΕΣΤΙΩ.

Ο' μουσικός Συμβεβλῆτων τῶ Γυμνασίου τῆς Ρωσσίας καὶ Καβαλιέρου δύο ταγματῶν Αντώνιος ὁ Φαρῶς.	}	1
Ο' ἐκλαμφορότατος Κόνσολος τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς ἐπιτα- νίας Ρεπέμπλικας ἐν Τριεστῷ Κάϊσαρ ὁ Πελερζίνος.		
Ο' ἐντιμότητος κύρ Ανδρέας Κλακόνης.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Αντώνιος Νιώτης.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γεώργιος Οἰκονόμος.		1
Ο' ἐντιμελλογιμ. κύρ Γάκωβος Ρώπας.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Νικόλαος Ζωγραφός.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Παύλος Δαμίλος.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γεώργιος Βενκίσοβικ.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Ανδρέας Γεϊμής ἐκ παλαιᾶς Πάτρας.		1
Ο' ἱερολογιώτ. ἱεροδίακ. κύρ Γρηγόριος.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Παταγιώτης Γωσιέσης.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γωάννης Καετζιώτης.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Απόστολος Βασιλείης.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Νικόλαος Ρενιέρης ὁ ἐκ Κρήτης.		1
Ο' ἐντιμότη. Χατζῆ κύρ Θεόδωρος Μέξας.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γεώργιος Γαλάπης.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γωάννης Ζαμπέλης ὁ ἐκ Λαδικάδος.		1
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γεώργιος Καβάλλος.		2
Ο' ἐντιμότη. κύρ Γεώργιος Σπαύρος Ἀργυροκασεΐτης.		2
Ο' ὄξωχώπτης ἰατροφιλόσοφος κύρ Λεονάρδος ὁ Βορδόνης.		1

ΕΝ ΧΙΩ.

Ο' πανιέρωτ. καὶ σοφολ. ἅγιος Χίς κύριος Διονύσιος.		1
Ο' ἔλλογιμώτατοι ἀνεψιοὶ τῆς αὐτῆς πανιερότητος κύρ Κων- σταντίνος καὶ κύρ Μιχαὴλ Κωνσταντινπολίται.	}	2
Ο' ἔλλογιμώτ. Ἀρχιδίακ. τῆς αὐτῆς πανιερότητος κύρ Γωάσφα Κωνσταντινπολίτης.		
Η' ἐν τῇ Χίῳ Σχολῆ.		2
Ο' σοφολογιώτ. ἱεροκήρυξ κύρ Λαυρεντίος ἱερομ. ὁ Χρυ- σοβελόνης.	}	1
Ο' σοφολογ. ἱεροκήρυξ κύρ Γάκωβος ἱερομ. ὁ Μαυρογερ- δάτης.		
Ο' σοφολογ. ἱεροκήρυξ κύρ Μακάριος ἱερομ. ὁ Βασιλάκης.		1
Ο' σοφολογιώτ. Διδάσκ. τῆς ἐν Χίῳ Σχολῆς κύρ Ἀ- θανάσιος ἱερομ. ὁ Πάριος.	}	1

Ο	έλλογιμ.	ιεροδ/ξκ.	κὺρ Γωσήφ	ὁ ἐκ τῆ	Φορνᾶ τῆς	}		
					Ἀρχαίων.			ι
Ο	έλλογιμ.	ιεροδ/ξκ.	κὺρ Νικηφόρος.				ι	
Ο	τιμιώτ.		Μισέρ Πέξος	Σκαρχμαγγᾶς	τῆ	Λερακοτῆ.	ι	
Ο	τιμιώτ.		Μισέρ Μανηλ	Ροδοκανάκης	τῆ	Παύλε.	ι	
Ο	τιμιώτ.		Παντολέον	Ροδοκανάκης.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Ζωνῆς	Ψύχας	τῆ	Παύλε.	ι	
Ο	τιμιώτ.		Μανηλ	Σκυλλίτζης	τῆ	Θεοδώρε.	ι	
Ο	τιμιώτ.		Ματθαῖος	Μαυρογορδάτος.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Κωνσταντῖνος	Μαυροκορδάτος.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Γεώργιος	Πέξοκάνικος.			ι	
Ο	έλλογιμ.		Νικήτας	Κενταράτος.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Κωνσταντῖνος	Ράλλης.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Γεώργιος	Μαυρογορδάτος.			ι	
Η	τιμιωπάτ.		Δεσποινῆ	τῆ	Ἀμβροσίε	Ράλλη.	ι	
Ο	τιμιώτ.		Μανηλ	Πρασακάκης.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Θεόδωρος	Πυεινός.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Λεόντιος	Ἀργυρίτης.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Σπαμάτιος	Σκυλλίτζης.			ι	
Ο	πανσοιολογιώτ.		Εὐγένιος	ιερομ.	ὁ	Βαφιάδης.	ι	
Ο	πανσοιολογιώτ.		Σαμῆλ	ιερομ.	Μανῆσος.		ι	
Ο	λογιώτ.		Χεισόδελος	Δελζένας	Ποργιώτης.		ι	
Ο	έλλογιμ.	ιεροδ/ξκ.	τῆ	ἀγίε	Σμύρης	Γαβειλῆ.	}	
						Σμυρ- ναῖος.		ι
Ο	τιμιώτ.		Σπυεῖδων	Θεοδωείδης	Ἀδελφίδος	Ἀδης.	ι	
Ο	έλλογιμ.		Τεταντίφυλλος	Πάνος	Κατζάρος	Γεωργαντίτης.	ι	
Ο	λογιώτ.		ιεροδ/ξκ.	Κοσμάς	Τζήρας.		ι	
Ο	λογιώτ.		Γεώργιος	Φωκᾶς.			ι	
Ο	λογιώτ.		Ἀνδρέας	Φωκᾶς.			ι	
Ο	λογιώτ.		Πέξος	Φωκᾶς.			ι	
Ο	λογιώτ.	ιεροδ/ξκ.	Κύειλλος	Φωτεινός.			ι	
Ο	λογιώτ.	ιεροδ/ξκ.	Καλλίνικος	Γεωργίου.			ι	
Ο	λογιώτ.	ιεροδ/ξκ.	Συμεών	Συναΐτης.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Πέξος	Καραμαύνας.			ι	
Ο	τιμιώτ.		Λεκάς	Μαυρογορδάτος	τῆ	Ματθαῖε.	ι	
Ο	τιμιώτ.		Δημήτριος	Βῆρος.			ι	
Ο	πανσοιολογιώτ.		Κύειλλος	ιερομ.	Ἀδακίης.		ι	
Ο	πανσοιολογιώτ.		Κύειλλος	ιερομ.	Πατῆνας.		ι	
Ο	πανσοιολογιώτ.		Λαυρέντιος	ιερομ.	Βαλεντῆς.		ι	
Ο	έλλογιμ.		Ἀντώνιος	ιερός	Τραχανᾶς.		ι	
Ο	σοφολογιώτ.		Διδάσκαλος	πῆς	Νάξε	Γρηγορίου	Γεωργίου	ι

Ο	τιμιώτ. Γεώργιος Βῆρος τῆ Ζαννῆ	Κ
Ο	λογιώτ. Δημήτριος Περσάκης Ἀδελφαῖος	Κ
Ο	λογιώτ. Γεωργίου Βλάσκεις παπᾶ Λεοντίου	Ι
Ο	ἐλλογιμ. Σπαμάτιος Λέλιος	Ι
Ο	λογιώτ. Δημήτριος Χ. Ματθαίου	Ι
Ο	πανοσιολογιώτ. Γερεμίας ἱερομόναχος	Ι
Ο	σεφολογιώτ. Ἀρχιδιάκ. τῆ αἰγίε Σμύρνης Γεωσφ ^ο _{δξ} Ἀνδρῶν	Ι
Ο	λογιώτ. Γεωακείμ ἱεροδίακ. Σπαμάδος	Α
Ο	πανοσιολογιώτ. Μάξιμος ἱερομόναχος	Α
Ο	πανοσιολογιώτ. Ἀνδριμος ἱερομόναχος	Β
Ο	πανοσιολογιώτ. Γεωργίου ἱερομόναχος	Β
Ο	λογιώτ. Γεωργίου Μαυροκορδάτος	Ι
Ο	λογιώτ. Δανιὴλ ἱεροδίακ. Σφαγάλης	Ι
Ο	λογιώτ. Γεώργιος Ἀνδρῶν ἱερέως τῆ Γλάρυ	Ι
Ο	τιμιώτ. Κοκκός Σκαρμαγιάς	Ι
Ο	τιμιώτ. Σπυρίδης Πεντῆς	Ι
Ο	τιμιώτ. Νικόλαος Χιοναῖς	Ι
Ο	τιμιώτ. Στυλιανός Χαλδευβάνης	Β
Ο	τιμιώτ. Νικόλαος Εὐμορφόπουλος	Ι
Ο	τιμιώτ. Μικὴς Τζιτζεκλής	Ι
Ο	τιμιώτ. Ἀντώνιος Εὐμορφόπουλος	Ι
Ο	τιμιώτ. Γεωργίου Τζιτζεκλής	Β
Ο	τιμιώτ. Παντολέον Ἀβέρης	Ι
Ο	τιμιώτ. Χατζῆ Νικόλης Γλυσιππίης	Ι
Ο	τιμιώτ. Δημήτριος Γεωμόπουλος	Ι
Ο	τιμιώτ. Γεωργίου Ἀμυρός	Β
Ο	τιμιώτ. Γεωργίου Φερναράκη	Ι
Ο	τιμιώτ. Νικόλαος Μαυρογορδάτος τῆ Κωνσταντίας	Ι
Ο	λογιώτ. Γεώργιος Χ. Ἀνδρῶν Παξιμαδά	Ι
Ο	τιμιώτ. Χατζῆ Παυλῆς Ροδοκανάκης τῆ Ζωρζῆ	Ι
Ο	τιμιώτ. Ματθαῖος Περπερας	Ι
Ο	λογιώτ. Γεωργίου Πανδύφης οἱ τῆ Δημητρίου	Ι
Ο	λογιώτ. Γεώργιος Χιοναῖς οἱ τῆ Σπαμάτις	Ι
Ο	τιμιώτ. Ἀνδρέας Βῆρος	Ι
Ο	τιμιώτ. Θεόδωρος Σπυρίδης	Ι
Ο	τιμιώτ. Χατζῆ Πέτρος Ζεφελός	Ι
Ο	τιμιώτ. Παντολέον Πολυεταλάς	Ι
Ο	ἐλλογιμ. Ἀνατόλιος ἱεροδίακ. Μανδηλάς	Ι
Ο	τιμιώτ. Γεωργίου Πρασάκης	Ι
Ο	τιμιώτ. Μανιὴλ Αὐγεῖνός	Ι

Ο' τιμιώτ. Μιχαήλ Παυλόγυος.	1
Ο' τιμιώτ. Γεωάννης Νουσοκόμος.	1
Ο' τιμιώτ. Κοζής Χρυσανδρος.	2
Θ' ελλογιματ. Γεώργιος Οικονομίδης ο εκ Σκύρου.	1
Θ' Πανσιωτ. Καλλίνικος ιερομ. Κατλας.	1
Θ' Πανσιωτ. Μάξιμος ιερομ. Μικρολάνης.	1
Ο' τιμιώτ. Κοκκός Δαμιανός.	1
Ο' τιμιώτ. Γεωάννης Παρέμπλης.	1
Ο' τιμιώτ. Σπύρος Καπηλιράς.	1
Ο' τιμιώτ. Θεόδωρος Καλόγνωμος.	1
Ο' τιμιώτ. Νικόλαος Αναγνώστης Παγώνης.	1
Ο' τιμιώτ. Λευκάς Μαυρογορδάτος τῷ Παύλῳ.	1
Ο' ιαφοσιλόσοφος Γεώργιος Χρυσοβιλάνης.	1
Ο' ελλογιμ. Νικόλαος Ζελάτης.	1
Ο' τιμιώτ. Ανδρέας Πεντασέλης.	1
Ο' τιμιώτ. Δημήτριος Πέτροκόκκινος τῷ Νικολάῳ.	1
Ο' τιμιώτ. Ζαχαρίας Βλασός.	1
Ο' τιμιώτ. Ευστάθιος Μαυρογορδάτος τῷ Παύλῳ.	1
Ο' τιμιώτ. Γιακωβίος Δρομοκαΐτης.	1
Ο' τιμιώτ. Νικόλαος Συγρός.	1
Αγώνυμότης εκ τῷ Ξηρομέρι.	2
Αργύρης Φιλίππου ο εκ Μηλιῶν τῷ Πηλῷ ἄρχ.	2
Ο' ἐπιτιμώτατος κύρ Ναῦμ Κωνσταντίνου ἱατρῷ ο εκ Βε-	}
σκοπύλας.	

